



## OSLOGATE 6

### Arkeologiske utgravninger 1987-1989

Petter B. Molaug (red.), Dagfinn Skre, Lena Flodin







Tittel OSLOGATE 6 Arkeologiske utgravninger 1987-1989	Rapporttype/nummer NIKU Oppdragsrapport 4/2018	Publiseringsdato [Publiseringsdato]
	Prosjektnummer 1021210	Oppdragstidspunkt 1.11.2017
	Forsidebilde Oslogate 6, feltvegg mot øst. Christian Diaz	
Forfatter(e) Petter B. Molaug (red.), Dagfinn Skre, Lena Flodin	Sider 292	Tilgjengelighet Åpen
	Avdeling Arkeologi	
Prosjektleder Petter B. Molaug		
Prosjektmedarbeider(e) Dagfinn Skre (utgravningsleder), Lena Flodin (utgravningsleder). Se vedlegg 1		
Kvalitetssikrer Lise-Marie Bye Johansen		
Oppdragsgiver(e) Riksantikvaren		

## Sammendrag

De store arkeologiske utgravningene i de norske middelalderbyene siden 1970 har gitt et vell av dokumentasjonsmateriale, gjenstander og andre levninger fra en type kulturminner som har stor kulturhistorisk verdi, både kildeverdi og opplevelsesverdi. Ikke minst gir de tykke kulturlagene med til dels meget godt bevart organisk materiale utrolig gode muligheter til å komme nærmere hendelser og tilstander i et område. Oslogate 6 er et slikt område. Rapporten er en gjennomgang og systematisering av materialet fra ett av de viktigste utgravningsfeltene i Oslo. Det gir også bakgrunnen for den funksjons- og aktivitetsanalysen som er foretatt og setter feltet inn i en videre geografisk sammenheng. Feltmetoden i Oslogate 6 var basert på utgravning og dokumentering av de enkelte jordlagene, i tillegg til mer nøyaktig geografisk stedfesting av funnmaterialet. Spesiell vekt ble lagt på beskrivelse av de enkelte lagene for å kunne vurdere lettere hvordan de var dannet. De eldste funnene på stedet var ardspar fra en åker datert til vikingtid. Bybebyggelsen har startet i slutten av 1000-tallet, da med stor vekt på metallbearbeiding. Fra sent 1100-tall var området dominert av skomakervirksomhet. Bebyggelsesutviklingen er den samme som i andre deler av middelalder-Oslo, med økende tetthet og regularitet frem til 1200-tallet, hvor størsteparten av arealet var dekket av tømmerhus, den resterende delen av trebrolegninger. Bygårdsstrukturen var ganske stabil med gjennom hele middelalderen fra midten av 1100-tallet med bodbygninger ut mot gaten (stretet) og rekker med hus med gavlen mot gaten innover i bygården, inntil en gårdsplass. Eiendomsgrensene fortsatte også inn i nyere tid, da det ble bygget noen steinkjellere i tillegg til trebygningene og husene lå noe mindre tett enn i høymiddelalderen. Dateringene av bebyggelsesfasene og aktivitetene er gjort ved dendrokronologi, C14-datering og datering av gjenstandsmaterialet. Det sistnevnte domineres av lær, særlig læravfall fra skoproduksjon, men også ferdige, utgatte sko. I dette området av middelalderbyen lå i høy- og senmiddelalderen skomakerbodene, omtalt i skriftlige kilder. Andre viktige funngrupper er av tre, gevir, metall og stein. Alle gjenstander er forsøkt funksjonsinndelt.

## Emneord

Arkeologi – Brannlag – By – Bygård – Dendrokronologi - Funksjonsanalyse – Historie – Hus – Kulturlag – Middelalder – Skomaker – Utgravningsmetode - Åker

Avdelingsleder

Lise Marie Bye Johansen





## Forord

Gamlebyen i Oslo har i de senere år blitt mer og mer i sentrum for folks oppmerksomhet. Her lå middelalderens Oslo fra rundt år 1000 til 1624, da byen ble flyttet til innunder Akershus murer og ble omdøpt til Christiania. Her finner vi de fysiske restene av Oslos historie i 600 år, med kirker, klostre, borger og husene til den alminnelige bybefolkningen. For å kunne sette pris på denne nasjonale skatten er det nødvendig med kunnskap. Arkeologiske utgravninger skaffer nytt kildemateriale som ved forskning kan gi slik kunnskap. Kildetilfanget er så stort at det er de økonomiske og menneskelige ressursene som setter begrensninger.

Oslogate 6 ble gravd ut arkeologisk i perioden 1987 til 1989. Det huset som skulle bygges på stedet er fortsatt ikke reist. Utgravningsfeltet ble stående åpent i 1989 og 1990, men ble på initiativ fra Riksantikvaren fylt igjen med jordblandet leire. Det åpne området hadde en uheldig dreneringseffekt på kulturlagene omkring, og fredete levninger ble etterhvert nedbrutt eller stod i fare for å bli det. I 1991 ble området parklagt med gress og trær langs Oslogate og en brolagt vei tilpasset middelalderens bebyggelsesstruktur ble anlagt.

At også rapporten fra de arkeologiske utgravningene er forsinket kan ikke lastes byggherren, Ungdommens Selvbyggerlag eller Oslo kommune, men skyldes manglende midler til etterarbeid pga. at for meget var brukt til selve feltarbeidet. Forsinkelsen skyldes også andre gjøremål for prosjektleder og utgravningslederne. Mesteparten av teksten til denne rapporten var imidlertid sammenstilt alt i 1990, og forskjellige foreløpige utgaver har vært brukt i studie- og forskningssammenheng, bl.a. i forbindelse med magistergrads- og hovedfagsavhandlinger ved Institutt for arkeologi, kunsthistorie og konserveringsfag ved Universitetet i Oslo.

Med overføringen av Riksantikvarens utgravningskontor til NIKU i 1994 kom det nye oppgaver for prosjektlederen som forskjøvet utgivelsen av denne rapporten. Med igangsettingen av det strategiske instituttprogrammet Norske Middelalderbyer er det imidlertid funnet en ramme hvor det er naturlig å publisere rapporten og også drive videre forskning på basis av Oslogate 6-materialet.

Denne rapporten er sammenstilt av prosjektleder Petter B. Molaug som også har fungert som redaktør og har gjennomgått og opprettet teksten. Store deler av rapporten er skrevet av utgravningslederne Dagfinn Skre og Lena Flodin. Kapittel A, C, D og E er i sin helhet skrevet av Petter B. Molaug. Kapittel B 1 er skrevet av Dagfinn Skre, de øvrige delene av dette kapitlet enten av Skre, av Molaug eller av Flodin med bearbeiding av Molaug. Skillet mellom delene som hver av forfatterne har behandlet følger grensene mellom de 5 tomtene som utgravningsområdet kunne deles i. Disse tomtene finnes i alle de 7 brantrinnene. Tomt 1 og 2 er skrevet av Skre. Tomt 3 er skrevet av Flodin og Molaug (brantrinn 1 -2) og Skre (brantrinn 3 - 7). Tomt 4 er skrevet av Flodin og Molaug, tomt 5 av Molaug. Molaug har også skrevet kapittel B2 og B3.8.

Kapittel B, som utgjør den største delen av rapporten er en gjennomgang med beskrivelse og analyse av de enkelte situasjonene inndelt etter brantrinn og tomter. Teksten for hver enkelt situasjon er i de fleste tilfellene inndelt i to mer generelle deler, innledning og sammenfatning og en mer detaljert del med gjennomgang av de enkelte konstruksjonene og funnomstendighetene. Rentegningene av planer og snitt er gjort av Christian Diaz, som også har utført de fleste av gjenstandstegningene. En stor del av lærmaterialet er tegnet av Mir Mohsen Mousavi. Fotografiene i felt er tatt av forfatterne.

Utgravningsarbeidet kunne gjennomføres takket være midler fra byggherren Ungdommens Selvbyggerlag. De viste stor imøtekommenhet og samarbeidsvilje, bl.a. med innkvartering av deler av arbeidsstokken og også ved å gi et ekstra tilskudd ved avslutning av utgravningene. Utgravningen kunne ikke ha blitt gjennomført uten dyktige og entusiastiske gravningsdeltagere. Oldsaksamlingen (nå Kulturhistorisk museum – KHM) har bistått med konserveringsassistanse under utgravningen og etterpå. Dessverre viste konserveringsbudsjettet seg å være alt for lite, slik at store deler av

gjenstandsmaterialet, spesielt av metall ikke har kunnet bli konservert, men ligger lagret for fremtidig konservering.

Denne rapporten inneholder en stratigrafisk- topografisk analyse av materialet fra utgravningene. Gjenstandsmaterialet blir grovt gjennomgått, med vekt på daterende funngrupper. Det er planlagt en rapport med gjennomgang av plante makrofossiler og av det animalosteologiske materialet, samt flere gjenstandsgrupper.

Feltet Oslogate 6 har et stort potensiale som kildegrunnlag for fremtidig forskning, noe som flere universitetsavhandlinger alt har vist. Forhåpentligvis vil utgivelsen av denne rapporten bidra ytterligere til dette. Av foreløpige resultater kan nevnes funn av en åker fra vikingtiden, bybebyggelse tilbake til 1000-tallet og identifisering av byens skomakerdistrikt på 12- og 1300-tallet.

Oslo 2002  
Petter B. Molaug  
Prosjektleder

## Forord ved publisering 2018.

Planene om publisering av rapporten i 2002 ble dessverre ikke realisert pga. manglende økonomi. Slik publisering ble ikke prioritert innenfor NIKUs instituttprogram By, og det kom heller ikke ekstra midler fra Riksantikvaren til dette formålet. Slike midler er først stilt til rådighet i 2017 ved en overføring fra Riksantikvaren til NIKU. De har gjort det mulig å gjennomføre arbeidet denne gangen.

Det er 28 år siden feltarbeidet i Oslogate 6 ble avsluttet. Mesteparten av etterarbeidet var ferdig i 1990. Senere tilføyelser frem til 2002 er gjort av Petter B. Molaug. Det ble etter dette ikke gjort noe med teksten før i 2017. Utgravningene i Oslogate 6 er fortsatt de klart største i den nordre bydelen i middelalderbyen. Selv om mange av metodene brukt ved utgravningene ikke holder faglig mål i forhold til det som er standard i 2017, er funnene som ble gjort svært viktige for forståelsen av både den eldste bebyggelsen i middelalderbyen, for bruken av området før bydannelsen og ikke minst for håndverksvirksomheten i høymiddelalderen.

Teksten er gjennomgått av prosjektlederen, og enkelte endringer og tilføyelser er foretatt. Dette gjelder særlig kapittel A og de innledende underkapitlene i B. Det er også gjort enkelte tillegg og endringer i de siste kapitlene, C, D og E. Det har ikke vært anledning til å oppdatere litteraturlisten med nyere publikasjoner og forskningsresultater. Men det er tatt hensyn til resultatene fra Vibeke V. Martens utgravninger i 2007 på et felt nord for Oslo gate 6, Arups gate 1 – 3 og i begrenset grad andre arkeologiske undersøkelser og forskning etter 2002.

Tegningsmaterialet er noe mangelfullt. Dette gjelder spesielt snitt-tegningene som foreligger i kladd, men ikke er blitt rentegnet. Det ble laget Harris matriser for de enkelte brantrinn og tomtene for hele utgravningsfeltet, men det er ikke blitt anledning til å rentegne disse eller overføre dataene til dataprogram. Bare for tomt 2 foreligger det rentegnete matriser i denne rapporten.

NIKU har vært behjelpelig med en del praktisk arbeide med kontorplass, skanning av billedmaterialet og selve publiseringen. Rapporten er utgitt som en del av instituttets serie av oppdragsmeldinger. For å lette redigeringsarbeidet er den opprinnelige kapittelinnvidlingen beholdt. Dette vil også gjøre det mindre forvirrende for dem som har tidligere utgaver av rapporten i digital form. Takk til NIKU og Riksantikvaren!

Oslo 20.12.2017  
Petter B. Molaug  
Prosjektleder

# Innholdsfortegnelse

	<b>side</b>
<b>A. INNLEDNING</b> .....	13
<b>A1. ØKONOMI, PERSONALE, GJENNOMFØRING</b> .....	15
1.1 HISTORIKK .....	15
1.2.FELTARBEIDET, FREMDRIFT .....	16
1.2.1. Feltsesongen 1987	
1.2.2. Feltsesongen 1988	
1.2.3. Feltsesongen 1989	
<b>A2. PROBLEMSTILLINGER</b> .....	19
<b>A3. METODER VED FELTARBEIDET</b> .....	23
A3.1 ORGANISERING AV FELTET, RUTESYSTEM, KOORDINATER .....	23
A3.2 UTGRAVING, FJERNING AV MASSE .....	24
A3.3 IVARETAGELSE AV ARTEFAKTER OG EKOFAKTER .....	25
A3.4 DOKUMENTASJON I FELT .....	25
A3.5 FUNNREGISTRERINGSPROSEDYRER OG FELTKONSERVERING .....	31
<b>A4. METODER VED ETTERARBEIDE</b> .....	34
A4.1. FUNNBEHANDLING .....	34
A4.2. NATURVITENSKAPLIGE ANALYSER .....	34
A4.3. ARKEOLOGISK ETTERARBEIDE .....	35
4.3.1 Stratigrafisk-topografisk analyse	
4.3.2 Rentegning, sammentegning	
4.3.3 Opplysninger på data. Søkemuligheter	
<b>B. BESKRIVELSE AV STRATIGRAFI OG KONSTRUKSJONER</b> ..39	
<b>B1 INTRODUKSJON</b> .....	39
B1.1 VALG AV ANALYSEMETODE OG PRESENTASJONSFORM .....	39
1.1.1 Stratigrafiens begrensninger og muligheter	
1.1.2 Inndeling i tomter.	
1.1.3 Inndeling i branntrekk og situasjoner.	
1.1.4 Inndeling i faser.	
B1.2 TERMINOLOGI, BEGREPER .....	44
<b>B2. NATURBAKKEN. PREURBANE AKTIVITETER</b> ...	48
B2.1 INNLEDNING .....	48
B2.2 STERIL NATURBAKKE .....	48
B2.3 AKTIVITETSSPOR ELDRE ENN DEN BYMESSIGE BEBYGGELSEN ....	50
Situasjon A	
Situasjon B	

**B3. STRATIGRAFI OG KONSTRUKSJONER I DE ENKELTE BRANNRINN ... 56**

**B3.1 BRANNRINN 1 ..... 56**

Tomt 1

Innledning

Sammenfatning

Situasjon A

Situasjon B

Situasjon C

Situasjon D

Situasjon E

Situasjon F

Tomt 2

Situasjon A

Situasjon B

Situasjon C

Situasjon D

Situasjon E

Situasjon F

Situasjon G

Situasjon H

Tomt 3

Situasjon A

Situasjon B

Situasjon C

Situasjon D

Situasjon E

Situasjon F

Tomt 4

Situasjon A + område tomt 5

Situasjon B

Situasjon C

Situasjon D

Situasjon E

Situasjon F

Tomt 5

Situasjon A

Situasjon B

Situasjon C

Situasjon D

Situasjon E

Situasjon F

**B3.2 BRANNRINN 2 ..... 106**

Tomt 1

Innledning

Sammenfatning

Situasjon A + T2A

Situasjon B

Situasjon C

Situasjon D

Tomt 2 Hm

Situasjon A se T1A

Situasjon B

Situasjon C

Situasjon D

Situasjon E

Situasjon F

Tomt 3

Situasjon A

Situasjon B

Situasjon C

Situasjon D

Situasjon E

Situasjon F

Tomt 4

Situasjon A

Situasjon B

Situasjon C

Situasjon D

Situasjon E

Situasjon F

Tomt 5

Situasjon A

Situasjon B

Situasjon C

Situasjon D

Situasjon E

B3.3 BRANNTRINN 3 ..... 157

Tomt 1

Innledning

Sammenfatning

Situasjon Av se tomt 2

Situasjon Bv

Situasjon Cv

Tomt 2

Situasjon A + tomt 1A

Situasjon B

Situasjon C

Situasjon D

Situasjon E

Situasjon F

Situasjon G

Situasjon H

Situasjon I

Situasjon J

Situasjon K

Situasjon L

Situasjon M

Situasjon N

Situasjon O

Situasjon P

Situasjon Q

Situasjon R

Situasjon S

Situasjon T

Situasjon U

Situasjon V

B3.4 BRANNTRINN 4 ..... 180

Tomt 2

Innledning

Sammenfatning

Situasjon A  
Situasjon B  
Situasjon C  
Situasjon D

Tomt 3

Innledning

Sammenfatning

Situasjon A  
Situasjon B  
Situasjon C

Tomt 4

Innledning

Sammenfatning

Situasjon A  
Situasjon B  
Situasjon C

B3.5 BRANTRINN 5 ..... 193

Tomt 2

Innledning

Situasjon A

Tomt 3

Innledning

Situasjon A

Tomt 4

Innledning

Sammenfatning

Situasjon A +sit.B  
Situasjon B se sit. A  
Situasjon C

B3.6 BRANTRINN 6 ..... 198

Tomt 2

Innledning

Situasjon A

Tomt 3

Innledning

Situasjon A

Tomt 4

Innledning, sammenfatning

Situasjon A  
Situasjon B  
Situasjon C

Tomt 5

Innledning

Situasjon A

B3.7 BRANTRINN 7 ..... 201

Tomt 2 (s.s.bt.6)

Innledning

Situasjon A



Tomt 3Innledning

## Situasjon A

Tomt 4InnledningSammenfatning

## Situasjon A

## Situasjon B

## Situasjon C

Tomt 5

## Situasjon A

## Situasjon B

3.8 KONSTRUKSJONER YNGRE ENN BRANN 7 .....	206
--	-----

## C. BEBYGGELSEsutviklingen ..... 207

## C1. INNLEDNING

## C2. FASEGJENNOMGANG

## C2.1 Branntrekk 1

## C2.2 Branntrekk 2

## C2.3 Branntrekk 3

## C2.4 Branntrekk 4

## C2.5 Branntrekk 5

## C2.6 Branntrekk 6

## C2.7 Branntrekk 7

## C2.8 Levninger yngre enn 1624.

## C3. UTGRAVNINGER UTENOM FELTET OSLOGATE 6 ..... 242

## C3.1 Oslogate 2-8. Grøft for Oslo Vann- og avløpsvesen.

## C3.2 St.Halvards plass.

## C3.3 Korskirken, St.Anna Gildestue, Geilene.

## D. DATERING, GJENSTANDSMATERIALET ... 247

## D1. GJENSTANDSMATERIALET ..... 247

## D1.1 OVERSIKT ..... 247

## D1.2 FORDELING AV GJENSTANDENE I TID OG ROM ..... 248

## 1.2.1 Areal

## 1.2.2 Bevaringsforhold

## D1.3 DE ENKELTE MATERIALGRUPPENE ..... 251

## 1.3.1 Jern

## 1.3.2 Annet metall

## 1.3.3 Slagg, varmpåvirket og ubrent leire.

## 1.3.4 Keramikk, tegl.

## 1.3.5 Glass.

## 1.3.6 Stein.

## 1.3.7 Horn, bein, gevir.

## 1.3.8 Tre.

## 1.3.9 Tekstil, fiber.

## 1.3.10 Lær

<b>D2. DATERING</b> .....	260
D2.1. INNLEDNING .....	260
D2.2. C14-DATERINGER .....	260
D2.3. DENDROKRONOLOGISKE DATERINGER .....	262
2.3.1 Branntre 1	
2.3.2 Branntre 2	
2.3.3 Branntre 3	
2.3.4 Dendrodateringer konklusjoner	
D2.4. GJENSTANDSDATERINGER .....	264
Preurban bebyggelse	
Branntre 1	
Branntre 2	
Branntre 3	
Branntre 4	
Branntre 5	
Branntre 6	
Branntre 7	
Bebyggelse yngre enn brann 7	
D2.5. DATERING. KONKLUSJONER .....	267

## **E. OSLOGATE 6, ET UTSNITT AV OSLO I MIDDELALDEREN . 269**

E1. VIKINGTIDSGÅRDEN OSLO? .....	269
E2. BYMESSIG BEBYGGELSE PÅ 1000-TALLET I NORDRE BYDEL? ....	270
E3. TOPOGRAFI, BYFORTETNING, BYGÅRDSSTRUKTUR I NORDRE BYDEL	272
E4. ØKONOMI OG VIRKSOMHET I NORDRE BYDEL .....	274
E5. NORDRE BYDEL OG SOSIAL STATUS .....	275
E6. VIDERE BEARBEIDING AV MATERIALET FRA OSLOGATE 6 .....	275
LITTERATUR .....	277
OSLOGATE 6 ILLUSTRASJONER .....	280
VEDLEGG 1. DELTAKERE .....	287



## A. INNLEDNING



Figur 1. Kart over deler av Gamlebyen med veinettet slik det var i 1987-89. Feltet Oslogate 6 skravert. Etter MGO 1996.

Utgravningsfeltet Oslogate 6 ligger i nordre del av middelalderens Oslo, nordøst for Bispeborgen, vest for ruinene av Korskirken og nordvest for Olavsklosteret (**figur 1**). I det moderne gatesystemet ligger det inntil og øst for Oslogate, syd for Arups gate og nord for St.Halvards plass. Feltnavnet er tatt fra gateadressen, men i virkeligheten omfatter utgravningsfeltet både deler av Oslogate 4, 6 og 8 (**figur 2**).

Mellom bygårdene Oslogate 2 og St.Halvards plass 1 var det lenge et område med lav skurbebyggelse. På Næsers kart over Kristiania fra 1857 er det bygninger på alle disse tomtene (**figur 3**). Disse stod fortsatt rundt år 1900, men ingen av dem eksisterte i 1987. Oslogate 2 ble reist i 1890-årene, mens St.Halvards plass 1 ble bygget i 1912. Etter at bygningene vist på kartet fra midten av 1800-tallet ble revet, har det vært drevet forskjellig næringsvirksomhet på utgravningsområdet, senest før utgravningene trelastutsalg og salg av bilrekvisita.





Figur 2. Utsnitt av Næsers kart over Kristiania i 1857. Flere bygninger har stått på tomten for Oslogate 6. Utgravningsfeltet markert med prikkskraver.



Figur 3. Feltet Oslogate 6 ligger inntil og øst for Oslogate, syd for Arupsgate og hjørnegården Oslogate 2, nord for St.Halvards plass 2. Feltet omfatter både tidligere Oslogate 4 og 6, men er kalt Oslogate 6.



Figur 4. Bakgårdsbebyggelsen i Oslogate 4 og 6.

## A1. ØKONOMI, PERSONALE, GJENNOMFØRING

### A1.1 HISTORIKK

Boligbyggelaget Ungdommens Selvbyggerlag (USBL) hadde fått i oppgave fra Oslo kommune å forestå arbeidet med byfornyelse i Gamlebyen. I 1984 ble det utarbeidet flere forslag til utnyttelse av arealet Bispegårdskvartalet (28 02 06), dvs. området mellom Bispegata, Oslogate, Arups gate og Egedes gate. Forslagene ble utført av arkitektene Thorenfeldt og Thorenfeldt for Oslo kommune, boligetaten. Dette arkitektkontoret har også forestått den videre planleggingen av bygningen på stedet. Riksantikvaren kom tidlig med i planleggingsarbeidet, og det var enighet om å ta hensyn til de antikvariske verneverdiene i området. Planene gikk ut på at skurbebyggelsen ble revet og en boligblokk bygget ut mot Oslogate. Det ble søkt om frigiving av tomten, og Riksantikvaren gikk med på det forutsatt forutgående arkeologisk undersøkelse av det arealet som skulle bebygges (brev av 14/6-1984). Utgifter til disse undersøkelsene ble stipulert til kr.2.900.000.

Oslo kommune, boligutvalget vedtok 9/1-86 fornyelsesform for kvartalet, hvilket innebar riving av skurbebyggelsen, samt bakbygninger i Arups gate 5 og en bakfløy i St.Halvards plass 2. USBL fikk ekspropriasjonsrett og området ble ekspropriert i 1986. USBL søkte om tilskudd fra Husbanken og fra Miljøverndepartementet. Søknaden til Husbanken ble avslått. Riksantikvaren anbefalte en bevilgning på kr.520.000 fra Miljøverndepartementet. Denne bevilgningen ble gitt og Riksantikvaren aksepterte også å gi et direkte tilskudd til utgravningene i form av kr.380.000 til konservering, samt at utgravningskontorets tegner ble stilt til disposisjon for prosjektet (brev av 22/8-85).



Utgravningene var planlagt for 1986 og 1987, men kom ikke i gang før 1987 pga. uklarheter om finansieringsopplegget og klargjøring av tomten. Riving av skurbebyggelsen, maskingraving av overflatemasser og etablering av brakker for gravningspersonale og feltkontor ble først igangsatt i mars-april 1987. Det ble satt ned spunt mot leiegården Arups gate 2b i nord. Avtale ble inngått mellom USBL og Riksantikvaren om ansvarsdeling og budsjett. Utgravningene skulle pågå i 2 sesonger, og feltarbeidet være ferdig 1/11 1988. Budsjettrammen ble satt til kr.7.111.661, inkl. 30% administrasjonspåslag bekostet av Riksantikvaren. USBL's andel ble satt til kr.4.598.278, samt maskingraving, brakkerigg/feltkontor, samt innkvartering av gravningsdeltagere. Riksantikvaren bekostet i tillegg til administrasjonskostnader og postene nevnt ovenfor også lønn til prosjektleder.

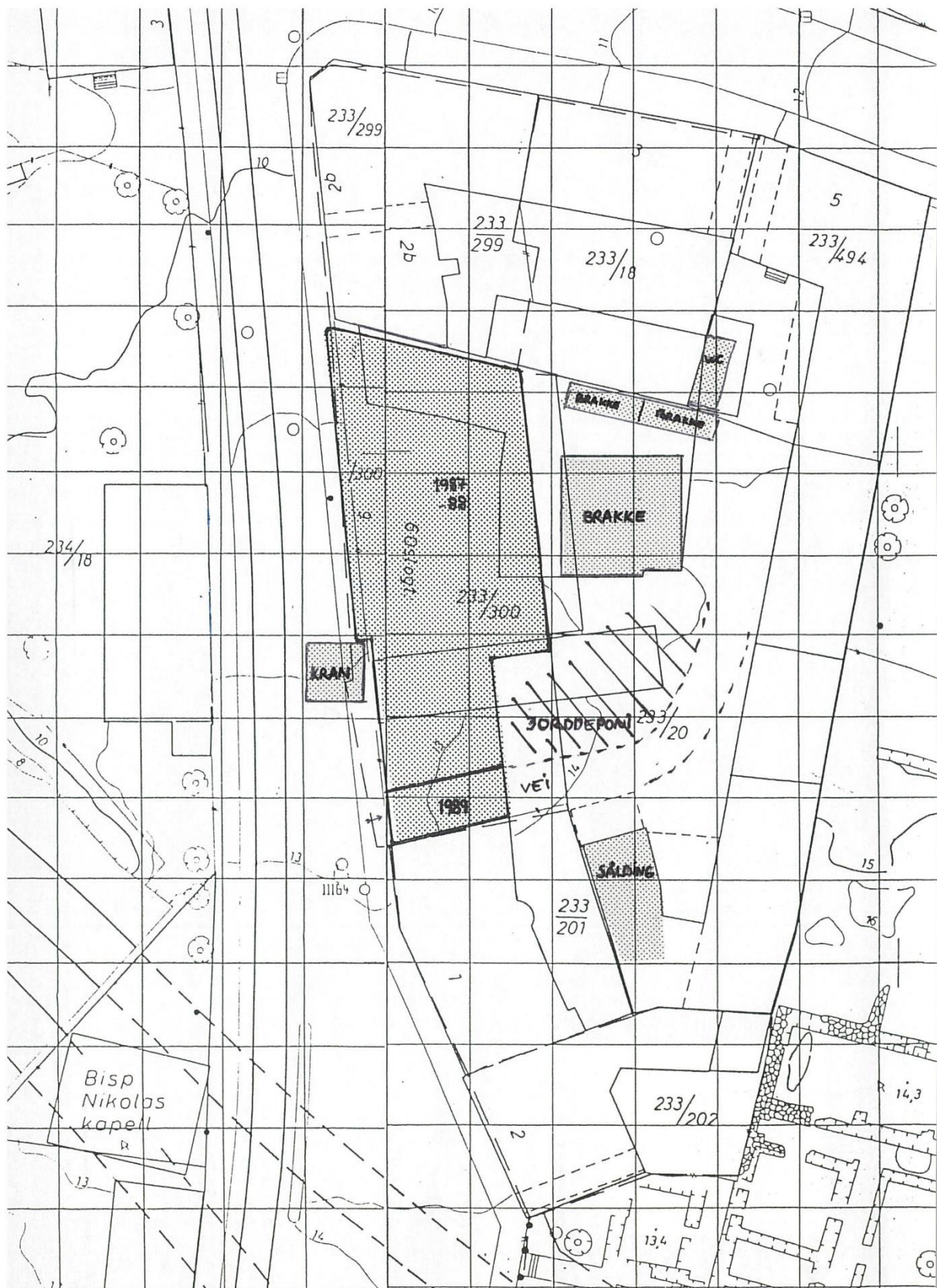
Parallelt med utgravningene i Oslogate 6 pågikk det både i 1987 og 1988 arkeologiske undersøkelser i forbindelse med graving av utvidete grøfter for vann- og avløpsledninger i østre del av gaten nær ved utgravningsfeltet. Disse undersøkelsene har hatt betydning for tolkingen av funnene fra Oslogate 6.

## **A1.2.FELTARBEIDET, FREMDRIFT**

### **A1.2.1. Felt sesongen 1987**

De arkeologiske utgravningene startet 4/5-87. På dette tidspunktet var maskingravingen ikke ferdig og brakker for mannskap og kontorfunksjoner ikke klare. Forsinkelsene forplantet seg pga. sen riving av skurbebyggelsen. Transport av masse skjedde for hånd frem til begynnelsen av juli fordi området der heisekranen skulle stå ikke var tilgjengelig tidligere. Innkvartering av gravemannskaper skjedde i leiligheter som USBL disponerte i Gamlebyen, samt Riksantikvarens leilighet i Oslogate 17. Utgravningene varte frem til 9/10-87. Feltet ble etter dette tildekket med plast og vintermatter.

Det ble gravet på et 550m<sup>2</sup> stort område. I N var kulturlagene ødelagt av en kjeller, mens det i S ikke ble gravd der tilkjørselsveien til brakke og jordtipp lå. Det ble i alt gravet arkeologisk ca.300m<sup>3</sup>, dvs. ca. en fjerdedel av den totale massen. Personalet vekslet mellom 9 og 24 (se vedlegg 1). Feltledere var Dagfinn Skre (begynte 4/5) og Lena Flodin (begynte 1/7). De hadde daglig ansvar for feltarbeidet på hver sin halvdel av utgravningsfeltet, Skre på nordre og Flodin på søndre. Ansvarlig for funnregistreringen var Charlotte Wihl. Totalt ble det nedlagt 2250 dagsverk i 1987 frem til 9/10, Riksantikvarens eget personale ikke inkludert. Dette gir ca.0,13m<sup>3</sup> masse per person, noe som må betraktes som lite, selv om det var gravet og dokumentert levninger fra senmiddelalder og helt ned til første halvdel av 1200-tallet i størsteparten av feltet. Hovedårsaken til den lave progresjonen var de tynne kulturlagene i de øvre situasjonene som første til meget dokumentasjonsarbeid. I dypere situasjoner ble det funnet store mengder lær, noe som krevde arbeidsinnsats både ved



Figur 5. Utgravningsfeltet lå inntil Oslogate med trikkelinje, og det var problematisk å få fjernet oppgravd masse. Til utgravningskontor og mannskapsbrakker ble brukt deler av et butikklokale og flyttbare brakker.

innsamling, oppbevaring, katalogisering og dokumentering. En del andre omstendigheter gjorde også at arbeidet tok lengre tid enn beregnet. Forsinkelse med innledende arbeider er alt nevnt. En del perioder med nedbør førte til arbeidsavbrudd og vanskelige arbeidsforhold. Sykefraværet var også relativt høyt. Mer utførlig om disse forholdene og om arbeidet for øvrig i 1987 finnes i en statusrapport pr.1/11 1987 (Riksantikvarens arkiv). Funnbehandlingen fortsatte ut 1987. Feltlederne fortsatte stratigrafisk-topografisk analyse frem til neste feltsesong.

### **A1.2.2. Feltsesongen 1988**

Feltsesongen varte fra 2/5 til 4/11, ca.3 uker lengre enn planlagt, og 4 dager over den fristen som var satt i avtalen mellom Riksantikvaren og USBL. I N ble kulturlag under en nyere tids kjeller etterhvert eksponert og utgravd, slik at gravningsfeltet ble på i alt 650m<sup>2</sup>. Kulturlagene under tilkjørselsveien lengst i S ble nedprioritert fordi det var viktig å sikre adkomsten med lastebil og gravemaskin til feltet. Totalt ble det gravet ca.950m<sup>3</sup> fast masse. Skre og Flodin ble gitt opprykk til utgravningsledere pga. stort arbeidsansvar. I tillegg ble det engasjert 2 feltledere med selvstendig ansvar for arbeidsoppgaver i mindre deler av feltet (Kristina Johansson og Svante Norr) og en feltleder med arbeidsoppgave å beskrive jordlag (først Andrzej Golembnik, deretter Dorota Stabrowska). Liv Marit Rui hadde ansvaret for funnbehandlingen. Arbeidsstokken varierte mellom 16 og 40 (se vedlegg 1 med navneliste).

Totalt ble det utført ca.3800 dagsverk utenom arbeide gjort av Riksantikvarens eget personale. Gjennomsnittlig utgravd masse pr. dagsverk var 0,25m<sup>3</sup>, dvs. vel dobbelt så meget som i 1987. Også i 1988 gjorde en del omstendigheter at arbeidet tok lengre tid enn opprinnelig forventet, bl.a. de store mengdene med lær, og nedbør med påfølgende behov for fjerning av vann. Det er redegjort nærmere for detaljer i statusrapport datert 11/11-88 (Riksantikvaren arkiv).

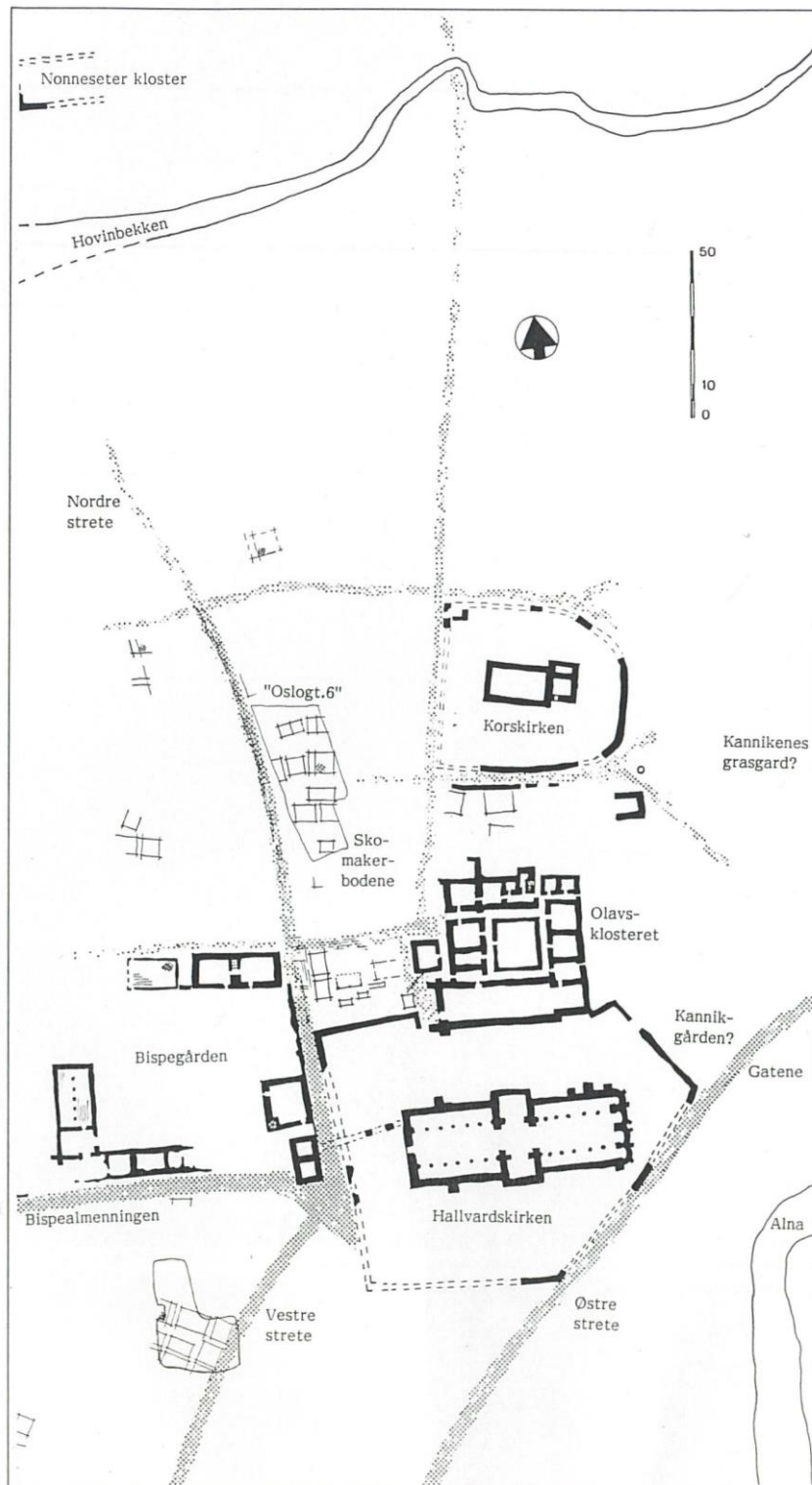
For å få feltet ferdig arkeologisk utgravd ble det engasjert flere personer enn opprinnelig planlagt. Det var viktig å undersøke de eldste levningene som viste seg å være svært viktige for forståelsen av områdets historie. Meromkostningene ved flere engasjert til feltarbeide gikk dels ut over etterarbeidet, dels førte de til en økning av utgiftene for hele prosjektet. Kr.151.299 ble gitt som en tilleggsbevilgning av USBL. Dette ble brukt til etterarbeid, sammen med deler av det ordinære budsjettet og bruk av Riksantikvarens egne midler.

Etterarbeidet bestod av funnbehandling og stratigrafisk-topografisk analyse, samt analyse av naturvitenskaplig materiale. Funnbehandlingen fortsatte etter gravningens slutt ved engasjert personale og deretter ved sivil tjenestepliktig. Den stratigrafisk-topografiske analysen skjedde ved Flodin og Skre som fortsatte også i 1989. Begge var engasjert frem til 1/6 1989, men ut fra ønske om deltagelse i arkeologisk feltarbeid annetsteds ble de gitt permisjon, henholdsvis fra 10/4 og 16/5 1989 (se nedenfor).

### **A1.2.3. Feltsesongen 1989**

Da det ble klart at USBL ikke ville starte bygging på tomten før tidligst høsten 1989, ble også området lengst i S under tilkjørselsveien gravet. Siden det ordinære budsjettet var overskredet, ble dette gjort ved hjelp av Riksantikvarens eget personale, Petter B. Molaug, Tina Wiberg og 1 - 2 sivile tjenestepliktige. Undersøkelsene fant sted i løpet av perioden 8/5-9/10. I alt ca.120m<sup>3</sup> ble gravet ut. Ca.200 dagsverk ble utført, dvs. ca.0,6m<sup>3</sup> pr. dagsverk. Det ble i liten grad tatt vare på gjenstander og prøvemateriale for analyse, mens stratigrafi og dokumentasjon av konstruksjoner ble prioritert og gjenstander samlet inn på vanlig måte som for øvrig i ved utgravningen.

## A2. PROBLEMSTILLINGER



Problemstillingene i prosjektet ble formulert etter at stedet for utgravningen var bestemt. Ved frigivelsen ble det først og fremst tatt hensyn til de samfunnsmessige omstendighetene, som ønsket om flere boliger i Gamlebyen og samarbeide med Oslo kommune og BBL Ungdommens selvbyggerlag. Prosjektledelsen ble først på et sent stadium engasjert med forberedelsene til feltarbeidet, og en mer grundig diskusjon av problemstillinger og strategi for å få disse belyst ville vært svært ønskelig. Foruten diskusjoner på Riksantikvarens Utgravningskontor for Oslo, ble prosjektet diskutert på et seminar for hovedfagsstudenter ved Universitetets Oldsaksamling, Oslo 26/2 og 5/3 1987. Her innledet prosjektleder til diskusjon.

*Figur 6. Oslo nordre bydel, utgravde og bevarte levninger. Delvis rekonstruerte grunnplaner.*

Utgravningsmetode, innsamling av levninger og dokumentasjon ble valgt ut fra hensyn til følgende tre overordnede ønskemål:

1. Kunnskap om Oslo i middelalder og tidlig nyere tid.

2. Utvikling av arkeologiske metoder i middelalderbyen.

3. Formidling og museal virksomhet.

De vitenskapelige problemstillingene er knyttet til punkt 1 og 2 ovenfor og kan passende deles inn i to grupper, de som er spesifikt knyttet til det utgravde området og de som er mer generelle og metodiske.

Feltet Oslogate 6 ligger i nordre del av middelalderbyen, N for det geistlige bygningskomplekset med Bispeborgen, Hallvardskirken og Olavsklosteret (**figur 6**). Det er rimelig å anta at området har tilhørt Korskirkens sogn. Fra før var det bare foretatt mindre arkeologiske utgravninger i dette store området, ved Oslogate 3 og Oslogate 7 i 1977 (Schia 1979), mens de store utgravningene etter 1970 hadde foregått i den søndre bydelen, syd for dagens Bispegata, middelalderens Bispeallmenning. Sentralt i undersøkelsene var ønsket om en sammenligning mellom feltene i de to bydelene.

I løpet av utgravningsperioden og perioden for etterarbeid ble spesielt enkelte mere spesifikke problemstillinger vektlagt. Funnet av ards spor i grunnen gjorde at problemstillinger rundt gårdsdrift ble aktualisert, og det er foreslått at det har ligget en gård i området (Molaug 2014). Topografiske problemstillinger med spesiell vekt på beliggenheten av gateløp i middelalderen er også diskutert nærmere (Schia 1991, Molaug 2014). En tredje viktig problemstilling har dreid seg om skoproduksjon og skoreparasjoner i området. Det ble lagt et visst press på Oldsaksamlingen for at læravfall fra slik virksomhet fra utgravningene er blitt konserveret, og sider ved temaet er blitt gjenstand for undersøkelser i hovedfags- og mastergradsoppgaver.

### **Tolkning av jordlagene**

En forutsetning for aktivitetsanalyse så vel som datering er riktig tolkning av jordlagene der artefakter og økofakter blir funnet. Det ble besluttet å prioritere beskrivelse og tolkning av jordlag ut over den impresjonistiske måten som hadde vært brukt ved tidligere utgravninger i Gamlebyen. Det var et ønskemål å bestemme om lagene var avsatt på stedet, spredd, påført eller redeponert og om mulig hvor lang tid denne prosessen hadde tatt, i tillegg til hvilke bestanddeler lagene bestod av. Dette ville kunne gi viktig informasjon om aktivitet på stedet, tolkning av funksjonen til hus og åpne områder og om aktiviteten til hele eller deler av bygårder.

### **Datering**

Det har vært vanlig å anta at den nordre bydelen ble bebygd senere enn bydelen S for Bispeborgen og Hallvardskirken, helst etterat dette geistlige senteret ble etablert rundt år 1100. En sentral problemstilling var derfor å datere den eldste bybebyggelsen på feltet Oslogate 6, samt å undersøke om bebyggelsen var tidligere i S enn i N del av feltet, evt. tidligere i V del enn i Ø. Det ble tatt sikte på datering av arkeologiske gjenstander, dendrokronologi og C<sup>14</sup>-datering. Også datering av senere bebyggelsesfaser og den seneste bebyggelsen på stedet var selvfølgelig også viktig å få.

### **Topografi**

I skriftlige kilder er det nevnt et gateløp, Nordre strete, som må ha gått fra området mellom Bispeborgen og Olavsklosteret og videre mot N til Hovinbekken. Ved tidligere utgravninger var det funnet indikasjoner på at gateløpet hadde gått under nåværende Oslogate. Ved utgravningene av grøft for kloakkledningen i Oslogate 2 – 8 eller av tomten i Oslogate 6 ville det være sannsynlig at dette gateløpet ble identifisert. Et viktig spørsmål ville være om gateløpet i tilfelle var en primær kommunikasjonsåre i forhold til bebyggelsen, om det knyttet bybebyggelsen sammen med områder nord og vest i Oslodalen, eller om det førte frem til Nonneseter kloster rett nord for den nåværende Schweigaardsgate, nord for Hovinbekken.

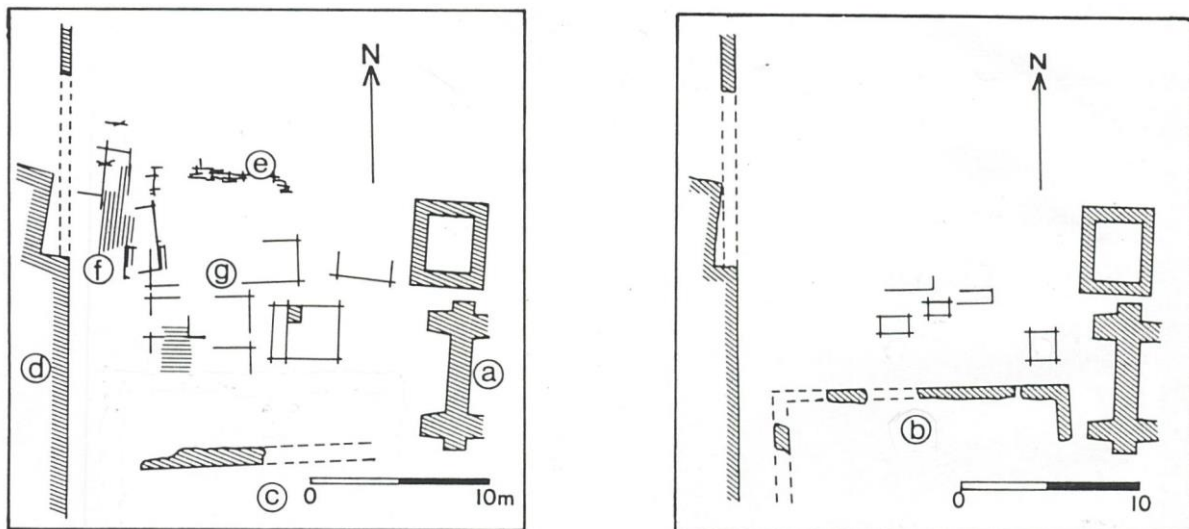


Viktig ville det også være å finne ut om dette gateløpet virket orienterende på bebyggelsen i utgravningsfeltet. Det ble antatt at gaten ikke var parallell med Korskirken kirkegårdsmur, og at det også var en skjev vinkel mellom gaten og den antatte gaten syd for Korskirken kirkegårdsmur, mellom denne og St. Anna Gildestue. Fischer har gjettet på at den sistnevnte var gaten som i sagaene er kalt for Geilene (Fischer 1950:128, sml. Schia 1987: fig. s.175). Det var en viktig oppgave ved utgravningene å finne ut om dette gateløpet fortsatte frem til "Nordre strete", evt. hvor tidlig det kunne spores. Et slikt gateløp ville det bli tatt hensyn til ved utformingen av selve nybygget på stedet.

### Bebyggelse og bebyggelsestetthet

Påvisning av eiendoms- og tomtegrenser ble tillagt stor vekt. For spørsmålet om den eldste bebyggelsens karakter var det vesentlig om det var en klar inndeling i tomter. Dette kunne tyde på planlagt utbygging. For den senere utviklingen ville det også være viktig å kunne påvise tomtegrenser og bygårdenes størrelse. Disse har også sammenheng med bebyggelsestettheten, økonomiske og sosiale forhold. Også bygningenes utseende og konstruksjon ble det prioritert å få god kunnskap om. Fordi bevaringsforholdene ble antatt å være gode, ville det være mulig å finne deler av bygninger som kunne sammenlignes med tilsvarende fra tidligere utgravde felt i Gamlebyen.

Dersom det utgravde området var mindre sentralt enn områdene for undersøkelsene Mindets tomt, Søndre felt og Nordre felt, ville det være naturlig om bebyggelsen var mindre tett. Dette kunne gjøre seg gjeldende ved større avstand mellom husene og mindre bruk av fleretasjes hus. Også gjenstandsmengde burde kunne si noe om befolkningstettheten på stedet, men problemer med tolkningen av representativitet gjør at dette bare kan skje ut fra nøye analyse av hvordan de enkelte jordlagene på stedet er dannet.



Figur 7. Skomakerbodene på St. Hallvard's plass. Funn fra Fischers utgravninger. Til venstre eldste situasjon med bygård, trolig Thomasgård, til høyre yngre situasjon med redusert areal og kummer til garving. a. Olavskirken, b. Hallvardskirkens kirkegårdsmur etter utvidelsen, c. Hallvardskirkens kirkegårdsmur, d. Bispeborgen, e. Antatt gateløp, f. Nordre strete. Etter Schia 1977A med endringer.

### Produksjon og økonomi

En naturlig problemstilling ville være om feltets antatt mer perifere beliggenhet gav seg utslag i annen type næringsvirksomhet enn på feltene lengre syd, f.eks. større innslag av jordbruk og av brannfarlig eller forurensende virksomhet som metallbearbeiding, slakt eller garving. Det kunne tenkes at utviklingen over tid var annerledes enn lengre syd. Ved



utgravningene til Fischer på St.Halvards plass (Fischer 1929) og ved senere grøftegravninger er det funnet tykke lag med læravfall.

Disse er tolket som rester av skomakeravfall, og satt i samband med omtalen av skomakerboder i Sverres saga og senere sagaer og med forordninger fra 1300-tallet om hvor skomakerne skulle ha tilhold (**figur 7**) (Schia 1977A). Viktig ville det derfor være å datere denne skoproduksjonen, finne hvor stort område den ble drevet på og om mulig hvor stort omfang den hadde. Med økende antall m<sup>2</sup> utgravd middelalderbebyggelse i Oslo, vil grunnlaget for å trekke slutninger om graden av heltids håndverksproduksjon, spesialisering mellom bygårder og områder over tid bedres sterkt.

### **Sosiale forhold, levekår**

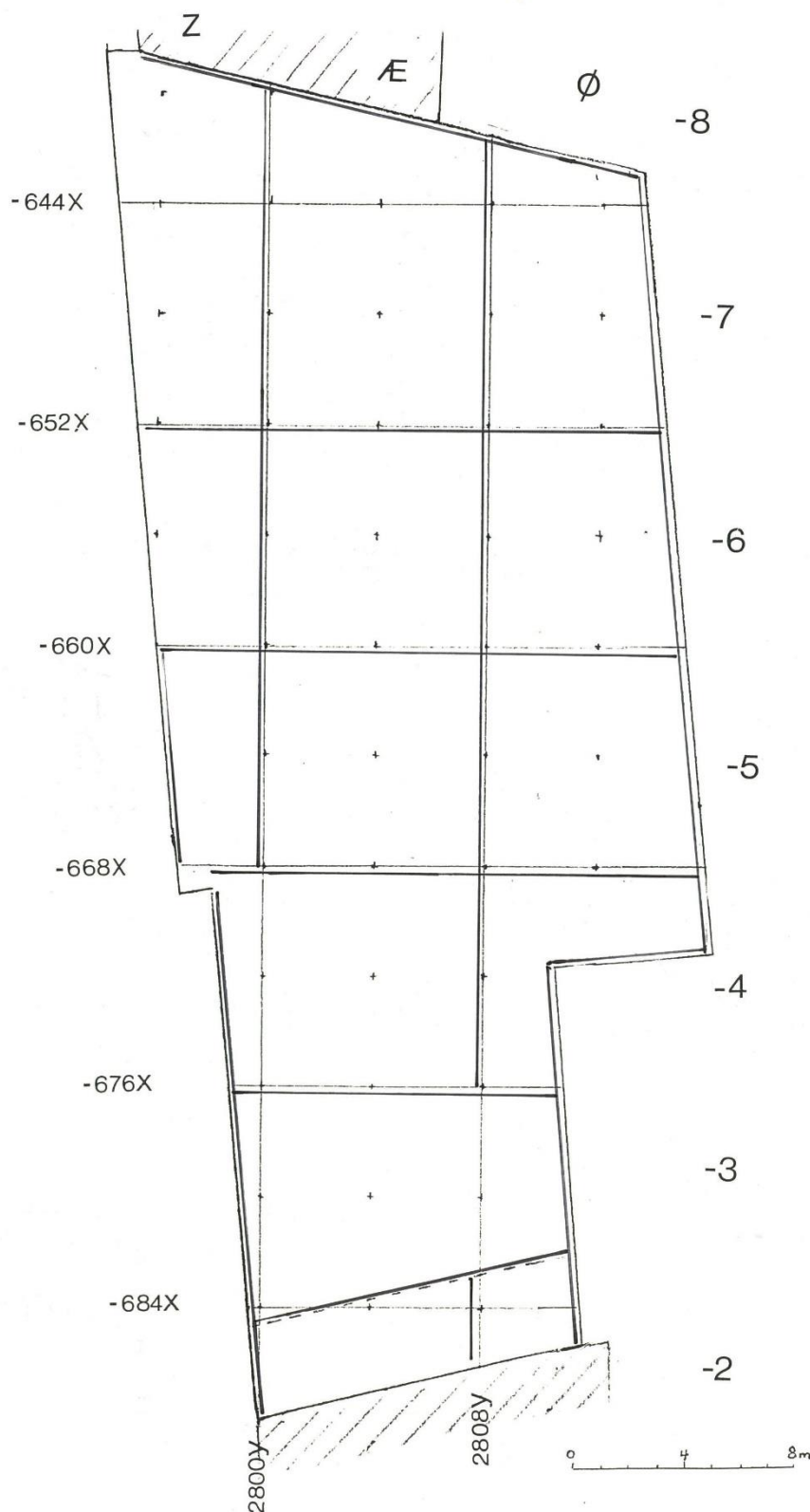
Det ville også ut fra feltets beliggenhet være naturlig å undersøke om beboerne eller eierne/leierne av bygårder her ikke stod så høyt på den sosiale og økonomiske rangstigen som de tilsvarende lengre syd i byen. Dette kunne gi seg utslag i at husene var mindre og dårligere utført, at kvaliteten på gjenstander var dårligere og at verdisaker og levninger assosiert med luksus forekom i mindre grad her. En kunne f.eks. tenke seg mindre høydekorert importkeramikk og tekstiler og mindre av eksotiske frukter etc.

### **Andre problemstillinger**

I tillegg til disse problemstillingene var det i prosjektet naturlig å ta hensyn til hovedproblemstillingene i Gamlebyprosjektet (De arkeologiske utgravninger i Gamlebyen, Oslo. Prosjekt for analyse av data framskaffet gjennom feltarbeide 1970-76) (se Molaug 1991)

## A3. METODER VED FELTARBEIDET

### A3.1 ORGANISERING AV FELTET, RUTESYSTEM, KOORDINATER



Det ble brukt Oslo kommunes geografiske koordinatsystem som referanse for feltet, i tråd med øvrige arkeologiske utgravninger i Gamlebyen. X-verdiene er minusverdier og tallverdien stiger mot syd, Y-verdiene stiger mot øst. Parallelt med dette koordinatsystemet er brukt et rutesystem med 8 X 8m ruter og bokstavtallbetegnelser, også i tråd med øvrige gravninger etter 1970 i Gamlebyen. Origo for dette ligger i haven til Oslo Ladegård Bokstavene stiger mot øst, tallene stiger mot syd. Feltet Oslogate 6 berører rutene Z, Æ, Ø/-2 – 8. Hver rute på 8 X 8m er underinndelt i m<sup>2</sup>-ruter. Disse er betegnet med et to-sifret tall, slik at første siffer er 1 til 8, stigende fra nord til syd, slik som X-verdiene, mens det andre sifferet stiger fra vest til øst, slik som Y-verdiene. Det er m.a.o. 64 m<sup>2</sup>-ruter med betegnelser fra 11 til 88.

*Figur 8 Utgravningsfeltet med ruteskiller og koordinater. Profilvegger hvor snitt er tegnet er markert med en ekstra strek på den siden som profilen er tegnet fra.*

For utsetting av målesystemet ble brukt et fastpunkt utsatt i fortauet mot Oslogate 7 og en totalstasjon. Det ble etablert en fast plattform for totalstasjonen på en moderne steinmur i nordenden av feltet. Høydeangivelser er gjort ut fra samme fastpunkt, med angivelse i m over havet (normalvannstand). Høydefastpunkter er også markert med bolter i gavlene N og S for feltet (St.Halvards plass 1 og Oslogate 2). For utsetting av målepunkter i feltet med snor og lodd ble det rundt hele feltet satt opp en saling av 2" X 4" planker forankret i kamjern nedslått i bakken.

Arbeidsmessig ble feltet delt inn i to deler, en nordre og en søndre del. Utgravningslederne Skre og Flodin var ansvarlige for det daglige arbeidet på henholdsvis den nordre og den søndre delen. Skillet mellom disse delene gikk i 1987 grovt sett langs. -660X, mellom rutene -5 og -6. I 1988 ble skillet forskjøvet noe mot N, idet grensen mellom to tomter ble brukt.

### **A3.2 UTGRAVING, FJERNING AV MASSE**

Maskingravingen omfattet i utgangspunktet all moderne masse i området for den planlagte byggegropen. Lengst i S ble anlagt kjørevei i 1987, og først i 1989 ble overflatelagene her fjernet maskinelt. Her ble også omrotete middelalderlag fjernet (se ovenfor). I feltet for øvrig ble gravemaskinen stoppet når middelalderlag dukket frem eller urørte levninger fra tidlig nyere tid (1624 og før). I en del tilfeller måtte moderne masse fjernes manuelt, fordi nedgravningene var for smale for gravemaskinen som ble brukt. Lengst i N ble en kjeller fra 1800-tallet utgravd med maskin. Det ble fotografert og tegnet skisser av et teglhvelv fra slutten av 1800-tallet i denne kjelleren.

Alle middelalderske kulturlag er utgravd for hånd etter de samme retningslinjene, med enkelte få unntak. Noen få områder er ikke utgravd. Det gjelder en profil i N-enden av feltet, inntil spuntveggen mot Oslogate 2. I selve feltet ble en del profiler, 40-60 cm brede ikke gravet helt ned til naturbakken pga. tidsnød. Dette vil gå frem av situasjonstegningene. Brønnene som gikk ned i naturbakken er av samme grunn ikke helt tømt, og et lite stykke i rute Æ-3 og Ø-3 er ikke gravet helt til bunns.

Ved selve utgravningen av masse ble brukt tverrkrafse og graveskje (flyndreskje). Massen ble samlet i et malmbrett og tømt i en tobb, for deretter å bli fjernet med heisekran. Bare i den første tiden i 1987 ble brukt trillebår og kjøreveier. Stort sett ble massen kjørt bort fra deponeringsplassen og brukt som jordforbedring. Gravingsmåten er dokumentert på video. Stort sett ble brukt krafse ved graving i tykke lag, graveskje ved graving i tynne lag og ved fremrensing av konstruksjoner. Til slik fremrensing ble også brukt håndbørste og pensel om nødvendig.

Det ble aldri gravet mer enn ett kulturlag i dybden av gangen. Hvis laget var for tykt, dvs. over 10 cm, eller det var usikkerhet om stratigrafien, ble laget gravet i flere omganger. I flaten ble gravet m<sup>2</sup>-ruter innenfor lagene av hensyn til funninnsamlingen.

Det ble avsatt profiler i skillene mellom 8 X 8 m rutene. Disse ble etter dokumentasjon gravet ned til et passende nivå, ofte en brolegning eller et gulv. Profilene ble ikke gravet ned for hvert jordlag, men ble stående i en høyde av mellom 50 cm og 150 cm før de ble gravet ned. Stående profiler gav god anledning til å studere den stratigrafiske rekkefølgen nøye, men virket forstyrrende på kobling av konstruksjonsdeler og lag mellom to ruter. Pga. tidspress ble en del av profilene ikke dokumentert i plan og gravet ned så hurtig som ønskelig, og dette gjorde at deler av dokumentasjonen ble mer fragmentert enn ønskelig. Det ble gravet helt inn til ruteskillet i N og Ø. I S og V ble det satt igjen en profilbalk på 40 cm bredde. Beliggenheten av de faste profilene går frem av figur 8.

40 liters jordprøver av de utgravde lagene ble vannsåldet i såld med 1,5-2 mm maskevidde.

### A3.3 IVARETAGELSE AV ARTEFAKTER OG ØKOFAKTER.

Det ble søkt tatt vare på artefakter etter følgende kriterier: Konstruksjonsdeler ble ikke ivaretatt, med mindre de var godt bevart og hadde utstillingsverdi eller potensiell vitenskapelig verdi ut over det som en beskrivelse og tegning i 1:20 i felt skulle tilsi. Det ble tatt vare på 58 slike levninger av tre (GB-nummerert), hvorav 6 som ble antatt å være fra båter. I tillegg ble tatt vare på vegger, gulv og ildsted i en hel og en halv stuebygning, samt deler av en brønn.

Alle artefakter under konstruksjons størrelse er søkt tatt vare på. Dette gjelder både bearbejdede gjenstander og avfall fra bearbejding, dvs. produksjonsavfall i lær, bein, gevir og metall. Produksjonsavfall av tre, som huggflis, er ikke tatt vare på som gjenstander, unntatt slike med spesielle tilvirkningsspor, som svarvekjerner. Ved vannsålding med 1,5-2 mm soll er små gjenstander søkt tatt vare på, men dette gjelder stort sett bare 40 liter masse pr. jordlag. For lag med meget læravfall ble mer masse vannsåldet, og det ble også foretatt tørrsålding på stedet. Metalldetektor ble brukt i de dypeste lagene og som kontroll på deponeringsplassen for utgravd masse. Det virker ut fra såldeprøvene som om få gjenstander er blitt ufrivillig kastet.

Artefakter ble ved fremgraving lagt i en funneske, en eske for hver m<sup>2</sup> for hvert lag.

Gjenstander av organisk materiale ble lagt i plastpose med vann og noe antimuggmiddel, en pose for hver materialgruppe, for lær separate poser for læravfall og for sammenhørende deler av sko. Gjenstander av bein og gevir ble lagt i plastpose uten vann, men ikke i direkte sollys. Gjenstander av metall ble lagt i plastpose med vann og antioksydasjonsmiddel (sesquikarbonat), med separate poser for jern og andre metaller. Andre gjenstander ble lagt tørt.

Av økofakter er det systematisk blitt samlet inn knokler, etter samme retningslinjer som for artefakter. Den såldete massen er ivaretatt for gjenfinning av små knokler, særlig knokler av liten fisk, fugl og gnagere.

De fleste godt bevarte konstruksjonsdeler av tre er det blitt saget dendroprøver av, dersom antall bevarte årringer var tilfredsstillende. I alt er det samlet inn 550 dendroprøver.

Det er tatt jordprøver for å sikre plante makrofossiler, pollen og insekter. Stort sett har det vært tatt en jordprøve på 1-2 liter av hvert lag, av noen lag mer. Prøvene er lagt i plastposer.

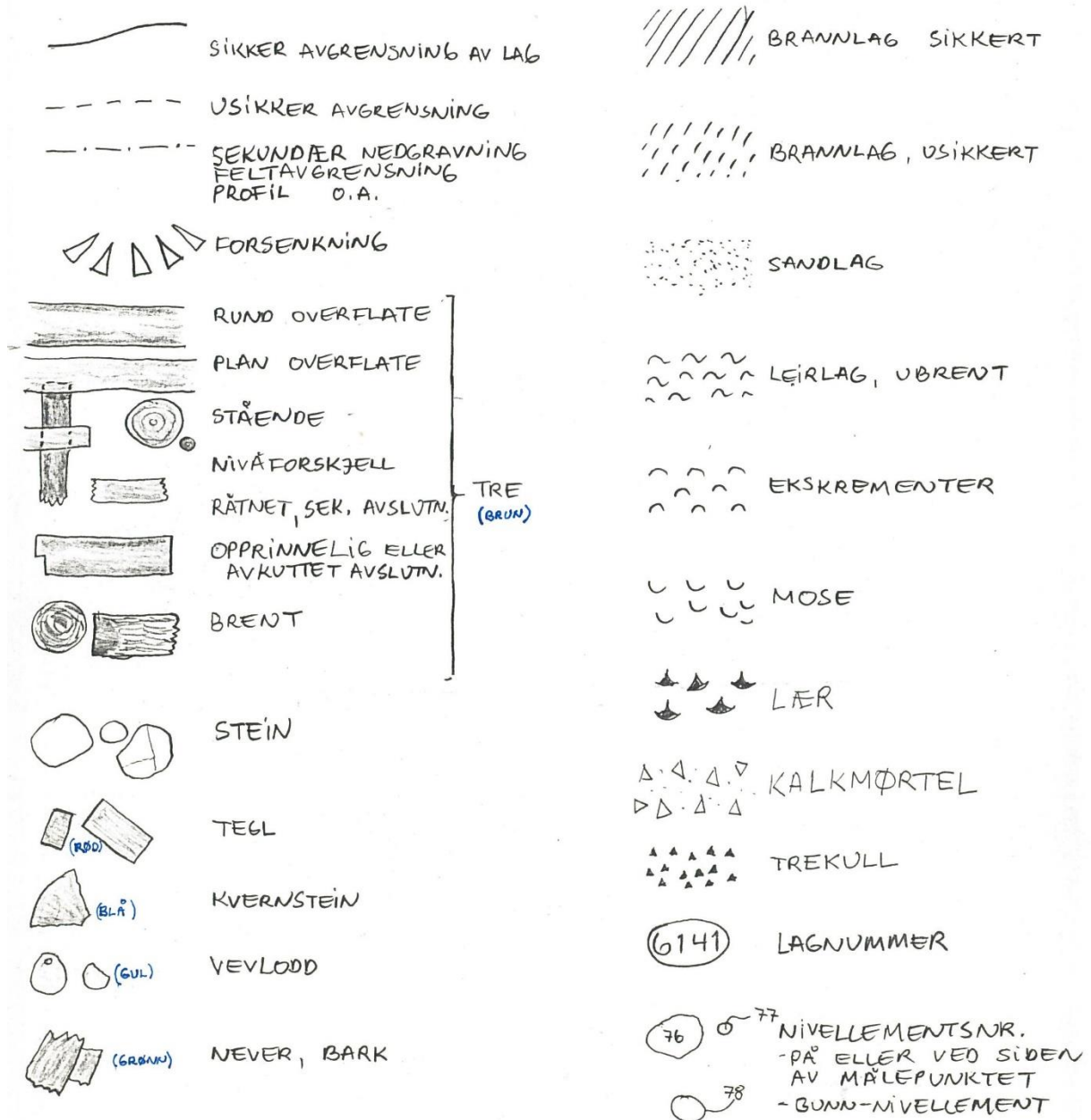
Det er samlet inn 36 prøver for C-14 analyse. Prøvene er av bein, tre, hasselnøtter, planterester og trekull.

### A3.4.DOKUMENTASJON I FELT

#### Tegning

*Plantegninger* er utført i målestokk 1:20 med hard blyant på blank tegnefolie i A2-format. På hvert ark er bare tegnet en 8 X 8m rute, og ruten er orientert og plassert på samme måte på alle tegningene. Det er utarbejdet en egen instruks for plantegning med liste over symboler (**figur 9**). Alle konstruksjoner og konstruksjonsdeler, nedgravninger, samt levninger av tre og stein over ca. 5 – 10 cm er tegnet. Videre er alle brannlag tegnet på disse tegningene, samt enkelte andre lag, som leire og sand. Øvrige jordlag er bare tegnet på lagskjema i målestokk 1:100. Levninger og lag er merket med en fortløpende nummerserie for hver tegning. Denne er brukt som referanse i de skriftlige kommentarene og som henvisning til liste over nivålementer. Nivellementslisten er skrevet på plantegningen. På de fleste konstruksjoner er tatt

# PLANTEGNING SIGNATURER



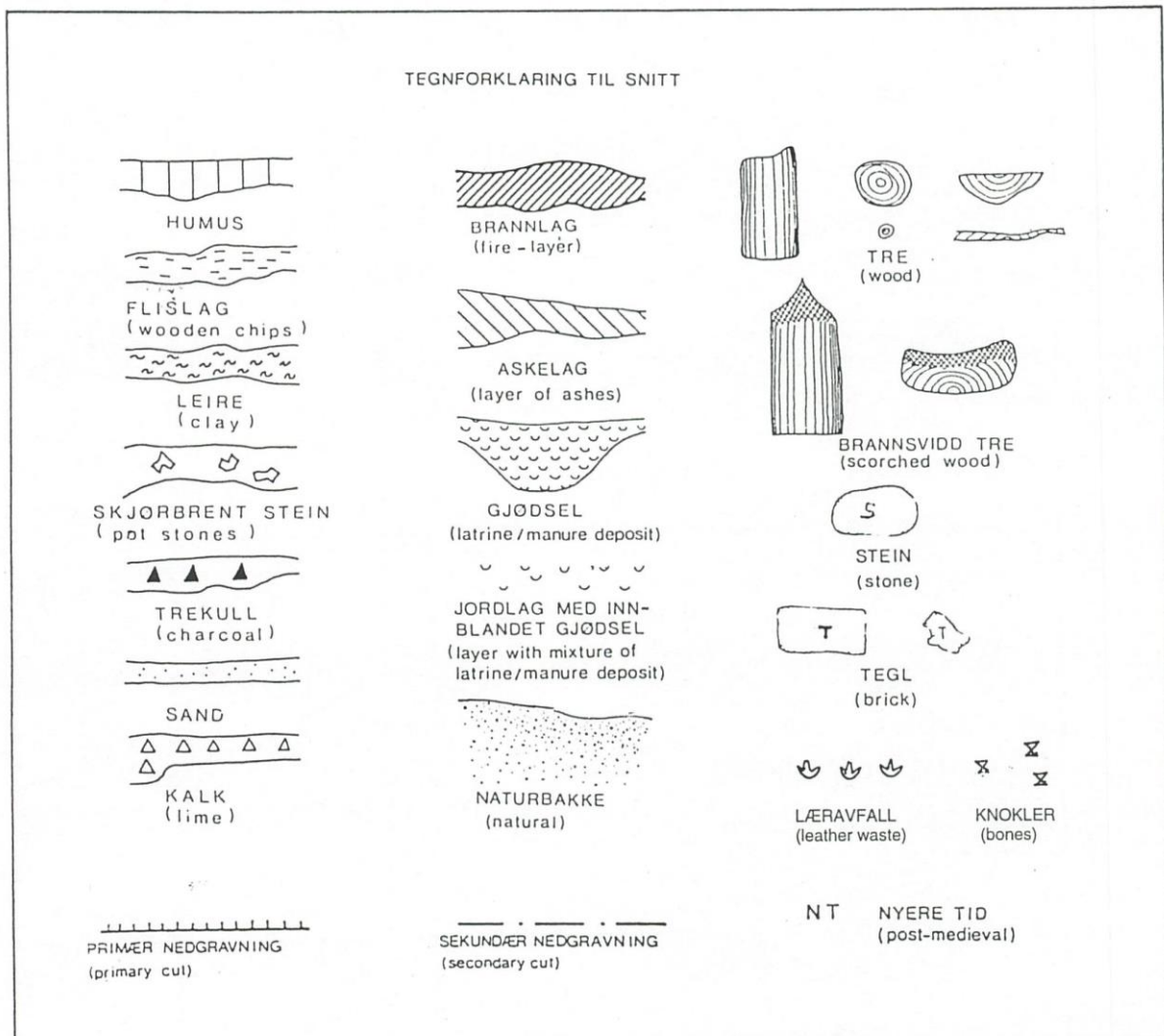
Figur 9. Plantegning i felt. Symboler. Obs. bruken av farver på tre (brun), tegl (rød), kvernstein (blå), vevlodd (gul) og never/bark (grønn).

både topp- og bunn-nivellement. Høydeavlesningene er notert i egne kladdebøker, og i en egen bok er oppført kikkertstandpunktene ordnet etter dato.

Det er laget en ny tegning for hver ny situasjon innenfor samme del av ruten. Tegningene er nummerert innenfor hver rute i en fortløpende serie med planer og bilag til planer. Brente situasjoner og bevarte konstruksjoner har som regel eget plan-nummer. Underliggende deler av samme konstruksjon, levninger og lag mellom konstruksjonene har som regel fått et undernummer under plan-nummeret, f.eks. plan 5/1, som leses plan 5 bilag 1. Det er ikke i utgangspunktet samtidighet mellom tegninger med samme plan-nummer fra forskjellige ruter, og det vil i en del tilfeller også være kronologiske forskjeller mellom levninger tegnet på

samme tegning. De fleste av gravningsdeltagerne med deltagelestid over 6 uker tegnet plantegninger, under kontroll av utgravningslederne.

*Profiltegninger* er tegnet med blyant i målestokk 1:20 på tegnefolie, vanligvis med trykket millimeter rutenett. Det er tegnet profiltegninger for profilene i ruteskillene og for feltveggene, med noen få unntak. Tegnede profiler er markert på fig. 8. Som regel er bare én profil i en rute på samme tegning. Det er tegnet etter en egen liste over symboler (**figur 10**). Det er lagt vekt på å definere skiller mellom jordlag og å vise orienteringen av bestanddeler i laget, særlig treflis. Profiltegningene er utført av feltledere, utgravningsledere eller prosjektleder, samt av Christian Diaz og Tina Wiberg ved Utgravningskontoret.



Figur 10. Profiltegning. Symboler.

*Detaljtegninger* er stort sett tegnet i 1:5 eller 1:10. Slike finnes for en del bygningsdetaljer av tre. De er utført av Turid Venstöp. En del bygningsdetaljer er tatt vare på for senere tegning og evt. konservering.

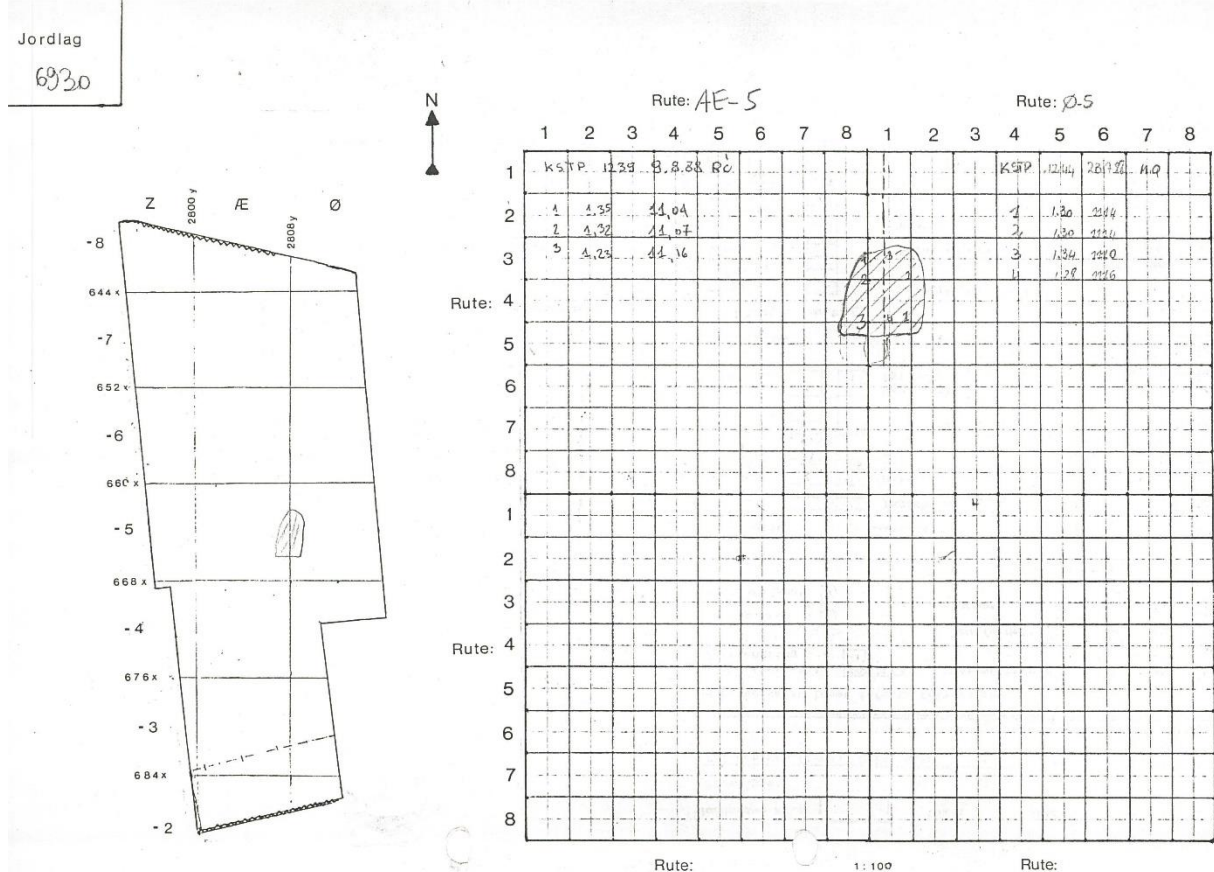


## Foto, film

Det er normalt tatt fotos av alle situasjoner som er tegnet i plan og også av alle profilsnitt. Det er tatt både detaljer og oversikter, det siste bl.a. fra heisekran for å få mest mulig loddrett sikt. Det er brukt et Hasselblad M50 6 X 6 cm kamera med normal- og vidvinkelobjektiv. Det er stort sett tatt et svart-hvitt og et farve dias opptak av hvert motiv. Stort sett har det vært brukt film med 21 DIN hastighet, frihånd eller stativ. Fortløpende liste over alle fotos finnes i fotobok. I tillegg er det tatt en del farvedias opptak med 36 mm film av motiver som kunne egne seg spesielt til foredrag etc. Fotoopptakene ble tatt av prosjektleder eller en av utgravningslederne. Det er gjort opptak med VHS videokamera av forskjellige arbeidsoperasjoner og en rekke av de fremgravde levningene. Disse opptakene er gjort av prosjektleder. I tillegg er det ved ca. 10 anledninger gjort opptak fra NRK fjernsynet for programmet "En kaupstad austr i Oslo" programleder Hågen Ringnes. Opptakene er bl.a. gjort fra samme standpunkt gjennom gravingen. De er blitt vist og er lagret hos NRK.

## Lagskjema

Hvert enkelt jordlag har fått et individuelt lagnummer i en nummerserie fra L 6000 og oppover. Siste brukte lagnr. er L 8240. Lagnumre ble bestemt og listeført av utgravningslederne og prosjektleder. I søndre del av feltet ble det gitt noen flere lagnumre enn i nordre, fordi det i større grad ble skilt mellom rutene i arbeidssituasjonen. I enkelte tilfeller ble også lagene mer fragmentert i mindre deler. I stedet for lagprotokoll er brukt et tosidig skjema i A4-format for lagdokumentasjon. På den ene siden er laget tegnet i målestokk 1:100 med nivellelementer for hver meter i begge retninger (**figur 11**).



Figur 11. Eksempel på lagskjema med utfylt bakside. Det er plass for inntegning av lagutstrekning tegnet i 1:50 og angitt overflatenivellelementer, en nummerserie for hvert lag. Hver rutedel på 1 m<sup>2</sup> er betegnet med et tosifret tall, først øst-vest, deretter nord-syd. Tallene går fra 11 i nordvest til 88 i sydøst.

## OSLOGATE 6 -- LAGSKJEMA

Lagnr.: <input style="width: 80%;" type="text"/>	Dato: <input style="width: 80%;" type="text"/>	Sign.: <input style="width: 80%;" type="text"/>	Jordprøve Nr.: <input style="width: 80%;" type="text"/>	Vekt: <input style="width: 80%;" type="text"/>	Volum: <input style="width: 80%;" type="text"/>	Oppbevart: <input style="width: 80%;" type="text"/>																																																			
Samme lag som: <input style="width: 80%;" type="text"/>	Dato: <input style="width: 80%;" type="text"/>	Sign.: <input style="width: 80%;" type="text"/>	Provetype: <input style="width: 80%;" type="text"/>	Retur dato: <input style="width: 80%;" type="text"/>			Magasinert: <input style="width: 80%;" type="text"/>																																																		
Rute: <input style="width: 80%;" type="text"/>	Rutedel: <input style="width: 80%;" type="text"/>	Plan: <input style="width: 80%;" type="text"/>	Niv.: <input style="width: 80%;" type="text"/>	Til analyse (type) <input style="width: 80%;" type="text"/>			Dato <input style="width: 80%;" type="text"/>																																																		
Relasjon til konstruksjoner (horisontalt, vertikalt, samtidig, ikke samtidig): <input style="width: 100%;" type="text"/>			Beskrivelse av laget i felt, feltanalyse Farve (Munsell): <input style="width: 80%;" type="text"/> Homogenitet: <input type="checkbox"/> Fuktighet: <input type="checkbox"/> Farveendring: <input style="width: 80%;" type="text"/> Elastisitet: <input type="checkbox"/> Vannpåvirket: <input type="checkbox"/> Jvsnfordelt: <input type="checkbox"/> Kompakthet: <input type="checkbox"/> Brent: <input type="checkbox"/> Skiktet: <input type="checkbox"/> Humifisert: <input type="checkbox"/> Varmepåvirket: <input type="checkbox"/> Kornet: <input type="checkbox"/> Spredning: <input type="checkbox"/> Akkumuleringshastighet: <input type="checkbox"/>																																																						
Stratigrafisk tolkning: Branntrinn: <input style="width: 80%;" type="text"/> Fase: <input style="width: 80%;" type="text"/>			Laginnhold: <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse; font-size: small;"> <thead> <tr> <th>Minerogent</th> <th>Animalsk</th> <th>Botanisk</th> </tr> </thead> <tbody> <tr><td>Stein</td><td>Insekt</td><td>Flis</td></tr> <tr><td>Grus</td><td>Bille</td><td>Kvist</td></tr> <tr><td>Sand, grov</td><td>Bein, ub</td><td>Bark</td></tr> <tr><td>Sand, midd.</td><td>Horn</td><td>Bar</td></tr> <tr><td>Sand, fin</td><td>Hår</td><td>Blad</td></tr> <tr><td>Silt</td><td>Skjell</td><td>Rakle</td></tr> <tr><td>Leire</td><td>Annet anim.</td><td>Nose</td></tr> <tr><td>Kalk</td><td></td><td>Rot</td></tr> <tr><td>Aske</td><td></td><td>Agner</td></tr> <tr><td>Trekull</td><td>Menskemøkk</td><td>Halm/strå</td></tr> <tr><td>Annet min.</td><td>Dyremøkk</td><td>Korn</td></tr> <tr><td></td><td>Humus</td><td>Grass</td></tr> <tr><td></td><td></td><td>Hasselnett</td></tr> <tr><td></td><td></td><td>Fruktstein</td></tr> <tr><td></td><td></td><td>Frø</td></tr> <tr><td></td><td></td><td>Annet.bot.</td></tr> </tbody> </table>				Minerogent	Animalsk	Botanisk	Stein	Insekt	Flis	Grus	Bille	Kvist	Sand, grov	Bein, ub	Bark	Sand, midd.	Horn	Bar	Sand, fin	Hår	Blad	Silt	Skjell	Rakle	Leire	Annet anim.	Nose	Kalk		Rot	Aske		Agner	Trekull	Menskemøkk	Halm/strå	Annet min.	Dyremøkk	Korn		Humus	Grass			Hasselnett			Fruktstein			Frø			Annet.bot.
Minerogent	Animalsk	Botanisk																																																							
Stein	Insekt	Flis																																																							
Grus	Bille	Kvist																																																							
Sand, grov	Bein, ub	Bark																																																							
Sand, midd.	Horn	Bar																																																							
Sand, fin	Hår	Blad																																																							
Silt	Skjell	Rakle																																																							
Leire	Annet anim.	Nose																																																							
Kalk		Rot																																																							
Aske		Agner																																																							
Trekull	Menskemøkk	Halm/strå																																																							
Annet min.	Dyremøkk	Korn																																																							
	Humus	Grass																																																							
		Hasselnett																																																							
		Fruktstein																																																							
		Frø																																																							
		Annet.bot.																																																							
Lagbeskrivelse (makroskopisk): Kategori: Generell beskrivelse (Organiske og uorganiske bestanddeler, deres mengde og fordeling, lagets farve, konsistens og tekstur): <input style="width: 100%;" type="text"/>			Gjenstander Fordeling i laget: <input type="checkbox"/> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse; font-size: small;"> <thead> <tr> <th></th> <th colspan="2">Kulturhistorisk tolkning</th> </tr> <tr> <th></th> <th>Primært</th> <th>Spredd Redep.</th> </tr> </thead> <tbody> <tr><td>Slagg</td><td><input type="checkbox"/></td><td><input type="checkbox"/></td></tr> <tr><td>Tegl</td><td><input type="checkbox"/></td><td><input type="checkbox"/></td></tr> <tr><td>Leirkar</td><td><input type="checkbox"/></td><td><input type="checkbox"/></td></tr> <tr><td>Glass</td><td><input type="checkbox"/></td><td><input type="checkbox"/></td></tr> <tr><td>Tre</td><td><input type="checkbox"/></td><td><input type="checkbox"/></td></tr> <tr><td>Lær</td><td><input type="checkbox"/></td><td><input type="checkbox"/></td></tr> <tr><td>Læravfall</td><td><input type="checkbox"/></td><td><input type="checkbox"/></td></tr> <tr><td>Bein/gevir</td><td><input type="checkbox"/></td><td><input type="checkbox"/></td></tr> <tr><td>Geviravfall</td><td><input type="checkbox"/></td><td><input type="checkbox"/></td></tr> <tr><td>Tekstil</td><td><input type="checkbox"/></td><td><input type="checkbox"/></td></tr> <tr><td>Metall</td><td><input type="checkbox"/></td><td><input type="checkbox"/></td></tr> <tr><td>Annet</td><td><input type="checkbox"/></td><td><input type="checkbox"/></td></tr> </tbody> </table>					Kulturhistorisk tolkning			Primært	Spredd Redep.	Slagg	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	Tegl	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	Leirkar	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	Glass	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	Tre	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	Lær	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	Læravfall	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	Bein/gevir	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	Geviravfall	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	Tekstil	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	Metall	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	Annet	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>									
	Kulturhistorisk tolkning																																																								
	Primært	Spredd Redep.																																																							
Slagg	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>																																																							
Tegl	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>																																																							
Leirkar	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>																																																							
Glass	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>																																																							
Tre	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>																																																							
Lær	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>																																																							
Læravfall	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>																																																							
Bein/gevir	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>																																																							
Geviravfall	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>																																																							
Tekstil	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>																																																							
Metall	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>																																																							
Annet	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>																																																							
Kulturhistorisk tolkning <input style="width: 100%;" type="text"/>																																																									

Figur 12. Lagskjema, forside. Venstre side for ordinær registrering og matrise. Høyre side for spesiell lagbeskrivelse (gjelder ikke alle lag).

Nivellementer og nivellementsnummer følger samme system som på plantegningene. Dette arbeidet ble gjort av den enkelte feltassistent eller feltleder som hadde ansvaret for fremgraving av et bestemt lag.

Venstre side inneholder data om det enkelte lag, som relasjon til konstruksjoner, beliggenhet, stratigrafisk innordning, kategori og beskrivelse, samt jordprøvenummer. Dette arbeidet ble om mulig gjort samtidig med utdeling av lagnummer og foretatt av feltleder/utgravningsleder. Høyre side inneholder en rekke koder for beskrivelse av det enkelte lag, farge, fysiske egenskaper, akkumuleringshastighet, bestanddeler, bestanddelenes fordeling og orientering i laget, en kategorisering av laget og en beskrivelse. Denne delen av skjemaet er utarbeidet av Andrzej Golembnik, Warszawa universitet, i samarbeide med Knut Krzywinski, Botanisk institutt, Universitetet i Bergen, og ble brukt til beskrivelse av 714 jordlag i 1988-sesongen. Beskrivelsene ble gjort i felt av Golembnik og senere av Dorota Stabrowska, PKZ, Warszawa. Beskrivelsen skjedde ved observasjon av lagene in situ og ved analyse av en uttatt del av laget på feltstasjonen.

### Konstruksjoner

Det er gitt konstruksjonsnumre i en fortløpende liste. Som konstruksjon er regnet hele bygninger, borddekker, brønner osv. Det er også gitt K-nr. til deler av disse konstruksjonene, som ildsteder, gulv og vegger i bygninger eller underliggere og planker i borddekker. Oppsplitting i flere slike K-numre er særlig gjort i søndre feltdel, slik at det er flere K-numre fra dette området. Også grøper og grøfter har fått K-nummer i den samme serien. Det er brukt numrene fra K 1200 og fremover, siste brukte nr. er K 2200. Listen over konstruksjoner inneholder konstruksjonstype, rute og nivellementsnr., lag- og konstruksjonsrelasjoner.

## **Kommentar, dagbok, protokoller**

Den skriftlige dokumentasjonen består først og fremst av kommentarer til felttegningene, dvs. plan- og snitt-tegningene. Det ble utarbeidet en mal for skriving av plankommentarer hvor vekten ble lagt på: 1. Hvorledes en situasjon fremkom, stratigrafiske forhold, 2. Beskrivelse av elementer som ikke kommer frem av plantegningen, 3. Tolkning av elementene i situasjonen. Innledningsvis i kommentaren er listet opp konstruksjonsnumre, lagnumre og fotonumre som har med situasjonen som blir beskrevet å gjøre eller som er tegnet på plantegningen. I kommentarteksten er lagnr., konstruksjonsnr. og nivellementsnr. brukt som referanse. Skriving av kommentarer ble for det meste utført av utgravningslederne og prosjektleder, i en viss grad av feltledere. Den skriftlige kommentaren regnes som den grunnleggende tolkningen av situasjonene i felt og har dannet basis for konklusjoner i innberetningen.

I tillegg til kommentarene, som er samlet ordnet etter rute og planrekkefølge, er det utfyllt en rekke oversikter og protokoller i felt:

-Liste over plantegninger, med angivelse av nivellementsnr., kommentar skrevet osv.

-Liste over lagnr. med basisopplysninger.

-Liste over konstruksjonsnr.

-Liste over dendroprøver (protokoll). Fortløpende nummerserie for Gamlebyen. Betegnelsen D er brukt foran nummeret.

-Liste over jordprøver (protokoll). Det er en egen liste over C14-prøver og spesialprøver (prøver som ikke primært er botaniske). Fortløpende nummerserie for Gamlebyen. Betegnelsen JP er brukt foran nummeret.

-Liste over bygningsdetaljer og andre ivarettatte konstruksjonsdeler (protokoll). Egen fortløpende nummerserie for Gamlebyen. Betegnelsen GB er brukt foran nummeret.

-Liste over fotografier (protokoll). Fortløpende liste for Gamlebyen. Oddetall for S/H, liketall for fargeslides.

## **Funnopplysninger**

For alle levninger som ble tatt vare på ble det brukt et kort med påtrykt tekst for utfylling i felt. For de forskjellige kategoriene av funn ble det utfyllt noe varierende rubrikker. Felles for alle funn er dato, rute, lagnummer og feltsignatur.

*Gjenstander* er stort sett alltid innsamlet med angivelse av m<sup>2</sup>-rute. Lagnummer er alltid med. Vanligvis er også konstruksjonsrelasjoner med. For spesielle gjenstander er også notert X-, Y- og Z-koordinater ut fra innmåling i felt.

*Jordprøver* er dokumentert på samme måte som gjenstander. Såldeprøver er på 40 liter dersom ikke annet er oppgitt.

*Knokler* er innsamlet pr. jordlag og rute. Det er vanligvis ikke skilt mellom m<sup>2</sup>-ruter.

*Dendroprøver* er dokumentert med rute, evt. rutedel, plantegning og nivellementsnr., samt vanligvis jordlag. Prøven er avmerket på plantegningen.

*Bygningsdetaljer* er dokumentert som dendroprøver.

Utgravningslederne og evt. feltledere hadde ansvaret for kontroll av funnlapper før funnene ble brakt inn til registrering på feltkontoret.

### **A3.5 FUNNREGISTRERINGSPROSEDYRER OG FELTKONSERVERING**

Funnavdelingen hadde ansvaret for ivaretagelse av funnene som ble brakt inn fra feltet, samt for føring av protokoller for dendroprøver, jordprøver og bygningsfunn og for evt. nødkonservering. Arbeidsoppgavene var følgende:

*Vasking av funn.* De fleste funn ble vasket, unntatt slike med organisk belegg. Etterpå ble organisk materiale unntatt gevir/bein lagt i vann, metall lagt i vann med antioksydasjonsmiddel. Bygningsdetaljer av tre ble lagt i vann eller pakket i vanntett plast. Annet materiale ble tørket. Det er laget en kort instruks for behandling av gjenstandsmateriale før konservering.

*Merking av funn.* Alle artefakter er merket med G-nummer i en fortløpende serie for Gamlebyen. For Oslogate 6 starter nummerrekken på G.60.000. Hver gjenstand har et eget G-nr. Bare for produksjonsavfall er gitt samme nummer for flere gjenstander. Nummeret er skrevet som G.60357. Gjenstandene er ikke merket med Oldsaksamlingens museumsnr. (C-nr.). Det er gitt følgende C-nr. for gravningen Oslogate 6: C.36828 for gjenstander fra 1987, C.37175 for gjenstander fra 1988 og C.37509 for gjenstander fra 1989. C.37518 er gitt for lærgjenstander katalogisert etter 1989. De er vesentlig fra 1988. På gjenstander som ikke skal konserveres og på ferdigkonserverte gjenstander er nummeret skrevet med tusj og lakket. På metallgjenstander er nummeret skrevet på pregetape og festet til gjenstanden med sen. For lær og tekstil er gjenstanden lagt i pose som er merket med G-nummeret. Pregetape med nummeret er lagt i posen. For tregjenstander er samme prosedyre brukt, eller pregetape med nummeret er festet til gjenstanden med sen. Plastposene er perforert for oppbevaring i vann og for konservering. Prøvemateriale er merket med pregetape og skrift utenpå plastposen. Det er skrevet nr. i den fortløpende serien med prøvemateriale (se ovenfor), rute, rutedel og lagnr. For knokler er feltkortet oppbevart sammen med knoklene i et plastnett etter at disse er tørket. Øvrige feltkort er arkivert med påført G-nr.

*Katalogisering av funn.* Katalogiseringen er utført direkte på EDB ved bruk av IBM-kompatibel PC. Det er brukt samme type skjemaer som for tidligere gravninger i Gamlebyen. Det er brukt databaseprogrammet dBase IIIplus med spesialprogrammer konvertert fra dBase II. Det er utarbeidet en manual. Det ble midlertidig opprettet en rekke mindre filer som alle har betegnelsen oslo6+filbetegnelse. Lærgjenstander er blitt katalogisert på egne filer av praktiske grunner. Alle enkeltfilene er i ettertid samlet i en stor fil for samtlige gjenstander fra utgravningen.

Katalogiserings skjemaet er identisk med skjema brukt for Nordre felt II og en rekke mindre gravninger i Gamlebyen. Skjemaet består av en øvre del med registreringsnumre og opplysninger om funnomstendighetene og en nedre del med registreringsdata for den enkelte gjenstand. (**figur 13**). Den nedre delen finnes i 3 versjoner alt etter som gjenstandene er av keramikk, lær eller annet materiale. I den øvre delen finnes flere rubrikker som kan kobles til andre databaser, bl.a. lagnr., rute, rutedel, brann og tomt.

Det er laget ett dokument (record) for hver gjenstand/G-nr. En gjenstand som består av flere deler eller som er fragmentert har samme G-nr. Et unntak her er når de enkelte delene alt har fått forskjellige G-nr. ved katalogiseringen. I noen tilfeller har det ved etterarbeidet vist seg at gjenstandsdelene som er gitt samme G-nr. ved feltkatalogiseringen ikke er fra samme gjenstand. Disse er da skilt ut ved en undernummerering med små bokstaver etter G-nr. Ved katalogiseringen er lagt vekt på å fylle ut funnomstendigheter korrekt, samt gjenstandstype, materiale og antall fragmenter. Det er flere rubrikker for gjenstand. Antall fragmenter er alltid fylt ut. For størstedelen av læravfallet er det dog ikke gjennomført en optelling ved katalogiseringen, men på et senere tidspunkt. Antall deler er en rubrikk beregnet for

G.NR:64894 C.NR:36828 DATO:870821 FELT:o6 SIGN:se  
 BRANNTRINN: JORDLAG:6000 RUTE:æ-4 RUTEDEL:84 PLAN:  
 PRIM.REL: NIV:  
 SEK.REL: X: Y:  
 ANM:

GJENSTAND: gryte GJENSTANDSDEL: rand  
 MATERIALE: kleber ANT.FRAGM: 1 ANT.DELER: 0 ANTALL: 1 KAT:lpø  
 OVERFLATE:sotet SAMME SOM:  
 MÅL FRAGM.L: B: H: SM:66 T: RS: 0 VEKT: 0  
 LENGDE: BREDD: HOYDE: DIAM: INV.DIAM:  
 TYPE: KODE: FOTO: TEGN:  
 FORMING: DEKOR: KONS:  
 BESKRIVELSE:

G.NR:64895 C.NR:36828 DATO:870824 FELT:o6 SIGN:tv  
 BRANNTRINN: JORDLAG:6432 RUTE:æ-7 RUTEDEL:44 PLAN:  
 PRIM.REL: NIV:  
 SEK.REL: X: Y:  
 ANM:

GJENSTAND: kar GJENSTANDSDEL:buk  
 MATERIALE: leirgods ANT.FRAGM: 1 ANTALL: 1 SAMME SOM:  
 GODSFARGE UTV:rød MIDT:rød INV:rød BR: MA:  
 OVERFLATE UTV:oliven gl KAT: lpø  
 OVERFL.INV:  
 MÅL FRAGM. SM: 28 T:5 RS: 0 SENTERL: B: H: BS: 0  
 GJENST.MAL H: YMD: BUNND: ANNET:  
 TYPE: KODE: FOTO: TEGN:  
 FORMING: DEKOR:fingerinnknipn  
 BESKRIVELSE:

G.NR:68888 C.NR:36828 DATO:870831 FELT:o6 SIGN:tv  
 BRANNTRINN: JORDLAG:6454 RUTE:æ-7 RUTEDEL:34 PLAN:  
 PRIM.REL: NIV:  
 SEK.REL: X: Y:  
 ANM:

GJENSTAND:læravfall GJENSTANDSDEL:  
 MATERIALE:lær ANT.FRAGM: 0 ANT.DELER: 0 ANTALL: OKAT:sjn  
 LAERAVFALL 1: 0 LAERAVFALL 2: 5 LAERAVFALL 3: 0 SAMME SOM:  
 OVERLAER:  
 PAASYDD DETALJ:  
 REIMSKAAR: SAALE:  
 LENGDE: BREDD: HOYDE: SNABEL: HOYDE/LENGDE:  
 TYPE: KODE: FOTO: TEGN:  
 TEKNIKK: DEKOR: KONS:  
 BESKRIVELSE:

Figur 13. Eksempler på utfylte funnregistrerings skjemaer, utskrift fra database. Ovenfra klebergryte (skjema A=andre gjenstander), leirgods kar (skjema K=keramikk) og læravfall (skjema L=lær).



gjenstander som består av flere opprinnelige deler (laggete kar, kammer etc.). I rubrikken antall vil det normalt stå 1, siden det vanligvis er en gjenstand for hvert G-nr. Dersom flere

#### INSTRUKS FOR FUNNBEHANDLING

1. JERN og KOBBER legges i tett plastpose. Fyll på litt sesquikarbonat så det såvidt dekker gjenstanden.
2. ANNET METALL legges tørt i esker.
3. LÆR legges i tett plastpose og fyll på med vann slik at det dekker læret. Ha i 1-2 dråper med antisopp-middel. Hvis mulig sorter læret, slik at sko og annet bearbeidet lær kommer for seg og læravkutt for seg. Merk på funnkortet vad posen inneholder. Dersom det finnes flere deler av foreks. en sko, legg alt i en pose og ikke sammen med evt. andre sko. Husk ett funnkort per pose.
4. GLASS legges i plastpose.
5. HORN/BEIN (bearbeidet) legges i plastpose. Hvis det er helt tørt, spray på litt vann.
6. TRE legges i tett plastpose med vann.
7. TEKSTILER legges i plastpose med litt vann
8. KAMMER legges i tett plast pose og deretter i en eske for seg.

HUSK ! SKRIV TYDELIG  
PÅ FUNNKORTET OG BRUK  
BLØT BLYANT:

RIKSANTIKVAREN  
Gamlebyen, Oslo

FELT: 06  
LAG 6000 DATO 880502  
RUTE Ø=6, 41 PLAN .....  
X ..... NIVNR. ....  
Y ..... MOH .....  
PRIM.REL .....  
SEK. REL .....  
ANM. ....  
FINNER LMR SIGN. ....  
G.NR. ....  
KAT. ....

deler av samme gjenstand har forskjellige G-nr., vil bare antall-rubrikken for ett av G-nr. være utfyllt med 1, vanligvis den med lavest G-nr. De andre skjemaene fra samme gjenstand vil ha 0 i antall-rubrikken. Hensikten med forskjellige rubrikker er å gi muligheten for å summere gjenstander, gjenstandsdelene og gjenstandsfragmenter. Det er tatt mål på en del gjenstander, men ikke konsekvent.

Gjenstandskatalogen var planlagt supplert for de enkelte gjenstandene etter konservering. Dette er i liten grad blitt gjort pga. manglende økonomi.

*Figur 14. Generell instruks for feltkonservering og funnbehandling. Det var også spesialinstrukser fra Oldsaksamlingens konserveringslaboratorium for behandling av metallfunn.*

**Fotografering av funn.** Dette er gjort i meget liten grad, unntatt for bygningsdetaljer i felt. Alle metallgjenstander er røntgenfotografert ved Universitetets Oldsaksamling (KHM).

**Tegning av funn.** Dette er gjort konsekvent for gjenstander av tre før konservering. Bare enkelte gjenstander som er mer tilfeldig tildannet er utelatt. Tegningene er utført av Christian Diaz med tusj på tegnefolie. De er utført naturalistisk med en eller flere sider opp, samt snitt og kan brukes direkte til publisering. Alt bearbeidet lær er også tegnet før konservering. Det er tegnet målriktige omriss med markering av sømmer og andre detaljer. Læravfall er ikke tegnet. Tegningene er tusjet på tegnefolie. De er utført av Mir Mohsen Mousavi og av flere sivile tjenestepiktige (se egen liste over deltagere Vedlegg 2). Funntegningene er oppbevart ved KHM.

**Feltkonservering og oppbevaring av funn.** Gjenstandene er eller skal bli konservert ved Oldsaksamlingens konserveringslaboratorium (KHM). Behandling av disse er gjort etter instruks derfra (**figur 14**).

Metallgjenstander er lagt i A4 plastbokser med vann og antioksydasjonsmiddel for oppbevaring og røntgenfotografering.

Tregjenstander er lagt i vann med antimuggmiddel.

Lærgjenstander er lagt i vann med antimuggmiddel. Etter utvasking er læravfall lagt i 5% oppløsning av PG500 i min. 2 mnd. Det er deretter plassert i fryser for vakuumbehandling ved Oldsaksamlingen.

Tekstil- og bein/gevirgjenstander er overført konserveringsavdelingen.

Gjenstander som skal konserveres er oppbevart etter materialgruppe i G-nummerrekkefølge. Ved overføring til Oldsaksamlingen er det utfyllt ordinære konserveringsskjemaer fra mottagende institusjon. Der det er mange gjenstander, er det gitt første og siste G-nr. på skjemaet og det er skrevet ut konserveringslister fra katalogiseringsdatabasen.

Gjenstander som ikke skal konserveres er oppbevart samlet for hvert jordlag.

Prøvemateriale er lagret i rekkefølge etter JP-nr., både ved Arkeologisk museum i Stavanger og ved utgravningskontoret.

Osteologisk materiale er ved Zoologisk museum i Bergen, lagret etter rute.

## **A4. METODER VED ETTERARBEIDE**

### **4.1 FUNNBEHANDLING**

Det har ikke vært mulig innenfor de tilgjengelige økonomiske rammer å konservere hele gjenstandsmaterialet. Ved Oldsaksamlingens konserveringslaboratorium har det vært vakanser og også problemer med teknisk utstyr som har gjort at selve konserveringen er blitt svært forsinket. Også manglende tegning og til dels katalogisering av organisk materiale har gjort at ikke konserveringen har kunnet fullføres som planlagt.

Et stikkord når det gjelder funnkonservering er *prioritering*. Når det gjelder jerngjenstander er foreløpig ca. 40% av materialet prioritert for konservering, basert på røntgenbilder. Prioriteringen er foregått i samarbeide mellom Utgravningskontoret, konserveringslaboratoriet og Oldsaksamlingens middelalderavdeling. Konserveringen foregår som mekanisk rensing, ved gløding og ved elektrolyse. Etterbehandling består i innsetting med mikrokrySTALLINSK voks. I virkeligheten ble bare anslagsvis 10% av jerngjenstandene konserverert med slike metoder. Ukonservert materiale oppbevares i kjølerom. For trematerialet er det ikke foretatt noen radikal prioritering, bortsett fra at en del gjenstander er merket som spesielt verdifulle og evt. også sårbare. Behandlingen består av rensing, innsetting med polyetylenglykol, innfrysing og vakuumbehandling (frysetørring). Større deler av en bygning blir konserverert i polyetylenbad (fullPG-konservering). For lærmaterialet brukes samme konserveringsteknikk som for mindre tregjenstander. Tilsetting av PG og innfrysing er for en stor del foretatt på Utgravningskontorets feltstasjon. Konserveringslaboratoriet ved Oldsaksamlingen har prioritert konservering av kammer av gevir og tekstiler.

### **4.2.NATURVITENSKAPELIGE ANALYSER**

Rapporter om arbeidet med følgende analysegrupper er publisert i kap. D eller var planlagt publisert i en kommende rapport:

-*Plante makrofossiler*. 112 jordprøver er analysert av Eli Christine Soltvedt. Det er lagt vekt på innhold av forskjellige bestanddeler i tillegg til frøanalyse.

-*Dyreknokler*. Knoklene fra ruten Ø-6, ca. 50 m<sup>2</sup> er analysert, og det er satt opp tabeller over arter, alder og kjønn, bl.a. Analysene er foretatt av Anne Karin Hufthammer.

-*Åringsdatering*. Analyser er utført av Terje Thun, Dendrokronologisk laboratorium i Trondheim, og 91 prøver er datert absolutt. Det er oversendt en datautskrift med dateringsdata. (Kap.D).

-*C14-dateringer*. 10 prøver er analysert ved laboratoriet i Trondheim, 2 ved akselleratoren i Uppsala. Rapporter er oversendt, og dateringene er tatt med i kap.D.

## 4.3 ARKEOLOGISK ETTERARBEIDE

### 4.3.1 Stratigrafisk-topografisk analyse

Ved stratigrafisk-topografisk analyse er det arbeidet etter visse fremgangsmåter. Utgangspunktet har vært plantegninger, kommentarer til plantegninger og lagskjemaer, supplert med snitt-tegninger og fotos. Av praktiske grunner har det innledningsvis vært arbeidet med 8 X 8m ruter i visse deler av feltet. Først senere er rutene koblet sammen. I andre deler av feltet, særlig i N del, er flere ruter, vanligvis en hel tomt, arbeidet sammen i den primære bearbeidingsfasen.

Stratigrafisk analyse er primært basert på observasjoner gjort i felt og dokumentert i kommentarer og på lagskjemaer. Det er brukt modifiserte Harris-matriser, slik som på lagskjemaene (**figur 15**). Matrisene gir kun over-under-relasjoner og viser ikke noen tidsskala. Lagnr. er vist i runding og K.-nr. i firkant, med unntak av nedgravninger med K.-nr. Disse er på originaltegningene vist som femkant spisset nedover. På rentegningene er dette symbolet av praktiske grunner erstattet med en trekant med buet overside.

### 4.3.2 Rentegning, sammentegning

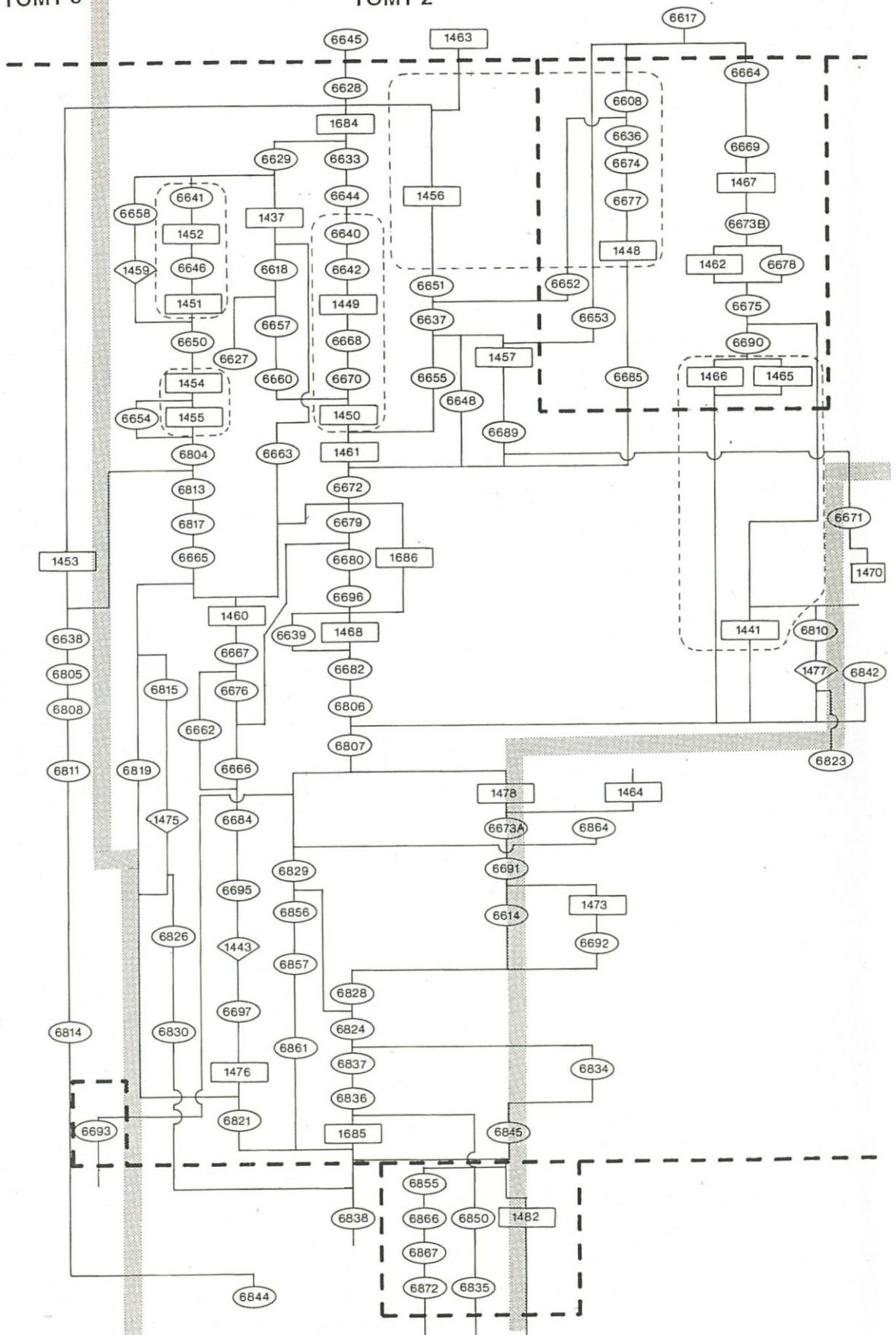
Plantegningene er rentegnet på folie i samme målestokk som originalene. Hver rentegning omfatter bare området dekket av en tomt. Innen hver tomt er de konstruksjonslevningene som er antatt å være samtidige skilt ut i situasjoner. Situasjonene er gruppert i brantrinn for hver tomt. Mens brantrinnene dekker hele feltet, dekker situasjonene bare hele eller deler av en tomt. Det er gjort forsøk på å koble sammen situasjonene i hele feltet i faser (kap. C), men dette innebærer en langt større grad av usikkerhet kronologisk og er ikke lagt til grunn for tegningene. I alt er det tegnet 100 slike situasjoner, i tillegg til 2 preurbane. Situasjonstegningene er nedfotografert fra målestokk 1:20 til målestokk 1:100 og påført rammer, konstruksjonsnr. etc.

Snittegningene er rentegnet i målestokk 1:20, som originalene ble tegnet (**figur 16**).

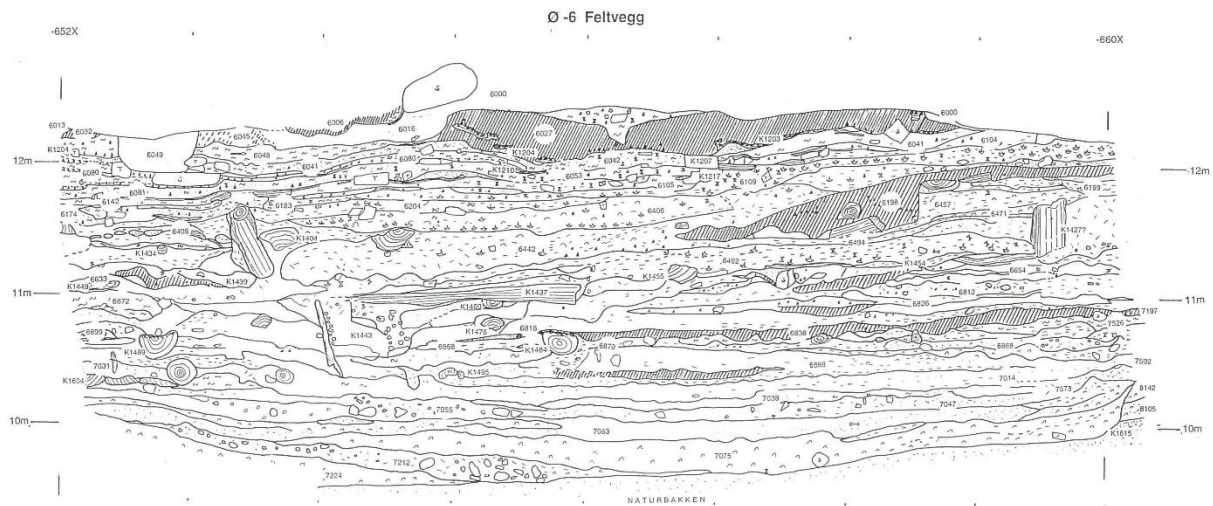


TOMT 3

TOMT 2



Figur 15. Eksempel på Harris matrix. Brantrinn 2, tomte 2.



Figur 16. Eksempel på rentegnet profil. Her Ø-6 mot øst, feltvegg. Sml. Figur 11.

### 4.3.3 Opplysninger på data. Søkemuligheter

En stor del av dokumentasjonen er lagt inn på data.

-*Kommentarene til tegningene* er lagt inn på tekstbehandlingsprogram (overført til Word Perfect/Word).

De fleste protokollene og skjemaene er lagt inn på data i databaseprogrammet dBase 4.1. Noen er senere konvertert til Access. Det finnes felles opplysninger i alle disse, samt i gjenstandsdatatabasen. Det finnes en samlet felles gjenstandsbase for hele feltet. Viktige felles opplysninger for mange baser er rute, lagnummer, konstruksjonsnummer, brantrinn og tomt. Spesielle koblingsmuligheter er anført nedenfor for den enkelte database.

-*Lagskjemaenes funnopplysningsdel*. I tillegg til data påført i feltsituasjonen er det lagt inn brantrinn og tomt. Den kan kobles til lagbeskrivelsesdatatabasen og til jordprøvedatatabasen ved lagnummer, samt til de fleste andre databasene (se nedenfor).

-*Lagbeskrivelsene* (lagskjemaenes lagbeskrivelsesdel). Den kan kobles med lagskjemadatabasen med fellesrubrikken lagnummer.

-*Konstruksjonsprotokollen*. Den kan kobles til dendroprøvedatatabasen ved dendroprøvenummer og konstruksjonsnummer og til lagskjemadatabasen.

-*Dendroprøveprotokollen*. Den kan kobles til konstruksjonsdatatabasen ved konstruksjonsnummer.

-*Jordprøveprotokollen*. Den kan kobles til lagskjemadatabasen ved jordprøvenummer og lagnummer.

-*Fotojournalen*. Den kan kobles til konstruksjonsprotokollen dersom konstruksjonsnr. er utfyllt

-*Gjenstandskatalog, funndatabasen*. Det er etter den stratigrafiske gjennomgangen lagt inn brantrinn for den enkelte gjenstand og også en funksjonsbetegnelse ut fra et system utarbeidet av NIKU i 2001.

De nevnte koblingene er mulig direkte, slik at det kan lages nye, midlertidige søkebasen. Lagnummer og rute finnes i samtlige databaser, konstruksjonsnummer i de fleste.

#### **4.3.4 Supplerende opplysninger i gjenstandsdatenbasen**

##### **Branntrekk**

Rubrikken branntrekk er fylt ut for hver enkelt gjenstand i databasen ut fra stratigrafisk bestemmelse av jordlaget som gjenstanden ble funnet i og var utfyllt på funnkortet i felt. For de fleste gjenstandene (82,4%) var det mulig å henføre jordlaget som de var funnet i til ett bestemt branntrekk. Men for flere var dette ikke mulig ut fra funnforholdene og tolkningen av disse. En del gjenstander har ikke fått noe branntrekk fordi det var overflatefunn eller funn fra omrotete lag. I andre tilfeller, for ca.10% var det usikkert hvilket branntrekk de tilhørte. Da er det i rubrikken for branntrekk oppført to forskjellige, med skråstrek mellom, f.eks. 2/3.

I de fleste tilfellene er det snakk om to branntrekk som følger etter hverandre i den stratigrafiske rekkefølgen. Dette skyldtes gjerne at det i et område manglet spor av brann i form av brannlag eller brent treverk. Det er også mange tilfeller der det er snakk om sekundært omrotete lag eller deler av lag hvor det har vært usikkert om en gjenstand har tilhørt fyllet i en nedgravning eller jordlag som det er blitt gravet ned i. I det siste tilfellet kan det være stor avstand i tid mellom gjenstander som har samme lagnummer.

##### **Funksjonsbestemmelse**

I gjenstandsbasen er det også i ettertid blitt lagt inn funksjonsbestemmelser for den enkelte gjenstand. Det er blitt utarbeidet et skjema i NIKU med standardisering av terminologi for gjenstander fra middelalder og gruppering av disse i hoved- og undergrupper. Hovedgruppene er 1.Hus/hushold, 2.Håndverk, 3.Handel/vareutveksling, 4.Jordbruk/fehold, 5.Maritim virksomhet, 6.Jakt, våpen, hesteutstyr, 7.Åndelig virksomhet. Disse gruppene har fått korte betegnelser i form av tall- og bokstavkombinasjoner (Nordeide og Pettersen 2001, Nordeide 2002, Molaug og Ulriksen 2002, Molaug 2002). F.eks. betyr 2B3 følgende: 2 = Håndverk, B = Lær, 3 = Læravfall. (Se kap. C).

## B. Beskrivelse av stratigrafi og konstruksjoner

### B1 INTRODUKSJON

#### B1.1 VALG AV ANALYSEMETODE OG PRESENTASJONSFORM

Rapportarbeidet skal ordne og sammenstille de data som er samlet inn i felt på en slik måte at to krav blir tilfredsstillt. For det første skal det redegjøres for utviklingen av bebyggelsen innenfor utgravningsfeltet. For det andre skal rapporten gjøre rede for lag og konstruksjoners relative datering, slik at den kan danne utgangspunkt for det videre arbeidet med gjenstandsmateriale, dyreknokler, jordprøver m.m. Rapporten blir det grunnleggende dokument fra utgravningen, og mye avhenger av at den har en tilnæringsmåte til materialet og en form som gjør den til et tjenlig redskap.

I arbeidet med denne rapporten har vi lagt vekt på å utvikle denne siden. For det første har vi redigert teksten slik at man kan gå inn i stoffet på flere detaljeringsnivåer. For det andre har vi arbeidet med å gi framstillingen en form som gir rom for den dynamikken som finnes i de prosessene vi arbeider med å rekonstruere.

For det er klart at de fysiske levningene vi graver fram er sluttproduktet av kontinuerlige prosesser, både før og etter at de er deponert som kulturlag. Den delen av disse prosessene som kan fortelle oss om kulturelle forhold fant i hovedsak sted før den endelige deponeringen. Bygninger reises, slites og rives, jordlag akkumuleres og flyttes på, groper graves og fylles. Vi savner dette kontinuerlige aspektet i mange rapporter fra utgravninger i middelalderbyene. Det er oftest lagt hovedvekt på det trinnvise ved at utviklingen er frosset i "faser" som avløser hverandre (sml. Nordeide 1988:38-42). Vi har villet gi rom for det kontinuerlige aspektet, fordi selve dynamikken i byens utvikling ligger gjemt her.

Vårt utgangspunkt for analysen av bebyggelsesutviklingen på en tomt er at den i ulike perioder har befunnet seg ulike steder på en skala. På den ene enden av skalaen ligger en fullstendig **trinnvis** utvikling, der alle konstruksjoner blir reist samtidig og brukes like lenge, slik at de også blir revet samtidig. På den andre enden ligger en fullstendig **suksessiv** utvikling, der ingen konstruksjoner reises samtidig, men med ujevne mellomrom, de benyttes ulike lang tid, og rives til ulik tid. Under og i tiden like etter en bybrann eller en annen dyptgripende endring i bebyggelsen, har utviklingen trolig nærmet seg den trinnvise enden av skalaen. I andre perioder må den ha vært mer suksessiv. Framstillingsformen må gi rom for begge ytterpunktene for at vi skal kunne fange opp variasjonene på skalaen mellom dem.

Rapporten skal være et redskap for forskere som skal arbeide med andre deler av materialet fra utgravningen. Dette taler også mot å binde materialet enten i en trinnvis eller i en suksessiv utviklingsgang gjennom framstillingsformen. Ut fra sine problemstillinger eller sitt materiale kan noen ønske å arbeide med en suksessiv kronologi, andre med en trinnvis, mens noen kanskje vil foreta en periodisering ut fra egne kriterier. Dette blir mulig dersom rapporten legger an både et **synkront** og et **diakront** perspektiv. Det vil si at framstillingen både framstiller hvordan bebyggelsen er sammensatt til ulike tidspunkter, og hvordan konstruksjoner reises, brukes og rives som en kontinuerlig prosess over hele feltet.

I tillegg til kravet om at formen skal gi rom for den kontinuerlige endringsprosessen, har vi stilt et krav om at formen skal gi rom for den usikkerheten som ligger i tolkningen av multilinéære stratigrafiske sekvenser. Slike sekvenser har den egenskap at ikke alle stratigrafiske enheter kan ordnes over eller under samtlige andre.

### 1.1.1 Stratigrafiens begrensninger og muligheter

Et samfunns jordfaste levninger er et grovmasket nett som bare fanger et fåtall av fortidens mange sider, og som overbringer dem til oss i mangetydig og fragmentert stand. De viktigste data fra en utgravning er de stratigrafiske, d.v.s opplysninger om hvordan lag og konstruksjoner ligger over og under hverandre. Stratigrafiens vesen er slik at bare diakrone forhold mellom enheter som direkte eller indirekte overlapper hverandre er entydige. Dersom to enheter ikke overlapper hverandre direkte eller via mellomledd, kan vi ikke ordne dem diakront bare ut fra stratigrafiske relasjoner. Samtidighet i deponering av to slike jordlag er umulig å påvise entydig ut fra stratigrafiske relasjoner alene.

Data om samtidighet i etablering, bruk og/eller destruksjon av konstruksjoner er med få unntak mangetydige, og slike rekonstruksjoner kan bare gjøres mer eller mindre sannsynlig. Samtidighet i bruk mellom f.eks. to groper må vi regne som nærmest umulig å påvise, dersom de ikke skulle være fylt av samme lag, og laget kan knyttes til bruken.

Men heldigvis har vi data som kan fylle huller i det bildet stratigrafien gir. Ved å se på lagenes utbredelse i forhold til andre lag og konstruksjoner, lagenes sammensetning og humifiseringsgrad, og konstruksjonenes tilpasninger til hverandre, er det likevel ofte mulig å sannsynliggjøre hovedtrekk i utviklingen innenfor et avgrenset område. Desto større område man arbeider med, desto lengre varighet og mer uviss avgrensing får de kronologiske enhetene man kan ordne etter hverandre. Vil vi rekonstruere samtidighet i bruk av konstruksjoner over et større område må vi begrense oss til konstruksjoner som vi kan regne med har hatt en lang brukstid, som oftest bygninger og dekker. Og vi må se på det rekonstruerte bildet med bevissthet om begrensningene, som blir nærmere beskrevet nedenfor.

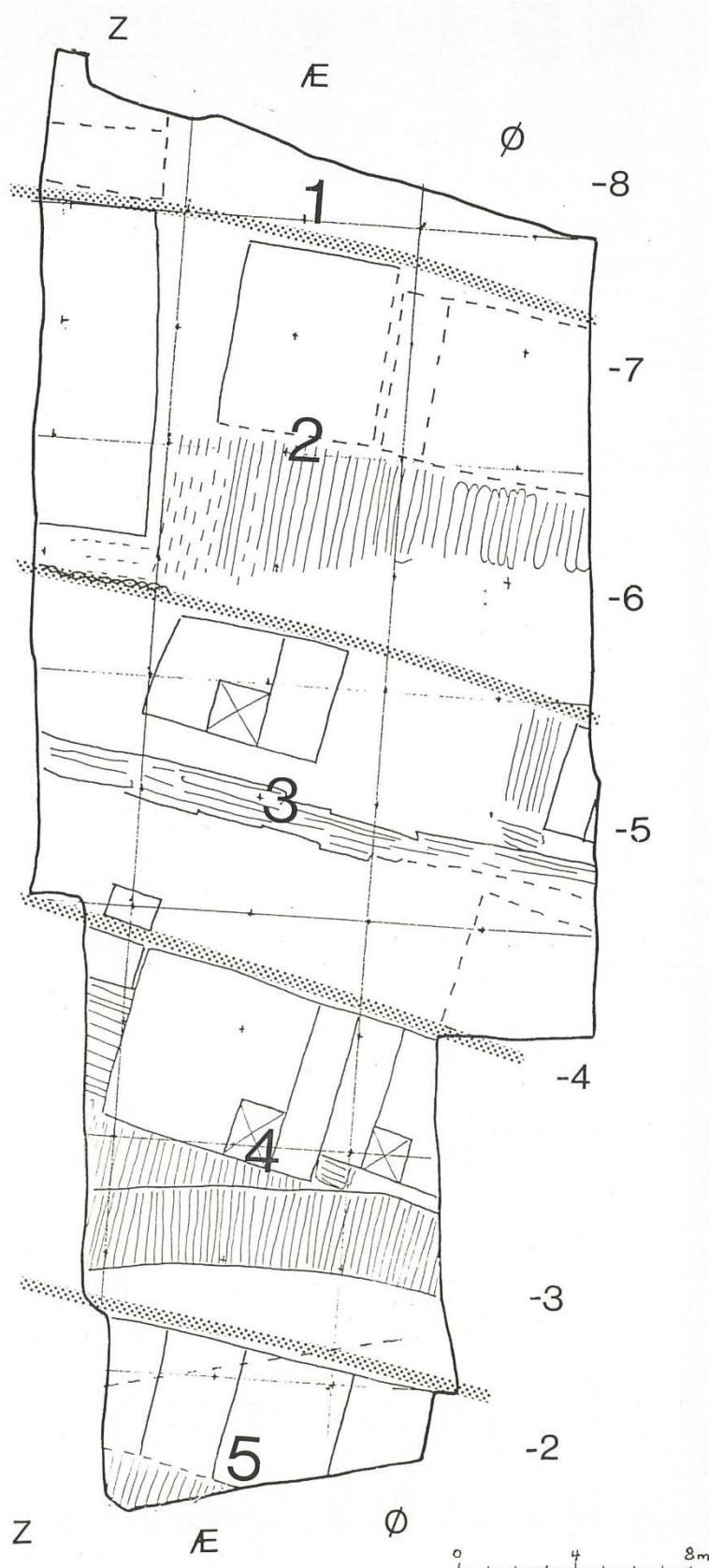
De sikreste synkrone bildene av bebyggelsen får vi når vi står overfor brente situasjoner. Slike viser, med visse forbehold, et øyeblikksbilde i utviklingen av bebyggelsen slik den var da brannen kom. Forbeholdene går på at brannen i seg selv setter i gang en endrende prosess, bl.a. ved at folk kan ha revet hus under brannen for å stoppe den, og gravet opp sand og kastet den på glørne for å slukke. Videre begrenser brannrestene seg stort sett til områder der det har stått hus. Det er derfor ofte vanskelig å si hvilke lag som har ligget eksponert i åpne områder da brannen kom.

### 1.1.2 Inndeling i tomter

Identifikasjon av tomtegrensene er selvsagt ikke uproblematisk og vil bli diskutert nedenfor i beskrivelsene av de enkelte tomter og situasjoner. For Søndre felt er kriteriene for identifisering av slike grenser diskutert av Erik Schia (Schia 1987A, kap.E.3). En grense kan betegnes som tomtegrense når grensemarkeringer som gjerder, dråpefall, veggflukter og skiller i jordlag forekommer langs samme linje over et lengre tidsrom. Grenselinjen må kunne strekkes over hele feltet unntatt der hvor det er sannsynliggjort at det er gateløp. Denne grensen skal ikke overskrides av noen konstruksjon, med mindre det kan sannsynliggjøres at en slik konstruksjon har vært et felles anliggende for de to nabobygdene.

I Oslogate 6 er det eksempler på grensemarkeringer ved flettverksgjerder, pelegjerder og skigarder. De to sistnevnte gjerdetypene står i grenseskiller som ut fra kriteriene klart må betegnes som tomteskiller, mens flettverksgjerder både finnes i klare tomteskiller og i kortere grensemarkeringer og innhegninger. Også dråpefall forekommer, på samme sted som eldre gjerder. I flere av tomtene har det imidlertid stort sett vært én bygningsrekke og en gårds plass. I høy- og senmiddelalderssituasjonene uten særlig forekomst av gjerder, er tomtegrensene identifisert der grensen går mellom en bygningsrekke og et åpent område eller en gårds plass, der hvor denne grensen viser kontinuitet fra eldre situasjoner med gjerdemarkering.





Vårt felt omfattet store deler av tre tomter og deler av to til. Disse er betegnet tomt 1, 2, 3, 4 og 5, regnet fra N mot S (**figur 17**). Tomt 1 og 5 er det bare funnet mindre deler av, mens de øvrige i de fleste situasjoner er bevart i hele sin bredde. Mellom tomtene var det svært stabile grenser. En tomt er en hensiktsmessig romlig enhet å arbeide med fordi den var en bebyggelsesmessig enhet i middelalderen, og fordi den er en enhet som lett lar seg skille ut i stratigrafien. Normalt er det langt færre stratigrafiske relasjoner på tvers av tomtegrenser enn innen samme tomt. Tomten er derfor brukt som enhet både i den skriftlige fremstillingen, på plantegningene og de stratigrafiske matrisene.

### 1.1.3 Inndeling i branntrekk og situasjoner

Diakront utgjør en **brann** et klart skille, dersom den kan etterspores noenlunde sammenhengende over hele feltet. Dette var tilfellet på vårt felt, og vi har derfor valgt å ordne materialet etter tomter og i branntrekk.

For hver tomt og branntrekk er det gjengitt en matrise med forbindelsen mellom alle stratigrafiske enheter på tomta, og forbindelsen til nabo tomter og tilgrensende branntrekk.

*Figur 17. Utgravningsfeltet med rutebetegnelser. Skjematisk oversikt over inndelingen i tomter nummerert fra 1 til 5, fra nord til syd. Tomteskiller markert med prikkskravur. Basert på branntrekk 2.*

Innenfor hver tomt og har vi underinndelt branntrekket i **situasjoner**. Situasjonen er en plan som viser en rekonstruksjon av bebyggelsen på tomta slik vi mener den har sett ut på et tidspunkt. Situasjonen er å oppfatte som et øyeblikksbilde på linje med en brent situasjon,



selv om usikkerhetene om konstruksjonenes samtidighet er noe større. Felles for brente og ubrente situasjoner er at vi ikke vet hvor lenge bebyggelsen har sett slik ut, og vi vet sjelden hvilke jordlag som har blitt til mens bebyggelsen så slik ut. Et lag forholder seg sjelden til mer enn én konstruksjon, og vi kan ikke si om de andre konstruksjonene i den rekonstruerte situasjonen fantes da laget ble til. Likeledes kan vi sjelden si om endringer inne i en bygning har gått forut for eller etterfulgt endringer som har skjedd utenfor bygningen mens den sto. Vi kan sjelden gi noe annet enn et akkumulert bilde av de gjerder, groper og grøfter som forholder seg til konstruksjonene i en situasjon. D.v.s. at når denne typen konstruksjoner gjengis på en situasjonsplan, kan vi bare regne med at de har vært i bruk samtidig med et ubestemt antall av de øvrige konstruksjonene på planen.

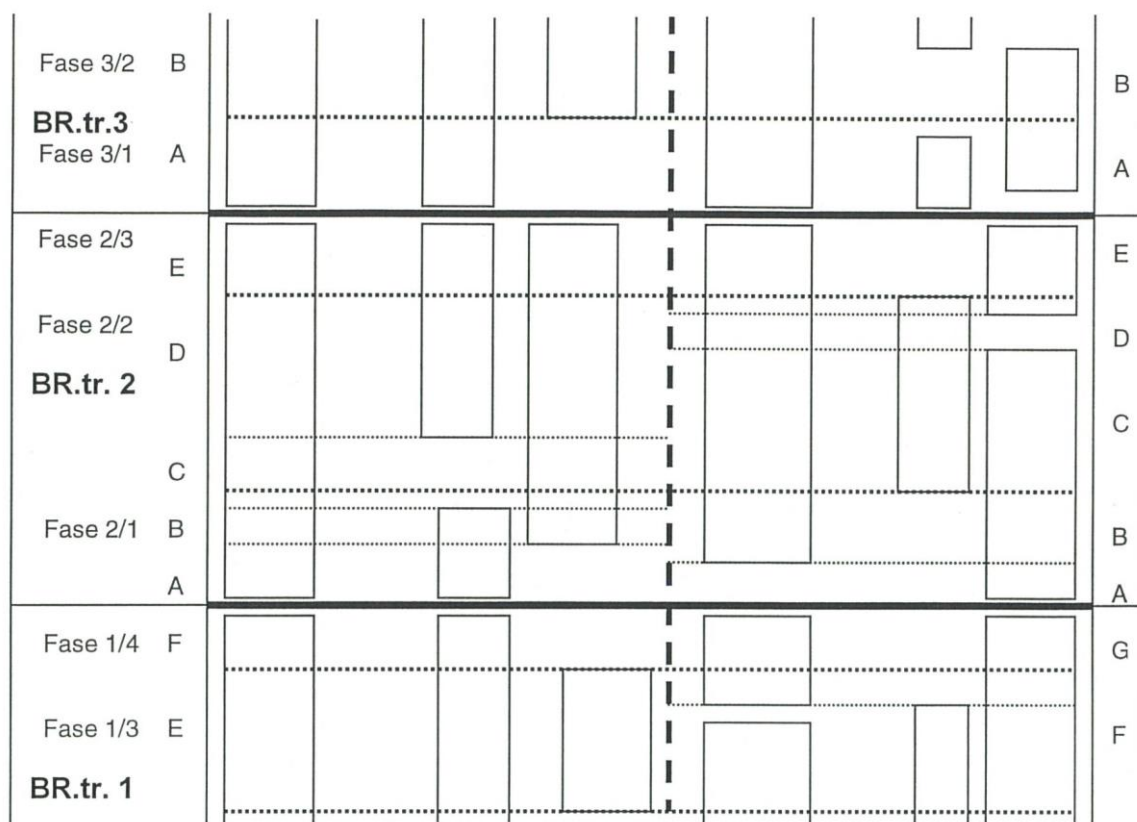
Branntrepp	Tomt 1	Tomt 2	Tomt 3	Tomt 4	Tomt 5	Fase
Nyere tid						
Branntrepp 7	-	A	A	C	B	7.3
				B		7.2
				A	A	7.1
Branntrepp 6	-	A	A	C		6.1
				B	A	
				A		
Branntrepp 5	-	A	A	C		5.1
				B	-	
				A		
Branntrepp 4		D	C	C		4.3
		C				4.2
	-	B	B	B	-	4.1
		A	A	A		
Branntrepp 3	-	D	C	C		3.3
	C	C				3.2
	B	B	B	B	-	3.1
	A	A	A	A		
Branntrepp 2		F	F	F	E	2.5
		E	E	E	D	2.4
	D	D	D	D	C	
	C	C	C	C	B	2.3
	B	B	B	B	A	2.2
	A	A	A	A	A	2.1
Branntrepp 1		H	F	F	F	1.6
		G	E	E	E	1.5
					D	
	F	F	D	D	C	1.4
	E	E				
	D				B	
	C	D	C	C		1.3
	B	B	B	B	A	1.2
A	A	A	A		1.1	
Preurbant						0.2
	A					0.1

Teksten som følger plantegningen legger vekt på det diakrone aspektet, ved at utviklingsforløpet på tomten framstilles som en prosess. Teksten gir også en beskrivelse av de aktuelle konstruksjonene, og det redegjøres for grunnlaget for rekonstruksjonen av situasjonen. Bare viktige lag er omtalt i teksten. F. eks er det referert hvilke lag eller konstruksjoner som markerer henholdsvis planering for og riving av en konstruksjon, og ut fra matrisen kan den interesserte leser selv se hvilke lag som mer og mindre sikkert kan knyttes til brukstiden til de ulike konstruksjonene. Under arbeidet med rapporten har vi arbeidet mye med utbredelse og sammensetning av lag. Dette materialet er for omfattende til å bli gjengitt i sin helhet her. Men det er referert i teksten der det har vært særlig viktig for slutningene. Enkelte mindre viktige konstruksjoner i matrisen, f. eks noen groper, er utelatt i tekst og på tegning.

Tabell B1. Oversikt over branntrepp, situasjoner og faser for hele utgravningsfeltet, eldst nederst, yngst øverst.

HELE **TOMT 2**  
FELTET SITUASJON

**TOMT 3**  
SITUASJON



Figur 18. Skjematisk fremstilling av inndelingen i branntrekk, faser og situasjoner i forhold til tomter. De firkantede boksene foretiller konstruksjoner. Situasjonene er nummerert med bokstaver innenfor hver tomt og hvert branntrekk. Branntrekkene og fasene er gjennomgående for hele utgravingsfeltet. Fasene er underinndelinger av branntrekkene, basert på situasjonene. Dette gjør at det er store usikkerheter når det gjelder graden av samtidighet for konstruksjonene i en fase.

Problemet med hvilken tomt grensemarkerende elementer, som gjerder, grøfter, samt lag i dråpefall, skal omtales, har vi løst på følgende måte. Lag skal omtales under den tomten det faller naturlig. Konstruksjoner skal med i matriser og tekst under begge de aktuelle tomten. Dersom konstruksjonen knytter seg til en bestemt tomt skal hovedomtalen gjøres her. Her skal den også med på tegning. Dersom den ikke knytter seg til en bestemt tomt skal den med i hovedomtalen og tegning på den tomten den nevnes første gang. På den andre tomten skal konstruksjonen rastres på planen.

Inndelingen i situasjoner styres i noen grad av to behov. For det første må alle konstruksjoner framstilles på plantegning. For det andre vil vi ikke tynge framstillingen med for mange kapitler og tegninger. Vi kunne delt forløpet inn i flere situasjoner enn det vi har gjort, f.eks. når bygningene K 1 og K 2 har avløst hverandre mens K 3 har stått. Etter rivningen av K 1 og før reisingen av K 2 må K 3 ha stått alene en kortere eller lengre periode. Dersom ikke spesielle grunner tilsier noe annet, f. eks. at det har blitt avsatt en rekke brukslag i denne perioden, har vi ikke tegnet ut denne situasjonen. Det skulle imidlertid gå fram av teksten at en slik situasjon har eksistert. Disse to behovene har nok ført til at vi har tegnet ut en større andel av situasjonene med mange konstruksjoner enn situasjonene med få. I samme retning bidrar det forholdet at det alltid er vanskeligere å plassere rivnings- og

byggetidspunktene for konstruksjoner i forhold til brukstiden for andre konstruksjoner, enn det er å sannsynliggjøre sammenfall i brukstid mellom to konstruksjoner.

#### 1.1.4 Inndeling i faser

Til enkelte analytiske formål er det behov for å overskue bebyggelsen på hele feltet. De brante situasjonene gir en slik oversikt. Men siden det ikke er gitt at viktige endringer i bebyggelse og arealdisponering skjer like før en brann, er det ønskelig med oversikter også innenfor hvert branntrekk, slik det er gjort for andre utgravningsfelt i Gamlebyen, f.eks. "Søndre felt". Materialet er imidlertid for mangetydig til at slike oversikter kan betraktes som rekonstruksjoner av bebyggelsen til ulike tider, slik **situasjonene** er det innenfor hver tomt. De stratigrafiske forbindelsene mellom tomtene er så få at kriteriet for å lage slike oversikter over bebyggelsen på feltet må bli følgende: Hver oversikt viser ett av flere mulige bilder av bebyggelsen som ikke motsies av stratigrafiske eller andre data. Oversiktene får omtrent samme karakter som det bildet vi gir av konstruksjoner med antatt kort levetid innenfor hver tomt, altså et bilde som er akkumulert over et tidsrom med ukjent og ulik varighet på ulike deler av feltet. Dette svarer til den definisjonen som vanligvis gis av begrepet **fase**, og vi vil bruke det her (**figur 18, tabell 1**).

Vegen fra situasjon til fase er slik: Vi tar utgangspunkt i de situasjonene vi har rekonstruert på de ulike tomtene, og setter dem sammen på grunnlag av de stratigrafiske forbindelsene mellom tomtene. Nå kan det være at et branntrekk på én tomt er delt inn i fire situasjoner, mens det på nabotomten er delt inn i seks. Det som da skjer er at vi går gjennom situasjonene og undersøker om det er stabilitet eller endring mellom etterfølgende situasjoner i de faktorene vi vil analysere. Skiller mellom faser settes der vi finner endring. I perioder med stabilitet blir bygninger fra "overtallige" situasjoner utelatt eller slått sammen i samme fase. Alle bygninger på alle tomtene vil altså ikke komme med på faseplanene. De er da heller ikke ment som oversiktsbilder over faktisk bebyggelse på et tidspunkt, men som analytiske redskaper satt sammen for bestemte formål.

Faseplanene vil også være gjenstand for videre arbeide og i denne rapporten vil bare et utvalg av disse bli presentert i tegning. I kap. C finnes et forslag til faseinndeling med en gjennomgang av bebyggelsesutviklingen under ett.

### B1.2 TERMINOLOGI, BEGREPER

I hovedsak er brukt samme terminologi som i De arkeologiske utgravninger i Gamlebyen, Oslo, bind 3, og det henvises til denne (Schia 1987A). Det er imidlertid gjort noen forandringer, og de ordene dette gjelder, samt de viktigste av de øvrige, er listet opp nedenfor. Branntrekk er beholdt som betegnelse på levninger etter en brann eller naturbakken og opp til og med neste brann. På den måten vil et branntrekk omfatte bygging, bruk og ødeleggelse av en eller flere situasjoner innen en tomt og en eller flere faser for hele feltet.

Vi har valgt å nummerere brannene nedenfra og oppover, dvs. fra den eldste til den yngste. Levninger eldre enn den første bymessige bebyggelsen i branntrekk 1 er valgt skilt ut i et eget trekk. Innenfor den enkelte tomt er levningene inndelt i situasjoner, betegnet med kapitler, nedenfra og opp. De eldste levninger i tomt 1 finnes f.eks. under branntrekk 1, situasjon A. I flaten er feltet valgt inndelt i tomter, betegnet med arabertall fra 1 til 5. Tomt brukes her synonymt med bygård i Gamlebyprosjektet, bind.3. Vi har gjort et skille mellom tomt og bygård, fordi vi oppfatter det siste mer som en funksjonell enhet med arealet, bygninger, gårds plass og andre innretninger. Siden arealene gjennomgår ulike bruksperioder, har vi valgt det mer nøytrale **tomt** for den grunnleggende arealenheten. **Bygård** benytter vi i drøftelser om funksjoner innenfor tomten.

**Borddekke:** Dette begrepet brukes nøytralt i forhold til innendørs og utendørs, i motsetning til gulv (innendørs) og brolegning (utendørs).

**Brann:** Hele eller deler av bebyggelsen er brent ned. Lag med brent materiale og brente levninger som kan være forårsaket av ildstedsutkast regnes ikke som brann. Brannene er nummerert som brantrinnene nedenfra og opp. Det er i alt funnet 7 sikre branner.

**Brannlag:** Brukes i innberetningen om brent lag forårsaket av brann. Ved feltregistreringen har i en del tilfeller også lag fra ildsteder fått en slik betegnelse. Det skilles mellom brannlag brent på stedet og omrotete eller redeponerte brannlag.

**Brantrinn:** Disse er nummerert som brannene, nedenfra og opp, fra 1 til 7. Et brantrinn omfatter levningene over en brann og opp til og med neste brann. Som egne ubrente trinn er utskilt levninger før tomteinndelingen og den eldste bymessige bebyggelsen og levninger yngre enn brann 7. De sistnevnte er yngre enn 1624.

**Brolegning:** Utendørs dekke. På feltet er bare registrert brolegninger av tre. De består av planker eller halvkløvninger, oftest lagt på underliggere (lunner).

**Bygning:** Det er ikke noen egen nummerserie for bygninger. De er inkorporert i serien for konstruksjoner, K-nr. I de fleste tilfeller er det flere K-nr. for samme bygning, brukt for forskjellige elementer av bygningen. Ett av numrene er da brukt som overordnet.

**Bygård:** Dette begrepet er brukt for drøftelser om funksjon innen tomten. Det er unngått som betegnelse for den grunnleggende topografiske enheten. I denne sammenhengen har vi villet unngå assosiasjoner til de middelalderske begrepene hel- halv- og kvartgårder. Disse begrepene har nær tilknytning til rettigheter i forhold til arealer og bygninger, som i enkelte tilfeller og i enkelte perioder trolig har falt sammen med de topografiske enhetene vi kaller tomter, men som i andre tilfeller og andre perioder antakelig ikke har gjort det.

**Dråpefall:** Det smale rommet mellom to bygninger eller bygningsrekker som står med langsiden inntil hverandre. Dråpefall markerer ofte tomtegrense.

**Fase:** Levninger som er antatt å være samtidige eller nær samtidig over hele feltet. Brente faser har samme avslutningstidspunkt. For øvrig kan samtidighet bare vanskelig etableres mellom levninger i forskjellige tomter (se ovenfor kap.B.1.1.4).

**Gate:** Betegnelsen er brukt generelt. Det er ikke påvist noe sikkert gateløp på utgravningsfeltet.

**Gjerde:** Det er funnet gjerder av typen skigard, pelegjerde og flettverksgjerde. De to første er bare funnet i antatte tomtegrenser, mens flettverksgjerder både er funnet i tomtegrenser og andre steder. Gjerdene er gitt K-nr. i samme serie som øvrige konstruksjoner.

**Grop:** Nedgravning som har stått åpen eller har vært gjenfylt, vanligvis med avfall eller møkk. Gropene er nummerert med K-nr. i den fortløpende konstruksjons-nummerserien.

**Grøft:** Langstrakt nedgravning, for øvrig som grop. Nummerert med K-nr. i den fortløpende konstruksjonsnummerserien.

**Gårdsplass:** Funksjonsbetegnelse på et åpent område, ofte brolagt, inne i en bygård.

**Innhaus:** Bygning der mennesker har bodd, laget mat, spist og arbeidet med håndverk, husflid og handel. Hus med ildsted, som bolighus og eldhus er klare innhus. Andre bygninger som ikke kan defineres som uthus er problematisk å bestemme.

Jordlag: Alle jordlag har et nr. i en fortløpende serie for Gamlebyen. Jordlagene fra Oslogate 6 starter med L 6000.

Konstruksjon: Betegnelsen omfatter alle konstruksjoner, bygninger, brønner, brolegninger, gjerder, groper, grøfter, renner osv., samt evt. deler av disse som stolpehull, gulvlunner, ildsteder osv. I teksten og på tegningene er vanligvis brukt ett K-nr. som hovedbetegnelse. Alle konstruksjoner er nummerert fortløpende i en serie for Gamlebyen.

Latrine: Avtrede, vanligvis en grop fylt med menneskemøkk.

Møkk: Fellesbetegnelse på ekskrementer fra dyr og mennesker.

Naturbakke: Betegnelse på lag under de middelalderiske kulturlagene. Dette omfatter også pløyelag og matjordslag over steril bakke.

Rute: Betegnelse på 8m x 8m rute, orientert geografisk. De har bokstavverdier tiltagende mot Ø og tallverdier avtagende mot N. De sistnevnte er for Oslogate 6-feltet negative verdier. De omfatter i V-Ø-retning ruter fra Z til Ø og i N-S-retning ruter fra -2 til -8 . Rutene betegnes Z-3 osv.

Rutedel: Hver rute er oppdelt i m<sup>2</sup>-ruter. (se kap.A.1.3).

Situasjon: Levninger av konstruksjoner som har stått samtidig innenfor samme tomt, samt lag som knytter seg til disse levningene.

Tomt: Den grunnleggende og opprinnelige topografiske inndelingsenheten for det området som tas i bruk til bymessig bebyggelse. Begrepet er nøytralt i forhold til eiendomsrett og bruksrett, men må helt klart i perioder ha korrespondert med begge disse. Vi kan ikke regne med at eiendomsrett og bruksrett jevnt over har manifestert seg i kulturlagene, selv om vi rett som det er støter på trekk som vi tolker som vitnesbyrd om slike rettigheter. Dette vil likevel i større grad være tolkningsspørsmål enn den mer nøytrale topografiske enheten, som vi på vårt utgravningsfelt kan følge nærmest uendret gjennom 500-600 år.

Tomtegrense: Grensen mellom tomter er markert ved gjerder, dråpefall, veggflukter og avgrensning av jordlag. Grensedragningen er diskutert generelt ovenfor i kap.B.1.1.2. og i beskrivelsene av de enkelte situasjoner.

Uthus: Hus primært brukt til dyr eller til lagerformål, som låve, skjul eller varebod. Dette er hus uten ildsted.

## **Tegningsforklaring, symbolbruk**

### **Plantegninger**

Plantegningene er rentegnete utgaver av opprinnelige blyanttegninger i målestokk 1:20. Samtlige tegninger er rentegnet av Christian C. Diaz. Det er markert kryss i ruteskillene, dvs. for hver 8 m. Samtlige konstruksjoner inkludert nedgravninger er tatt med. I tillegg er en rekke steiner, enkeltpeler store enkeltgjenstander tatt med. Av jordlagene er de fleste brannlag tatt med, de fleste møkklag og moselag og noen leirlag. Alle lag er tegnet i det originale dokumentasjonsmaterialet (se også figur 9).

## **Harris matriser**

Matrisene er konstruert manuelt (figur 15). De viser i utgangspunktet bare relative dateringer, markert med linjer i form av over/underrelasjoner. Der hvor linjer krysser hverandre uten at det er en over/underrelasjon, er dette markert med en buet linje på den vannrette linjen i krysningpunktet. Til en viss grad er det også tatt hensyn til absolutte dateringer ved plasseringen av de enkelte stratigrafiske elementene.

## **Stratigrafiske elementer**

Jordlag. Hvert jordlag har et nummer i en fortløpende nummerserie

Konstruksjon. Hver konstruksjon har et nummer i en fortløpende nummerserie. En sammensatt konstruksjon kan ha ett eller flere delnumre. Disse numrene finnes i den samme nummerserien.

Nedgravning. Hver nedgravning har et nummer i den fortløpende nummerserien for konstruksjoner.

Konstruksjonsdeler og jordlag som tilhører samme konstruksjon er markert innenfor en stiplet firkant.

Skillet mellom branntrinn er markert med kraftig vannrett stipling. Der hvor det er usikkerhet om branntrinnsstilørighet er de usikre jordlagene og konstruksjonene plassert inne i en boks med dette symbolet.

Skillet mellom tomtene er markert med en loddrett grå stripe. Der hvor skillet er usikkert, er de usikre jordlagene og konstruksjonene plassert inne i en boks med dette symbolet eller stripen er stiplet.

## **Symbolbruk på snitt-tegninger**

Symbolene er svært like dem som er brukt i plantegningene, se figur 10. Bare et lite utvalg av snitt-tegninger er tatt med i denne rapporten.



## **B2 NATURBAKKEN, PREURBANE AKTIVITETER**

### **B2.1 INNLEDNING**

Muligheten for å finne levninger eldre enn den eldste bymessige bebyggelsen på Oslogate 6-feltet ble ansett som gode, men det var stor usikkerhet om det ville kunne påvises menneskelig aktivitet. På feltet Oslogate 7 ble det funnet pløyespor i undergrunnen, men dateringen og tolkningen av disse er usikker (Schia 1979:22-24). Pollenanalysen peker i retning av at denne pløyingen har foregått samtidig med den eldste bybebyggelsen og dateres til siste halvdel av 1100-tallet (ibid.). I Oslogate 3 ble ikke funnet pløyespor.

På feltene lengre syd i Gamlebyen er ikke funnet pløyespor, men både på "Mindets tomt" og "Nordre felt 2" ble det påvist røtter fra trær som har vokst på stedet (Lidén 1977:56 fig.43, Molaug upubl. manus).

I Oslogate 6 viste det seg å være både trerøtter, pløye- eller ardspor og også nedgravninger klart eldre enn den eldste bybebyggelsen på stedet. Røttene ble funnet i et jordblandet sandlag rett over undergrunnssanden eller nede i denne. Ved avskraping av dette jordblandete sandlaget, som må oppfattes som pløyelag og vegetasjonslag, kom ardspor tydelig frem, og også grøfter og groper eller stolpehull. I en del tilfeller var det mulig å påvise en innbyrdes stratigrafi, idet trerøtter ble påvist over og i ett tilfelle under ardspor, og også ved at ardspor lå over nedgravninger.

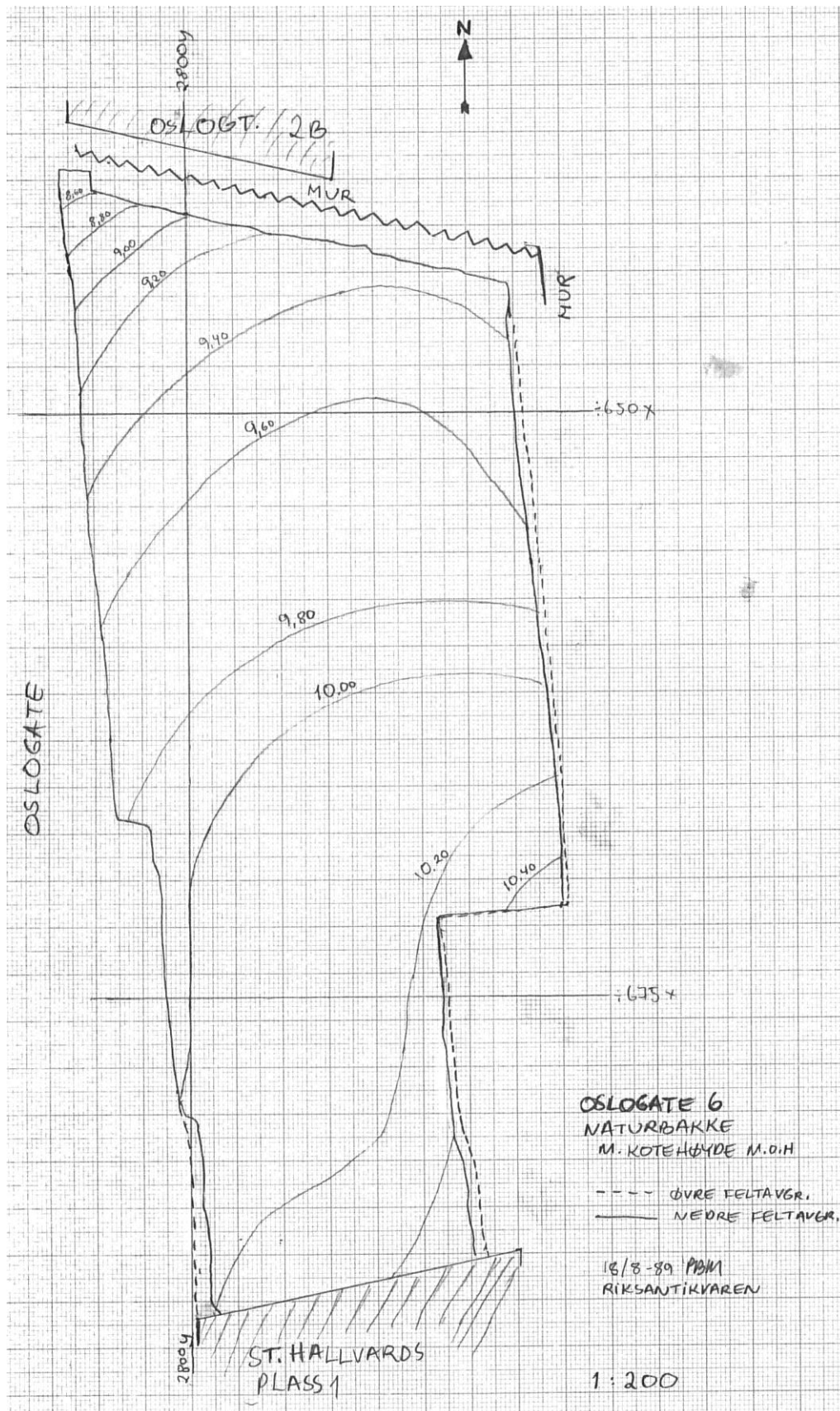
Pga. tidsnød ved avslutningen av gravningene i 1988 ble ikke hele feltet gravd ned til steril sand under pløyelaget. I et område i S ble heller ikke de eldste kulturlagene over pløyelaget ferdig utgravd. Ardspor er imidlertid påvist nesten over alt der det ble gravd ned til steril sand, og det er rimelig at det også har vært ardspor i mesteparten av de ikke utgravde områdene. Nedgravninger eldre enn bybebyggelsen er vesentlig påvist i N del av feltet. Det er imidlertid noe usikkerhet omkring en del nedgravninger i midtre og søndre del. Nedgravningene er her stort sett valgt plassert i den eldste bybebyggelsesfasen, dvs. i brantrinn 1, selv om de kan være eldre.

Levningene over steril naturbakke er valgt inndelt i to situasjoner, situasjon A som omfatter spor av forskjellige aktiviteter som er samtidig med eller eldre enn åkeren. Situasjon B omfatter sporene av åker. Skillet mellom disse to situasjonene er med andre ord ikke kronologisk klar, og flere levninger kan ha eksistert samtidig. Omvendt er det høyst sannsynlig at mange av levningene fra samme fase er fra forskjellig tid.

### **B2.2 STERIL NATURBAKKE**

Det er usikkert i hvor stor grad den senere åkerdriften har forandret det opprinnelige terrenget, slik det var da menneskelig virksomhet tok til her. For det første har det opprinnelige matjordlaget blitt omrotet, og for en del flyttet på. For det andre har ardingen gått ned i den sterile undergrunnen, rotet deler av den opp i matjordlaget og trolig jevnet ut terrengkonturene noe. Flere av disse prosessene er det vanskelig å vurdere omfanget av.

Vi har valgt å la overflaten av den urørte undergrunnen representere den opprinnelige terrengformasjonen. Den ligger opplagt lavere enn opprinnelig terreng, slik det var da den første menneskelige virksomheten startet, men viser trolig opprinnelige terrengkonturer i større grad enn overflaten av åkerjorden. Over hele feltet består denne undergrunnen av



Figur 19.  
 Naturbakken  
 markert med  
 20cm koter.  
 Terrenget  
 heller nedover  
 mot nord og  
 nordvest.

forholdsvis ren sand, stedvis med partier av silt, stedvis noe mer grusholdig. Dette sandlaget går i dybden over i grå leire. Dette er bare undersøkt de stedene der nedgravninger har gått så langt ned. Sandlaget er på disse stedene ca. 50 – 75 cm tykt.

Overflatetopografien viser en helling ned mot NV, i mindre grad mot N og V. Lengst i S er høyden ca. 10,40 m o.h., mens den 30 - 35 m lengre mot N er ca. 9,60 m o.h., dvs. et slakt fall på ca. 1:40. Lengst i NV er det imidlertid et brattere fall, ca. 1:13, og her går naturbakkensanden ned til 8,60 m o.h. I Ø del av feltet er det en svak helling mot N eller NØ, mens hellingen i vestre del ser ut til å dreie mot V. Det er med andre ord en svak rygg langs feltet, fra SØ mot NV. SV for denne svake forhøyningen er det lengst i S en tilsvarende svak forsenkning som peker omtrent ØV. Denne forsenkningen ser ut til å tilsvare et vannsig som er påvist i en rekke av de yngre situasjonene i tomt 4. Her er også funnet brønner på to forskjellige steder og flere renner.

## **B2.3 AKTIVITETSSPOR ELDRE ENN DEN BYMESSIGE BEBYGGELSEN**

### **Situasjon A**

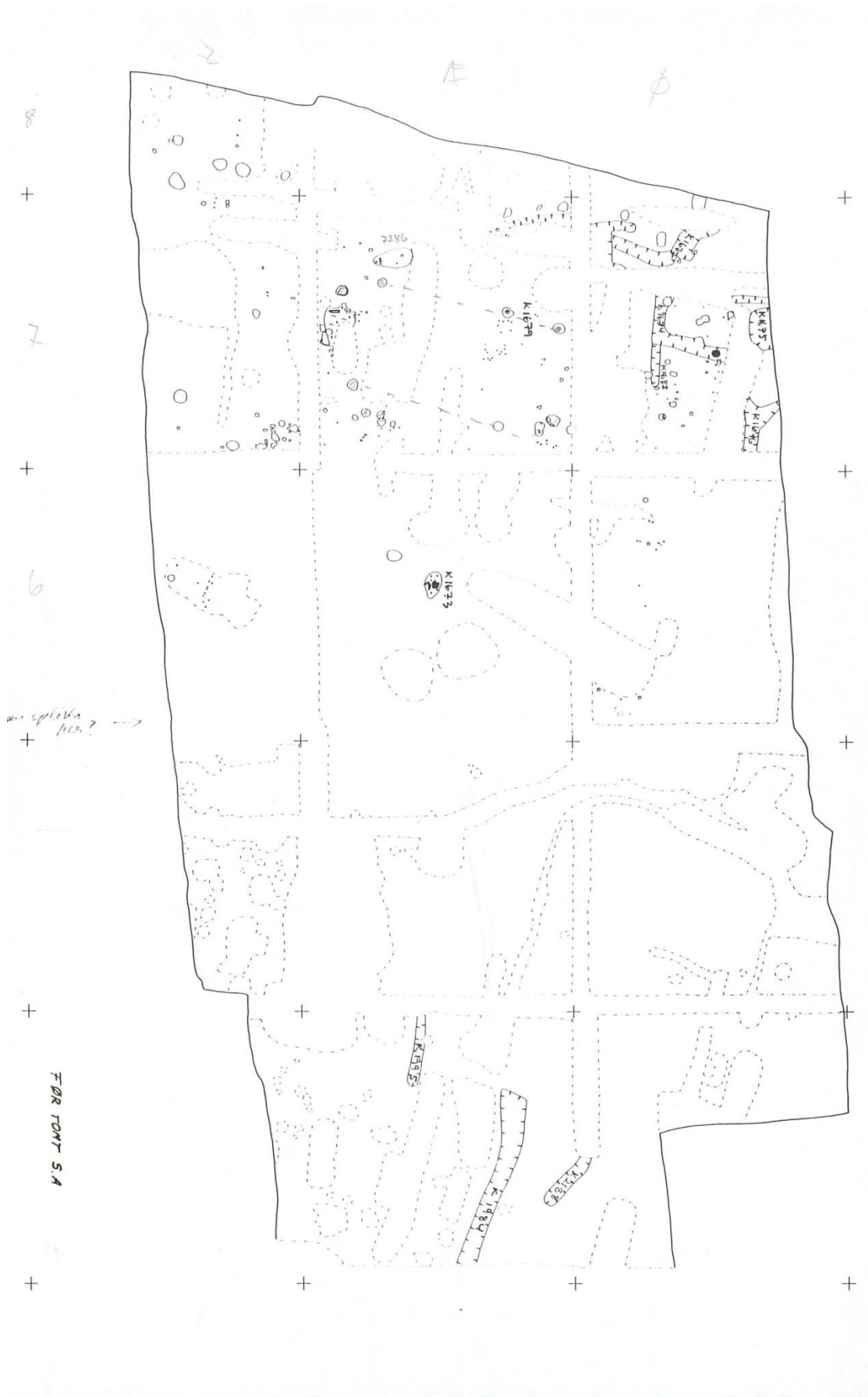
I undergrunnen under åkerjorden, særlig på den nordre delen av tomten, fant vi spor etter aktiviteter som i alle fall for en stor del må være eldre enn åkeren. Selv om de trolig skriver seg fra ulik tid, har vi tegnet dem på samme plan, fordi vi ikke har grunnlag for å skille dem kronologisk. Det dreier seg om pelehull og nedgravninger av ulike slag. Noen nedgravninger kan være rester av stolpehull, og på nordre del av tomten kan det se ut til at noen slike nedgravninger danner deler av grunnplanet for en bygning. I vestre del av den mulige bygningen, i midtaksen, ligger en nedgravning som kan være rester av et ildsted som har tilhørt denne.

Noen meter S for den mulige bygningen fantes en nedgravning med meget brent masse og brente bein, og i det samme området fantes det rester av ytterligere to slike. Noen grøfter i S og NØ er trolig overvannsgrøfter, men de kan også ha funksjon som grensemarkører.

Tre av disse levningene er C14-datert, og alle har gitt kalibrerte dateringer til perioden ca. 900 til 1000 (kap. D.2). C14-dateringene fra ardsplor faller imidlertid innenfor samme tidsramme, og dette gjør at forsøk på å sette et kronologisk skille mellom en yngre situasjon med åkerbruk og en eldre med mulige bebyggelserester ikke kan opprettholdes. Også to dateringer av kulturlag oppå pløyelaget har gitt tilsvarende datering til rundt 900-tallet, og dette kan tyde på at det har vært aktivitet her kontinuerlig fra vikingtid og inn på 1000-tallet eller rundt 1100 da de eldste sikre levningene av bymessig bebyggelse er funnet.

Like over naturbakken fant vi et lag med åkerjord, L 7022, som strakte seg over størstedelen av feltet. Under dette laget kom det fram ardsplor, og spor etter peler, stolpehull, groper, m.m. Opprinnelig må disse ha blitt slått ned eller gravet ned fra overflaten av det naturlige humuslaget på stedet. Dette humuslaget er blitt rotet om ved ardingen som har etterfulgt de andre aktivitetene. Sporene etter ardingen kom først fram i overflaten av steril undergrunn da vi hadde fjernet åkerjorden, og er dermed i matrisen sidestilt med de fleste andre aktivitetssporene som kom fram her. Men siden de øvrige aktivitetssporene ikke var synlige på overflaten av åkerjorden, er det klart at ardingen har etterfulgt dem. Vi må ta forbehold om at noen av pelene eller nedgravningene kan være yngre enn åkeren, men at vi ikke har greid å spore dem før åkerjorden var fjernet. Men inntrykket av at de fleste sporene er eldre enn åkeren bekreftes i de forholdsvis få tilfellene der ardsplorene krysser øvrige aktivitetsspor.

På grunn av den omrotingen av overflaten som ardingen har medført, kjenner vi bare til den nederste delen av de aktivitetssporene som er eldre enn ardingen. Delvis av samme grunn er det ikke stratigrafisk grunnlag for å opprette en relativ kronologi mellom disse sporene. I noen tilfeller har vi en slik kronologi mellom to enkelt-elementer, men vi har ikke kunnet knytte disse elementer sammen til konstruksjoner. Derfor har vi ikke gjort noe forsøk på å skille elementene kronologisk, og de fleste av de elementene som er tegnet på planen sit. A er helt sikkert fra ulik tid.



Figur 20. Aktivitetsspor eldre enn den første bybebyggelsen. Situasjon A – eldste levninger.

Aktivitetssporene er av ulike slag. Vi har ingen helt sikre stolpehull. Noen nedgravninger inneholdt stein, men de var ikke plassert slik at det helt klart dreier seg om skoningsstein. Likevel antar vi ut fra størrelse og form at enkelte av nedgravningene er bunnen av stolpehull. De fleste av disse er 15-20 cm dype, og ardingen kan ha fjernet en eventuell skoning i øvre del. De mulige stolpehullene finnes på feltets nordre del, særlig i rute Æ-7. Her finner vi også de aller fleste pelehullene.

De to **antatte stolpehullene K 1679** kan, sammen med et stolpehull ca. 4 m lenger VNV, være deler av en rekke. Vel 3 m lenger S finnes nedgravninger som kan være rester av stolpehull i en rekke parallelt med den første. Stolpehullene i disse to mulige rekkene kan være rester av en bygning. Det kan dreie seg om takbærende eller veggbærende stolper. Flere av nedgravningene lenger Ø og V kan være rester av kortvegger i bygningen, men her har vi for lite å holde oss til for at vi vil våge en rekonstruksjon. I vestre del av den mulige bygningen, i midtaksen, finnes en opptil 7 cm dyp nedgravning med en del leire, sot og trekull. Dette kan være rester av et ildsted i bygningen. Ett av stolpehullene er C14-datert til 885-995 e. Kr., kalibrert alder.

NØ og S på tomten finnes rester av **grøfter** gravet ned i undergrunnen. Noen er rette, andre er krumme. To av dem, **K 1677** og **K 1674**, er vinklet, omtrent som grøfter funnet i branntinn 1, eldste situasjon. Man kunne tenke seg at det kunne dreie seg om vegg-grøfter, men det finnes ikke trekk ved formen som klart peker i en slik retning. Men i begge disse områdene er det senere gravet overvannsgrøfter. Det har derfor rimeligvis vært en del naturlig overvann her, og slike grøfter er vel derfor den rimeligste tolkningen av disse eldste også. I branntinn 1 er det funnet slike grøfter rundt en bygning, og det er mulig at noen av grøftene i denne eldste situasjonen også kan ha hatt en slik funksjon. Slike grøfter kan imidlertid også ha hatt funksjon som markering av eiendoms- eller bruksgrenser. Trevirke av hassel i K 1674 er C14-datert til 885-1000 e. Kr., kalibrert alder.

**Nedgravningen K 1673** ligger ca. 5 m S for den mulige bygningen, under åkerjorden. Den er fylt med L 7402, som for en stor del består av brannmasse og brente bein. Trekull fra gropen er C14-datert til mellom 900 og 1025 e. Kr. (kalibrert). Før beina er undersøkt kan vi ikke si noe om hva slags struktur dette kan være. Ca 3 m lenger NØ, og ca. 8 m lenger Ø fantes det en del trekull og brente bein omrotet i åkerjorden. Her kan det ha ligget lignende nedgravninger som er blitt helt ødelagt av ardingen.

## Situasjon B

Under åkerjorden kom det fram ardspor i ulike retninger. Flest spor er orientert slik som den senere bebyggelsen. Lite tyder på at noen av yttergrensene for åkeren har falt innenfor utgravningsfeltet. Det måtte i tilfelle være lengst i NV der det heller sterkest ned mot NV. Ved graving for vann- og avløpsgrøft V for feltet er det ikke funnet ardspor (Smedstad 1991:51ff.). Lengst i SV er det en formasjon som kan tolkes som en åkerrein, men det er også funnet et ardspor V for denne.

En del røtter tyder på at åkeren, i alle fall på deler av feltet, etter en tids bruk har vokst til med trær eller busker, for så å bli tatt opp igjen til åker. Ingenting tyder på at hele åkerarealet har vokst til med trær før det ble tatt i bruk til bymessig bebyggelse. Vegetasjonen må ha blitt holdt nede ved åkerdrift, eller ved beiting eller slått.



Figur 21. Preurban situasjon med ardspor. Fase 02 situasjon B.

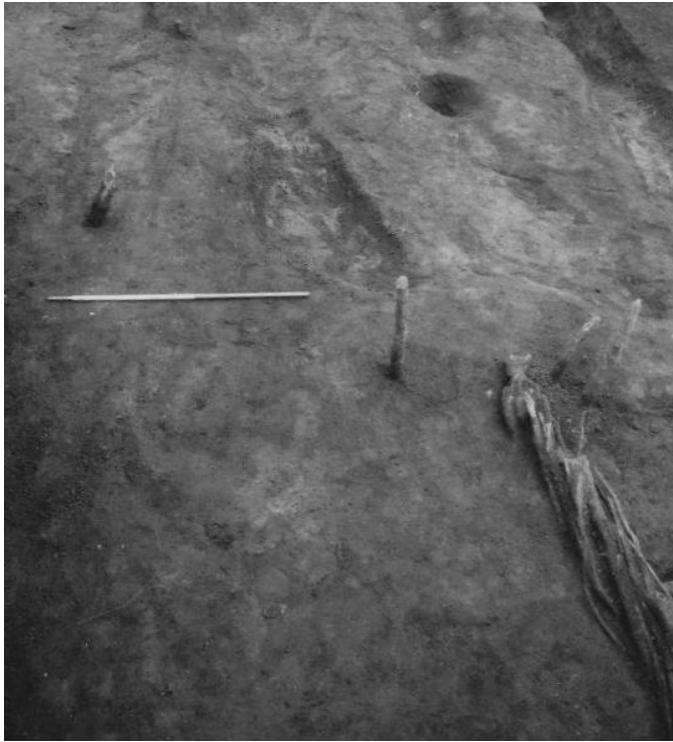




*Figur 22ab. Detalj av ardspor fra situasjon Preurban B. Æ-4 sett fra nord. Pelen er sekundær.*

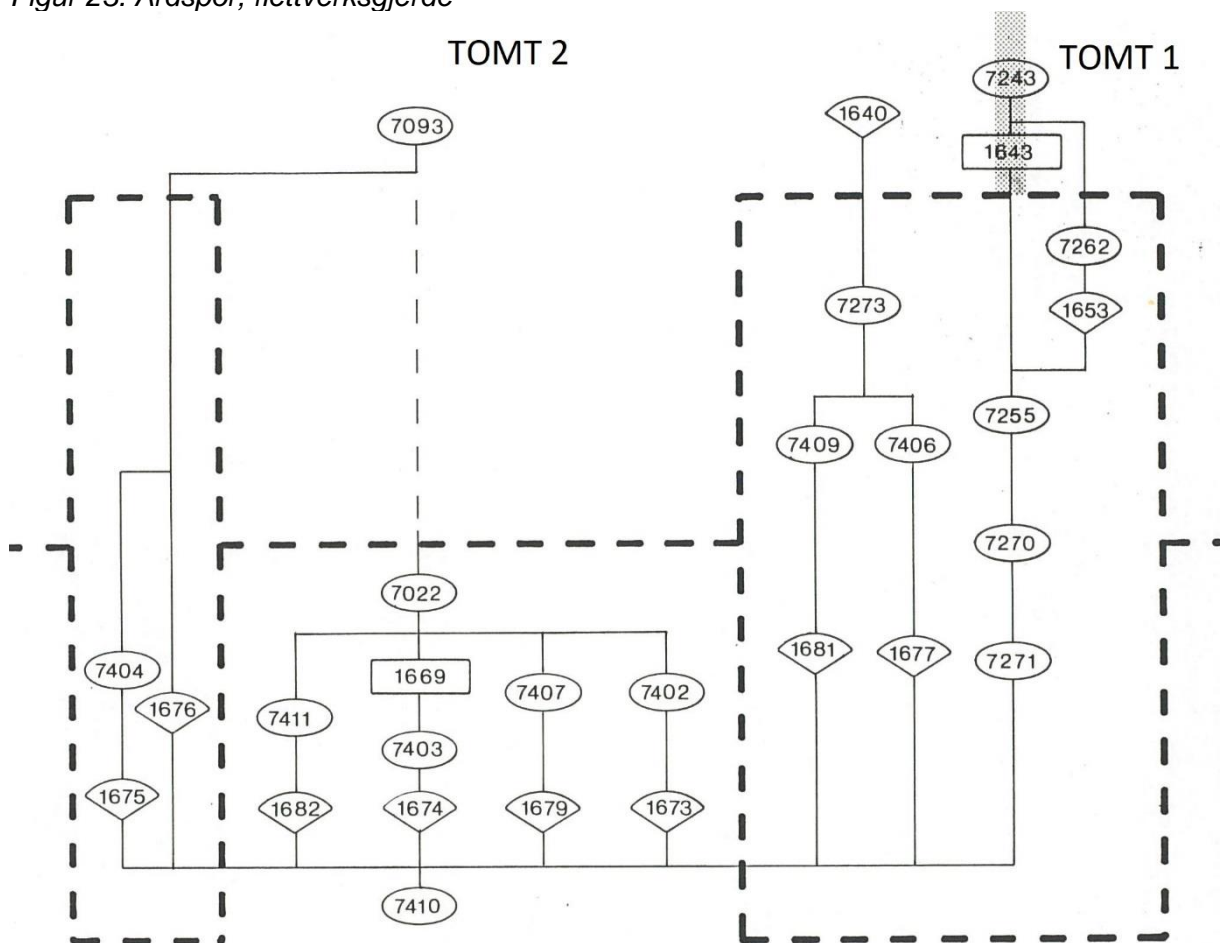
Åkerjorden fantes over størstedelen av feltet, med unntak av enkelte områder der den var fjernet av senere nedgravninger. Ikke noe sted kunne vi påvise et opprinnelig humuslag som ikke var omrotet av arding. Vi kjenner derfor ingen sikre begrensninger av åkeren innenfor feltet. I enkelte områder, som i N og NV har vi ingen ardspor i undergrunnen. Dette behøver ikke bety at man ikke har ardet i disse områdene. Det kan ha sin årsak i at åkerjorden har vært tykkere her, eller i andre forhold som har ført til at arden ikke har gått ned i undergrunnen. Lengst i SV er det et ca. 2 m bredt belte orientert NNØ-SSV der det mangler ardspor. Her er funnet farveforskjeller i naturbakkesanden og, spesielt bemerkelsesverdig, en sekvens med skråttstilte sandsjikt. Disse kunne muligens tolkes som deler av en åkerrein eller en gjenfylt grøft i et åkersystem, men det er vel så sannsynlig at de er en eldre naturdannelse og har noe med avleiring av sand under vann å gjøre. Tilsvarende skråttstilte sand- og siltsjikt er funnet ca. 100 m Ø for utgravningsfeltet, på gårdsplassen i Gamlebyen skole, og disse er klart naturlige avsetninger fra før Kristi fødsel. I dette området med skråttstilte sjikt var det mange trerøtter.

På midtre østre del av feltet kunne vi skille ut to nivåer med arding. Først kom vi ned på et nivå med fragmenter av trerøtter, og enkelte ardspor som skar gjennom slike røtter. Dypere ned fant vi ardspor som må være eldre enn røttene. Her har åkeren en periode tydeligvis vært tilvokst med busker eller trær, for senere å bli tatt i bruk igjen på ny. Vi finner det samme et par steder på søndre del av feltet, men vi vet ikke sikkert om hele åkerarealet har vokst til. Det er ingen røtter som tyder på at åkeren har vokst til med større vekster før området ble tatt i bruk til bymessig bebyggelse. Åkeren har altså vært i hevd helt til tomteinndelingen kom, eller vegetasjonen har blitt holdt nede ved slått eller beiting.



Hvis vi ser på selve ardsporene, viser de forskjellig snitt, form og orientering. De fleste er ca.4-6 cm brede og har et noe avrundet eller tresidig tverrsnitt. Det er funnet sammenhengende ardspor som er opptil 3,5 m lange, men vanligvis er de under 2 m, de fleste også under 1 m. Det finnes ardspor i alle retninger, men det er svært få orientert rett N-S og rett Ø-V. Flest er det NNØ-SSV, VNV-ØSØ og NØ-SV. I de fleste områdene der det er funnet ardspor, finnes de i flere retninger og krysser hverandre. Vanligst er to retninger, vinkelrett eller skjevt på hverandre. En kan ikke regne med at all arding har gitt spor i naturbakkesanden. Snarere var det vel mer unntaksvis at dette skjedde, alt etter som jordlaget var tykt og hvordan arden ble styrt. Det er derfor rimelig at ardsporene stammer fra en lang rekke arding som kan ha strukket seg over mange år.

Figur 23. Ardspor, flettverksgjerde



Figur 24. Harris matrise tomt 1 og 2 under branntrekk 1.

### B3. STRATIGRAFI OG KONSTRUKSJONER I DE ENKELTE BRANNRINN

Beskrivelse av stratigrafi og konstruksjoner i bybebyggelsen er ordnet i branntinn. I alt 7 branntinn er beskrevet. I tillegg er det skrevet kort om yngre bebyggelse på utgravningsfeltet. Innenfor hvert branntinn er beskrivelsen ordnet tomt for tomt, fra tomt 1 i N til tomt 5 i S, og innenfor den enkelte tomt er bebyggelsessituasjonene beskrevet fra bunn til topp frem til og med den brente situasjonen som avslutter branntinnet. For terminologi og inndelingsprinsipper se kap. B1. Plantegninger for noen av de enkelte situasjonene innenfor en eller flere tomter er plassert i dette kapitlet, B3, mens oversiktsplantegninger finnes i kapittel C.

#### B3.1 BRANNRINN 1

Den første bymessige bebyggelsen over åkerbruksfasen og levningene frem til og med brann 1 er kalt branntinn 1. Den kan ikke utelukkes at enkelte av nedgravningene som er tatt med i branntinn 1 kan være fra den preurbane perioden. I branntinnet er det funnet levninger fra hele utgravningsfeltet. Bare i et mindre område i S er ikke de underste lagene undersøkt. Utgravd nettoareal er i de underste lagene ca. 606 m<sup>2</sup>, mens det i høyere lag i branntinnet er 651 m<sup>2</sup>. Det er funnet rester etter tomtegrenser mellom alle fem tomter i dette branntinnet, men ikke i alle situasjoner. Bevaringsforholdene for organisk materiale er i de underste lagene mindre gode, i de øvre lagene i branntinnet stort sett svært bra. Det er akkumulert kulturlag i en tykkelse på 60-80 cm, noe varierende. I tillegg kommer nedgravninger i naturbakken.

#### Tomt 1

##### Innledning

Bare en stripe på ca. 3 m lengst S på denne tomten faller innenfor feltet. Vi har derfor bare begrensede data om bebyggelsesutviklingen på tomten. Bebyggelseslevningene er delt inn i 6 situasjoner.

##### Sammenfatning

De første aktivitetssporene over åkerjorden markerer tomtegrensen i S (sit. A). Denne grensen er stabil i hele dette og i neste branntinn. En skigard (sit. B) markerer tomtens V-grense. Denne ser ut til å ligge flere meter Ø for den V-grensen vi senere finner indikasjoner på i tomt 2. Funn av gatedekker ved utgravningene i grøften like V for utgravningsfeltet (Smedstad 1991) kan tyde på at V-grensen for tomt 1 ligger stabil der vi fant skigarden, også etter at V-grensen for tomt 2 manifesterer seg. Det ser altså ut til at Ø-grensen for gaten V for tomtene gjør en knekk i grensen mellom tomt 1 og 2.

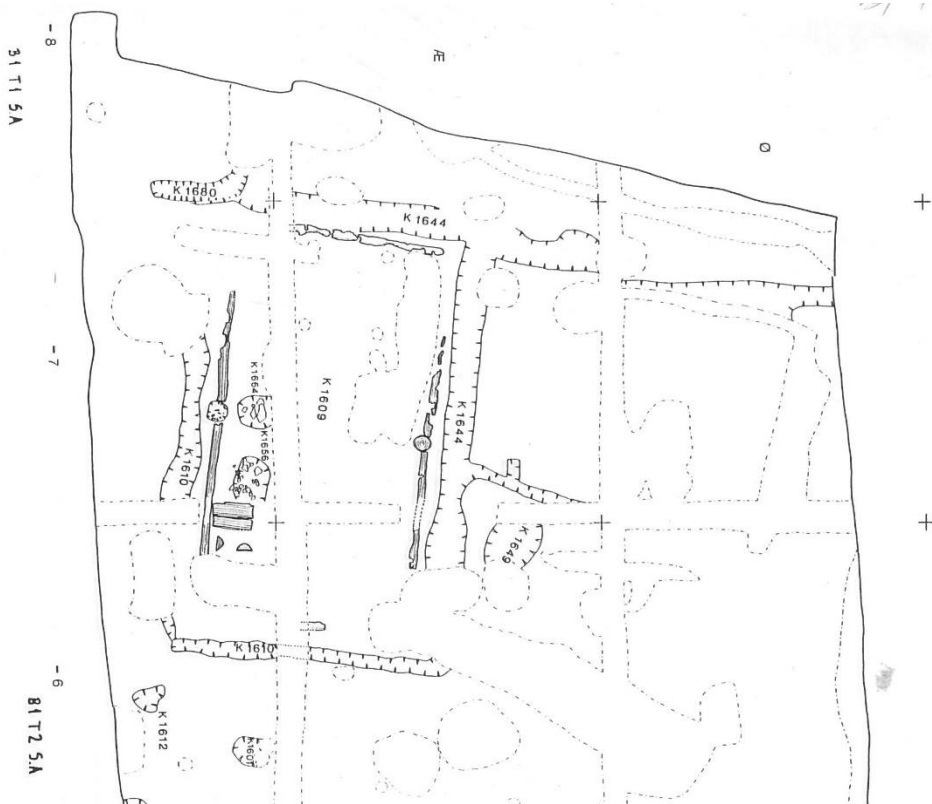
Etter at skigarden rives, finnes spor av metallbearbeiding lengst i V (sit. C). Sydligste del av tomten opptas deretter en periode av en overvannsgrøft, provisoriske dekker og avfallslag med mye dyremøkk (sit. D og E). Deretter tas den sydligste delen av tomten for første gang i bruk som byggegrunn. Nå reises en bygning lengst Ø på denne delen av tomten (sit. F). Den har trolig hatt ildsted, men har neppe vært en toromsbygning av den typen vi vanligvis finner. Bygningen rives før brann 1.

##### Situasjon A

De første aktivitetsspor på tomten, noen jordlag og en grøft, markerer den tomtegrensen mot S som siden er stabil i hele branntinnet. I tomtegrensen mot S graves Ø i feltet en grøft (se tomt 2).

De eldste aktivitetssporene på tomten over åkerjorden markerer S-grensen for tomten. Lagene slutter langs grensen, og **grøften K 1680** markerer grensen. Den ser ut til å komme fra N og munne ut i **grøften K 1644**, som markerer grensen lenger Ø (se tomt 2). K 1680 er brutt i N av en yngre nedgravning. Grøften fylles og går ut av

bruk i og med L 7408. Det graves en grøft lenger Ø, K 1655, som knytter seg til tomt 2 (se også sit. B).



Figur 25 (over). Brannt rinn 1, tomt 1 og 2, situasjon A

### Situasjon B

I tomtegrensene mot S og V anlegges det en skigard (figur 26). Dette er den eneste markeringen vi har av en vestgrense for tomten, men en moderne nedgravning i dette området kan ha fjernet senere grensemarkeringer. Yngre gatedekker funnet ved utgravninger i gaten mot V (Smedstad 1991) bekrefter dette forløpet av V-grensen for tomt 1 (se kap.C.3.1). Først i brannt rinn 3 sit. B-C finner vi tegn som tyder på at V-grensen er den samme for tomt 1 og 2.

Etter at grøften K 1680 er fylt anlegges **skigarden K 1643**. Den markerer tomtegrensen mot S og V. Helt i V-kanten av feltet knekker skigarden mot N, og viser at den sannsynligvis er anlagt av bruker av tomt 1. Dette er den eneste markeringen vi har av en V-grense for tomten.

Figur 26. Skigard K 1643 er skille mellom tomt 1 og 2 og også mellom tomt 1 og stretet mot V. Situasjon 1B. Sett fra vest.



Trekk ved yngre gatedekker funnet ved utgravninger i gaten (kap. C.3.1, Smedstad 1991) kan tyde på at grensen ligger stabil her, også i senere branntrekk. Det virker altså sannsynlig at dette er en stabil vestgrense for tomt 1, og at den ikke er i linje med den vestgrensen vi senere kan sannsynliggjøre for tomt 2 (se branntrekk.2).



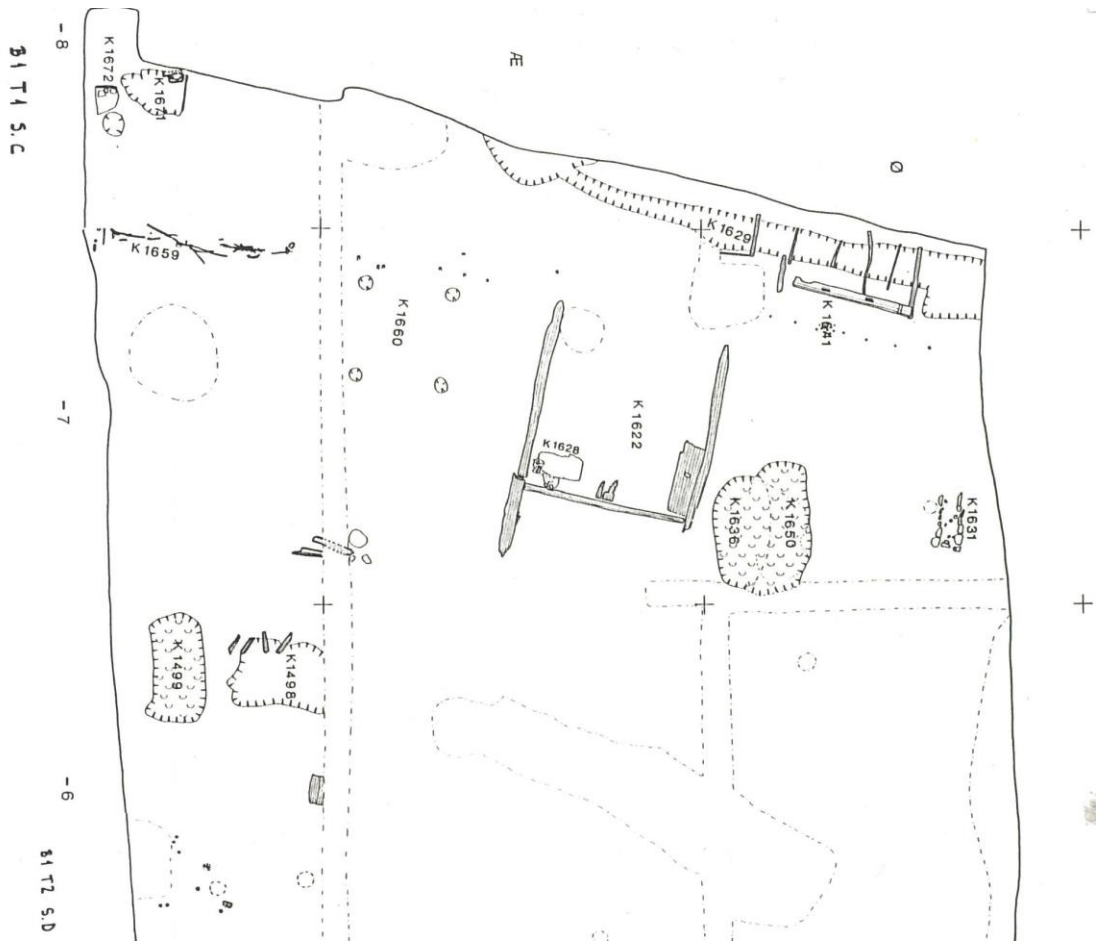
Figur 27. Plan branntrekk 1, tomt 1 situasjon B og tomt 2 situasjon C

### Situasjon C

Etter at skigarden er revet erstattes den av et flettverksgjerde (se tomt 2). Det finnes spor av metallbearbeiding lengst V på tomten. På østre del av tomten graves en overvannsgroft som i den østre delen ser ut til å ha vært skjult av et dekke mens den var i bruk.

Etter at skigarden K 1643 er revet dekkes restene i V av L 7243, som er spredd menneskemøkk. Den kan godt stamme fra tomt 2, der det litt senere var flere latriner i dette området. På dette laget anlegges flettverksgjerdet K 1659, som nå markerer tomtegrensen mot S (se tomt 2).

Lengst V på tomten graves **gropene K 1671 og 1672** i overflaten av L 7243. Begge er åpenbart anlagt med et klart siktemål. Den østligste var avgrenset i Ø med en kantstilt planke. K 1672 var avgrenset på samme måte mot N. Her fant vi noen kantstilte steiner, muligens rester av en foring. Massen som fyllte K 1671 inneholdt store mengder blå flekker, som vi tolker som spor av metallbearbeiding (se brtr.1, tomt 3). Gropene kan ha hatt sammenheng med slik virksomhet.



Figur 28. Brantrinn 1, tomt 1 situasjon C og tomt 2 situasjon D.

Lenger Ø på tomten graves **grøften K 1629**. Østre halvdel av grøften har rester av et mulig dekke over seg, K 1641. Grøften ligger i Ø ca. 1 m N for tomtegrensen, som er stabil både før og etter at grøften ble gravet. Vestover svinger grøften noe mot N, slik at avstanden til grensen her er ca. 2 m. Grøften er en overvannsgrøft, og den markerer ikke tomtegrensen. I Ø og V har den større bredde, muligens ende- og startpunkter for grøften.

Det antatte **dekket K 1641** består av noen rundstokker med diam. 0,05 - 0,1 m som ligger tvers over rennen, og en gjenanvendt stokk parallelt med rennen, over sydenden av noen av rundstokkene. Stokken er slitt i overflaten. Nær V-enden har den innhugg som kan være et laft. Rundstokkene virker litt spinkle til å ha båret et dekke, men spennet er godt under 1 m, så den rimeligste tolkningen av disse restene er vel et dekke over en del av rennen mens den var i bruk.

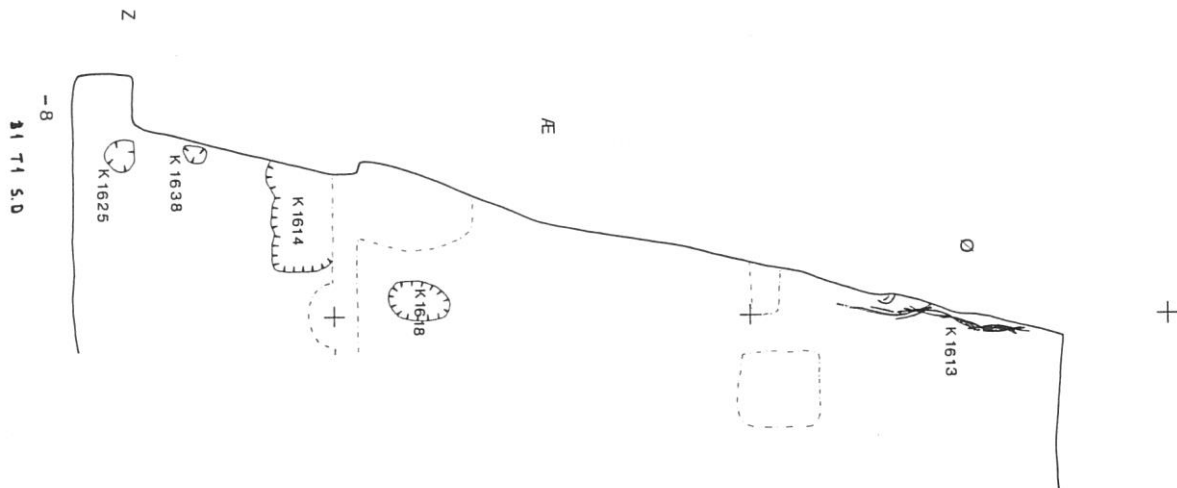
### Situasjon D

På den vestlige del av tomten graves det groper som fylles med dyremøkk. I øst anlegges et flettverksgjerde.

Før grøften K 1629 fylles med laget 7206 må de manglende delene av dekket ha blitt revet. Lengst V på tomten graves det nå en stor og flere mindre **nedgravninger, K 1614, 1625, 1618, og 1638**. Alle fylles med dyremøkk blandet med noe flis eller kvist.

Lengst Ø anlegges **flettverksgjerdet K 1613**, omtrent langs den nordre avgrensningen av den nå gjenfylte grøften K 1629. Gjerdet kan være yngre enn nedgravningene V på tomten.

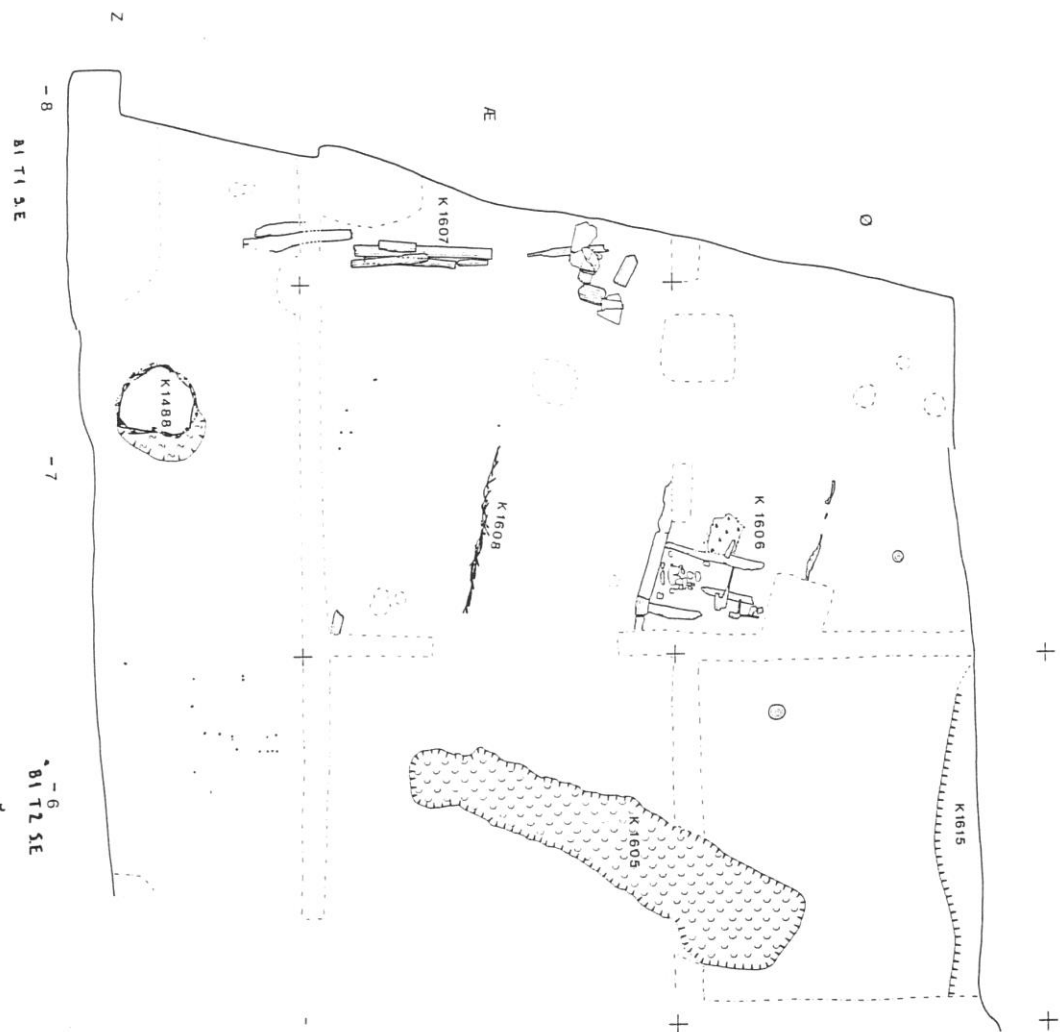




Figur 29. Branntrinn 1, tomt 1 situasjon D.

### Situasjon E

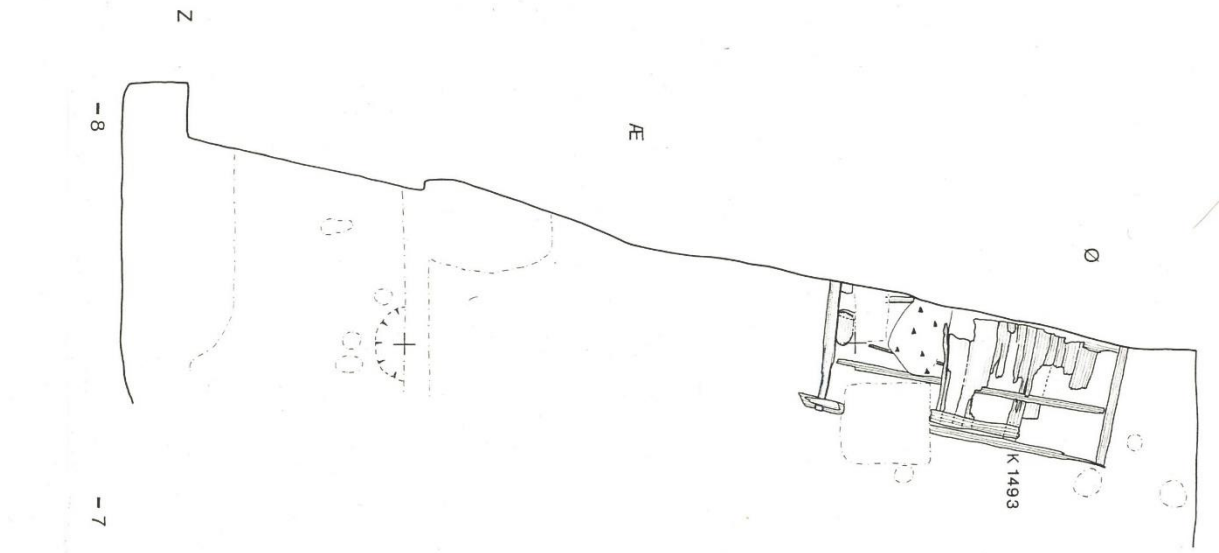
Like N for tomtgrensen legges et provisorisk dekke av løse planker og steiner.



Figur 30. Branntrinn 1, tomt 1 og 2, situasjon E

## Situasjon F

Vi får nå den første bygningen på den delen av tomten som faller innenfor feltet, K 1493. Den har rester av to gulv. Et askelag i bygningen kan tyde på at det har vært et ildsted like utenfor feltkanten. Bygningen har neppe vært en toromsbygning med den planformen vi vanligvis møter. Bygningen rives og overleires av flere lag, hovedsakelig med møkk, før brann 1.



Figur 31. Branntrinn 1, tomte 1, situasjon F.

**Bygning K 1493** reises på østre del av tomten etter at K 1607 er overleiret av avfallslag. Bare sydligste del av bygningen faller innenfor feltet. Det er bevart deler av søndre, østre og vestre svill, og disse vegglinjene kan rekonstrueres med sikkerhet. Særlig den søndre svillen er svært slitt i overflaten. Dette må ha skjedd ved tråkk etter at bygningen var revet. Inne i bygningen er det spor av to gulv. Av det yngste er det bare bevart en gjenanvendt lunne og rester av to planker. Her ligger plankene Ø-V. Av det eldre gulvet er det bevart adskillig mer. En Ø-V-gående lunne er bevart i hele sin lengde, og rester av en rekke N-S-orienterte planker i gulvet er bevart. Vestre del av det eldre gulvet var svidd av brannlaget 7056. Laget kan ikke være spor av en større brann, siden bygningen har blitt stående og har fått nytt gulv. Sannsynligvis er laget rester av glødende aske raket ut foran et ildsted, slik vi har sett i en rekke andre bygninger. Ildstedet ligger i så fall like utenfor feltet. L 6876 er fyllmasse under det nye gulvet. Også den bevarte lunnen i det nye gulvet er svidd i samme område som det eldre gulvet. Dette styrker tanken om at bygningen har hatt et ildsted her. Dersom det har vært et hjørneildsted, må det ha ligget i rommets NV-hjørne. Dette ville gi et rom som var lenger Ø-V enn N-S. Det dreier seg derfor neppe om en vanlig toromsbygning. Det faktum at plankene i de to gulvene er orientert hver sin veg, rimer også dårlig med en toromsbygning, der gulvet alltid ligger i bygningens lengderetning.

Bygningsrestene overleires av L 7005, som er et møkklag. Fram til brann 1 avsettes det stort sett dyremøkk på vestre del av tomten.

## Branntrinn 1 tomte 2

### Innledning

I bunnlagene var bevaringsgraden for organisk materiale dårlig, antakelig på grunn av at tilveksten av masse har gått langsomt, og lagene har ligget like over den sandige

undergrunnen. Høyere oppe i brannttrinnet blir bevaringsforholdene meget gode. Det er lite av sekundære forstyrrelser. Brannttrinnet er inndelt i 8 situasjoner. Få av disse kan direkte sammenkobles til situasjoner i tomt 1.

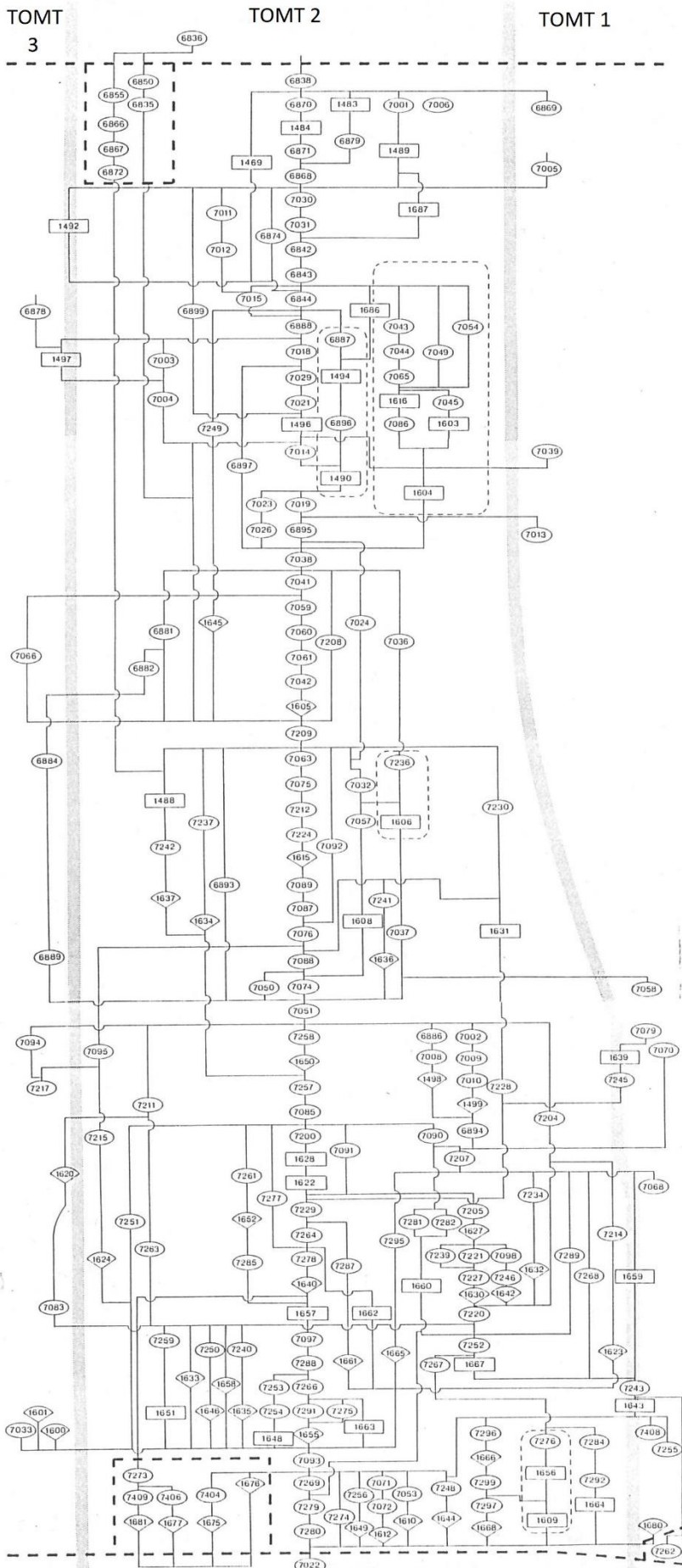
### Sammenfatning

Bymessig bebyggelse på tomten innledes med reising av en stor bygning med ildsted på den vestlige del av tomten og klar markering av tomtegrensen i N (sit. A). Denne tomtegrensen er stabil i hele brannttrinnet. I S markerer tomtegrensen seg entydig først i og med en skigard i sit. F, men kan lokaliseres til samme område allerede i sit. B som en sone med lite overlapping mellom lag i N og S (se matrisen). Samtidig med bygningen K 1609 kan det ha stått en annen bygning med ildsted i NØ (sit. B). Etter at disse er revet avløser to mindre bygninger med ildsted hverandre, mens de suksessivt flyttes østover på nordre del av tomten (sit. D og E). Vestre del opptas første del av denne perioden av latriner. Senere anlegges det en brønn (sit. E) som er i bruk resten av brannttrinnet. Det er mulig at gravingen av denne brønnen har fjernet en eldre brønn på samme sted (sit. A). Bolighus med ildsted finner nå den plassen og den orienteringen i NØ-delen av tomten som det i hovedsak kommer til å ha i flere følgende branntrinn (sit. F). Midt på nordre del bygges det nå en bygning uten ildsted, og vi får et dekke langs midten av tomten, begge deler for første gang (sit. F). Bygningen uten ildsted erstattes etter en tid av en ny (sit. G). Før brann 1 rives disse bygningene, og vi får en ny bygning med ildsted og et nytt dekke, som går til grunne i brannen (sit. H). Fram til sit. B manifesterer det seg gradvis en struktur innenfor tomten av arealer som er fysisk definert av grøfter, gjerder, jordlag og bygninger. Hvert av arealene rommer ulike funksjoner til ulike tider. Denne eldste strukturen er med visse justeringer stabil helt fram til sit. F. Da endres strukturen, og forblir stort sett stabil fram til brann 3. Fra sit. F manifesterer den seg praktisk talt bare i bygninger, og kan muligens være begrunnet i en hensiktsmessig disponering av arealet. Den eldre strukturen synes å ha en annen bakgrunn, fordi arealene er fysisk avgrenset som enheter også når de ikke er bebygget. Det kan tenkes at avgrensingen er funksjonelt betinget, men det virker mer rimelig at det knytter seg ulike rettigheter til de ulike arealene. Arealene ble kanskje leiet ut? Etablering og endringer i strukturen er beskrevet i innledningen til hver situasjon. Plantegningene for tomt 2 er i de fleste tilfeller tegnet sammen med tomt 1 og er plassert ovenfor under denne.

### Situasjon A

På åkerjorden bygges det en bygning med ildsted, K 1609, omgitt av grøfter, K 1610 og 1644. Grøften mot N markerer tomtegrensen som ligger stabil i dette og neste branntrinn. I S er det foreløpig ingen klar grense. Grøften omkring bygningen kan ha hatt dreneringsfunksjon og da munnet ut i en brønn V for bygningen.

Etter at åkeren går av bruk får vi de første elementene som markerer tomtegrensene, og som dermed viser at området nå blir innlemmet i byens bebyggelsesstruktur. På overflaten av åkerjorden, L 7022, bygges det en bygning, K 1609, og graves en grøft, K 1644, som begge klart markerer den tomtegrensen mot N som ligger stabil både i dette og neste branntrinn. Lengst V munnar en grøft fra tomt 1, K 1680, ut i grøften. **K 1609** (1656, 1664) er den første **bygningen** som er reist på den delen av tomten som faller innenfor feltet. Store deler av svillene er fjernet ved rivingen og ved sekundære forstyrrelser, men det er bevart tilstrekkelig til å rekonstruere forløpet av N-, Ø-, og V-veggen. S-veggen er mer usikkert. Her er det bevart en liten rest av en stokk som kan være svillen. Denne antakelsen styrkes av avstanden mellom stokkeresten og grøftene K 1644 og K 1610, som omgir bygningen på fire kanter. Grøftene har i N, Ø og V en avstand på 0-0,5 m til veggene. Stokkeresten i S ligger 0,5 m fra grøften. Antar vi at stokken er en rest av svillen, har bygningen vært snaue 10 m N-S. Bygningen er plassert i den vestlige del av tomten, på NV-kanten av det flate området. V og NV for bygningen faller terrenget. Det er ikke bevart noen hjørner i bygningen. Den har trolig vært laftet, men dette er ikke sikkert. Fundamentering finner vi bare midt under Ø- og V-veggen, der det er satt ned en stor stabbe.



Langveggene har vært så lange at det antakelig har vært nødvendig å skjøte veggstokkene. Stabbene kan være satt ned for å styrke fundamenteringen under dette svekkede punktet i vegg. Det er ingen spor av indre skillevegger i bygningen. SV i bygningen, et par m N for SV-hjørnet, ligger to korte planker, som et lite gulv. Kanskje har inngangen til bygningen vært her? Stratigrafien inne i bygningen er litt uklar fordi elementene i liten grad har kontakt med hverandre. Rett på åkerjorden ligger L 7280, som er blitt avsatt over flere år. Siden lagets grenser i stor grad følger veggene, er det rimelig å tro at det er avsatt inne i bygningen. Bygningen har altså vært uten gulv den tiden laget ble avsatt. I åkerjorden er det også gravet en grop som ildstedet K 1664 er bygget i. Selv om det ikke er bundet stratigrafisk til bygningen, har det trolig tilhørt den, særlig fordi det ligner sterkt på K 1656 lenger S, som er bundet til bygningen. Bare dypeste del av K 1664 var bevart, med selve brannflaten og et askelag, L 7292.

Det er ikke bevart noe rivningslag som kan fortelle noe mer om ildstedets konstruksjon. Ildstedet litt lenger S, K 1656, er det bevart omtrent like lite av.

Figur 32. Branntrekk 1, Tomt 2. Harris matrise

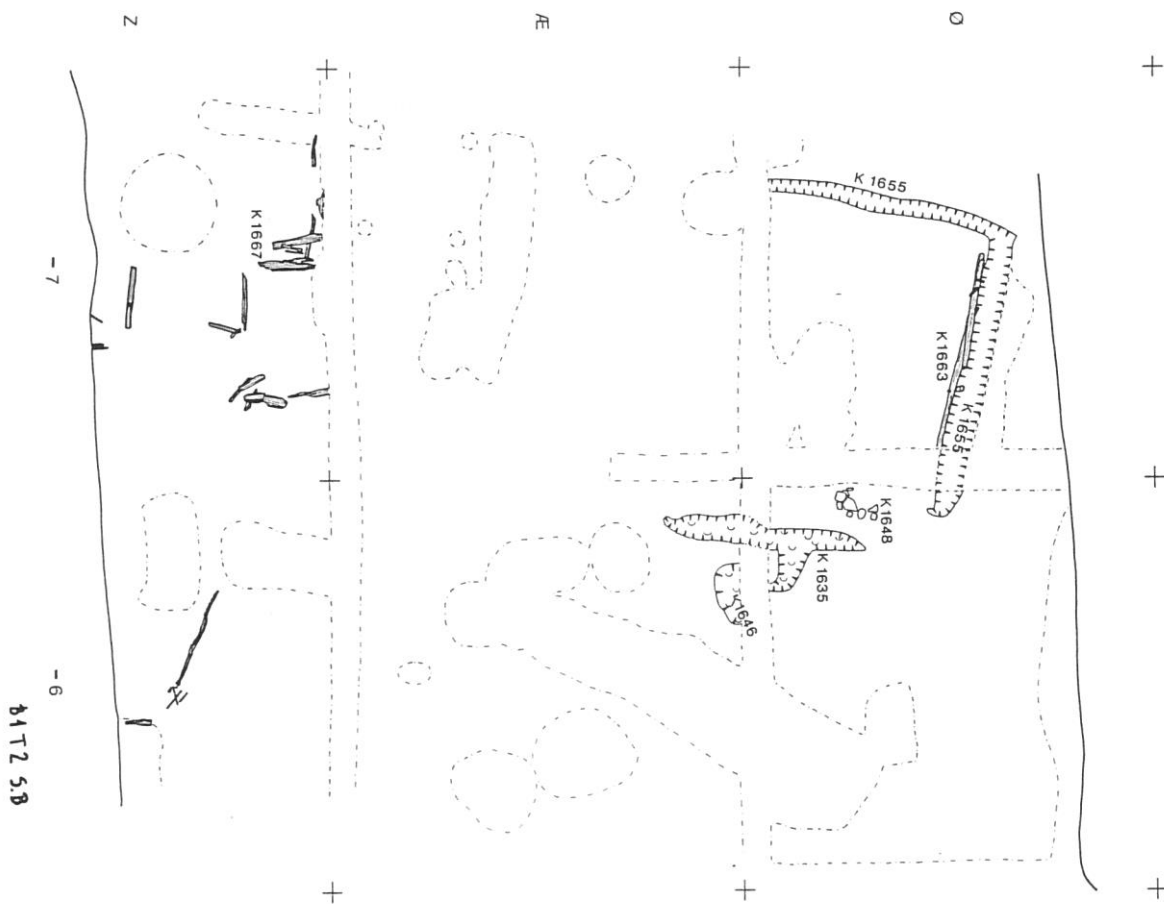
Det er bygget inntil V-veggen, noenlunde midt på veggen, og er altså stratigrafisk knyttet til bygningen.

Dersom de to ildstedene har avløst hverandre, er det rimelig å gjette på at det siste er yngst, fordi det lå litt høyere. Siden bygningen har ildsted, har den trolig blitt brukt til å bo i.

Anleggelsen av skigarden K 1643 sit. B tomt 1 markerer rivingen av bygningen.

**Grøftene K 1610 og 1644** omgir bygningen på fire sider. Grøften på Ø-siden av bygningen har en forgrening mot Ø. Grøften N for bygningen fortsetter østover i hele feltets bredde, og markerer altså tomtegrensen mot N. Hovedformålet med grøftene må ha vært å lede bort overflatevann, selv om de også kan være en markering av en eiendoms- eller bruksrett. De er gravet fra toppen av åkerjorden. Både terrengoverflaten og bunnen av grøftene faller mot N og V. Flere steder er grøftene skåret av senere nedgravninger. Det virker sannsynlig at de har vært sammenhengende i SØ og SV, men neppe i NV. Her ser det ut til at grøften på V-siden av bygningen bøyer av mot NV like N for midten av bygningen. Her er den brutt av en senere nedgravning, brønnen K 1488 (sit. E). Det kan tenkes at denne nedgravningen har fjernet en eldre brønn som rennen K 1610 har munnet ut i. En eventuell brønn her kan ha vært i bruk helt fram til K 1488 ble anlagt.

### Situasjon B



Figur 33. Br.1, tomt 2, situasjon B.

Mens bygningen K 1609 er i bruk, graves grøfter, K 1635 og K 1655 og anlegges et ildsted, K 1648, lenger Ø på tomten. Ildstedet kan ha inngått i en bygning, men det er ingen klare bygningsspor. Grøften avgrensner et areal som opprettholdes som en enhet videre utover i dette brannttrinnet. Den tomtegrensen som senere blir stabil i S viser seg nå som en sone med lite overlapping mellom lag i N og S.

Inntil bygningen K 1609 og over nesten hele tomten akkumuleres L 7093. Dette laget fyller også grøftene omkring bygningen. Laget er for det meste svært humifisert, og en grundig undersøkelse av snitt viste i etterhånd at grøften i N, K 1644, hadde blitt gravet opp igjen flere ganger, uten at vi hadde vært i stand til å oppdage det da vi grov i flaten. En av disse oppgravningene har sannsynligvis forbindelse med graving av grøften K 1655 lenger Ø.

Ø for K 1609 ligger en del aktivitetsspor over L 7093, ildstedet K 1648, **grøftene K 1635 og 1655**, og **halvkløvningene K 1663**, som er holdt på plass av peler langs kanten av den sistnevnte grøften. Det er ingen spor av bygning, men forekomsten av ildstedet og forløpet av grøftene gjør det mulig at det har stått en bygning her. Halvkløvningene kan ikke være del av en bygning. De ser ut til å være lagt der for å forhøye grøftekanten slik at vannet skulle holde seg i grøften eller for å hindre jordmasser i å komme ned i grøften. En eventuell bygning må ha ligget innenfor grøftene. Ildstedet K 1648 har da ligget helt inntil S-veggen, og maksimum 1 m fra Ø-veggen. Det er også tenkelig at grøftene ikke har omgitt en bygning, men at de har markert et areal som det knyttet seg rettigheter og/eller funksjoner til, slik vi senere ser her. Ildstedet har i så fall ligget utendørs.

**Ildstedet K 1648** er svært fragmentarisk bevart, og det finnes ikke noen rester fra rivningen som kan fortelle hva som har blitt fjernet. De vestligste steinene er flate, og så ut til å danne deler av en brannflate som minst har vært 0,5 m N-S og minst 0,4 m Ø-V. De tre østligste steinene er runde, og stammer trolig fra rivningen.

Over hele dette arealet til ca. 4 m V for K 1655 og direkte på ildstedet ligger det et tynt brannlag in situ, L 7254. Brannlaget er for tynt til å skrive seg fra brann i en stående bygning. Det virker mer som om man har svidd av vegetasjon, eller kanskje brent opp rester etter riving av en bygning. Over dette laget og over hele området akkumuleres nå L 7288, et lag med mye dyremøkk og innvasket sand. Grøften K 1655 er nå gjenfylt, men laget avgrensnes likevel til det samme området som brannlaget. Etter at laget er avsatt, blir også området markert på nytt med gjerdene K 1643 og 1657, som begge omtales under situasjon C.

### Situasjon C

I en periode etter at konstruksjonene som er omtalt i sit. B går ut av bruk, står det ingen bygninger på den delen av tomten som faller innenfor feltet. Vi har likevel en del aktivitetsspor. Hvert enkelt av dem kan ha hatt kort levetid, så denne situasjonen er i stor grad akkumulert over tid. Etter at bygningen K 1609 er revet, opprettholdes det området der bygningen sto som en enhet ved at grensen mot Ø markeres, og ved at det rommer en funksjon som skiller det fra tilgrensende områder. Denne bruken varer ved også etter at neste bygning er reist på tomten. I alt anlegges det fem latriner her. Noen kan ha vært i bruk samtidig, men de ser stort sett ut til å ha etterfulgt hverandre i tid. De som går forut for neste bygning er groper. Det østligste arealet avgrensnes fremdeles som en lagenhet av gjerdet K 1657 og grøften K 1640, men det rommer nå bare avfallslag. Tomtegrensa mot N markeres av skigarden K 1643.

Når skigarden K 1643 (se tomt 1, sit. B) bygges i tomtegrensen mot N, er bygningen K 1609 revet. Noen spredte **planker, K 1667**, kan muligens utgjøre et dekke omtrent der bygningens V-vegg har ligget. Lenger Ø graves det en **grop, K 1642**, som



fungerer som latrine. Den fylles, og det graves en ny **latrine K 1627** i forlengelsen mot S. Også denne fylles før den nye bygningen på tomten, K 1622, reises. **Gropa K 1632** inneholder dyremøkk og mye flis. På det området som tidligere rommet bygningen K 1609, ligger altså nå i all hovedsak latriner, også inn i neste situasjon. Noen kan være samtidige, mens andre følger etter hverandre i tid.

**Flettverksgjerdet K 1657** avgrenser det samme arealet lengst Ø som to grøfter avgrenset i forrige situasjon. Omkring dette arealet i N og Ø graves det nå en **grøft, K 1640**. Den svinger mot S øst for flettverksgjerdet K 1657. Grøften har trolig ledet bort overflatevann, men den avgrenser også på nytt det samme arealet som grøft og gjerder har markert tidligere i brantrinet. Grøften K 1640 fylles med avfallsmasser før den nye bygningen på tomten reises.

### Situasjon D

Arealet lengst NV på tomten opptas fremdeles av latriner. En av dem, K 1660, er en kvadratisk stolpebåret konstruksjon, trolig med gulvet hevet over bakken. Denne, og kanskje de to andre latrinene K 1498 og 1499, har vært i bruk samtidig med den nye bygningen som reises lenger Ø, K 1622. Bygningen har toromsplan og hjørneildsted. Den reises på et areal som ligger mellom de to arealene som ble omtalt i sit. B og C. På det østlige arealet graves det nå gropene som fylles med møkk som inneholder mye kvist og halm/strå, rimeligvis fra inneføring av kyr. Denne bruken varer ved også etter at K 1622 er revet. Øst for gropene anlegges det et utendørs ildsted, K 1631.



Litt V for latrinene i sit. C kommer nok en latrine, K 1660. Ut fra utbredelsen av lag som skriver seg fra brukstiden til den bygningen som nå reises, K 1622, ser det ut til at latrinen har vært i bruk samtidig med bygningen. De to **gropene** lenger mot SV, **K 1498** og **K 1499**, er begge latriner (**figur 34**).

**Latrinen K 1660 (figur 35)** består av fire stolpehull i et kvadrat, og et tykt akkumulert lag av menneskemøkk og mose, og muligens noe dyremøkk, L 7090, innenfor kvadratet. Siden laget er deponert på bakkenivået og ikke i en grop, er det trolig blitt deponert fra et nivå over bakken. Trolig har konstruksjonen hatt et gulv som har vært forbundet med stolpene, og man har steget opp her når behovet meldte seg.

*Figur 34. Gropene K1498 og K1499 tømt. Brantrinn 1, tomt 2 situasjon D. Sett fra vest.*

Siden laget ser ut til å være akkumulert innenfor kvadratet, må konstruksjonen ha hatt en form for vegger mellom stolpene nede ved bakken. Her er det enkelte steder spor etter peler. Kanskje har veggene vært av flettverk, slik som observert på "Søndre felt" (Schia 1987:163).

Den nye **bygningen K 1622** reises lenger Ø på tomten, i det midterste av de tre arealene som vi tidligere har antydnet at nordre del av tomten kan være inndelt i. Skigarden K 1643 (tomt 1 sit. B) er revet før bygningen reises.

Skigarden avløses av **flettverksgjerdet K 1659**. Dette gjerdet bygges trolig mens K 1622 står, fordi det ser ut til å ha stoppet inntil bygningens to nordlige hjørner.



Arealet Ø for K 1622 defineres nå av utbredelsen på lag, og av at det har en bestemt funksjon over lengre tid. På området graves groper som fylles med dyremøkk som inneholder vekslende mengder med kvist og halm/strå. Dette tyder på at møkka stammer fra inneføring av kyr. Mens K 1622 står, graves **gropen K 1652**, som senere fylles. Etter at K 1622 er revet, graves det en ny **grop** på samme sted, **K 1650**. Den fylles med samme type masse.

*Figur 35. Bygning med fire stolpehull, trolig latrine. K1660. Tomt 2 situasjon 1D. Sett ovenfra fra nord.*

Før den neste bygningen K 1604 reises, graves det ytterligere en **grop, K 1636**, som også fylles med dyremøkk. Lengst Ø på feltet anlegges ildstedet K 1631.

Av **bygningen K 1622** (K 1628) er det bevart deler av svillen for Ø-veggen, planker som har ligget under V-svillen, en stokk som har vært fundament for svillen i en indre skillevegg, deler av plankegulvet i hovedrommet, deler av ildstedet K 1628, og rivningslaget for ildstedet, L 7200. Dette laget markerer også rivingen av bygningen. N- og S-veggene kan rekonstrueres, men med en viss usikkerhet fordi langveggenes opprinnelige avslutning ikke ser ut til å være bevart i N og i SV. Bygningen har altså hatt en toromsplan med ildstedet i SV-hjørnet i hovedrommet. Ildstedet har vært isolert mot veggene i S og V med en pakning av leire og stein. Det er ingen sikre spor av noen lignende avgrensning av brannflaten mot N. Brannflaten, som består av en stor steinhelle, måler 0,88 m Ø-V, og 0,56 m N-S. Ut fra de bevarte restene kan ildstedet både være hjørne-åre og røykovn. Ut fra at den har ildsted og toromsplan har trolig bygningen vært brukt til å bo i.

**Ildstedet K 1631** ser ut til å ha ligget utendørs, dels fordi det har en helt annen konstruksjon enn de ildstedene vi ellers har i hus, dels fordi det ikke er rester av noen bygning her. Det er bygget i en liten grop i bakken, og består av to parallelle steinrekker med avstand ca. 0,3 m og lengde ca. 1,0 m. Steinene er holdt sammen med leire. Ildstedet har vært åpent mot S. Her er det trukket en del aske utover. I selve ildstedet lå det aske in situ.

### Situasjon E

Etter at K 1622 er revet, akkumuleres det flere brukslag på midtre og nordre del av tomten før det reises en ny bygning, K 1606. Den reises på det østligste av de tre arealene som tidligere er omtalt. Grensen mellom de to arealene lenger V er fremdeles stabil, og markeres av flettverksgjerdet K 1608. K 1606 er en toromsbygning med ildsted i hovedrommets SV-hjørne. Flere ting tyder på at ildstedet er en hjørne-åre. Bygningen må være et bolighus. S og SØ-på tomten fylles det på store mengder kugjødssel med mye halm/strå og kvist, bl.a. i to store nedgravninger som graves her, K 1615 og 1605. Området overtar altså den funksjonen som arealet i NØ tidligere hadde. Lagene må stamme fra inneføring av kyr, og fjøset har

trolig ligget lenger Ø på tomten, utenfor feltet. Lengst V på tomten anlegges flettverksbrønnen K 1488, som er i bruk resten av branntrinnet.

Etter at K 1622 er revet, blir L 7051 påført i et bredt belte fra NØ til SV på tomten. Laget består i all hovedsak av sand, og det er trolig påført som planering. Men det er ikke reist noen ny bygning umiddelbart. Først er **gropen K 1636** gravet på samme sted som K 1650 og 1652. Den er også fylt med samme type masse og er tatt med i sit. D. Videre er L 7037 akkumulert i midtre nordre del, og koksteinslaget L 7088 i midtre del, alle klare brukslag. Dette skjer altså i en periode da det ikke står noen bygninger på den delen av tomten som faller innenfor feltet. **Flettverksgjerdet K 1608** markerer skillet mellom det vestligste arealet, der K 1609 stod, og det midtre der K 1622 stod. Den nye bygningen, K 1606, reises på det østligste arealet. L 7032 blir akkumulert inntil den mens den står. Lagene 7036 og 7024 markerer rivingen av bygningen.

Av **bygningen K 1606** er det svært lite bevart, men nok til at utstrekningen kan rekonstrueres med temmelig stor sikkerhet. I V er to deler av svillen bevart, og i S og Ø viser to stabber i forløpet av veggene. I N har veggen rimeligvis gått nær tomtegrensen. Ellers er det bevart vestre del av en halvklovning som har vært underligger for en indre skillevegg. Den slutter inntil svillen i V, og her har svillen et nedhugg for laftet til svillen i skilleveggen. De to stykkene som svillen i V består av, er lagt inntil hverandre like S for laftet med den indre skilleveggen. Inntil halvklovningen, på N-siden, ligger en del stein og leire som må være rester etter ildstedet. Dette har altså ligget i hovedrommets SV-hjørne.



Det er bevart lite av ildstedet, men vi kan likevel si litt om hvordan det har vært konstruert. N og Ø for ildstedet ligger det rester av to lunner for gulvet og noen få golvplanker. Lunnene viser at ildstedet maksimalt kan ha vært 1,1 m N-S og 1,0 m Ø-V. Lunnan på N-siden av ildstedet er svidd der den har kontakt med askelaget L 7236. Asken har også svidd en liten bit av en golvplanke som det ligger over. Laget omgis i V, N og Ø av tettstilte, tynne og ubrente peler. Laget har ligget rett ut for ildstedets NØ-hjørne. Også lenger V er lunnan svidd. Ildstedet må altså ha vært åpent mot N og NØ. Det dreier seg altså høyst sannsynlig om en hjørneåre, og ikke en røykovn. Det beskjedne rivingslaget for ildstedet, L 7036, tyder på det samme. Bygningen er en toromsbygning med ildsted, og er rimeligvis et bolighus.

Figur 36. Flettverksbrønn K1488. Branntrinn 1, tomt 2 situasjon 1E.

Lengst V på tomten graves nedgravningen K 1637 som **flettverksbrønnen K 1488** bygges i (figur 36). Dette kan ha skjedd allerede mens bygningen K 1622 stod. Brønnen er i bruk resten av dette branntrinnet, og fylles først av avfallsmasser fra oppryddingen etter brann 1. Nedgravningen går ned i blåleira og er ca. 1,2 m dyp.

Sannsynligvis mens bygningen K 1606 står graves den langstrakte **nedgravningen K 1615** lengst SØ på tomten. Forut for påføringen av sandlaget 7051 er det få aktivitetsspor i dette området. Før nedgravningen graves, påføres det flere lag som består av dyremøkk, sannsynligvis fra ku, med varierende innblanding av strå/halm og kvist. Nedgravningen fylles med samme type masser, pluss litt koksteinsgrus og menneskemøkk. Sekvensen avsluttes med påføring av sandlaget 7063, trolig som planering og forberedelse til annen bruk av området. Innholdet av strå/halm og kvist i dyremøkklagene viser at de stammer fra inneføring. Innenfor feltet er det ingen bygninger der dette kan ha funnet sted. Plasseringen av massene lengst Ø gjør det sannsynlig at det har ligget fjøs lenger Ø på tomten.

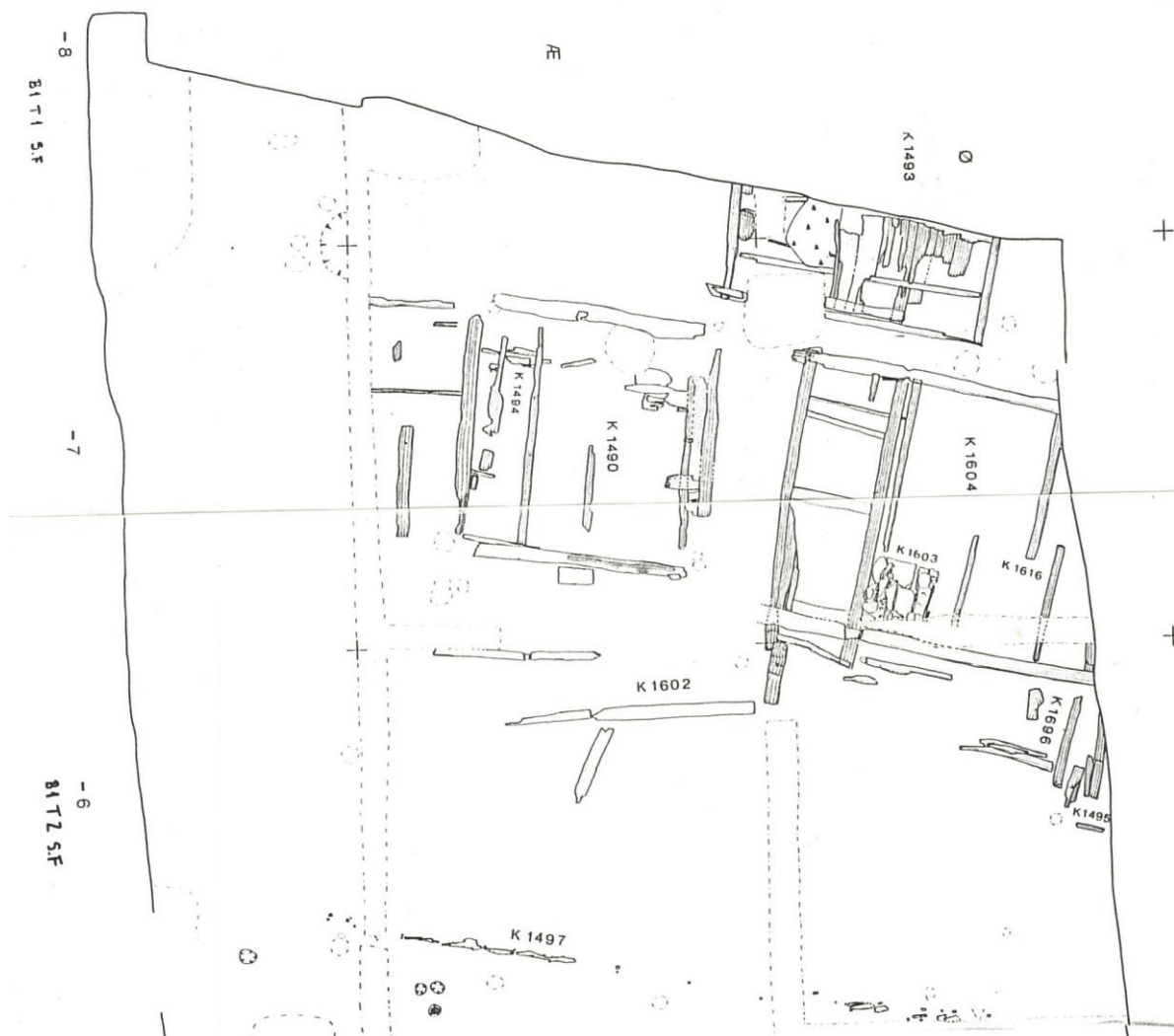
L 7209 er et redeponert lag av delvis humifisert møkk med sand og flis, som påføres på størstedelen av tomten. Det er ikke klart om bygning K 1606 stod da dette skjedde. Den var i alle fall revet da avfallslaget 7038 ble akkumulert på størstedelen av tomten. Men før dette graves **nedgravningen K 1605** i midtre del av tomten. Nedgravningen har blitt fylt, tømt og fylt igjen i minst en omgang. Det siste som har skjedd er at de vestligste 2/3 har blitt tømt, for så å bli fylt av L 7041 som hovedsakelig består av dyremøkk med halm/strå og kvist, og litt menneskemøkk. Lengst Ø i nedgravningen er det bevart en del lag som er rester av en eldre fylling. De består hovedsakelig av akkumulert menneskemøkk. Nedgravningen har altså dels blitt brukt som latrine, dels for å bli kvitt gjødsel fra inneføring av ku. Det ser ut til at i hele eller deler av brukstiden til bygning K 1606 har møkk fra inneføring av ku blitt spredd utover eller fylt i nedgravninger i den søndre og sydpåstre delen av tomten, mens dette tidligere fant sted i NØ.

### Situasjon F

Når det nå reises nye bygninger, skjer det en endring i arealinndelingen på tomten. Grensene flyttes, og arealene markeres heretter nesten bare av bygninger. Det er mulig at inndelingen i arealer oppheves, eller at den endrer innhold. Det skjer en forandring i disponeringen av området ved at vi får en bygning uten ildsted, K 1490, det nye bolighuset K 1604 legges med lengderetningen Ø-V, og vi får rester av et dekke langs midten av tomten, K 1496. Med enkelte justeringer ligger denne bruken av tomten fast fram til brann 3. Bruken av søndre del som avfallsområde fortsetter, men mens man tidligere stort sett kastet dyremøkk her, finner vi nå først og fremst kokstein og koksteinsgrus. Kanskje endringer i aktiviteten i dette området krevde et mer stabilt underlag? Tomtegrensen mot S markeres med en skigard, K 1497.

Etter at K 1606 er revet, akkumuleres L 7038 på størstedelen av tomten. Det er et sammensatt lag, men består for størstedelen av mer og mindre humifisert dyremøkk, fremdeles med litt innblanding av flis og halm/strå. På dette laget reises bygningen K 1604 lengst NØ på tomten. V for denne akkumuleres det litt avfallsmasser før bygningen K 1490 reises.

**Bygningen K 1604** (ildsted K 1603, gulv K 1616) er en toromsbygning med hovedrom i Ø, og ildstedet i hovedrommets SV-hjørne. Svill for N-, S-, og V-vegg, samt for den indre skilleveggen er bevart. Alle sviller er rundstokker. Inngangen til forrommet må ha vært mot gårdsplassen i S. Gulvene av halvkløvningskammet over lunner i hovedrommet og forrommet er bevart, men vår oppmålingstegning har kommet bort.



Figur 37. Brantrinn 1, tomt 1 og 2, situasjon F.

Der er også øverste brannflate i ildstedet tegnet, mens en eldre brannflate er gjengitt på en annen tegning. Den laveste flukter noenlunde med gulvets nivå, mens den yngre er bygget noe opp. Konstruksjonen av ildstedet har ellers vært den samme hele tiden, med hull etter en loddrettstående stolpe i NØ-hjørnet, en planke fra en sleppvegg mellom stolpen og S-veggen, en leire- og steinpakning mot veggene og sleppveggen, og en brannflate med åpning mot N. Den eldste brannflaten er ca. 0,65 m bred og 1,2 m lang. Sammen med det store rivningslaget viser restene av konstruksjonen at det med stor sannsynlighet dreier seg om en røykovn. På gulvet lengst NV i forrommet er det akkumulert et lag, L 7049. Det består for det meste av humus med litt sand, dyremøkk, og små mengder av annet organisk materiale. Dyremøkka tyder på at dyr har oppholdt seg her. Bygningen må likevel hovedsakelig ha vært et bolighus.

**Bygningen K 1490** (gulv K 1494) er kvadratisk. Den har bevart rester som viser forløpet av alle vegger, fire lunner i gulvet og noen biter av gulvplanker. Bygningen har ikke ildsted. Utenfor midten av S-veggen ligger en planke som indikerer at inngangen har vært her. I N ligger en planke som trolig har vært fundament for svillen. Ellers vises veggens forløp av rundstokker som vel må være selve svillene, men som kan være fundamenter under disse. Bevaringstilstanden for treverket er dårlig. Det er derfor vanskelig å avgjøre om de tre rundstokkene er sekundært brutt ved hjørnene, eller om de opprinnelig har sluttet slik. Dersom de har sluttet slik og er

sviller, måtte det være for å gå inn i nøter i loddrettstående stolper i hjørnene. Det var imidlertid ingen spor etter stolper eller stolpehull i hjørnene. Konklusjonen må bli at bygningen sannsynligvis har vært laftet, og at svillene er sekundært avbrutt nær hjørnene eller helt fjernet. På gulvet i bygningen er L 6887 akkumulert. Det består hovedsakelig av humifisert organisk materiale, for det meste umulig å identifisere. Men litt kvist, flis, bark, gress og hasselnøttskall kan skilles ut, uten at dette forteller noe definitivt om bruken av bygningen. Siden den ikke har ildsted, må bygningen være et uthus.

Mens disse bygningene står, akkumuleres L 7014 inntil bygningene og over hele området syd for dem. Stedvis er laget omrotet, muligens redeponert. Laget består hovedsakelig av dyremøkk, flis, kvist, og halm/strå. På dette laget legges stukkene og halvkløvningene K 1496, som er tolket som underlag for et dekke. Tomtegrensen mot S markeres av **skigarden K 1497**.

Utstrekningen av **dekket K 1496** er uvisst fordi restene er sparsomme, men i rekonstruksjonen har vi en viss støtte i yngre dekker på samme sted. Dekket ser ut til å ha gått inntil S-veggen av bygningen K 1604. Lenger V er det mer uklart, men utstrekningen av lagene kan gi en pekepinn. Lagene 7021 - 7018 ligger N for de to Ø-V gående stukkene midt på tomten, mens L 7004 og 7003 ligger på S-siden. Dette skillet i stratigrafien kan gjenspeile et skille i konstruksjonen. Det mest sannsynlige er at de to stukkene har båret den sydligste kanten av dekket, og at lagene på N-siden er fylt på etter at dekket var revet.

Etter at L 7014 er akkumulert, endres karakteren av lagene på søndre halvdel av tomten. Mens det tidligere stort sett ble avsatt og påført kumøkk, delvis fra inneføring av kyr her, får vi nå lag som i all hovedsak består av kokstein og koksteinsgrus. Skiftet kan gjenspeile endringer i aktivitetstypene på tomten. Kanskje får dyrehold mindre betydning. Alternativt kan det tenkes at man har tatt i bruk søndre del av tomten til virksomhet som krever et mer stabilt underlag enn tidligere. Dette kan eventuelt ha sammenheng med at vi nå får et dekke langs midten av tomten. Både koksteinslagene og møkklagene tynnes ut mot den vestlige tredjedelen av tomten. Her deponeres det lite masse hele den tiden brønnen K 1488 er i bruk.

## Situasjon G

Mens K 1604 enda står erstattes bygningen K 1490 av en annen på samme sted, K 1686. Den har trolig hatt samme funksjon.

Etter at bygningen K 1490 og plankedekket K 1496 er revet, blir restene dekket av L 6844, som også blir spredd utover hele søndre del av tomten. Laget stopper et lite stykke fra veggene til **K 1604**, og det er ingen entydig relasjon mellom lag og bygning. Men siden laget dekker nærmest hele tomten, unntatt det arealet bygningen dekker, har bygningen trolig stått mens det ble spredd utover. Der K 1490 tidligere stod, finner vi nå noen konstruksjonsrester som trolig har sammenheng med hverandre, K 1686.

**K 1686A** består av to stabber på Ø-V-linje og to steiner og to stabber på N-S-linje. Restene ser ut til å ha vært fundament for henholdsvis S- og Ø-veggen i en bygning. Ø-veggen har gått på samme sted som Ø-veggen i K 1490, mens S-veggen har gått litt lenger S, slik at den har fluktet med S-veggen i K 1604. Ut fra tomtegrensen er det rimelig å tro at N-veggen har gått på samme sted som i K 1490. Den vestligste stabben kan være hjørnestabben i SV. I så fall har V-veggen stått på samme sted som V-veggen i K 1490. Ingen lag forteller noe om bygningens funksjon, men det er nærliggende å tro at funksjonen er den samme som for K 1490.

Både K 1604 og K 1686 er revet når flislaget 6843 påføres.



## Situasjon H

Etter at bygningene K 1604 og 1686 er revet reises bygningen K 1489 lengst NØ på tomten. Før den bygges markeres V-grensen for arealet der den skal stå av pelerekken K 1687, trolig opprinnelig et flettverksgjerde. Dette er siste gang på denne tomten at et areal der det senere skal stå en bygning, avgrenses med et gjerde. S for K 1489 legges dekket K 1483, og S for dette reises bygningen K 1484, den første bygningen på denne delen av tomten. I forlengelsen av dekket mot V ligger noen halvkløvninger orientert Ø-V, K 1469. Alle disse konstruksjonene brennes av brann 1.



Figur 38. Brantrinn 1, tomt 2, situasjon H.

**Pelerekken K 1687** er trolig restene av et flettverksgjerde. Det må være anlagt etter at K 1686 ble revet og før K 1489 ble bygget, trolig som en markering av V-grensen for arealet der bygningen skulle stå. Over restene av K 1604 blir leire/siltlaget 7031 påfylt. Flislaget 7030 er trolig avsatt ved bygging av K 1489.

Av **K 1489**, som er en **toromsbygning**, er det bevart store deler av planker og lunner i gulvet i hovedrommet, store deler av ildstedet, to stabber for vestveggen, og trolig deler av svillene for N-veggen og for den indre skilleveggen. Forløpet av S-veggen er entydig, fordi svillen må ha ligget mellom søndre moldbenk i bygningen og N-grensen for dekket K 1483. Forløpet av Ø-veggen kan temmelig entydig rekonstrueres ut fra rester av moldbenk langs Ø-veggen, og avtrykk som må skrive seg fra svillens sydligste del. Det finnes ikke rester av gulv i forrommet, men de kan være ryddet bort sammen med svillene. Moldbenken er fylt av leire/siltlaget L 7006. Forløpet av benken er litt uklart. Benken ser ut til å ha løpt langs hele N-veggen, mens vi bare har spor etter den langs sydlige halvpart av Ø-veggen. Lenger N ser det ut til at gulvet har gått inntil Ø-veggen, men p.g.a. feltveggen er dette litt usikkert. I S løper den sammenhengende vestover til ca. 1 m fra ildstedet. Også her er det uklart hva som skjer, men benken har i alle fall ikke gått helt inntil ildstedet. Det er noen få forkullede rester av planker på moldbenkfyllen som kan skrive seg fra selve benken.

Ildstedet, som ligger i hovedrommets SV-hjørne, har svært mange likhetstrekk med ildstedet i forløperen K 1604. En brannflate med lengderetning N-S har åpning mot N,

og er ellers omgitt av en tykk pakning av leire og stein. Selve rivningslaget er fjernet ved oppryddingen etter brannen. I NØ-hjørnet av ildstedet finnes et stolpehull, som må skrive seg fra ovnskallen. Restene av en sterkt forkullet planke, trolig fra en sleppvegg, går fra stolpehullet og bort til en liten stolpe som har stått helt inntil veggen i S. Ut fra samme begrunnelse som for forrige bygning antar vi at det dreier seg om restene av en røykovn.

**Dekket K 1483** er brent av samme brann som K 1489. Siden halvkløvningene i dekket slutter på linje mot N, er dekket trolig lagt etter at bygningen var reist. Halvkløvningene har ikke lunner. De fleste av de nordligste delene er brent av i S-enden, og de fleste sydlige er brent av i N. For at de skulle kunne brenne så kraftig, må det nesten ha vært tilgang på luft fra undersiden midt under dekket.

Restene av dekket slutter like Ø for det stedet inngangen til bygningen må ha vært. Det virker merkelig at dekket ikke skal ha ligget foran inngangen, så det er sannsynligvis fjernet her ved oppryddingen etter brannen. Litt SV for inngangen ligger to halvkløvninger og en rundstokk **K 1469**. Disse er også brent in situ. Dekket K 1483 har altså neppe fortsatt særlig lenger mot V enn til inngangen. Dersom det har ligget noe dekke lenger V må det ha vært konstruksjonsmessig adskilt fra K 1489.

Brannlaget fra brann 1 er godt bevart i hele området N for midten av dekket, mens det lenger S var temmelig omrotet, til dels helt fjernet. Dette må skyldes oppryddingen etter brannen, som har vært grundig syd for midten av dekket. Derfor er det dårlig grunnlag for å rekonstruere bygningen K 1484, og forholdet mellom bygningen og dekket. De sydligste restene av dekket er for en stor del flyttet på ved oppryddingen, men enkelte steder kan man se at det er gjort innhugg i stukkene som markerer N-veggen for bygningen. Innhuggene er tilpasninger mellom stukkene og halvkløvningene i dekket, men de forteller ikke om dekket eller bygningen er anlagt først.

Av **bygningen K 1484** er det bevart to stokker som kan være rester av svillen eller fundamentet for svillen i N, to stabber og to steiner som trolig har båret en indre skillevegg, og et stykke av svillen og en stabbe i S. Lengst i SØ ligger det noe delvis brent treverk, bl.a. en stokkebit som kan være et stykke av østre svill. Det er ikke bevart rester av fundament eller svill i V, men forløpet av veggen kan sannsynligvis rekonstrueres ut fra V-enden for stokken i N. Stukkene i N ligger inntil stabben som står der den indre skilleveggen har vært føyd sammen med N-veggen. Det er mulig at stukkene er rester av svillen, som da må være kuttet ved oppryddingen etter brannen. Men mer sannsynlig virker det at stukkene er lagt som fundament for svillen. Det er ingen lag i bygningen som kan fortelle om bruken, men sannsynligvis har den vært et uthus.

**Skigarden K 1492** er anlagt på toppen av L 6844, og brent av brann 1. Den markerer grensen mot tomt 3. Den har erstattet den eldre skigarden K 1497 i nøyaktig samme linje. L 6868, som bygningen K 1484 er bygget på, ligger inntil skigarden, som følgelig er eldre enn bygningen. Siden skigarden er brent av brann 1, må den ha stått også etter at bygningen ble reist.

## **Branntrekk 1, tomt 3**

### **Innledning**

Bevaringsforholdene for organisk materiale er noe vekslende i de underste lagene, men jevnt over dårligere enn i de øvre lagene i branntrekket. Derimot er bevaringsforholdene for metall gode. I de to eldste situasjonene er det svært mange nedgravninger, og kronologisk kunne det vært en underinndeling i flere situasjoner fordi det ikke er samtidighet mellom alle

nedgravningene i en situasjon. Noen har vært i funksjon lenge, mens andre bare har hatt en kort levetid. Det er derfor valgt å samle nedgravninger over et visst tidsrom i samme situasjon og på samme plantegning. Få nedgravninger har vært i funksjon både i situasjon A og B, noe som har gjort det naturlig å sette skillet her. Tilsvarende tidsrom i tomt 2 er inndelt i 3 situasjoner. Heller ikke sit. E i tomt 2 fortsetter i tomt 3. I alt er branntinn 1 inndelt i 6 situasjoner i tomt 3, mot 8 i tomt 2.

### **Sammenfatning**

Denne tomten har gjennom hele branntinnet en fast grense med bare små variasjoner mot S, mens grensen mot N er usikker. Først mot slutten av branntinnet, situasjon D, blir det her bygget et gjerde som viser en klar tomteinndeling. Den grensen som blir etablert da, fortsetter videre i branntinn 2. Gjerdene er omtalt under tomt 2.

Det er ikke funnet bygninger i de to eldste situasjonene, men det kan ikke helt utelukkes at det har vært slike. En del stolpe- og pelehull i naturbakken har ikke klart kunnet tilskrives enten branntinn 1 eller den eldre situasjonen med jordbruksvirksomhet. Tomten er dominert av metallhåndverk i V del, mens det i Ø del er åpne områder med en del avfalls- og gjødselgroper. Den eldste bygningen som er funnet er oppført et stykke fra gaten, mens det snart etterpå kommer bebyggelse også inntil gaten. Bebyggelsen er gjennom hele branntinnet spredd, med tyngdepunkt i V og Ø del. I den Ø delen er det i de eldre situasjonene en bygning omtrent midt i tomten, mens det i de yngste situasjonene er to bygninger med en gårds plass mellom. I V del er det bygninger på S-siden av gårds plassen/ passasjen. Tomten er bredere i Ø del enn i V del, noe som må skyldes topografiske forhold utenfor vårt utgravningsområde. Der gårds plass/passasje kan identifiseres, løper den langs midten av tomten i Ø-V retning.

Det er funnet bygninger av varierende type i denne tomten. Den eldste bygningen i branntinnet er av den senere vanlige "standardtypen" stue med to rom, et smalt rom, ofte med en mindre del avdelt og et stort rom med hjørneildsted. Det er også funnet en del bygninger som ikke har vært bolighus. I noen situasjoner er det bare funnet flettverksgjerder, bl.a. en innhegning.

Når det gjelder funksjonen, er det foreløpig bare klart at det har vært metallhåndverk i V del i den eldste perioden, og at det har vært bolighus, i det minste fra situasjon C.

### **Situasjon A**

Det er ikke funnet noen fysisk markering av grensene mot tomt 2 og 4. Ut fra jordlagenes utbredelse og plasseringen av nedgravningene er det trolig at tomten er bredere enn den blir i senere situasjoner, men dette er svært usikkert. Det er ikke noen skiller i jordlagene der den senere grensen mot tomt 2 i N går.

Situasjon A domineres helt av metallhåndverk i tomtens V del. I Ø del er et ildsted, trolig utendørs, mens det for øvrig er funnet en del grøfter, groper og andre nedgravninger. Nedgravningene er konsentrert til området rett Ø for området med metallhåndverk, samt til Ø del av tomten. Det kan være forskjellige grunner til at nedgravningene ble gravet, behov for sand eller leire, eller for å dumpe avfall. De fleste er gjenfylt med avfall.

I tomtens midtre del forekommer det en del runde mørke flekker. Noen av disse kan ha vært stolpehull fra denne situasjonen. De fleste kom først frem i den sterile undergrunnen og gikk ikke dypt ned i denne. Det kan tenkes at det dreier seg om avtrykk etter steiner eller trær som er blitt fjernet i forbindelse med rydding for den eldre åkeren, eller de kan være fra bebyggelse før eller samtidig med åkeren. I begge tilfeller tilhører de en situasjon eldre enn branntinn 1. Når dette ikke er klargjort, er det valgt å ta dem med i situasjon 1A.

I den sterile undergrunnen ble funnet en del peler og pelehull som ikke kunne relateres til bestemte stratigrafiske lag.



Metallvirksomheten avspeiler seg i form av mange små gropes (figur 39). De har trolig vært brukt en eller et par ganger, for deretter å være blitt gjenfylt, ofte med jord som inneholder avfall fra metallhåndteringen. Det er funnet litt slag i gropen K 1600. For øvrig er det utfellinger i jordlagene. Disse er til dels sterkt blå, men går over til hvitt ved lufttilgang. Blåfarvete jordlag ble også funnet utenfor selve aktivitetsområdet, særlig mot Ø og NØ. Det er foreløpig ikke klart hvilken form for metallhåndverk som ble bedrevet på stedet.

*Figur 39. Branntrinn 1, tomt 5. Naturbakken med gropes for metallbearbeiding situasjon 1A - B, samt yngre stolpehull. Tomt 3, rute Z-5. Sett fra syd.*

Her kreves gjennomgang av funnene, analyse av metall og innsats av ekspertise på tidlig middelalderisk metallhåndverk. Det virker ikke som om virksomheten har vært drevet permanent. Selv om noen av gropene kan være stolpehull, har det ikke kunnet påvises noen bygning på stedet knyttet til metallvirksomheten. Ut fra erfaring fra andre middelalderbyer er ikke dette overraskende. Slik virksomhet ser gjerne ut til å ha funnet sted i et mer eller mindre åpent område i tidlig middelalder.

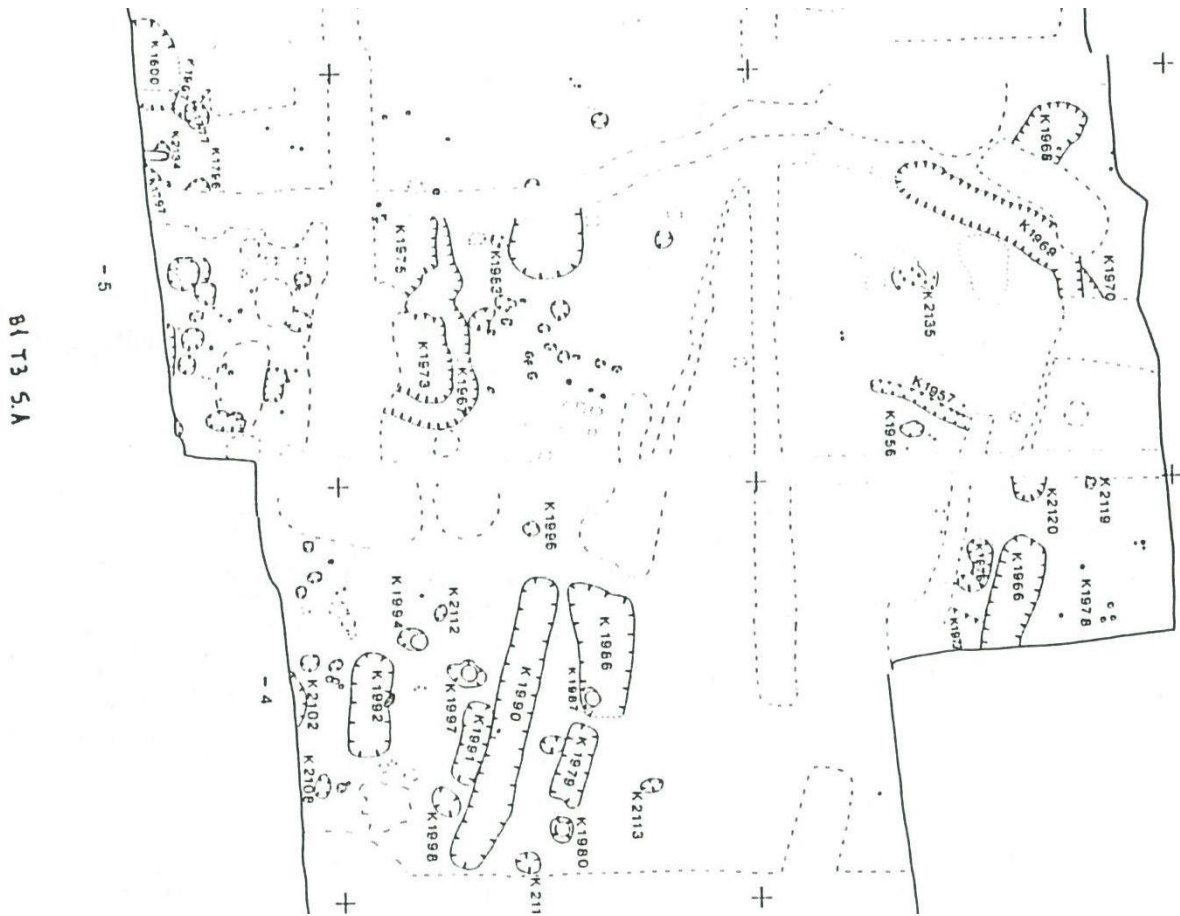
Metallaktiviteten er delt i to hovedperioder, situasjon A og B. Som skille mellom disse er brukt forekomsten av jordlag som forekommer over større deler av området, i motsetning til de mange lagene med liten utbredelse før og etter. Det virker som det har vært et visst opphold i virksomheten. Den første metallvirksomheten kan ha funnet sted umiddelbart etter at området opphørte å være åker, eller det kan ha gått en tid. Humuslaget er fjernet, og dette gjør at vurdering av tidsforskjellene er svært vanskelig. Det ble funnet noen ards spor i den sterile sanden mellom gropene. Disse kom først frem ved avrensning av sanden.

**Gropen K 1920** er fylt med delvis blåfarvet masse, kalk og leire. Muligens kan den ha vært overbygd. Den har trolig hatt en funksjon i metallvirksomheten.

**Grop K 2134** kan også ha hatt en funksjon ved metallvirksomheten. Den er fylt med aske og leire, L 8308. Over gropen ligger i S del en treplanke. Gropen kan ha vært foret med leire som senere er blitt rasert, eller den kan være fylt sekundært.

**Nedgravningene K 1796, K 1797, K 1916, K 1922, K 1925, K 1926, K 1929** kan være stolpehull. De er stort sett fylt med sandig humus. I K 1922 er det humus, mørkk, leire og trerester, samt noe blåfarging, L 7971. Bare i K 1929 er det funnet trerester som kan tolkes som deler av en stolpe. Denne nedgravningen er avrundet rektangulær med rette sider og flat bunn. Den er brutt av metallhåndverksgrøpene K 1921 og K 1931 (se nedenfor). K 1925 er også rektangulær, men den er tilspisset i bunnen.

Tolkningen av en eller flere av disse nedgravningene som stolpehull er usikker, men det har ikke vært mulig å finne noen annen alternativ tolkning.



Figur 40. Plan brantrinn 1, tomt 3 med nabetomter, situasjon A.

I NV del av tomten er det flere nedgravninger som muligens kan tilhøre samme konstruksjon. Alle fremkom i toppen av lag L 7795.



**Gropen K 1907** er fylt med L 7928, sandig humus med stein og noe blåfarging. Den ligger under K 1600 og kan ha utgjort en del av denne som senere er blitt fylt igjen.  
**Gropen K 1600** er neverforet (**figur 41**). Det ble funnet slaggrester i den, og den kan ha hatt funksjon i jernhåndtering. Kanskje har det vært en ovn. Den er i bruk til et stykke inn i situasjon B. Rett S for K 1600 står en **stolpe K 1777**. Den kan ha hatt en støttende funksjon for den mulige ovnen K 1600.

Figur 41. Grop med neverforing og slaggrester K1600. Tomt 3 situasjon 1A-B. Sett fra syd, feltveggen til venstre.

Mens denne var i funksjon påføres et lag med sandig humus og leirflekker og meget trekull L 7033. Det strekker seg også et stykke videre mot N. Over dette kommer

koksteinslaget L 7028 som strekker seg helt frem til grensen mot tomt 2. Over dette igjen er L 7016, humus med flis. S for K 1600 er ikke observert noen tilsvarende tilvekst av lag, men dette kan bero på at de er blitt gravet som en del av L 7795 nevnt ovenfor.

**Gropen 1601** ligger NØ for K 1600, under L 7016. Den er fylt med sand, leire og humus og to store steiner.

I SV del av tomten ble også funnet en del levninger som kan tolkes som rester av metallvirksomhet og som er yngre enn de eldste nedgravningene.

**Gropen K 1921** er fylt med L 7970 bestående av silt, en del trefragmenter, særlig i midten, trekull, slaggbiter, brente og ubrente leirklumper, samt ikke bestemte flekker av et lyst gullskimrende og et sølvglinsende materiale. Langs S-kanten er det en ca. 10 cm tykk leirforing. Gropen er kvadratisk i bunnen, mens toppen er rund. Leirklumpene kan muligens stamme fra en overbygning i form av en ovnssjakt. Utenfor K 1921 i SØ er det i naturbakkesanden en del av samme type materiale som oppe i gropen. Den kutter det mulige stolpehullet K 1629.

**Gropen K 1931** kutter også K 1629. Den er fylt med silt, gul og til dels rødbrun sand, små leirflekker, og trekull, samt blå, sølvskimrende og lyst gulskimrende materiale, slik som i grop K 1921. I bunnen av K 1931 er en helle på høykant. Tolkningen kan være den samme som for K 1921, kanskje bunnen av en ovn. Det er tatt en C<sup>14</sup>-prøve av trekull fra L 7984 i gropen. Den har gitt en datering på ca. 975-1150 kalibrert (se kap. D2).

**Gropen K 1906** kan også hatt samme eller lignende funksjon som K 1921 og K 1931. Den var fylt med L 7935, leirblandet sandig silt, ubrent og brent leire, trekull og noe skjørbrønt stein, slagg, blåfarvet materiale og flekker med hvitgul masse, muligens kalk. Veggene er rette og bunnen nesten plan. Den kan ha vært overbygget.

**Gropen K 1913** er fylt med blandet leire og møkk med litt trekull L 7953. Den kutter det mulige stolpehullet K 1922. NØ for dette er enda et **mulig stolpehull K 1911** fylt med leirblandet lag L 7945 og **gropen K 1903** fylt med sandig humus L 7931.

**Gropen K 2136** ligger V for K 1906 og langs med profilveggen. Den er fylt med L 8309, ubrent leire og stein, og den er kantet med stein.

Over nedgravningene i SV del av tomten blir det påført et sandlag, L 7937. Dette er sekundært blitt varmepåvirket i neste fase av metallvirksomheten, situasjon B. Det er en glidende overgang til L 7771 over som inneholder en del leire, unntatt i S der det er et mellomliggende sandlag L 7595.

Under L 8148 i sit. B ble funnet 3 nedgravninger som kan stratigrafisk relateres i forhold til hverandre.

**Nedgravning K 1967** fylt med humus- og møkklag L 8156 er kuttet av **K 1973** med siltig humus, møkk, litt flis og noen leirflekker L 8160 og av **K 1975** med flisblandet møkk L 8162. De to sistnevnte kan ha vært i bruk også inn i situasjon B, men i den situasjonen kommer det en ny nedgravning omtrent på samme sted. Tolkningen av disse nedgravningene er vanskelig. Det er ikke noen klare indikasjoner på at de har noe med metallhåndverk å gjøre. Også den lille **gropen K 1983** rett NØ for disse nedgravningene har samme stratigrafiske beliggenhet. Den er fylt med sandig humus med en konsentrasjon av dyrebein, L 8173.

**Nedgravningene K 1968, K 1969 og K 1970** ligger i NØ del av tomten. De er gravd ned fra overkant av markhorisonten. K 1970 kan være en del av grøften K 1969



under flettverksgjerdet K 1737 sit B. Over K 1968 avsettes L 8142 som inneholder brent flis og trolig noe menneskemøkk i tillegg til humus. Det finnes i hele denne delen av tomten. Dette laget avsettes også i begynnelsen av situasjon B.

**Nedgravningene K 1956 og K 1957** er henholdsvis en grop og en grøft, fylt med sandig humus og noe møkk. De er plassert i denne situasjonen fordi de ikke kan ha noen sammenheng med flettverksgjerdet i sit. B.

**Ildstedet K 2135** kan ha ligget utendørs. Det består av et brent lag med sot og trekull L 8104. Rett over dette er et sandlag L 8103 som i feltsituasjonen er tolket som et lag brukt for å slukke ilden. Det er delvis brent. En skal ikke se bort fra at laget kan ha sammenheng med gulvnivå i en bygning, og sanden dekker ikke hele det brente laget, men bare en liten del. Sanden dekker større deler av en flate mellom de to orienterte grøftene K 1969 og K 1957. Analogt med forholdene i tomt 1 kan disse ha avgrenset en bygning, men en slik bygning er som nevnt ikke påvist. Ildstedet er anlagt rett på markhorisonten og må være eldre enn flettverksgjerdet sit. B. Over flettverksgjerdet blir det i sit. C anlagt en bygning på dette stedet.

I SØ del av tomten ble det funnet en del **nedgravninger** som alle skjærer humuslaget over den sterile sanden, **K 1966, K 1976, K 1977, K 1978, K 2119 og K 2120**. Noen av disse er fylt med møkk. Det var ikke mulig å finne noen forskjeller mellom humuslaget, tolket som åkerjord, og lag som må være avsatt etter de eldste nedgravningene i situasjon A. Dette kunne tolkes som en fortsettelse av en veksthorisont. Imidlertid var utgravningsforholdene på dette tidspunktet av gravningen dårlige med forekomst av tele i jorden, og evt. skiller i jordlagene kan lett ha blitt oversett. Forekomster av blåfarvet jord omtrent midt i ruten viser at det høyst sannsynlig dreier seg om humifiserte rester av avfall, møkk og tre.

### Situasjon B

I V del av tomten fortsetter metallvirksomheten. En nedgravning graves Ø for området i situasjon A, og en liten grop som kan tolkes som levning fra slik virksomhet er påvist enda lengre Ø. Det er fortsatt ikke påvist noen klart tolkbare konstruksjoner i tilknytning til denne virksomheten, men det er funnet en del spredde peler og pelehull i denne V delen. Noen av nedgravningene fra sit. A kan fortsatt ha vært i bruk, og heller ikke alle lag kan klart henføres til den ene eller andre av de to situasjonene. Et sandlag kan være påført for å lage en ny arbeidsflate over de eldre nedgravningene i en del av området. I Ø del reises det et flettverksgjerde, K 1737 og det graves noen nedgravninger. Gjerdet kan være en innhegning for dyr.

Tomtegrensene er dels markert av dette flettverksgjerdet, dels kan beliggenheten sannsynliggjøres ut fra gropenes beliggenhet.

**Gropen K 1776** må være benyttet til metallhåndverk. Den har brente og forslaggete vegger. Den er fylt med et sand- og siltholdig leirlag som inneholdt metallhåndverksavfall, slagg og blåfarvete flekker, L 7902. Den har trolig vært rund i toppen, men er senere brutt av en grøft. Gropen kan ha vært overbygget. Den kutter sandlaget L 7595. Dette laget kan være påført for å skaffe en ny arbeidsoverflate. Det er ikke brent i bunnen, slik at det er lite sannsynlig at det har vært brukt til slukking av brann i noen av gropene.

**Gropen K 1927** ligger SV for K 1776. Den er fylt med leire. Dette kan ha vært foring.

**Gropen K 1908** S for K 1776 ligner svært på denne og har vært brukt til arbeide med metall. Den er fylt med samme type lag, kalt L 7938 og kan ha vært overbygd. Den ligger omtrent på samme sted som grop K 1921 i sit. A og kan representere en yngre fase i bruken av denne. NV kant av gropen er brent. Rundt omkring forekommer det

flere brente flekker, noen over sandlaget L 7595, noen i overkant av denne. Gropen kutter sandlaget.



Figur 42. Branntrekk 1, tomt 3, situasjon B

**Gropen K 1760** ligger S for K 1908 og har trolig samband med denne. Den er stenskodde i Ø.

**Gropen 1902** er brutt av K 1760, men da det ikke er funnet jordlag mellom disse, har vel avstanden i tid vært liten. Også denne kan ha hatt samband med K 1908, før K 1760. Den er bare opptil 10 cm tykk og var fylt med kull.

**Gropene K 1904 og K 1905** ligger i en større nedgravning. Denne kan være brukt til metallhåndverk. L 7777 er lag med avfall etter slik virksomhet, bl.a. blåfarging. Dette laget går inn over K 1905 S i gropen. Silt-leirlaget L 7551 i N del av gropen ligger over dette, mens bunnen og sidene, under L 7777 har flislag (L 7748). De mindre nedgravningene ble under feltarbeidet først oppdaget ved graving i naturbakken, fordi de inneholdt samme lag som den store gropen. Det kan derfor ikke sies noe sikkert om eventuelle tidsforskjeller.

**Gropen K 1764** ligger Ø for K 1904 og K 1905. Den er gravet etter at et lag med metallhåndteringsavfall kalt L 7742 er spredd ut over de fleste av de eldre gropene. Det består bl.a. av gule flekker, trekull og leire. Over dette laget er så påført et siltholdig sandlag, L 7796 i midtre og Ø del og sandlaget L 7747 i SV. Sandlagene kan komme fra gravingen av grop K 1764. Denne gropen var vanskelig å tolke i feltsituasjonen. Den ser ut til først å være fylt med et sandholdig møkklag L 7942. Dette er kuttet av **grop K 1910**. Denne er fylt med avfall fra metallhåndtering og er vel primært en avfallsgrop. Deretter fylles K 1764 nesten igjen med sand- og leirlaget L 7941 som også dekker K 1910. I toppen av dette laget er en **risfletting K 1901**. Denne kan ha hatt som funksjon å dekke til gropen. Til slutt påføres L 8148 som også strekker seg ut over og Ø for K 1764. Dette laget er et langsomt avsatt sandig humuslag med blåfarging, kalkflekker og noe stein.

**Gropen K 1961** kutter SØ del av gropen K 1764 omtalt ovenfor. I bunnen er det et skikt med bark, deretter flere skikt med metallhåndteringsavfall, kalt L

8146. Dette tyder på at gropen i flere omganger kan ha fungert i metallhåndteringen. Dette kan også forklare blåfargingen av L 8148.

Etter dette dekkes hele de midterste delene av tomten av det sandige humuslaget med noe blåfarging L 7792. Det er ganske tykt og trolig påført raskt.

**Grop K 1600** fra situasjon A, tolket som en mulig ovn, er fortsatt i bruk et stykke inn i situasjon B. Fra denne gropen stammer L 6892, gulgrå sand med trekull, som er spredd utover når gropen går av bruk. Over gropen fylles L 7035, et humuslag som bl.a. inneholder meget slagg. Flere lag er fylt på over dette i NV del av tomten, inn mot tomt 2. Øverst ligger L 7094, et sandig humus- og flislag som er avsatt langsomt. Dette blir avsatt også inn i situasjon C.



**Flettverksgjerdet K 1737 (figur 43)** lengre Ø på tomten er oppført samtidig med at metallbearbeidingen har foregått. Det danner en firkant med avrundete hjørner, men det er tvilsomt om det har vært noe gjerde i S. Her slutter gjerdet helt inntil grensen mot tomt 4. Den Ø delen av gjerdet er dårlig bevart, og det er helt borte lengst i SØ.

Figur 43. Flettverksinnhegning K1737. Tomt 3 situasjon 1B. Sett fra øst.

Jordlagene taler for at det har vært en sammenhengende flettverksinnhegning, kanskje for dyr. I løpet av gjerdets funksjonstid er det på innsiden avsatt et mer eller mindre homogent lag, L 7990, som først og fremst består av dyremøkk. I bunnen er det blandet og sandholdig, muligens spredd utover, mens det høyere oppe består av mer ren møkk og en del halm og kvist. Den øverste delen kan være fylt ut som underlag for bygning K 1729 som blir oppført på samme sted i sit. C. Gjerdet har trolig vært i bruk helt til dette. Utenfor gjerdet er det avsatt og påført diverse jordlag opp mot gjerdet.

**Gropen K 1989** er gravet samtidig med K 1737. Den ligger helt inntil gjerdet, på utsiden av dette i SV. Avfallslaget i gropen, L 8178, har noe blåfarging. Det kan være fylt eller avsatt samtidig med at gjerdet stod.

**Grøften K 1963** er trolig også samtidig med K 1737.

**Gropene K 1959 og K 1960** ligger rett N for flettverksgjerdet og inn mot grensen til tomt 2. De er begge fylt av avsatte møkklag, mest dyremøkk, men også en del menneskemøkk, samt sand og halm. Lagene, hhv. L 7596 og L 8139, har vært påført over en viss tid og med avbrudd. De ligger begge under sandlaget L 7592 som markerer overgangen til situasjon C. Imidlertid behøver de ikke å være samtidige,

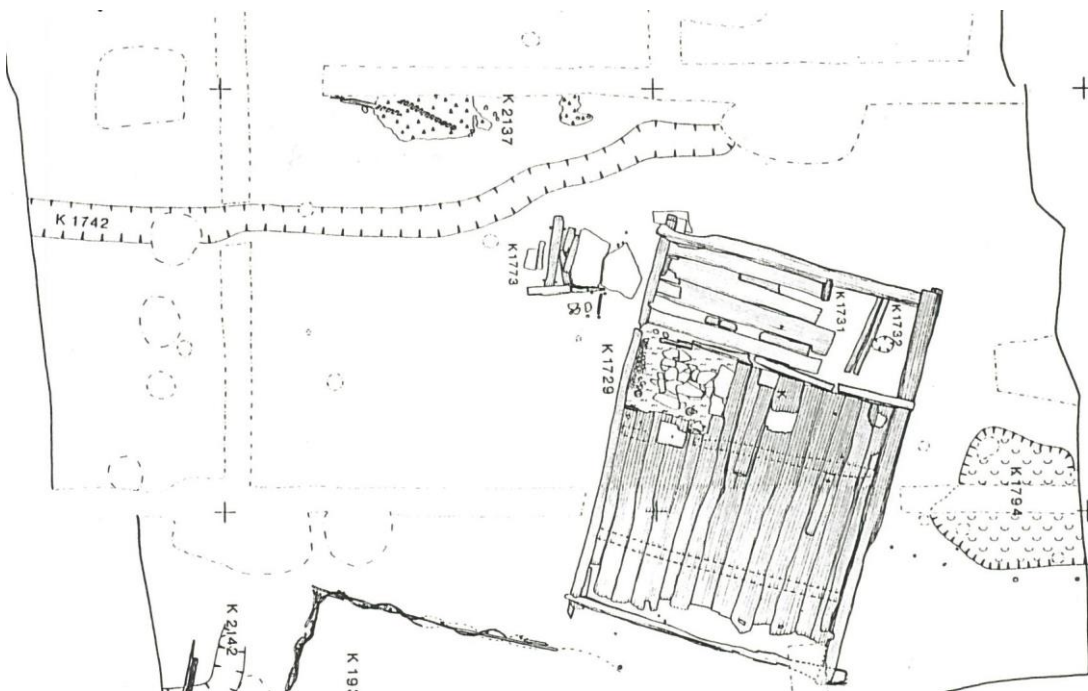
men kan ha avløst hverandre. Et sandlag L 8107 inntil flettverksgjerdet kan stamme fra oppgravingen av en av disse gropene.

**Gropene K 1619, K 1620 og K 1621** ligger helt N i tomten, der hvor grensen til tomt 2 går senere i brannttrinnet (se tomt 2). Det er derfor rimelig at grensen har gått et annet sted i de eldste situasjonene. Om dette har vært N eller S for gropene, er usikkert. De kutter koksteinslaget L 7083 som strekker seg fra NV hjørne av flettverksgjerdet K 1737 og mot NV. De er fylt med flis, sand og humus, delvis med blå eller hvite flekker. Funksjonen er uviss, kanskje en ville ha tak i sand. Over gropene er et yngre koksteinslag, L 7217.

### Situasjon C

I denne situasjonen er metallhåndteringen V i tomten opphørt. I Ø oppføres en laftebygning K 1729 helt på samme sted som flettverksgjerdet K 1737 i situasjon B, dvs. inntil grensen mot tomt 4. Bygningen er også i bruk i situasjon D. Den er av den vanlige toromstypen med smalt forrom og med ildsted i hjørnet av det største rommet. I motsetning til i senere situasjoner er bygningen orientert med lengderetningen parallelt med gaten. V for bygningen er det rett ut for det smale rommet en steinlegning tolket som trapp. Her har opplagt inngangsdøren vært. Lengre NV er det rester av et mulig utendørs ildsted. Forøvrig er det få konstruksjoner i denne situasjonen, en grop K 1794 lengst i Ø og en lang ØV-gående renne K 1742 som begynner N for bygningen og fortsetter gjennom det tidligere området for metallhåndtering og ut av feltet i V.

Det er ikke funnet fysiske markeringer av tomtegrensene i form av klare gjerder, og mot N er det fortsatt usikkert hvor grensen går. En del peler lengst i NV kan imidlertid være rester av grensemarkeringer. De står omtrent der gjerdet kommer i situasjon D, men står så spredt at de i tilfelle må være rester av flere markeringer. Situasjon C antas å ha vart i relativt kort tid fordi lagtilveksten V i feltet er minimal mellom lag tilhørende situasjon B og lag tilhørende situasjon D. Bare ett lag er henført til situasjon B i dette området.



Figur 44. Branntripp1, tomt 3, situasjon C.

**Bygning K 1729** oppføres i begynnelsen av situasjonen og er fortsatt i bruk i situasjon D (**figur 45**). Både gulv og ildsted er skiftet ut. Dette kan være gjort i situasjon D, men for oversiktens skyld er disse utbedringene beskrevet nedenfor under situasjon C. I V og N del av flettverksinnhegningen K 1737 påføres sandlaget L 7905 som en ytterligere fundamentering for bygningen. Veggene er stort sett bevart i to omfar. Under hjørnene er det fundamentsteiner. Ytre mål er ca. 7,5 m NS og 5,2 m ØV.



Av eldste fase er det lite bevart. Ildstedet (K 1951) ligger som normalt inn mot skilleveggen til det smale forrommet. Det er fundamentert på et sandlag. Det er også sandholdig masse under de få trerestene som må stamme fra det eldste gulvet i bygningens største rom. Under det smale forrommet er det under det eldste gulvet et møkklag. Et sandlag, L 7568, tolkes som fundament for gulvet i den yngre fasen.

I den yngre fasen er det bare tregulv i den V delen, mens den Ø delen vel har hatt jordgulv, iallfall i den første tiden etter utskiftningen. Noen planker (K 1732) kan være fra et yngre gulv også her. De ligger oppå et lag med brent materiale og en konsentrasjon hasselnøtter, L 7965. Her i Ø er det funnet en grop (K 1734) som kan være samtidig med eller eldre enn det eldste gulvet.

*Figur 45. Toroms stuebygning K1729. Jordprofiler ikke fjernet. Branntrinn 1, tomt 3, situasjon 1C.*

At det smale rommet er inndelt i to, tilsvarer flere bygninger i yngre situasjoner. Det yngre gulvet i det S rommet går helt inntil V- og Ø-veggen, mens det er avsluttet uregelmessig og delvis med noe avstand til S-veggen. Her kan det ha vært en benk, men noen rester av en slik er ikke funnet. Gulvplankene består utelukkende av gjenanvendt trevirke og virker lite omhyggelig utført. De er imidlertid lagt oppå gulvlunner. Mellom disse og under disse gulvplankene er et siltholdig humus- og møkklag L 7974.

Ildstedet er reparert før det yngste gulvet er lagt. Det viser utspredding av et sot- og askelag og derover et ubrent leirlag som går inn under gulvplankene. Et bruksnivå i det yngre ildstedet, kalt K 1733, kan identifiseres ved funn av et brannskikt. Over gulvene i begge rommene er funnet avsatte lag med humus, sandskikt, kvister, strå, hasselnøtter m.m. Det er usikkert om disse er avsatt under den ordinære bruken av bygningen eller er senere.

Trappen (K 1773) inn til bygning K 1729 består av treverk som delvis er holdt på plass av peler og noen store steinheller og mindre steiner. Den opprinnelige stigningen fra marknivå til inngangen er nå borte. Trappen ligger på flere lag, bl.a. leirlaget L 7764 som senere kuttet av grøften K 1742.

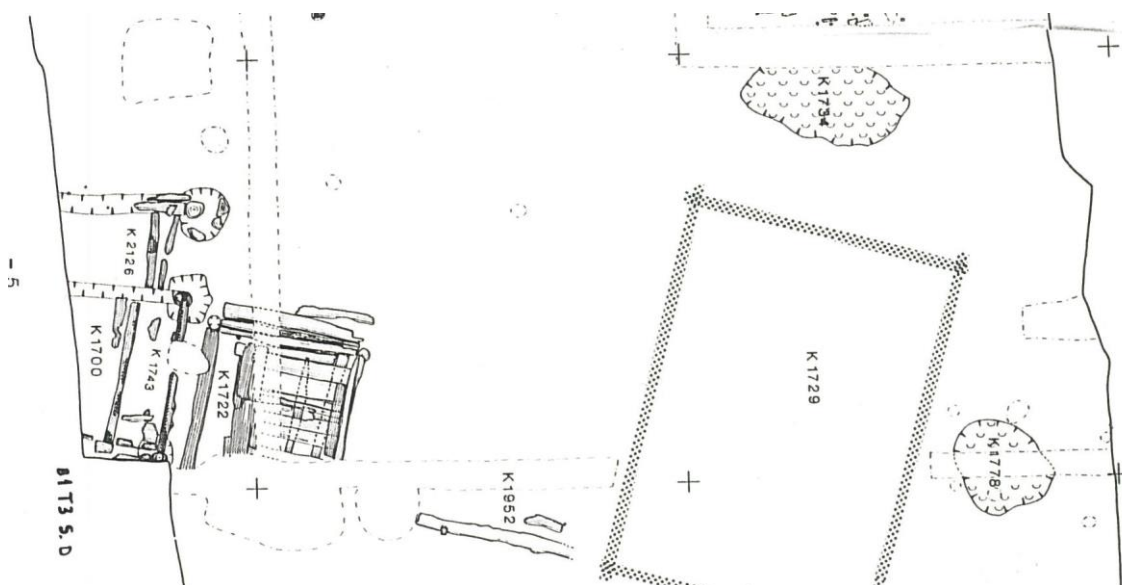
**Nedgravningen K 1794** Ø for K 1729 er fylt med et kompakt møkklag. Øverst i gropen er det et lag med mose og noe møkk, noe som indikerer at det kan dreie seg om en latrine. Imidlertid er det også rester av halm og dyremøkk lengre nede i møkklaget.

**K 2137** NV for bygning K 1729 kan være rester av et ildsted. Det er funnet et brannlag L 7732 in situ med skjørbrent stein og trekull. Dette har sammenheng med koksteinslaget L 7209 i tomt 2, og tolkningen som ildsted er usikker. Det er ikke funnet noen bygningsrester her, og hvis det er restene av et ildsted in situ som er funnet, må det ha ligget utendørs.

**Grøften K 1742** er funnet i hele 15m lengde. Den ligger mellom ildstedet K 2137 og bygning K 1729 og er anlagt etter disse. Den er gravd ned fra overkant av laget L 7707 som består mest av sand og grus og dekker store deler av tomt 3. Det er avsatt dyremøkk i bunnen av den og også noe utover på begge sider. Særlig i S er det fine linser av sand i møkklaget, noe som vel indikerer utvasking, dvs. at det har vært vann i grøften og at den således kan ha fungert som renne. Kanskje viste det seg nødvendig etter at bygning K 1729 var reist. At grøften går skrått gjennom tomten i forhold til bebyggelsen og skjærer det senere bebyggete området i V, tyder på at det her var åpent i situasjon C. Etter en tid fylles grøften igjen med sandlaget L 7066.

### Situasjon D

I tomtens Ø del står fortsatt bygning K 1729 fra situasjon C. I området Ø og N for den graves nye groper. Lengst V i tomten, der det i begynnelsen av branntinnnet var område med metallhåndtering, reises det nå to bygninger. Den V av disse, K 1700, har trolig stått inntil gaten i V og med langsiden mot denne, slik som senere bygninger på stedet og også i tomt 2 i branntinn 2. Bare deler av Ø-veggen er bevart. Fundamenteringen kan tyde på at bygningen har hatt flere etasjer. Den har stått helt til slutten av branntinn 1. Inntil denne bygningen står en mindre bygning, K 1722. Den kan ha vært brukt som fjøs eller stall. Gulvet i denne skiftes ut i situasjon E.



Figur 46. Branntinn 1, tomt 3, situasjon D.



Mot N markeres tomtegrensen etterhvert av en skigard (se tomt 2, sit. F, K 1497), mens det mot S ikke er noen fysisk markering, bare et dråpefall.



**Bygning K 1700** er brent av brann 1 og har altså bestått gjennom flere situasjoner. I Ø-veggen er det 3 store stolpehull. I det N av disse, som kutter den eldre rennen K 1742, er det hele 4 stabber. 3 av disse må oppfattes som støtte for stabben eller stolpen i midten. De andre stolpehullene er like store, men det står bare én stolpe i dem.

*Figur 47. Stolpe med T-formet utsparing for svill. Mellomstolpe i østvegg i bodbygningen K1700.*

Det er uklart om det dreier seg om stabber som syllstokkene har vært felt ned i eller stolper med tapphull for sviller. Stabbene/stolpene har T-formete utsparinger eller tapphull for sviller (**figur 47**, sml. Fett 1989:61ff.). Det er ikke bevart noen svill mellom stabben i N og den i midten, men sekundære brannspor på fundamentplanker under den antatte svillen viser at den har vært her. Svillen mellom midt- og S-stolpen har en tapp inn i begge disse. Tappen i midtstolpen går bare halvveis inn i stolpen, slik at det blir nok leie også for neste svill mot N. Utsparingene mot V korresponderer med syllstokker eller spor i marken av slike mot V. Disse danner et mindre rom i N og et større i S. Under gulvene i de to rommene har det vært påført siltholdig masse. I det S rommet er det i et ca. 1 m bredt belte langs Ø-veggen et møkklag med kvist og noe stein L 7395 som muligens kan indikere en moldbenk.

**Bygning K 1722** står nesten helt inntil K 1700 på Ø-siden. Den måler bare ca. 3 X 3,5 m. Den bygges helt i begynnelsen av situasjonen, samtidig med K 1700. Den er anlagt på lag som kan oppfattes som fundamenteringslag, bl.a. sandlaget L 7576. Gulvet i bygningen består av gjenanvendt materiale. Det er svært dårlig bevart. Gulvet stopper ca. 0,5 m fra V-veggen. Oppå gulvplanene ligger det et møkklag med en hel del annet organisk og uorganisk materiale iblandet. Dette er trolig redeponert og lagt her ved utskifting av gulvet i situasjon E. Det er gjettet på at bygningen er en stall eller fjøs. Den har klart ikke hatt boligfunksjon.

Området N og NØ for K 1722 må oppfattes som en åpen gårdsplass. Det ble her funnet et sandholdig lag med klart avgrenset rektangulær form som kan tyde på at man ønsket et avgrenset tørt område.

**Bygning K 1729** står fortsatt fra situasjon C. Utskifting av gulv og ildstedsplan kan ha vært foretatt i situasjon D, men er beskrevet i situasjon C. Bygningen blir revet omtrent samtidig med bygning K 1722. Ildstedet blir rasert, og derover ligger et sandig leirlag med noe flis og never i bunnen, kalt L 7539. Dette kan være restene av et rasert tak, men siden utspreidningen av dette laget først har skjedd i situasjon E, er

vel dette mindre trolig. Helt i Ø ligger nemlig et lag som er spredd etterat bygningen ble revet, men under L 7539.

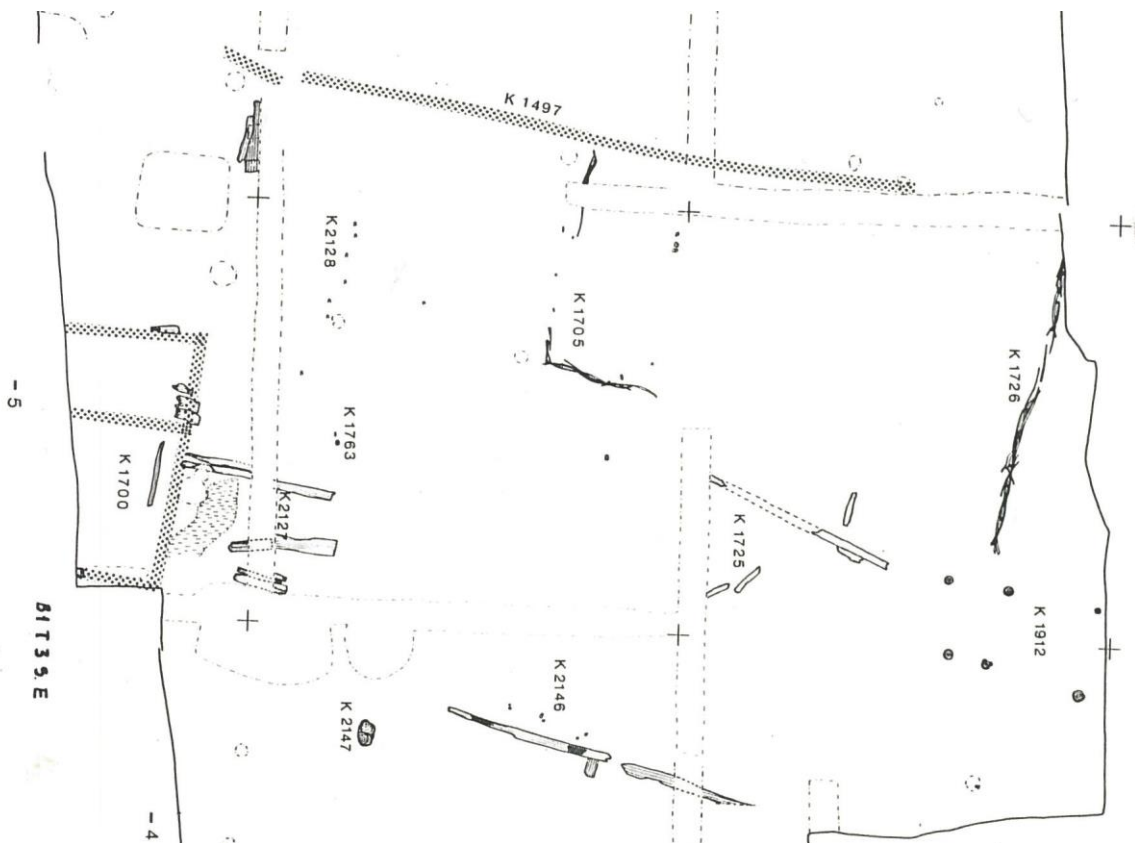
**Grop K 1778** Ø for K 1729 er fylt med kokstein.

**Grop K 1734** N for K 1729 er gravd ned fra L 7392. Det dreier seg om en nedgravning fylt med dyremøkk i to omganger, adskilt av et sandlag.

**K 1952** er en planke eller halvkløvning lengst S i tomten mot tomt 4. Den er brent på undersiden, dvs. at den ligger i sekundært leie, men den er pent orientert og kan ha hatt funksjon i et dekke e.l. Den ligger over et lag med kokstein L 8119.

**Skigard K 1497** danner grense mot tomt 2 og er beskrevet under denne (situasjon F). Den er anlagt oppå koksteinslaget L 6884 som strekker seg over NV del av tomt 3, N for K 1700. Under dette laget er det flere lag som er avsatt eller påført i N del av tomten, bl.a. sandig humuslag L 7038. Det er avsatt samtidig med K 1700 og over en viss tid. Det strekker seg inn i tomt 2 og til NØ deler av tomt 3. Her ligger møkklaget L 7572 N og NØ for bygning K 1729 og derunder koksteinslaget L 7579 helt NØ i tomten. Etterat skigarden er reist, blir koksteinslaget L 7393 og derover humuslaget L 7392 påført S for og inntil skigarden. Begge er redeponerte lag.

## Situasjon E



Figur 48. Brantrinn 1, tomt 3, situasjon E.

Den eneste nye bygningen i denne situasjonen er K 2127 som erstatter bygning K 1722 fra situasjon D bygget på samme sted. Imidlertid bygges den nå helt inntil Ø-veggen i bygningen ut mot gaten, K 1700. Lengre N og Ø i tomten er det funnet flere flettverksgjerder og rester av slike, men ingen bygninger. Det er imidlertid uvisst om levetiden for disse er den samme som for bygning K 2127. Flettverksgjerdet K 1705 avgrensner en del av N del av tomten og

peker fremover mot en disponering av tomten med en kommunikasjonsåre i form av trebrolegning langs midten og med bygninger i en N rekke, i motsetning til bygningen på tvers i mesteparten av tomtens bredde. Flettverksgjerdet K 1726 kan indikere en avdeling av tomten på tvers, kanskje et eiendomsskille. Ellers ligger grensen mot N fast, i form av den eldre skigarden, og det er heller ikke noe som tyder på forandringer i S. (se tomt 4)

**Bygning K 1700** står fortsatt.

**Bygning K 2127** kan oppfattes som en reparasjon av bygning K 1722. Det er ikke funnet noen egen V-vegg. I stedet er N-veggen plassert inntil Ø-veggen i bygning K 1700 som fortsatt står. S-veggen er ikke fremgravd. Det er bare funnet få rester av gulvbord i bygningen. De stopper ca. 1,2 m fra bygning K 1700. Her er det i stedet et neverlag med noe sand leire og trekullbiter og over det et humuslag L 7333. Dette er avsatt relativt raskt og inneholder en del dyremøkk, i tillegg til husholdningsavfall. Teorien om at K 1722 kan være et fjøs/stall kan også gjelde for K 2127. Flere lag kommer til i området Ø for bygningen. Bygningen rives i slutten av situasjonen.

**Pelerekken K 2128** kan mot N ha gått helt frem til tomt 2. Mot S stopper den slik at det kan ha vært en trang passasje mellom denne og K 1700. Ifølge stratigrafien skulle pelene, som vel må være deler av et flettverksgjerde, være samtidige med K 1763. Funksjonen virker uklar.

**Pelerekken K 1763** går langs midten av tomten, men pelene står spredt, og de er ikke alle på rekke. Det er m.a.o. ikke sikkert at de tilhører et gjerde.

**Flettverksgjerdet K 1705** er imidlertid sikkert nok. I N står det inntil skigarden K 1497. Det svinger mot Ø og stopper inntil profilen mellom Æ-5 og Ø-5, like V for V-veggen i den eldre bygning K 1729. Det står oppå trappen i bygningen, slik at denne må være gått ut av bruk. Imidlertid kan en tenke seg at veggene i bygningen stod så høyt at de kunne brukes sekundært som innhegning.

**Flettverksgjerdet K 1726** står Ø for den eldre bygningen K 1729. Avgrensningen mot N er ikke klar. Trolig har det fortsatt helt til skigarden mot tomt 2. Mot S stopper det omtrent i høyde med bordene i trebrolegningen K 1725. Gjerdet markerer omtrent V-veggen i bygninger i branntinn 2. Det kan dreie seg om en eiendomsgrense på tomten mellom en vestre og en østre del, men dette er høyst usikkert.

**Brolegningen K 1725** er bare fragmentarisk bevart, og tolkningen er usikker. En kan tenke seg en smal, delvis brolagt passasje mellom pelene K 1763 og gjerdet K 1705 og videre mot vestover S for pelerekken K 2128 og N for bygning K 1700 og ut i stretet. De ØV-gående plankene går tvers over den eldre bygning K 1729.

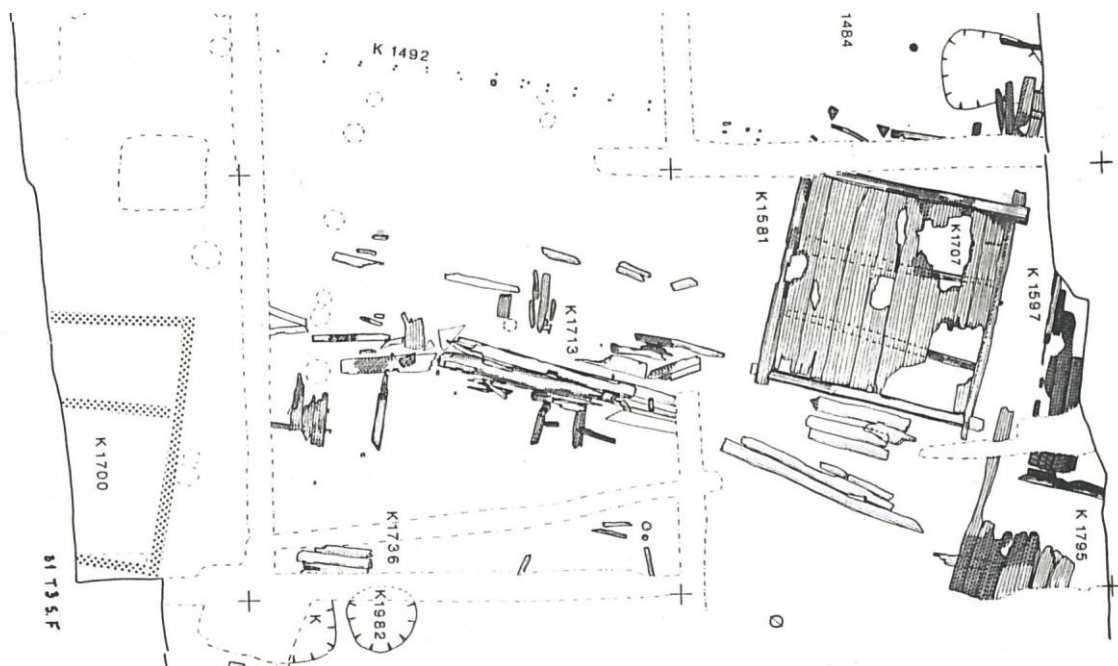
**Stabbene K 1912** kan markere N-veggen i en bygning som har ligget for enden av trebrolegningen K 1725. De er brent i toppen av brann 1, men dette er vel sekundært. De er delvis dekket av plankene i borddekket K 1795 i situasjon F. Flettverksgjerdet K 1726 stopper inntil denne stabberekken, dvs. inntil veggen i denne bygningen.

## Situasjon F

Konstruksjonene i denne situasjonen er brent av brann 1. Imidlertid er brannlaget mange steder svært oppblandet med ubrent organisk materiale eller mangler helt. Brent materiale er også funnet i lag med noe forskjellig stratigrafisk beliggenhet, slik at den nøyaktige brannhorisonten ikke alltid har kunnet identifiseres. Svært meget brent trevirke er tydelig

flyttet på etter brannen. En mulighet er at det i virkeligheten er snakk om 2 branner, men sikre rester av 2 branner in situ over hverandre er ikke funnet.

Lengst V i tomten står bygning K 1700 fortsatt, og den er brent av denne brannen med et tydelig brannlag rundt. I det N rommet er det planker som kan tyde på at dette har vært passasjeområde, dvs. innkjørsel fra gaten, men de kan også tolkes som underlag for en senere fjernet svill. Videre østover er det en noe uregelmessig brolegning langs midten av tomten, K 1713. Denne må oppfattes som gårdsplass eller passasje mellom en bygningsrekke i N og en bygningsrekke eller et åpent område i S. I den N bygningsrekken er det ikke funnet noen klare bygningslevninger lengst V. Brente rester er valgt tolket som sekundær anvendelse av trevirke brent av brann 1 og derfor plassert i branntrekk 2, situasjon A. Meget taler imidlertid for at det har stått en bygning her. Lengre Ø står en omtrent kvadratisk bygning K 1581 mellom de to flettverksgjerdene i situasjon E og V-veggen i en bygning Ø for det østligste av disse gjerdene. Hva slags bygning den siste av disse er, er umulig å si. Den første kan være en lagerbygning. Begge disse ligger inn mot grensen til tomt 2. Her blir det reist en ny skigard til erstatning for K 1497.



Figur 49. Branntrekk 1, tomt 3, situasjon F.

**Bygning K 1700** er brent i denne brannen og større deler må være brent helt opp eller ryddet bort. ØV-gående korte halvkløvninger mellom midtre og nordre stolpe i Ø-veggen er tolket som mulige rester av et borddekke. En kunne tenke seg at det her var en overbygget passasje eller innkjørsel fra gaten. Imidlertid er disse plankene brent bare i Ø-enden, utenfor en linje som kunne tilsvare en svill. Det er kanskje mer sannsynlig at disse halvkløvningene er underlag for svillen som er blitt fjernet etter brannen.

**K 2199** Ø for N del av K 1700 er en mindre brolegning med NS-gående bord oppå en underligger. Bordene er delvis brent in situ. Hvis dette tolkes som et utendørs borddekke, kan beliggenheten styrke teorien om innkjøringen gjennom K 1700. Disse bordene stopper rett N for N-veggen i K 2127 og kan tyde på at denne bygningen stod inn i situasjon F.

**Trebrolegningen K 1713** N og Ø for K 2199 består av ØV-gående planker/halvkløvninger. De fleste er brannsvidd. En del av dem er snudd og

flyttet på etter brannen, slik at brolegningen virker mer uregelmessig enn den må ha vært opprinnelig. De er allikevel valgt tatt med i denne situasjonen. NS-gående stokker og halvkløvninger må tolkes som underliggere og viser at brolegningen har gått lengre mot S enn de bevarte plankene. Brolegningen strekker seg i en svak bue fra NØ for K 1700 nesten til Ø feltkant langs midten av tomten. I V ligger den oppå det påførte L 7597 som må tolkes som avretting av terrenget før brolegningen ble anlagt. Forøvrig ligger den oppå L 7543, et hurtig akkumulert møkklag med flis, strå, sand osv. som dekker mesteparten av tomten. Der det ikke er dekket av konstruksjoner, er dette laget noen steder svidd av brannen.

**Trebrolegning K 1736** SV i tomten kan være del av et borddekke. Den har samme stratigrafiske beliggenhet som K 1713. Den legges over møkklaget L 7570 som igjen ligger over lag tilkommet samtidig med K 2127 i sit. E, dvs. at den er yngre enn byggingen av K 2127. Den kan ha vært i bruk helt til brann 1, men er ikke brent. Ø for denne kan ha vært en bygning, slik som i situasjon A i brantrinn 2, umiddelbart etter brann 1.

**Trebrolegningen K 1795** ligger i fortsettelsen av K 1713 mot Ø, men består av tettstilte planker oppå to underliggere. Den er rett avsluttet mot S, mens det i N går et bord inn mellom bygningene K 1707 og K 1597 (se nedenfor). Hvis teorien om at flettverksgjerdet K 1726 i situasjon E markerer et eiendomsskille er riktig, kan den ulike utførelsen av trebrolegninger i denne situasjonen skyldes to ulike eiere/brukere. Brolegningen er delvis brent.

**Bygning K 1597** er rett N for K 1795 og er brent av brann 1. Den er oppført på andre jordlag enn K 1581 lengre V, noe som kan støtte antagelsen om at den tilhører en annen eiendom enn denne (i samme bygård), men selvsagt ikke er noe bevis for dette. SV-hjørnet mangler. Gulvplankene går helt inntil både S- og V-veggen. Oppå gulvplankene er rester av et oppryddingslag L 7308 med brent materiale, noe sand og leire, samt never. Leiren kan tyde på at det har vært et ildsted i nærheten. En rimelig tolkning ville være at plankegulvet er del av det smale forrommet i en toroms stuebygning.

**Bygning K 1581** er fundamentert på samme lag som trebrolegningen K 1713. Den er nærmest kvadratisk med side 4,5m. Gulvet (K 1707) er omhyggelig utført med halvkløvninger som hviler på lunner og som går helt inntil alle veggene. Utenfor S-veggen ligger noen planker som kan indikere at inngangsdøren var midt på denne veggen. Over gulvet ble det funnet spredte rester av et brunt humuslag som kan være fra bruken av bygningen, kanskje til lagerformål. Bygningen er sterkt brent.

Mellom K 1581 og K 1597 er det akkumulert flere lag med avfall, møkk, never og flis.

**Skigarden K 1492** rett N for K 1592 er beskrevet under tomt 2 sit.H. Den er brent av brann 1.

## **Brantrinn 1, tomt 4**

### **Innledning**

Hele tomten er ikke gravet til bunns pga tidsnød i 1988. Deler av de underste situasjonene er derfor ikke påvist i større deler av Æ-3 og Ø-3. S for dette ikke ferdig utgravde partiet ble det gravet helt ned til naturbakken i 1989. Nedgravningene i naturbakken er samlet i situasjon A selv om det er klart at mange av dem ikke er samtidige. Det har ikke vært mulig å inndele finere. Som på de øvrige tomtene er bevaringsforholdene for organisk materiale dårlig i de

underste lagene, men blir svært gode i slutten av brannttrinnet. Her er også den kronologiske rekkefølgen klarere. I alt er brannttrinnet oppdelt i 6 situasjoner, slik som tomt 3.

### **Sammenfatning**

I N ser grensen mot tomt 3 ut til å være etablert alt i den eldste situasjonen. Ingen nedgravninger krysser grensen i noen av situasjonene i brannttrinnet og grensen ser ut til å være på samme sted også i senere brannttrinns. Lengst i S ble det ved graving i 1989 ikke funnet noen klar grense mot tomt 5 i de aller underste lagene. Et system av grøfter i situasjon A viser at det i den eldste bebyggelsen ikke kan ha vært en grense på samme sted som i senere situasjoner. Imidlertid er det i sit. B funnet et pelegjerde tvers over feltet omtrent der det er antatt at grensen går i senere situasjoner. Slike gjerder er på tidligere utgravde felt tolket som eiendomsgrenser. Grensen skifter noe frem til situasjon D. Fra da av ser den ut til å være stabil.

Bebyggelsen er åpen i mesteparten av brannttrinnet. Bygningene står inntil grensen mot tomt 3, men her er også åpne områder. Flere ildsteder i påfølgende situasjoner har trolig vært utendørs og kan kanskje settes i forbindelse med brenning av kalk. I yngste situasjon, brent av brann 1, er bebyggelsesmønsteret blitt slik som det fortsetter også i senere brannttrinns. I N inn mot tomt 3 er det flere bygninger på rekke. S for og inntil disse er en trebrolagt gårds plass. S for gårds plassen har det vært et åpent område. Her er det kastet avfall, bl.a. aske. I dette området, på grensen til tomt 5 er en brønn.

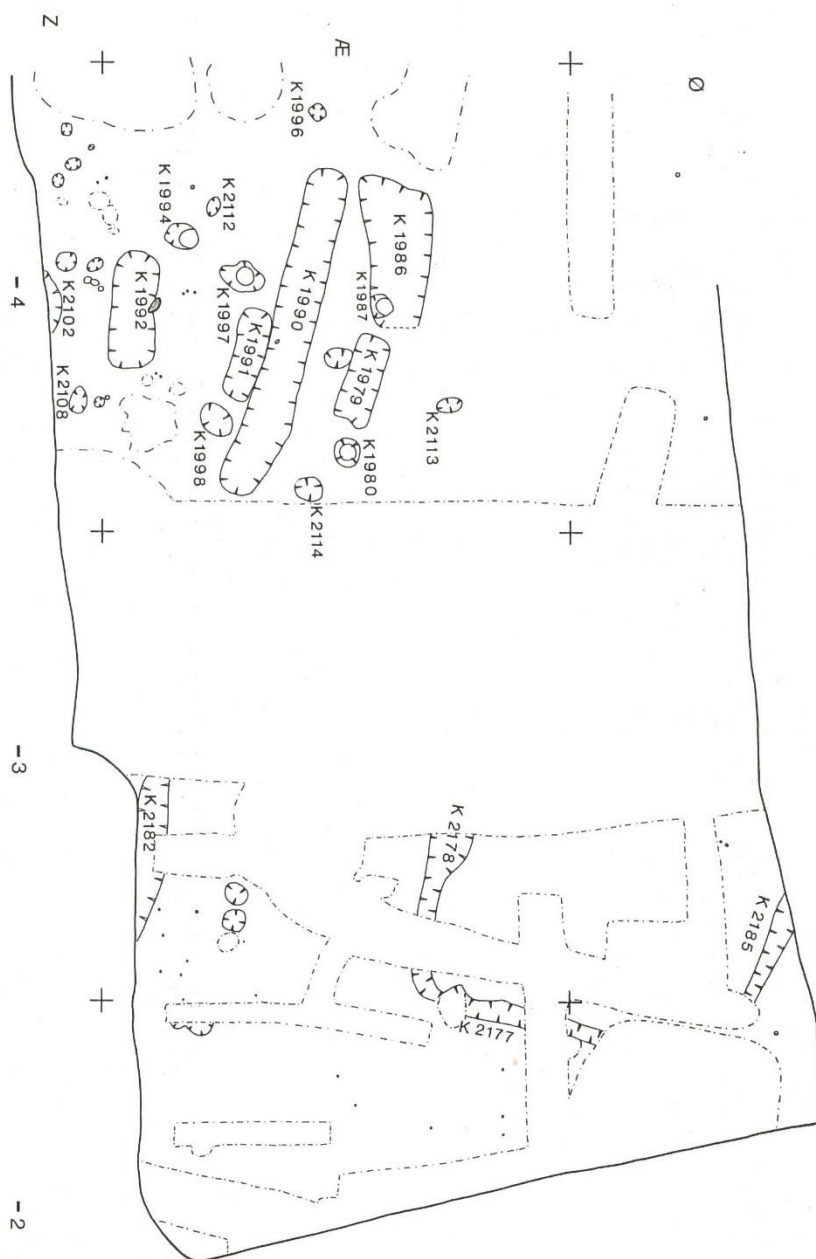
### **Situasjon A**

I denne situasjonen er tatt med de underste levningene funnet over nivået med pløyesper. Det dreier seg utelukkende om nedgravninger. Samtidigheten mellom disse er høyst usikker. For det første er det ikke noen direkte sammenheng mellom N og S del av tomt. For det andre er det uklart hvor lang levetid det underste laget over pløyehorisonten har hatt. For noen av nedgravningene kan den stratigrafiske rekkefølgen avgjøres greit, mens det for andre er heller uklart med samtidigheten. Nedgravningene er stolpehull, pele hull, groper og grøfter. Alle grøftene er orientert slik som den senere bebyggelsen på samme sted. I NV del er det en rekke nedgravninger, mens det nesten ikke er noen i NØ. Dette åpne partiet er en fortsettelse av et tilsvarende parti i tomt 3. Siden ingen nedgravninger i det NV partiet krysser den senere eiendomsgrensen mot tomt 3, er det fristende å anta at denne alt var etablert i sit. A, men senere forstyrrende nedgravninger i dette området gjør at dette ikke er helt sikkert. Det er ikke funnet rester etter metallhåndtering, og dette er også en indikasjon på at det har eksistert et skille mot området for tomt 3. Det er uklart hva slags aktivitet som har foregått her. Det er ikke påvist klare bygninger, slik som i tomt 2, men flere av stolpehullene har antagelig vært rester av slike. Grøftesystemet lengst i SØ ligner på det som er rundt bygningen på tomt 2.

**Stolpehull K 1208 m.fl.** (K 1999-2101, K 2103-4, K 2106, K 2109) ligger helt i NV del av tomt. De har ulik diameter. De fremstår som groper fylt med humusholdig sand og kom frem ved fjerning av L 8167, humusholdig sand tolket som pløyelag over den sterile sanden. I den lille stolpen lengst mot N er det bevart noe tre. Det har ikke vært mulig å koble disse sammen i noe system, og det er ikke sikkert at de er samtidige. K 2108 ser ut til å ha brutt ardspor og må derfor være yngre enn disse. Det samme gjelder noen av stolpehullene lengst N. Imidlertid er det også mulig å tenke seg at stolpehullene eller noen av dem kan tilhøre den preurbane fasen og være samtidige med stolper lengre N i denne fasen.

**Gropen K 2102** er fylt med sandblandet møkk, L 8189. Gropen kan ut fra snittet være yngre enn stolpehullene beskrevet ovenfor.





**Gropen K 1992** ligger Ø for stolpehullene nevnt hittil. Den må ha vært brukt som latrine. Den er fylt med møkk og mose. Dette laget, L 8181, fortsetter også utenfor gropen mot N og Ø. Oppå møkklaget ligger et lag med ubrent leire.

**Stolpehullet K 1994** har rester av stolpen bevart. Det er delvis dekket av møkklaget L 8181 og er derfor ikke yngre enn latrinen K 1992. Også **stolpehullene K 1997 og K 1998** har deler av stolpene bevart. Begge ligger over pløyelaget L 8167, under L 8157 som ligner svært på L 8167, men kan være redeponert i forbindelse med planering etc.

**Stolpehullet K 2112** har bare humusholdig sand. Dette og stolpene K 1994 m.fl. nevnt ovenfor ligger mellom gropen K 1992 og rennen K 1990.

*Figur 50. Branntrinn 1, tomt 4 og 5, situasjon A.*

**Rennen K 1990** er fylt med siltholdig sand, møkk og små trebiter, samt bein L 8179. Orienteringen er helt riktig i forhold til senere bebyggelse, og en kunne tenke seg at rennen har ligget umiddelbart Ø for en bygning. Det er mulig at ett eller flere av stolpehullene nevnt ovenfor kan høre til en slik bygning, men dette er svært usikkert.

**Gropen K 1991** ligger inntil rennen. Det er antatt at den er eldre enn denne, men i felt ble det også oppfattet slik at den skulle være yngre enn L 8157. L 8180 i gropen består av sandig humus med sterkt humifisert flis, hasselnøtter, møkk m.m.

**Forsenkningen K 1979** er fylt med hardt sammenpresset lag L 8169, tolket i felt som møkklag.

**Gropen K 1986** er også orientert. I denne ble det ved feltarbeidet bare funnet sandig humus. Avgrensningen mot S er noe uklar for denne gropen. Muligens har den fortsatt noe videre her. I så fall er den trolig brutt av K 1979 som må være yngre.

**Stolpehullet K 1987** står inne i gropen K 1986, men det ble i felt ikke observert noen forskjell i laginnhold og ikke om de er samtidige eller ikke.

**Stolpehullene K 1980 og K 2113-14** ble funnet først under pløyelaget og kan være fra den preurbane fasen.

**Stolpehullet K 2115** står helt inntil K 1979 og er som denne gropen klart yngre enn pløyelaget L 8167.

**Grøften K 2177/2178** er trolig den samme som **K 2185**. Til sammen utgjør de deler av 3 sider i en firkant med avrundete hjørner orientert i den alminnelige bebyggelsesretningen. Avstanden mellom V- og Ø-grøften er ca. 5,5 m. Grøften kan være drenering rundt en bygning og/eller en tomtemarkering. Den er mindre trolig en veggrenne. Det er ikke funnet spor etter veggmateriale i grøften. Den er mest fylt med møkholdig masse, men også noe kvist.

En liten nedgravning fylt med møkk må være eldre enn grøften. Muligens kan det være et stolpehull. Et annet mulig stolpehull ca. 6 m lengre SØ kan være fra samme konstruksjon, men dette er svært usikkert.

V for K 2177 ble funnet 2 stolpehull. De er yngre enn ardsporene, men det er ikke umulig at de kan være eldre enn bybebyggelsen. Det ble funnet røtter i området, oppfattet som rester etter trær fra den preurbane fasen. Ingen av disse gikk inn over stolpehullene. En slik rot er C14-datert til 11-1200-tallet, noe som maner til forsiktighet.

En rekke pelehull ble funnet ved skraping i den sandholdige flaten lengst S i tomten. Det kan se ut som om noen av disse er riktig orientert i forhold til hverandre i forhold til den alminnelige bebyggelsesretningen og derfor vel helst kan forklares som rester etter gjerder.

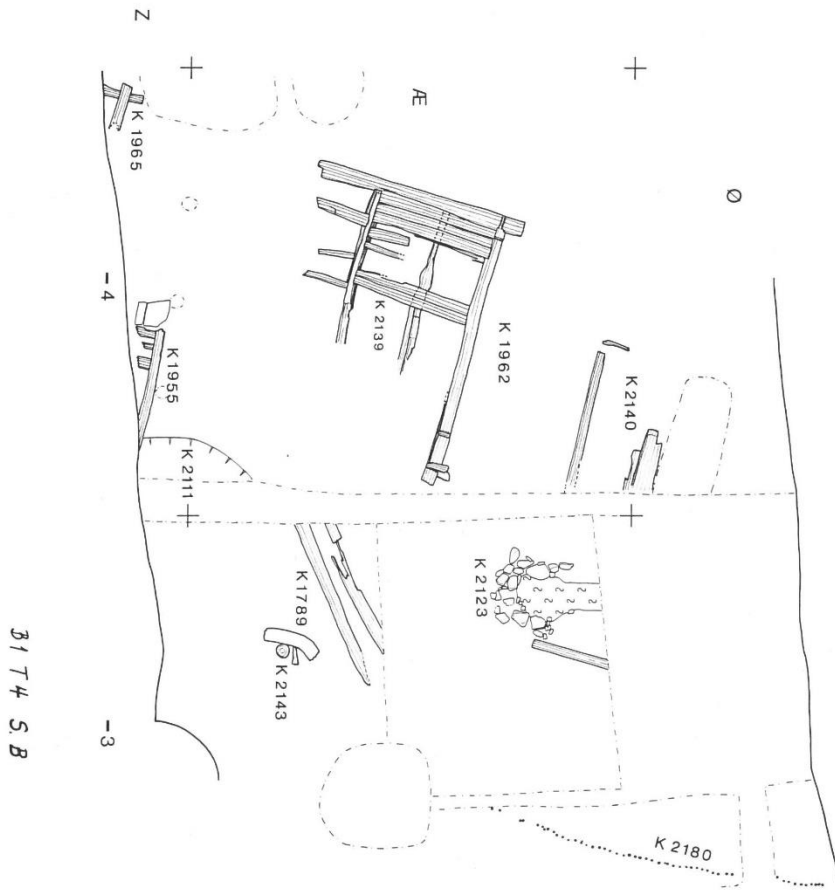
**Grøften K 2182** er yngre enn stolpehullene. Det kan tenkes at den er yngre enn pelegjerdet K 2180 (sit. B), men den er vel heller eldre. Den er klart eldre enn den ØV-gående grøften K 2175 (se tomt 5 sit. B). K 2182 er orientert omtrent rett NS, men S-enden ser ut til å dreie noe mot V. Bare den Ø kanten og midten av grøften er gravet. Den var fylt med flere møkklag, det underste primært, de øvrige trolig nedsynkninger. Mot N var grøften brutt ved maskingraving, og noen avgrensning ble ikke funnet. Den ligger helt på linje med K 1990 og kan ha hatt samme funksjon som denne.

## **Situasjon B**

Også i denne situasjonen er den stratigrafiske forbindelsen mellom en del av levningene usikker. I N del av rute Z-3 og Æ-3 er det gravet ned til to horisontale nivåer i midten og lengst V, mens N del av Ø-3 ikke er utgravd. Det er funnet store deler av en laftebygning, K 1962, samt mindre levninger som kan være fra bygninger eller borddekker. Alle disse er orientert slik som den senere bebyggelsen. Ildstedet K 2123 stammer trolig også fra en bygning, men denne er ikke funnet. Plankene K 1789 kan være et enkelt dekke. Bygningen K 2139 og K 1965 markerer trolig tomtegrensen mot N. Her er det også et klart skille i jordlagene. Mot tomt 5 i S er grensen klart markert med pelegjerdet K 2180. Det går tvers over nesten hele den delen av feltet som ble utgravd i 1989. Gjerdet er klart yngre enn grøftesystemet K 2177, men eldre enn den store grøften K 2175 situasjon B tomt 5. Denne grøften kan ha markert grensen mellom tomtene siden lagene er forskjellige på N- og S-siden av den både i eldre og yngre situasjoner. Den kan også ha vært et felles prosjekt for de to bygårdene.

**Bygning K 1962** er bare delvis bevart i grunnplan, og det er usikkert hvor langt den har strukket seg mot V. Hvis K 1955 er samtidig, kan den ikke ha vært lengre enn ca. 5 m. Dette er omtrent samme mål som NS, og bygningen kan ha vært kvadratisk. Men siden premisene for denne antagelsen er høyst usikre, kan den ikke

representere mer enn en gjetning. Gulvet K 2139 i bygningen ligger oppå et møkklag som antas å være redeponert (L 8163-4). Oppå gulvet ligger også et møkklag. L 8147 inneholder bl.a. dyremøkk og halm/strå. Dette kan være fra en primær bruk som fjøs, men dette er høyst usikkert. Det er ikke funnet rester av ildsted eller annet som viser at det dreier seg om et bolighus, men det er svært forseggjort i detaljene. Det er funnet to laftehjørner. Ø-veggen har i tillegg en nedfelt stokkende på tvers ca. 50 cm fra S-veggen. Dette kan være fra forkanten i en benk, eller kanskje festestokk for spilltau i et fjøs? Gulvet består av flate planker som hviler på langsgående falser i Ø-veggen og i en stokk langs midten av gulvet. Denne kan ha delt gulvet i to like store deler.



**K 1965** er i felt tolket som NØ hjørne i en **bygning**. De antatte syllstokkene er runde og laftet helt enkelt. Også denne konstruksjonen er lagt på et møkklag. Det er ikke funnet noe gulv.

**K 1955** er tolket som en utendørs **brolegning**. Den består av planker som stopper inntil en NS-gående stokk. N for disse er noen flate steiner. De kan være yngre. Stokken er ikke rett avkuttet mot N, men avbrutt. Imidlertid er bevaringsforholdene relativt dårlige, så det er ikke sikkert at det er i forbindelse med plasseringen av steinene at stokken er brutt.

Figur 51. Branntreinn 1, tomt 4, situasjon B.

En annen tolkning enn den nevnt ovenfor er at steinene er underliggere for et hjørne i den bygning der stokken er vegg og plankene gulv. Hvis plankene er fra et utendørs borddekke, kan stokken være fra V-veggen i en bygning, men denne kan da ikke være samtidig med K 1962. K 1955 ligger under møkklaget L 8128, på samme måte som K 1965.

**Gropen K 2111** er fylt med avfallslaget L 8198. Den er eldre enn K 1955 og kan være samtidig med de yngste konstruksjonene i sit. A.

**K 2140** er orientert trevirke, trolig rester etter en bygning. Et primært avsatt avfallslag, L 8120, er begrenset av trevirket mot V og N og kan være fra boligaktivitet på stedet. Det var bl.a. hasselnøttskall, eggeskall og en del fiskebein i laget. Det ligger oppå samme gjødselholdige lag som K 1962. Mot Ø er laget og trevirket brutt av en yngre grop. Mot S kan det ha fortsatt, men er ikke identifisert i rute Æ-3. Det er imidlertid ikke noe som tyder på at det har vært jordgulv på stedet. Trolig har det vært et tregulv

som stort sett er blitt fjernet. L 8120 kan da være husholdningsavfall deponert innenfor de gjenstående veggene av bygningen etterat denne var revet.

**Ildstedet K 1923** består av et lag med aske og sot med steiner i ytterkant. Steinene, som er ubearbeidete, avrundete markstein, er konsentrert rundt V del av askelaget, slik at den åpne flaten blir ca. 80 cm i diameter. Asken fortsetter i en 50 cm bred stripe rett mot Ø inn i ikke utgravd område. Konstruksjonen ser ut som rester av en ovn med utrensket masse utenfor ovnsåpningen. I omtrent samme område er det i yngre situasjoner ildsted med tilsvarende belter med aske. Disse er imidlertid orientert på en annen måte (se sit. C). S for K 1923 ligger en stokk eller planke som er orientert på samme måte som K 1962 og K 2140. Den slutter mot V på høyde med K 2140 og kan teoretisk være fra S-veggen i samme bygning, selv om den ligger ca. 10 cm høyere. Hvis dette er riktig, kan ikke K 1923 være samtidig, men yngre.

**K 1789** er 3 halvkløvninger. En av dem har en langsgående fals som viser at den har vært del av en konstruksjon. I sitt nåværende leie kan halvkløvningene helst tolkes som dekke i en simpel gangvei. De ligger oppå et lag med flis, L 7968 og derunder gjødsel. Det er i dette området ca. 30 cm ned til overkant av pløyelaget. Dette er ikke utgravd i flaten.

**K 2143** er en stabbe eller stolpe. Den kan markere NØ hjørne i en bygning, men det er ikke gjort observasjoner i felt som kan indikere noe nærmere om dette.

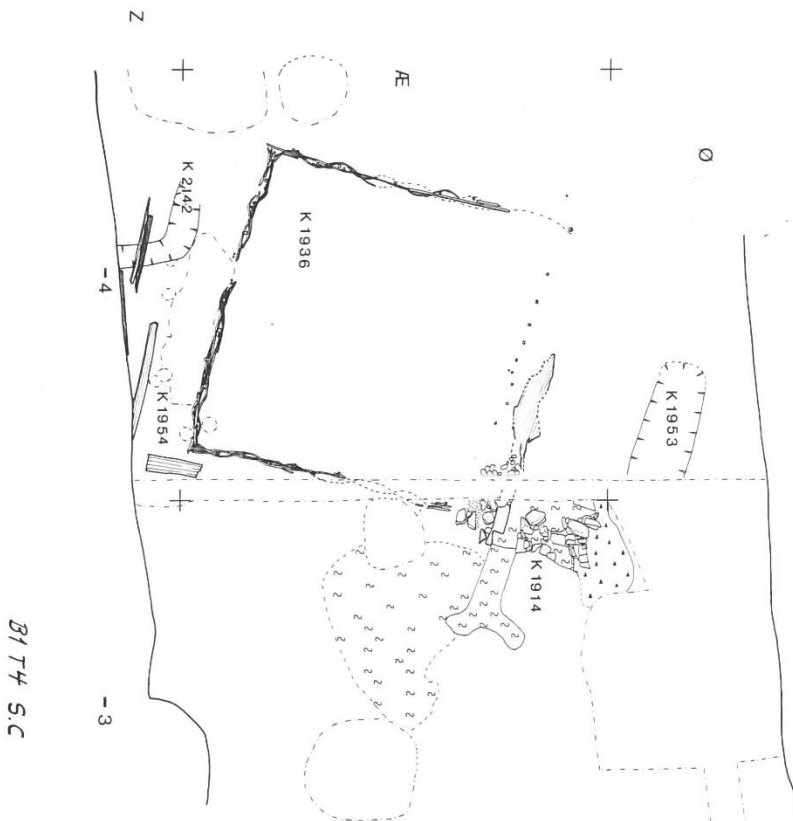
**Pelegjerdet K 2180** lengst i S fremstår stort sett som mørke flekker i den sterile bakken. Diameteren er 3-4 cm og dybden ca. 10-12 cm ned i sanden. Bare i møkklaget L 8434 i grøften K 2177 er bevart deler av pelene i ca. 16 cm høyde. Pelene har vært runde og tilspisset i enden. Fortsettelsen av gjerdet mot V er usikker. Her er det brutt av senere brønn, og evt. fortsettelse er fjernet ved maskingraving. Pelegjerdet ligger 80-90 cm lengre mot N enn det yngre flettverksgjerdet tomt 5 situasjon D, tolket som tomtgrense.

### Situasjon C

Også denne situasjonen består av levninger som ikke nødvendigvis behøver å være samtidige. Mot N markerer flettverksgjerdet K 1936 grensen mot bygård 3, helt på samme sted som i sit. B. Det er del av en innhegning omtrent på samme sted som bygningen K 1962 i situasjon B. Trolige markerer den området for den senere bygning K 1765, sit. F. Gjerdet er også tatt med på sit. D, sammen med bygningsrestene K 1939. Disse er imidlertid også diskutert nedenfor under sit. C fordi de har eksistert samtidig med gjerdet. Gropen K 1953 kan også ha vært samtidig med gjerdet. I området der ildstedet K 1923 lå i sit. B, er det funnet rester etter 2 yngre ildsteder som har fulgt etter hverandre i tid. Det yngste av disse, K 1915, er noe usikkert, mens det eldre, K 1914 er bedre bevart. Muligens dreier det seg i begge tilfeller om ildsteder eller ovner for spesielle formål. Forholdet mellom ildstedene og bygningene N for dem er noe uklart. Ildstedene kan ha ligget utendørs eller ha vært beskyttet av enkle konstruksjoner. Mot S kan tomtgrensen være markert av grøften K 2177. Denne er omtalt under tomt 5. Det er imidlertid vel så sannsynlig at grensen har gått N for denne grøften.

**Flettverksgjerdet K 1936** må oppfattes som en innhegning. Det er godt bevarte lengder i N, V og Ø. I Ø er ved graving i overkant av pløyelaget funnet en pelerekke tolket som del av dette gjerdet. Her er det ingen fletting bevart, og antagelsen om samtidighet er heller usikker. Mot samtidighet taler, foruten dårligere bevaring, også mangel på jordlagsgrenser der gjerdepelene står, i motsetning til de øvrige sidene. Vel så sannsynlig er det at gjerdet har stoppet inn til V-veggen i en bygning. Rester av en slik bygning, K 1939, er tegnet i sit. D og diskutert der. Det kan ha vært en eldre bygning på samme sted i sit. C eller, mer sannsynlig, levningene i sit. D skriver seg fra en bygning reist i sit. C.

Jordlagene kan gi en del opplysninger om funksjonen av gjerdet. Over møkklaget L 8147, tolket som indikasjon på at bygning K 1962 i sit. B kan være brukt som fjøs, er det et lag med noe flis og møkk, men mest mose og sot/trekull (L 8133). Dette går ut over veggene i K 1962 og laget må være spredd og skrive seg først og fremst fra en latrine og et ildsted, med mindre det har vært en lokal brann i området. Mot Ø stopper det ved stokken K 1939 sit. D. Det er uklart om denne allerede lå der da laget ble spredd. Enden av flettverket i N ligger inn over stokken. I felt ble dog dette tolket som sekundært i forhold til resten av gjerdet. Etterat gjerdet er reist, er området brukt som søppelplass og trolig som innhegning for dyr. Det er skilt ut to lag over dette med omtrent samme innhold: dyremøkk, halm og gress, noe menneskemøkk, flis, jord, sand og leire. Særlig i det yngste laget er det meget dyremøkk.



**Gropen K 1953** har brutt L 8120 som er samtidig med L 8147 sit. B, mens den ligger under L 8116, antatt å være samtidig med L 8133 m.fl. (se ovenfor). Den er klart eldre enn den antatte bygningen K 1939. Gropens funksjon er uklar.

**Ildsted K 1914** er tolket som eldre enn K 1939. Det ligger omtrent i nivå med ildstedet/ovnen K 1923 sit. B, men må være yngre. En planke som trolig fortsetter i trerester mot N kan være rester av et gulv. Den ligger oppå møkklaget L 7995. Dette laget har i toppen svært meget tre, mens det lengre nede er mer sand/silt med en hel del never.

Figur 52. Branntrinn 1, tomte 4, situasjon C.

Slik never går også inn over steinene i ildstedet, og det er klart at ildstedet er eldre enn trerestene. Det er noe uklart hva som tilhører selve det opprinnelige ildstedet. Noen flate heller må tolkes som ildstedsbunn. De stopper rett mot S, og ildstedet ser her ut til å være ødelagt. Det er rimelig å anta at ildstedet mot V har stoppet der planken ligger.

Yngre enn K 1914 er det usikre **ildstedet K 1915**. Det er bevart en del steiner som ligger over og V for K 1914, omtrent i høyde med flettverksgjerdet K 1936. Ut fra dette mulige ildstedet ligger en bred stripe med aske, kalt L 7915. Det ligger klart over et lignende lag som går ut fra K 1914 som igjen ligger over det lignende laget i K 1923, sit. B.

Det er rimelig å tolke dette som en sekvens på 3 ildsteder med askelag som har avløst hverandre i tid. Det er rimelig å tolke dem som utendørs konstruksjoner. Muligens dreier det seg om ovner med en spesialfunksjon. Avfallet fra disse ovnene har trolig vært deponert i det åpne området mot S, inntil tomte 5, der det er markerte lag med aske og kalk. Stratigrafisk ligger ovnene mellom K 2140 i sit. B og K 1939.

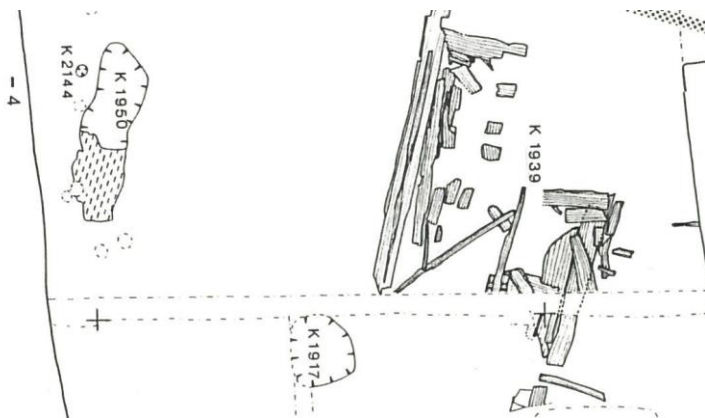
**Rennen K 2142** ligger V for flettverksinnhegningen, men er eldre enn denne. Rennen er gravd helt ned i undergrunnen fra et nivå omtrent som K 1955 i sit. B. Den har brutt L 8158 under det antatte hushjørnet K 1965 i denne situasjonen, men ligger under møkk- og avfallslaget L 8128. Dette ser ut til å ta hensyn til flettverksinnhegningen og er vel samtidig med denne. Rennens funksjon er uklar. Over den ligger det 2 stranger og et bord. Disse er vel helst strøvirke. De er klart yngre enn de ØV-gående bordene K 1955.

**K 1954** er en ØV-orientert bordbit. Oppå den NS-orienterte stokken K 1955 i sit. B ligger en yngre stokk eller halvkløvning med samme forløp. Disse to kan ha sammenheng, men dette er svært usikkert. De ligger stratigrafisk i samme nivå og er klart eldre enn flettverksinnhegningen K 1936.

### Situasjon D

Situasjonen er stratigrafisk heterogen og kunne vært splittet opp. Mot N markerer flettverksgjerdet K 1936, sit. C grensen mot tomt 3. Det er i den situasjonen argumentert for at bygningsrestene K 1939 er samtidige med dette gjerdet. Det er mulig at deler av K 1939 er skiftet ut, slik at den har stått både i situasjon C og D, slik som flettverksgjerdet. Det er også mulig at ildstedet/ovnen K 1914 i sit. C er samtidig med de levningene som er tegnet på situasjon D. Forholdet mellom K 1939 og K 1914 er ikke avklart.

Lengst i S er det funnet et flettverksgjerde K 2176 som slutter mot S omtrent der den antatte grensen mot tomt 5 har gått. Her er det funnet en bred halvkløvning som trolig ligger i grenseskillet mellom de to tomtene og et gjerde som slutter mot S inntil denne grensen.



**Flettverksgjerdet K 1936** er repetert fra sit. C. Enden av gjerdet i N ligger litt inn over stokken K 1939 og tyder på at gjerdet ikke er eldre enn denne, men yngre eller helst samtidig. Jordlagene inne i flettverksinnhegningen tyder på det siste.

Figur 53. Branntynn 1, tomt 4, situasjon D.

**K 1939** er betegnelsen på forskjellig trevirke som kan være rester av en bygning. Trevirket er dårlig bevart, og det er vanskelig å tolke hva som hører sammen. I V avgrenses trevirket av en kraftig stokk som ligger pent orientert der hvor flettverksgjerdet slutter. Stokken er opptil 15 cm tykk. Langs midten er det en opphøyd kant som i felten er tolket som intensjonelt utspart med sikte på å tjene som underligger for gulvbord i en bygning, slik som i K 2139 i sit. B. Trolig er disse falsene naturlige og skyldes hardere kjerneved som har unngått forråtnelse. Mest rimelig er det å tolke stokken som en veggstokk i en bygning som har fortsatt mot Ø. N-enden er bevart. Den ligger helt inntil grensen mot tomt 3, nesten inntil hjørnet i stuebygningen K 1729. Mot S ser den ut til å være sekundært avkuttet. Dette kan ha sammenheng med ildstedene/ovnene i S. De øverste plankene eller bordene Ø for stokken er orientert parallelt med denne og kan være fra et gulv med NS-gående planker. Det er imidlertid så meget trevirke at det må ha skjedd en utskifting av gulvet på et tidspunkt. En del av trevirket er ikke orientert, men er allikevel tatt med på tegningen.



Under de øverste plankene, inntil stokken er det et sterkt humifisert lag L 7982 som foruten flis, møkk og humus bl.a. inneholder klumper av kalk, aske og vivianitt. Det ligger oppå L 7995 som også lå under humifisert tre satt i forbindelse med K 1915 sit. C. Oppå plankene er det et hurtig akkumulert lag med småfragmentert materiale, flis, trekull, sand og humus (L 7961). Dette kan være fra bruken av bygningen, evt. fra ildsted/ovn.

**Nedgravningen K 1917** kan være eldre enn ildstedene K 1914 og K 1915 og til og med eldre enn K 1923 og plankene K 1789 i sit. B ut fra snitt-tegningen. Da det er usikkert om identifikasjonen er riktig, er det valgt å beholde den i sit. D slik som foreslått av feltlederen. Det er usikkert om nedgravningen har vært så liten som vist på tegningen. Ut fra snittet har den fortsatt videre mot V.

**Gropen K 1950** har brutt flettverksgjerdet K 1936 og er altså yngre enn dette. Den er fylt med møkklaget L 8112. Dette inneholder mest dyremøkk, men også noe menneskemøkk, halm, kvist, flis osv. Gropen er i S del foret med bjerkenever, noe som skulle tyde på at det var en latrine som lettvis skulle kunne tømmes. En annen mulighet er at en ville hindre forurensning av brønnvann i nærheten. Møkklaget er imidlertid tolket som redeponert, noe som mest rimer med at det dreier seg om en avfallsgrop.

**Stolpehullet K 2144** V for K 1950 kan være fra en bygning som har ligget ut mot gaten.

**Halvkløvningen K 2188** ligger over leirlaget L 8420 som i sin tur ligger over et møkk-humuslag over sand- leirlaget L 8426 umiddelbart over grøften K 2175 i tomt 5. Den er sekundært brent av brann 1. Halvkløvningen ligger med rundsiden opp. Den er 8-10 cm tykk, men relativt dårlig bevart. Den er rett avsluttet i begge ender. Det mest påfallende er de mange naglehullene. De er ca. 3 cm i diameter og stort sett plassert to og to med senteravstand 15-18cm. Halvkløvningen ligger orientert i bebyggelsesretningen, og det er sannsynlig at den ligger i sitt opprinnelige leie. Hvis naglehullene stammer fra en tidligere bruk, er det mulig at K 2188 er fundament under en vegg. Det er usikkert om den tilhører bygård 4 eller 5. Hvis den er underlag for en vegg, tilhører den trolig bygård 4. Rett V for den ligger en flat helle helt av samme karakter som hellene i tomt 5, situasjon C. Det ubrente leirlaget L 7950 kan være en fortsettelse av L 8420. Dette kan tyde på at det ikke har vært noe skille mellom tomtene her i denne situasjonen.

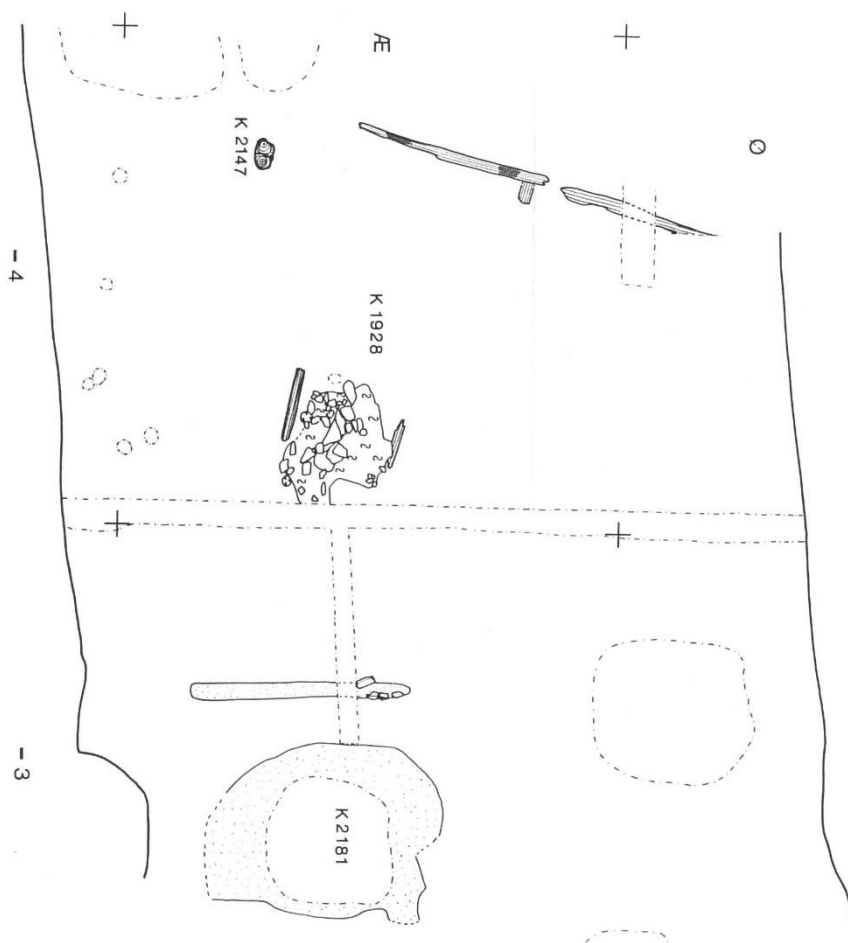
**Flettverksgjerdet K 2176** er bare funnet et kort stykke ut fra Ø feltvegg. Mot S stopper det Ø for og litt N for Ø-enden av halvkløvningen K 2188. Dette kan tyde på at det har vært et skille her, selv om det mest sannsynlige er at gjerdet er sekundært avkuttet.

På samme situasjon er tatt med en plankebit oppå K 2188 og en nedgravning helt SØ i tomt 4.

### **Situasjon E**

Heller ikke i denne situasjonen er det sikkert at de bevarte konstruksjonene er samtidige, fordi de ligger på forskjellige steder av tomten og ikke har direkte stratigrafisk forbindelse med hverandre. Ildstedet K 1928 kan oppfattes som en fortsettelse av ildstedene K 1923, K 1915 og K 1914 omtrent på samme sted, men fordi det ligger rett under ildstedet i bygning K 1765, sit. F, er det vel så sannsynlig at det er en forløper for dette, fra en eldre bygning som er blitt revet, eller et ildsted fra en første fase i denne bygningen. Stolpen K 2147 står isolert, og det er usikkert om den kan ha sammenheng med en bygning under K 1765.

Lengst i S er nedgravningen for en brønn kalt K 2181. Selve brønnen er bygget i sleppveggsteknikk og er bare bevart som løse planker brukt sekundært i den yngre flettverksbrønnen K 1704, brann 2 sit. A. Brønnen ligger på grensen mellom tomt 4 og tomt 5 og er valgt beskrevet i tomt 5 brann 1 sit. C.



**Ildstedet K 1928** består av leire og steiner med et lite parti med brent masse i midten. I S går leirlaget inn over flettverksgjerdet K 1936. Det er usikkert om leiren skriver seg fra byggingen eller rivingen av ildstedet. Den ligger oppå blandet lag L 7930. Dette ligger oppå møkklaget L 7994 inne i flettverksinnhegningen, men følger ikke helt gjerdet, særlig ikke i V og S. Dette laget kan best tolkes som påført utjevningsslag for den etterfølgende bygning. Mot Ø stopper det ved stokken K 1939, noe som tyder på at denne antatte bygningen fortsatt har stått på dette tidspunktet.

Figur 54. Branntrinn 1, tomt 4, situasjon E.

Derimot ligger L 7924, tynt flislag, over denne stokken. Laget kan være fra byggingen av et hus på stedet. Dette kan være bygningen K 1765 i sit. F, og K 1928 ildstedet i denne bygningen. Men leirlaget går klart inn under den brente stokken som er antatt å være svill i S-veggen i denne bygningen. Dette gjør tolkningen usikker. Det kan ha stått en bygning eldre enn K 1765 her.

**Stabbene K 2147** kan tilhøre samme bygning som ildsted K 1928, men dette er svært usikkert. Det er ikke funnet noen andre stabber som passer sammen med disse. De står helt inntil hverandre på linje med N-veggen i den brente bygningen K 1765 (sit. F), men ikke under NV hjørne av denne. Fordi de står i en NS-rekke, er det rimelig at de er en del av en V-vegg. V-veggen i K 1765 er lengre mot V. Stabbene har brannspor som er antatt å være sekundære.

**K 1938** er to halvkløvninger. De ligger orientert like N for det eldre flettverksgjerdet K 1936. Den ene er delvis brent, trolig sekundært. De kan tilhøre en konstruksjon i tomt 3, men er valgt tolket som en gangvei i dråpefallet mellom de to tomtene.

**Nedgravningen K 2141** ligger i det åpne området S i tomten. Den er gravet ned gjennom det primært akkumulerte laget med dyremøkk L 7774. Lagene går noe ned mot rennen fra begge sider, noe som kan tyde på at den har virket uttørrende på lagene. I bunnen er det et sandlag som er tolket som vanntransportert. Det er mulig at det i utgangspunktet dreier seg om en renne gravd for å drenere området i Ø.

Jordlagene her er fuktige og inneholder vanntransportert masse. Det ser ut til å ha vært et vannsig her gjennom alle de periodene som er gravd.

### Situasjon F

Denne situasjonen er brent av brann 1. N del av tomten er tett bebygget. Tre bygninger står her i en rekke langs N-siden. De slutter langs en rett linje langs tomtegrensen mot N, mens de er ulike brede og slutter langs en ujevn linje mot S. To av bygningene, K 1762 og K 1765 er stuebygninger av den vanlige toromstypen med ildsted. Den tredje, lengst i V, K 1766/K 1743, er mer uklar. S for K 1762 er det et vel 3m bredt borddekke, K 1753. Dette er det eldste borddekket i dette området som må ha vært spesielt fuktig pga vannsig fra Ø. Mellom dette dekket og N-veggen i bygningene i tomt 5 er det et ca. 2 m bredt ubebygget område. Dette ser det ut til å være brukt til avfall, først og fremst aske, trekull og kokstein, men også



møkk og husholdningsavfall. Lagene har gjerne horisontal sjiktning og en del virker som ildstedsutkast. Bruken av området kan ha sammenheng med sleppveggsbrønnen K 2181 (se sit. D). Den er brent av brann 1, og på dette tidspunkt er det sannsynlig at den enten har tilhørt tomt 4, eller at den har vært felles for beboerne av tomt 4 og 5, evt. også for andre. Området Ø for brønnen har trolig vært åpent og brukt til avfallsdeponering.

Figur 55. Branntrinn 1, tomt 4, situasjon F, samt litt av tomt 5.

**Borddekket K 1753** er det første av en rekke borddekker på det samme stedet. Området har vært vått. Det ligger flere lag over hverandre med godt bevart organisk materiale her. Lagene er stort sett avfall med en del gjødsel, L 7774, L 7922. Sand og leire bærer preg av vanntransport. I S er det et tykt koksteinslag, L 7745. Borddekket er solid konstruert med halvklovninger naglet til underliggerne K 1780. Den S underliggeren har et fløtningshull i enden. Det ser ut til at borddekket har fortsatt videre mot V, men her er det bare få rester igjen av det. Disse er kalt K 1779.

**K 1768** er brent orientert trevirke helt på grensen til tomt 5. Her er funnet relingsplanken av en båt med keip.

**Stuebygningen K 1762** er kraftig brent. Den ligger helt inntil borddekket K 1735. S veggsvill ser ut til å være lagt ned etter dekket. Den ligger helt på linje med og i fortsettelsen av flettverksgjerdet K 1736 sit. C-D. Bygningen ligger oppå L 7912, som trolig er påført som utjevning. Over dette ligger planker K 1790 som hviler på lunner, derover et blandet flislag med møkk o.a. L 7900 og over dette gulvet K 1785. Det er

klart at det her har foregått en utskiftning av gulv i det store V rommet. Gulvplankene går helt inntil veggstokkene, og det er ikke funnet noen spor av moldbenk. Også hjørneildstedet K 1798 har vært reparert minst en gang, idet det er lagt nye heller i fyringsplanet. Steinkarmene er av Sørheims type 5 med stående heller ut mot veggene og innenfor disse markstein. Ildstedet er ut mot rommet holdt på plass av en trekarm.

**Stuebygningen K 1765** ligger helt inntil K 1762 og det ser ut til at de har hatt felles yttervegg. Lite er bevart av bygningen pga. sterk brann. Flislaget L 7924 kan være byggelag. Det ligger tett under gulvet i forrommet K 1781. I det store rommet er det i felt ikke registrert noe lag mellom L 7930 som følger flettverksinnhegningen K 1736 sit. C -D og et sand- og leirlag L 7917 i NV del av rommet. Leire fra ildstedet K 1799 er spredt ut over etter brann 1 og dekker bl.a. en stokk som er tolket som svill i S-vegg i bygningen. Denne svillen ligger lengre N enn S-veggen i K 1762 og S-lengen av det eldre felttverksgjerdet. Her kan det imidlertid ha vært en sval inntil veggen. En bevart stabbe kan være fundament for ytterveggen i en slik sval. Den er imidlertid ubrent og kan være fra sit. E. Det samme gjelder den ubrente laftestokken som ligger pent orientert inntil SV hjørne av K 1762. En mulighet er at den sistnevnte ligger i sekundært leie. Mellom denne og stokken inntil ildstedet er det brente planker som kan være fra gulvet i den mulige svalen.

V-veggen i bygningen er trolig identifisert. 2 stabber står på stedet for det antatte SV-hjørnet i bygningen, begge sterkt brent. De passer imidlertid ikke til hverandre, og den ene passer heller ikke til den mulige svillen i S. Det må her ha foregått utskiftninger og forandringer i bygningens levetid, eller en av stabbene er opprinnelig fra sit. E.

**K 1766** er fellesbetegnelse på en del stabber/stolper og trevirke V for K 1765. K 1900 er oppfattet som en grop fylt med brannrester. Den ligger V for den antatte V-veggen i K 1765 og Ø for stabberekken **K 1943**. Det ligger også en del orientert, sterkt brent trevirke her. En skal ikke se bort fra muligheten for at det også har vært en sval på denne siden av K 1765, og at stabbene K 1943 tilhører denne. Ett alternativ er at det har vært et åpent rom mellom K 1765 og K 1943, som da er fundament under Ø-veggen i en bygning. I dette åpne området har det vært en nedgravning K 1900 og muligens en brolegning. Et annet alternativ er at K 1766 er en bygning som har strukket seg helt bort til K 1765, og at også deler av det som er tolket som V-veggen i denne kan være Ø-vegg i K 1766 eller en felles vegg. Stabberekken K 1943 kan i dette tilfellet ha understøttet en indre skillevegg. I alle tilfellene slutter K 1766 ikke på linje med K 1765 og K 1762 mot N. Her kan det ha vært et åpent område eller en bakbygning.

**Sleppveggsbrønnen K 2181** på grensen mot tomt 5 i S er brent av brann 1. De tre bevarte hjørnestavene er brent til ca. 80 - 90 cm ned fra toppen, mens rundt 50 cm eller mer er ubrent i bunnen. 2 av stavene er kuttet av nedentil. De 8 bevarte delene av sleppveggen har ikke brannskader. Det kan se ut som om brannen herjet mens brønnen var halvfull med vann. For nærmere beskrivelse av brønnen se tomt 5, brann 1 situasjon C.

## **Brantrinn 1, tomt 5**

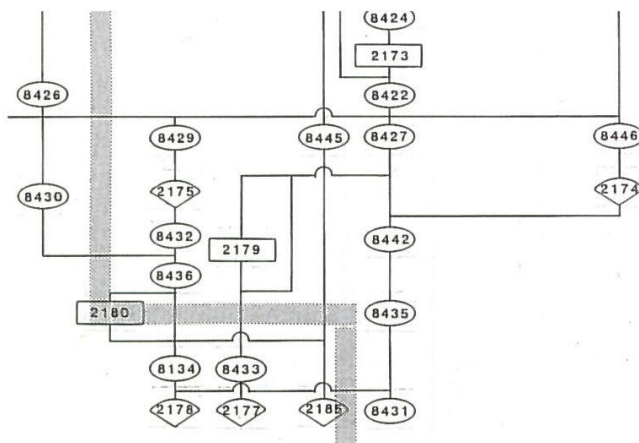
### **Innledning**

I denne tomten er det skilt ut 6 situasjoner, inkludert den brente. Flere av disse består bare av få levninger. Andre består av flere levninger, uten at det har vært mulig å avgjøre om disse har vært samtidige. I noen tilfeller er det klart at levninger ikke er samtidige, men de er allikevel tatt med i samme situasjon fordi de ikke representerer større konstruksjoner som hus eller borddekker. Først i den brente situasjonen F er det bevart så mange rester at

bygningers grunnplan har kunnet registreres. Sit. A er yngre enn sit. A i tomt 4 og tilsvarende helst sit. B i denne. I tomt 4 er det ingen situasjon som tilsvarende situasjon D i tomt 5.

### Sammenfatning

Den eldste tomtegrensen mot tomt 4 er et pelegjerde. I situasjonen eldre enn dette gjerdet kan grensen ha gått lengre S, minst 4m. I flere situasjoner yngre enn pelegjerdet virker det som om grensen har gått noe lengre mot N, men den er ikke klart markert. En mulighet er at det ikke har gått noen tomtegrense her på denne tiden, men at det har vært en sammenhengende tomt. Dette er imidlertid mindre sannsynlig. Med flettverksgjerdet i situasjon D er det etablert et skille som forblir permanent helt frem til 1624-brannen og som må tolkes som tomtegrense. I situasjon E og F er det etablert en struktur tilsvarende den i tomt 4 i slutten av branntrinnet med bygninger lengst N i tomten og S for disse en trebrolegning.



Figur 56. Branntrinn 1, tomt 5.  
Harris matrise.

### Situasjon A

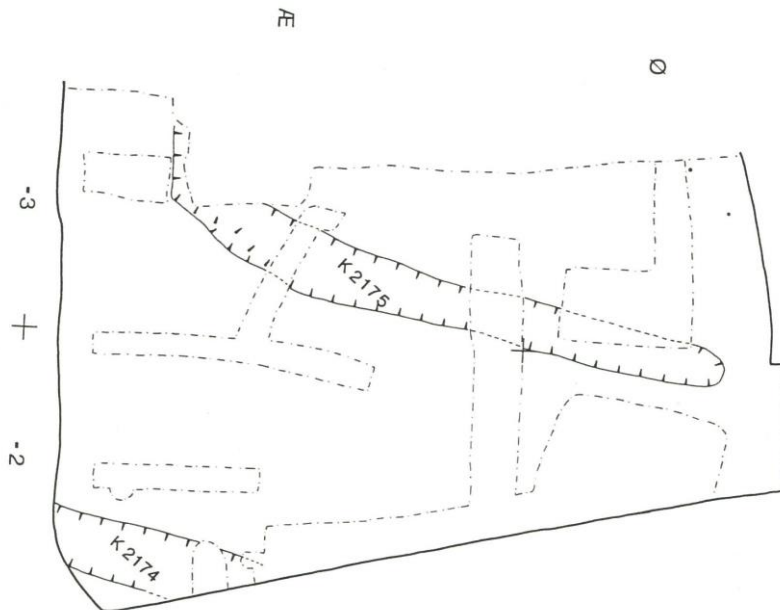
Pelegjerdet K 2180 er oppfattet som tomtegrense mellom tomt 4 og 5 og er beskrevet under sit. B branntrinn 1 i tomt 4. Det er yngre enn grøftesystemet K 2177. Yngre enn dette er også stolpehullet K 2179. Sannsynligvis er dette og pelegjerdet samtidige.

**K 2179** må tolkes som rester av en **bygning S** for pelegjerdet. Ett av stolpehullene har brutt grøften K 2178. Det har hatt skoning av stein og tre, og det vil være rimelig å tolke det som en stolpe i en reisverksbygning, ikke en fundamentstabbe. Selve stolpen fremstod bare som en mørk forfarvning av jorden. Nedgravningsmassen var grusblandet sand med noe silt. Under denne hadde det oppstått en aurhelledannelse i naturbakken, hard, sammenkittet sand med rød jernutfelling. Samme type jernutfelling forekom i et mulig stolpehull lengre Ø, mens det 3,5m V for stolpen med skoning ble funnet et stolpehull uten skoning og spor etter stolpe. Det er usikkert om stolpene er deler av N-veggen i en og samme bygning, men de er valgt plassert sammen pga. riktig orientering. De er yngre enn det sandblandete laget L 8431 over naturbakken, men eldre enn møkklaget L 8427.

### Situasjon B

Situasjonen omfatter to dreneringsgrøfter som er antatt å være samtidige. Begge ligger umiddelbart under det samme ubrente leirlaget. Det er ikke funnet bygningsrester i det underliggende laget. Det består stort sett av dyremøkk, men også en del flis, til dels storfallen, særlig i de undre delene. Overflaten er ujevn, tildels med markerte hull og søkk, 5 - 15 cm i tverrmål, mens bunnen er jevn. En mulig tolkning er at laget er møkk avsatt av dyr som har gått her i en innhegning. Det er imidlertid ikke funnet rester av noe gjerde, og laget kan like gjerne ha fått hullene og søkkene da leirlaget ble påført. I begge tilfeller skyldes hullene antagelig dyrespor. Mesteparten av laget er trolig avsatt før grøftene ble gravet. Avstanden mellom disse er på det minste 4,5m. Dette kunne være passende rom for en

bygning, men det er ikke funnet levninger etter hus som kan være samtidige med denne situasjonen.



**Grøften K 2175** er stort sett orientert som den eldre grøften K 2177 og gjerdet K 2180. Den er gravd ned i naturbakken fra overkant av møkkholdig lag L 8427 i S og L 8430 i N. I bunnen er det leire og til dels meget fin-kornet grå silt. Det virker som om det har rent vann i grøften, dvs. at den har hatt en funksjon som renne. Det er ikke noe fall i naturbakken mot N her, men en jevn skråning mot V.

*Figur 57. Brannt rinn 1, tomt 5, situasjon B.*

Hele grøften ble ikke utgravet, men ingen ting tyder på at den har hatt kanter som har vært forsterket med konstruksjoner av noe slag. Sannsynligvis har den ikke vært åpen særlig lang tid. Dybden er ca. 50 til 80 cm, dypest i V. I Ø er grøften avsluttet med en rund kant, svært steil. Herfra til V-enden er den 9,5m lang. I V vider den seg ut og svinger mot N, til området der det senere er en brønn. Trolig har det vært en kum eller i det minste en grop her samtidig med rennen, og rennen kunne føre vann til denne. Rennen og den mulige kummen ser ikke ut til å ta hensyn til den antatte grenselinjen i situasjon A. I senere situasjoner går et gjerde på S-siden av brønnen. At det ikke er funnet noe skille i situasjonen, kan tyde på at rennen og den antatte kummen var et felles prosjekt for begge tomtene, at det ikke var noe tomteskille her i denne situasjonen, eller at tomteskillet gikk N for den antatte kummen.

Det ubrente leirlaget L 8422 går ned i grøften fra S og sand-leirlaget L 8426 fra N. Disse lagene ser ut til å være samtidige, men har ikke direkte stratigrafisk forbindelse. Underkanten av L 8426 er stedvis svært ujevn. Det går ned i små groper og fordypninger i L 8427. Dette kan tolkes som tråkk av dyr umiddelbart før leirlaget ble påført. Området kan være blitt brukt til dyr. Grøften er fylt med kompakt møkk. Denne må være fylt på etterat grøften gikk av bruk som renne. Møkklaget er sunket sterkt sammen, slik at lag og levninger av tre og stein over heller sterkt ned over den.

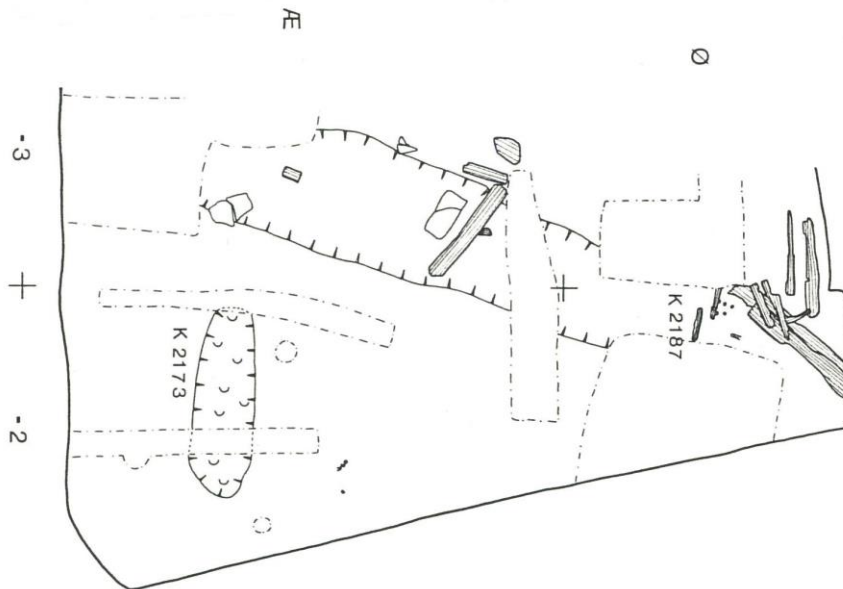
**Grøften K 2174** har omtrent samme orientering som K 2175, men synes å svinge noe mot S. Pga. sterk drenering fra det moderne huset St. Halvards plass 1 ble grøften tømt bare i et lite parti. Også denne var dyp, 50 cm ble målt lengst i V. Den var fylt med møkk som var sunket sammen. Ned i grøften, over møkklaget synker et lag med ubrent leire tolket som L 8422. Også denne grøften må ha vært brukt som dreneringsrenne, men en skal ikke se bort fra at den også har markert et tomteskille. I yngre situasjoner har det omtrent her vært skille mellom bygningsrekke i N og borddekke i S.

### Situasjon C

Situasjonen består av flere levninger og lag som ikke er strengt tatt samtidige, men som må være kommet til i løpet av relativt kort tid. De eldste levningene ligger rett over det ubrente leirlaget nevnt ovenfor, under et yngre leirlag. De yngste levningene ligger over dette



leirlaget. Det er ikke funnet noen bygninger som kan tilhøre denne situasjonen, men derimot nedgravningen til en brønn K 2181 og en nedgravning med møkk, K 2173. Brønnen, som er blant de yngste levningene i situasjonen, er valgt tatt med under denne tomten og ikke under tomt 4 fordi det i situasjonen for øvrig er vanskelig å finne noe skille som kan være tomtegrense S for brønnen. Det har muligens vært en bygning lengst Ø i feltet.



**Gropen K 2173** har et tynt lag møkk i bunnen. Dette har sunket sterkt sammen, slik at lagene over bøyer ned i gropen. Bevaringsforholdene for organisk materiale er svært gode her. Det er mulig at gropen er en latrine, men det ble ikke funnet noe mose, og laget er ikke botanisk analysert. Gropen er gravd så vidt ned i naturbakkesanden. Den er av det eldste i situasjonen.

Figur 58. Brantrinn 1, tomt 5, situasjon C.

Samtidig med gropen K 2173 er noen steinheller og trevirke som ligger over og N for den eldre rennen K 2175 og pga. sammensynkningen av møkklaget i rennen heller sterkt ned mot midten av denne. Det virker som de er spredd fra en ødelagt konstruksjon. Det samme gjelder en del trevirke Ø for K 2175. Her ligger det flere lag med dårlig bevarte stokker og halvkløvninger. Leirlagene går ikke så langt mot Ø. Lagene her består mest av flis og møkk, samt en del steingrus. Muligens har det vært en bygning her som har strukket seg videre mot Ø. Et knippe med peler kan være deler av et fundament for en bygning. De er kalt **K 2187**.

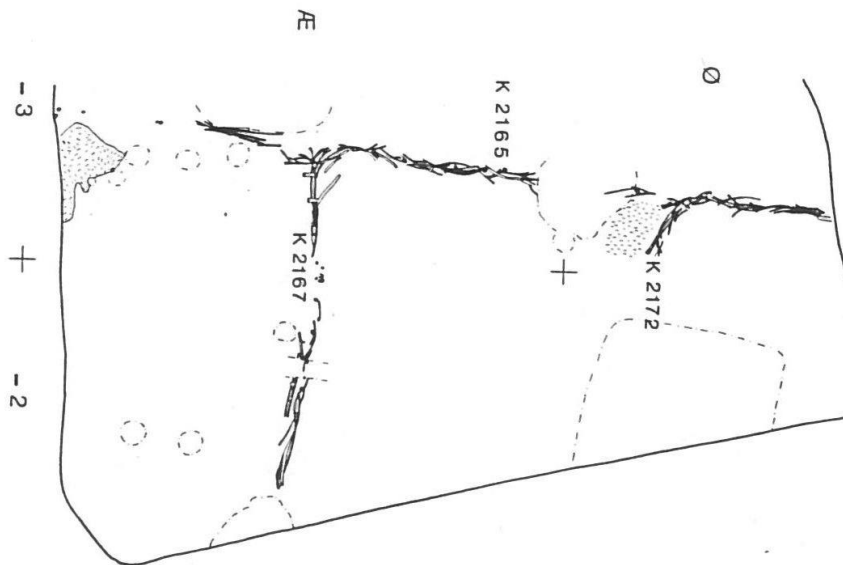
Trevirket over grøften K 2175 strekker seg mot N omtrent til der hvor pelegjerdet K 2180 går i situasjon A. Her ligger det en halvkløvning som er gitt nr. **K 2188**. Den ligger over det yngste leirlaget L 8420 og er sekundært brent av brann 1. Den ligger på grensen til eller tilhører tomt 4 og er omtalt der i situasjon C.

**K 2181** er betegnelsen på en **brønn** som må ha ligget for enden av den eldre rennen K 2175, der hvor det ble antatt at det kunne ha vært en dreneringskum eller grop. På samme sted ligger den senere flettverksbrønnen K 1704. Det ble funnet en firsidig nedgravning og i denne et sandlag L 7746 som vel må stamme fra naturbakkesand. Nedgravningen er gjort etterat halvkløvningen K 2188 var blitt tildekket. Rundt den senere flettverksbrønnen ble funnet en hel del trevirke som sannsynligvis stammer fra denne brønnen. Den har vært bygget i sleppveggsteknikk. Hjørnestolpene er runde og har vært minst 155 cm høye. De har not tilpasset enden av halvkløvninger brukt som fyll mellom stolpene. En hel slik halvkløvning var 110 cm lang. Enden er tilspisset fra den runde siden, slik at denne har vendt ut, mens flatsiden har vendt inn i brønnen. Brønnen er brent av brann 1 (se situasjon F).

### Situasjon D

Det er ikke funnet bygninger i det utgravde området av tomt 5 i denne situasjonen. Mesteparten har vært brukt til deponering av møkk. Møkklaget er avgrenset av flettverksgjerder. Ett

gjerde, kalt K 2165 strekker seg Ø-V over hele det utgravde feltet. Mot S går det to samtidige avgreninger. Møkklaget stopper mot den Ø av disse avgreningene. Flettverksgjerdene er blitt stående også noe etter at møkklaget var deponert eller avsatt. De fleste av pelene og også deler av flettverket er brent av brann 1. Dette er trolig sekundært. Pga signing i jordlagene har pelene i gjerdene stukket opp av bakken på det tidspunktet det brant.



#### Flettverksgjerdet

**K 2165** består av peler av einer med ca. 40 cm mellomrom og einerkvister flettet mellom disse. Flettingen er bevart i to til seks greners høyde fra Ø frem til den V avgreningen, kalt K 2167. V for denne er flettingen ødelagt av den senere flettverksbrønnen som har ligget helt inntil gjerdeflukten. Pelene er tilspisset i enden og slått ned i bakken, 40-50 cm under det underste flettverket.

Figur 59. Branntrekk 1, tomt 5, situasjon D.

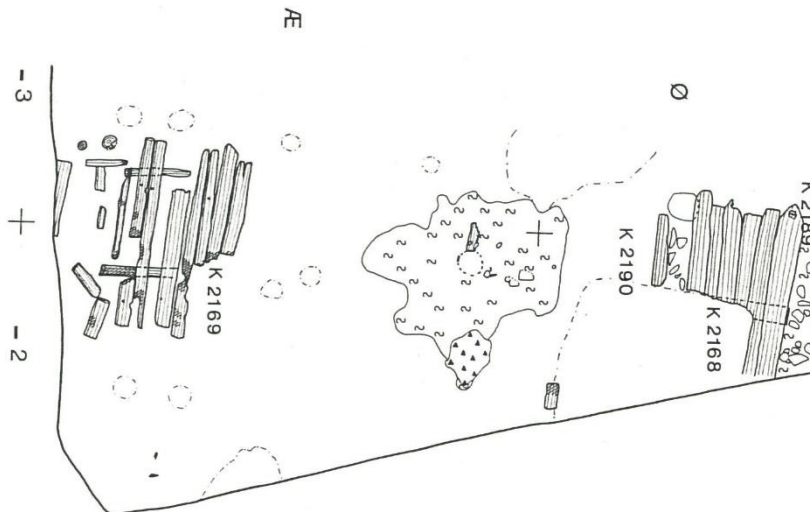
Under og N for gjerdet ligger lag med kokstein, steingrus og trekull kalt L 7745. Det er tolket som ildstedsutkast og er det eldste av en serie lag med brent materiale i dette området. Dette er tolket som en del av tomt 4. S for gjerdet ligger et lag med kompakt møkk, kalt L 8411. Det er eldre enn L 7745. Bunnen av dette laget bøyer opp mot gjerdet og stopper der. Under L 8411 er det imidlertid et eldre møkklag, noe mer flisblandet, og skillet kom ikke alltid tydelig frem. Imidlertid var toppen av møkklaget flere steder helt klar, fordi det var dekket av et sjikt med bjerkenever. Stedvis var det også never nede i møkklaget. Tykkelsen på møkklaget var 10-20cm. En naturlig tolkning ville være at laget var avsatt av dyr holdt i innhegninger av flettverk. Neveren kan være lagt oppå for å lette ferdsele på et tidspunkt da området fikk en annen funksjon. Over møkklaget ble det lengst i V funnet yngre møkklag, mens det i midtre og Ø deler av feltet var humus med flis og humus med steinkorn over.

**Flettverksgjerdet K 2167** er den V forgreningen av K 2165 mot S. Forbindelsen både mot Ø og V i K 2165 er helt klar. Under de kraftige øvre flettverksgrenene er det tynnere, dårlig bevarte grener. Dette kan bety at de underste delene av flettingen er gravd ned i bakken og derved blitt hurtigere mørkne, men det er også mulig at en del av flettingen er blitt skiftet ut. Møkklaget finnes på begge sider av K 2167, og gjerdet ser ut til å ha stått også senere. Det står rett Ø for antatt Ø-vegg i K 2171, brent av brann 1. Dette tilsvarer beliggenheten av gjerdet andre steder, der de omfatter et areal der det senere blir bygget hus.

**Flettverksgjerdet K 2172** grener ut fra Ø del av K 2165, men er brutt sekundært mot S. Møkklaget stopper mot Ø inntil gjerdet. Stratigrafisk ligger det over brunt lag med steinkorn L 8407, men under brunt lag L 8403. At møkklaget slutter her, kan skyldes at det har stått en bygning her mot Ø. Noen slik er imidlertid ikke påvist. Det er ikke fastslått hvorfor gjerdet er brutt mot S.

## Situasjon E

Til denne situasjonen hører 2 trebroglegninger. Brolegningen i Ø, K 2168 er klart eldre enn den brente bygningen over. Trolig er det gulvet i et hus. Brolegningen K 2169 lengst i V har enkelte brannspor, og det er mulig at den kan være gulv i en bygning som har brent ved brann 1. Da dette er usikkert, er den valgt plassert i en eldre situasjon. I flaten mellom disse dekkene er tegnet et ubrent leirlag. Dette må helst tolkes som planeringslag under bygningen K 2164, brent ved brann 1. Et stolpehull kan være fra et stillas, men en skal ikke se helt bort fra at det kan ha vært en bygning her før K 2164.



### Trebroglegningen K 2168

består av halvkløvninger med flat overside. De hviler på en rund ØV-gående underligger og har en utsparring for denne. Mot S er brolegningen brutt sekundært, mot N stopper halvkløvningene uregelmessig. Noen er rett avhugget. 3 er tilspisset og har et hugget hull, trolig fløtningshull, dvs. at hullene ikke har hatt noen funksjon i K 2168. Brolegningen er 1,70m bred.

Figur 60. Branntrinn 1, tomt 5, situasjon E.

Det er mindre sannsynlig at den er gulv i en bygning. Den uregelmessige avslutningen med opptil 40 cm forskjell gjør at det evt. må ha vært en benk her, men det er ikke levninger av en slik, og heller ikke av noen vegg. På begge sider er det ubrent leire med til dels store marksteiner. Disse kan oppfattes som syllsteiner under vegger. I den Ø rekken er det flere steiner på rekke. I den V er det bare en stor stein. Den ligger omtrent under det som er antatt å være NØ hjørne i bygning K 2164 brent av brann 1, men den er dekket av ubrent leire/silt L 8401 som også ligger inn over hele K 2168. Det er rimelig å tenke seg at brolegningen er et utendørs dekke mellom to husvegger. De antatte bygningene har fått nr. **K 2189** Ø for og **K 2190** V for K 2168. Muligens har K 2190 hatt en utstrekning tilsvarende leirlaget L 8402 under V deler av den brente bygningen K 2164 sit. F.

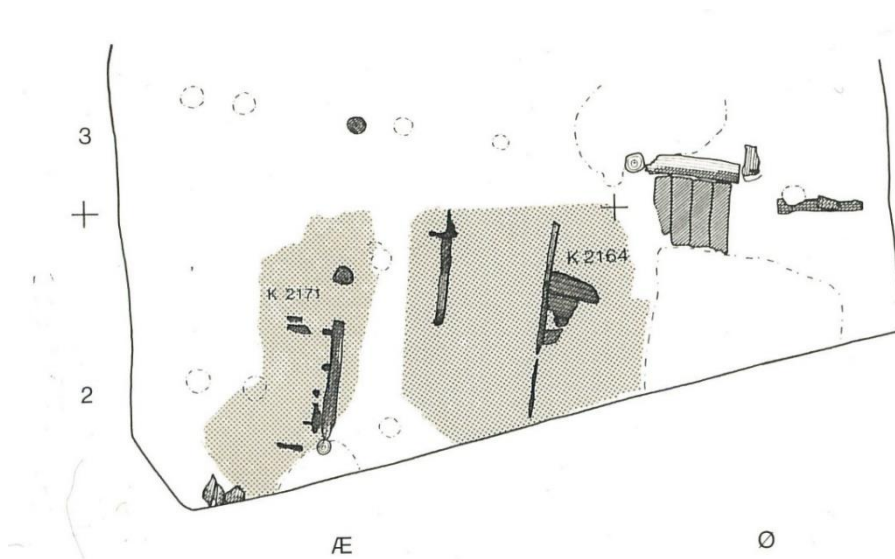
**Trebroglegningen K 2169** har en del brannspor, men langt fra alt trevirket er brent. Halvkløvningene i Ø er helt brent av i S. Her var det et tykt brannlag som gikk ned i en grop, dannet pga nedsynkning over gropen K 2173, sit. C. Lengre V var bare enkelte halvkløvninger brent, og brannlaget kunne bare skjelnes helt sporadisk, mellom møkklagene L 8413 og L 8405. Det førstnevnte er vel samtidig med møkklaget L 8411, sit. D. Halvkløvningene er av ulik bredde, ca. 12-24 cm, og av ulik tykkelse. Flere har på undersiden utsparringer for underliggere, men de to korte underliggerne som de vestligste halvkløvningene hviler på, er det ikke utsparringer for. Dette og flere naglehull uten påviselig funksjon viser at halvkløvningene ligger i sekundært leie. Den forskjellige bredden og også den uregelmessige avslutningen mot N og S gir et uryddig inntrykk som taler mot en tolkning av dekket som gulv i en bygning. De korte underliggerne stopper mot V omtrent på høyde med eller litt Ø for en ubrent stolpe. Denne har en bred langsgående not som peker mot Ø og en smalere som peker mot S. Hvis disse har hatt funksjon på stedet, må det ha vært et hjørne i en konstruksjon her, kanskje en lett trebygning. Kanskje K 2169 kan ha dannet gulv i denne. Imidlertid strekker halvkløvningene seg

lengre mot N enn stolpen, og hvis denne tolkningen skal være riktig, må en evt. svill ha ligget oppå halvkløvningene. Da det heller ikke ble funnet noe tapphull for en svill, må denne hypotesen betraktes som svært usikker. Sporene i stolpen kan være fra en tidligere bruk, og stolpen kan ha hatt å gjøre med konstruksjoner som har fortsatt lengre V. En siste mulighet er at stolpen og dekket er fra ulik tid.

Oppå dekket var det som nevnt møkk. Dette møkklaget kan tyde på at det har vært husdyr her. Det behøver ikke nødvendigvis å ha vært et fjøs. Hvis stolpe og dekke er fra forskjellig tid og det oppå dekket er blitt avsatt møkk, er det ikke umulig at konstruksjonen har stått til brann 1 herjet. Brannen ville i tilfelle ikke ha kunnet trenge gjennom møkklaget.

### Situasjon F

Denne situasjonen er brent. Brannlag dekket mesteparten av området i tomt 5, men det er ikke helt kontinuerlig, og i flere områder er det oppblandet med ubrent materiale. Mesteparten av trevirket er brent opp eller ryddet bort, og det er derfor noe usikkert hva som har hørt med til de enkelte bygningene. Det ser ut som det har vært en sammenhengende rekke med hus, muligens adskilt av trebrolegninger som har vært overdekket eller åpne. S for husrekken er det rester av en trebrolegning, vel en gårdsplass. Toppen av pelene i flettverksgjerdet K 2165 er brent, men dette er trolig sekundært. Det ser ut til å ha vært et åpent område rett N for bygningene i situasjonen. Dette tilhører tomt 4.



**K 2164** er rester av en **bygning** som kan ha hatt 2 rom. I Ø er det muligens et laftehjørne. Av N-veggen er bevart deler av en svill. Denne stopper rett mot Ø.

Figur 61. Branntrinn 1, tomt 5, situasjon F, brent.

Her kan det ha vært et laftehjørne, på samme sted som

den store syllsteinen i sit. E. Det er også funnet N-enden av en mulig Ø-svill, men denne er ubrent. Inntil N-svillen ligger et gulv av pent tilpassete NS-gående bord. Alle er sterkt brent. Ø for og inntil disse er et ubrent bord. Det er delvis dekket av siltlaget L 8401 og er derfor plassert i sit. E. At det er så helt tilpasset de brente bordene, kan tyde på at det har vært kontinuitet mellom en ubrent fase samtidig med K 2168 og den brente fasen. N-svillen er svakt trapesformet. Utsiden er ubrent, og her er jordlag akkumulert i stokkens levetid. Det brente gulvet ligger en del lavere enn brannlaget N for stokken.

Mot V er svillen kuttet av moderne kloakkum. Her står det imidlertid en stabbe som trolig er samtidig med K 2164. Den kan ha understøttet et laft. Stabben står omtrent på linje med en NS-gående syllsteinsrekke tolket som yngre enn brannen. Lengre V er det to NS-gående stokker som må være lunner under et gulv. Det er bare funnet få ØV-gående bord over disse. Brannlaget, kalt L 8396, slutter mot N omtrent i fortsettelsen av svillen nevnt ovenfor, og mot V for bygning K 2171. Lunnene ser ut til å

ha ligget symmetrisk i forhold til veggene. Bygningen kan være av toromstypen, med et smalt forrom i Ø. Det er imidlertid ikke funnet noe ildsted i det store rommet. Dette kan muligens være ryddet bort.

Av **bygning K 2171** er det bare funnet rester av Ø-veggen, 3 fundamentstabber, en i hvert hjørne og en i midten, og den S del av svillen. Veggen har vært ca. 5,3 m lang. Det er ikke hel kontakt mellom brannlag L 8409, som har brent denne bygningen, og brannlag L 8396, men ut fra stratigrafien må det være samme brann. Mot V er laget tykt og har tydeligvis brent på stedet, men tynner etterhvert ut. Sannsynligvis er det blitt ryddet bort.

**Borddekket K 2170 S** for bygning K 2171 er bare bevart som tre delvis brente bord inntil hverandre. Det er naturlig å tolke det som et utvendig gårdsplassdekk ut fra dekkene funnet på samme sted i branntrekk 2.

## **B3.2 BRANNTREKK 2**

Dette branntrekket omfatter hele utgravningsfeltet og alle tomtene 1-5. Det er stort sett svært godt bevarte organiske levninger. Få av de moderne nedgravningene har gått så dypt ned at de har ødelagt vesentlige deler av dette branntrekket. Tomtene er inndelt i 4 - 6 situasjoner. Netto utgravd areal er 664 m<sup>2</sup> i de eldste delene av dette branntrekket, i de yngste 598 m<sup>2</sup>.

### **Tomt 1**

#### **Innledning**

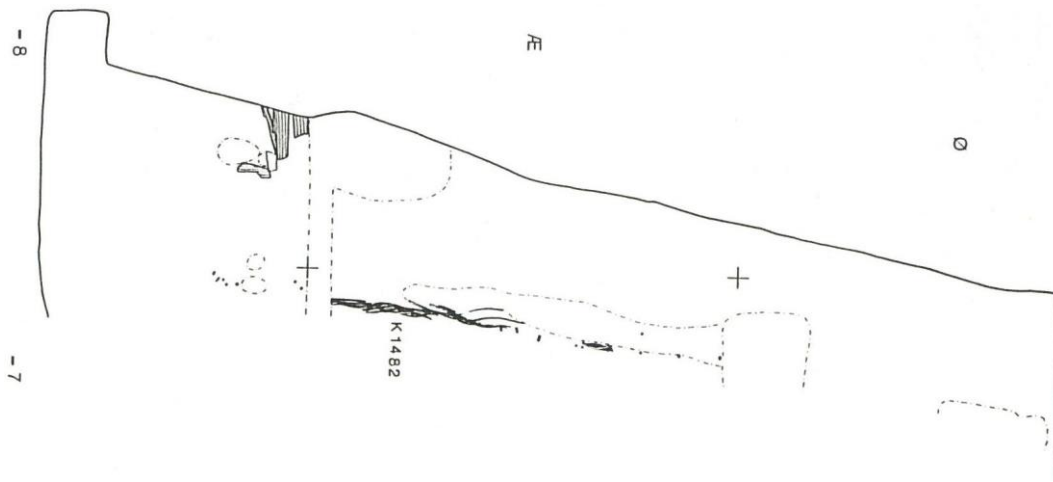
Også i dette branntrekket faller bare en stripe på ca. 3 m av denne tomten innenfor feltet. I hele dette området hadde en moderne kjeller fjernet kulturlagene helt ned til under nivået for brann 2. Nedgravningen hadde gått ned til ulik dybde i ulike områder, og vi får dermed i stor grad uavhengige rekker i den stratigrafiske sekvensen. Via relasjoner til lag og konstruksjoner i og S for tomtegrensen er det likevel mulig å sannsynliggjøre et bilde som i hovedsak bør være riktig for hovedkonstruksjonenes vedkommende.

#### **Sammenfatning**

Etter brann 1 reises det først et flettverksgjerde i tomtegrensen mot S (sit. A). Senere reises det trolig en bygning mot gaten, og en annen bygning lenger Ø på tomten (sit. B). Ingen av disse har rester av ildsted i den delen som faller innenfor feltet. Etter at den østlige er revet, reises det en bygning med ildsted, trolig en toromsbygning, på midtre søndre del av tomten (sit. C). Når denne er revet omdisponeres den delen av tomten som faller innenfor feltet. Det legges et dekke som det bare er bevart rester av i tomtens sydligste midtre og vestre del, men som muligens har dekket en større andel av søndre del (sit. D). Alle lag og konstruksjoner som er yngre enn dekket er fjernet i dette branntrekket. En brønn med vegger av sleppverk kan skrive seg fra dette branntrekket, men er sannsynligvis yngre (omtalt under sit. D).

#### **Situasjon A**

Den første konstruksjonen som blir til etter brann 1 er flettverksgjerdet K 1482, som trolig er en første markering av tomtegrensen mot S etter brann 1. Gjerdet er sannsynligvis sekundært forstyrret i begge ender.



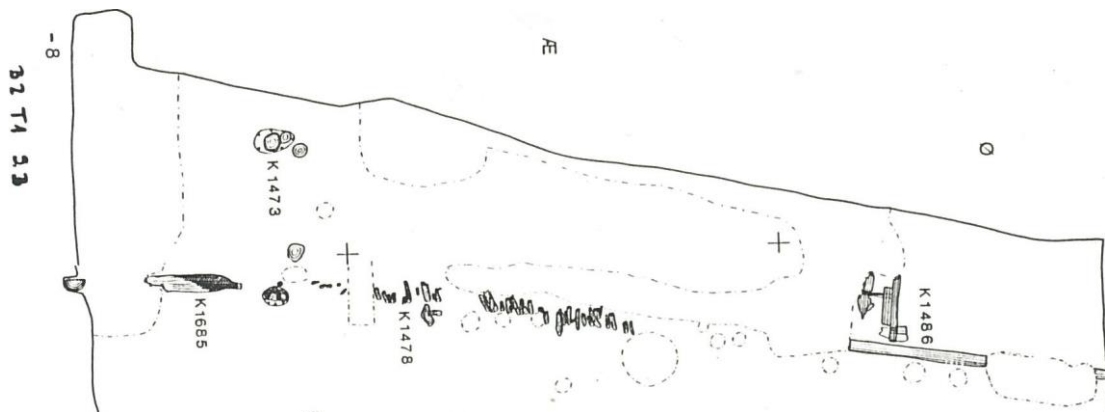
Figur 62. Brantrinn 2, tomt 2, situasjon A. Flettverksgjerde K 1482.

**Flettverksgjerdet K 1482** kan ut fra matrisen være eldre enn brann 1, men siden L 6834 som er yngre enn brannen, stopper mot gjerdet, må det ha stått her da laget ble påført. Og siden det er ubrent må det være yngre enn brannen.

Noe orientert trevirke V i tomten kan være fra et utendørs borddekke.

### Situasjon B

Grunnlaget for slutninger om konstruksjoner og samtidighet er usikkert i denne situasjonen, men det ser ut til å ha ligget en bygning mot gaten, K 1473, og i østre del av tomten en bygning K 1486. Dette er første gang vi har spor av en bygning mot gaten på denne tomten. I tomtegrensen mot S reises pelegjerdet K 1478 (se tomt 3).

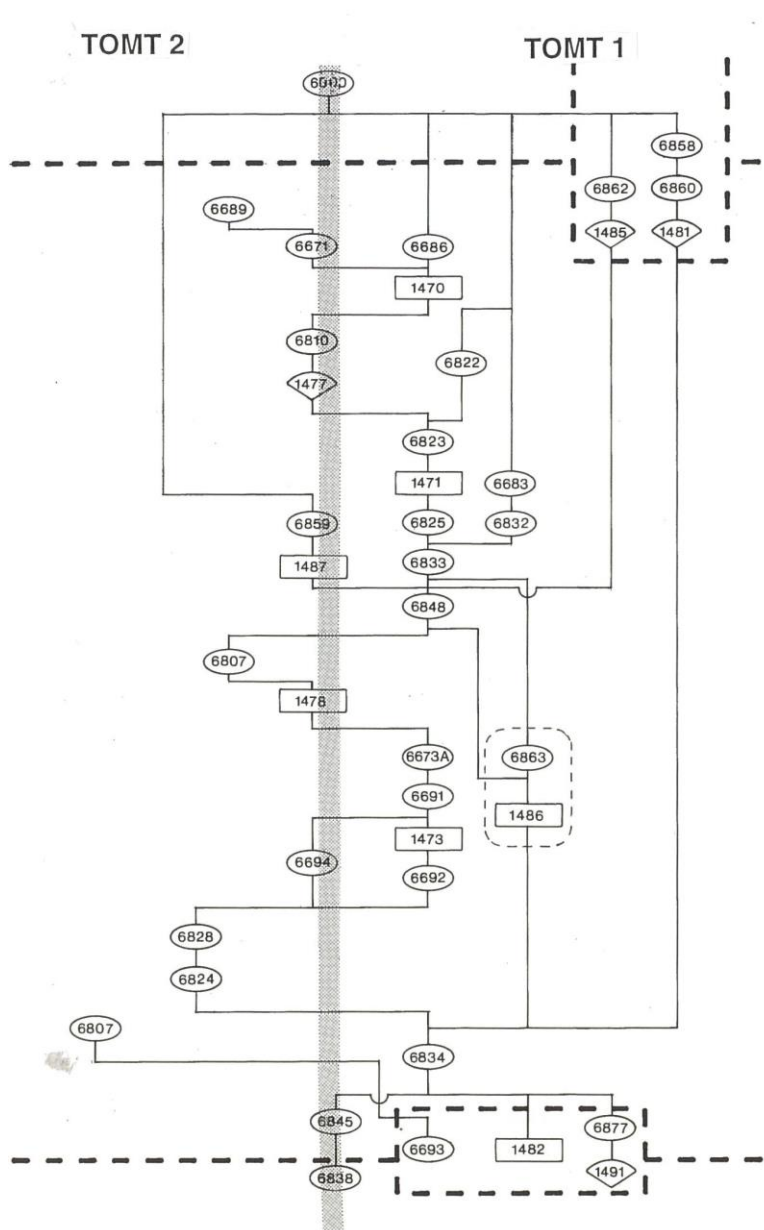


Figur 63. Brantrinn 2, tomt 1, situasjon B.

Laget 6834 dekker midtre og østre del av tomten, men er via lag på tomt 2 også forbundet med vestlige del av tomt 1. I V står en del stabber som er samlet under betegnelsen K 1473. På L 6834 Ø på tomten ligger K 1486, som er de sparsomme restene av en bygning, nærmere bestemt SØ-hjørnet. Den må opprinnelig ha strukket seg så langt vestover at den ikke kan ha stått samtidig med K 1471, som senere bygges i midtre del av tomten. Bygningen K 1486 har derfor trolig eksistert samtidig med K 1473, som er den andre konstruksjon som ligger umiddelbart over L 6834. Det er usikkert om disse skal regnes til tomt 2 eller tomt 1. De er tegnet på tomt 1.

**Bygning K 1473.** De fire stabbene har noe ulike stratigrafiske relasjoner. De to lengst i NV er gravet ned fra L 6834. Disse har dypere bunn-nivå enn de andre, og markerer derfor muligens hjørnet av en bygning. De to andre stabbene kan muligens ha sammenheng med et tilbygg, eller de kan ha vært knyttet til den samme





bygningen. Bygningen er den første vi har spor av på tomtens vestlige del. Det er usikkert om stabbene er fundament for bygningens V- eller Ø-vegg. Det siste er kanskje mest sannsynlig. En moderne nedgravning lenger V, eventuelt feltets avgrensning, kan i så fall forklare hvorfor vi ikke har funnet andre fundamenter for bygningen.

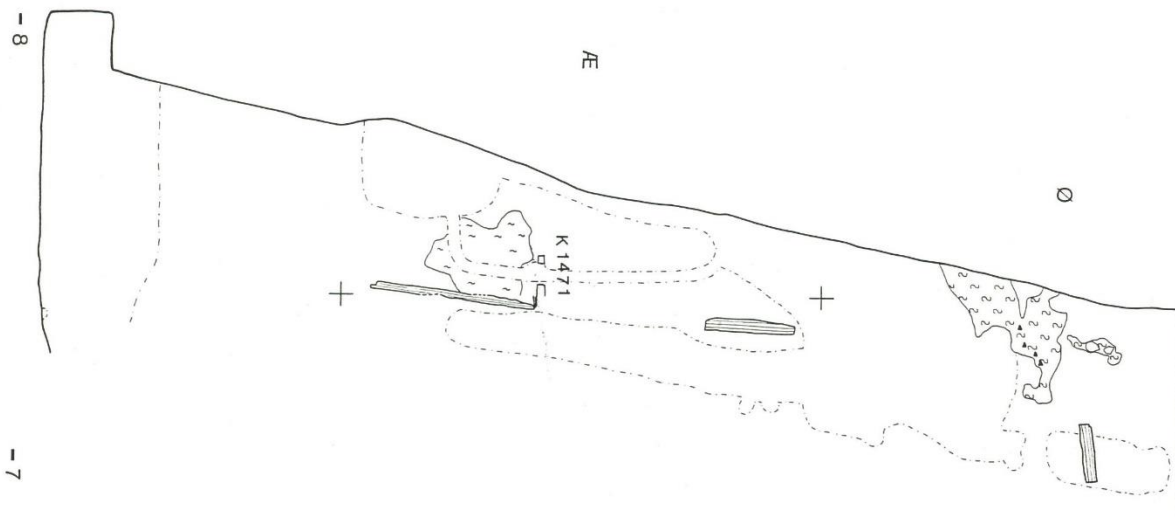
Av bygningen K 1486 er det innenfor feltet bare bevart noen fragmenter lengst SØ i bygningen. Det er den sydligste meteren av Ø-svillen, et lafthode fra S-svillen, en fundamentstein under det SØ laftet, noen plankbiter og et lite stykke av en lunne fra SØ-delen av gulvet i bygningen. Det er ikke noe grunnlag for å rekonstruere bygningens N- og V-vegg. På gulvet ligger L 6863, et akkumulert lag av humus med litt flis og noen fiskebein. Humusen kan stamme fra møkk, men fiskebeina kan tyde på at laget er husholdningsavfall. Laget forteller dermed ikke noe definitivt om bygningens funksjon. Ø og S for bygningen ligger det redeponerte L 6848, som inneholder mye leire og humus. Laget er trolig fylt inntil bygningen mens den sto.

Figur 64. Harris matrise branntynn 2, tomt 1.

### Situasjon C

Etter at K 1486 er revet reises en bygning med ildsted, K 1471, på midtre søndre del av tomten. Antagelig er den en toromsbygning. Det er uvisst om K 1473 fortsatt står etter at K 1471 er bygget.

L 6691 og 6673A er trolig lag som er fylt på under byggingen av K 1473 sit. B. Lagene er fylt på etter at stabbene var satt ned, før bygningen ble reist. L 6833 er et lag som er akkumulert over K 1486 etter at denne bygningen var revet. Deretter akkumuleres L 6825 på midtre del av tomten, før bygningen K 1471 bygges. Stratigrafien forteller ikke om K 1473 ble stående etter at K 1471 var bygget.

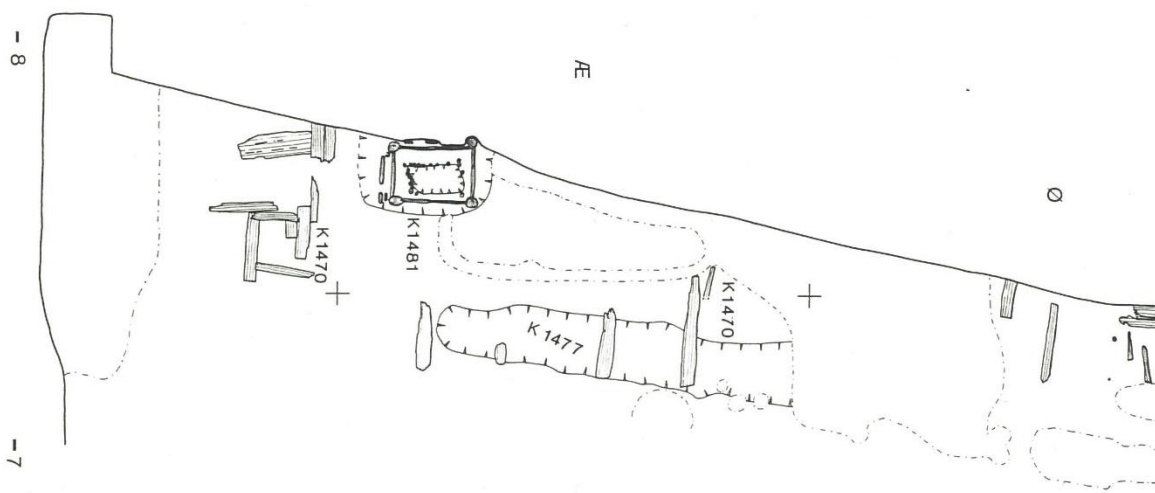


Figur 65. Brantrinn 2, tomt 1, situasjon C.

Av **bygningen K 1471** er det bevart to atskilte stykker av søndre svill, rester av ildstedet, og rester av en lunne i gulvet like V for ildstedet. L 6823 er rivningslag for ildstedet. Plasseringen av lunnen viser at ildstedet har ligget i SV-hjørnet av rommet. Forløpet av Ø-, V- og N-vegg er usikkert. V-veggen lar seg beregne noenlunde ut fra ildstedets plassering, og ut fra forutsetningen at bygningen har vært en toromsbygning.

#### Situasjon D

Etter at bygningen K 1471 er revet anlegges det et dekke, K 1470, på søndre del av tomten. På grunn av den nyere tids kjelleren er det bare bevart få rester av dekket. Det kan derfor ha hatt en større utbredelse enn lengst syd på den midtre og vestre delen av tomten, der restene finnes. Anleggelsen av dekket betyr en omdisponering av den delen av tomten vi har opplysninger om. Fra hovedsakelig å være et område med bygninger blir det nå et område med et utvendig dekke, antagelig en gårdsplass.



Figur 66. Brantrinn 2, tomt 1, situasjon D.

Etter rivningen av bygningen K 1471 graves det en **overvannsgrøft** i tomtegrensen, **K 1477**. Etter at denne grøften er fylt legges det et dekke, K 1470, på tomt 1.

**Dekket K 1470.** På grunn av den moderne kjelleren er restene av dette sterkt skadet, og de finnes bare på midtre og vestre del lengst S. I midtre del ligger rester av fire lunner. De er flathugget på den siden som vender opp, og må ha ligget under et utvendig dekke. I N er de sekundært brutt. Lenger V ligger rester av et par lunner med stykker av kløvninger fra selve dekket på.



**Brønnen K 1481** på midtre del av tomten kan være fra dette brannttrinnet, men sannsynligvis er den yngre (**figur 67**). Brønnen er konstruert som en kasse med loddrettstående stolpe i hvert hjørne og sleppvegger i sidene. Den er skadet av den moderne kjelleren i toppen, så den opprinnelige dybden er ikke kjent.

Da vi fant den var konstruksjonen ca 1,2 m dyp. I midten er det en nedgravning som gjør brønnen ytterligere 0,3 m dypere. Formålet med nedgravningen må vel ha vært å få mer vann i brønnen.

*Figur 67. Sleppveggsbrønnen K1481 i tomt 1. Branntrinn 2, situasjon D, muligens yngre.*

Denne nedgravningen er omgitt av loddrettstående pelere, ca 22 i tallet. Pelene står med toppen 0,6-0,7 m over bunnen av brønnen. Formålet med disse pelene er litt uklart. Kanskje skulle de hindre sand og leire i å sige ned i den dypere nedgravningen i midten.

## **Branntrinn 2 Tomt 2**

### **Innledning**

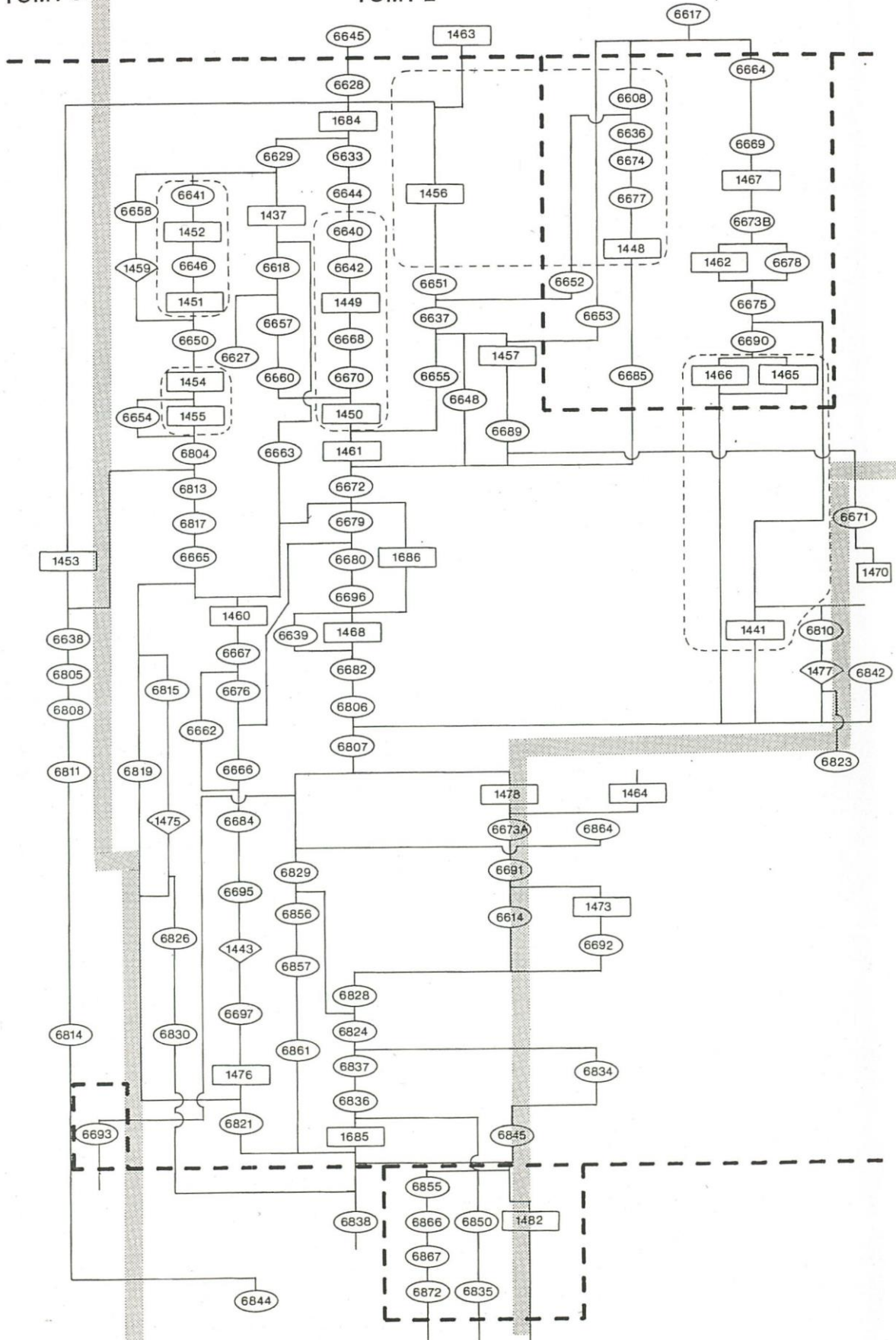
Bevaringsforholdene for organisk materiale er gode i hele brannttrinnet, og graden av sekundære inngrep er forholdsvis liten. Brannttrinnet er i denne tomten delt inn i seks situasjoner.

### **Sammenfatning**

Etter brann 1 reises det først en helt ny type bygning langs gaten i V i nesten hele tomtens bredde. Bygningen kan ha vært handelsbod/verksted/lagerlokale. I løpet av brannttrinnet avløser to slike bygninger hverandre her (sit. B og C-E). Nordre del av tomten rommer i første del av brannttrinnet (sit. C og D) stort sett samme type bygninger som tidligere, men etter en tid reises to bygninger med ildsted her (sit. E). Trekk ved konstruksjon av en renne langs hele tomten kan tyde på at bygningene i N og V har hatt ulike brukere (sit. D). Langs midtre del av tomten, fra Ø til V, ligger det store deler av perioden et plankedekke (sit. C, D og F). I midtre del har det dannet en gårds plass, 5-6 m bred, mens forbindelsen til gaten lengst SV på tomten bare har vært ca 2,5 m bred. S for dekket, i SØ-delen av tomten, står det en tid mot slutten av brannttrinnet to bygninger som ser ut til å ha vært fjøs eller stall (sit. E). I løpet av brannttrinnet tetner bebyggelsen på tomten sterkt til, men når brann 2 kommer (sit. F), står det igjen få hus på tomten, slik som ved brann 1.

TOMT 3

TOMT 2



Figur 68. Brantrinns 2, tomt 2. Harris matrise.

### Situasjon A

Den første konstruksjonen som kommer etter brann 1, er flettverksgjerdet K 1482, som sannsynligvis er en første markering av tomtegrensen mot N etter brann 1. Gjerdet er sannsynligvis sekundært forstyrret i begge ender.

**Flettverksgjerdet K 1482** (se tomt 1 sit. A) kan ut fra matrisen være eldre enn brann 1, men siden L 6836 stopper mot gjerdet, og det laget er yngre enn brannen, må gjerdet ha eksistert da laget ble påført. Og siden det er ubrent må det være yngre enn brannen.

### Situasjon B

Den neste konstruksjonen som reises på tomten er en bygning mot gaten i V, K 1685. Det er bevart sparsomme rester av den, men sannsynligvis har den fungert som handelsbod eller verksted, muligens også lagerlokale. Det har aldri tidligere ligget en så stor bygning på dette stedet, og heller ikke andre steder innenfor den delen av tomten som er utgravd. Den representerer altså en ny bygningstype og en ny funksjon på denne delen av tomten. Flettverksgjerdet K 1482 kan ha stått da K 1685 ble reist, men en gang etter at den ble reist, erstattes det av et gjerde av tettstilte peler, K 1478, som går østover fra bygningens NØ-hjørne. Gjerdet ser ut til å være sekundært avbrutt i Ø, kanskje da det ble revet. Det kan ha hatt en åpning, muligens med port, mot N.

I NV kommer det etter brannen først to planeringslag, L 6836 og L 6837. De har trolig forberedt grunnen for en bygning, K 1685. Det er bare bevart to stabber og en del av det øvrige fundamentet for nordre svill fra bygningen. Størrelse og form er rekonstruert ut fra utstrekningen på lag som må skrive seg fra bygningens brukstid, og ut fra størrelsen på den etterfølgende bygningen på samme tomt, K 1441 (sit. C). Trolig ved byggingen av K 1441 har de øvre restene av K 1685 blitt fjernet.



**Bygning K 1685.** Brann 1 er bare svakt representert i dette området, men nedgravningen for den østlige stabben bryter en planke som er brent in situ. L 6836 dekker nedgravningen, og laget må være påført som en del av fundamenteringen for bygningen, etter at stabben var satt ned, og før bygningen ble reist. Stabben er en halvkløvning med et ca 10 cm dypt og 20 cm bredt nedhugg i N-S retningen i toppen. Her har svillen for bygningens østvegg ligget. Stabben må være NØ-hjørnet i bygningen. Lenger vest står en stabbe som er koplet sammen med den østlige ut fra nivå og plassering. Den er gravet ned i et område som er forstyrret av sekundære nedgravninger. På linjen mellom de to stabbene ligger en delvis brent stokk, som kan være en del av den øvrige fundamenteringen for bygningens nordre svill.

*Figur 69. Pelegjerde K1478 mellom tomt 1 og 2 i situasjon 2B. Pelene tatt opp og lagt ned ved siden av der de stod.*

Den har trolig hatt samme funksjon som den etterfølgende bygningen på samme sted, K 1441, handelsbod/ verksted/ lagerlokale.

**K 1478** er et **pelegjerde** som etterfølger flettverksgjerdet K 1482 på nøyaktig samme linje (**figur 69**). Gjerdet stopper mot NØ-hjørnet av K 1685, og er derfor sannsynligvis satt opp mens denne bygningen sto. Avslutningen i Ø skyldes sannsynligvis en sekundær forstyrrelse. Omtrent midt i gjerdet er det en åpning. Den kan være opprinnelig, og i så fall har det her vært en forbindelse mellom tomtene 1 og 2. Den grunne stabben like SV for åpningen kan være rester av en port.

Mens bygningen K 1685 sto, kan følgende lag ha blitt til: L 6861, 6857, 6856, og 6829. Alle ligger i nordøstre og nordre del av tomten. De er avsatte humifiserte avfallslag. Det er usikkert hvordan sekvensen L 6837, 6824, 6828, 6829 forholder seg til bygningen. Hele eller deler av sekvensen kan stamme fra fundamenteringen og reisingen av bygningen, men de kan også stamme fra tiden etter at bygningen var revet. L 6837 er et koksteinslag, L 6824 og 6828 er avsatte flislag, L 6829 er et redeponert lag av humus og leire. Når humuslaget 6807 avsettes, er bygningen revet.

### Situasjon C

Etter at bygningen K 1685 er revet, reises bygningen K 1441 på samme sted. Lenger Ø på tomten reises bygningene K 1468 og K 1686, den første med ildsted og den andre uten. Samtidig med disse tre bygningene har plankedekket K 1476 vært i bruk. Sannsynligvis er det lagt etter at bygningene var reist. N for K 1686, i tomtegrensen mot N, graves det en grøft, K 1477.

Når bygningen K 1685 er revet avsettes L 6807, som dekker hele nordre del av tomten. Det inneholder humus og flis. Huggflisen kan for en større eller mindre del skrive seg fra tilhugging av tømmer til den nye bygningen mot gaten, K 1441. Hullene for fundamentstabbene for denne bygningen er gravet ned fra L 6807.

**Bygning K 1441** (K 1465, 1466, 1467) består av deler av østre svill og ni stabber som har båret svillen (**figur 71**). Det er også hull etter en tiende stamme. Som del av konstruksjonen regnes også de K-numre som betegner treverk som enten tilhører bygningen, eller som kan ha med destruksjonen av den å gjøre. Flere av de ni stabbene er skadet i toppen ved sekundære forstyrrelser. Det gjelder de to nordligste og nr. 2 og 3 fra S. Alle de andre stabbene har N-S gående nedhugg i toppen, som svillen har ligget i. Svillen er bevart ved de tre tettstilte stabbene omtrent midt på Ø-veggen. Her er svillen skjøtt, og de tre stabbene er åpenbart stilt så tett for å øke bærekraften i denne svekkede delen av svillen. Svillen har trapesformet tverrsnitt.

Avslutningen av bygningen mot N er klar fordi den nordligste stabben står helt i tomtegrensen. I S er den litt mer uklar. Mest sannsynlig er SØ-hjørnet ved de to stabbene som står tett ved hverandre. Det passer best med de to plankedekkene som følger etter hverandre her i den tiden bygningen sto. Den ene stabben som ligger lenger S har kanskje med en ombygging eller med et port-arrangement å gjøre. Bygningen har ikke ildsted, og den har vendt mot gaten i V. Den har trolig fungert som handelsbod/verksted/lagerlokale.

Bygningen K 1441 blir stående svært lenge, helt fram mot slutten av branntrekket, mens bygninger avløser hverandre lenger Ø på tomten. Utenfor og inntil bygningen blir det akkumulert konstruksjoner og lag som også går litt inn under bygningen, som altså har vært hevet fra bakken. Da den ble revet var følgelig bakkenivået høyere utenfor enn inne, og store mengder masse ble fylt på der den hadde stått. Nordre og søndre svill ble fjernet, og massene som hadde blitt akkumulert utenfor, raste inn og ble blandet med massene som ble fylt på etter rivingen.





Figur 70.. Branntrinn 2, tomt 1 og 2, situasjon C.



Dette ble ikke forstått under feltarbeidet. De stratigrafiske data fra disse områdene ble misforstått i felt og er ikke tatt med i matrisen.

Lagfølgen inne i K 1441 utgjør følgelig en uavhengig sekvens som ikke koples sammen med tomten før ved utjevningen etter brann 2.

Figur 71. Stabber og svill i østvegg bygning K1441 tomt 2. Situasjon 2C

Det var ikke bevart sikre rester av gulv inne i K 1441, så det var dårlig grunnlag for å skille mellom lag som eventuelt har blitt fylt på ved legging/utskifting av gulv, og lag som har blitt avsatt/påfylt etter at bygningen var revet. Det samme gjelder de konstruksjoner som ligger mellom K 1441 og L 6617 i matrisen. K 1465 og K 1466 er planker/ halvkløvninger som ligger forholdsvis usystematisk, og som ser ut som deler av en oppfylling. K 1467 er tre halvkløvninger.

**K 1462** er to stabber som ut fra plasseringen kunne ha en funksjon inne i K 1441. De kan ha inngått i gulvkonstruksjonen i bygningen, eller de kan ha båret en skillevegg. Dersom stabbene K 1462 har hatt en funksjon i bygningen, betyr det at alle lag og treverk under stabbene er yngre enn rivingen av bygningen. Dette virker ikke sannsynlig, fordi både L 6675 og L 6690 er avfallslag som er akkumulert innenfor bygningens vegger etter at den ble bygget. Den mest sannsynlige tolkningen er nok at stabbene K 1462 tilhører en konstruksjon som er yngre enn brann 2. Da må også lagene over den være yngre enn brann 2. Dette blir drøftet nærmere under branntrekk 3 sit A, både tomt 1 og 2.

Etter at L 6807 er akkumulert avsettes det ytterligere to lag Ø på tomten, humuslaget 6806 og flislaget 6862, før de to bygningene K 1686 og K 1468 reises. Disse bygningene er det bare bevart få rester av. Vi har heller ingen relativ kronologi mellom dem. Det er ikke klar stratigrafisk forbindelse til dekket K 1476 S for dem, men ut fra utformingen av dekket må det ha vært lagt mens disse bygningene sto.

Av **bygning K 1686** er det bare bevart stabber i N- og V-vegg, og ingen i S- eller Ø-vegg. Ut fra utformingen av samtidig bebyggelse er det likevel mulig å si temmelig sikkert hvor Ø- og S-vegg har gått. Det er ikke spor av ildsted. Plasseringen av to steiner i fundamentet og et lite leirelag inntil V-veggen, nær NV-hjørnet, kan tyde på at det var en inngang her. Størrelsen på bygningen er svært lik K 1490, som lå på dette stedet før brann 1, og funksjonen kan være den samme. Ingen lag knytter seg sikkert til bruken av bygningen, men lenger S på tomten finnes det en del lag som kan skrive seg fra den tiden bygningen var i bruk, sekvensen L 6695 - L 6667. Disse lagene inneholder en del møkk, mer og mindre humifisert. Det kan tenkes at bygningen har vært fjøs eller stall, men den kan også ha vært bod eller loft. Den solide fundamenteringen kan tyde på det siste.

Av **bygning K 1468** er det bare bevart rester av ildstedet, to lunner i gulvet, og en gulvplanke. Bygningen har hatt hjørneildsted med åpning mot NØ, rimeligvis en toromsbygning der ildstedet ligger i hovedrommets SV-hjørne. L 6696 er rivningslaget for ildstedet. Det er ikke bevart sikre rester av nordveggen. Her står det noen stabber som er skadet av en sekundær nedgravning, og som har usikker stratigrafisk tilhørighet. De kan tilhøre K 1468, men de kan også være yngre. Vestveggen er det heller ingen rester av. Den må ha gått helt inntil østveggen i K 1686. Forløpet av S-veggen kan rekonstrueres ut fra ildsted, gulvlnne og dekket K 1476. Bygningen må ha vært et bolighus.

Av **dekket K 1476** er det bevart en hel del i den østlige delen av feltet, og spredte rester vestover mot gaten. Grunnlaget for å binde restene sammen til en konstruksjon er dels lunnene under dekket, dels stratigrafiske data, særlig en yngre renne, K 1443, som skjærer restene av dekket fra Ø til V. Dekket består av halvkløvninger med flatsiden opp. Opprinnelig bredde lar seg lett lese i Ø, ca 2,5 m. Nordre avgrensing lengst V tegnes trolig av de to bevarte bitene av dekket, mens den søndre sannsynligvis har gått i tomtengrensen. Bredden blir her 2-2,5 m. I den midtre delen tyder de bevarte lunnene på at dekket har vært bredt, kanskje omkring 5 m. Her har det altså nærmest vært en gårds plass.

**Rennen K 1477** (se tomt 1 sit. D) er trolig gravet mens bygningen K 1468 sto.

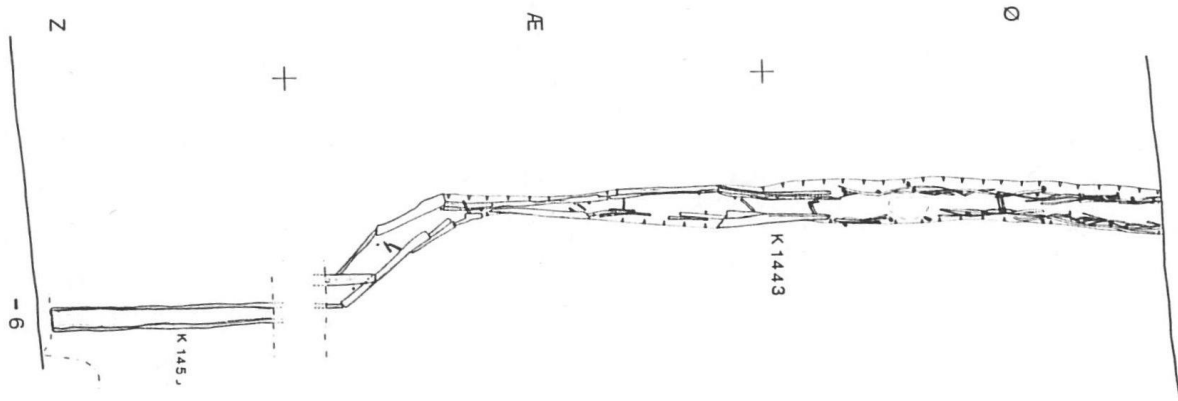
## Situasjon D



Figur 72. Brantrinn 2, tomt 1 situasjon D og tomt 2 situasjon E.

Rennen er sammenhengende, men er konstruert i tre ulike teknikker. Skillene mellom disse korresponderer noenlunde med skillene mellom de tre bygningene på tomten. Muligens hadde brukeren av hver bygning ansvaret for å anlegge og vedlikeholde "sin" del av rennen. I så fall kan dette tyde på at de tre bygningene hadde ulike brukere. Forskjeller i vedlikeholdet av plankedekkene K 1476 og 1437 i situasjon C og E kan tyde på det samme.

**Rennen K 1443 (figur 73, 74)** er hele vegen gravet ned i bakken, men forstøtningen mot jordveggene er konstruert på tre ulike måter. Lengst Ø består den av flettverk. To steder er de to flettverks-forstøtningene holdt fra hverandre med plankebiter på tvers av rennen. I midtre del er forstøtningen gjort med kantstilte planker holdt på plass med peler på innsiden. Lengst i V, i passasjen mot gaten, består rennen av en uthult stakk.



Figur 73. Brantrinn 2, tomt 2, situasjon D. Renne K 1443.



Figur 74. Renne K1443 under gårds plass K1437. Detalj som viser overgangen mellom flettverksvegger i øst og bord satt på høykant i vest. Tomt 2 situasjon 2D.

Mens rennen er i bruk blir det fylt opp masser på begge sider i det midtre området, mens dette ikke skjer i Ø og V. Sammen med en del andre fakta, som vi skal referere senere, tyder dette på at følgende tolkning er riktig: Rennene og arealet på begge sider i hele dens lengde har vært dekket til. Sannsynligvis har det ligget et dekke

over rennen. Dekket har etter en tid blitt fjernet i sin helhet i det midtre området, og her har det så blitt fylt masser på den overflaten som da ble eksponert. I Ø har man ikke fjernet lunnene for dekket. De har blitt gjenanvendt in situ som en del av lunnene (K 1460) for et nytt dekke (K 1437), som ble lagt på et senere tidspunkt (sit. E). Følgende fakta styrker denne tolkningen: I Ø ligger lunnene K 1460 direkte på dekket K 1476. Siden det i Ø ikke er akkumulert masse mellom bruken av K 1476 og leggingen av K 1460, altså i den perioden rennen var i bruk, kan lunnene ha ligget mens rennen var i bruk. Lunnene er i dette området også eldre enn L 6672, som avslutter situasjon D. Denne østlige delen av K 1460 er altså lagt før de bygningene som avløste K 1468 og K 1686 ble reist. Siden dekket K 1437 klart forholder seg til K 1468 og K 1686, og de østre lunnene for dekket er lagt før bygningene ble reist, virker det sikkert at lunnene i den østlige delen av K 1460 er gjenanvendt in situ, mens det i midtre, og kanskje vestre del er lagt nye lunner for dette dekket. Påføringen av lagene i sekvensen L 6695 - 6667 må ha skjedd i en periode etter at det antatte dekket over rennen var fjernet her, og før det nye dekket K 1437 ble lagt.

Heller ikke mellom situasjonene C og D er det stratigrafisk forbindelse mellom bygningene nord på tomten og området i syd. Slik forbindelse får vi ikke før i og med L 6672. Da er rennen gått ut av bruk. Den er fylt med L 6676 og 6662. Nå er også bygningene K 1468 og 1686 nord på tomten revet, og området hvor de sto er dekket av L 6680 og 6679. L 6680 er et akkumulert og temmelig humifisert brukslag. Det er også L 6672, som også dekker området der de to bygningene sto. Det virker sannsynlig at bygningene sto da rennen ble anlagt og var i bruk.

## Situasjon E

På nordre halvdel av tomten, Ø for K 1441 som fremdeles står, reises nå to bygninger, K 1456 og 1450. S for disse, langsetter hele tomten, legges deretter et dekke, K 1437, som er forbundet med et dekke K 1457 som ligger mellom K 1441 og K 1456. SØ på tomten reises bygningene K 1451 og 1455. Det kan ha skjedd før K 1468 og K 1686 sit. C ble revet, men sannsynligvis senere. Bygningene, som begge ser ut til å ha vært fjøs eller stall, har i alle fall vært i bruk en tid samtidig med dekket K 1437. Området i SØ rommer altså, muligens allerede fra situasjon D en ny funksjon i forhold til tidligere. De to nye bygningene N på tomten har ildsted, det østligste også moldbenk. Begge er trolig bolighus. K 1456 introduserer dermed en ny funksjon på denne delen av tomten i forhold til tidligere i dette brantrinnet.

Før bygningene K 1456 og 1450 reises på L 6672, blir en del **planker, K 1461**, spredt utover laget. De kan være lagt som fundamentering for bygningene, men de kan også være tilfeldige strøbord. For den siste muligheten taler treverkets dårlige bevaringsgrad, som tyder på at det har ligget eksponert en tid før det ble dekket av lag og bygninger.

Av **bygning K 1456** (K 1448) er det bare bevart rester av et ildsted (K 1448), fundamentstabber for S-veggen, to stabber og en liten del av svillen for N-veggen, en bit av svillen i Ø-veggen, et stykke av gulvet i for-rommet, to lunner og et lite stykke av gulvet i hovedrommet, og to stabber som trolig har støttet opp under den ene lunnan. Lunner er vanligvis ikke fundamentert, men samme framgangsmåte er brukt i K 1450 ved siden av. Forløpet av Ø- og V-veggen er rekonstruert ut fra stabber og tilstøtende konstruksjoner. I V er muligens stabber fra forløperen, K 1686, gjenanvendt in situ. Selv om det ikke er bevart rester av en indre skillevegg er det rimelig å tro at bygningen har vært en toromsbygning, særlig ut fra ildstedets plassering. Huset har trolig vært bolighus. Dette er en ny funksjon på dette stedet i forhold til tidligere i dette brantrinnet og slutten av forrige brantrinn. Ildstedet har bevart brannflate, og har hatt åpning mot N. Lagene 6677, 6674, 6636, og 6608 hører alle til ildstedet. Lagene hører altså til brantrinn 2, selv om de i matrisen flyter mellom brantrinn 2 og 3. Bygningene står inn i neste situasjon, og er brent av brann 2.

**Bygning K 1450** (K 1449) er langt bedre bevart enn nabobygningen K 1456, selv om det også her er usikkerhet om enkelte veggers forløp. Det meste av bygningen ligger utenfor feltet. I N er den skadet av en yngre nedgravning, men veggens forløp kan rekonstrueres temmelig sikkert ut fra stabber som må høre til bygningen, og ut fra tomtegrensen. I S er veggstokken fjernet ved rivingen, men dekket K 1437 viser klart hvor den har gått. Bygningen har plankegulv, K 1449, som hviler på to lunner. På gulvet finnes to tynne, sterkt humifiserte, avsatte lag, L 6640 og 6642. Lunnene er i S fundamentert på stabber. Langs V-veggen er det rester av en moldbenk. Bjørkenever isolerer moldfyllen i benken fra vegg og gulv. Det ser ikke ut til å ha vært moldbenk langs S-veggen. Utover gulvet lå L 6644, åpenbart et rivningslag for et ildsted. Laget er konsentrert i SØ, og ildstedet må ha ligget i SØ-hjørnet av rommet. Bygningen er et bolighus.

**Dekket K 1457** er velbevart, men noe forstyrret i nordre og søndre del. Det består av Ø-V orienterte halvkløvnings med flatsiden opp, kammet over to N-S orienterte lunner. Mellom dekket og bygningen K 1456 ligger en del N-S orientert treverk som har fylt mellomrommet mellom dekket og bygningen. Dekket har trolig ført fram til en inngang til bygningen K 1441, og/eller til en gjennomgang til nabotomten i N. Kanskje har også området mellom dekket og tomtegrensen vært brukt til ett eller annet. I S henger dekket sammen med det store dekket K 1437. På dekket er det avsatt et tynt lag av flis og møkk. Selv om det stratigrafisk sett flyter mellom brantrinnene 2 og 3, hører det til dekkets brukstid, altså brantrinn 2.



*Figur 75. Borddekke K1437 på tomt 2, situasjon 2E til venstre. Sekundær tønne K1433 (situasjon 3B). Til høyre stuebygningen K1519 på tomt 3, situasjon 2E.*

**Dekket K 1437** (K 1460) (**figur 75**) er konstruert på samme måte som K 1457, og er muligens lagt i samme operasjon. Enkelte steder, særlig i Ø, er halvkløvningene naglet fast i lunnene (K 1460). Som forgjengeren K 1476 er dekket best bevart i Ø. Bredden er her ca 3 m. Det utvider seg sterkt vestover mot gaten, til ca 6 m nærmest K 1441. I porten lengst V smalner det inn igjen til ca 2,5 m, etter de sparsomme restene å dømme.

Lunnene for dekket, K 1460, har som tidligere nevnt sannsynligvis ulik alder. Lengst Ø har man høyst sannsynlig gjenanvendt eldre lunner in situ. Det er denne relasjonen som bringer K 1460 under K 1450 i matrisen, noe som virker merkelig i og med at selve dekket, K 1437, er lagt etter at K 1450 ble bygget. Bortsett fra her lengst Ø, og muligens lengst V, er trolig K 1460 lagt etter at L 6672 var avsatt, slik også dekket K 1457 er. S for K 1460, på SØ-delen av tomten, foretas det imidlertid en oppfylling etter at K 1460 er lagt og før dekket legges på. Det er sekvensen L 6665-6627. På disse massene reises konstruksjonene K 1451 og 1455, uvisst når i forhold til de

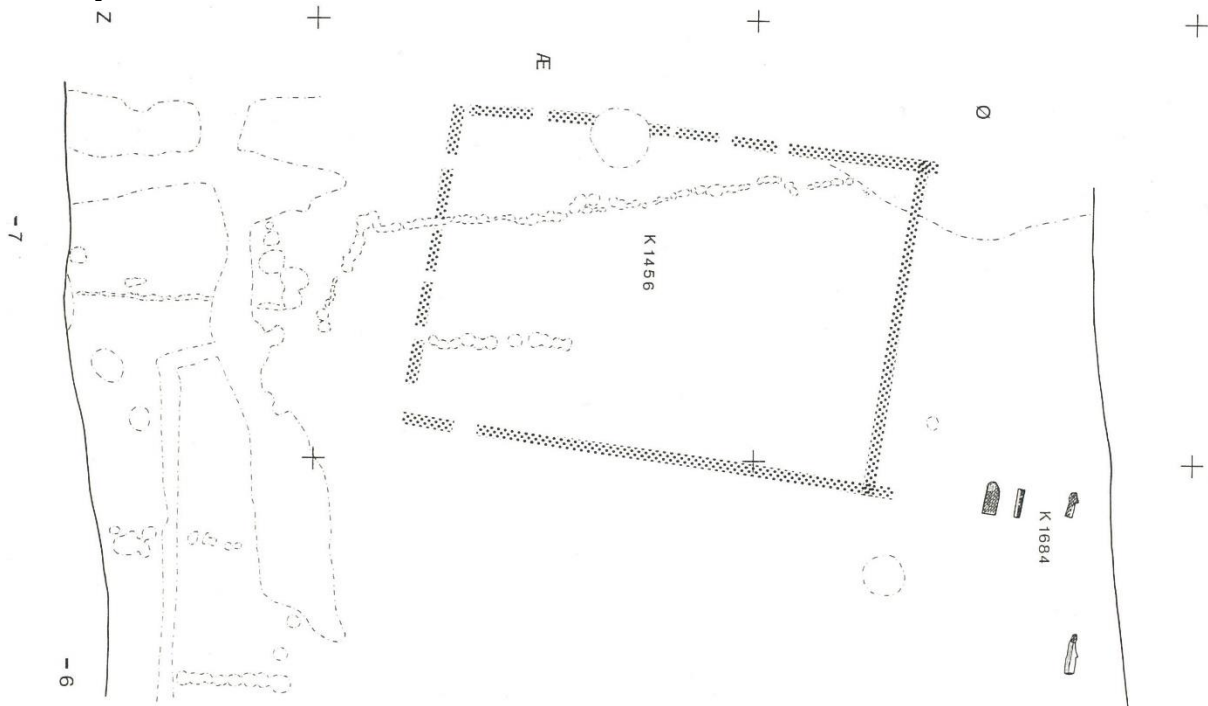


endringene som skjer N på tomten fram til situasjon E. For øvrig fylles det på masse under midtre og vestre del av dekket K 1437 for å få terrenget i nivå med overkant av lunnene. Det er L 6663, 6660, 6657, og 6618. Disse massene består for en del av avsatt flis, som kan ha sammenheng med tilhuggingen av halvklovningene i dekket.

**K 1455** (K 1454) består av en Ø-V-gående stakk som avgrensner et plankegulv, K 1454, i N. Stokken er sekundært kuttet i V. Gulvet er slitt, men slitasjen avtar sterkt mot V, og den vestligste planken har ingen spor av slitasje. Dette kan tyde på at den har ligget helt inntil en vegg, som må være fjernet ved rivingen. Sannsynligvis dreier det seg altså om en bygning, der den Ø-V-gående stakken i N må være en del av N-veggen. På gulvet er det avsatt et lag med mange likhetstrekk med L 6641 i K 1451. Ved en feil i feltarbeidet fikk de to lagene samme nummer. Laget er en ytterligere indikasjon på at K 1454 er en bygning, og at den har hatt samme funksjon som K 1451, fjøs eller stall.

**Bygning K 1451** (K 1452) er bygget på L 6650, som er et lite humuslag akkumulert inntil K 1455. K 1451 er altså bygget etter K 1455, men den siste kan godt ha stått da K 1451 ble bygget. Av denne bygningen er det bare bevart laftehjørnet i SØ, litt av S- og Ø-veggen, og en planke i gulvet K 1452. Mot N har trolig bygningen strukket seg fram mot dekket K 1437, mens utstrekningen mot V er helt uviss. På gulvet er L 6641 avsatt, et tynt møkklag med mye strå og halm, noe som kan tyde på at bygningen har vært fjøs eller stall.

#### Situasjon F



Figur 76. Branntrekk 2, tomt 2, situasjon F. Brent.

Planen over denne situasjonen viser de bygningene som er brent av brann 2, borddekket K 1684 og bygningen K 1456. Bygningen sto også i situasjon F, mens dekket har kommet til etter at bygningen K 1450 ble revet. Alle de øvrige bygningene som sto i forrige situasjon er også revet før brannen, og dekkene har gått ut av bruk eller blitt erstattet. Etter brannen er det åpenbart ryddet svært godt opp. Bare lengst i NØ er brannlag in situ bevart, og mesteparten av de brente delene av K 1456 er fjernet. Det kan tenkes at det vest og syd på tomten har stått konstruksjoner som har brent, og at restene av disse er ryddet helt bort. Men dette kan ikke regnes som videre sannsynlig.

**Dekket K 1684** består av halvkløvninger som er svært kraftig brent. De nordligste har bevart sin opprinnelige avslutning mot N, mens de er helt brent av i S. Den sydlige har bevart sin avslutning mot S, mens den er brent av i N. For at dekket skulle kunne brenne så kraftig, må det nesten ha kommet til luft fra undersiden langs midten. Det har ikke hatt lunner. Da restene av brannlaget ble fjernet i N, kom det fram avtrykk etter flere halvkløvninger som har ligget inntil hverandre og inntil de bevarte.

Bare over østligste del av K 1456 og stedvis Ø for denne er brannlag in situ bevart. En del brannmasse er også rotet inn i andre tilstøtende lag i dette området, særlig i L 6637, som ble fylt omkring lunnene i gulvet i K 1456 da gulvet ble lagt. Bygningen K 1450 har blitt fjernet før brannen, og der hvor den sto er L 6633 blitt påfylt, hovedsakelig bestående av flis og humus. Laget går også ut over dekket K 1437, som i sydøstligste del er dekket av L 6629. Dette laget dekker også det området hvor bygningene K 1451 og 1455 har ligget, og disse er altså revet før brannen. På de to lagene som skjuler K 1437 i Ø ligger restene av det brente dekket K 1684. Oppryddingen etter brannen har fjernet mesteparten av det. Sannsynligvis har det fortsatt lenger mot V. Her fant vi dekket K 1437 direkte under det store utjevninglaget etter brann 2, L 6617. Men dette dekket kan ikke ha ligget eksponert under brannen. Da ville i alle fall de delene som ligger nærmest K 1456 ha vært brent, noe de ikke er. De massene som har skjult K 1437 under brannen må altså være fjernet ved oppryddingen etter denne. Det betyr at dekket K 1684 kan ha ligget i dette området også. Lenger V må også bygningen K 1441 være revet før brannen, for restene av denne har ingen brannspor. Det er heller ingen andre spor av brannlag eller brente konstruksjoner i dette området, men slike kan muligens være ryddet helt bort, selv om dette ikke virker videre sannsynlig.

## **Brantrinns 2 tomt 3**

### **Innledning**

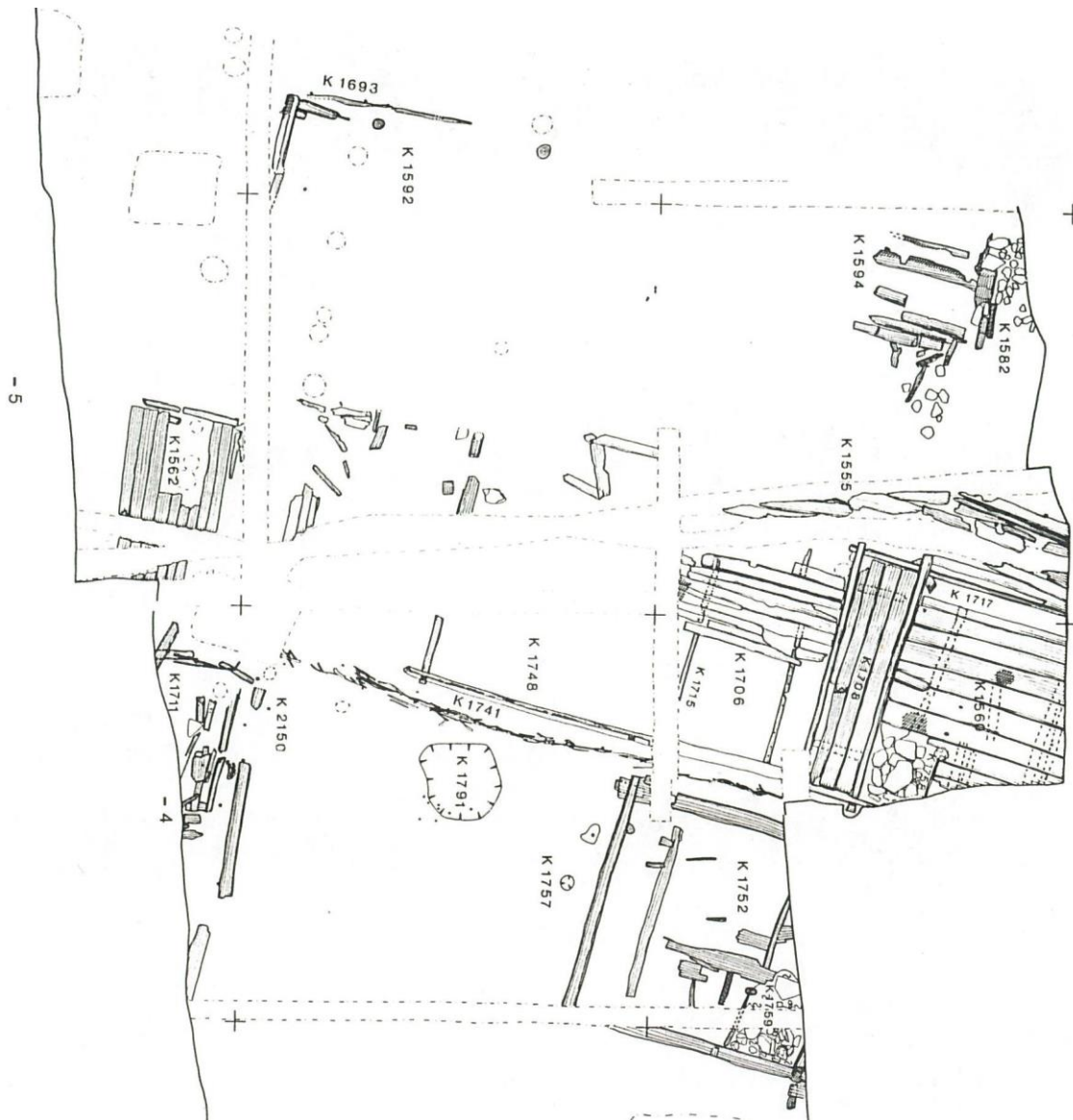
Bevaringsforholdene for organisk materiale er stort sett meget gode, men ikke alle steder. Omtrent langs midten av tomten går en moderne grøft for kloakk og vannledning. Denne bryter lagrekkefølgen i de fleste situasjonene i dette brantrinnet. Lengst i V er bevaringsforholdene dårligere i de øverste situasjonene. I alt er brantrinnet inndelt i 6 situasjoner i denne tomten.

### **Sammenfatning**

Grensene for tomten mot N og S er stabile gjennom hele brantrinnet. Tomten smalner noe av mot V, fra ca. 12,5m i Ø til ca. 11m i V. Dette gjør at mens østre del i de fleste situasjonene har både en nordre og en søndre bygningsrekke med en trebrolegning mellom, er det i vestre del bare en nordre bygningsrekke frem til de bygningene som har ligget inntil gateløpet i V. Bygningene i denne rekken er til gjengjeld bredere i V enn i Ø i tomten, slik at gårdsplassen gjøre en sving. I den vestre delen av tomten er det S for gårdsplassdekket en brønn i to av situasjonene. I noen situasjoner er det levninger som kan tolkes som lettere bygninger. Hele tomtearealet virker stort sett bebygget. To renner i situasjon C har sikkert vært dekket av brolegninger i situasjonen over, men er valgt skilt ut i en situasjon før denne. En renne som kommer fra Ø munner ut i området med brønnen og kan ha sammenheng med denne, men det er også funnet rester av en renne fra området ved brønnen og videre mot V mot gateløpet der.

Det er funnet flere indikasjoner på at det har vært en lokal brann i området. Dette er diskutert under situasjon C.

## Situasjon A



Figur 77. Brantrinn 2, tomt 3 og 4, situasjon 2A.

Etter brann 1 er det i de fleste områdene av tomten ryddet opp, og delvis brent treverk er funnet flere steder på tomten. Siden dette er funnet også i lag som ikke ligger rett over brannlaget, er det rimelig å anta at det har vært ryddet brent materiale i en avfallshaug på tomten, og at denne er blitt spredd i forbindelse med planering for bebyggelse etterat deler av eller hele området har ligget åpent en tid. Lengst i NØ ligger f.eks. en brent svill fra en toromsbygning i klart sekundært leie (K 1594). Det brente materialet kan være fra en brann yngre enn brann 1, men det er ikke valgt tolket slik i feltsituasjonen.

I NØ ligger bygning K 1582 på samme sted som en bygning brent av brann 1. For øvrig ligger bygningene ikke på samme sted som i den brente situasjonen. I SØ blir det reist en toromsbygning med ildsted. V for denne er rester av noe som kan være en bygning, men uten boligfunksjon. I N bygningsrekke er det rester av en bygning K 1592 som vel heller ikke har hatt boligfunksjon. Ut mot gaten er det en trebrolegning K 1562 i en del av området der hvor den eldre bygningen lå. Dette er rimelig å tolke som en passasje fra gaten inn til den trebrolagte gårdsplassen som det er funnet rester av lengre Ø i tomten. Men det er ikke funnet klare rester etter en bygning ut mot gaten N for denne. Mot S er tomten avgrenset av et flettverksgjerde. Mot N er det ikke funnet noe gjerde til erstatning for skigardene i

branntrinn 1, men det er en markant høydeforskjell mellom det bebyggete området i tomt 3 og et åpent område dominert av møkk- og koksteinslag i tomt 2. Skillet går omtrent ders kigardene har gått tidligere.



**Stuebygningen K 1560 (figur 78)** er den best bevarte bygningen i sit. A, og deler av den er forsøkt tatt vare på som bygningsfunn. Den er av den vanlige toromstypen med smalt forrom i V og et større rom i Ø. Av veggene er bare syllstokkene bevart. De er trapesformete med godt utførte laft. Gulvplankene hviler på underliggere. I det lille rommet er disse plassert symmetrisk med lik avstand fra ytterveggene (K 1708). Det ble ikke funnet noen inndeling av dette smale rommet i to. I det store rommet er

*Figur 78. Stuebygning K1560, nordvestre laftehjørne med del av forstuen, sett fra vest. Tomt 3, situasjon A*

underliggerne plassert noe uregelmessig. Inntil N-veggen er det rester av en moldbenk (K 1717). Fyllen i denne er leirblandet sand. Oppå dette ble funnet tynne sjikt med never og ubrent leire. Dette kan ha vært varmeisolasjon under trebenken som det ikke er funnet rester av. Ildstedet er relativt godt bevart (K 1758).

Steinkarmene består av ubrent leire med stein. En trekarm er bevart og et hull etter stolpen i forkant av karmen. Foran ildstedet er gulvbordene brannsvidd. Det må tolkes som spor etter uforsiktighet med varmen.

Bygningen må ha vært bygget relativt raskt etter brann 1. Oppå brannlaget og den brente brolegningen K 1795 ligger delvis humifiserte flislager og møkklager med rester av husholdningsavfall, trolig redeponerte masser brukt som utplaneringer under gulvet. Det er noen syllsteiner under svillene.

Bygningen har stått samtidig med konstruksjoner reist i sit. B, og det er også tatt hensyn til den ved anleggelse av flettverksrennen i sit. C.

**K 1716** og **K 1706** er **plankedekker** som ligger helt inntil V-veggen i bygning K 1560. De ligger over hverandre, og bare den yngste, K 1706, er tegnet i sit. A. K 1716 er anlagt på samme jordlag som K 1560, og en planke i denne ligger oppå en av syllsteinene i denne bygningen. Dekket har noe mindre utstrekning mot V enn K 1716, men er dårlig bevart og kan ha vært større. En brent flekk tolkes som svimerke etter utkast av glødende masse fra ildsted. L 7535 oppå dekket er tolket som akkumulert på stedet. Det inneholder flis og diverse avfall og også en del insekter. Dette kan helst tyde på at laget er akkumulert utendørs. Borddekkets opprinnelige funksjon er imidlertid uklar. Trolig er det en utendørs brolegning, men det skal ikke helt utelukkes at det har vært gulv i en bygning (se nedenfor).

**K 1706** ligger helt på samme måte som K 1716 inn mot svillen i K 1560. Den er mer omhyggelig utført med planker og halvkløvninger som har utsparinger på undersiden for underliggere og tildels er naglet fast til disse. Dekket er ca. 3,5m bredt ØV. Dessverre er ikke avslutningen mot V klart identifisert, men plankene er uregelmessig

avsluttet her. Mot N ligger de inntil en dårlig bevart stakk. Denne er ikke så lang som plankene og kan derfor ikke være del av en veggstakk, men evt. underligger for en slik. I S er det en tilsvarende stakk. Denne kan fortsette i K 1748 videre mot V. Forbindelsen her er uklart dokumentert. Til sammen kan de ha utgjort en bygning. Oppå plankene i K 1706 er det avsatt et lag, L 7367 med flis og husholdningsavfall, bl.a. fiskebein og hasselnøtter, svært likt laget over K 1716. Også i dette er det insekter som tyder på at det er avsatt utendørs. På plankene er det også ubrent leire som kan stamme fra nedrivingen av K 1560.

**K 1748** kan være S-veggen i en bygning. Den har langs hele N-siden en ca. 10 cm dyp og 10 cm bred fals. Dette kan tolkes som underlag for planker. Noen tilsvarende stakk i N er imidlertid ikke funnet. To ca. 8 cm dype nedhugg kan oppfattes som en slags laftehugg der det kan ha ligget NS-gående veggstokker. En annen mulighet er at stokken er sekundært brukt på stedet. Dette virker imidlertid mindre sannsynlig. Under V-enden er det en halvkløvning, men denne er ikke laftet til stokken og er kuttet skrått av, vel sekundært. Lagene i dette området er spredt eller redeponert, noe som kan tyde på at det ikke har ligget åpent, slik som K 1706. Dersom K 1748, inklusive K 1706, evt. også K 1716 før denne, er rester av en bygning, har denne ikke vært av vanlig type, men vært en lettere form for konstruksjon. Mer sannsynlig dreier det seg om trebrolagte borddekker eller plattinger der det har foregått bestemte aktiviteter. Hva slags aktiviteter dette kan ha vært, har ikke vært mulig å avgjøre.

**Flettverksgjerdet K 1749** markerer grensen mot tomt 4. Det står bare ca. 40 cm S for K 1748 og må være samtidig med dette ut fra lagrekkefølgen. I V er det brutt av sleppveggsbrønnen i sit. B.

**Brolegningen K 1555** ligger N for K 1560 og svinger noe mot S i området V for denne. Pga senere renne og kloakkgrøft er opprinnelig utstrekning ikke funnet. Den ligger på samme sted som brolegningene i alle senere situasjoner i dette området.

**K 1594** ligger N for K 1555, og det er usikkert om det skal regnes som en egen konstruksjon. Det er en rekke bygningsrester med til dels kraftige brannskader. De ligger inne i bygning K 1707, brent brann 1, inn mot Ø-veggen i denne. De kan imidlertid ikke ha noe med denne bygningen å gjøre, men må skrive seg fra en annen. De ligger oppå møkklaget L 7356. At de ligger orientert, kan tyde på at de skulle tjene som underlag for en konstruksjon, vel en bygning. I dette området har det vært signingsproblemer pga. eldre avfallsgroper. Det er imidlertid ikke funnet rester av en bygning her, bare noe som vel er et utendørs borddekke i sit. C. Derimot er det reist en bygning umiddelbart Ø for K 1594, oppå **fundamentet K 1582**. Dette består av steiner og noe delvis brent treverk, også dette orientert. Oppå dette ligger bygning K 1380, sit. C. Både oppå K 1594 og K 1582 ligger et lag med møkk L 7318. Dette går inn under K 1380.

Av de brente trerestene i K 1594 er spesielt å merke seg en trapesformet svill med to laftehugg. Avstanden mellom disse er 1,10 m, helt det samme som innvendig bredde på det smale rommet i bygning K 1560. Stokken slutter også i et laftehode, og det synes klart at den må være fra en toroms bygning brent ved brann 1. Dette kan teoretisk være den nærliggende brente bygningen K 1597.

Av **bygning K 1592** lengre V i den N bygningsrekken er bevart NV hjørne og fire stabber. Det er ikke sikkert at disse hører til samme bygning. Hjørnet kan ikke være del av selve veggen, men snarere fundament for denne. Det består av en halvkløvning med flatsiden ned. Denne hviler på to halvkløvninger der hvor det er naturlig at bygningens NV hjørne har vært. Det er klare brannspor på den øverste av halvkløvningene. Det er imidlertid ikke funnet noe brannlag her, og den er tolket som brent av brann 1 og sekundært anvendt. Oppå den ligger en stakk som er spaltet på

langs og laftet sammen med en halvkløvning i N-veggen. Dette kan være fra samme bygning, men er valgt koblet sammen med bygning K 1558 i sit. C. Denne går inn over en stabbe som kan ha understøttet den, men litt jord mellom halvkløvningen og stabben er tatt som en indikasjon på at stabben er eldre enn bygning K 1558, trolig en del av K 1592. Den hører sammen med en stabbe lengre Ø, og disse to må ha understøttet N-veggen i bygningen. Stabbene K 1755 og K 1756 lengre S hører trolig til samme bygning og må ha understøttet S-veggen. I dette området ligger L 7505 med møkk, flis og annet organisk materiale rett over L 7543 som er svidd i toppen og er tolket som nivå for brann 1. Det ble ikke slått fast i feltet om laget ble akkumulert samtidig med stabbene eller om de har brutt det. I N i Æ-6 er det flere lag som er samtidige med og yngre enn L 7505 tolket som eldre enn K 1558. De slutter mot Ø omtrent der de østre stabbene står og viser at det har vært en grense her, trolig for bygningen.

**K 1693** rett N for K 1592 må oppfattes som rester av en forstøtning eller et gjerde mot tomt 2. Det er her en stor høydeforskjell, slik at det åpne området i tomt 2 ligger en del lavere enn området med bygninger i tomt 3. Dette kan skyldes sterkere komprimering av avfallslagene enn av bygningslagene der det er en del ubrent leire. En skal ikke se bort fra at nivåforskjellen er fremkommet med hensikt. Konstruksjonen består av to planker på høykant, holdt på plass av noen peler. Planken lengst V har brannspor, men dette skyldes nok at det er benyttet virke fra brann 1. Den står lavere enn den østre planken som kan være yngre, evt. samtidig med K 1558 i sit. C. Flislaget L 7331 ligger under både K 2196 og K 1592.

**K 1562** må tolkes som en **brolegning**. Den ligger over store deler av den brente bygningen K 1700, og det er klart at denne delen av tomten er blitt omdisponert etter brann 1. Oppå brannlaget er det her et relativt hurtig akkumulert lag med delvis humifisert dyremøkk, L 7333. Det viser at området har vært åpent en stund. Over dette er det redeponerte L 7184. I tillegg til humus og flis er det også en del trekull og brente trerester i dette. Disse kan stamme fra brann 1. Brolegningen består av pent lagte halvkløvninger. Den stopper mot Ø, men her har trolig en annen brolegning fortsatt videre. Det er funnet noen NS-gående planker her, og lenger Ø er det noen halvkløvninger som kan være underliggere for bord i et borddekke i fortsettelsen av K 1550 lengre Ø. Mot V har K 1562 trolig opprinnelig fortsatt videre utenfor feltet.

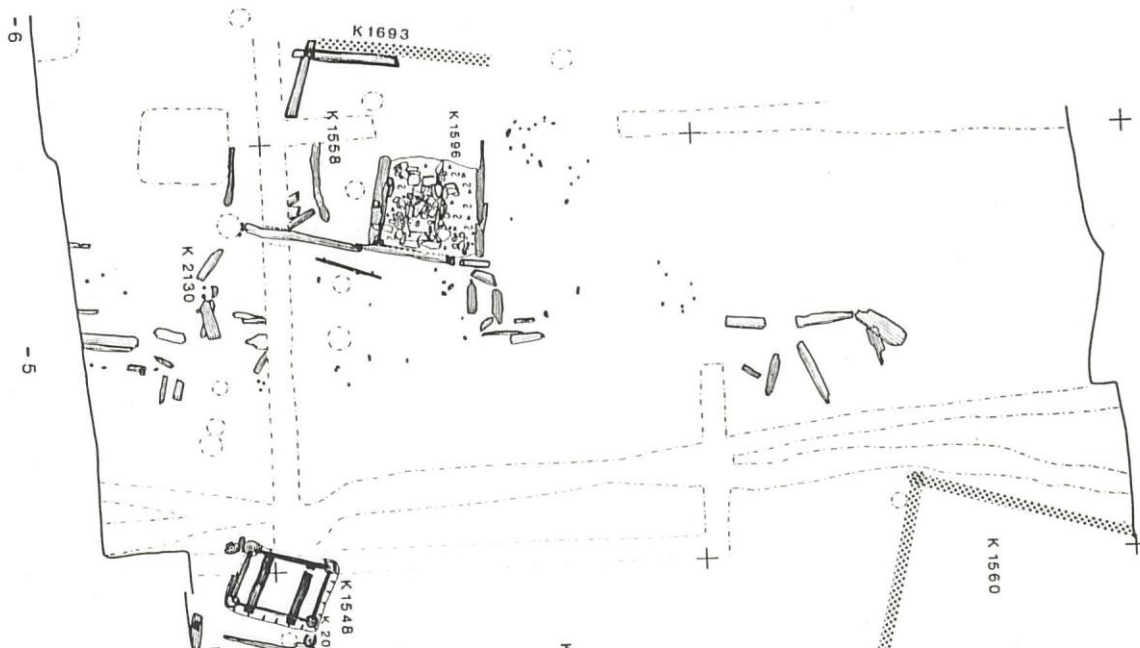
Mot N slutter borddekket inntil noen rundstokker. Herfra og videre nordover ville det være naturlig at det var en **bygning** ut mot gaten, V for K 1558. Det er imidlertid ikke funnet klare rester etter en slik. Muligens tilhører noe av trevirket i sit. B egentlig sit. A. Det er et klart skille i jordlagene mellom området med K 1562 og det mot N. I det sistnevnte er det mest påførte avfallslag. Over et redeponert møkklag ligger et lag L 7191 med flis, møkk og div. avfall, tolket som redeponert. I dette er det også noe trekull. L 7139 inneholder mest humus og flis, og dette kan stamme fra byggevirksomhet på stedet. Imidlertid gjør humifiseringsgraden det rimelig å tolke det som redeponert, og det ser også ut til å ha ligget åpent en tid.

## Situasjon B

Situasjonen omfatter bare V del av tomten. Her er et ildsted oppfattet som del av en bygning i N bygningsrekke. S for dette er det noe mer tilfeldig treverk, samt en del peler. Disse kan være fra innhegninger i perioden mellom bygninger på stedet. I området N for brolegningen K 1562 i sit. A er det en del trevirke som er gitt nr. K 2130. Det er usikkert om det her har vært bygning eller borddekke. Brønnen K 1548 lengst SV i tomten er valgt plassert i denne situasjonen. Den nøyaktige stratigrafiske plasseringen er noe uklar. Brønnen er klart yngre enn flettverksgjerdet i sit. A og har også stått i sit. C. Brønnen står på grensen til tomt 4. Det er usikkert om grensen har gått N eller S for brønnen, eller om den har vært et felles prosjekt for begge bygårdene. Fordi eiendomsgrensen ligger på samme sted også senere, er det siste alternativet det mest sannsynlige.



**Bygning K 1558** består av flere deler, og det er usikkert om alle som har fått denne betegnelsen hører sammen. Et NV hjørne ligger direkte oppå K 1592, sit. A, og det er ikke umulig at de to egentlig er samme bygning. Imidlertid ligger det flere lag under K



Figur 79. Branntinn 2, tomt 3, situasjon B.

1558, over det laget som er antatt å representere brann 1, slik at avstanden i tid fra brannen blir for stor. L 7133 med humus og ubrent leire ligger klart over bygning K 1558. Dette laget er satt i sammenheng med L 7159 fra riving av ildstedet i sit. C. K 1558 kan være samme bygning som K 1596. I tilfelle blir den ca. 4,8m bred ØV og bare 3,7m bred NS. I rute AE-5 er det forskjellige jordlag inne i og utenfor bygningen. Den ligger oppå et trolig redeponert lag med dyremøkk L 7370 som dekker hele nordre del av ruten oppå L 7505, over horisonten som er antatt brent av brann 1. Utenfor bygningen ligger L 7369 med huggflis og L 7375 som i tillegg til flis også har dyremøkk m.m. Flisen kan stamme fra byggingen. Også L 7347 og L 7163 ligger utenfor bygningen og må være avsatt mens denne stod. Et sotlag i det sistnevnte bør helst tolkes som ildstedsutkast. Inne i bygningen er det et antagelig redeponert lag med flis og noe latrinefyll, L 7386, under ubrent leire fra ildstedet.

Der hvor veggene i bygningen har gått, er det ikke sammenhengende veggstokker, men deler av stokker som virker svært lite sammenhengende. Bortsett fra NV-hjørnet er det ikke noe hjørne bevart. Heller ikke er det funnet noen gulvbord. Bare selve ildstedet er forholdsvis klart. Det er kalt **K 1596** og er 1,70 x 1,80 m stort. Mot V er det avgrenset av en trekarm. Denne er i S festet i en stolpe med not. Dette kan tyde på at veggstokken ikke egnert seg til dette. Selve ildstedsplanet er bare 0,60 m bredt.

En rekke **pelers** står i lagene utenfor bygning K 1558, særlig Ø for denne. Siden det ikke er noen klar avgrensning av lagene i forhold til pelene, er det vanskelig å bestemme deres funksjon. Trolig tilhører de fleste gjerder. De er ikke gitt noe K-nr. Til disse pelene. Rett S for bygningen står et bord på høykant, støttet av pelers, slik som K 1693 N for bygningen. Denne er tegnet i sit. A, men den har trolig vært i bruk også i sit. B.

**K 2130** S for bygning K 1558 er en del treverk som ligger svært spredt. Det er antatt at treverket lengst V i feltet, i Z-5 også hører til dette. Dette er delvis avgrenset av

pelers, slik at et område med bordbiter ligger mellom to pelerekker, evt. en rekke som vinkler mot N, slik at det blir et hjørne. Pelene kan være fra flettverksgjerder, men dette er høyst usikkert. Bordbitene ligger i samme område som brolegningen i sit. C, og den søndre pelerekken står i sin helhet rett S for denne. Denne grensen tilsvarer også den nordre avgrensning av brolegningen K 1562 sit. A og det som er oppfattet som skillevegg i bygning K 1700 brent ved brann 1. Det er et klart skille i jordlagene langs denne linjen. L 7300, redeponert møkk, L 7191, spredd bosetningslag og L 7139, spredd flislag, slutter alle mot S her. Bordene i K 2130 ligger i det sistnevnte laget.

**Brønnen K 1548** er valgt tegnet i tomt 3, men den kan også tilhøre tomt 4. Den har brutt flettverksgjerdet K 1741 i sit. A. Brønnen er ca. 1,40 m ØV innvendig og ca. 1,00 m NS. Den er bygget i sleppveggskonstruksjon slik som brønnene i tomt 1 og 5 i branntrekk 1. Bordene er ført ned i vertikale slisser i hjørnestolpene, slik at hver stolpe har to slike. Brønnen er bevart i en høyde av 1,4 m med maks. seks bord over hverandre, men er ikke helt gravd ut i dybden. Ca. 1,20 m fra toppen er det to bord som går tvers over brønnåpningen. De er festet i utsparinger mellom to av de kantstilte bordene. Det er uklart hvilken funksjon disse bordene har hatt.

Brønnen kan ha vært et felles prosjekt for tomt 3 og 4, evt. også tilgjengelig for allmennheten fra stretet i V. Det er ikke gravet tilstrekkelig i området V for brønnen til å avgjøre dette med sikkerhet. Flettverksrennen i sit. C stopper inntil brønnen, og det er rimelig at brønnen fortsatt har vært i funksjon i denne situasjonen.

### Situasjon C

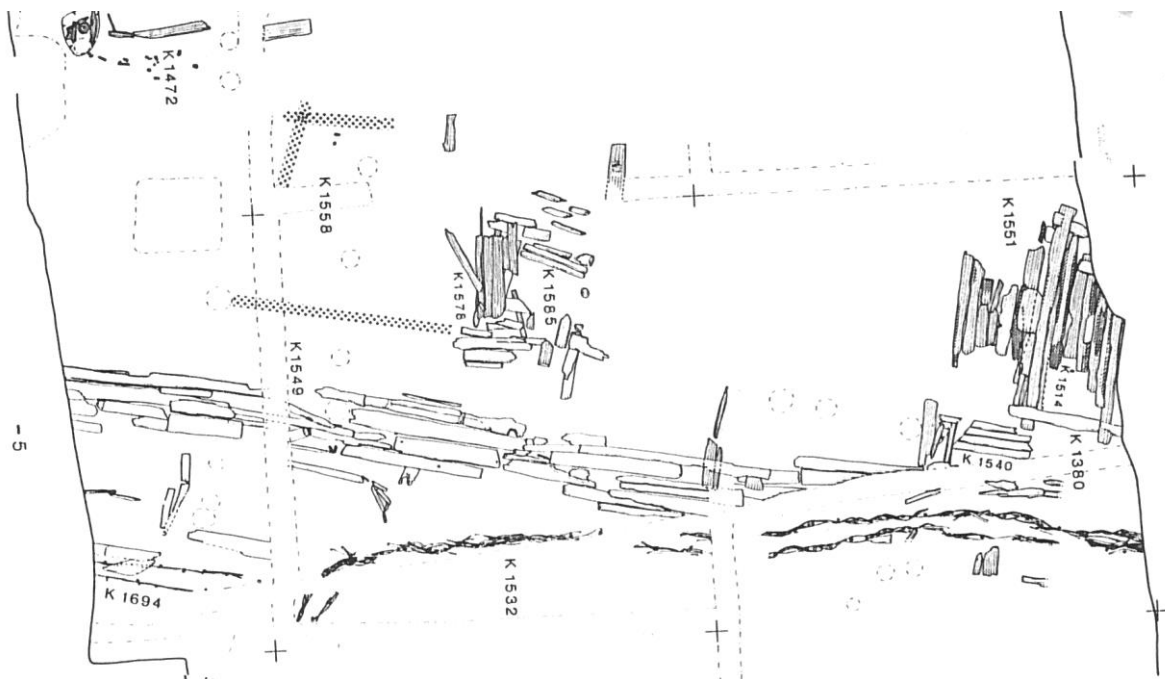
Mest iøynefallende i denne situasjonen er et borddekke som må tolkes som en gårdsplass og som strekker seg tvers gjennom hele tomt. S for gårdsplassen er det flettverksrennen (K 1532 og K 1694) som slutter i området for brønnen K 1548 sit. B. Den har trolig også vært i bruk i denne situasjonen. Det er lite trolig at området S for brolegningen har ligget med flettverksrennene åpne i lengre tid. Sannsynligvis har borddekker vært lagt oppå disse relativt raskt. Dette gjelder gårdsplassdekket K 1516 i sit. D, evt. en forgjenger for dette i Æ-5. Det er derfor trolig at den lange brolegningen K 1549 er anlagt før flettverksrennen K 1532 og at den muligens også er gått av bruk før rennen ble gravet. Disse er imidlertid valgt plassert på samme situasjon fordi de kan ha eksistert samtidig og fordi det ikke er funnet andre levninger som kolliderer med rennen.

Bygning K 1560 har trolig eksistert samtidig med brolegningen K 1549, men har vel gått av bruk ved anleggelsen av flettverksrennen. Rennen går imidlertid utenom bygningen og ser ut til å ta hensyn til den. En kan tenke seg at bygningen har stått mens rennen ble gravet og så revet ved anleggelsen av borddekket i sit. D.

N for brolegningen er det et område frem til S-veggen i bygningene i den nordre bygningsrekken der det er funnet to trebrolagte områder, men som ellers er uten konstruksjoner. Kanskje har det vært gårdsplass også her. Det kan tenkes at gårdsplassen har vært delt i to på langs, slik at den nordre delen har vært vedlikeholdt av en annen en den søndre.

Bygning K 1380 i den nordre bygningsrekken er lagt direkte oppå stein- og trevirket K 1582 sit. A. V for bygningen ligger en del orienterte halvkløvninger som vel bør oppfattes som et utendørs borddekke, muligens foran inngangspartiet i bygningen. V for dette dekket ser det ut til å ha vært et åpent rom frem til trebrolegningen K 1585 Ø for K 1558 sit. B. Det er usikkert om denne bygningen også har stått i sit. C, eller om det er kommet en yngre bygning her. I allfall er ildstedet blitt skiftet ut. Gulvet i bygning K 1380 ser ut til å være brent. Dette sammen med et flislag brent i toppen og en sothorisont i tomtens nordre og midtre del tyder på at det har vært en lokal brann mellom brann 1 og brann 2.

**Borddekket K 1549** er ikke særlig forseggjort, men består av kortere eller lengre halvkløvninger og stokker, de fleste sekundært anvendt trevirke. Særlig i den nordre delen av dekket er det flere stokker, bl.a. en stakk med et nedhugg som kan være fra et laft. Den ligger inntil stokken K 1712 som kan ha ligget her også før K 1549, men som er valgt tatt med bare i denne situasjonen. Alt trevirket ligger godt orientert. Avgrensningen mot N virker svært rett, bortsett fra i V, der dekket svinger svakt mot S. I Ø ligger det et mindre dekke som er tilpasset bygning K 1380. S for dette er K 1549 i stor grad ødelagt av den moderne kloakkgrøften, slik at relasjonen til rennen med flettverksføring ikke er helt klar. Dekket ligger over flislaget L 7347. Dette er et avsatt lag som i toppen har brannspor. Dette kan tyde på at det har herjet en brann her mellom brann 1 og 2. Også i flislaget L 7163, som stratigrafisk ligger over L 7347, er det brannspor i form av et sotskikt. Dette gjør at det ikke uten videre kan antas å være rester av en større brann. Teorien om en brann er også diskutert nedenfor under bygning K 1380.



Figur 80. Brantrinn 2, tomt 3, situasjon C.

**Bygning K 1380** er trolig en toroms stuebygning av vanlig type. Det er bevart hele V-veggen og deler av N- og S-veggen, samt søndre del av en indre skillevegg. I laftene er det funnet mosetetting, noe som støtter antagelsen om at det dreier seg om et bolighus. Gulvet i det smale V-rommet går ikke helt frem til S-veggen. Dette kan være tilfeldig, men plankene virker ikke sekundært avkuttet. Det kan være at inngangen til rommet ikke har vært fra S, men fra V, der hvor det er en brolegning (K 1551). Gulvplankene er halvkløvninger som ser ut til å være gjenanvendt. På undersiden er det på flere av dem utsparinger som ikke tilsvarer underliggere i gulvet. Fire av plankene er til dels sterkt brent, den fjerde ubrent. Det ville være naturlig å tenke seg at disse er brent tidligere, vel av brann 1, og så gjenanvendt. Imidlertid er plankene ikke brent der hvor de er dekket av ubrent leire i L 6781 over. Dette tyder på at plankene er brent på stedet. L 6781 er tolket som et utspredd lag. Siden det inneholder spesielt meget sand, grus og stein, i tillegg til humus og trekull og leire, kan det tenkes å inneholde masse fra et ødelagt ildsted. Det er ikke funnet noe brannlag her, bare litt trekull. Veggstokkene er ubrent. Dersom bygningen har vært brent av en mellomliggende brann, kan veggene være skiftet ut. Bygningen ligger oppå steiner og treverk K 1582 i sit. A, tolket som fundament. Under gulvet er et lag

med humus, flis og møkk, L 7190. Dette ser ut til å være avsatt primært over kort tid, dvs. at bygningen under K 1380 sannsynligvis har eksistert samtidig med K 1560 og K 1558 i sit. A og B.

**K 1551** er oppfattet som et borddekke. Delvis er det en fortsettelse av K 1594 og K 1582 sit. A med anvendelse av brukte materialer. I dette området og videre mot N og V er det et møkklag L 7318 som vel er samtidig med L 7370 lengre V.

**K 1585** (K 1758) er i felt tolket som gulvbord i bygningen K 1558 sit. B. Denne har trolig stått i begge situasjonene. Bordene er orientert i to forskjellige retninger, og de ligger i flere forskjellige nivåer. De dekker ikke hele området. Muligens kan det være bord som er skiftet ut en eller to ganger, men det kan ikke være et ordinært gulv, og det er ikke noe i veien for at det er trevirke som har ligget utendørs. Mot Ø slutter det på linje med to stabber eller stolper. Disse kan være fra Ø-veggen i bygningen, men er mer sannsynlig sekundære og understøttelse for en stokk i K 1513, sit. E. Mot S ligger en del treverk utenfor den antatte S-veggen i bygning K 1558. Dette kan ha fungert som dekke i inngangspartiet til bygningen, men tolkningen er høyst usikkert.

**Ildstedet K 1578** ligger rett over ildsted K 1596 i sit. B og kan best tolkes som en utbedring av det første. Ubrent leire L 7159, som ligger i store deler av området, kommer vel fra rivingen av ildstedet. Laget går over bygning K 1558 i Æ-6.

Lengst V i feltet er det N for K 1549 ikke funnet rester som kan tilhøre en bygning, men det er trolig at det har stått en bygning her samtidig med brolegningen. S for brolegningen er det også mulig at det har stått en bygning, men heller ikke her er det funnet klare bygningsrester.

**Rennen K 1694** er gravd ned gjennom L 7181 som ligger under K 1549, men den kan være yngre enn dekket. Den ligger under borddekket K 1516 sit. E og kan ha fungert under dette, men jord mellom disse tyder på at det er en tidsforskjell. Rennen er kantet av flettverk, til dels svært dårlig bevart. Grenene er ikke flettet rundt pelene, men lagt mellom pelene som står i siksak på hver side av grøften. I Ø er rennen brutt av den moderne kloakkgrøften, slik at forholdet til den andre rennen i denne situasjonen, K 1532, ikke er klart.

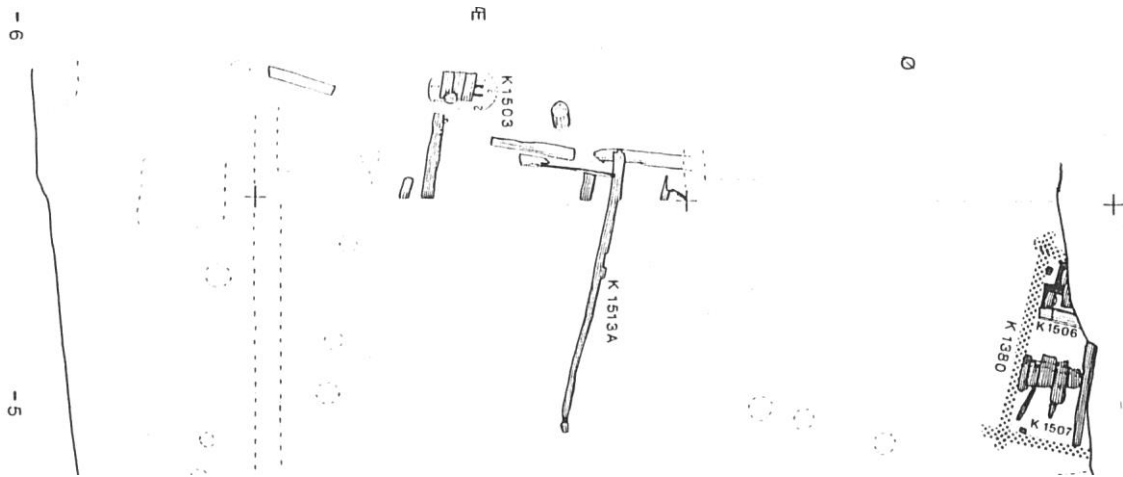
**Rennen K 1532** er gravd ned fra et nivå under borddekket K 1516 og kan ha vært i bruk samtidig med dette. At rennen ikke er rett, men gjør flere svinger, tyder på at den tar hensyn til forskjellige konstruksjoner. I Ø tar den hensyn til bygning K 1560 og evt. den yngre K 1580. Lengst i V bøyer rennen sterkt mot S, mot brønnen K 1548 sit. B. Det er ikke funnet noen kobling mellom disse to, men brønnen ser ut til å ha vært i bruk også i denne situasjonen, og rennen kan ha ledet vann bort til denne. Flettverket som kanter rennen heller utover oventil. Det er lagt rundt pelene på vanlig måte, slik som i flettverksgjerder.

## Situasjon D

Det er valgt skilt ut en situasjon som består av flere konstruksjonsrester som ikke uten videre har kunnet kobles sammen. I nordre bygningsrekke og midtre del av tomten er det flere stabber og bygningsrester som ikke passer sammen med restene i sit. B og C og heller ikke med sit. E. Det er antatt at det har stått en bygning her til avløsning for K 1558 i sit. C. Et utskiftet gulv i bygningen lengre Ø, K 1380 er valgt plassert i denne situasjonen.

**Bygning K 1380** har fortsatt stått i denne situasjonen. Over gulvet i sit. C er det i S et lag med en del ubrent leire, kokstein og flis, omtalt under sit. C. Dette virker spredd. Det stopper mot N inntil en stokk oppfattet som underliggende under **gulvet K 1507**. Dette består av NS-gående dårlig bevarte planker som slutter uregelmessig mot S. N for dette laget er L 6780 med dyremøkk og halm, sakte akkumulert. Dette tyder på at

denne delen av bygningen har vært brukt som fjøs en tid. **Gulv K 1506** i denne nordre del av rommet er enda mer fragmentarisk bevart enn det S. Mellom disse gulvene er det ikke funnet noe treverk, og dette kan markere inngangspartiet. Oppå L 6780 ligger et lag med noe hurtigere akkumulert avfall og øverst noe flis. Dette har samme utstrekning som gulvet og viser at avgrensningen mot S ikke er tilfeldig.



Figur 81. Branntrinn 2, tomt 3, situasjon D.

**K 1513.** Over leirlaget L 7159 sit. C ligger det i tomtens nordre midtre del et lag med kumøkk, L 6799, som er sakte akkumulert. Dette viser at området har ligget åpent en tid. Laget tilsvarer omtrent utstrekningen av den yngre bygningen K 1519 (sit. E). På sit. D er tatt med en stokk som er orientert NS og har et nedhugg i S-enden. Det ligger inntil ildstedet K 1355 i sit. E og kan ha sammenheng med dette, men nedhugget har ingen funksjon i den situasjonen, og det er lite rimelig at det har vært en vegg her. Stokken er, sammen med andre parallelle stokker i felt kalt **K 1513**. Den ligger rett over en stokk som er tatt med i sit. C. Mellom dem ligger en stokk på tvers. Det er mulig at det har vært et NV-hjørne av en bygning her, men dette er høyst usikkert. Det går også trevirke mot V. En stokk ligger på samme sted som den antatte N-veggen i K 1558, sit. C. Til sammen er disse levningene kalt K 1519.

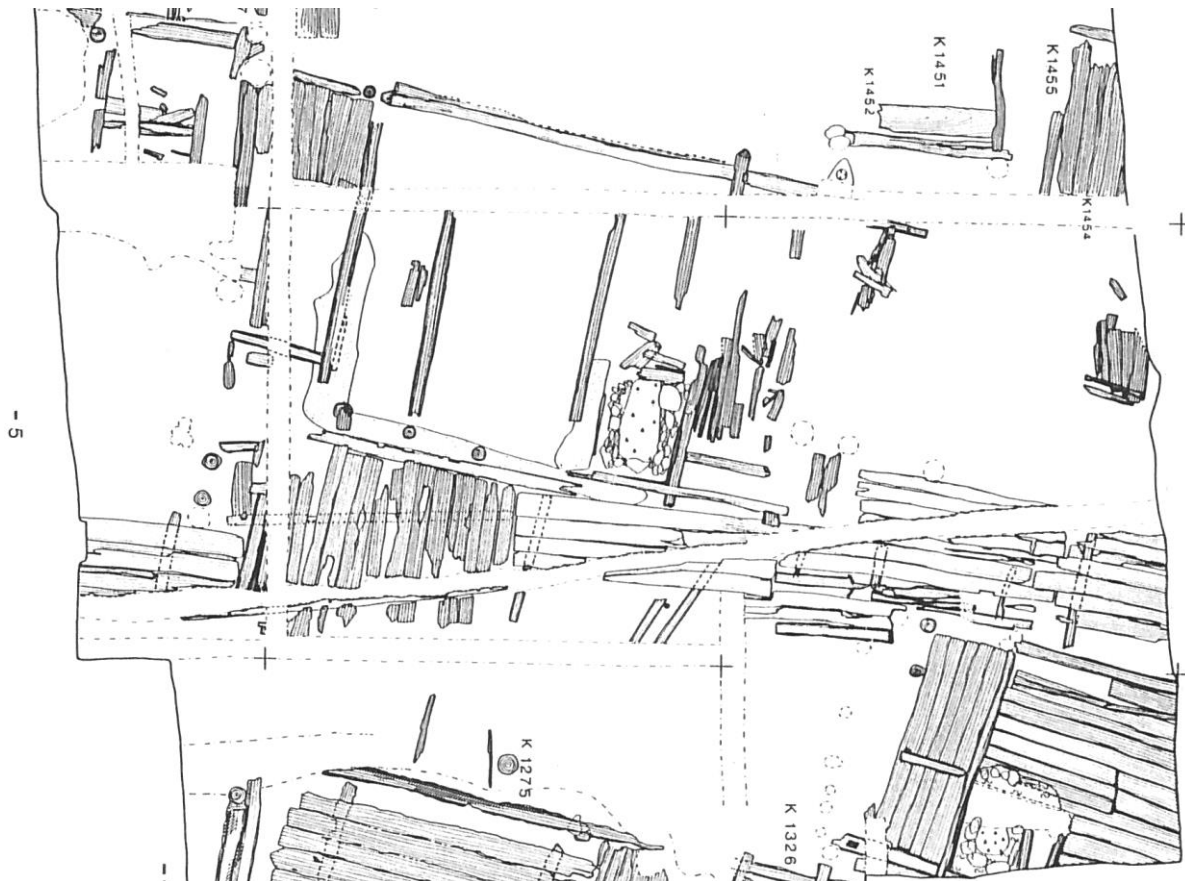
**K 1503** består av to stabber som må ha båret en N-vegg i en bygning. Den V av disse står på en bunntilje oppfattet som fundament for stabben. Det er gravet et stort hull, og dette er fylt med ubrent leire rundt stabben.

### Situasjon E

Forholdet mellom sit. D, der det bare er bevart deler av konstruksjoner, og E, der avgrensningen av konstruksjonene i de fleste tilfeller synes klar, er noe problematisk. Mens grensene mot nabotomtene i N og S ligger omtrent fast, er det forskyvninger i beliggenheten av bygningene og derav også av brolegningen i branntrinnet. Et unntak er bygning K 1380 lengst i NØ som fortsatt har stått, men som har fått et nytt gulv. I området mellom denne og stuebygningen K 1519 har det vel vært et åpent område. K 1519 har trolig hatt samme utstrekning som K 1513A i sit. D. S-veggen har gått lengre mot S enn i sit. B og C. Mens gårdsplassen i midten i sit. C går i en rett linje, har den i sit. E fått et sik-sak-forløp pga. den bredere bygningen K 1519 og bygningen K 1453 som har ligget med langsiden mot gateløpet i V. Innkjørselen fra gaten er trebrolagt slik som gårdsplassen, og den ser ut til å ha ligget inntil grensen mot tomt 4. Den kan ha vært overbygget.

Lengre Ø er det ingen klare bygningsspor S for gårdsplassen før stuebygningen K 1536 lengst i Ø. Den ligger omtrent på samme sted som K 1560 i sit. A-B og har samme rominndeling.

**Bygning K 1380** har også stått i denne situasjonen. **Gulvet K 1501** i nordre del av det smale rommet består av korte planker som ligger noe skjevt. Skjevheten kan ha oppstått sekundært. De er halvklovninger eller nærmest hunbord med den runde siden opp. I S kan de ha ligget over en stokk som ligger rett oppå det eldre gulvet K 1507, sit. D. I søndre del er det ikke funnet noe gulv, men en stokk kan være underligger for bord som nå er fjernet. Over gulvene i sit. C er det lagt lag med flis og noe halm. De er trolig redeponert. De er imidlertid gjennomtrengt av urin, noe som kan tyde på at gulvet kan tilhøre et fjøs. Oppå gulvet er det imidlertid ikke noe klart møkklag, men sakte akkumulerte lag med flis og husholdningsavfall som trolig må være avsatt i friluft.



Figur 82. Brantrinn 2, tomt 3, situasjon E.

**Stuebygningen K 1519** måler vel 8 X 6m, og er således betraktelig større enn stuebygningen K 1536 og dens forgjenger K 1560. Det smale inngangsrommet i Ø (K 1539) er dårlig bevart, men hjørneildstedet er godt bevart. Det har to faser, underst K 1533 (**figur 83**) og derover K 1396. Bare det yngste er tegnet på plantegningen. Det har steinkarmer holdt på plass av veggene og en trekarm. Denne ligger oppå K 1513A, sit. D. To stokker kan tolkes som underliggere for et gulv. Det er ikke funnet gulvplanker i det store rommet. I området har det vært påført jordlag før byggingen, og i denne prosessen har det stått åpent en tid. Over K 1513B, som er tolket som underliggere for gulv, er det et redeponert og akkumulert lag L 6733. Øverste del er relativt sakte akkumulert og inneholder halm og muligens dyremøkk. Leire fra ildstedet K 1396 ligger oppå dette, men trolig skyldes det at utplaneringen skjedde først en tid etterat bygningen var revet, og at området stod åpent og muligens ble brukt til dyr. To lag med never over dette (K 1394 og K 1397) har dekket nesten hele området for det store rommet i K 1519. Innimellom er det sand og leire. Dette er muligens påført som isolasjon under den yngre bygningen K 1353, sit. F.





Under veggene i det store rommet er det fundamentstabber. I felt er det diskutert om disse er fra K 1519 eller fra en eldre bygning. Det er gravet en grøft under deler av S- og V-veggen og denne er fylt med sand/siltlaget L 6798 m.fl. I denne er stabbene satt (K 1525).

*Figur 83. Ildsted K1533 i bygning K1519. Tomt 3 situasjon 2E. Sett mot syd.*

Grøften i S går noe skjevt i forhold til S-veggen (K 1526) i K 1519 og kan være eldre enn den trebrolagte gårdsplassen K 1516. Stabbene skriver seg derfor helst fra en bygning anlagt i sit. D, men de har klart også vært brukt i K 1519. En stokk kalt K 1535 rett S for stabberekken i S kan være fra den eldre bygningen. Bordene i gårdsplassen K 1516 er lagt inntil denne. SØ laftehjørne av bygningen (K 1526) ligger litt oppå en planke i gårdsplassen og viser at den er eldre enn bygningen.

**Bygningen K 1453** ligger med langsiden orientert langs gaten, slik som eldre bygninger på samme sted. Lite er bevart av den, men hvis trerestene i N og stabbene K 2132 m.fl. i S er deler av samme bygning, har den vært ca. 8,5m lang. Det er bare funnet noen golvplanker lengst i N. Jordlagene, som er redeponert, forteller ikke noe om funksjonen.

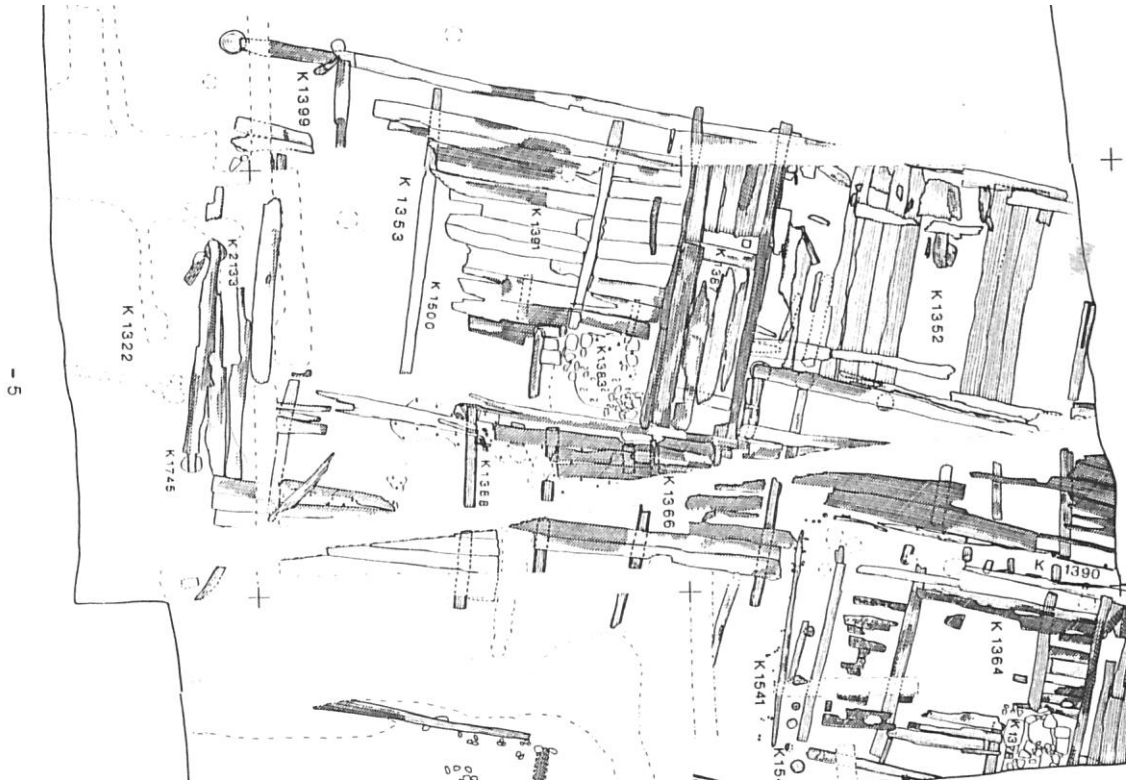
Mellom bygningen og K 1519 er det et delvis trebrolagt område, **K 1393**. Stokken i bakkant i N kan tyde på at området har vært overdekket, iallfall N del. Det kan ha vært en bod her. Det er ikke funnet rester av møkk. Rett oppå trebrolagningen er flekker av humusholdig leire (L 6716), vel fra rivingen.

**Trebrolagningen K 1516** er bevart i hele feltets bredde. Dekket består stort sett av ØV-gående halvkløvninger lagt oppå underliggere, men et lite parti S for K 1519 har NS-gående planker. Her er det avtrykk av halvkløvninger fra en eldre brolegning, kalt K 1537. Denne har samme orientering og utstrekning som K 1516, men kan ha fortsatt noe lengre mot N, der hvor stokken K 1535 ligger (se under K 1519 ovenfor). Denne brolegningen kan være samtidig med grøften rundt stabbene K 1525 under K 1519. K 1516 må tolkes som en gårds plass, i tråd med eldre brolegninger på samme sted. Halvkløvninger og planker hviler på lunner. Disse ligger svært skrått i forhold til plankene og sammenbinder gårdsplassen med passasjen som har ledet inn fra gaten. På denne måten er det blitt best fundament for dekket der hvor antagelig belastningen var størst. Selv om dekket er tilpasset bygningene inntil det, er de enkelte plankene og halvkløvningene orientert slik at de danner en svak bue, og de ligger ikke helt parallelt med bygningene.

**Stuebygning K 1536** er reist omtrent nøyaktig på plassen for K 1560 sit. A-B, og det er rimelig at det ikke er gått lang tid mellom de to bygningene. K 1536 kan meget vel ha vært reist samtidig med konstruksjonene i sit. D, mens bygning K 1380 N for gårdsplassen fortsatt stod. Bygningen har den vanlige oppdelingen i to rom. Trolig har det vært en benk langs N-veggen. Ildstedskarmene er murt opp i ubrent leire, støttet opp av en trekarm (K 2123). Det er ikke bevart noe av V- og N-veggen i det smale forrommet K 1557, men det er funnet stabber som må ha båret disse veggene.

V for K 1536, S for gårdsplassen er en åpen flate, omtrent som en smal trekant. En stabbe i forlengelsen av S-svillen i K 1536 kan være fra en bygningskonstruksjon her. Det kan ha gått en smal bygning, ikke mer enn 3,5m bred herfra og bort til stuebygningen, slik som i sit. A-B.

## Situasjon F



Figur 84. Brantrinn 2, tomt 3, situasjon F.

Dette er situasjonen brent av brann 2. De fleste konstruksjonene har brannspor, og brannlag er funnet over større deler av tomten. Alle konstruksjoner fra sit. E er skiftet ut med tilsvarende yngre. Borddekket midt langs tomten er skiftet ut, og det har samme siksak-forløp som i sit. E. N for brolegningen er stuebygningen K 1353 reist over den tilsvarende K 1519. V for denne er et mulig overdekket rom frem til bygning K 1332 som har ligget inntil gaten, på samme sted som bygningen i sit. E. Svillen i Ø-veggen hviler i utsparinger i stabber/stolper, noe som gjør at bygningen kanskje kan tolkes som en stavbygning. Det er ikke bevart noen trebrolegning i passasjen ut mot gaten.

Ø for K 1353 har det vært reist en bygning, kalt K 1352, i det området der det tidligere ikke er funnet noen bygninger. Ø-veggen i K 1353 er brukt som V-vegg i denne bygningen. Den har to faser med gulv. Bare det øverste gulvet har brannspor. I den yngste fasen kan bygningen være brukt som låve og fjøs. Ø for K 1352 kan det være en annen bygning, eller K 1352 kan ha fortsatt videre mot Ø. Av denne mulige bygningen er det svært lite bevart.

S for gårdsplassen ligger stuebygningen K 1364, rett over K 1536 sit. E. Som denne er det en toromsbygning med hjørneildsted, men rommene har byttet plass. På N- og V-siden er det rester av en forstøtning eller et gjerde av samme type som i sit. A og B N for gårdsplassen. Konstruksjonen har betegnelsen K 1541.

**Bygning K 1352** ligger delvis oppå den eldre K 1380 i Ø. I V ligger den inntil Ø-veggen i bygning K 1353 (se nedenfor), slik at denne veggen også danner V-vegg i K

1352. At K 1352 derfor må være yngre enn K 1353, bekreftes også av jordlaget L 6525 lengst i N.

Bare deler av bygningen har brent. Brannlag mangler over mesteparten av området, og flere steler ligger det konstruksjonsdeler i flere nivåer. Dette viser at området har vært ryddet etter brannen, og at det har vært flere faser i bygningen. Klarest er S-svillen. Den hviler på 3 fundamentstabber og stopper nesten inntil Ø-svillen i K 1353. En underligger i gårdsplassen K 1366 ligger helt inntil svillen i K 1352, noe som viser at de er samtidige eller vel helst at brolegningen er noe yngre. Svillen er ikke brent ut mot brolegningen, men kraftig på oversiden og innsiden. Dette viser at brolegningen da det brant har vært dekket med jord opp til overkant av svillen. At den lengre Ø er helt uten brannspor, tyder på at den også her har vært helt tildekket. Stokken som ligger inntil svillen på N-siden er tolket som nedrast ved brannen. Den er brent bare i V-enden.

De lange gulvplankene som går i hele bygningens bredde NS, må være deler av det opprinnelige gulvet. De ligger oppå et konstruksjonslag med flis L 6575 og et lag L 6571 som kan være fylt inn under gulvplankene i byggeprosessen eller muligens senere. Over plankene ligger noe dårlig bevart ØV-gående treverk og over dette igjen noen dårlig bevarte stokker som i felt er tolket som underliggere for et yngre gulv. De er delvis brent. Noen bord helt i NØ kan være fra dette gulvet. Under stokkene er et lag akkumulert primært på stedet (L 6553). En del flis i dette kan komme fra byggingen av det yngre gulvlaget. Men sand i laget tyder på at det er blitt avsatt utendørs. Over stokkene er det i V del av bygningen et primært avsatt lag med spesielt meget agner og halm, men også med linser med gjødsel. Det tyder på at bygningen eller deler av den i den yngste fasen har vært brukt som fjøs og låve.

Den østligste av plankene i det eldste gulvet ligger rett over V-veggen i K 1380. Over den indre skilleveggen i denne bygningen ligger en stakk med tapphull for beitski og terskel. Mot N er den sekundært avkuttet. Den kan være en del av K 1380, men den ligger i nivå med K 1352, og kan like godt være en bygning Ø for denne. Ø for og inntil terskelstokken ligger brannlag 2. N- og S-veggen i K 1352 ser ikke ut til å fortsette videre mot Ø. I området V for terskelstokken er det lag med bjerkenever og huggflis.

**Stuebygningen K 1353** ligger rett over K 1519 i sit. E. Oppå leire- og neverlagene nevnt i sit. E er det redeponerte lag som vel er brukt som utplanering (L 6731). Det øverste laget må ha ligget åpent en stund, vel under byggeprosessen. Bygningen har den samme rominndelingen og plasseringen av ildstedet som K1519. Ildstedet (K 1383) er mer kvadratisk. Den ene av de to gulvlunnene stopper her, og en kort lunne ligger noe forskjøvet videre mot S. Dette har vel skjedd i forbindelse ved en utbedring, muligens forstørring av ildstedet. Begge gulvlunnene fortsetter helt inn til N-veggen, men fordi gulvplanker mangler her, er det rimelig at det har vært en benk her. Dette kan også være tilfelle inntil V-veggen. De SV delene av bygningen mangler, bl.a. mestedelen av V-veggen. Denne ser ut til å være brent opp. En løs stakk som ligger sekundært oppå underliggere K 1398 i gårdsplassen K 1366 kan stamme fra S-veggen. Gulvet i det smale forrommet i Ø (K 1387) er relativt godt bevart. Det representerer en utskiftning, for under det ble funnet rester av et eldre gulv.

Av **bygning K 1332** ut mot gaten er det bare funnet 3 stabber/stolper og en brent svill. Svillen hviler i en utsparing i den søndre stabben/stolpen, slik som i K 1441 i tomt 2. Det er usikkert om stolpene/stabbene har vært høyere, dvs. om de har vært fundamentstabber, eller om svillen har vært tappet inn i dem og at de har fortsatt videre i høyden som stolper. I det siste tilfelle har K 1332 vært en reisverksbygning, mens den i det første tilfellet godt kan være en laftebygning. Bygningen ligger omtrent

helt på samme sted som K 1453 i sit. E. Det er ikke funnet jordlag eller gjenstander som har kunnet fortelle om funksjoner.

**K 1399** ligger mellom bygningene K 1353 og K 1332. Som den tilsvarende K 1353 i sit. E kan det godt ha vært et overdekket rom eller skut her. Mens plankene i N ligger ØV, ligger plankene lengre S orientert NS og fortsetter inn i det området som naturlig oppfattes som en del av gårdsplassen K 1366. Dette kan tyde på at det har vært et avlukket rom lengst i N, mens resten har vært åpent. Funksjonen til det antatte rommet er uklar. I en tilsvarende beliggenhet har det vært funnet latriner, men det er ikke funnet møkk her, bare akkumulert masse av samme type som lengre Ø i bygning K 1353.

**Brolegningen K 1366** må på samme måte som K 1516 i sit. E tolkes som en **gårds plass**. Den ligger på samme sted og er stort sett konstruert på samme måte som denne. Dekket består stort sett av halvkløvninger. Disse er imidlertid mer orientert som de nærmeste bygningene enn tilfellet er i sit. E, slik at brolegningen får en hakket struktur. At plankene i K 1366 også ligger orientert inntil bygningene i sit. E, gjør at brolegningen kan være eldre enn sit. F for øvrig, men dette behøver ikke å være tilfelle. At gårdsplassen er så sterkt brent, viser at den i de fleste områdene ikke har vært tildekket av jord og møkk da det brant.

**Stuebygningen K 1364** ligger på samme sted som K 1560 i sit. E, og har også to rom som denne, men rommene har byttet plass, slik at det smale rommet er i Ø, det store med ildstedet i V. Bare S-veggen og litt av N-veggen er bevart. Skrått inn under N-veggen og der hvor den formodete V-veggen har gått er det stabber, kalt K 1369 m.fl. Det er mulig at disse tilhører en eldre bygning, over K 1560 i sit. E, men dette er mindre trolig. Årsaken til at de står så skrått kan være signing i den myke massen inntil K 1390 (se nedenfor). Stabben K 1542 står ikke på linje med de andre i V-veggen og står også S for S-veggen, slik at den må ha tilhørt en annen konstruksjon, helst en eldre bygning, f.eks. samtidig med K 1390/1541.

**K 1390/1541** er planker satt på høykant og støttet opp av pæler på begge sider. Trolig dreier det seg om et gjerde. Konstruksjonen er av samme type som det er funnet rester av i sit. A, K 1693 og i sit. B, N og S for bygninger i nordre bygningsrekke. Det er akkumulert masse på begge sider av gjerdet. Området har vært vått, og det kan ha vært en slags renne mellom gårdsplassen og husveggen i sit. E. Området har vært dekket med redeponert masse i forbindelse med byggingen av K 1364. I N står den litt inn under en av plankene i borddekket K 1366, mens den står oppå deler av borddekket K 1516 i sit. E. I V går enden av plankene i K 1366 ikke inn over K 1541. Det er usikkert om det har vært en konstruksjon S for gårdsplassen her. Det er bare et smalt område mellom denne og grensen til tomt 4. Jordlagene tyder på at det har vært søppelplass her.

## **Brantrinn 2 tomt 4**

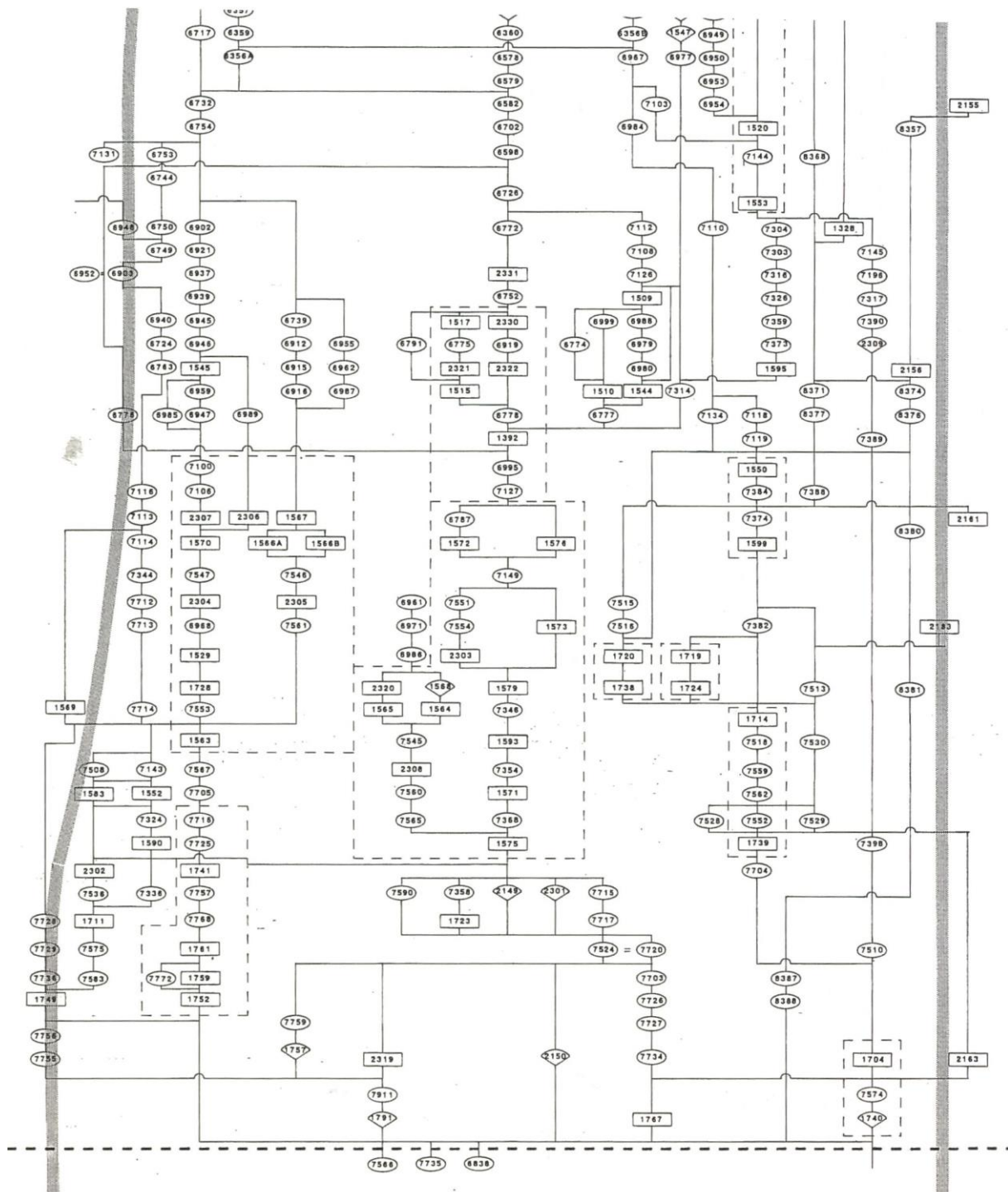
### **Innledning**

Hele den delen av tomten som ligger innenfor utgravningsfeltet er gravet ut. Den sydligste delen ble gravet i 1989. Bevaringsforholdene for organisk materiale er til dels meget gode, særlig i S og Ø del av tomten.

### **Sammenfatning**

På denne tomten er skilt ut 5 situasjoner. I alle situasjonene er det bygninger i tomtens N del, mot tomt 3, mens det i S del er et åpent trebrolagt område. Lengst i S, mot tomt 5, er det ikke trebrolagt, og området ser ut til å være brukt dels som område for avfall, dels til brenning av

kalk. Her er det også en flettverksbrønn på samme sted som sleppveggsbrønnen i branntrekk 1. I de yngste situasjonene er det rester av smale bygninger eller andre konstruksjoner i dette området. Det er ikke funnet bygninger som har ligget ut mot gaten. Strukturen i gårdsplassedekkene i sit. B og C kan tyde på at det var inngang til gårdsplassen fra gaten lengst i S, dvs. nærmest tomt 5. Dette virker som den eneste sannsynlige forklaringen på hvorfor brolegningene ikke ligger parallelt med den N bygningsrekken, men bøyer av mot S. Inngangen/innkjørselen har m.a.o. ligget helt S i bygården, og det har vært plass til en bygning ut mot gaten mellom denne og tomt 3. Fra sit. C og oppover er det svært meget læravfall i det S området. Dette viser at det har vært skomakervirksomhet her. Flere situasjoner med dyremøkk viser at det også har vært holdt dyr her.



Figur 85. Branntrekk 2, tomt 4. Harris matrise.

## Situasjon A

Tomten er avgrenset mot N ved et flettverksgjerde K 1741/ K 1749, tegnet i tomt 3. S for dette ligger bygningen K 1752 med ildsted. Området V for denne ser ut til å ha vært åpent. Mot tomt 5 er det ikke påvist noe gjerde i denne situasjonen, men grensen ser ut til å ha vært stabil fra brantrinn 1 situasjon D til brantrinn 2 situasjon C. I begge disse er det flettverksgjerde omtrent på samme sted.

**K 1740** er en nedgravning rundt **flettverksbrønnen K 1704**. Den er gjort umiddelbart etter brann 1, omtrent samtidig med byggingen av bygning K 2163B på nabotomten. Det rødbrune humifiserte organiske laget L 7574 går ned i nedgravningen K 1740 og inntil og noe inn under veggstokken i K 2163B (se sit. A tomt 5). Rundt brønnen er det lagt eller satt ned stokker og halvkløvninger, de aller fleste slike som må ha tilhørt en eldre brønn eller kum og er kalt K 2181. De er omtalt i brantrinn 1, situasjon C. Mange av disse er brent, og det er derfor rimelig å anta at de ble plassert der kort etter brannen.

Flettverksbrønnen ser ut til å være reparert/påbygd en gang. Nedenfor følger en beskrivelse av brønnen slik den ble funnet i sin siste utførelse. Den består av peler som er satt ned på skrå og med flettverk rundt annen hver en av pelene. Flere steder er satt ned doble peler. Den ene har gjerne en avkuttet gren som har fungert som mothake og vel hatt som funksjon å hindre at flettingen ble dratt opp under hevingen av vannbøtten. Åpningen av brønnen er noe oval, ca. 1,5 x 2,0 m. Dette er trolig sekundært og skyldes trykk fra S, vel fra bygning K 2163 på tomt 5.

Mens brønnen var i funksjon eller ved byggingen av den, ble det akkumulert flere lag i flaten Ø og V for den, L 7743, L 7734, L 7726, L 7720 og L 7752. De inneholder mest organisk materiale, bl.a. er det forekomster av flis, møkk og bark. Det er imidlertid også tynne sjikt med brent materiale i fortsettelsen av de tykke lagene lengre Ø.

L 7703 er det slikt brent lag, funnet på et ca. 2 x 2 m stort område. Det har flere sjikt med brent materiale, trekull og meget kalk, adskilt ved tynnere sjikt med flis og annet organisk materiale. Det ser ut som det har brent på stedet. Det er ikke noen spor etter ildstedskonstruksjoner her, men en kan tenke seg kalk brent direkte på bakken. Hva kalken skulle brukes til, er usikkert. Den kan ha vært brukt i forbindelse med garving. Flere steder ble det funnet nauthår i kalklagene.

I situasjon A ser det ut til å ha vært et åpent område N for brønnen og tomt 5 N til den N bygningsrekken. Under trebrolegningen K 1714 i situasjon B ligger et lag som dekker mesteparten av det åpne området, L 7734. Laget, som består av dyremøkk, flis, noe sand, leire og trekull, er delvis sakte akkumulert, delvis påført. Store deler av laget ligger rett oppå brann 1. Oppå dette er det flere lag, de fleste med organisk materiale, opp til trebrolegningen. Det S område er imidlertid noe annerledes. Her er det noen lag med steingrus, trekull og også kalk. Dette området kan ha hatt funksjon som avfallsområde og muligens til lesking av kalk. Lagoppbyggingen lenger N kan tolkes slik at det er gått relativt lang tid før området ble brolagt. Noe trevirke orientert NS kan muligens stamme fra en trebrolegning, kanskje et mindre trebrolagt område, men dette er svært usikkert.

**Bygning K 1752** har veggstokker som er lagt nesten rett oppå brann 1, bare skilt fra denne ved L 7755 og L 7756, tolket som påfyllt. Under gulvet er det et blandet lag med møkk, flis og litt leire. Det er delvis sterkt humifisert og ser ut til å ha vært avsatt over lengre tid. Det er også påført materiale. Dette skulle bety at det var gått en tid etter brannen før byggingen ble igangsatt. Imidlertid er det som underliggere for gulvet brukt brente stokker som vel stammer fra den brente K 1762, noe som tyder på det motsatte. Laget kan allikevel være redeponert, eller det kan kanskje være skiftet



ut. Under gulvet er det tre lag. De to underste har mest flis (L 7771, L 7768), det øverste er humifisert og med noe sand og leire. Dette kan delvis være avsatt gjennom sprekker i gulvet mens huset var i bruk.

Hele bygningen er forskjøvet noe mot Ø og N i forhold til bygning K 1762 brent brann 1, og den er også mindre, særlig i bredden. Men plasseringen av rom og ildsted ser ut til å være den samme. Det smale forrommet er ikke gravd ut da det befinner seg bak feltveggen. Det er ikke funnet rester etter moldbenker. Det SV laftehjørnet er ikke gravd ut. Det NV hjørnet virker svært simpelt laftet, mens det er et ordinært laft mellom S-veggen og den indre skilleveggen. Påfallende er imidlertid det korte laftehodet. Dette virker unødvendig, med mindre det er gjort sekundært ved tilpassing til borddekket K 1738 sit. B. Mer sannsynlig er det at stokken er brukt om igjen. Begge svillene har nedhugg og innhugg som ikke har noen funksjon i bygningene. Alt i alt virker det som om bygningen ble reist raskt ved hjelp av brukte materialer og uten særlig omhu.

Rett over gulvet ligger noe ubrent leire og deretter et kompakt lag med dyremøkk (L 7716). Det er avgrenset av veggene i bygningen. Fra å være menneskebolig ser det ut til at bygningen i en overgangsperiode før den ble revet er brukt som fjøs. Dette kan være samtidig med oppføringen av den eldste bygningen i situasjon B.

**K 1791** er en grunn grop, ca. 1,30 m i diam. I S-siden er det noen peler som kan tilhøre den, men dette er svært usikkert. Gropen inneholder meget brent materiale og steiner, trolig etter brann 1. Den er eldre enn bygning K 1752, idet den er delvis dekket av utplaneringslaget L 7755 som går inn under NV hjørne av gropen (se ovenfor).

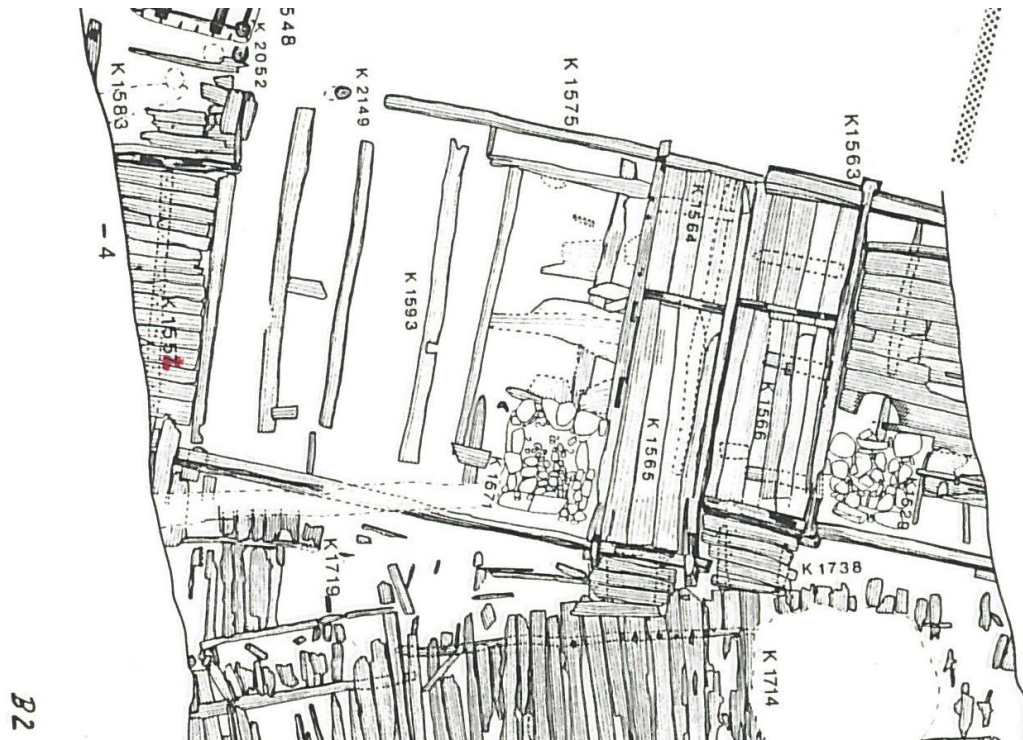
**K 1757** kan være et stolpehull, men det er svært grunt, bare 13cm. Det ligger under L 7524 som er et flislag, delvis humifisert, med en del kokstein, sand og møkk. Laget fortsetter ut i området for den senere trebrolegningen, men er klart yngre enn L 7734 nevnt ovenfor. Det er avsatt. Trolig har området ligget åpent mens K 1752 stod. Det må nevnes funn av små konsentrasjoner med hunde- og kattebein i laget. Mot V stopper laget inntil K 1711.

**K 1711** er en samling trevirke som ligger noe rotete, selv om det stort sett er orientert NS eller ØV. I den brente situasjon brann 1 var det trolig en bygning på stabber her, med Ø-veggen omtrent der det Ø av trevirket i K 1711 ligger (en halvkløvning med flatsiden ned). I situasjon B er det en trebrolegning her, K 1552. Mot N stopper denne mot en liten trekonstruksjon, K 1583. Den nevnte halvkløvningen kan være kuttet sekundært av denne, sammen med noen andre stokker i K 1711. Ansamlingen må helst tolkes som rester av et utendørs borddekke eller som underlag for K 1552 over. Trevirket ligger i blandet flislag L 7583 i fortsettelsen av L 7524 lengre Ø. Det er ikke umulig at K 1711 har eksistert samtidig med bygning K 1575, sit. B.

**K 2150** er betegnelsen på noen peler som står i et belte i Ø del av K 1711. Noen kan ha som oppgave å støtte stokker i denne. Andre kan være rester av ett eller flere gjerder. Noen er klart eldre enn K 1711, men er allikevel tatt med i denne situasjonen, på samme måte som K 1791.

## Situasjon B

Situasjonen består av godt bevarte stuebygninger bygget helt inntil hverandre i N, en trebrolegning S for disse og lengst i S et åpent område med brønnen sit. A (figur 3.2.8). De to stuebygningene i N har deler av en yttervegg felles, men har forskjellig bredde. De er i utgangspunktet av den vanlige toromstypen med hjørneildsted og moldbenker i det største rommet og smale inngangsrom med tilgang fra gårdsplassen. Spesielt er at det i begge bygningene er avdelt et lite rom innerst i det smale forrommet. Dette er gjort sekundært.



Figur 86. Brantrinn 2, tomt 4, situasjon B.



Pga. gode bevaringsforhold er mange konstruksjonsdetaljer bevart. Det store rommet i den V bygningen er trolig reist mens bygning K 1752 fra sit. A fortsatt stod. Deretter er den revet, den V bygningen (K 1575) har fått full størrelse og den Ø bygningen (K 1563) er bygget inntil. Begge bygningene har fått sekundært et trappearrangement av tre inntil eller over trebrolegningen K 1714 som strekker seg tvers over hele feltet. Den er sikkert en gårdsplass.

Figur 87. Oversikt deler av stuebygningene K1563 (øverst) og K1575 (nederst) og gårdsplass med trebrolegning K1714. Nederst til høyre flettverksbrønn K1704. Tomt 4 situasjon B.

Det åpne området i S er meget bredere i Ø del av feltet enn i V. Dette skyldes at brolegningen er orientert omtrent rett ØV, til og med noe vridd mot S lengst i V, mens N-veggen i

bygningene i tomt 5 er orientert mer VNV-ØSØ. I området er det mange avfallslag, både med læravfall, møkk, flis og ikke minst brent materiale og kalk. Dette kan ha sammenheng med garverivirksomhet. V for K 1575 er et fint borddekk som leder frem til en liten bygning, bygget som et utbygg i denne. Det er ikke funnet noen bygning V for dette dekket.

**Trebrolegningsen K 1714** er fundamentert på lange, ØV-gående lunner. Et lag under dekket ser ut til å være påfylt etterat lunnene var lagt på plass. Plankene i brolegningen har delvis utsparing på undersiden for fundamentstokkene. En planke ligger såvidt inn over flettingen i flettverksbrønnen K 1704.

Dette kan tolkes som et indisium på at brønnen hadde sluttet å fungere på denne tiden, men ut fra lagrekkefølgen må den fortsatt ha vært åpen. Det er derfor ikke noe i veien for at brønnen skal kunne ha fungert også samtidig med brolegningen. Denne består av flere deler. Den S delen er ca. 3 m bred og strekker seg over hele feltets bredde omtrent orientert ØV. I Ø anpasser den seg bygningsrekken i N, mens den lengst i V svinger noe mot S. Her er det blitt plass til en N del i samme bredde og med samme orientering på plankene. Denne er kalt **K 1719**. Den er mer orientert som husrekken nordfor. Den fortsetter som en kile videre mot Ø, men her er plankene orientert ØV og hviler oppå noen NS-gående stokker. Denne delen av dekket stopper mot Ø inntil K 1738 som må tolkes som en trapp inn til huset K 1529.



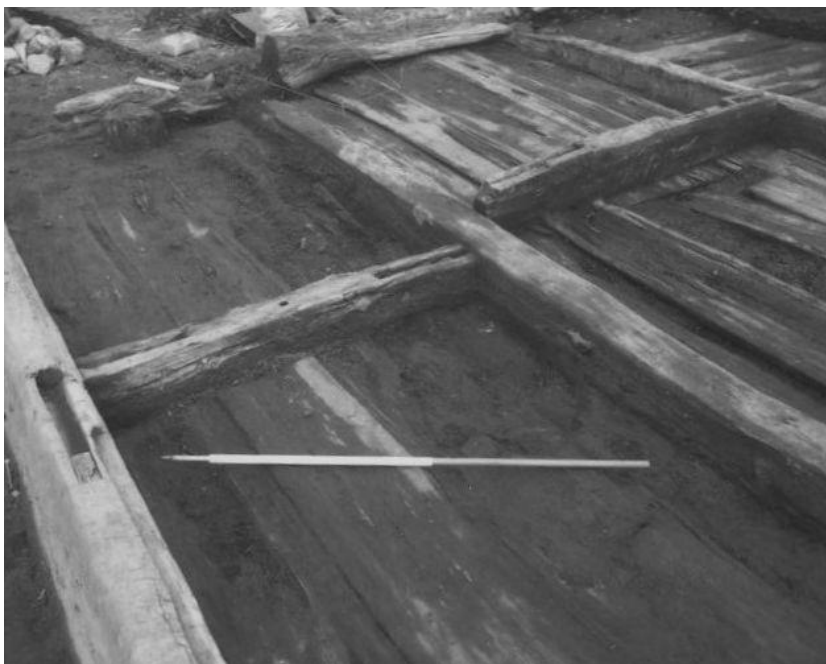
**Brønnen K 1704** ble ikke fullstendig tømt. Det ble funnet brent masse i den, L 7510, men dette er helst ildstedstøst. Det er ikke brannspor på flettverket. Over den brente massen ligger flislaget L 7398 som har flere konsentrasjoner av læravkutt. Laget virker som det er påfylt i noen få omganger. Pga av sammensynkning buer det ned i brønnen. Over flettverket og ut til sidene ligger ubrent leirlag L 7529. Dette går også inn over bygning K 2163 på tomt 5 (sit. A). Over dette leirlaget ligger barklag L 7530 og derover flislag med noe møkk L 7513.

*Figur 88. Flettverksbrønn K 1704 i tomt 4.*

Dette laget ligger noe inn over brolegningen K 1714, men brolegningen ser fortsatt ut til å ha vært i bruk da dette laget ble deponert. Flislaget over, L 7389, går noe lengre inn over brolegningen og kan ha sammenheng med L 7382 som klart er spredd i forbindelse med anleggelse av brolegningen K 1550, sit. C.

Brønnen K 1704 er fylt igjen med til dels store mengder læravkutt, og i lagene over brønnen er det også meget lær. Lærlagene ligger delvis inntil et flettverksgjerde, K 2183 mot tomt 5.

**Stuebygningen K 1575** er reist i det området der det ikke ble funnet noen bygning i situasjon A. Det smale forrommet ligger noe inn over V-veggen i K 1752 sit. A. Imidlertid ser det ut til at bygningen er bygget i to etapper, først det store rommet i V, deretter det smale. Det er nemlig brudd i syllstokkene både i N- og S-veggen. Lagrekkefølgen under bygning K 1575 var i feltsituasjonen noe uklar, ikke minst pga dårlig vær da området ble gravet ut. Deler av bygningen har vært i bruk i situasjon C, og dette gjør lagrekkefølgen komplisert. I omtrent hele området under det store



rommet ligger et flislag med en del leire og knokler, L 7354. Det har trolig blitt akkumulert sakte i fuktige omgivelser, dvs. utendørs. Både dette, ildstedsutkast L 7358 og et lag med kokstein ligger under og N for N-veggen i bygningen og er klart eldre.

*Figur 89. Deler av forstuene i stuebygningene K1563 (øverst til høyre) og K1575 (nederst til venstre). Begge har utskilt et rom innerst i forstuen. I forgrunnen del av dørterskelen mellom forstuen og hovedrommet i K1575.*

Alle stokkene kalt K 1593 kan oppfattes som lunner i gulvet til bygning K 1572 (sit. A) som ligger oppå disse lagene. Gulvbord ble bare funnet lengst Ø i det store rommet. Det er flere lag som ligger under gulvet, men oppå lagene nevnt ovenfor. De er tolket som akkumulert utendørs, og kan være fylt på under byggeprosessen. Mens bygningen har stått, er det V for det bevarte gulvet tilkommet ytterligere lag. I flaten i hele husets bredde er et lag med akkumulert læravfall. V for dette ligger det lag som i felt er oppfattet som fyll i en moldbenk. Lagene ligger inntil den antatte V-veggen i bygningen og fortsetter mot Ø inntil N- og S-veggen i ca. 1 m bredde. Underst er det sand og leire, over dette organisk materiale, bl.a. en mengde lær, samt en del trekull. Trolig har det vært to gulvfaser i det store rommet i bygningen.

Det smale forrommet i Ø er delt i to på tvers (**figur 89**). Dette er trolig gjort sekundært. Det er lag under gulvet som går i hele rommets lengde, mens det over dette ligger forskjellige lag under gulvet i de to romdelene. Det er bevart en terskelstokk med klare tappehull for beitskier med ca. 60 cm avstand. Det lille rommet er ca. 1,20 X 1,80 m målt innvendig.

Det kan teoretisk være et soverom, en kleve, slik som på bevarte stående 1200-tallsbygninger, men dette er lite sannsynlig pga den lille gulvflaten. Det er heller ingen døråpning mellom dette og stuen. Det må heller være et oppbevaringsrom for mat, drikke, brensel e.l. Mellom den S delen av det smale rommet og stuen er det døråpning som vanlig på toromstypen av stuer. Det er bevart tapphull med avstand 80 cm og døranslag i det smale rommet. I det store rommet er det et nærmest kvadratisk ildsted med karmen av store rullesteiner og med fyringsflaten av mindre markstein. Av gulvet er det lite bevart. Bare innenfor inngangsdøren er det en del treverk. Her har det trolig vært behov for forsterkninger pga slitasje og meget tråkk. De NS-gående stokkene K 1593 må som nevnt oppfattes som lunner. De slutter noe fra veggene og indikerer at det har vært en benk både langs N- og S-veggen. I svillen i skilleveggen er det 50 cm fra N-svillens innerside en vertikal utsparring som kan markere forkant i en slik benk. To mindre utsparringer S for denne kan være fra feste til en benk eller kanskje et bord. Dette er imidlertid høyst usikkert.

SV hjørne i bygningen er antatt å være representert ved S-veggen som slutter her og har et laftehugg for en V-vegg som ikke er bevart. Hjørnet hviler på en stabbe. Det ligger en laftestokk der hvor den antatte V-veggen har gått, men denne må heller



oppfattes som underligger for veggen. Det er ikke funnet noe NV hjørne. En stabe kalt K 2152 kan være understøttelse for dette, men det ligger svært skjevt i forhold til de øvrige hjørnene i bygningen. Også stabben K 2149 kan være fra denne bygningen. Begge er yngre enn brann 1, men det er ikke sikkert at de er samtidige, og det er heller ikke sikkert at de tilhører K 1575. N svill stopper mot V i flukt med gulvet K 1519 som tilhører bygning K 1392 i sit. C. Hvis den har tilhørt K 1575 opprinnelig, må den være kuttet sekundært. Den kan også tilhøre K 1392 primært, men siden skilleveggen må være brukt både i situasjon B og C pga. lagrekkefølgen med ildstedet, må det i tilfelle være tale om en utskiftning av svillen. Oppå L 7354 i V del av ruten ligger et sandlag L 7129 og derover et humuslag med flis og hasselnøtt-skall. Begge ligger inntil den V stokken i K 1575. De er i feltet tolket som fyll i moldbenk. Mot Ø stopper lagene omtrent på linje med der N-veggen slutter mot V. Dette kan være sekundært i forbindelse med K 1392.

Brolegningen K 1714 går helt inntil S-svillen i bygningen. Sekundært er det lagt opp en trapp av tre oppå brolegningen.

**Stuebygningen K 1563** Ø for K 1575 er av helt samme type som denne, men bare speilvendt og noe smalere. Også denne har avdelt et lite rom bakerst i det smale forrommet. Terskelstokken er i dette tilfellet lagt oppå gulvbordene. N moldbenk ser ut til å være ca. 60 cm bred. I S har det også vært en moldbenk. Opprinnelig ser den ut til å ha vært ca. 50 cm bred, avstanden fra veggen til nærmeste bord. Sekundært ser benken ut til å være blitt meget bredere (se sit. C). Ildstedet har muligens hatt karm. Trevirke som kan oppfattes som en karm er funnet. Denne ligger under den antatte benkeforkanten, noe som viser at denne er sekundær. Foran ildstedet er det sterkt brent i gulvplankene. Her har det vært uforsiktighet med varmen.

N-veggen er bevart i to omfar, S-veggen i ett. Begge syllstokker er trapesformet. Begge ligger løst inntil K 1575.

Terrenget under K 1563 ser ut til å være oppfylt i flere omganger etterat bygning K 1752 gikk av bruk. Over møkklaget beskrevet i sit. A er det et lag med ubrent leire L 7705. Flislaget L 7567 inneholder en del møkk og er også humifisert og må tolkes som utplanering. Det går ut over N-veggen og slutter i dråpefallet mot tomt 3. Gulvet er lagt på lunner oppå L 7567 og et lignende lag L 7547 over dette igjen. Bygningen har vært i bruk også i sit. C, og ødeleggelsen vil bli beskrevet der. Alt i sit. B har den fått tilbygget en trapp av tre, K 1574 (K 1738). Denne har også vært i bruk i sit. C, i motsetning til trappen i nabobygningen K 1575.

**K 1583** må tolkes som en liten bygning eller helst et tilbygg til K 1575 mot V. Det er bevart deler av V- og S-veggen. I den sistnevnte er det to hull som må være tapphull til beitskier i en dør. Trolig har den lille bygningen vært bygget inntil K 1575. S-veggen går inn under den antatte flukten for V-veggen i K 1575 og dette kan tyde på at de er samtidige, eller at K 1583 er eldre. I V-veggen er det et laft. Dette tyder på at bygningen har vært laftet. Lagene over gulvet i bygningen gir ingen umiddelbar beskjed om dens funksjon. Den må ha sperret veien fra bygård 4 til brønnen K 1548 som ligger like inntil i bygård 3.

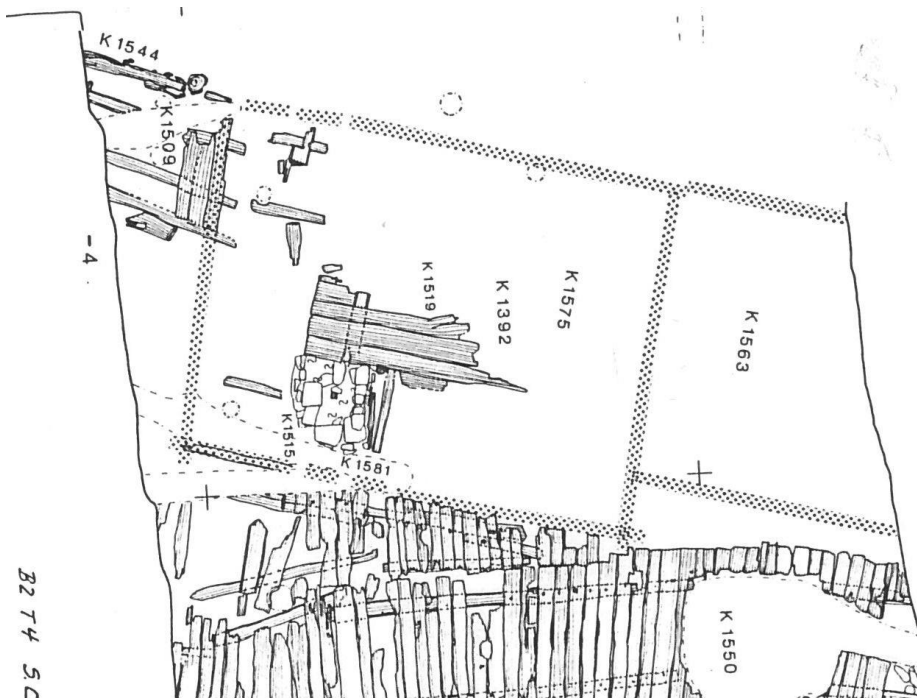
**Brolegningen K 1552** er svært forseggjort med halvkløvninger naglet til underliggere. De ligger inntil stokken som er oppfattet som underligger for V-veggen i K 1575 og stopper mot N inntil svillen i K 1583. Siden selve veggen i K 1575 ikke er bevart, er det ikke umulig at brolegningen er eldre enn denne bygningen, men den ser ut til å være samtidig med K 1583 fordi samme lag går under begge konstruksjoner (L 7575). Den kan ha eksistert samtidig med brolegningen K 1714 fordi de ligger omtrent i samme plan, men trolig også samtidig med den yngre brolegningen K 1550.

**Gjerdet K 2183** er beskrevet i tomt 5, sit. B. Det er et flettverksgjerde som står i eller i overkant av L 7389, under det kompakte lærlaget L 7145, sit. D.

En ubrent stabbe eller stolpe like N for K 2190 i tomt 5 sit. B er valgt tatt med i denne situasjonen, men samtidigheten er usikker.

### Situasjon C

Begge bygningene fra situasjon B fortsetter å stå i situasjon C. Den V bygningen er svært ombygget med forandring av V-veggen og omlegging av ildstedet. Den har fått ny betegnelse K 1392. Den Ø bygningen, K 1563, fortsetter derimot omtrent uforandret. S for disse to husene er det en trebrolegning K 1550 med samme inndeling og orientering som K 1714 i situasjon B. V for K 1392 er en brolegning og en mulig fundamentstabberekke for en vegg i en bygning. Lengst i S er det enkelte trerester som kan være fra konstruksjoner, men mest avfallslag, flis, bein, aske, trekull og kalk. Lengst i V er det en trebrolegning over brolegningen K 1552 og det lille huset K 1583 i sit. B.



### Bygning K 1563

har de samme ytterveggene i denne situasjonen som i sit. B. V-veggen ligger fortsatt inntil Ø-veggen i K 1575/ K 1392. En ombygging av benken langs S-veggen har funnet sted, men det er uråd å avgjøre om denne omleggingen har skjedd samtidig med andre forandringer i situasjon C.

Figur 90. Branntrinn 2, tomt 4, sit. C

Det er funnet en bjelke/tykk planke hele 1,20 m fra veggen. Denne kan tolkes som forkant i en benk. Den står på høykant og har en utsparring oventil på S-siden, muligens anlegg for bord.

**Bygning K 1392** har gjort bruk av N- og Ø-veggen i K 1575. Det smale forrommet i Ø ser fortsatt ut til å ha eksistert. I det store rommet er det lagt et nytt gulv, K 1519, og ildstedet er flyttet lengre V i rommet. Det er av samme type som det eldre K 1571, men speilvendt. Det ser ut til å ligge i SV hjørne av bygningen. Det er ikke funnet noen S-vegg oppå S-veggen i K 1575, men denne kan være fjernet ved gravingen for en yngre vannrenne. Ildstedet og gulvplankene slutter mot V langs samme linje, og denne stemmer også overens med enden av N-veggen i K 1575 mot V. L 6995 med redeponert leire og never slutter mot Ø der hvor V-veggen i K 1392 kan ha gått. Det er mulig at det har vært et rom i K 1392 også V for rommet med ildstedet og K 1519, evt. en sval. Her er det et mellomrom frem til brolegningen K 1509 der det bare er funnet noen orienterte stokker. De kan være underliggere for et borddekke, kanskje et gulv.



**K 1509** er en liten brolegning lagt på to lunner. Den ligger noe skjevt i forhold til K 1519 og er heller ikke rettvinklet i seg selv. Mot S stopper lunnene inntil en stokk som kan være fra en bygning. Videre mot S er det ikke funnet levninger som kan høre til en slik bygning, men L 7112 er begrenset til dette området. En avkuttet svill med litt av hullet til en beitski må være strø. Mot Ø stopper brolegningen ca. 1,5m fra gulvet K 1519 i K 1392. Mot N ligger den inntil K 1544.

**K 1544** består av en stokk, en stabbe eller stolpe og noen peler inntil stokken. Trolig har brønnen K 1548 fortsatt vært i bruk samtidig med K 1544. Hvis det har stått en bygning her, må denne ha vært en overbygging til brønnen. En stolpe inntil NV hjørne av brønnen i tomt 3, sit. B kan være fra et slikt overbygg, men passer ikke overens med utstrekningen på stokken i vår situasjon. Andre alternativer er at det har vært en bygning her som har stått over borddekket K 1509 som da må tolkes som et gulv. Dette tilsvarer K1583 i sit. B. Et siste alternativ er at K 1544 er en godt dimensjonert sperre mellom de to tomtene 3 og 4.

**Trebrolegningen K 1550** er fundamentert som K 1719 med lunner (K 1599). Et lag med storfallen flis og møkk L 7382 kan være påført i forbindelse med byggingen. I laget var noen brente partier. Dette kan være utkast og komme fra kalklesking og ildsteder lengst S i tomten, f.eks. L 7388. Imidlertid var det over dette laget, men under plankene et møkklag med en del flis og humus som ser ut til å være avsatt på stedet. Laget bærer preg av å være avsatt i fuktige omgivelser. Trolig har området vært åpent en stund, kanskje med dyr plassert her før plankene kom på plass.

Trebrolegningen er konstruert og plassert på samme måte som K 1714 i sit. B. Som denne består den av en S del, ca. 2,5-3m bred som går omtrent rett ØV, men utgjør en krum linje. I den kilen som dannes i V mellom denne delen og bygning K 1392 er det utfyllt med **brolegning** kalt **K 1581** til erstatning for K 1719 i forrige situasjon. Brolegningen ser ut til å ta hensyn til trappen inn til bygning K 1563, mens trappen inn til K 1575 er dekket til.

S for trebrolegningen er det ikke funnet noen konstruksjoner, men en rekke lag. Et flislag L 8380 med en del større halvkløvninger og bord er antagelig samtidig med bygning K 2191 i tomt 5, sit. C. De ligger N for N-veggen i denne og kan skrive seg fra byggefasen. Flislaget ligger over lag med aske og kalk L 8381 og under samme type lag kalt L 7388. Flislaget L 8380 er samtidig med L 7389. Et knippe med peler kan ha hatt konstruktiv betydning.

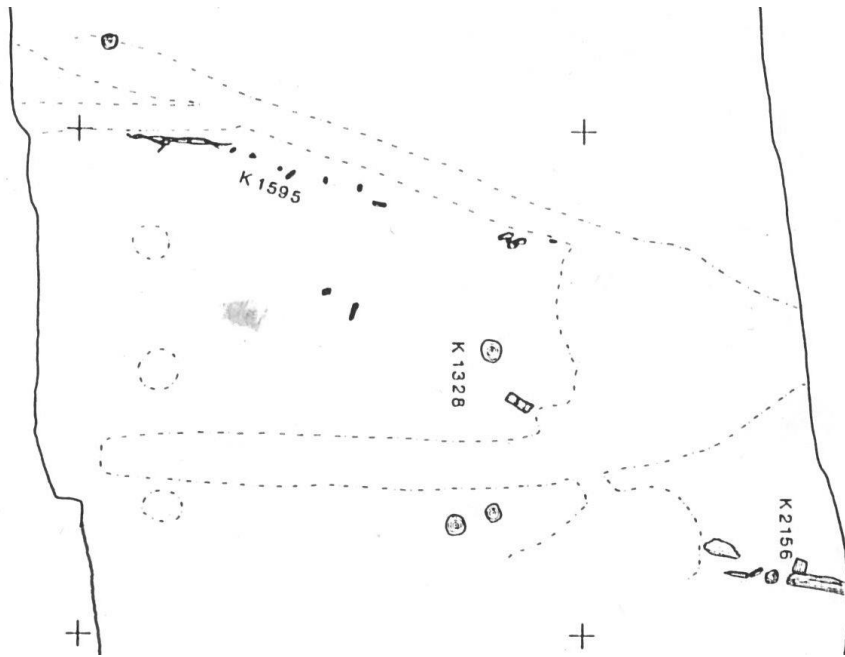
## Situasjon D

I denne situasjonen er det funnet bygningsrester i S del av bygården, der hvor det tidligere ha vært et åpent område. Bygningene lengre N har fortsatt vært i bruk, mens den store trebrolegningen er blitt tildekket med avfall, i første rekke læravkutt. Et flettverksgjerde K 1595 har vært i bruk etter brolegningen i situasjon C, men gått av bruk før situasjon E.

Bygningene i S kan være samtidige, eller de kan ha avløst hverandre. K 2156 kan ha eksistert samtidig med brolegningen i situasjon E, mens K 1328 ikke kan ha gjort det. Denne kan være yngre enn K 2156 og ha avløst denne.

**K 2156** må helst tolkes som S-veggen i en bygning. Det er bare et smalt dråpefall mot bygning K 2191 i tomt 5 (sit. C). Imidlertid må K 2156 være oppført senere. Oppå flislaget L 8380 var et yngre lag med flis og store mengder læravfall, L 8376. Dette ligger også over aske/ kalklaget L 7388.

Det ubrente leirlaget L 8374 over lærlaget kan være et utjevningsslag under bygningen. Oppå dette ligger en del dårlig bevart trevirke som kan være samtidig. Dette laget er kalt L 8368. Lengre V er en stabbe som kan være hjørnefundament for SV-hjørnet i bygningen. Det er mulig at bygningen har stått også i situasjon E.



**Stabben K 1328** over det eldre borddekket K 1550 kan ha samband med en stabbe like SV for den antatte hjørnestabben i K 2156 og begge være fundamenter i Ø-veggen i en bygning, vel helst hjørnestabber. De står i laget L 8371 med flis, læravkutt og meget knokler, over læravfallslag L 7145/ L 8377. Lag 7145 ligger klart under brannlag L 8363 (se sit. F).

*Figur 91. Brannt rinn 2, tomt 4, situasjon D.*

Fordi dette brannlaget ikke ble funnet rundt stabben, er det uklart om også denne er eldre enn brannlaget eller samtidig med dette. Det er valgt å plassere den i situasjon D ut fra de stratigrafiske forhold ved den S stabben. Her gikk brannlaget over stabben. Det er imidlertid ikke umulig at K 1328 kan være yngre enn K 2156, og da kan bygningen ha ligget omtrent på samme sted som K 2156. Hva slags funksjon disse bygningene har hatt, er ikke klarlagt. Ytre bredde NS på K 1528 er bare ca. 3 m.

**Flettverksgjerdet K 1595** er klart yngre enn brolegning K 1550, yngre enn K 1520. Den illustrerer godt den voldsomme lagtilveksten som har vært i området. Gjerdet står like på S-siden av S-veggen i bygning K 1392, sit. C. Stratigrafien er noe uklar her, og ut fra denne kan gjerdet og bygningen ha stått samtidig. Da må det ha vært en åpning i gjerdet, fordi dette sperrer hele den siden av bygningen der det er naturlig å tenke seg en inngang. På et stykke rett utenfor den østligste delen av bygningen, der hvor det smale rommet var i forgjengeren til K 1392, K 1575, er det ikke funnet noen peler, og dette gjør det mulig å anta at bygningen og gjerdet kan ha stått samtidig. Mot Ø er gjerdet trolig brutt av yngre nedgravninger. Hvilken funksjon det har hatt er vanskelig å fastslå. Det kan ha sperret av et åpent område mot N, f.eks. pga. dyr. Det kan også dreie seg om markering av eiendommer innenfor tomt 4 i forbindelse med riving av bygningene. Det er ikke sikkert at gjerdet har stått samtidig med K 1328, selv om begge er yngre enn brolegningen K 1550.

**Bygning K 1392** kan ha stått i deler av denne situasjonen (se gjerdet K 1595).

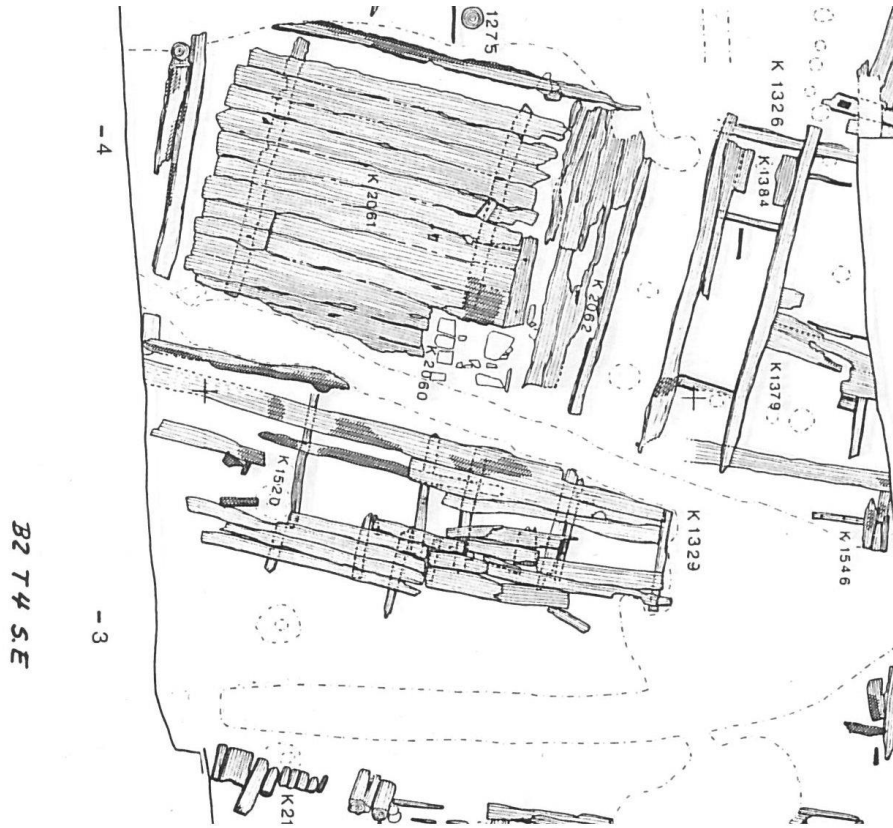
**Bygning K 1563** har trolig stått i hele eller deler av denne situasjonen.

To stabber eller stolper V for bygning K 1392 er tatt med på denne situasjonen. De er vel helst fra en bygning som har fortsatt videre mot V, slik som den mulige bygningen S for K 1509 i sit. C.

### Situasjon E

Konstruksjonene i denne situasjonen er delvis brent. Dette har trolig skjedd sekundært. I N, mot tomt 3, er det en bygningsrekke med to stuebygninger, av samme type som i situasjon C. K 1275 i V og K 1326 i Ø ligger omtrent på samme sted som de eldre bygningene, men de ser ut til å være bygget med egne yttervegger, ikke sammenbygget. S for disse ligger en smal brolegning K 1520. Denne er orientert helt som den N bygningsrekken. Dette kan tyde

på at adkomsten fra gaten har ligget annerledes enn i eldre situasjoner i denne bygården. Mens den tidligere trolig har vært lengst S, inntil tomt 5, er det nå trolig at den har vært midt i tomten, og at det også har vært en bygning S for inngangen ut mot gaten. Bygning K 2156 fra situasjon D kan ha ligget S for brolegningen i Ø del av feltet, mens V del fortsatt kan ha vært åpen. En moderne kloakkledning har ødelagt en del av området, og bevaringsforholdene er stedvis ikke så gode.



**Stuebygningen K 1326** ligger omtrent på samme sted som K 1563 i tidligere situasjoner i dette branntrinnet, bare litt forrykket mot Ø. Inn- delingen i rom er den samme. Det smale rommet ser ikke ut til å være underinndelt. I det store rommet har det vært moldbenk langs N-veggen.

**Stuebygningen K 1275** er noe forrykket mot V i forhold til K 1575, sit. B, men er for øvrig svært lik.

Figur 92. Branntrinn 2, tomt 4, situasjon E

Den har et smalt rom i V (K 2062) og ildsted i SØ del av det store rommet. Det har vært en moldbenk inntil N-veggen. Gulvplankene K 2061 slutter uregelmessig noe ut fra den antatte V-veggen og viser at det også her må ha vært en benk. I S er meste- parten av veggsvillen og området inntil denne ødelagt av senere nedgravninger. Deler av N svill er brannskadd. Dette tyder på at den har vært i bruk også i sit. E. At bygningen K 1275 ligner på K 1575, viser at den endrete romdisposisjonen i K 1392, sit. C ikke ble fulgt opp. I motsetning til tidligere er det nå et mellomrom mellom de to stuebygningene som står inn mot tomt 3.

Inntil den antatte svillen i V-veggen av K 1275 ligger en stokk som slutter ved en stabbe eller stolpe. Dette kan være rester av en bygning som har fortsatt vider mot V.

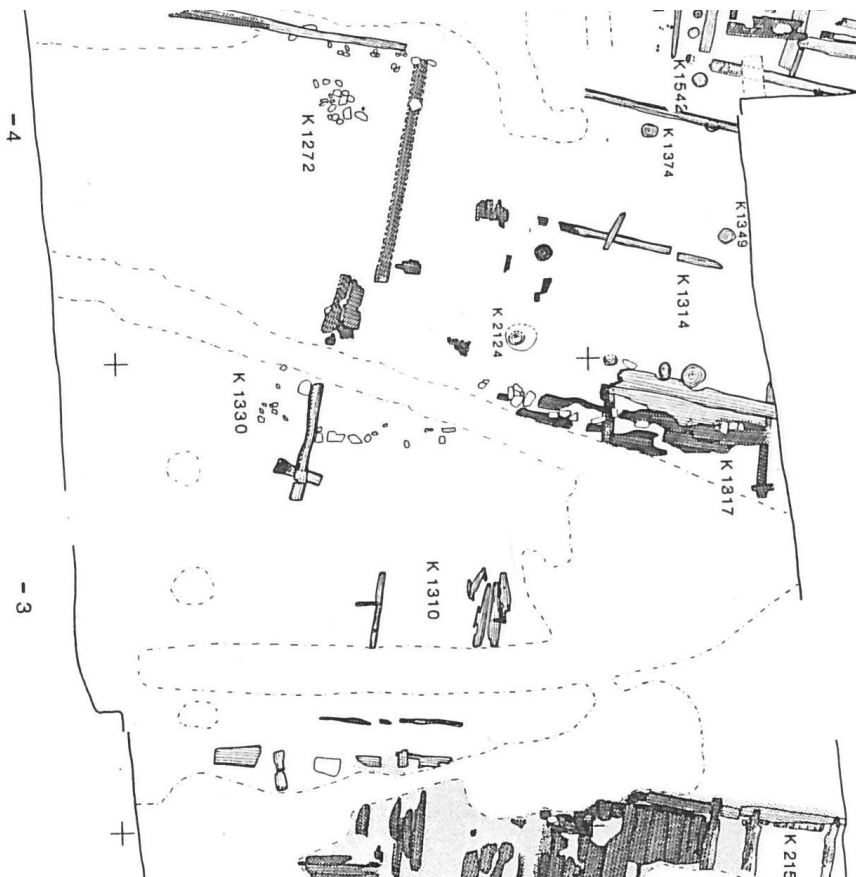
**Brolegningen K 1546** er bare bevart i et lite område rett S for bygning K 1326. Den består av NS-gående bord som ligger oppå en underligger og har vært naglet fast til denne. Bordene er delvis brent. I N ligger de helt inntil en stokk som er oppfattet som svill i bygning. Det er naturlig å tenke seg at brolegningen har fortsatt også mot S, der det er funnet noen løse bord med omtrent samme orientering, men disse kan vel så gjerne stamme fra en bygning i en S bygningsrekke. Trolig har brolegningen hatt sammenheng med brolegningen K 1329/ K 1520.

**Brolegningen K 1329/ K 1520** består av NS-gående underliggere (K 1329) og ØV-gående halvkløvninger oppå disse, dvs. omvendt av de eldre på samme sted, men likt med den brolagte gårdsplassen i tomt 3. Det ligger oppå flis og avfallslagene L 7144 og L 7145 som er akkumulert relativt raskt og har karakter av avfallslag.

Underliggerne går ikke i hele brolegningens bredde. Det kan se ut som brolegningen har vært delt i en N og en S del. Nå er den S delen smalere enn den N, men brolegningen bærer preg av å være sekundært ødelagt i S.

S for brolegningen er det funnet enkelte brente trerester. Det er her funnet to brente nivåer. Det underste L 8367, er sannsynligvis ildstedsutkast, slik som de eldre lagene på stedet. Over dette er det flislag 8359 og derover et nytt brent nivå, L 8353. Dette er antatt å være brannlag, muligens det samme som brann L 8355 i tomt 5. Det er ingen direkte forbindelse mellom disse. Brent av brann L 8353 er noen ØV-gående smale stokker eller bord. Disse kan være rester av en bygning eller en brolegning.

### Situasjon F



Dette er en brent situasjon. Lite er bevart av konstruksjoner som har vært primært brent av denne. Det er ikke direkte kontakt mellom brannlaget som har brent disse bygningsrestene og brannlaget som har brent deler av trebrolegningen i sit. E, men de antas å være samme brann fordi lagene ligger i forskjellig område. I området under den N bygningsrekken i de eldre situasjonene er det funnet bygningsrester som viser at bebyggelsesstrukturen har vært den samme som tidligere, men størrelsen og innredningen av husene har vært noe forskjellig.

Figur 93. Brantrinn 2, tomt 4, brent situasjon F.

Under K 1326 i NØ er det funnet flere ubrente stabber som kan indikere at det har vært flere bygninger som har avløst hverandre. Det er mulig at trebrolegningen K 1329 m.m. sit. E også har vært i bruk i sit. F. K 1330 ligger imidlertid over brolegningen og er også brent av den samme brannen.

**K 1272** er oppfattet som rester av en bygning som er sterkt brent av brannlaget L 6168. Det eneste som ikke er helt brent er deler av N-svillen. Denne ligger rett oppå N-svillen i K 1275 sit. E. En sterkt brent NS-gående stakk kan være underligger for gulv. Av dette er det bare få rester igjen, men restene tyder på at rominndelingen har vært den samme som i K 1275, men trevirke over deler av ildstedet i den bygningen viser at dette må ha vært mindre.

**K 1314** er tolket som rester av en og samme bygning, men det kan være flere som har avløst hverandre. Det er funnet en rekke stabber, K 1314, K 1374, K 2124 m.fl.

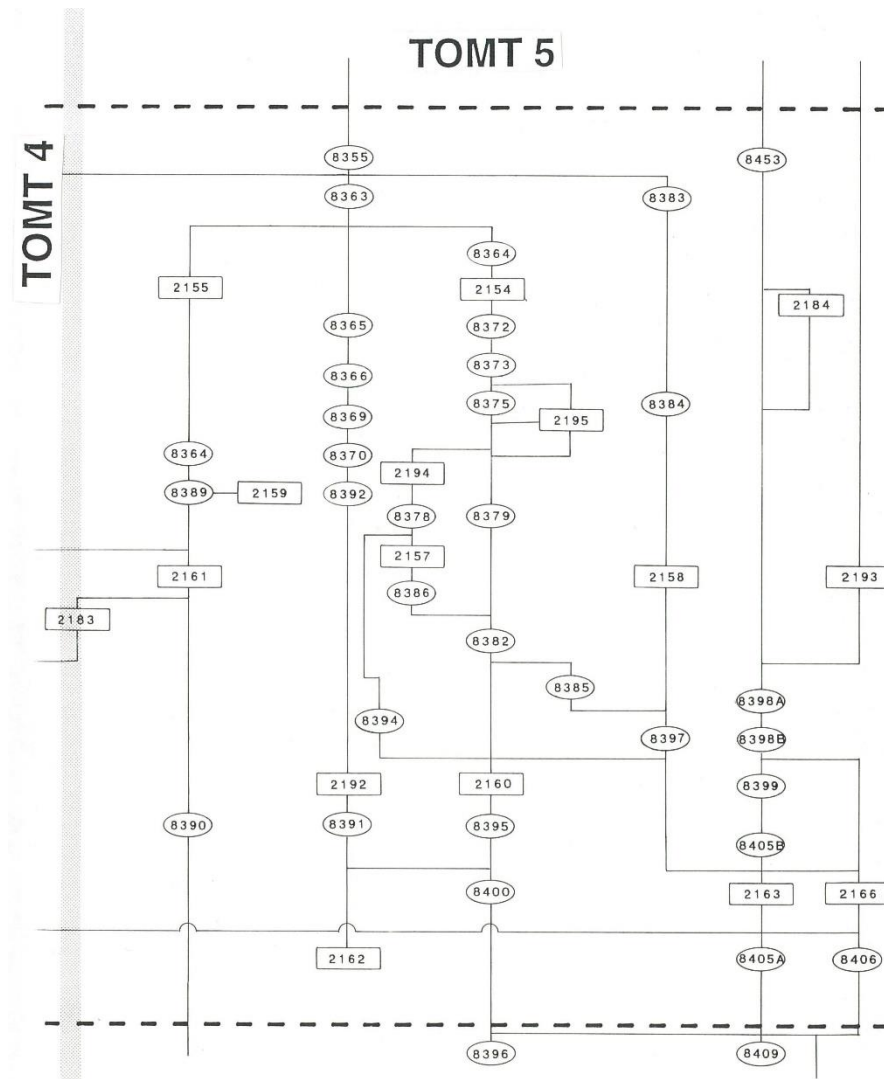
De fleste av disse er ubrent, men det kan skyldes at det er fundamenter for bygningen. En stokk tolket som N svill hviler på en stabbe. Den ligger på samme sted som K 1326 i sit. E, men strekker seg noe lengre mot V. To stabber markerer V-veggen og fire den antatte S-veggen. Denne er trukket en god del tilbake mot N i forhold til tilsvarende vegg i K 1326, slik at bygningen er smalere. Det er mulig at den Ø stabben også markerer SØ hjørne i bygningen, som i tilfelle får en helt annen karakter enn de tidligere stuebygningene på stedet. Det er ikke funnet noe ildsted.

**Trebrogning K 1317** ligger helt inntil stabbene under den antatte S-veggen i K 1314, og plankene har utsparinger i kanten for disse. Dette tyder på at brogning er eldre enn stabbene. Den kan være en fortsettelse av brogning K 1329, men er sannsynligvis yngre. Antagelig er brogningen deler av en gårdsplass, men det er ikke umulig at det dreier seg om gulvbord. Utendørs borddekker er sjelden så brannskadd som dette borddekket. Hvis det er del av en bygning, må det helst være en sval til K 1314.

**K 1330** er et laft med to orienterte stokker. Det ligger oppå bordene i borddekket K 1329. De ser ut til å ligge in situ, og begge er brent. De kan være SØ hjørne i et tilbygg til K 1272, kanskje en sval.

**K 1310** er orienterte, brente trerester lengre S i bygården. De ser ikke ut til å ha noen konstruktiv funksjon og er vanskelige å tolke. I tråd med vurderingene i sit. E kan det ha vært bygninger her inn mot grensen til tomt 5.

## Brantrinn 2, tomt 5



### Innledning

I denne bygården er utskilt 5 situasjoner over brann 1.

### Sammendrag

I alle situasjonene er det levninger av bygninger som mot N slutter omtrent på linjen for flettverksgjerdet branntrinn 1, situasjon D. På samme sted som denne er det også funnet et yngre flettverksgjerde, og det er rimelig å tolke dette som markering av en eiendomsgrænse. Inntil og N for denne grænsen er en flettverksbrønn, på samme sted som den eldre sleppveggsbrønnen brann 1.

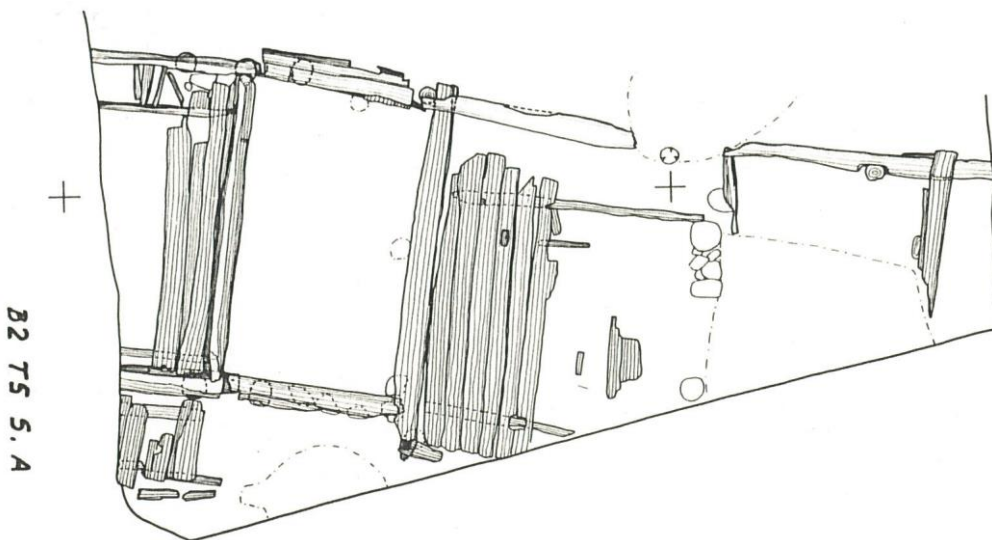
Figur 94. Branntrinn 2, tomt 4. Harris matrise.

Lengst i S er det i flere av situasjonene rester av utendørs borddekker. Dette er trolig en gårds plass. Om det til bygård 5 har hørt en S bygningsrekke S for dette gårds plassdekket, er ikke mulig å fastslå ut fra levningene utgravd i Oslogate 6, men muligens ut fra konstruksjonsrester funnet i kloakkgrøft og telekommunikasjonsgrøft i Oslogate V for utgravningsfeltet.

### Situasjon A

Over de brente trerestene brann 1 er det over store deler av feltet blandet brannmasse, gjerne gråsvart, bestående av trekullbiter, noe brent leire og sand. I denne massen er det en rekke med store steiner omtrent der den antatte indre skilleveggen i bygning K 2164 lå, men noe forskjøvet mot Ø i forhold til stabben som ble antatt å stå under N-enden av denne. Steinrekken, som er kalt K 2162, kan være fundament for en vegg i bygningen K 2192. Lengst SV i feltet er det påvist et kompakt flislag rett over brannmassen. Begge disse tingene tyder på at gjenoppbyggingen etter brannen har skjedd raskt.

Bebyggelsesstrukturen ser ut til å være i hovedsak den samme som den som brant (Sit. 1F). Tvers over feltet ligger en kjede av bygninger. Det er noe usikkert hva som er yttervegger og hva som er indre skillevegger. I alt er det fire slike NS-gående stokker. Nedenfor vil det bli diskutert hva som konstruktivt hører sammen. Uansett må rekken av sammenkjedete bygninger og rom ha virket som en sammenhengende bygningsmasse, slik som det er flere eksempler på lengre N i feltet. S for bygningene er det en trebrolegning som må tolkes som gårds plass. Bevaringsforholdene for organisk materiale var noe vekslende i denne situasjonen, men stort sett meget gode. Spesielt gjelder dette V i feltet.



Figur 95. Brantrinn 2, tomt 5, situasjon A.

**Bygning K 2192** består av en syllstokk i N-veggen og et laft mellom denne og noe som må være en indre skillevegg. I laftet er det tettemose, noe som tyder på at det ikke dreier seg om et uthus, men sannsynligvis et bolighus. Parallelt med denne skilleveggen og vel 2,5m lengre V ligger en tynn stokk som er brent i siden. Denne kan enten være del av en V-vegg i K 2192, en indre skillevegg eller en Ø-vegg i K 2160 V for K 2192. Den ligger rett over noen av steinene i en syllsteinsrekke kalt **K 2162**. Mest sannsynlig er vel at det har vært en felles vegg i K 2160 og K 2192. Denne kan da konstruktivt være V-veggen i K 2192, mens K 2160 er plassert inntil eller skjøtt på denne. Hvis dette er riktig, er K 2192 sannsynligvis et hus av stuetyperen, med smalt forrom i V. Dessverre er det NV hjørne av bygningen ødelagt av en moderne kloakkum. Det ble ikke funnet noe gulv i K 2192.



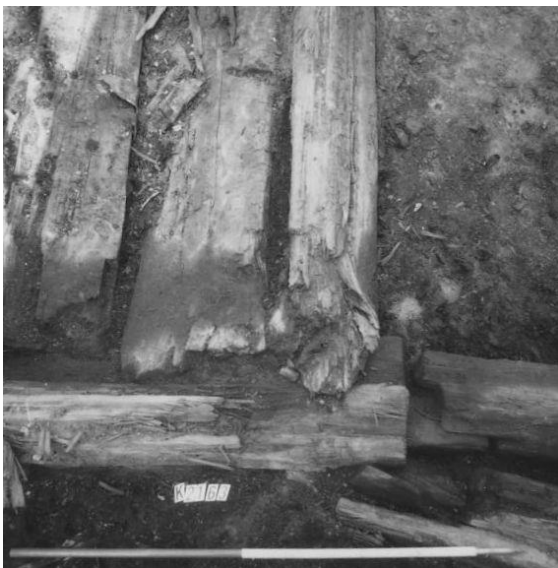
**Bygning K 2160 (figur 97)** har bevart deler av alle veggene unntatt Ø-veggen. De ligger rett under veggene i K 2157, situasjon C, og det var vanskelig å bedømme hvilke stokker som hørte til hvilken bygning fordi bevaringsforholdene for tre var så dårlige, og fordi det var flere enn to veggstokker i både V- og N-veggen. Indre mål for bygningen har vært 4,5m NS og ca. 3,5m ØV. I V del av bygningen er bevart 6 gulvplanker. Alle er relativt tynne halvkløvnings med utsparinger på undersiden for to lunnner. Disse lunnene fortsetter mot Ø til den antatte Ø-veggen og viser at hele bygningen må ha vært gulvlagt. Imidlertid må det bevarte gulvet være en utbedring, idet det ble funnet rester av eldre gulvbord under disse, men over lunnene. Mot N stopper gulvplankene langs en svært uregelmessig linje og ikke inntil N-veggen.



Avstanden til denne er 45 - 80cm. Gulvplankene er dels rett, dels skrått avsluttet og må ha vært slik opprinnelig. Det er vanskelig å bedømme hva denne delen av bygningen har vært brukt til. Det kan ha stått en kasseformet benk her, i tilfelle minst 80 cm bred. Rett oppå gulvplankene ligger flere steder bjerkenever. Særlig er dette vanlig på N-enden av plankene og også N for disse. Over neveren og i enkelte tilfeller også under den var et kompakt møkklag kalt L 8382. Det var en del strå/halm i laget, men lite eller ikke noe mose. Dette tyder på at laget er dyremøkk.

*Figur 96. Bygning K2160, mulig fjøs med neverdekke over gulvet. Sett fra nord. Tomt 5 situasjon 2A.*

Bygningen kan være et fjøs eller stall. Neveren kan ha hatt som funksjon å skille møkklaget fra plankene under. I mellomrommet mellom gulvet og N-veggen kan det har vært en fórkasse e.l. Det er også mulig at bygningen har hatt en annen funksjon, men er gått over til å bli fjøs eller stall på et senere tidspunkt, evt. at det har vært holdt dyr her etterat deler av veggene var revet.



**Bygning K 2163** består av Ø del av en laftet bygning, samt en bygning som knytter sammen denne og K 2160. Dette tilbygget er kalt K 2163B. Av K 2163 er det bevart hele Ø syllstokk og Ø deler av N- og S-svill, samt deler av et gulv med underliggere. Ø og S-svillen har trapesformet tverrsnitt. Den meget godt bevarte Ø-svillen er 35 cm høy. Oventil er den avflatet, og dette stykket er bare 8-10 cm bredt. Innvendig har begge svillene en langsgående, ca 10 cm bred fals som må tolkes som anlegg for gulvbord (**figur 97**). N-svillen er dårligere bevart, og det var ikke mulig å finne hvorledes tverrsnittet på denne har vært.

*Figur 97. Bygning K2163. Sydvegg med trapesformet svill med fals med anlegg for gulvbord. Tomt 5 situasjon A*

I Ø-svillen er det utsparing i falsen for den N av de to gulvlunnene. Disse er simple rundstokker. Den S gulvlunnen hviler oppå falsen i Ø-svillen. Dette tyder på at den og dermed også det bevarte gulvet er sekundære. De to bevarte gulvplankene er tykke halvkløvninger. På undersiden har de utsparinger for lunnene. De ligger inn over falsen i S-svillen, men er ikke festet til denne. Imidlertid ble det funnet en trenagle i falsen under gulvplanken, og dette støtter også opp under antagelsen om at det har vært et eldre gulv som er blitt skiftet ut. Falsene i svillene fortsetter helt frem til laftehjørnet. Ø-svillen har ligget over N- og S-svillen. Nesten ikke noe er bevart av selve laftene. I S skyldes dette delvis ødeleggelse ved maskingraving.

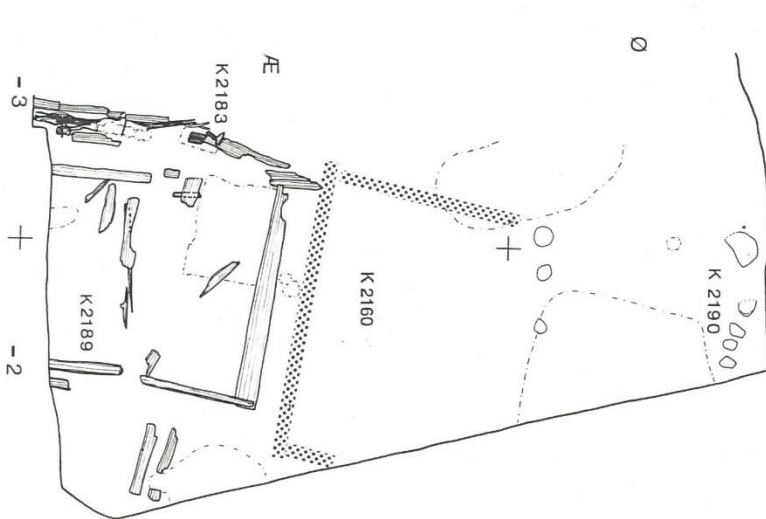
Laftehodet på S-svillen er ca. 22-24 cm langt. De ytterste ca. 20 cm av denne er hugget ned til halv ved og lasket sammen med S-svillen i K 2163B. Skjøten er holdt sammen med en gjennomgående trenagle. NØ laftehjørne i K 2163 er ikke bevart. Det har ligget direkte oppå en stabbe som har gjort at dette hjørnet ikke har seget slik som resten av bygningen. Laftet er derved blitt utsatt for sekundære forstyrrelser og opprøtning. N-svillen i K 2163B ligger her inntil stabben. Den har en loddrett avblading i enden. Dette kan være en skjøt. Den fjernete delen tilsvarer en liten stabbe som står helt inntil hjørnestabben. Hvis denne siste er sekundær, må også avbladingen være det. Det er imidlertid også mulig at den kan være en forsterkning av fundamenteringen i forbindelse med anleggelsen av K 2163B eller en utbedring av denne.

Begge sviller i K 2163B er omtrent 2,40 m lange. S-svillen ser ut til å ligge inntil V-veggen av K 2160. En avblading i enden er trolig sekundær (se situasjon B). N-svillen har i Ø-enden en loddrett utsparing i 23 cm lengde. Dette kan være skjøt med N-veggen i K 2160. Under stokkenden står en stabbe som kan ha understøttet denne skjøten. K 2163B virker som et sekundært tilbygg. Skjøten i S-svillen kan være gjort i et eksisterende laftehode. Imidlertid er denne svillen godt fundamentert, både med en stabbe helt av samme type som under S-svillen i selve K 2163, og med flere flate syllsteiner. Det behøver derfor ikke å ha vært stor avstand i tid mellom disse konstruksjonene. Derimot tyder alt på at N-svillen i K 2163B er en senere reparasjon. Under denne er det to langsgående stokker. Den N av disse har en langsgående utsparing som kan ha vært anlegg for gulvplanker, og i enden er det en stor utsparing. Meget taler for at dette er den opprinnelige svillen brukt sekundært som fundament. Den buer svært meget ned på midten, og den er også seget utover mot N, mot brønnen K 1704 i bygård 4. Denne brønnen med tilhørende nedgravning K 1740 er anlagt rett etter brann 1, til erstatning for plankebrønnen K 2181, og den må ha forårsaket store signingsproblemer. Under de to fundamentstokkene er det nemlig en fundamentstabbe, helt av samme type som under S-veggen, og toppen av denne er vel 30 cm under toppen av stabben under NØ-hjørnet i K 2163. Inn under svillen, men over og inntil den N fundamentstokken ligger et rødbrunt organisk jordlag L 7574 som fortsetter ned i nedgravningen for flettverksbrønnen. Dette understøtter at disse er samtidige. Fundamenteringen og også signingen viser at K 2163B må ha vært en normal bygning, ikke noe lett skur eller lignende. Innunder N-svillen, over den N av fundamentstokkene var det tre plankebiter som alle sekundært var kuttet av mot S. Dette er trolig rester av et opprinnelig gulv. Bygningens orientering er vridd noe i forhold til K 2163, slik at den bedre passer med orienteringen til K 2160. Dette tilsvarer vridningen i det samtidige borddekket i bygård 4.

**Trebrogningen K 2166 S** for K 2163 er vel tilpasset bygningen og kan være anlagt samtidig, etter brannen. Rett under underliggerne i brolegningen lå et flislag som fortsatte ned til brannlaget. Det er uklart om brolegningen har fortsatt videre mot Ø S for K 2163 B. Her var området delvis forstyrret av moderne nedgravning. Brolegningen er bare bevart i en bredde på 1,2m. Det kan ha vært en passasje fra gårdsplassen ut mot gaten her, men det er ikke noe i veien for at brolegningen kan ha vært bredere. Fundamentene for St.Halvardsgate 1 har ødelagt evt. levninger.

## Situasjon B

Dette er en mellomsituasjon mellom A og C. Over bygning K 2163 og K 2163B er det lagt en yngre bygning, eller utført en omfattende reparasjon. Lengre Ø ser det ikke ut til å ha vært noen konstruksjoner mellom K 2160 og K 2157 situasjon C, men området kan ha ligget åpent en stund. Lengst i Ø er det en rekke markstein i et leirlag. Disse kan være syllsteiner i en bygning som har strukket seg videre mot Ø, kalt K 2190.



**Steinene K 2190** ligger i lag med ubrent og brent leire, trekullbiter og noen neverflak L 8389. De ligger orientert på rekke, og det er rimelig å tolke dem som syllsteiner. Lengst i N ligger en stor stein oppå N-veggen i K 2192. Denne kan være fundament for K 2157, situasjon C. Imidlertid går L 8389 noe inn over den, og det er da rimelig å tolke den som samtidig med steinene lengre S.

Figur 98. Branntrinn 2, tomt 5, situasjon B.

Disse ligger klart under en ØV-gående stukk som vel er samtidig med K 2157. De kunne teoretisk være eldre enn hjørnesteinen og samtidig med K 2192 og ikke syllsteiner i det hele tatt, men deler av et ildsted. Det ble imidlertid ikke funnet noe ildstedsplan og heller ikke merker etter ildskjøring, så dette virker lite sannsynlig. På samme sted var det steiner tolket som syllsteiner i branntrinn 1, situasjon E og lignende er det også i flere yngre situasjoner, særlig ansamlinger av leire med noe never. Hvis disse steinene er syll i en bygning K 2190 kan dette være V-veggen eller en indre skillevegg. I det siste tilfellet kan noen steiner lengre V være fundament for V-veggen, slik at det blir et smalt rom her slik som i K 2192. Disse steinene kan imidlertid like gjerne være fundament i K 2157.

Det er usikkert om **K 2189** er en egen bygning. Oppå gulvet i K 2163, med den ene enden inntil Ø-veggen, ligger to stokker. De må ha hatt stor tyngde, for gulvplankene er knekket og seget ned under dem og lunnene under gulvplankene er også knekket. Stokkene ligger omtrent rett over de eldre lunnene. Toppen er omtrent i samme høyde som toppen av Ø-svillen. Det er ikke noe stratigrafisk i veien for at det kan ha vært lagt et nytt gulv og at stokkene har vært brukt som underliggere. Over gulvplankene var det et møkklag kalt L 8399, av samme type som møkklaget L 8405 under dette igjen. Derimot har laget som går over stokkene lite møkk og består mer av humus og flis.

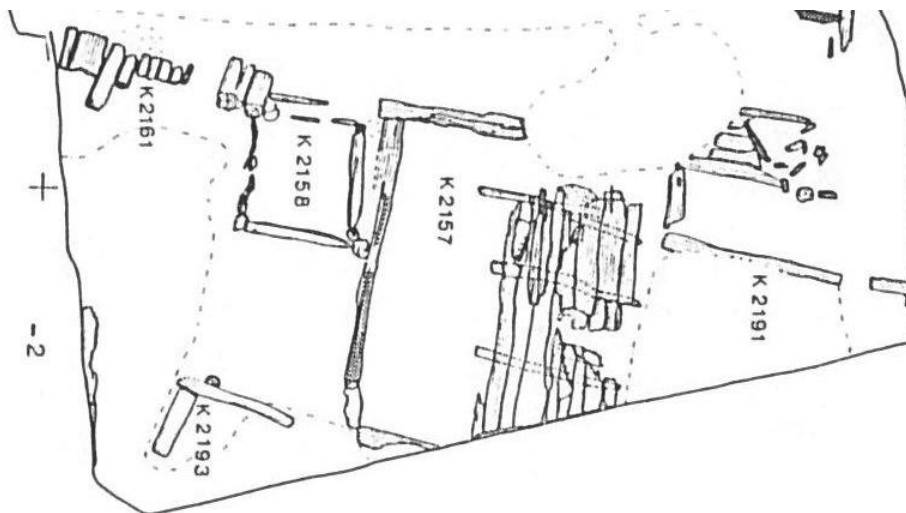
Oppå S-svillen i K 2163B ligger noe skjevt en stukk i samme høyde som toppen av Ø-svillen. Over Ø-enden av denne og tilpasset med en utsparring på undersiden ligger en bred halvkløvning med flatsiden opp. Om den er en del av et senere fjernet borddekke, er ikke mulig å avgjøre. Inntil halvkløvningen og også inntil og noe inn over Ø-svillen i K 2163 ligger et lag med ubrent leire, L 8397. Dette tyder på at svillen og dermed K 2163 fortsatt var i bruk etterat tilbygget K 2163B var gått ut av bruk. Stratigrafisk kan det være samtidighet mellom leirlagene L 8397 og leirlaget L 7529 som ligger inntil N-svillen i K 2163.

Mellom bygning K 2190 i Ø og K 2189 og et mulig borddekke i V kan muligens bygning K 2160 fortsatt ha eksistert en tid. Noen orienterte trestaurer i overkant av møkklaget L 8382 kan ha hatt konstruktiv betydning. Trolig ha området bare vært åpent en tid inntil byggingen av K 2157 fordi det ikke er funnet kulturlag mellom veggstokkene i de to bygningene.

**K 2183** er et **flettverksgjerde**. Det heller sterkt oventil mot S, på samme måte som stabbene i bygning K 2161, situasjon C som det står inntil. Flettverket står i L 7389 og noe over dette. Det må være eldre enn bygning K 2161, men vel ha stått en tid samtidig med denne bygningen. Det har etter alt å dømme markert grensen mellom bygård 4 og 5, helt på samme sted som det eldre flettverksgjerdet K 2165. Mot Ø stopper det ved nedsynkningen til brønnen K 1704. Gjerdet og brønnen kan ha vært gitt opp samtidig.

### Situasjon C

I denne situasjonen ligger en bygning kalt K 2157 på samme sted som K 2160 i situasjon A. Det er usikkert om den samme bygningen fortsetter mot Ø over K 2192 sit. A, eller om det er en separat bygning her. Utstrekningen av bygningen V for K 2157 er uklar pga dårlige bevaringsforhold og fjerning av masse ved maskingravingen. Trolig har det vært samme bebyggelsesstruktur som i situasjon B, slik at bygård 5 har vært avgrenset mot N mot bygård 4 som en sammenhengende vegg. Gjerdet K 2183 kan ha stått en tid samtidig med bygningen i V, K 2161. I denne situasjonen ble det funnet meget læravfall i området mot bygård 4. Det skriver seg fra lag i denne bygården. Det ser ikke ut til å ha vært drevet skomakeri i noen særlig omfatning i bygård 5 på denne tiden.



**K 2191** kan være en fortsettelse av bygning K 2157 mot Ø og ble oppfattet slik i feltet. Imidlertid er det gitt et nytt nr. analogt med situasjon A, der K 2192 fortsatte K 2160 mot Ø. K 2191 består av deler av en N-vegg og en fundamentstappe som vel er samtidig med denne.

Figur 99.. Brantrinn 2, tomt 5, situasjon C.

Veggstokken er stratigrafisk samtidig med en parallell stokk ca. 1 m lengre S, idet et lag med never oppå den blandete massen med brannspor L 8391 går inn under begge. Stokken kan tolkes som underligger for gulvbord. Noe gulv er imidlertid ikke funnet, bare en planke som kan være del av et gulv, men som ikke ligger inn over stokken. Mot Ø stopper stokken nesten inntil en NS-gående stokk som ligger helt på samme sted som den indre skilleveggen i K 2192. Dette kan være rester av en skillevegg, men det er også mulig at det er en yttervegg. Mot V stopper den mulige gulvlunnen på samme sted som den mulige Ø-veggen i K 2160. Her er det et lite mellomrom til gulvet i K 2157 som strekker seg videre mot V. I dette mellomrommet er

det rimelig at det har vært en veggstokk. Dessverre er N-veggen ødelagt av den moderne kloakkummen, slik at evt. laft ikke ha kunnet spores.

**Bygning K 2157** har bevart NV laftehjørne. Det er meget morkent. SV hjørne er ødelagt. Bygningen har gulv i den Ø delen, motsatt i K 2160 der bare den V delen hadde gulv. Underliggerne for gulvet slutter pent mot den antatte veggen mot Ø. Mot V slutter gulvplankene ca. 1,5m fra V-veggen, mens en av underliggerne fortsetter noe lengre mot V. Her er det jordlag kalt L 8379 med en del østersskall. Dette er yngre enn gulvet. Det kan ha vært en indre skillevegg her, eller en bred benk eller pall. Det er ikke funnet noen merker etter laft i N-veggen, men denne er svært dårlig bevart her. Lunnene i gulvet er noe forskjellige. Den midterste er en delvis ubarket, krokvekst furustamme. Den har imidlertid en utsparring på undersiden som viser at den er gjenanvendt. Gulvet består av halvkløvninger og planker. De fleste halvkløvningene har utsparringer på undersiden for lunnene. Disse ligger noe skjevt i forhold til selve dekket. Dette og noen dårlig bevarte planker under gulvet tyder på at det har vært foretatt en utskiftning av gulvet. Også det bevarte gulvet har klare reparasjoner, særlig i NV. Mot N stopper gulvet svært uregelmessig, mens det ser ut til å ha gått helt inntil S-veggen. Hvis mellomrommet i N har vært dekket av en benk e.l., må denne minst ha vært 60 cm bred.

Oppå gulvet er det flere steder bjerkenever, på samme måte som i K 2160. Neveren går også ned i områder der gulvplanker er blitt fjernet, og det virker som om gulvet er gått av bruk da neveren ble lagt ned. Omtrent midt på gulvet er det en brent fordypning med tverrmål ca. 30cm. Også ned i denne går det never. Den brente fordypningen kan være fra en aktivitet som har pågått i bygningen, eller den kan ha oppstått ved et uhell. Gulvreparasjonene og den mulige benken i N kan tyde på at rommet ikke var brukt som uthus, fjøs e.l. Over gulvet var brunt lag med ubrent leire som gikk over i ren leire, L 8375. Dette kan være utplanering under bygningen situasjon E eller fra den mellomliggende situasjon D.

**K 2158** er en firkantet **kum** fylt med mose og møkk, dvs. en **latrine**. Over møkklaget var brunt lag med østersskall, svært likt L 8379, og dette tyder på at K 2158 og K 2157 er samtidige. I Ø- og S-veggen i latrinen er det liggende stokker i en enkel sleppveggskonstruksjon. V-veggen består av stående vedskier, mens det ikke ble funnet noen vegg i N. Her har det trolig gått en vegg i fortsettelsen av N-veggen i K 2157. Det er usikkert om det har vært en bygning her, og om latrinen har vært innendørs eller om den har ligget i det åpne området mellom K 2157 og K 2161 lengre V.

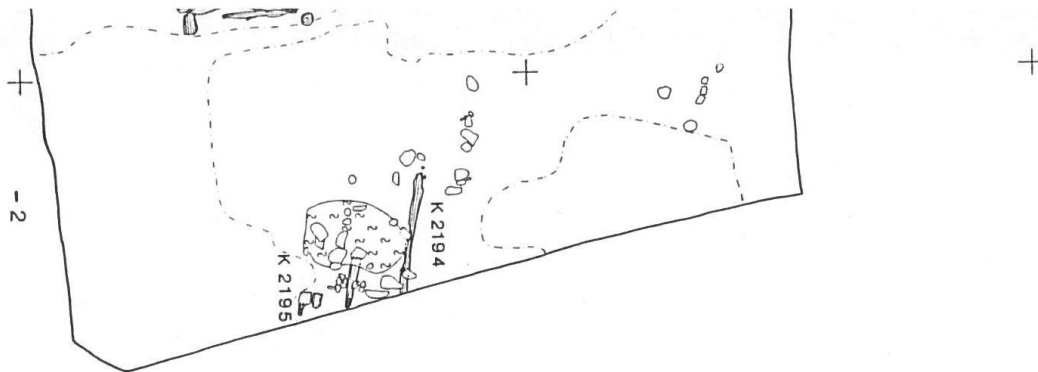
**Bygningen K 2161** er bare bevart som fundamentstabber under en N-vegg. De strekker seg fra NV hjørne av latrinekummen til feltveggen. Alle stabbene heller sterkt oventil mot S. På N-siden ligger flislag med læravfall, L 7145, inn over stabbene. Dette kan skyldes signingen. Trolig er stabbene gravd ned fra flislaget L 7389 under, mens L 7145 kan ha blitt akkumulert mens K 2161 var i bruk. Den lengste stabben er brent oventil i enden av brannen sit. E. Dette må være sekundært. Ut fra snittet er det klart at bygningen har vært revet og et flislag, øvre del av L 8398, er dannet før denne brannen. I feltveggen ble funnet en stokk med samme stratigrafiske beliggenhet som stabbene. Den kan være en del av samme bygning. De fleste stabbene er halvkløvninger med flatsiden vendt mot S. De to østligste er tykke firsidige bjelker. Det er et lite opphold mellom disse og de lengre V. Det er derfor usikkert om de tilhører K 2161 eller en fortsettelse av K 2157 mot V. De ser ut til å være brukt også i situasjon E, der NV-hjørnet av bygning K 2154 hviler på dem.

**K 2193** er en stokk og en planke/halvkløvning. Stokken er noe forrykket ved maskingravingen. Den er klart yngre enn K 2189, men ikke brent og er derfor henført til denne situasjonen. Det kan være en svill i en bygning mellom K 2157 og K 2161.

Planken S for den kan være del av en brolegning, muligens et gårdsplassdekke, i likhet med K 2166 i situasjon A. I snittveggen mot V ble det funnet en dårlig bevart halvkløvning eller stokk umiddelbart under K 2184 i sit. E. Den kan være en del av det samme gårdsplassdekket.

### Situasjon D

Situasjonen utgjør et mellomtrinn, og det er usikkert om det har vært en selvstendig bygningsfase. Flere av steinansamlingene kan trolig best tolkes som fundament for K2154 situasjon E, men er tatt med her fordi sammenhengen er usikker. Stokken K 2194 er eldre enn disse, men er allikevel valgt tatt med i denne situasjonen.



B2 T5 S.D

Figur 100. Branntrinn 2, tomt 5, situasjon D.

**Stokken K 2194** ligger over V-enden av gulvlunnene i K 2157 og må være yngre enn gulvet i denne bygningen. Det kan se ut til at den er støttet opp av en pel og bør i tilfelle ha hatt en konstruktiv betydning, men dette er svært usikkert. Den ligger under leirlaget L 8375.

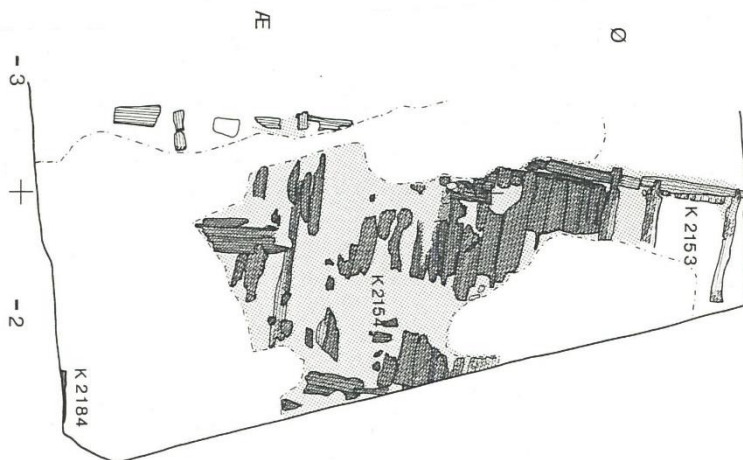
**K 2195** er satt som betegnelse på noen NS-gående planker som ligger under den yngre S-veggen i K 2154, situasjon E. De ser ut til å være fra et dekke eldre enn denne bygningen. Brannspor i S-enden er trolig sekundære. I N går en av plankene inn under toppen av det ubrente leirlaget L 8375, mens en annen ligger oppå. Leirlaget ligger særlig konsentrert i området innenfor SV-hjørnet av bygning K 2154, men det ble funnet orienterte brente bord fra denne bygningen oppå laget, slik at det er mindre sannsynlig at det er rester av et ildsted i denne. Helt utelukke det skal man imidlertid ikke. De brente bordene kan være falt ned fra et tak. En annen mulighet er at bygningen er blitt bygget om. Dersom identifiseringen av en S-vegg i K 2154 er riktig, er det mest rimelig at K 2195 er rester av en eldre bygning. Langs N-veggen ble det i K 2154 funnet flere lag med bord og planker. De eldste kan være samtidig med K 2195. Dette vil bli diskutert i situasjon E. En NS-gående rekke steiner virker som en syllsteinsrekke. En tynn brent stokk i K 2154 ligger oppå disse. Dette kan være en indre skillevegg i K 2154, men det er også mulig at de tilhører en eldre bygning K 2195. Endelig er tatt med en NS-gående veggstokk som ligger oppå V-veggen i K 2157. Denne kan tilhøre K 2154. Den er delvis sterkt brent. Men planker tolket som gulv i K 2154 går noe inn over kanten av den og ligger delvis i et høyere nivå. Det er derfor valgt å skille ut denne i en situasjon sammen med K 2195.

### Situasjon E

Situasjonen er brent av brann L 8355. Det ser ut til å ha vært bygninger i hele feltets bredde med N-vegg omtrent på samme sted som N-veggen i situasjon C. Det er skilt ut to bygninger, K 2154 og K 2155. Pga. sekundære forstyrrelser og maskingraving er en del levninger borte.



Dette gjelder særlig i V. Det ble under gravingen ikke mulig å påvise noen kontinuerlig stratigrafisk forbindelse mellom brannlag i feltveggen mot V og brannlag L 8355 lengre Ø.



**Bygning K 2153** er trolig en stue av den vanlige toromstypen. Det er funnet NV hjørne og en deler av en indre skillevegg. Avstanden mellom V-veggen og den indre skilleveggen er ca. 1,1m, dvs. normalt for forrom i stuebygninger.

*Figur 101. Branntrepp 2, tomt 5, situasjon E. Brent.*

Det ble ikke funnet noe ildsted Ø for skilleveggen, men dette betyr ikke at det ikke har vært ildsted i bygningen. Det kan ha ligget inntil S-veggen. I N-veggen er det bevart to omfar Ø for skilleveggen. Det underste ligger også under V-svillen. Noe inn over S-siden av N-svillen ligger det never. Dette virker som det er lagt ned her med hensikt, kanskje som isolasjon. Også i brannlaget, spesielt i ubrente sand- og leirlommer i dette Ø for skilleveggen ble det funnet never, slik som i eldre situasjoner på samme sted.

**Bygning K 2154** ligger helt inntil K 2155. Det er ikke funnet noen skjøl mellom stukkene i N-veggen. Laftehodene er ganske enkelt plassert helt inntil hverandre. Imidlertid er det bevart hele tre omfar i N-veggen i K 2154, og svillen er gravd en god del lengre ned enn svillen i K 2155. Dette kunne tyde på at K 2154 er bygget først av de to. Imidlertid er det brukt samme type fundamentering, en halvkløvning lagt på langs, og lagene i det ca. 60 cm brede mellomrommet mellom gavlveggene i bygningene viser at fundamenteringen under K 2154 kan være yngre eller samtidig, men ikke eldre enn K 2155. Dette tyder helst på samtidighet.

Lengst Ø i bygningen er det bevart et gulv med NS-gående gulvbord. I en ca. 50 cm bred sone inntil N-veggen er dette gulvet ubrent. Over bordene ligger det her flere steder et tynt lag med steinflis. Oppå dette er det sterkt brente NS-gående bord. Det ser ut som de hviler på en tynn stukk eller plankebit inntil veggen. Oppå disse plankene igjen er det noe meget sterkt brent ØV-gående trevirke. Lengre V er det undre gulvet dårligere bevart, delvis helt oppbrent, men inntil N-veggen er det den samme rekkefølgen. Under det øverste ØV-gående trevirket, over de øvre NS-gående plankene, er det funnet flatklemt halm eller gress og derunder never. En brent stukkbit er trolig en del av S-veggen. Den er brutt av maskingravet prøvehull (1987) og av veggen i St. Halvards plass 1. N for denne er ØV-gående virke. NS-gående halvkløvninger i gulvet i bygningen har ansats til utsparring på undersiden inntil den nordligste av dette trevirket, og det kan dreie seg om en gulvlunne. For øvrig kan rekkefølgen være nær den samme som langs N-veggen, hvis vi tar med bordene K 2195 i situasjon D.

De flere lagene med trevirke langs N- og S-veggen i K 2154 kan enten tolkes som rester etter flere gulv, enten utskiftning av gulvbord eller en eller flere yngre bygninger bygget direkte oppå en eldre. Hvis det siste er tilfelle, er det naturlig at restene kalt K 2195 i situasjon D er del av denne første bygningen. En annen mulighet er at det har vært benker inntil veggene. Never og halm kunne tyde på dette. Imidlertid er det lite

rimelig at bordene i toppen av en benk langs veggen skulle ligge vinkelrett på denne. De øverste ØV-gående halvkløvningene eller stakkene kan heller tolkes som deler av en benk. En tredje mulighet er at det dreier seg om nedfalt materiale fra en 2. etasje. Dette kan neppe forklare laget med steinflis, men er i og for seg ingen umulighet som forklaring på de øverste ØV-gående stakkene/ halvkløvningene. Nedfalt virke langs veggene ville kunne beskytte det underliggende gulvet mot brannen, mens det midt i bygningen var bedre lufttilgang og dermed mer effektiv forbrenning. Brannlaget over bygningen er tykt, opptil 20 cm over de brente gulvbordene, rødt, orange og stedvis rødhvitt. Mest sannsynlig er det at det har vært en utskiftning av gulvet i bygningen, og at det over det øverste gulvet har vært en benk, iallfall langs N-veggen.

I brannlaget over K 2154 ble funnet en hel del brent leirklining med tydelige avtrykk av laftestokker. Dette kan være rester av et ildsted. Da det ikke ble funnet noe ildstedsfundament langs noen av veggene, er det naturlig å tolke disse leirfragmentene som falt ned fra en 2. etasje. Om de har vært fra et ildsted eller fra en annen konstruksjon, er vanskelig å avgjøre. Hvis de kommer fra et ildsted, må en vesentlig del av steinene være fjernet etter brannen, fordi det var relativt få slike i brannlaget.

Det er vanskelig å avgjøre hvor V-veggen i K 2154 ha gått. Den kan ha vært på samme sted som V-veggen i K 2157, kanskje en stakk over det som er tolket som V-vegg i K 2195. Mesteparten av trevirket V for denne er orientert NS, muligens et gulv med denne orienteringen. Noen ØV-gående stokker og halvkløvninger i midten kan ha med den eldre latrinekummen K 2158 å gjøre. En delvis brent NS-gående stakk kan være N-enden av V-veggen i bygningen. Den hviler oppå NV laftehjørne i den antatte bygningen K 2195 eller dennes forlengelse mot V. Mellom disse er det steinflis helt av samme type som lengre Ø i K 2154. En stor stein lengre Ø kan være syllstein under N-veggen. Avstanden mellom den antatte V-veggen og skilleveggen over V-veggen i K 2157 er ca. 1,8 m. Dette er noe for bredt til å være et forrom i en toromsstue av den tradisjonelle typen. Et brudd i N-svillen kan kanskje helst tolkes som en skjøt mellom laftehodet i N-veggen i K 2154 og en bygning som har ligget vestenfor denne, slik som i situasjon A. Treverket er så mørkent at sikre konklusjoner ikke kan trekkes.

En **brolegning K 2184 S** for K 2154 eller nabobygningen til denne mot V ble identifisert i feltveggen mot V. Det ble bare funnet en halvkløvning med utsparring på undersiden for en stakk. N-enden var naturlig avkuttet og gir en bredde for den antatte bygningen N for brolegningen på ca. 4,4-4,5m. Dette er vel 0,5m smalere enn K 2154. I feltveggen ble det N for denne brolegningen, som vel kan være en gårds-plass, funnet et svært tykt brannlag med lommer av ubrent masse mellom. Det er usikkert om dette er ett, to eller tre brannlag. Det underste, som har brent brolegningen, har et sterkt innslag av brente knokler. Det er kalt L 8453 og er valgt koblet sammen med L 8155. Det mellomste finnes bare sporadisk som rød brannmasse, L 8449. Det ser ut til å fortsette midt i flis og læravfallslaget L 6361 bygård 4. Et tredje brannlag, L 8447 går over læravfallslaget.

### 3.3 BRANNRINN 3

I dette brantrinnet er det mer som er fjernet pga. yngre og moderne nedgravninger enn i de eldre brantrinnene. Dette har særlig gått ut over tomt 1 og tomt 5. I tomt 1 er det bare en liten del av tomten som er spart av en 1800-talls kjeller. I tomt 5 er alle kulturlag over brann 2 fjernet, med unntak av nedgravninger. Forøvrig er det også en del mindre nedgravninger,

særlig kloakkgrøfter, som har gjort en del skade, og bevaringsforholdene er stort varierende. I den eldste fasen er 421m<sup>2</sup> netto undersøkt, men det i den yngste fasen bare er 325m<sup>2</sup>.

## **Brantrinn 3 tomt 1**

### **Innledning**

Den nyere tids kjelleren lengst N på feltet, som tidligere er omtalt, har i dette brantrinnet fjernet det aller meste av kulturlagene på tomten. Lengst Ø er alle lag fjernet. Tomtegrensen skyves i dette brantrinnet mot S i feltets vestlige del, og her kommer 2-3m av tomten innenfor feltet. Vestligste del er sterkt gjennomgravet av nyere tids grøfter. Her er det derfor vanskelig å knytte stratigrafiske forbindelser, og bevaringsforholdene er dårlige. Mulighetene for å si noe om bebyggelsesutviklingen på tomten er svært begrensede.

### **Situasjon A**

Grensen mellom tomt 1 og 2 ser like etter brannen ut til å være den samme som før. Nær eller i grensen til tomt 2 graves det en dyp brønn som fores med to tønner. Muligens har brønnen vært felles for de to tomtene.

Utbredelsen av L 6617 på tomt 2 indikerer at grensen mellom tomt 1 og 2 er den samme etter brann 2 som før. Nær, men S for den grensen som senere markeres av L 6617, graves det en nesten 2 m dyp nedgravning som fores med to tønner over hverandre, K 1463 og 1438. Trolig dreier det seg om en **brønn**. Den graves før L 6617 fylles utover. Brønnen er gjenfylt med L 6681-6621. De lagene som igjen knytter brønnen til den omgivende stratigrafien er L 6616 og 6478. Det siste dekker gjenfyllingsmassen i brønnen, mens det første er fylt inntil utsiden av den øverste tønneren, sannsynligvis mens den var i bruk. Begge to er fylt inntil gjerdet K 1440, som reises S for brønnen. Det betyr at brønnen er gjenfylt enten før gjerdet ble reist, eller mest sannsynlig mens det sto. I og med reisingen av gjerdet skyves tomtegrensen S for brønnen. Brønnens nærhet til grensen og grenseflyttingen gjør det usikkert hvilken tont den har tilhørt på ulike tidspunkter. Mest sannsynlig er det kanskje at den først har vært felles for de to tomtene, men at den ved grenseflyttingen kom til å ligge i tomt 1.

### **Situasjon B**

Tomtegrensen skyves nå flere meter mot S i vestre del av tomten, men ligger fast lengst Ø. Forskyvningen av grensen kan indikere at aktiviteten på tomten i større grad orienterer seg mot gaten. I grensen bygges et palisadegjerde, K 1440. I grensen bygges et **gjerde, K 1440**, av tettstilte reiste stokker og halvkløvninger med flatsiden mot S. Gjerdet skifter retning to steder, og i begge hjørnene står det kraftigere stolper.

Ved byggingen av gjerdet K 1440 markeres grensen mot tomt 2 nå lengre mot S i vestre del av tomten enn tidligere i brantrinnet. Forskyvningen kan ha skjedd allerede før eller mens K 1688 (tomt 2) stod. Gjerdet K 1440 bygges lengst V i samme linje som denne bygningens N-vegg, og etter at den var revet. Her skyves tomtegrensen hele 4-5 m mot S, mens den lengst Ø på feltet ligger fast. Det kan se ut til at en eksisterende bygning på tomt 2 kan være årsaken til at grensen ligger fast i feltets Ø-kant. Tomtene må ha strukket seg flere meter østover fra feltet. Dersom den nye grensen har fortsatt i samme linje også Ø for feltet, har tapet av areal i vestre del av tomt 2 blitt kompensert ved at tomt 1 har avgitt areal i østre del.



Figur 102. Branntrinn 3, tomt 1 og 2, situasjon B.

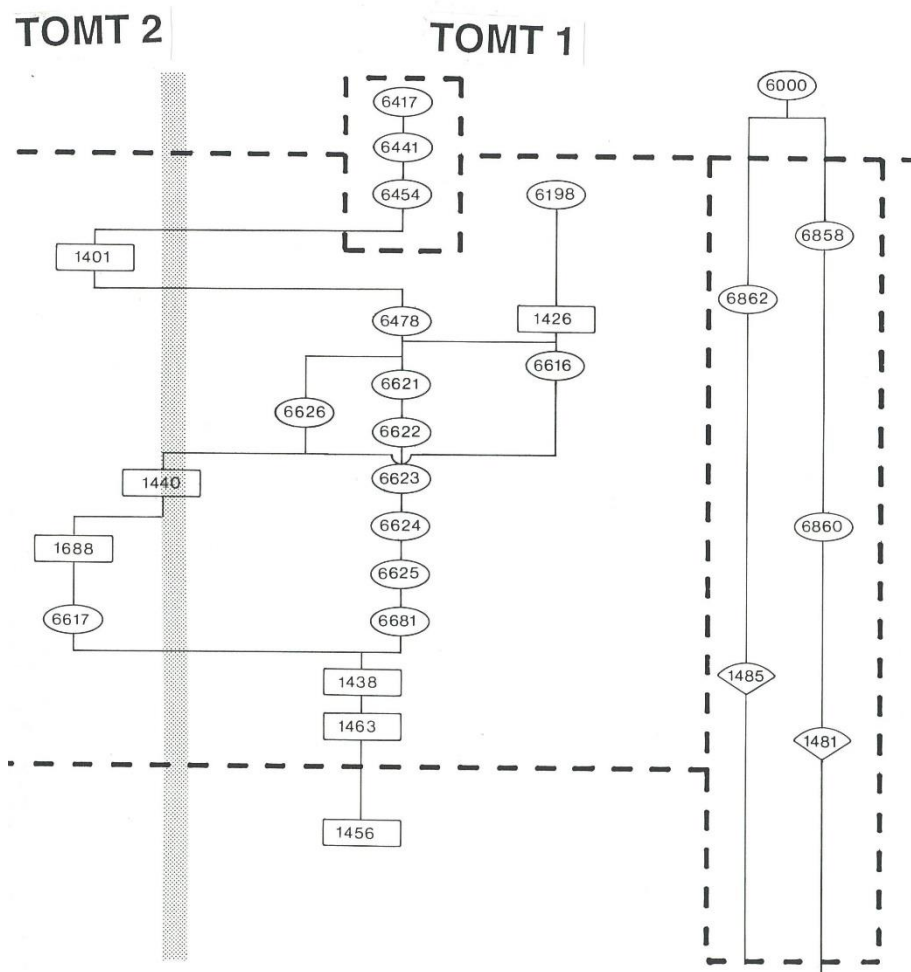
Dette kan i så fall ha sammenheng med ulike aktivitetstyper i de to bygårdene. På tomt 1 kan man ha hatt aktivitetstyper som mer har rettet seg mot gaten, f.eks. handel eller håndverksvirksomhet, mens man på tomt 2 kan ha vært mer orientert mot aktiviteter inn i bygården. Knekket mot S i vestre del av gjerdet peker også i retning av at det er arealet mot gaten som har vært særlig interessant for brukeren av tomt 1. Tidligere (branntrinn 1, sit. B) har vi nevnt at grensen mellom tomtene og gaten har ligger lenger Ø på tomt 1 enn på tomt 2. Det er mulig at forskyvningen av grensen mellom tomtene også har sammenheng med endring av disse forholdene. Ø-veggen på den bygningen mot gaten som senere (sit. C) reises på tomt 1 flukter nå nemlig med tilsvarende vegglinje på tomt 2. Grensen mellom tomt 1 og gaten er derfor sannsynligvis nå forskjøvet mot V.

### Situasjon C

Mot gaten reises en bygning som står fram til brann 3. Den har antagelig fungert som verksted/handelsbod/lager.

Etter at gjerdet er reist, trolig også revet, reises det en **bygning, K 1426** mot gaten lengst SV i tomtene. Dette er den eneste bygningen vi har rester av i dette branntrinnet. Restene består av seks stabber, de fleste fra Ø-veggen, og den siste fra S-veggen. Noen av stabbene er presset over ende, og dermed skjøvet ut av vegglinjen. Vi kjenner ikke bygningens utstrekning mot N eller V. Ø-veggen flukter med Ø-veggen på en bygning på tomt 2, og indikerer at tomtens grense mot gaten nå, til forskjell fra i branntrinn 1 og 2, er den samme som på tomt 1. Trolig har bygningene på de to tomtene hatt samme funksjon, verksted/handelsbod/lager. Bygningen har stått helt

fram til brann 3. Det var ingen brannspor på stabbene, men et graffig brannlag lå opp langs flere av stabbene, og dekket den bevarte delen av området der den hadde stått.



Figur 103.  
Branntrinn 3, tomt 1.  
Harris matrise.

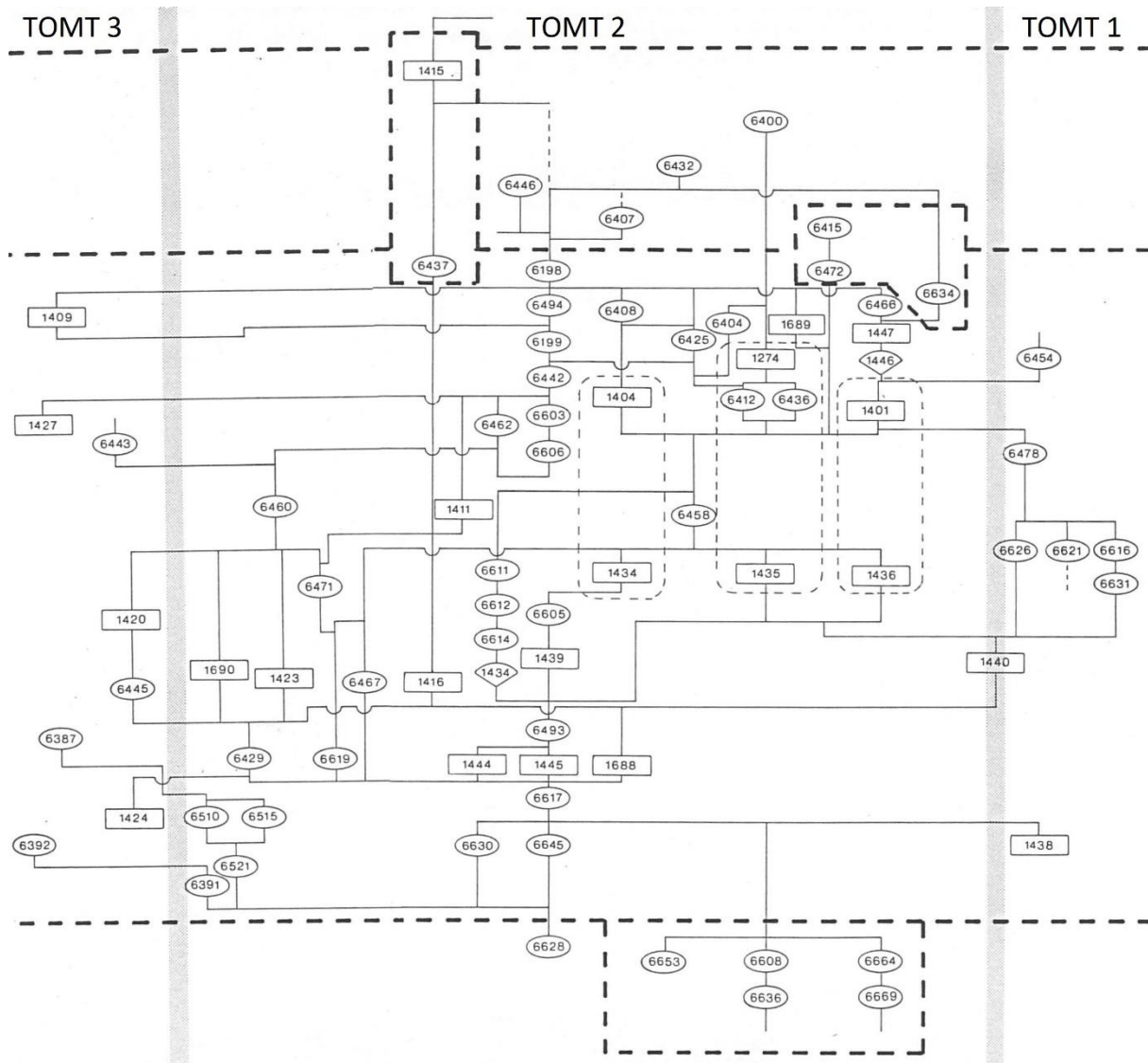
## Branntrinn 3, tomt 2

### Innledning

Bevaringsgraden for organisk materiale er god, med et unntak for i feltets vestligste del, der den blir dårligere mot slutten av branntrinnet. Dette skyldes nyere tids forstyrrelser, som også i begynnelsen av branntrinnet deler av den vestligste delen fra resten av tomten. Grunnlaget for å sannsynliggjøre sammenheng i konstruksjoner og lag blir etter dette dårligere på denne delen av tomten.

### Sammenfatning

Den første bygningen som reises på tomten er en bygning med langsiden mot gaten (sit.A). Den sydlige avgrensningen er usikker, men den har trolig hatt samme funksjon som tidligere bygninger på samme sted, handel/lager/håndverk. Ettersom denne er revet reises det et flettverksgjerde i tomtegrensen i S, et gjerde i tomtegrensen mot N, det reises en bygning med gavlen mot gaten i SV, og det legges et dekke mellom bygningen og det nordre gjerdet. Lengst Ø på tomten finnes spor etter en bygning som i all hovedsak befinner seg utenfor feltet (sit.B). Senere anlegges to bygninger og ett dekke på nordre og midtre del av tomten. Disse reises under ett (sit.C og D). I hele dette branntrinnet avsettes og påfylles det lite masse som kan fortelle om aktiviteten på tomten. Det siste laget på tomten som inneholder kokstein påføres i begynnelsen av branntrinnet.



Figur 104. Brantrinn 3, tomt 2. Harris matrise.

I løpet av brantrinn 3 snevres grensene for denne tomten inn. I N skyves den vestlige delen av grensen 4-5 m mot S (sit.B). Dette tapet av areal kan ha blitt kompensert i Ø, utenfor feltet. Sammen med typen av bebyggelse på tomten kan denne endringen tyde på at aktiviteten på tomten nå (fra sit.C) orienterer seg mindre mot gaten og mer mot gårdsplassen. Kanskje kan dette tyde på at man går bort fra handel/håndverk som ut fra bygningstypen nærmest gaten i dette og forrige brantrinn ser ut til å ha vært viktig. Mot slutten av brantrinnet (sit.D) skyves S-grensen vel 1 m mot N.

### Situasjon A

Utbredelsen av et påført lag tyder på at grensene for tomten både i N og S var de samme etter brann 2 som før. Den første bygningen som reises, K 1688, har langsiden mot gaten, og har trolig huset håndverk/handel/lagerfunksjoner.

Utbredelsen av L 6617 kan tyde på at grensen for tomt 2, når laget påføres, er de samme både i N og S som før brann 2. Laget dekker hele tomt 2 og slutter ved tomtegrensen. Laget er det siste på denne tomten som inneholder kokstein.



Bygning K 1688. Forut for reisingen av gjerdet K 1440 (se tomt 1) ser det ut til å ha stått en bygning på tomten. Et par av halvkløvningene i gjerdet var satt direkte ned på en stor stabbe med utsparing for en Ø-V orientert svill i toppen. S for denne stabben



Figur 105. Brannt rinn 3, tomt 2, situasjon A.

stod det flere stabber som kan være rester av fundament for bygningens vegg, rimeligvis Ø-veggen. Stabben med utsparingen markerer trolig bygningens NØ-hjørne. Ca. 2 m S for den antatte N-veggen, og vel 2 m V for den antatte Ø-veggen står det også en stabbe som ut fra høyde og lagrelasjoner kan ha inngått i bygningen. Dette er K 1462, som er nevnt i brannt rinn 2 sit. C. Den kan i så fall ha vært en del av fundamentet for en indre skillevegg. Det er uvisst hvor langt bygningen strekker seg mot S. Muligens kan noen av stabbene i S-veggen til den etterfølgende bygningen K 1423 tidligere ha tjent som fundament for S-veggen til K 1688. Det finnes ingen spor av ildsted i bygningen, og vi vil anta at den har hatt samme funksjon som tidligere bygninger på dette stedet, verksted/handelsbod/lagerlokale.

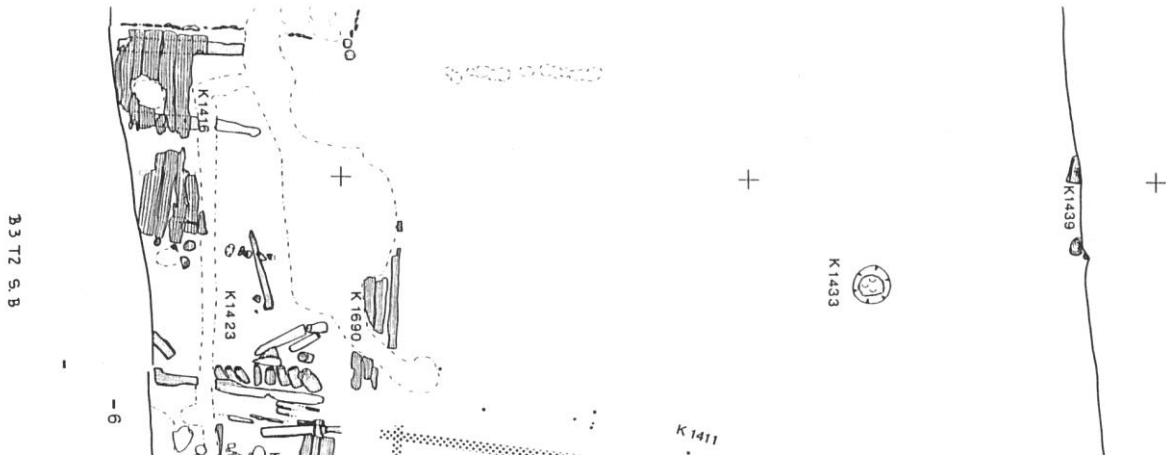
Vi har ikke funnet rester av noe utvendig dekke som kan ha vært i bruk samtidig med bygningen, og det finnes heller ingen lag eller konstruksjoner som kan fortelle om bruken av resten av tomten mens denne bygningen stod. En adkomst mellom gaten og gårdsplassen må det ha vært, og den har mest sannsynlig vært N for bygningen.

Pelene K 1444 og 1445 er plassert ut før det ble reist bygninger østover på tomten, og kan ha eksistert samtidig med K 1688. Formålet med pelene er uvisst.

### Situasjon B

Etter rivingen av bygningen K 1688 anlegges gjerdet K 1440 (se tomt 1), og grensen mellom tomt 1 og 2 skyves mot S. Det reises en bygning med gavlen mot gaten, K 1423, og det legges et borddekke, K 1416, mellom denne og gjerdet. Ø for bygningen ligger en del planker, K1690, som kan være rester av et provisorisk dekke som har gitt adkomst til tomt 3. Lengst Ø på feltet reises bygningen K 1439, og her graves det også ned en tønne, K 1433, trolig som brønn. I tomtegrensen mot S anlegges et flettverksgjerde K 1411, som i hovedsak tegner den samme tomtegrensen mot S som i forrige brannt rinn.

Ved byggingen av **gjerdet K 1440** (se tomt 1), som reises etter at K 1688 er revet, markeres grensen mot tomt 1 lengre mot S i vestre del av tomten enn tidligere i dette og foregående branntrekk. Forskyvningen kan ha skjedd allerede før eller mens K 1688 stod, men den markeres så vidt vi vet ikke fysisk før ved reisingen av gjerdet.



Figur 106. Branntrekk 3, tomt 2, situasjon B.

Vestligste del av gjerdet K 1440 bygges i samme linje som den revne bygningens N-vegg, og her skyves tomtegrensen hele 4-5m mot S. Også midt på feltet skyves grensen mot S, men den lengst Ø på feltet ligger fast, kanskje fordi det allerede stod en bygning her, K 1439. Begge tomtene må ha strukket seg flere meter østover fra feltkanten. Har grensen fortsatt i samme linje Ø for feltet, har det tapte arealet i V blitt erstattet av areal Ø på tomten. Som nevnt under tomt 1 kan dette tyde på at brukeren på tomt 2 kan ha vært mer orientert mot aktiviteter inne i bygården enn brukeren på tomt 1.

**Plankedekket K 1416** lengst V på tomten må være lagt mens K 1440 stod, siden det er tilpasset gjerdet i N. I S er dekket tilpasset nordre stabberekke i bygningen K 1423, som altså også må ha stått da dekket ble lagt. Disse tre konstruksjonene må dermed ha vært i bruk samtidig. K 1423 tegner den samme grensen mellom tomt 2 og 3 som i forrige branntrekk, kanskje med en liten forskyvning mot N. Ø for K 1423 tegnes grensen av **flettverksgjerdet K 1411**. Det er usikkert når dette er reist i forhold til de øvrige konstruksjonene på tomten, men siden det flukter med S-veggen i K 1423, antar vi at det skrives seg fra denne bygningens brukstid.

Dekket K 1416 består av N-S-orienterte planker på Ø-V-orienterte lunner. Dekket er skadet i østre, vestre og midtre del. Østre og vestre avgrensning er derfor ikke kjent. N-S måler det vel 4 m, og det virker litt underlig at gårdsplassen skal ha hatt en så bred passasje mot gaten i V, mot tidligere ca. 2,5 m. Det kan tenkes at passasjen er blitt snevret inn nærmere gaten. Ø for K 1423, og på samme lag som bygningen er reist på, lå en del N-S-orienterte **planker, K 1690**. De har ingen lunner under seg, men kan være rester av et provisorisk dekke Ø for bygningen. På tomt 3, i forlengelsen av plankene mot S, er det i dette branntrekket en smal passasje mellom to bygninger inn til tomtens gårdsplasse. Dekket kan ha sammenheng med passasjen, slik at det her har vært adkomst mellom de to tomtene.

Av **bygningen K 1423** er det bare bevart stabber i fundamentet for S-, Ø- og N-veggen. Stabberekkene slutter i alle ender mot sekundære nedgravninger. Stabbene er ikke spesielt tykke eller lange, men de står så tett at bygningen må ha vært tung, kanskje med to etasjer. Bygningen har bare vært ca. 2,5 m bred, og ser ut til å ha

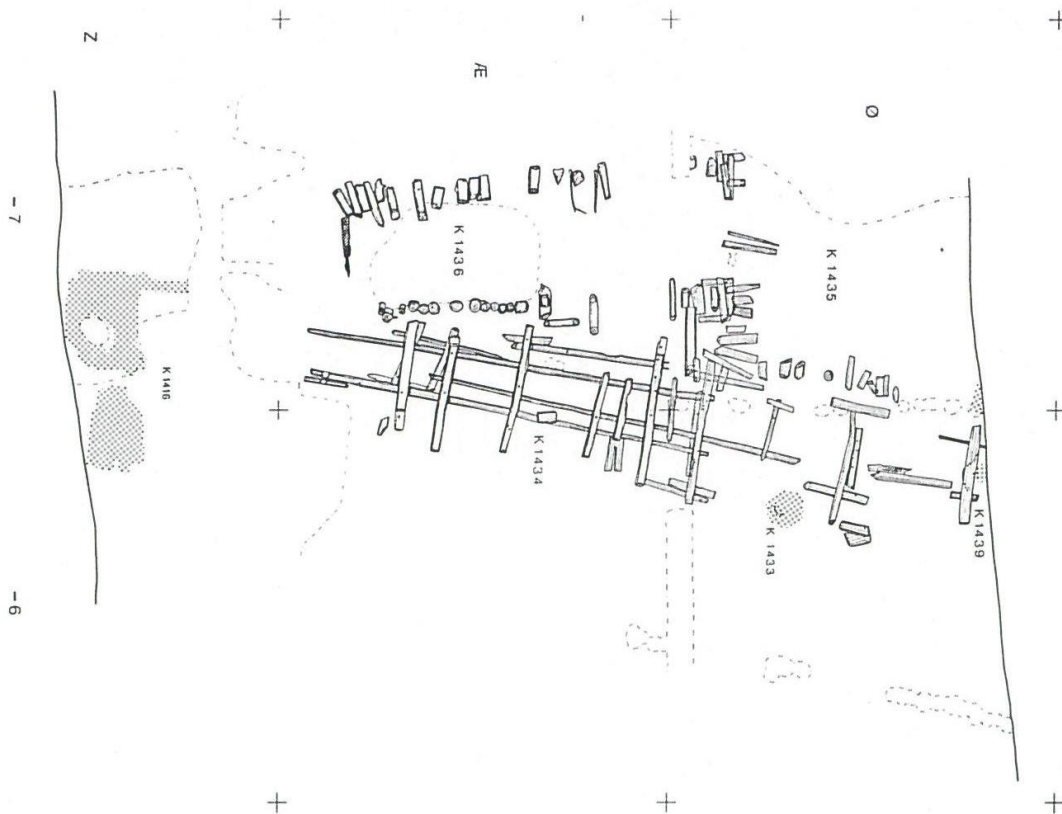
stått med gavlen mot gaten. Det er ingen spor etter ildsted i den delen som faller innenfor feltet, og vi kan ikke sannsynliggjøre noen bestemt funksjon for bygningen.

Bygning K 1439. Helt i feltets østre kant fantes to stabber og en fundamentstein som tyder på at det har stått en bygning her, men vi fant bare fragmenter av den, og det er vanskelig å knytte den til de andre konstruksjonene på tomten. I feltkanten innenfor stabbene var det et svært tykt brannlag som neppe kan skrive seg fra annet enn en brent bygning. Utbredelsen av brannlaget og plasseringen av stabbene tyder på at de markerer bygningens sydvestre hjørne. De to stabbene er satt ned før fundamentene (K 1434) for det nye dekket (K 1404) ble lagt, og klare brannspor på stabbene viser at bygningen har stått helt fram til brann 3. Det er imidlertid usikkert når den er reist i forhold til konstruksjonene på tomtens vestre del, og plasseringen i samme situasjon som K 1416 og 1423 er usikker. En ting som kan tyde på at den stod allerede da gjerdet K 1440 ble reist, er det forhold at tomtegrensen ligger fast på denne delen av tomten, mens den lenger V forskyves mot S. Det er derimot helt klart at den står når konstruksjonene i situasjon C og D reises.

På tomtens østlige del graves det ned en tønne, K 1433, som trolig har fungert som brønn. Den er i bruk også etter at borddekket K 1404 (sit.D) er lagt.

### Situasjon C

Nå anlegges det i samme arbeidsoperasjon fundamenter for to bygninger og ett dekke på tomtens midtre og nordre del. Det er uvisst om bygningen mot gaten, K 1423, fortsatt står. Gjerdet K 1440 hugges ned. Og deler av de gjenstående jordfaste stuppene inngår i fundamentet for bygningenes N-vegger. Det ser også ut til at en del av de nedhugne kløvninene er brukt i fundamenteringen for de to bygningene. Dette kan kanskje tyde på at gjerdet var reist av og tilhørte brukerne av tomt 2.



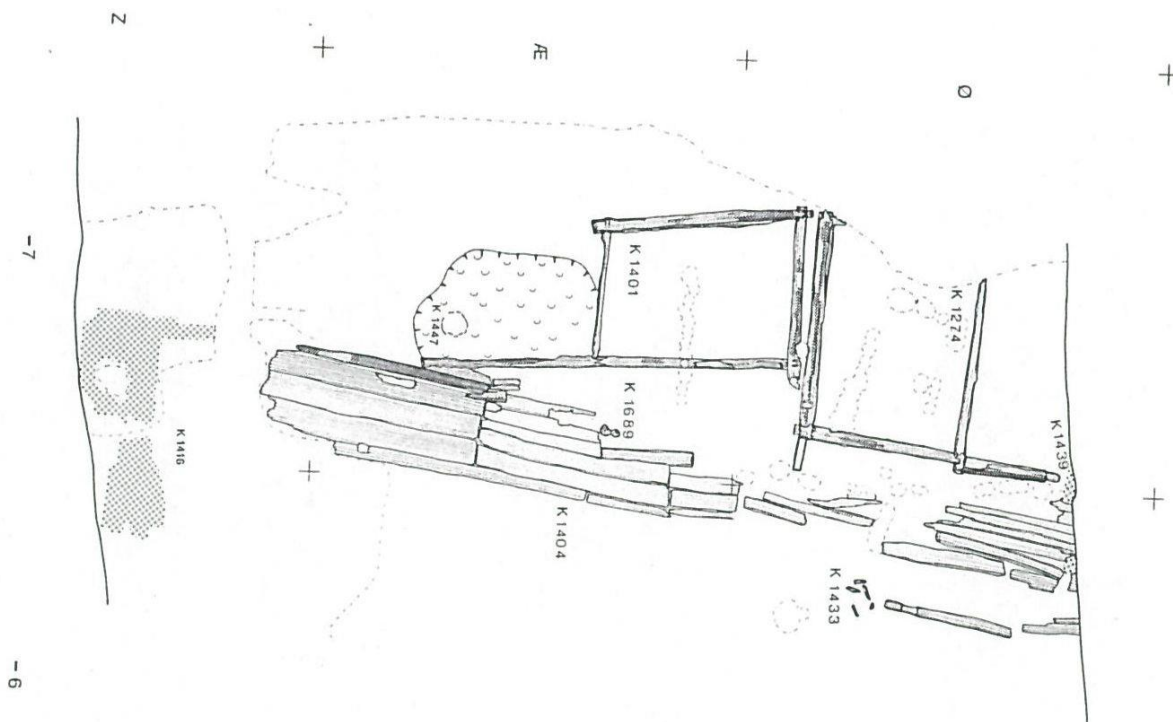
Figur 107. Branntrinn 3, tomt 2. situasjon C.

På den midtre del av tomten har det hittil i dette brantrinnet ikke vært noen større konstruksjoner. Dette endrer seg i og med anleggelsen av to bygninger, K 1274 og 1401 og et borddekke, K 1404. Fundamentet for hver konstruksjon har fått sitt eget konstruksjonsnummer, henholdsvis K 1435 og 1436 for bygningene og K 1434 for dekket. Alle disse fundamentene anlegges i en og samme arbeidsoperasjon. Det fremgår av at elementer i fundamentene for de ulike konstruksjonene er flettet inn i hverandre. Videre er et lag, L 6458, påfylt gradvis mens fundamentene ble lagt. Dette laget er for enkelthets skyld tegnet som overliggende fundamentene i matrisen, men i virkeligheten inneholder det mange strata som vevde seg inn mellom elementene i de tre fundamentene og viste at de var lagt suksessivt i samme arbeidsoperasjon. Laget bestod hovedsakelig av flis, kvist og møkk. Innenfor K 1435 lå det en hel del grener av bartre i laget.

Det er uvisst om bygningen K 1423 fremdeles stod da disse fundamentene ble lagt.

Fundamentene K 1434, 1435, 1436 og 1437. Gjerdet K 1440 mot tomt 1 hugges ned, og de av de gjenstående stuppene som står laglig til, inngår i fundamentet for nordveggene i de to bygningene. Ellers er fundamentene for de to bygningene i hovedsak bygget av liggende elementer, bortsett fra sydvestre del av K 1436 som består av stabber. Mange av de liggende elementene er halvkløvninger som meget godt kan være rester av gjerdet K 1440. Dette kan kanskje tyde på at gjerdet var eid og oppført av brukeren av tomt 2. K 1434 er hovedsakelig lagt av liggende stokker av vekslende lengde, men også her er det brukt halvkløvninger som kan skrive seg fra det nedhugne gjerdet. Noen av stukkene kan være gjenanvendt, men de lengste har ingen innhugg som tyder på at de har vært benyttet i bygninger tidligere. Det er usikkert om avslutningen av K 1434 i V er primær eller sekundær. Den nordlige del av K 1435 er fjernet av en sekundær forstyrrelse.

## Situasjon D



Figur 108. Brantrinnet 3, tomt 2, situasjon D.

På de fundamentene som er nevnt ovenfor reises det to bygninger, K 1401 og 1274, og ett dekke, K 1404, som alle er i bruk helt fram til brann 3. I den utvendige kroken mellom

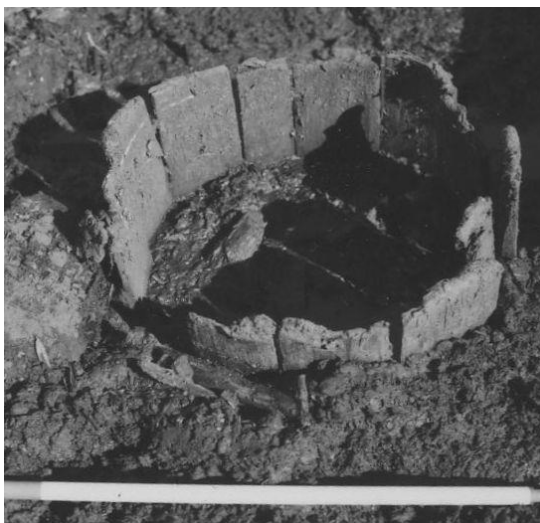
bygningene ser det ut til å ha vært et skur eller halvtak, K 1689. Før brannen kommer rives bygningen mot gaten, K 1423. På tomt 3 reises det før brannen bygninger som skyver grensen mellom de to tomtene mot N i forhold til tidligere. Det ser altså ut til at tomt 2 i løpet av dette brannttrinnet avgir areal til tomtene både i N og S.

Brannlaget etter brann 3 var i hovedsak ryddet bort på tomt 2, i motsetning til på tomtene 1 og 3, der større deler av brannlag var bevart. Bare over den østligste delen av dekket K 1404 og i tilknytning til restene av bygningen K 1439 var det bevart svake rester av brannmasse in situ. Ellers var det rester av omrotet brannmasse inne i og S for bygningen K 1401. Når vi likevel kan rekonstruere den brente situasjonen, skyldes det de klare sporene etter brann på det bevarte treverket fra bygningene K 1274 og 1404, samt stratigrafiske forbindelser til brannlag på nabotomtene.

På fundamentene nevnt i forrige avsnitt reises bygningene K 1274 og 1401, samt dekket K 1404.

**Dekket K 1404** er i vestre del lagt med kraftige halvklovninger med flatsiden opp. I østre del er dekket mer fragmentert. Det består her av mindre kløvninger og har blitt reparert flere ganger med gjenanvendte materialer. L 6408 er fylt på i forbindelse med reparasjoner. Dekket er ellers godt bevart. I V-enden er det sekundært kuttet av en nyere grøft, og det fortsetter på den andre siden av grøften. Dette kan tyde på at dekket K 1416 fremdeles lå her, og at K 1404 bare er skjøtt inntil det eldre dekket. I Ø har dekket trolig gått inntil brønnen K 1433 (sit.B). Brønnforingen var opprinnelig en tønne, men på grunn av terrengforhøyelsen ved leggingen av fundamentet for dekket er foringen forhøyet ved at man har slått ned peler og planker. Det virker derfor som om brønnen fremdeles har vært i bruk etter at dekket K 1404 ble lagt.

**Bygningen K 1274** er laftet og har to rom. Det fantes ingen spor av gulv eller ildsted. N-veggen var nesten i sin helhet fjernet av den nyere tids kjelleren i N. De tre omfarene som var bevart deler av i S-veggen, hadde ingen spor av laft i Ø-enden. Det tyder på at K 1274 er bygget inntil en allerede eksisterende bygning på Ø-siden. Det er uklart om dette er den samme som K 1439, som i så fall er annerledes orientert enn de øvrige bygningene. De to øverste av de bevarte omfarene slutter lenger V, og dette kan tyde på at det har vært en inngang til bygningen her. Huset er trolig et uthus.



**Bygning K 1401** består også av to rom. Heller ikke her er det spor etter gulv eller ildsted. Vestre del av N-veggen og hele V-veggen er fjernet, trolig ved oppryddingen etter brann 3. Forløpet av veggene kan likevel rekonstrueres temmelig nøyaktig ut fra fundamentet, jordlag og grensene på **nedgravningen K 1446** inne i V-rommet. Denne nedgravningen dekket det meste av gulvflaten i rommet. Den var 10-15 cm dyp. I en dypere grop i nedgravningens vestre del var det satt ned en **tønne, K 1447 (figur 109)**, fylt med møkk, muligens fra høns.

*Figur 109. Tønne K1447 i bygning K1401, vestre rom. Tomt 2 situasjon 3D.*

Dette fyll-laget var ikke dekket av spor etter brannen, og gjenfyllingen kan være gjort etter at huset var brent, men dette må regnes som lite sannsynlig. Ellers var nedgravningen fylt med velbevart møkk, for det meste fra ku. Laget var redeponert. Kanskje er møkka fylt inn med hensikt for at gjæringsprosessen skulle varme opp huset. Den

solide fundamenteringen for bygningen kan type på at den har hatt to etasjer. Huset er trolig et uthus.

S-veggene i bygningene K 1274 og 1401 ligger ikke på linje, og det har derfor dannet seg en krok i overgangen mellom dem. Et par stabber, vel 1 m S for K 1401 og 3 m V for K 1274 tyder på at denne kroken har blitt utnyttet. Det kan ha vært et skur her, eller kanskje bare et halvtak, **K 1689**.



Sannsynligvis ble området i tomtens østlige del S for dekket benyttet til å kaste avfall mens disse konstruksjonene var i bruk, hovedsakelig møkk, flis og kvist. Dette er L 6199, 6442, 6462, 6603 og 6606. Eller har vi få brukslag fra dette brantrinnet.

*Figur 110. Bygning K1401, skillevegg og søndre vegg med fundamentstabber. Fundamentene for nordre vegg er liggende stabber. Til venstre litt av borddekket K1404. Sett fra øst. Tomt 2 situasjon CD.*

Da brannen kom, var K 1423 SV på tomten revet, og en del av området som den dekket var overtatt av en bygning på tomt 3, K 1259. Lenger Ø på tomt 3 var det reist en bygning, K 1409, som også vitner om at tomtegrensen var skjøvet mot N.

### **Brantrinnet 3, tomt 3**

#### **Innledning**

Vi nærmer oss flere steder toppen av kulturlagene på denne tomten. Bevaringstilstanden for organisk materiale er derfor stedvis dårlig, og konstruksjonsrester og lag er oppdelt av nyere nedgravninger. De øverste lagene i brantrinnet er stedvis fjernet i S og SV.

#### **Sammenfatning**

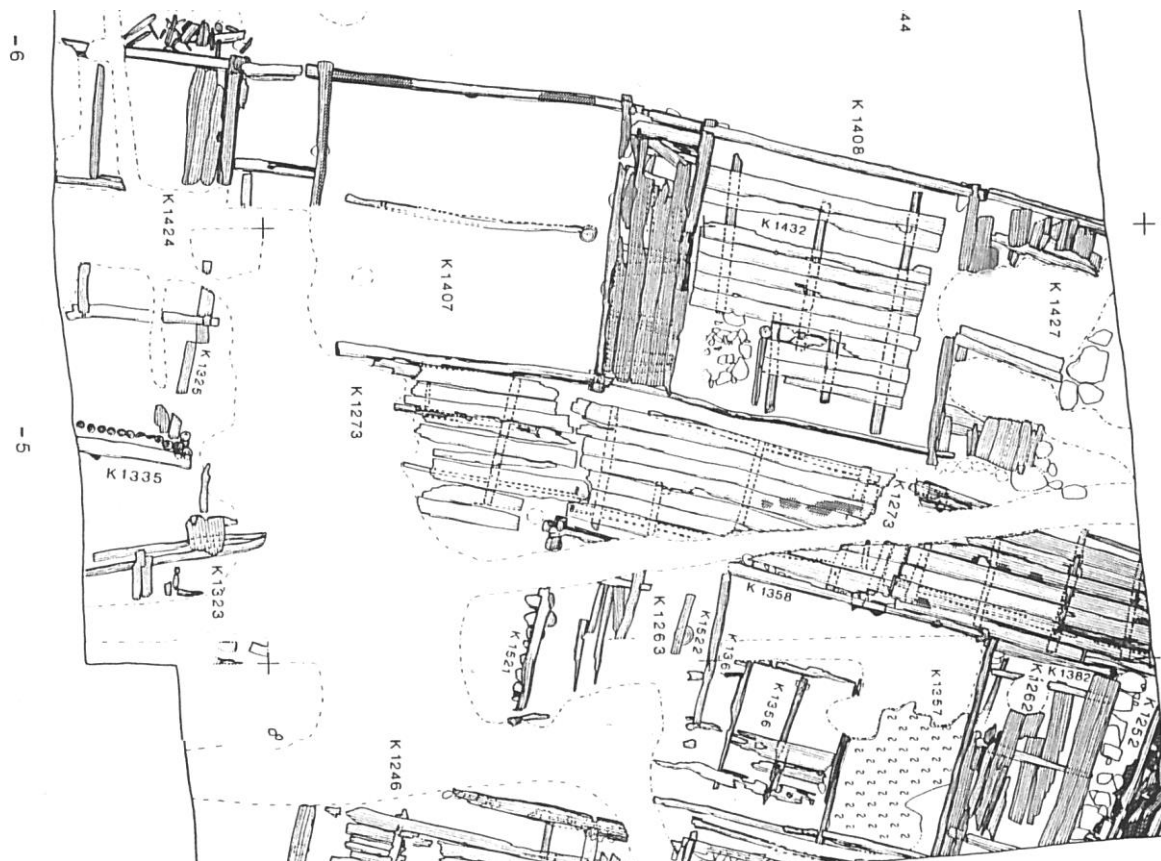
Etter brann 2 blir tomten tett bebygget med en sammenhengende rekke av bygninger i N, en rekke av bygninger i S, og et plankedekke langs midten av tomten (sit.A). Fram mot brann 3 erstattes noen av bygningene, mens andre blir revet uten at det reises nye (sit.B og C). Ved brann 3 står tre bygninger på nordre del av tomten, mens søndre del ikke ser ut til å ha vært bebygget (sit.C).

#### **Situasjon A**

Reisingen av bygninger etter brann 2 ser ut til å ha startet temmelig raskt, og reisingen av de bygningene som utgjør situasjon A kan også ha gått fort. Men noe sikkert kan vi ikke si om dette. På søndre del av tomten reises først en bygning K 1263. Den er først inndelt i tre rom og har ikke ildsted. Senere får den to noenlunde like store rom, og ildstedet i det ene. Ø for denne reises en bygning K 1252 som vi vet lite om, bortsett fra at den har hatt plankegulv. Mellom K 1263 og 1252 har det vært et skur, K 1262. V for K 1263 er kulturlagene i stor grad fjernet. Men lengst i V har vi en stabberekke, K 1335, som kan skrive seg fra en bygning i SV. På N-siden av tomten reises først en nesten kvadratisk bygning uten ildsted, K 1407. Ø for denne reises en toromsbygning med røykovn i hovedrommet, K 1408. Mellom denne



bygningen og en bygning som må ha stått lenger Ø reises en skut som har vært åpen mot gårdsplassen, hatt plankegulv og vegg av stående planker i bakkant. V for K 1407 reises bygningen K 1424, som kan ha hatt en toromsplan med hovedrom mot gaten i V. Langs midten av tomten anlegges et plankedekke, K 1273. Lengst i V smalner dette av. Muligens har det her vært et overbygget portrom.



Figur 111. Branntrekk 3, tomt 3, situasjon A.

Reisingen av bygninger etter brann 2 ser ut til å ha startet temmelig raskt, og reisingen av de bygningene som utgjør situasjon A kan også ha gått fort. Men noe sikkert kan vi ikke si om dette. På søndre del av tomten reises først en bygning K 1263. Den er først inndelt i tre rom og har ikke ildsted. Senere får den to noenlunde like store rom, og ildstedet i det ene. Ø for denne reises en bygning K 1252 som vi vet lite om, bortsett fra at den har hatt plankegulv. Mellom K 1263 og 1252 har det vært et skur, K 1262. V for K 1263 er kulturlagene i stor grad fjernet. Men lengst i V har vi en stabberække, K 1335, som kan skrive seg fra en bygning i SV. På N-siden av tomten reises først en nesten kvadratisk bygning uten ildsted, K 1407. Ø for denne reises en toromsbygning med røykovn i hovedrommet, K 1408. Mellom denne bygningen og en bygning som må ha stått lenger Ø reises en skut som har vært åpen mot gårdsplassen, hatt plankegulv og vegg av stående planker i bakkant. V for K 1407 reises bygningen K 1424, som kan ha hatt en toromsplan med hovedrom mot gaten i V. Langs midten av tomten anlegges et plankedekke, K 1273. Lengst i V smalner dette av. Muligens har det her vært et overbygget portrom.

Når vi første gang etter brann 2 har forholdsvis klare indikasjoner på samtidighet i bebyggelsen på tomten, har det allerede blitt reist flere bygninger. Vi har informasjon som fanger opp bruddstykker av den innbyrdes kronologien i reisingen av de ulike bygningene. Karakteren av lagene som ligger under konstruksjonene tyder på at tomten er blitt bebygget forholdsvis raskt etter brann 3, og at den utbyggingen vi skal

beskrive fram til situasjon A har gått forholdsvis fort. Men noe sikkert vet vi ikke om dette.

Bygningene ligger i to rekker, en på N-siden og en på S-siden av passasjen langs midten av tomten. Av bygningene på N-siden reises K 1407 først, og senere K 1408, K 1427 og K 1424. Senere kan i denne sammenhengen bety rekkefølge i en og samme byggeprosess, eller det kan ha gått år. På S-siden reises K 1263 først, deretter K 1252 og K 1262.

Etter at disse bygningene er reist, legges tredekket K 1273 langs midten av tomten. Kronologien mellom dekket og bygningen Ø for K 1263 er noe usikker, men den nevnte tolkningen virker mest sannsynlig. Rester av et provisorisk dekke av stein og planker, K 1359 og 1365, finnes under K 1273. Det provisoriske dekket kan skrive seg fra byggeperioden.

**K 1263** er en **bygning** som gjennomgår en omfattende forandring i løpet av sin sannsynligvis lange levetid. Den er skadet av sekundære forstyrrelser i SV, NV og NØ, og i de øverste lagene i hele flaten, så enkelte punkter i utviklingen er dunkle. Det virker imidlertid klart at bygningen i første omgang ikke har hatt ildsted. Det første som er anlagt av fundamenter er stabbene for V-veggen, K 1521, og en stubbe, K 1522, for den vestre av de indre skilleveggene. Deretter er det fylt på masser der bygningen skulle reises, før fundamentstabbene K 1368 og syllmuren K 1358 under N-veggen ble lagt. Bygningskroppen ser ut til å være delt i tre rom med skillevegger som går N-S. Det vestre rommet er 2,5 m bredt, det midtre 3,5 m og det østre 2 m. Etter at bygningskroppen er reist, er lunnene K 1367 for plankegulvet K 1356 i det midterste rommet lagt. I det østre rommet utgjøres gulvet, K 1537, av et leirelag, L 6263. I det vestlige rommet lå noen uregelmessige planker som kan skrive seg fra et plankegulv.

Ved ombygging, som sannsynligvis har skjedd under ett, er rominndelingen blitt forandret. De to skilleveggene rives og en ny reises, slik at bygningen nå blir delt i to rom. Det vestre er snaut 4,5 m bredt og det østre vel 3,5 m bredt. Det østre rommet får ildsted, K 1360, i SV-hjørnet og plankegulv, K 1354. Det vestre får plankegulv, K 1355. Langs N-veggen i begge rommene finnes lag som tyder på at det har vært moldbenker her. Vi har ingen opplysninger om hvor inngangen, evt. inngangene, til bygningen har vært. Muligens kan det ha vært en N på V-veggen og N på Ø-veggen. Utenfor bygningen i Ø får vi senere et gulv, K 1262, som trolig har vært overbygget med et tak. Inngangen til K 1263 kan ha vært fra dette skuret. Ellers virker det rimeligst å ha inngangen fra gårdsplassen i N, men dette kommer tilsynelatende i konflikt med moldbenker langs bygningens N-vegg.

Det finnes ikke stratigrafiske forbindelser mellom lag og konstruksjonsrester inne i bygningen og tilsvarende utenfor. Vi vet derfor ingenting om hvordan endringene inne i bygningen forholder seg til endringene eller på tomten. Når vi har tegnet bygningens opprinnelige planløsning i situasjon A og den endrede i situasjon B, skyldes det behovet for å tegne ut begge planløsningene, ikke at vi tro at den endrede planløsningen faller sammen i tid med de endringene som ellers skjer på tomten mellom situasjon A og B.

**Bygningen K 1252** reises etter K 1263, ca. 2,5 m lenger Ø. Vi har bare funnet en liten snipp av vestre del av bygningen, og vi vet lite annet enn at V-veggen har vært fundamentert på en syllmur, og at bygningen har hatt plankegulv. Ved rivingen har V-svillen falt ned. Den lå like Ø for syllmuren. Restene etter bygningen er stedvis svidd, og det lå enkelte steder brannmasse in situ, L 6185. Sannsynligvis har rester etter bygningen blitt svidd etter at den var revet.



**Skuret K 1262** ser også ut til å ha blitt reist før dekket K 1273 ble lagt. Skuret er bygget mellom ytterveggene på K 1263 og K 1252. Restene består av et gulv på lunner og en svill i N som i Ø-enden er tappet inn i stabbe, K 1382, og hviler på en stein i V.

**Bygningen K 1407** er den første som reises N på tomten. Den står helt fram til brann 3. Bygningen er nærmest kvadratisk, og veggene hviler stedvis på fundamenter av steiner og stabber. Restene var skadet i SV av en nyere nedgravning. Bygningen må ha hatt gulv, for da vi fjernet brannlaget, stakk det opp en hel del rester av eldre bygninger. Disse kan ikke ha vært eksponert inne i bygningen da den var i bruk. De må ha vært skjult av et plankegulv.

*Figur 112. Oversikt over bygningene i nordre bygningsrekke i tomt 3, regnet nedenfra og opp: K1407, K1408 øvre gulv, K1427, samt lunner i gårdsplassedekke K1273. Sett ovenfra fra vest. Situasjon 3AB.*

Midt i bygningen, orientert Ø-V lå en stukk. I Ø hvilte den på en stabbe og i V på restene av en eldre konstruksjon. Den kan være en del av gulvkonstruksjonen. Bygningen har ikke noe ildsted. Bruken av bygningen er ikke bestemt, men den må ha vært et slags uthus.

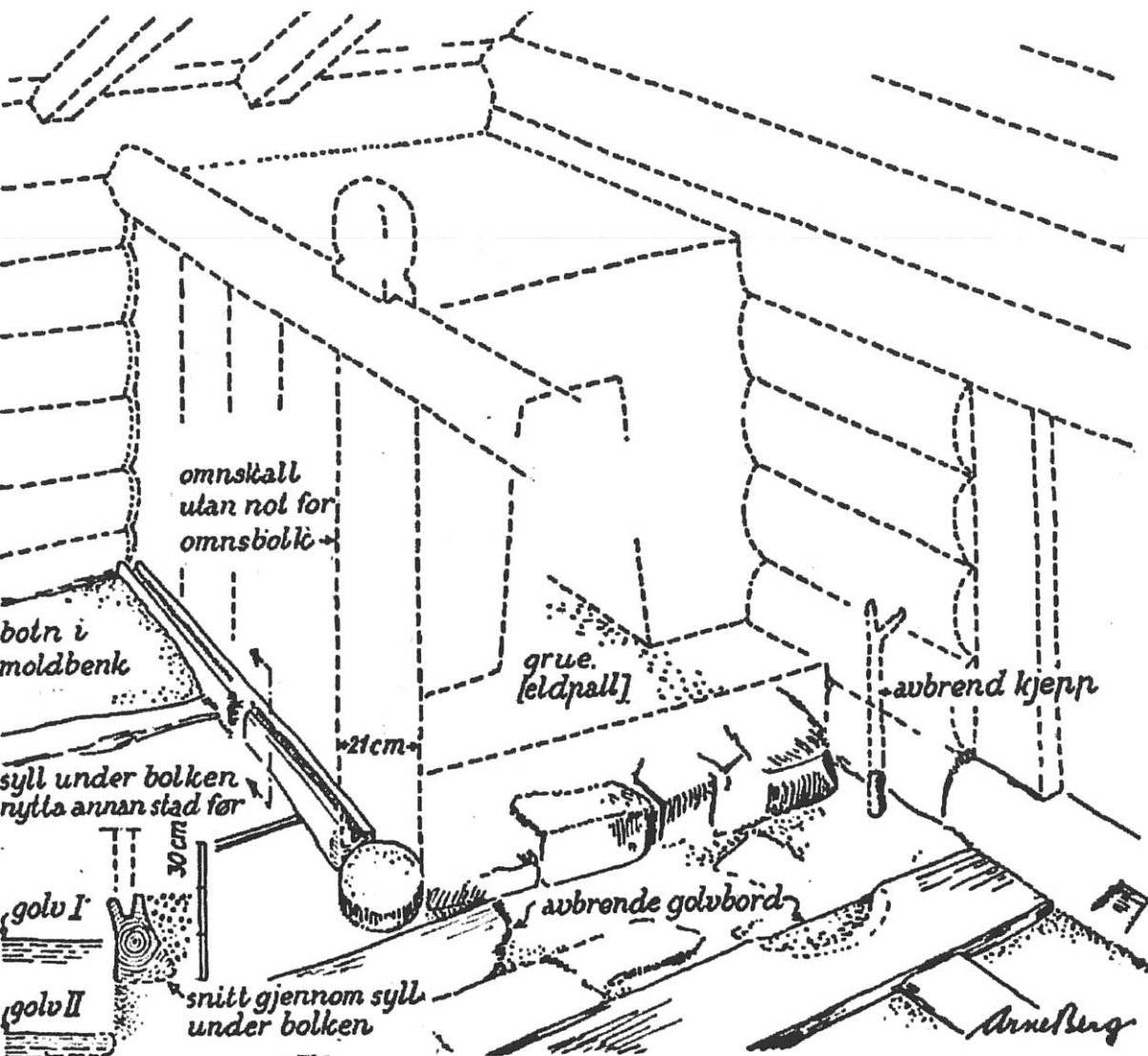


**Bygningen K 1408** reises Ø for K 1407. Den har ingen egen V-vegg, men er bygget inntil ytterveggen på K 1407. K 1408 er altså reist etter eller i samme byggetiltak som K 1407. På alle kanter var ytterveggens sviller bevart, med unntak av på et lite stykke av Ø-veggen der en nyere nedgravning hadde skadet den. Av Ø-veggen var det bevart tre stokkehøyder (omfar) i N. Alle svillene var trapesformete.

*Figur 113. Stuebygning K1408 (t. v.) og bygning K1407 (t. h.), kobling i nordvegg sett mot syd. Gulvplanker i forstuen i K1408. Situasjon B.*

Bygningen er en klassisk og meget velbevart toromsbygning med forrom i V og et hovedrom med hjørneildsted i Ø. Ildstedet har bevart så mange detaljer at det ikke kan være tvil om at det dreier seg om en røykovn. I svillen for den indre skillevegg var det hugget ut døranslag og tapphull for beitskier for døren mellom for-rommet og hovedrommet. Vi kan derfor slå fast at døråpningen har vært ca. 1,05 m bred, døren har slått utover, og den har vært plassert midt på den indre skillevegg. I forrommet lå et gulv av N-S-orienterte planker over Ø-V-orienterte lunner. Plankene rakk ikke helt fram til bygningens N-vegg, og her lengst i N var det reparert med plankstubber i flere lag Ø-V. På gulvet i forrommet lå laget L 6451, og under gulvet lagene mellom L 6481 og 6490.

I hovedrommet var det bevart rester av to gulv. Omkring lunnene, K 1432, under det eldste gulvet var det fylt opp med masse, L 6497. Denne stabiliserte plankegulvet som lå Ø-V. På gulvet foran ildstedet var det raket ut aske med sjikt av aske med tilsvarende opprinnelse som det eldste gulvet. Gulvplankene foran ildstedet var også her svidd, og det var lagt på noen flate steiner her, trolig for å beskytte gulvet. Det virker som om man bevisst har raket glødende aske fram på gulvet, muligens for å koke.



Figur 114 Stuebygning K1408. Sydvestre hjørne med røykovn. Rekonstruksjonstegning v/Arne Berg. Situasjon B.



Samtidig med at gulvet ble lagt om ble også ildstedet ombygget og forhøyet. L 6498 og 6499 er konstruksjonslag for det eldste ildstedet, mens 6604 er aske på brannflaten i selve ildstedet. L 6601 er rivningslag for det eldste ildstedet og L 6496 konstruksjonslag for det nye ildstedet. L 6449 er rivningslag for det siste ildstedet. Begge ildstedene hadde en kraftig kappe av leire, sand og stein omkring en brannflate med åpning mot N. Den yngste brannflaten var best bevart, og målte ca. 1,0 X 0,6 m med lengderetning N-S. Foran brannflaten og kappen var det en steinsatt karm på ca. 0,2 m i hele ildstedets bredde. Mot Ø var kappen begrenset av en svill med not i toppen. I N gikk denne inn i en not i en stolpe som det var rester av i ildstedets NØ hjørne. I S stoppet den mot ytterveggen. Stokken må være svill for en vegg av stående eller liggende planker inntil ildstedet.

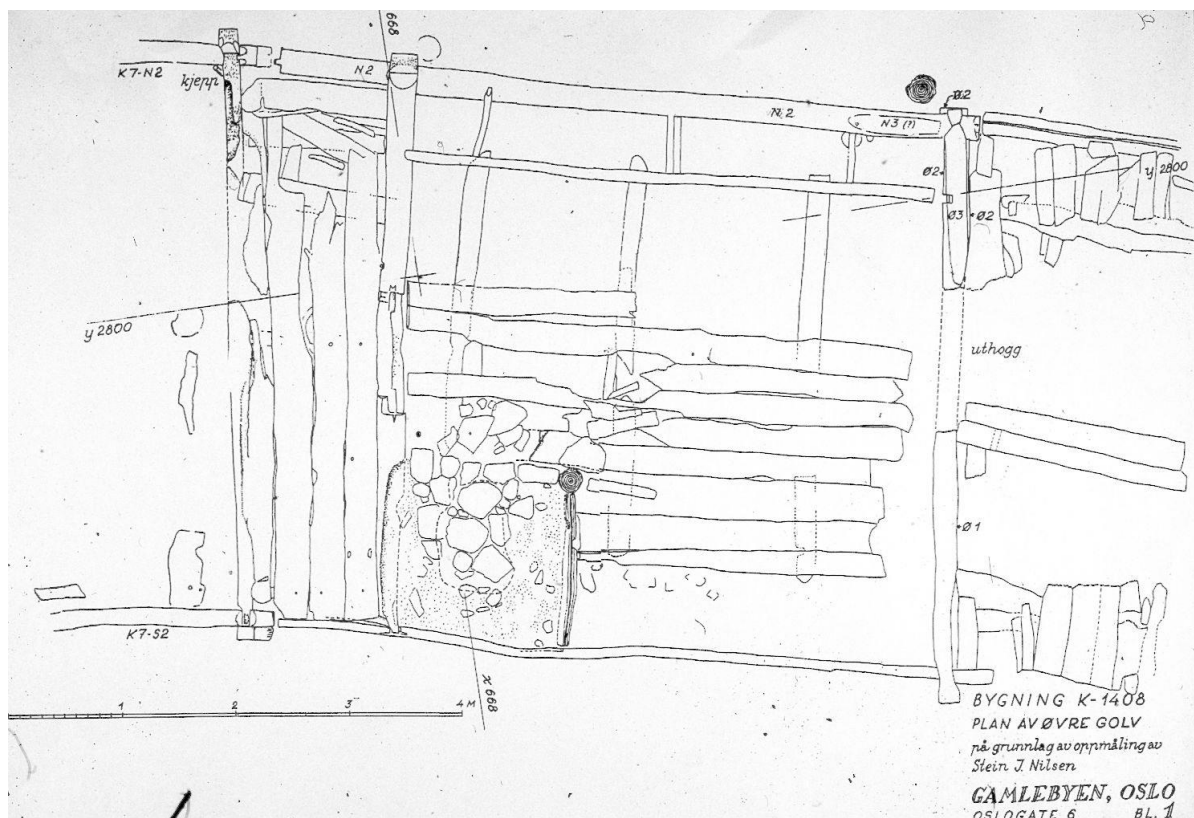
Figur 115. Stuebygning K1408. Underste gulv, med plass for moldbenker, hjørneildsted. Underliggere for gulv i forstuen. Sett ovenfra fra vest. Situasjon A.



Bygningen har hatt moldbenker både langs N-veggen og S-veggen, sannsynligvis også en benk langs Ø-veggen. I begge gulvnivåene stoppet plankene mellom 0,2 og 0,5 m fra bygningens Ø-vegg, og dette tyder på at det har vært en slags veggbenk her også. Men det var ikke bevart jordlag slik det ville vært om det dreide seg om en moldbenk. Gulvplankene i yngste gulv var kraftig slitt i en sone mellom 0,4 og 0,8 m fra Ø-veggen. Deretter var det langt mindre slit ut til 1,4-1,5 m fra veggen. Dette styrker tanken om en benk langs Ø-veggen og tyder også på at det har stått et langbord foran benken og hindret slitasje her.

Figur 116. Stuebygning K1408. Ildsted fase 2. Til høyre del av dørterskel fra forstuen. Sett fra nord. Situasjon 3B.





Figur 117. Bygning K 1408, øvre gulv. Plantegning. Nord opp. Brantrinn 3, tomt 3, sit. A.



En planke i karmen i forkant av nordre moldbenk var bevart. Den lå 0,6 m fra N-veggen og gikk inn i en not i Ø-veggen og en i V-veggen. Begge nøtene fortsatt så høyt opp som veggene var bevart og viste at karmen minst har vært 0,3 m høy. Lagene fra L 6482 til 6476 ligger i nordre moldbenk og består i all hovedsak av svært finskåret læravfall. En rimelig tolkning er at man har skåret til lær på benken, og at bare

Figur 118. Bygning K 1408, Ø-vegg mot spor for planke i forkant av moldbenk ved nordveggen.

det mest finskårne materialet har falt ned i benken i sprekke mellom plankene. Lagene fra L 6488 til 6477 ligger i søndre moldbenk og bestod av humus og sand. Som for K 1263 tegner vi ut den opprinnelige utformingen av bygningen i sit. A og den ombygde i sit. B.

**K 1427** er rester av en «skut» Ø for K 1408. Restene bestod av et gulv med N-S-orienterte planker på Ø-V-gående lunner, og en svill med not i toppen i N. Alle lunnene har bevart sin opprinnelige avslutning i Ø. Trolig er konstruksjonen oppført mellom to bygninger, men p.g.a. sekundære forstyrrelser og feltets avgrensning har vi ingen rester av den bygningen som må ha stått på Ø-siden. Det er ingen spor etter en vegg i forkant, og trolig har konstruksjonen vært åpen i S, hatt vegg i bakkant og et skråtak. Vi kaller dette en skut.

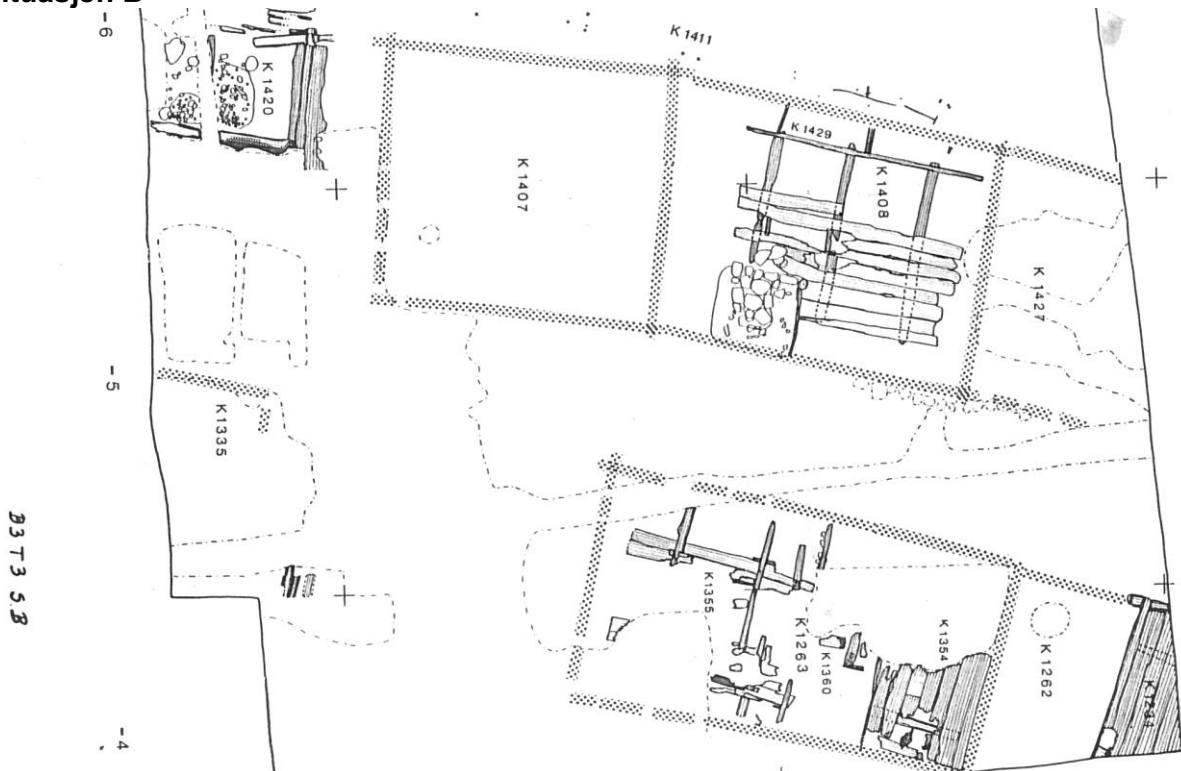


**Bygningen K 1424** har stått V for K 1407. Den må være bygget etter K 1407, eller på et tidspunkt da plassering av K 1407 var fastlagt, fordi den nordre svillen i bygningen fortsetter ca. 1 m Ø for laftehjørnet, og ligger inntil enden av nordre svill i K 1407. Sammen med en annen stokk har svillen trolig fungert som lunne for et dekke i passasjen mellom de to bygningene. Bredden på denne passasjen må ha vært klar da svillen til K 1424 ble lagt, og sannsynligvis var K 1407 reist allerede.

Restene av bygningen er forstyrret og oppdelt av nyere tids grøfter, bl.a. en stor grøft som går Ø-V, og det er begrenset hva vi kan si om bygningens utforming. En yngre bygning, K 1420, som vi bare har rester av N for grøften, avløser K 1424 på nøyaktig samme sted. Når vi kopler restene S for grøftene sammen med K 1424 og ikke K 1420, har det sin begrunnelse i at en nyere tids kjeller har fjernet kulturlagene nesten helt ned til de bevarte restene S for grøften. Det er bare bevart restene av en bygning her i dette brannttrinnet, og dette er derfor rimeligvis den eldste av de to. Bare den østligste delen av bygningen faller innenfor feltet. En indre skillevegg med retning N-S deler av et rom som er vel 2 m bredt. NØ i rommet er det bevart rester av et gulv med N-S-orienterte planker. Trolig har bygningen fortsatt fram til gaten i V. Det kan dreie seg om en toromsbygning.

**Dekket K 1273** består av halvklovninger som ligger i dekkets lengderetning. Dekket ligger på lunner, K 1325. Lengst V er dekket fjernet av en nyere tids kjeller, men det er bevart to stokker som er tolket som lunner for dekket. Mens det lenger Ø er 2,5 – 3 m bredt, er det lengst V ca. 2 m. Dekket ligger an mot følgende konstruksjoner på en måte som får oss til å tro at bygningene stod da dekket ble lagt: K 1263, 1252, 1262, 1407 og 1408. K 1427 kan ha blitt oppført senere, men har helt klart vært i bruk mens dekket var i bruk.

### Situasjon B



Figur 119. Branntrinn 3, tomt 3, situasjon B.

Når vi under benevnelsen situasjon B samler opp alle de ombyggingene, rivingene og reisingene av bygninger som finner sted etter sit.A og før brann 3, med unntak av reisingen av de bygningene som står ved brannen, er det i mangel på data som gir oss en sikrere kronologisk sjikting av materialet. Vi har altså ingen holdepunkter for at den situasjonen som er tegnet ut her virkelig har eksistert. For å tydeliggjøre dette er det tenet rammer mellom bygningene som gjennomgår forandringer før brannen, og som ikke står ved brannen. Bygningen K 1424 i NV erstattes av en ny på samme sted, K 1420. Den kan ha hatt samme grunnplan. Bygningen K 1252 i SØ erstattes av K 1234, som vi ikke vet stort mer om enn vi vet om forgjengeren. Ellers er de ombyggingene av K 1408 og K 1263 som er beskrevet under sit.A tegnet ut under situasjon B.

Med unntak av K 1407 rives eller erstattes alle konstruksjonene i sit.A før brann 3. To av bygningene i sit.A erstattes av nye, som i sin tur rives eller erstattes av nye før brann 3. Vi har ingen opplysninger om hvordan de ulike rivingene og nybyggingene forholder seg kronologisk til hverandre, bortsett fra der bygningsrestene fysisk overlapper hverandre. Den neste situasjonen vi derfor har grunnlag for å rekonstruere er den brente, som beskrives som sit.C. Når vi under benevnelsen situasjon B samler opp alle de ombyggingene, rivingene og reisingene av bygninger som finner sted etter sit.A og før brann 3, med unntak av reisingen av de bygningene som står ved brannen, er det i mangel på data som gir oss et bedre alternativ. Denne situasjonen er et oppsamlings-heat for endringer som ikke kan koples til andre. Reisingen av noen av bygningene som står ved brannen kan utmerket vel ha skjedd forut for noen av de endringene vi vil omtale under situasjon B.

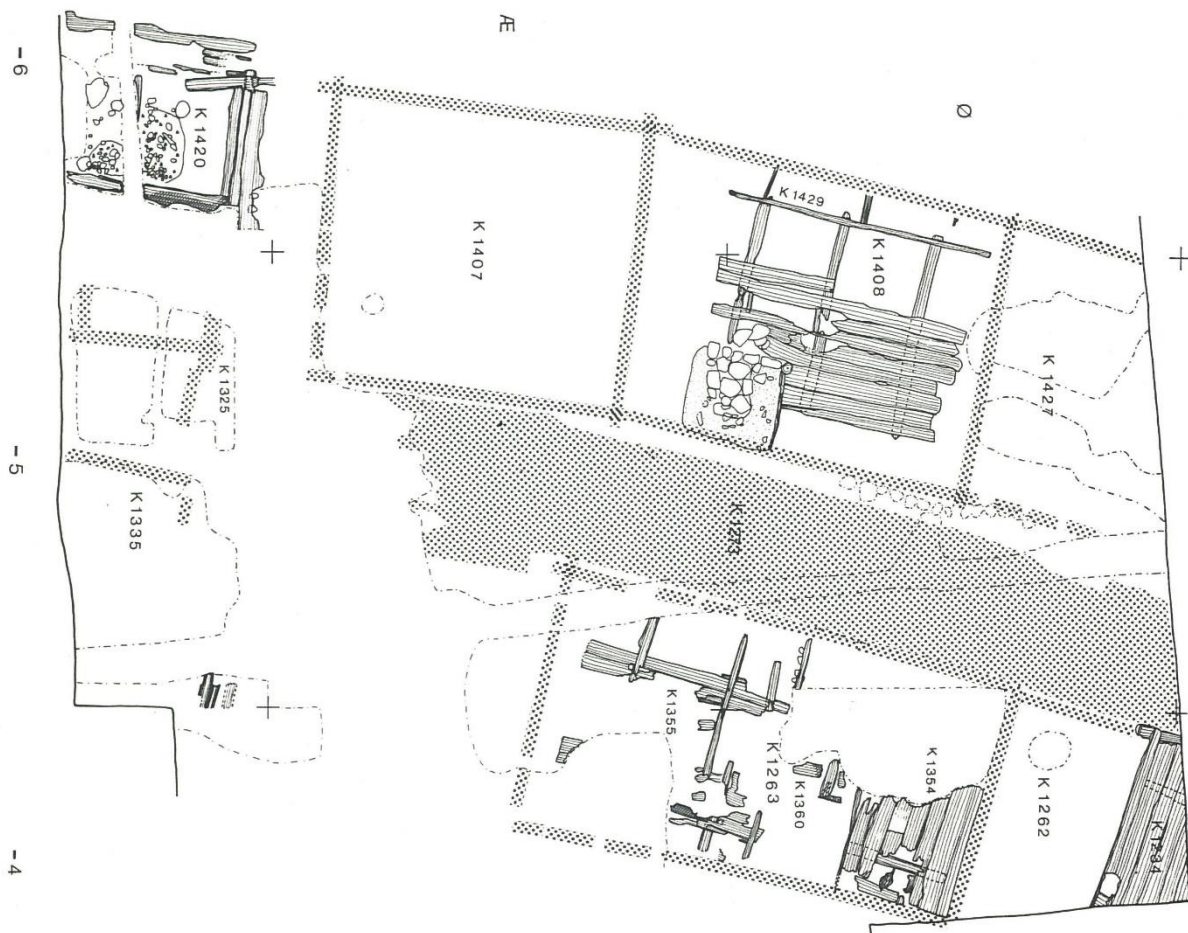
Ombyggingen av K 1263 er omtalt under sit.A, og tegnes ut i situasjon B. Bygningen K 1252 Ø for K 1263 erstattes av bygningen K 1234. Bygningen K 1407 står fremdeles. Omleggingen av gulv og ombyggingen av ildstedet i K 1408 er omtalt under sit.A, og tegnes i situasjon B. V for K 1407 erstattes bygningen K 1424 av K 1420 på samme sted. Forut for reisingen av den nye bygningen legges en del planker, K 1419, utover området, trolig som stabilisering av grunnen.

**Bygningen K 1234** har vi bare en liten snutt av innenfor feltet. Bygningen er laftet, og har et velbevart plankegulv. Vestre svill lå på noen syllsteiner. Vi har ingen andre opplysninger om bygningen.

Av **bygningen K 1420** har vi bare bevart rester av nordøstre hjørne. Den bevarte delen av nordre svill er skjøvet på ved rivingen av bygningen av bygningen, mens restene av østre svill ligger in situ. Inne i bygningen, inntil østre svill, lå en planke som må skrive seg fra gulvet i bygningen. Oppå S-enden av denne lå en stokk som fortsatte mot V. Ut fra retningen på stokken skulle man tro at den ligger in situ, men plasseringen oppe på gulvplanken indikerer at den skriver seg fra rivingen av bygningen. Stokken er stedvis brent, noe som også peker i retning av sekundær plassering, fordi de andre restene av bygningen overhodet ikke er brent. Vi kan ikke avgjøre dette med sikkerhet. Bygningens planløsning er derfor noe dunkel, men vi finner det mest sannsynlig at stokken er sekundær, og at planløsningen har vært den samme som for forgjengeren K 1424. Også i denne bygningen fortsetter nordre svill helt Ø til nordvestre laftehjørne for K 1407. Vi tror hensikten er den samme, å danne underlag for et dekke i passasjen mellom bygningene. Ø for og helt inntil østre svill lå en planke som må skrive seg fra et slikt dekke.

### Situasjon C

Under brann 3 står bare trebygninger i N, K 1259, 1407 og 1409. Den første og den siste av disse er ikke omtalt tidligere. Ved byggingen er tomtegrensen skjøvet ca. 1,5 m mot N. K 1259 vet vi svært lite om, mens K 1409 ser ut til å ha hatt toromsplan. Bygningene S på tomten ser alle ut til å være revet før brannen. Dekket langs midten av tomten var for en stor del dekket av et flislag ved brannet.



Figur 120. Branntrinn 3, tomte 3, situasjon C.

Ved brann 3 er dekket K 1273 for det meste skjult av et lag som hovedsakelig består av flis. På dette laget lå noen strøplanker som har fått betegnelsen K 1311, men de ligger så tilfeldig at de nesten ikke engang kan kalles et provisorisk dekke. Planene er brent av brann 3. Dekket K 1273 er også brent enkelte steder, steder som altså har vært eksponert under brannen. Bygningen K 1408 og skuten K 1427 er revet og avløst av en bygning K 1409. Bygning K 1407 står fremdeles. I V er bygningen K 1420 avløst av bygningen K 1259. På søndre del av tomten ser det ikke ut til å ha stått noen bygninger ved brannen. Både K 1263, 1262 og 1234 er revet, og restene har ingen brannspor. Over L 6147, som er et flislag over restene av K 1262 og 1234, lå noe som ble tolket som restene av en grind. Den var delvis brent og er trolig slengt hit ved oppryddingen etter brannen. Selv om det er en del nyere tids forstyrrelser i dette området, tror vi at dette bildet av bebyggelsen på tomten ved brannen er riktig. Vi må imidlertid ta et forbehold for området V for K 1263, der kulturlagene for en stor del er fjernet.

N-veggen til K 1409 ligger vel 1,5 m lenger mot N enn forgjengeren K 1408. Også ved reisingen av K 1259 i NV er tomtegrensen skjøvet mot N.

Restene av **bygningen K 1409** består av stabber, huller i marken etter stabber som er trukket opp og syllsteiner. Det er bevart en liten bit av østre svill. Stabbene er brent, og hullene etter de fjernede stabbene er fylt av brannmasse. Stabbene er altså trukket opp etter brannen. Ut fra de bevarte restene kan forløpet av alle vegger rekonstrueres, inkludert en indre skillevegg som stedvis har vært fundamentert på stabber. Det var ikke bevart andre rester av bygningen enn det som er nevnt ovenfor.

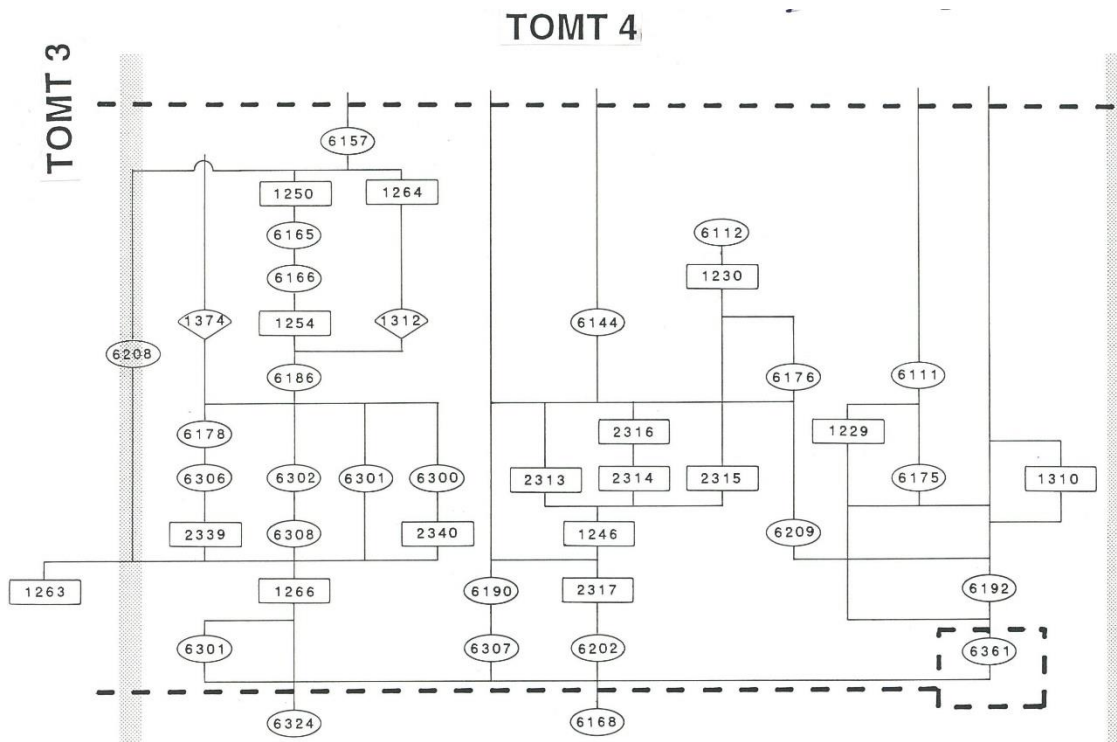
Grunnplanen tyder på at vi har å gjøre med en toromsbygning, men vi har altså ingen rester etter ildsted. Brannen har vært svært kraftig, og oppryddingen etter brannen har vært grundig, så det er tenkelig at alle rester etter et ildsted er fjernet.

K 1259 består av to dårlig bevarte trelengder. Den vestlige går inntil den østlige. De var så dårlig bevart at det ikke var mulig å avgjøre om det dreide seg om stokker eller planker. Den store tykkelsen på brannlaget gjør det svært sannsynlig at det dreier seg om rester av en bygning. Den østlige trelengden er dermed sannsynligvis rester etter bygningens østre svill. Den andre kan være en del av en golvplanke eller en lunne til et gulv. Plasseringen av N-veggen i K 1409 lenger Ø viser at nordre tomtegrense her skyves mot N i slutten av brannttrinnet. Restene av K 1259 er sekundært kuttet i N, men de viser at også her skyves grensen mot N.

### Branntrinn 3 tomt 4

#### Innledning

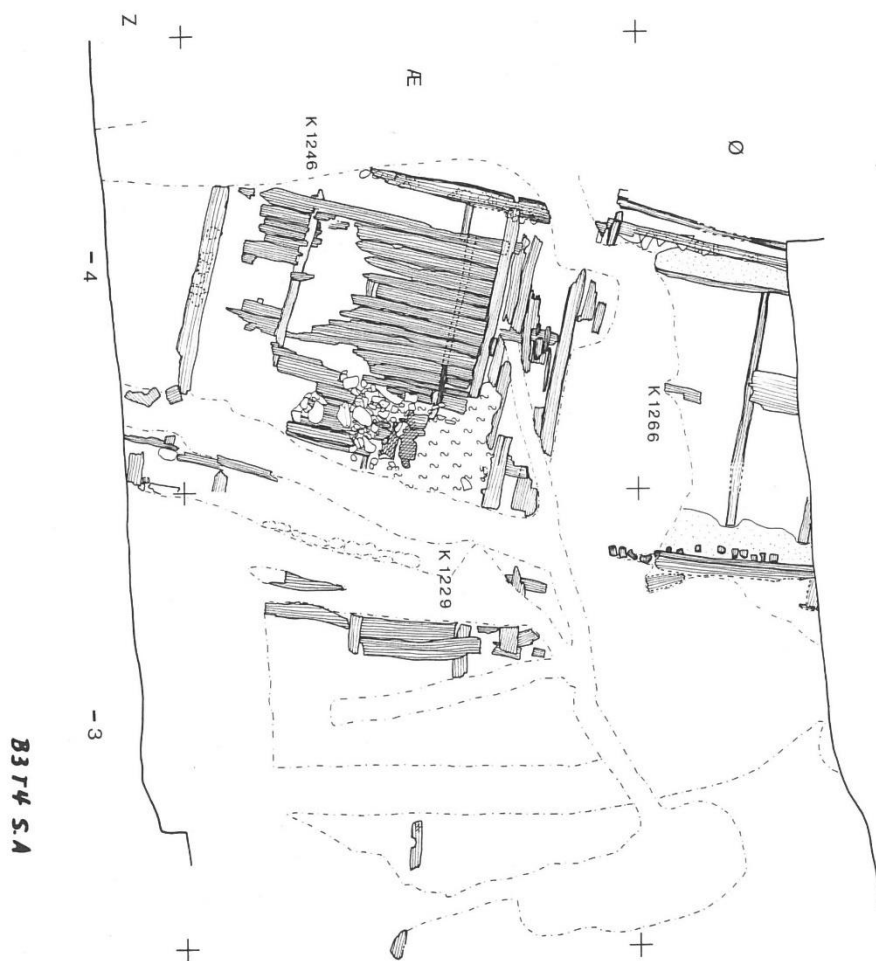
Moderne og nyere tids nedgravninger har gjort at dette brannttrinnet er det yngste der bebyggelse i mestedelen av tomt 4 er bevart. Særlig har trolig bygningen Oslogate 10, inntegnet på Næsers kart fra 1858 gjort en del skade. Den brente situasjon C omfatter bare levninger helt Ø i feltet.



Figur 121. Branntrinn 3, tomt 4. Harris matrise.

#### Sammenfatning

I tomt 4 fortsetter bebyggelsesmønsteret fra branntrinn 2, med bygninger N i tomten mot dråpefallet til tomt 3 og med et trebrolagt område S for dette. Lengst i S mot tomt 5 er det ikke funnet noen levninger. Dette kan skyldes senere nedgravninger her. Det smale området her kan ha vært åpent, f.eks. brukt som avfallsplass, eller det kan ha stått mindre bygninger her. Orienteringen på bygningene og gårdsplassen synes å være omtrent den samme som i bygård 3. Borddekket er kanskje dreiet noe mer rett Ø-V.



### Bygning K 1246

ligger oppå brannlag L 6168, bare adskilt fra dette av et tynt flislag med noe humus og silt, L 6202. Dette skriver seg vel fra byggefasen. Huset ligger omtrent på samme sted som K 1275 sit.F i branntrinn 2. Den eneste forskjellen i grunnplanet er V-veggen, som er trukket noe lengre mot Ø i K 1246. Skilleveggen mellom det store rommet og det smale forrommet i Ø er trukket en halv stokkebredde mot Ø. Langs N-veggen i det store rommet ligger en ca. 0,5 m bred moldbenk, fylt med sand.

Figur 122. Branntrinn 3, tomt 4, situasjon A.

Også i V har det ant. vært en moldbenk, eller en benk uten sand/jord. Her slutter gulvbordene uregelmessig mot V. Endelig er det også i S muligens en moldbenk.

Bygningen tilsvarer i konstruksjonen bygning K 1408 i bygård 3. I hjørnet er det rester av et ildsted. Dette er imidlertid svært ødelagt, og steiner og leire er spredt utover og dekker mange av gulvplankene. Disse er uregelmessig avsluttet mot ildstedet. Det ble ikke funnet noen ildstedskarm.

**Bygning K 1266** ligger helt inntil K 1246. Den ligger dels rett oppå brann 2, dels oppå et tynt lag med flis og sand L 6301, tolket som byggelag. NV hjørne er bevart. Her er det også en stokkrest tolket som del av NØ hjørne i K 1246. Bygningene har ikke hatt noen felles vegg, men det har heller ikke vært noen passasje mellom dem. K 1266 er meget dårlig bevart. Under S-veggen er det stabber som er tolket som tilhørende bygningen. Langs både N- og S-veggen er det siltholdig sand (L 6300 og L 6306). Dette må tolkes som rester av fyll i moldbenker. Underliggere for gulvet slutter inntil disse lagene. Ut fra disse skulle moldbenkene være ca. 0,4 m brede. Bygningen har gått ut av bruk uten noe tydelig rivningslag.

Trebrolegningen K 1229 S for bygning K 1246 er valgt plassert i denne situasjonen. Den er relativt dårlig bevart, og den stratigrafiske sammenhengen er i stor grad ødelagt pga yngre grøfter. Det ligger ca. 30 cm over toppen av det eldre borddekket K 1329. Stort sett består det av ØV-gående planker eller halvklovninger over NS-gående underliggere. Imidlertid er det også en del annet treverk under dette som kan skrive seg fra en mellomliggende situasjon. Det er bare registrert ett jordlag mellom K 1229 og brannlag 2, et flis-humuslag med bl.a. læravfall og dyrebein, tolket som

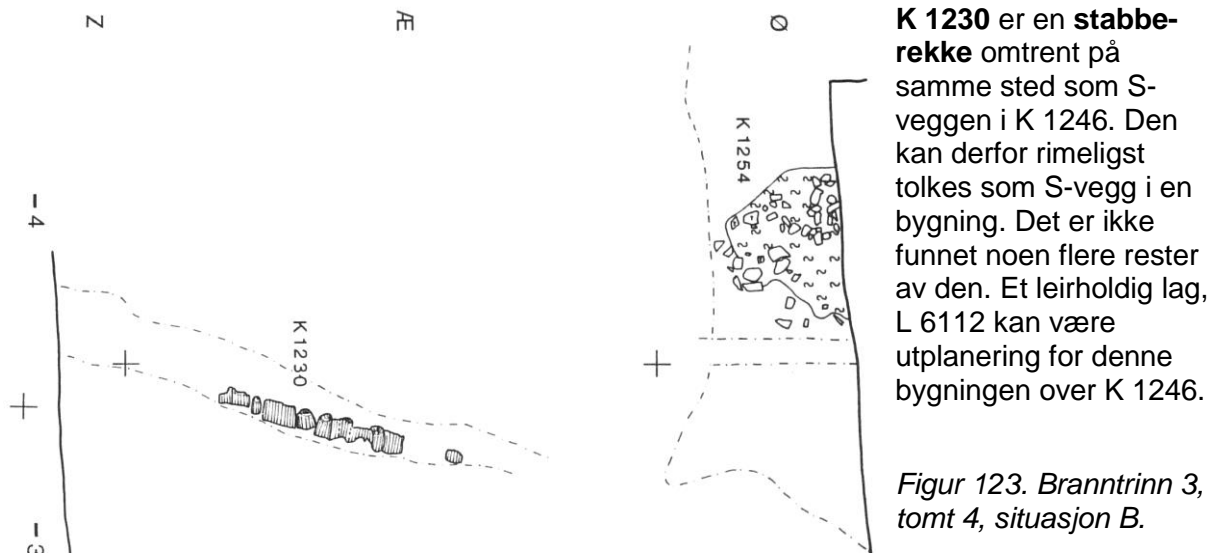
avfallslag, muligens redeponert (L 6361). Inntil S syllstokk i K 2166 ligger en halvkløvning som kan være en fortsettelse av trebrolegningen.

**K 1310** er fragmentariske trelevninger S for K 1229. Det er usikkert om de er rester av et dekke, et gulv i en bygning eller mer tilfeldige trerester.

N for K 1266 er tatt med en stokk i dråpefallet mot K 1263. Den er i felt tolket som mulig nedfalt del av vegg i K 1266. I dråpefallet har det dannet seg et relativt tykt lag over brann 2. Det går inntil og delvis inn under veggstokkene i K 1266 og K 1263 og viser klar samtidighet med disse.

### Situasjon B

I denne situasjonen er det helt slutt på sammenhengende kulturlag i flaten, og sammenstillingen av konstruksjoner er derfor svært usikker. Konstruksjonene kan ha eksistert samtidig, men trenger ikke nødvendigvis å ha vært det. Bebyggelsesstrukturen ser ut til å være den samme som i situasjon A.



**K 1230** er en **stabberække** omtrent på samme sted som S-veggen i K 1246. Den kan derfor rimeligst tolkes som S-vegg i en bygning. Det er ikke funnet noen flere rester av den. Et leirholdig lag, L 6112 kan være utplanering for denne bygningen over K 1246.

Figur 123. Branntrekk 3, tomt 4, situasjon B.

**K 1254** er en konsentrasjon med stein og tegl i leire. Den ligger over det oppblandete sand-siltlaget L 6186 over K 2166. Dette laget ligner på L 6301 under K 1266 og kan ha hatt samme funksjon, kanskje utjevning under bygningen. Det er ikke funnet trerester i tilknytning til K 1254. Det kan være rester av et ildsted, men ingen sikker tolkning ble gjort i felt. Påfallende er en del fragmenter av tegl. Blant disse er en med tykkelse ca. 7 cm som er større enn vanlige bygningstegl av middelalderformat. Det er ingen direkte stratigrafisk kontakt fra K 1254 til tomt 3.

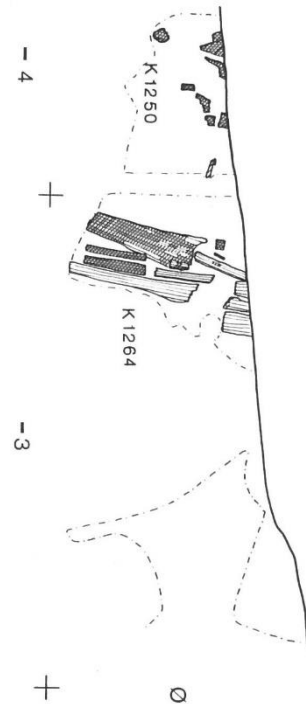
### Situasjon C

Situasjonen er brent. Imidlertid er brannlaget og de brente restene stratigrafisk isolert, og det er også vanskelig å tolke det brente treverket.

**K 1250** og **K 1264** ligger begge oppå et sandholdig siltlag L 6166 over K 1254-leirlaget og kan være deler av samme bygning. Det meste av treverket ligger ØV, slik som i K 1266, sit.A. Enkelte NS-gående kan tolkes som lunner, underliggere under gulv eller tredekker. Avslutningen mot S er svært usikker pga. dårlige bevaringsforhold. Sannsynligvis har S-veggen vært omtrent på samme sted som i sit.A. S for



denne linjen er trevirket ubrent eller bare delvis svidd, og brannlaget, L 6157, tynnes ut. Dette ville være rimelig dersom det dreier seg om en utendørs trebrolegning. Ut fra denne tolkningen blir K 1250 betegnelsen på en bygning og K 1264 på et borddekke.



Figur 124. Brannt rinn 3, tomt 4, situasjon C

### 3.4 BRANNT RINN 4

Bevaringsforholdene for organisk materiale er i dette brannt rinnen ganske dårlige. Pga nyere nedgravninger og forstyrrelser er det også lite bevart av kulturlag i den øverste fasen. Netto er det i denne bare utgravd 59 m<sup>2</sup> kulturlag, mens det i eldste fase er utgravd 280 m<sup>2</sup>. Levningene er delt inn i 3-4 situasjoner i hver tomt. Grensen mellom tomt 2 og 3 og mellom tomt 3 og 4 er fortsatt klar. Ingen levninger er bevart i tomt 1 og 5.

#### Tomt 1

I dette brannt rinnen er alle lag og konstruksjonsrester innenfor feltet fjernet av en nyere tids kjeller. Dette gjelder også alle etterfølgende brannt rinn.

#### Tomt 2

##### Innledning

Over store deler av tomten nærmer vi oss nå toppen av de bevarte middelalderske kulturlagene. Bevaringsgraden av organisk materiale blir dermed dårligere, og konstruksjonene blir i større grad ødelagt og adskilt av nyere tids nedgravninger. Fra og med sit. C befinner kulturlagene på tomten seg på fire "øyer" adskilt av nyere nedgravninger. Mulighetene for å danne seg et bilde av bebyggelsen på større deler av tomten blir dårligere. Brannlagene, støttet av keramikk-dateringer, gjør det likevel mulig å fortsette inndelingen av kulturlagene i brannt rinn.

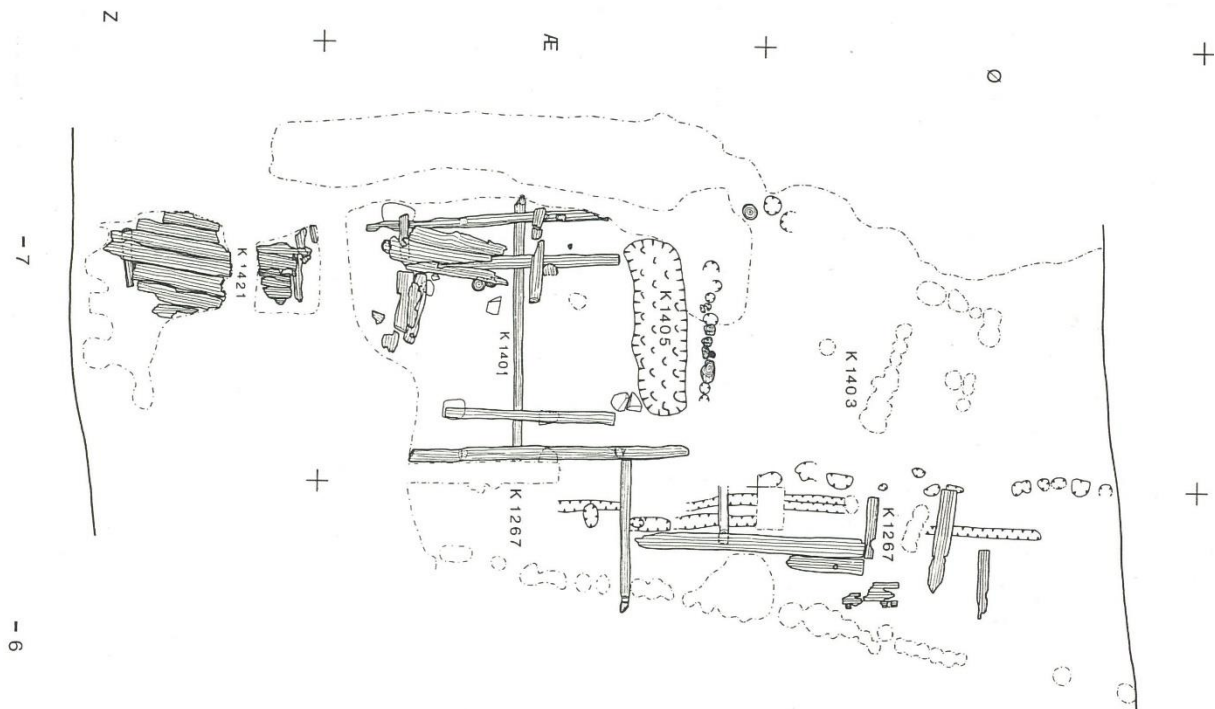
##### Sammenfatning

Grensene for tomten endres noe i første del av perioden ved at både N- og S-grensen skyves noe mot N. På grunn av en moderne kjeller mister vi kontakten med N-grensen, men ut fra den sedvanlige bredden på et dekke, 2-2,5 m, kan den plasseres noenlunde likevel. Resultatet av endringene ser ut til å bli at tomten blir smalere, og at den smalner av mot gaten (fra sit. B). Disponeringen av arealet endres ved at gårdsplassen nå legges i

forlengelsen av og V for bygningen(-e) på østre del av tomten (fra sit. A). Senere legges bygningene i tomtens S-grense, mens dekket legges på N-siden (fra sit. B). Det finnes ikke spor av bygninger mot gaten i V i dette brantrinnet. Selv om det er dårlige bevaringsforhold og mange nyere tids inngrep i området, tror vi at dette bildet er riktig. Dersom det har stått bygninger her, burde vi ha funnet fundamentstabber. Derimot har vi spor etter utvendige trebrolegninger her, og denne disponeringen av området ser ut til å ligge fast i hele brantrinnet. Det virker litt uvanlig at gårdsplassen ikke skulle være delvis adskilt fra gaten med en bygning. Mulige forklaringer er at det har vært et gjerde her, at eventuelle bygninger har vært så smale at Ø-veggen har ligget V for feltkanten, eller at de har ligget i det NV hjørnet av tomten der vi har bevart minst kulturlag. Ø på tomten har vi for det meste bygninger med ildsted (sit. B og C, kanskje D), mens de øvrige to bygningene (sit. B og D) ikke har spor etter ildsted.

### Situasjon A

Etter brannen fylles det på masser, trolig for å jevne til tomten. Deretter reises det en bygning, K 1403, legges et dekke, K 1267, og graves en latrine, K 1405. Rekkfølgen på tiltakene er usikker, men siden de i utforming er tilpasset hverandre, har de rimeligvis vært i bruk en tid samtidig. I og med reisingen av disse konstruksjonene omdisponeres tomten ved at gårdsplassen nå legges V for og i forlengelsen av bygningen, mens det bare går et smalt dekke på S-siden av bygningen. Dette kan ha sammenheng med at tomten blir smalere. I N ligger grensen fast fra brann 3, med unntak av at knekken i V rettes ut, mens grensen i S skyves omkring 2 m mot N.



Figur 125. Brantrinn 4, tomt 2, situasjon A.

Etter brann 3 ryddes det tydeligvis temmelig kraftig opp på tomten. Brannmasse ligger det lite igjen av, og det som er igjen er oftest omrotet. Men rester av konstruksjoner får til en stor grad ligge, kanskje for å stabilisere underlaget for kommende bebyggelse. I flere av de lagene som fylles på etter brannen er det innblandet mye trekull og brannmasse som rimeligvis skriver seg fra brannen. Over konstruksjonsrestene fylles L 6406, 6432 og 6400. Foruten brannmasse består disse lagene for det meste av møkk med mer eller mindre flis.

Vi har ingen lag som viser at bygning K 1403, latrinen K 1405 og dekket K 1267 har vært i bruk samtidig. Dersom det er en tidsforskjell i byggetidspunktene virker det mest sannsynlig at dekket og latrinen er tilpasset en bygning som allerede sto der.

Tomtegrensen i N er den samme som før brann 3, med unntak av at knekken i V rettes ut. I S har vi ingen klare grenseindikatorer før i sit. B, men da har tomtens S-grense rykket et par meter mot N i forhold til ved brann 3. Dette stemmer bra med S-kant av dekket K 1267, så grenseforskyvningen kan ha funnet sted allerede i begynnelsen av brannttrinnet.

Av **bygningen K 1403** har vi bare bevart huller etter stabber i S-, N-, og V-vegg, og noen gjenstående stabber i V-veggen. Ø-veggen ligger utenfor feltet, og det meste av N-veggen er fjernet av en nyere nedgravning. Bygningen har vært 5 m bred og minst 7,5 m lang. Det fantes ingen lag eller konstruksjoner innenfor veggene som kan forteller mer om funksjonen. Trolig har den hatt inngang fra dekket i S.

V for bygningen, nær veggen, er det gravet en **latrine, K 1405**. Den forholder seg klart til bygningen ved at den slutter ca. 1 m fra bygningens hjørner, og har sannsynligvis vært i bruk samtidig med bygningen. En stein ved latrinegropens SV-hjørne kan være en del av fundamentet for et overbygg, kanskje et halvtak, som rimeligvis i Ø har vært hengt opp i husveggen. Nedgravningen var fylt av møkklaget L 6423.

S og V for bygningen har det vært et **trebrolagt dekke K 1267**, som like V for bygningen vider seg ut til en gårds plass som ut fra de bevarte restene har vært ca. 5 X 5 m. Den nordlige og sydlige avgrensingen kan vi trolig stole på, i N fordi den flukter med bygningens N-vegg og den sannsynlige tomtegrensen, i S fordi det her ikke er noen forstyrrelser i kulturlagene. Bredden på forbindelsen vestover mot gaten er imidlertid svært usikker. Her er den bare bevart i 2 meters bredde, men er på alle kanter brutt av nyere nedgravninger. Dekket er S for bygningen ca. 2 m bredt.

## Situasjon B

Alle disse konstruksjonene går ut av bruk før det anlegges noen nye. Nå omdisponeres arealet på tomten igjen, ved at bygningen som reises på østre del av feltet, K 1238, anlegges helt inntil tomtegrensen i S. Denne bygningen har toromsplan og hjørneildsted, og er altså et bolighus. N for bygningen anlegges et dekke, K 1232, og V for den en gårds plass, K 1258/1417. På deler av gårds plassen reises det senere en bygning uten ildsted, K 1247.

Alle konstruksjonene fra sit. A ser ut til å ha gått ut av bruk før det anlegges noen nye. Det skjer nå også en omdisponering av tomtearealet ved at bygningen på tomtens østre del anlegges helt S i tomtegrensen, og dekket som går Ø-V på tomten legges N for bygningen. Det kan se ut til at nordre tomtegrense samtidig skyves noe mot N, slik at den faller utenfor feltkanten. Gårds plassen ligger fremdeles V for bygningene, men skyves vestover pga. at det nå legges to bygninger etter hverandre her.

Særlig over det området som K 1403 dekket, men også lenger S og V fylles det nå på et tykt lag av leire, L 6163, trolig som stabilisering av grunnen. Over dette ligger L 6105, som nå dekker store deler av tomten. Det inneholder mye flis, rimeligvis fra tilhugging av virke til de nye konstruksjonene. Men det er omrotet, og inneholder stedvis humus og leirflekker, og er derfor trolig brukt som planering. Resonnementet som ligger til grunn for at vi tror at de følgende konstruksjonene har vært i bruk samtidig er av samme type som under sit. A. Lagene forteller ingenting definitivt om relativ datering for oppføring og bruk av de ulike konstruksjonene, men vi kan få noen pekepinner ut fra tilpasninger mellom dem. Det reises to bygninger, K 1238 og 1247. N for disse legges et dekke, K 1232, som kan ha gått over i en gårds plass V for

bygningene, K 1258. Gårdsplassen har trolig fortsatt i et dekke som vi bare har rester av lenger V, K 1417, men her er den stratigrafiske forbindelsen usikker.



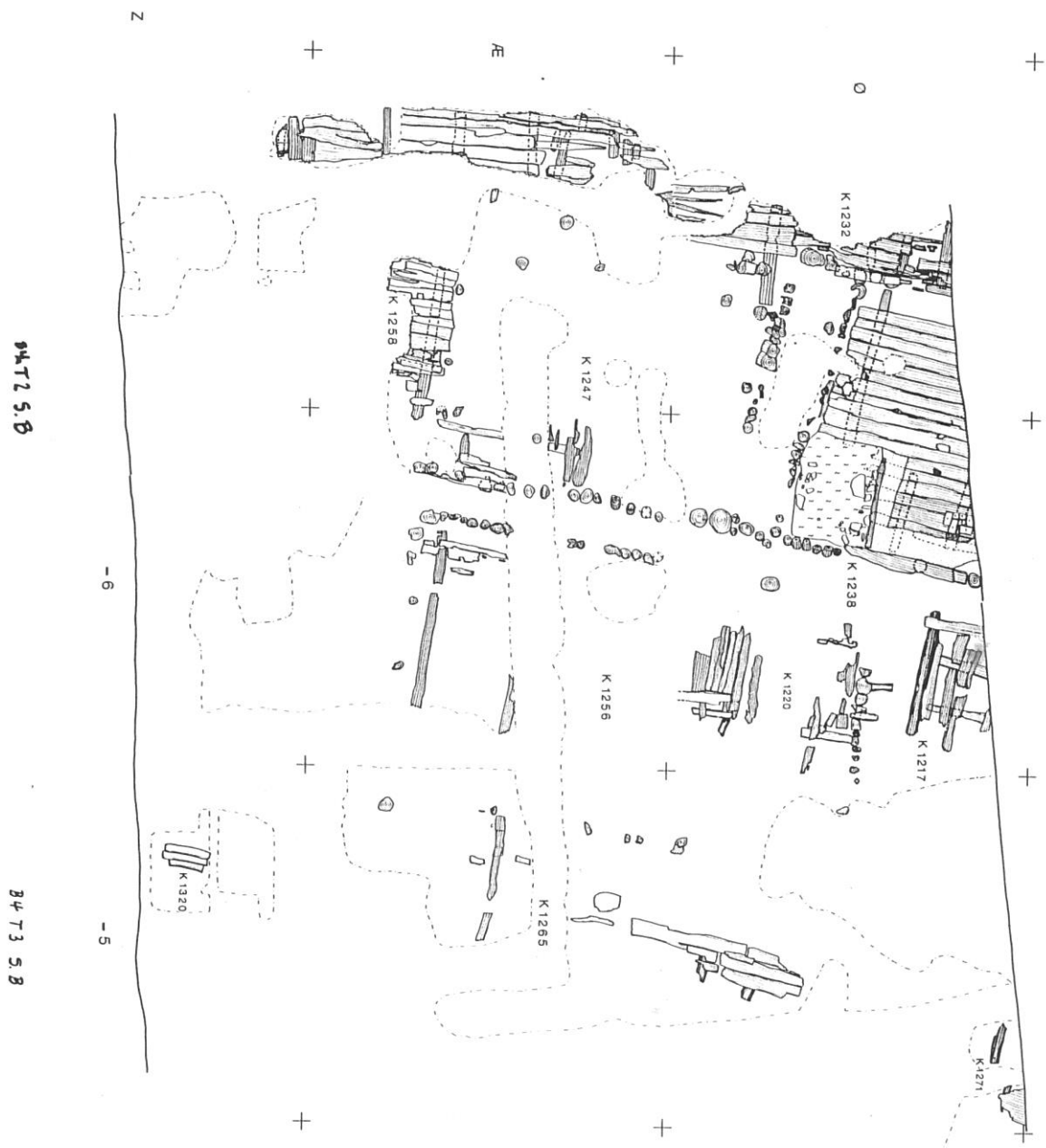
**K 1238** er restene av en **bygning SØ** på tomten (**figur 126**). Den har toromsplan, hjørneildsted i hovedrommet, og er rimeligvis et bolighus. Inngangen må ha vært fra dekket i N. Ildstedet og vestligste del av bygningen er sterkt forstyrret av nyere tids inngrep. Av V-veggen og indre skillevegg er bare fundamentstabbene bevart. Av ildstedet fant vi bare deler av leirpakningen under brannflaten, L 6133. Den er avgrenset i Ø av en kantstilt planke. Gulvplanken N for ildstedet er svidd, og ildstedet må ha vært en røykovn med åpning mot N.

*Figur 126. Stuebygning K1238, gulv, nederst til venstre stort hjørneildsted og til høyre teglkonstruksjon. Tomt 2 situasjon 4B*

Gulvet i hovedrommet stopper ca. 0,5 m fra veggene i N og S. Her har det vært moldbenker. Fyllen i søndre moldbenk var bevart og besto for det meste av sand, L 6138. Sanden fortsatte langs den kantstilte planken som avgrenset ildstedet, og moldbenken må derfor ha fortsatt fram til ildstedets NØ-hjørne. Her lå sanden over gulvplankene. På gulvet like N for søndre moldbenk lå en del teglstein inntil hverandre i en tilnærmet firkant på ca. 0,7 X 0,5 m. De må være lagt med hensikt, men funksjonen er uvisst. På gulvet lå ellers et avsatt lag av fet brun humus, L 6156.

N for bygningen ligger restene av et **dekke, K 1232**, som fortsetter mot V. Utstrekningen mot N er usikker fordi det er brutt av en nyere tids nedgravning. Langs midtre del av tomten er det også forstyrret i S. Her har det trolig løpt over i **gårdsplassen K 1258**. Denne har trolig fortsatt mot V i de restene som er kalt **K 1417**. Både K 1417 og den etterfølgende resten av trebrolegning i dette området, K 1415, kunne tenkes å være rester av gulv i bygninger. Men siden det ikke er bevart noen fundamentstabber i området, tror vi ikke det har stått bygninger her i dette brantrinnet, og at restene altså skriver seg fra utvendige dekker eller gårdsplassen. Restene etter K 1258 og 1417 er sekundært skåret på alle kanter, i Ø av bygningen K 1247. Etter at denne bygningen ble reist kan gårdsplassen ha målt 7 m Ø-V. I S har den trolig gått helt inntil tomtegrensen, og i N har det rimeligvis løpt over i dekket K 1232. Dette dekket er tilpasset N-veggen av bygningen K 1238 og er trolig bygget etter at denne var reist. Ut fra en lunne V for bygningens NV-hjørne kan det se ut til at dekket har løpt langs hele eller deler av bygningens V-vegg. Her kan det eventuelt være fjernet ved reising av bygningen K 1247, som ut fra andre relasjoner må være anlagt etter dekket og gårdsplassen. Både dekket og gårdsplassen består av N-S-gående lunner med Ø-V-orientert planker og halvkløvninger.

Inntil og V for bygningen K 1238 finnes rester av en **bygning** med noe uvisst utforming, **K 1247**. Forløpet av S- og V-veggen er klart ut fra bevarte fundamentstabber. I N finnes det også en del stabber som kan skrive seg fra denne bygningen. Men her befinner vi oss i overflaten av de middelalderlige kulturlagene, og noen av stabbene kan skrive seg fra yngre bygninger. De følgende overlegningene er derfor usikre.



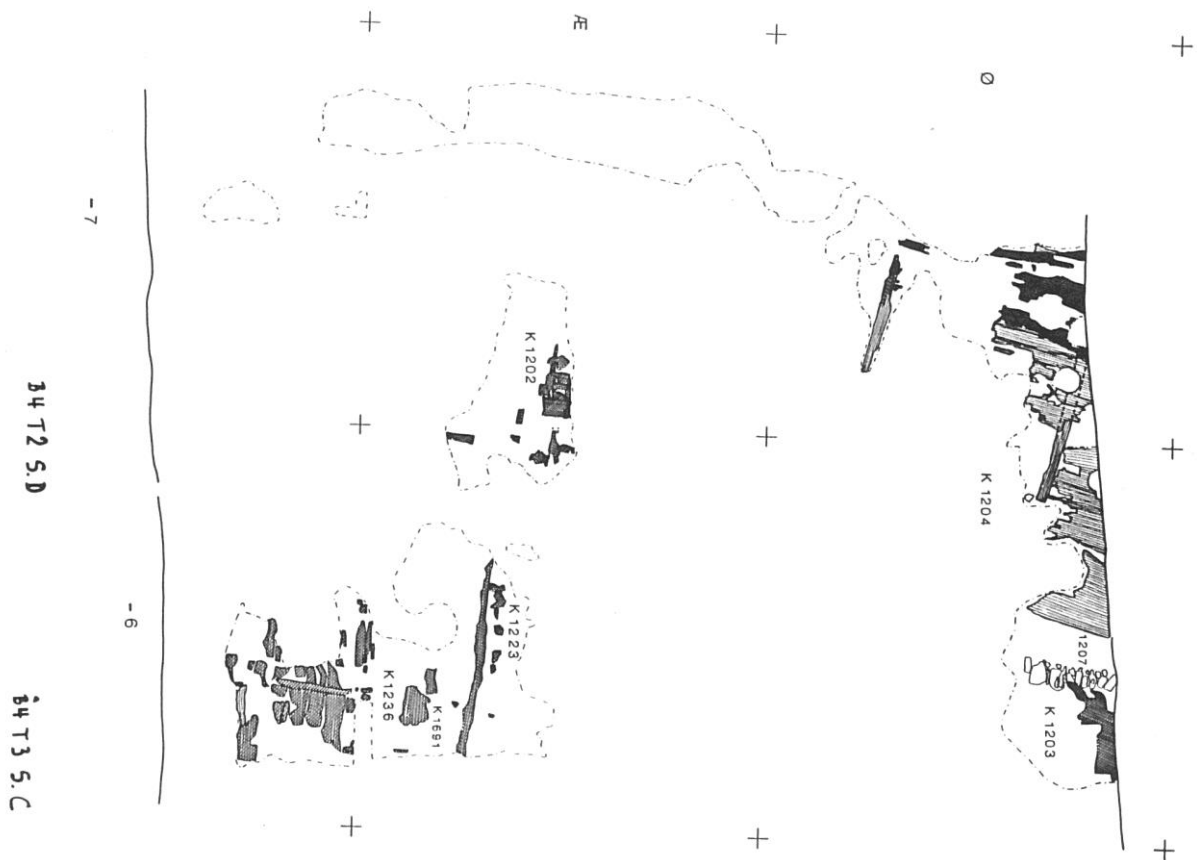
Figur 127. Branntrinn 4, tomt 2 og 3, situasjon B.

Det ser ut til å være en linje med 4-5 stabber en snau halvmetre S for fluktlinjen for K 1238's N-vegg. Ca. 1 m S for denne igjen er det ytterligere en linje med 4-5 stabber. Det kan tenkes at den sydligste rekken er deler av en innvendig fundamentering i bygningen. I S har vi også to stabber på en linje ca. 1 m innenfor og parallelt med ytterveggen. Ut fra restene av dekket K 1232 virker det også mest sannsynlig at de nordligste av stabbene i N markerer bygningens N-vegg. En lunne under dekket ligger under en av stabbene som ser ut til å tilhøre bygningen. Siden dekket er tatt opp S for stabben, men ikke på N-siden, virker det som om dekket var i bruk da stabben ble satt ned, og at bygningen gikk helt N til de bevarte delene av dekket. Også i V er det tydelig at bygningen er yngre enn gårdsplassen. Plankene i gårdsplassen er brutt av inntil linjen for bygningens V-vegg. Det finnes bare en stamme som kan være rester av fundament for bygningens Ø-vegg. Siden bygningen må være reist etter K 1238, kan det hende at den ikke har hatt noen egen Ø-vegg, men er skjøtt inntil V-veggen til K 1238. Lengst i SV er det rester av lunner og planker

fra gulvet i bygningen. Den er tilnærmet kvadratisk, og har ikke rester av ildsted. Vi kan ikke sannsynliggjøre noen bestemt funksjon, bortsett fra at den trolig har vært et uthus.

### Situasjon C

Størstedelen av kulturlagene i dette nivået er fjernet, så vi får nå mer usikre opplysninger om bebyggelsen på den delen av tomten som faller innenfor feltet. Igjen ser vi at alle konstruksjonene på tomten går ut av bruk før det reises noen nye. Lengst Ø reises det en bygning med ildsted, K 1210. Det er bevart få og skrantne rester av bygningen. Det finnes rester som tyder på at den har hatt plankegulv, og at den senere har fått leirgulv. Sot og trekull er trukket utover gulvet. Bygningens funksjon er usikker. I vestre del av feltet finnes rester etter et dekke, K 1415, som muligens er fra samme tid som bygningen. I alle fall ser bruken av dette vestre området til gårds plass å ligge fast i dette brantrinnet.



Figur 128. Branntrinn 4, tomt 2 situasjon D, tomt 3 situasjon C.

I dette nivået mister vi den stratigrafiske forbindelsen mellom østre og midtre del av tomten. Kulturlagene er nå adskilt i fire "øyer", en i midten N, en i midten S, en i V, og en inntil feltkanten i Ø. Det er likevel mulig å opprettholde inndelingen i brantrinn, støttet av keramikk-dateringer. De resterende ubrente konstruksjonene i dette brantrinn har vi lite belegg for å plassere kronologisk i forhold til hverandre. Det dreier seg om to, bygningen K 1210 lengst Ø, og dekket K 1415 lengst V. Denne situasjonen får derfor i stor grad karakter av "opsamlings-heat", og på tegningen er konstruksjonene skilt for å markere usikkerheten.

Etter at bygningene i sit. B er revet, fylles det igjen på et leirholdig lag på østre del av feltet, L 6081. I V overlapper det en brannfleck, L 6095, som ligger på østre del av tuften etter K 1247. Her har man åpenbart på en liten del av tomten hatt åpen ild, og det må ha skjedd på et tidspunkt da tomten lå ubebygget. Kanskje har man brent opp en del av materialene fra rivingen?



På L 6081 var det bevart de skrøpelige restene av en **bygning K 1210**. Nordre og søndre veggstokk er bevart, men begge er avskåret sekundært i V. Bygningens vestlige avslutning er derfor usikker. Inne i bygningen finnes en del planker, samt en del steiner og heller som trolig skriver seg fra et ildsted. Det er usikkert om ildstedet har ligget i den delen av bygningen som faller innenfor feltet. Kanskje mest sannsynlig har det ligget ved N-veggen, like utenfor feltet. Over gulv- og ildstedsrestene lå et lag L 6080. Det besto av mange sjikt av leire, sot, og litt humus. Det gikk inntil innsiden av bygningens veggstokker, og må skrive seg fra bruken av bygningen. Den tilsynelatende tilfeldige plasseringen av plankene og steinene har altså ikke sammenheng med rivingen av bygningen. De har ligget slik mens bygningen var i bruk. Den rimeligste tolkningen av laget er at bygningen har hatt leirgulv som har blitt reparert flere ganger. Ved bruken av bygningen har sot blitt dratt utover. Laget var opp til 13 cm tykt. Plankene kan være underlag for leirgulvet, men mer sannsynlig er det at bygningen først har hatt plankegulv og ildsted. Senere har man lagt leirgulv, kanskje i forbindelse med endring av bruken av bygningen, kanskje også i sammenheng med flytting eller ombygging av ildstedet.

**Dekket K 1232 N** for bygningen kan man ha fortsatt å bruke mens K 1210 sto.

Lengst V på tomten har vi rester av et **dekke, K 1415**. Det er ikke klart om dette dekket hører til dette eller neste branntrekk, og plasseringen sammen med K 1210 er rent gjettverk. Det vi sannsynligvis kan konkludere noenlunde sikkert med er at det i dette området har ligget et dekke i hele branntrekk 4.

### Situasjon D

Etter at K 1210 er revet reises det en ny bygning på samme tuft, K 1204. Lenger V reises en bygning K 1202. Vi har bare bevart fragmenter av begge. De har hatt plankegulv. I den vestre fantes forkullede rester av en sekk eller pose med korn, noe som kanskje kan tyde på at den var et forrådshus. Begge bygningene brant ned under brann 4.



Før reisingen av K 1204 fylles det på et lag av sandig leire, L 6046, trolig for å stabilisere grunnen. Under K 1202 lå det en rekke sand- og leirholdige lag, avløst av tynne humuslag. De kan ikke alle være stabilisering av grunnen for bygningen. Kanskje massen er fylt utover som underlag på et ute-areal, en gårdsplass.

*Figur 129. Fremrensing av brente bygningsrester og brannlag. Rute Z-6, tomt 2 i forgrunnen. Sekundære nedgravninger gjorde at levningene fra branntrekk 4 – 7 for det meste var bevart som "øyer" uten indre forbindelse.*

**Bygning K 1204** ligger lengst Ø på feltet. Trerestene var svært dårlig bevart, og veggstokker kunne derfor vanskelig skilles fra gulvplanker. De sydligste restene ligger direkte over søndre veggstokk i forrige bygning, og vi tror at også denne bygningens sydvegg har gått her. N-veggen kan sannsynligvis identifiseres ut fra den større tykkelsen på en bestemt trerest. Restene av bygningen er avskåret i V, og vi kjenner ikke bygningens utstrekning i denne retningen. En isolert stokkrest i forlengelsen av den antatte N-veggen viser at bygningen i alle fall har fortsatt så langt mot V. Under gulvplankene lå det et lag av fet humus, L 6073. Trolig har denne massen blitt fylt på før leggingen av gulvet, eller den har kommet gjennom sprekker i gulvet mens bygningen var i bruk.

Brannlaget L 6026 var bevart over nordre og søndre del av bygningsrestene. Det besto for det meste av et tykt rødoransje askelag. Over den midtre delen av bygningsrestene gikk dette laget direkte over i et ubrent lag av silt/leire, som er betegnet med samme lagnummer. Det dreier seg om samme masse, men den er brent i N og S, mens den er ubrent i midtre del av bygningen. Vårt eneste tolkningsforslag er at massen kan skrive seg fra torvtaket på bygningen. Laget kan ha blitt brent langs bygningens vegger da de brant, mens det i midtre del av bygningen kan ha rast ned før jorden ble brent. Det var imidlertid ingen rester som klart stammer fra selve takkonstruksjonen, og tolkningen må bare bli et forslag.

N for K 1204 ligger to planker som kanskje er rester av et dekke.

I den bevarte øya av kulturlag på tomtens midtre søndre del lå rester av en brent **bygning, K 1202**. På alle kanter var restene avskåret av nyere tids forstyrrelser, og vi kjenner ikke bygningens utstrekning i noen retning. Men den kan neppe ha strukket seg så langt som til noen av de andre øyene, siden vi ikke har noen spor av den her. Lengst S på øya i N har vi noen rester av det samme brannlaget, her kalt L 6103, noe som kanskje kan tyde på at bygningens N-vegg ikke lå så langt unna.

Restene av bygningen var kraftig forkullet, og besto av en N-S-gående lunne med Ø-V-gående planker/halvkløvninger over. Siden restene var så kraftig brent må det dreie seg om gulvet i en bygning. På gulvet fantes forkullet korn omgitt av tekstilrester. Det må ha stått en pose eller sekk med korn på gulvet, noe som kanskje kan peke mot at bygningen er et forrådshus.

I områder hvor overflaten av L 6105 ligger eksponert mot nyere tids masser (L 6000) finnes rester av tre tønner som er gravet ned i kulturlagene, K 1268, 1402, og 1431. Siden vi ikke vet hvilket nivå de er gravet ned fra kan vi heller ikke kople den til en bestemt situasjon eller et bestemt branntinn. De er valgt plassert i branntinn 6, sit. A.

## **Branntinn 4 Tomt 3**

### **Innledning**

På søndre halvdel av tomten befinner vi oss nå i øverste del av de middelalderske kulturlagene, og bevaringsforholdene for organisk materiale er derfor dårlige. De bevarte konstruksjonsrestene er også ofte skadet. Lengst i S er alle lagene fjernet i dette branntinnet. I sydvestre del er kulturlagene oppdelt i øyer på grunn av nyere tids nedgravninger.

### **Sammenfatning**

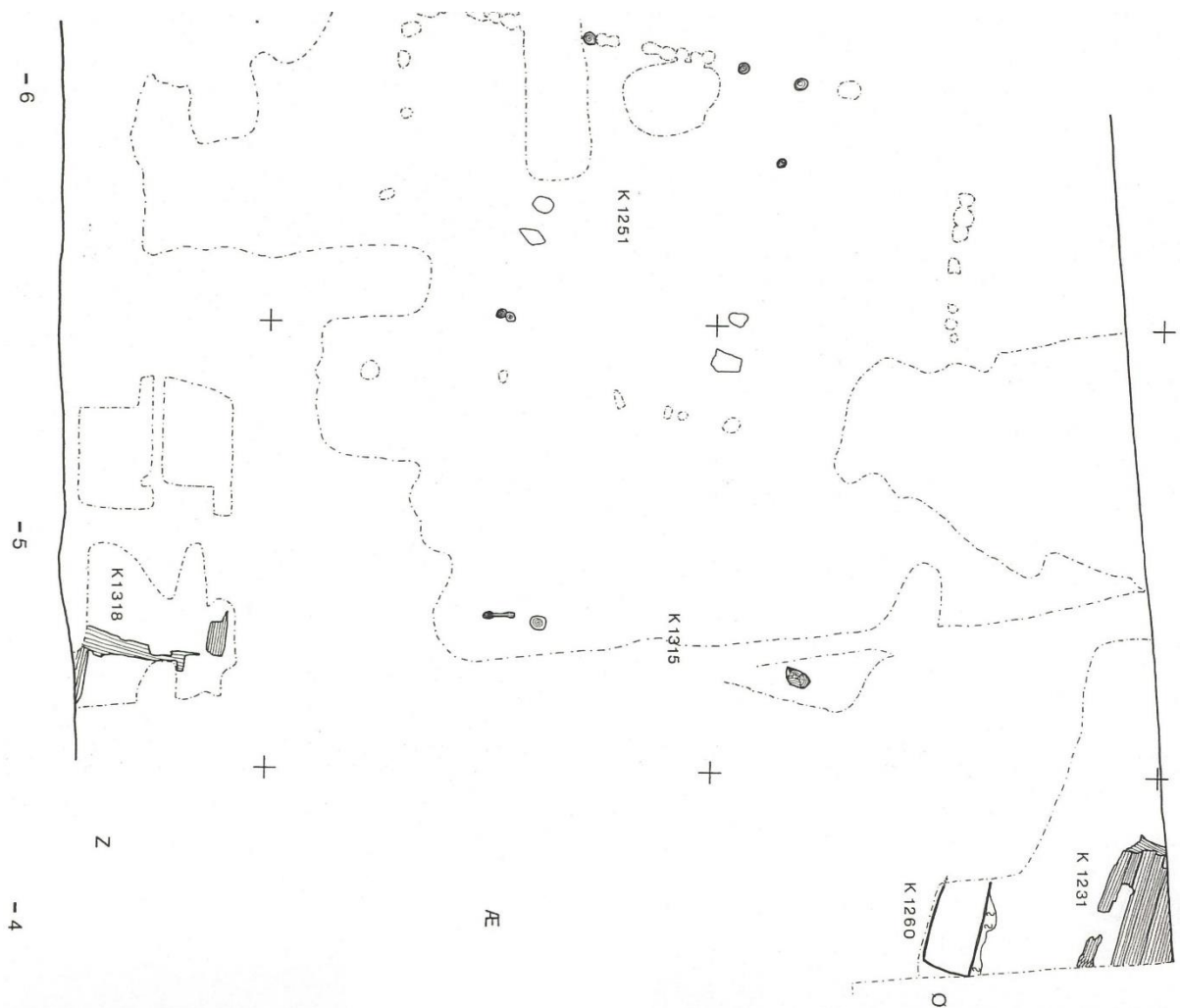
Restene av bebyggelsen på søndre del av tomten har dårlige stratigrafiske forbindelser innbyrdes og med nordre del. Det er derfor vanskelig å knytte elementene sammen med hverandre og med den bedre dokumenterte utviklingen som finner sted på nordre del av

tomten. Den søndre delen er derfor på tegningene skilt fra den nordre. Grunnlaget for å knytte konstruksjonene til dette branntrekket er nivåer og datering av keramikk fra lagene.

Etter brann 3 står den delen av tomten som faller innenfor feltet ubebygget en tid før det reises en bygning på midtre nordre del av tomten. Det er uklart om andre bygninger har stått samtidig med den, kanskje noen i S (sit. A). Senere reises en stor toromsbygning, trolig med ildsted på midtre nordre del av tomten. Ø for den reises en annen bygning, og S for disse legges et dekke langsetter hele tomten (sit. B). Ved brann 4 står en bygning i NV, og en i NØ. Mellom disse var det trolig et dekke (sit. C).

### Situasjon A

Humus på store deler av tomten tyder på at den sto ubebygget en tid etter brann 3. Så reises en bygning, K 1251, med ukjent funksjon på midtre nordre del av tomten. På søndre del av tomten er tegnet restene etter de tre eldste konstruksjonene som ikke overlapper hverandre, en kum, K 1260, og tre antatte bygninger, K 1318, 1231 og 1315. Det er svært usikkert når disse antatte bygningene har vært i bruk i forhold til hverandre og i forhold til bygningene på N-delen av tomten. Restene på sydsiden av tomten er derfor skilt ut på tegningen.



Figur 130. Branntrekk 4, tomt 3, situasjon A.

Etter brann 3 kommer det en del lag av humus på store deler av tomten, før vi får flislaget L 6109, som dekker midtre og nordøstre del. Det kan godt stamme fra bygningen av K 1251, som reises på nordre midtre del av tomten. Siden det er dårlig med stratigrafiske forbindelser, er det usikkert om det har eksistert noen andre konstruksjoner samtidig med denne på den delen av tomten som faller innenfor feltet.

K 1217 er plassert i neste situasjon fordi den temmelig åpenbart har stått samtidig med K 1256 som avløser K 1251. Den kan imidlertid skrive seg tilbake til sit. A. V for K 1251 har det ikke ligget noen bygninger før etter at K 1256 var revet. Det er ikke spor av noe dekke langs midten av tomten før etter at K 1256 er reist. På søndre del av tomten har vi spor som er tolket som rester av tre bygninger, K 1315, 1231 og 1318.

**Bygningen K 1251** står med lengderetningen N-S. Det er bevart stabber og fundamentsteiner. I nordre del av bygningen ligger L 6192, og i søndre L 6191. Det nordre laget består hovedsakelig av hele og knuste teglstein. Begge lagene er oppfattet som oppfyllingsmasser inne i bygningen fordi laggrensene fulgte veggene i N, Ø og V. I S slutter laget på en linje mellom de to stabbene i SV og steinen i SØ, og viser dermed forløpet av bygningens S-vegg. Det finnes ikke rester av ildsted i bygningen. Mens bygningen står avsettes flislaget L 6405 på V-siden. I dråpefallet mot N avsettes L 6171. L 6180 markerer rivingen av bygningen. Vi har ingen indikasjoner på hva bygningen har vært brukt til, men den må ha vært et uthus.

**K 1315** består av tre stabber på linje S for midten av tomten. Ut fra plasseringen av bygninger i forrige branntrekk markerer trolig stabbene N-veggen av en bygning.

**K 1318** er trolig rester av et gulv og består av planker og en mulig lunne lengst i SV. Her kan det ha ligget en bygning.

**K 1231** ligger lengst i SV og er den klareste av disse bygningsrestene. Rester av seks planker ligger N-S over en Ø-V-gående lunne. Plankene er trolig rester av et innendørs gulv. Over gulvet lå noen planker som er betegnet med K 1218, og som trolig skriver seg fra destruksjonen av bygningen.

**K 1260** er en liten **kum** med vegger på tre sider av kantstilte planker i en høyde. Den var fylt av et humuslag, L 6134, som ikke kunne gi noen klar tolkning av hva kummen har tjent til.

## Situasjon B

Etter rivingen av K 1251 reises bygningen K 1256. Den må ha stått samtidig med bygningen K 1217 på Ø-siden og dekket K 1265 langs midten av tomten. K 1256 har trolig vært en toromsbygning med hjørneildsted.

Etter at K 1251 er revet, reises bygningen K 1256 på midtre nordre del av tomten. Den ligger i Ø helt inntil bygningen K 1217, og disse to har derfor trolig stått en periode samtidig. Men det er usikkert hvilken som er reist først. V for K 1256 har det ikke stått noen bygninger. En lunne i det dårlig bevarte plankedekket K 1265 S for bygningen stopper inntil en stamme i bygningens S-vegg. Det ser derfor ut til at dekket er tilpasset bygningen, og lagt mens den sto.

Av **bygningen K 1256** var det bevart rester av fundamentet for alle fire yttervegger. Vel 2,5 m innenfor Ø-veggen var det bevart et stykke av en N-S-gående stokk, trolig svillen for en indre skillevegg i bygningen. Nær S-enden hadde den et nedhugg som kan være rester av en døråpning, som i så fall har ligget midt i skilleveggen. Like V for stokken var det rester av et gulv med en underliggende Ø-V-orientert lunne, og N-S-orienterte overliggende planker. Like Ø for stokken var det rester etter samme type gulv. V for stokken dekket en Ø-V-orientert planke over fugen mellom plankene lenger N og S. Lengst i NV lå rester av to N-S-orientert lunner og Ø-V-orienterte planker.

Bygningen har trolig hatt toromsplan med hovedrommet i V. Lengst SØ i det antatte hovedrommet finnes et leirlag, L 6197. Det kan skrive seg fra et ildsted i bygningen. Trolig ved rivingen av bygningen har det blitt dratt ut over rester av dekket K 1265.

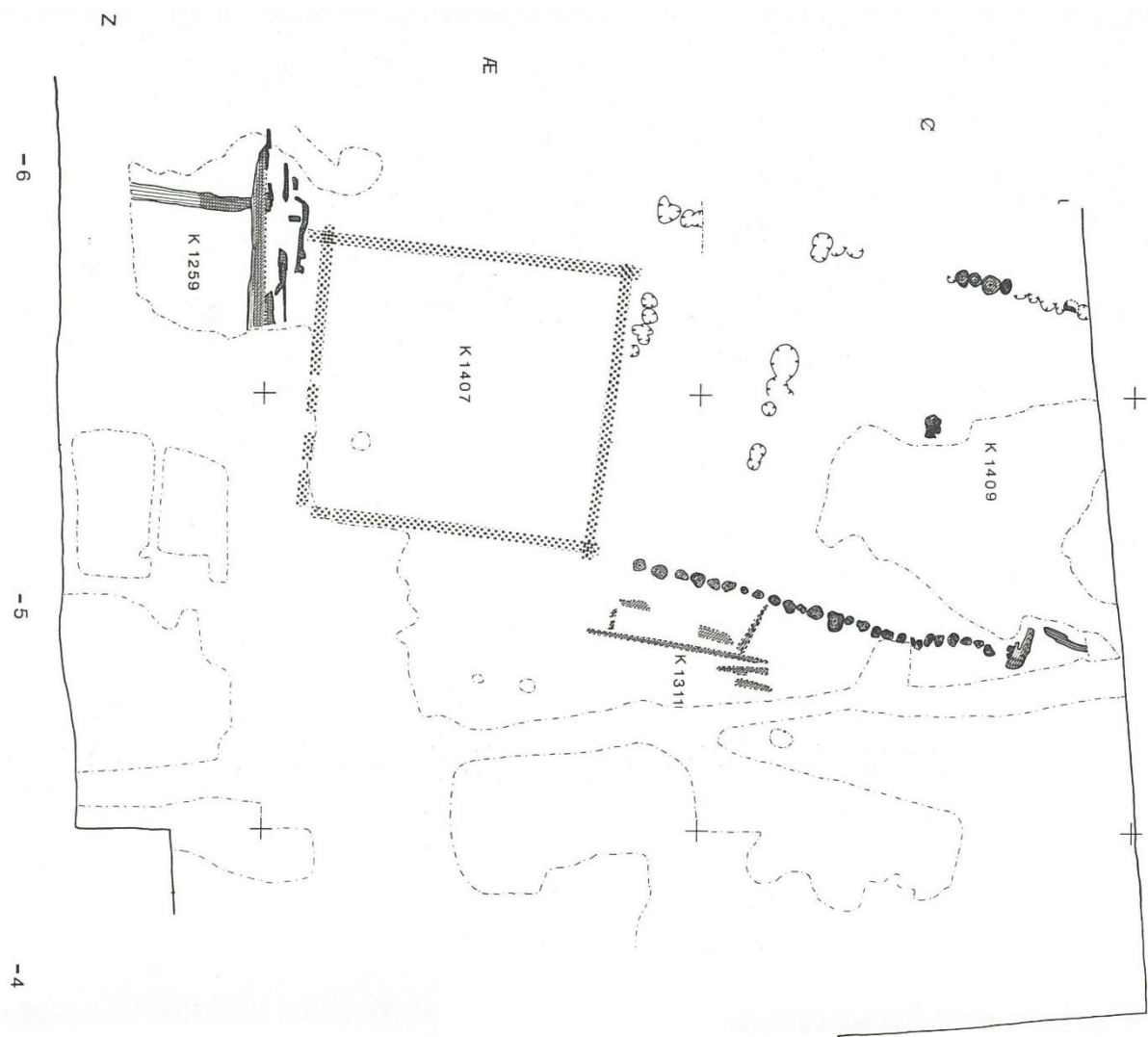
Laget ligger også i områder der plankene i dekket må ha blitt fjernet, og dekket var derfor trolig fjernet da bygningen ble revet. Denne konklusjonen bygger på flere antakelser, og vi må regne den som usikker. Ut fra ildsted og grunnplan har bygningen vært et bolighus av den vanlige stuetyper.

Av **dekket K 1265** er det lite bevart, men rester av dekket finnes langs hele midten av tomten. Hele veien ligger lunner N-S og planker Ø-V, på samme måte som dekket K 1273 i forrige branntrekk.

Av **bygningen K 1217** faller bare vestligste del innenfor feltet. Dessuten er SV-delen fjernet av en nyere tids nedgravning. Bevart er rester av bygningens N- og V-vegg og et laftet hjørne mellom disse svillene. Inne i bygningen finnes rester av gulv med N-S-orienterte planker og Ø-V-orienterte lunner. Vi har ingen indikasjoner på hva bygningen har blitt brukt til.

### Situasjon C

Ved brann 4 står en bygning K 1236 i NV. Den har muligens gått helt fram til gaten i V. Ø for bygningen ser det ut til å ha vært et utvendig dekke. Lengst i NØ står bygningen K 1203.

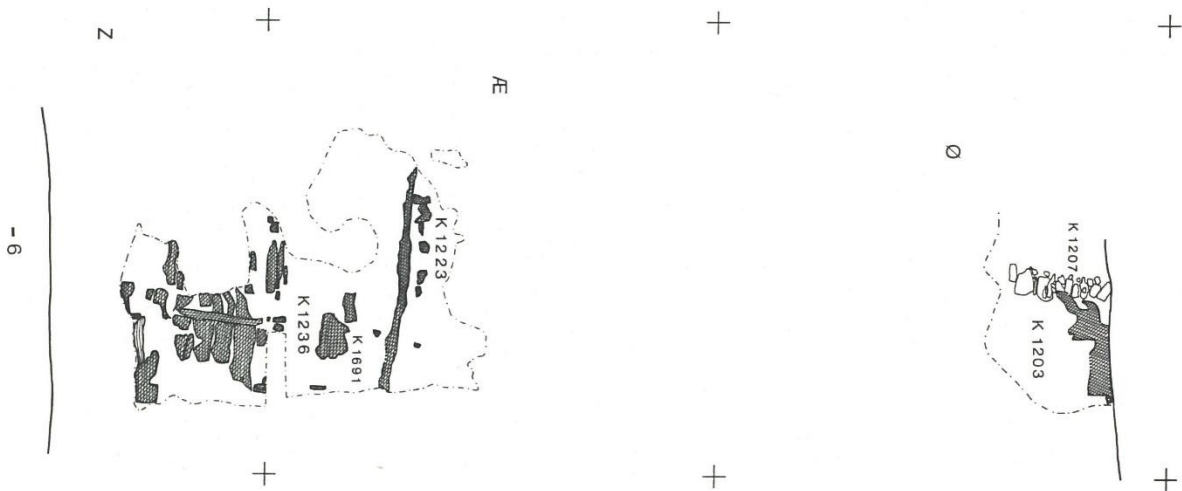


Figur 131. Branntrekk 4, tomte 3, situasjon C.

I og med rivingen av K 1265 og 1256 er det slutt på kulturlagene på nordre midtre, midtre og søndre del av tomten. I Ø og V på tomten nordre del har vi rester av to bygninger, K 1236 og 1203, og muligens et dekke, K 1223. Disse konstruksjonene

har brent ved brann 4, som avslutter dette brannttrinnet. Vi vet ingenting om hvordan bebyggelsen så ut på andre deler av tomten ved brannen.

Av **bygningen K 1236** er det bevart en del av en svill i Ø, og deler av et brent gulv, K 1691, V for svillen. Under det brente gulvet lå et humuslag, og under det igjen rester av et eldre gulv i bygningen, K 1691. Det øverste gulvet var svært kraftig brent, og dette er en av grunnene til at vi mener det er et gulv og ikke et utvendig dekke. Gulvplankene ligger N-S på tversgående lunner. Forløpet av bygningens N-vegg kan rekonstrueres ut fra utbredelsen av et leirlag, L 6131, som ble fylt inntil bygningen fra utsiden mens den sto. Ellers vet vi ingenting om bygningens størrelse, men det virker rimelig at den har gått helt ut til gaten i V. K 1236 er den første bygningen som reises NV på tomten i dette brannttrinnet. Vi har ingen indikasjoner på hva bygningen er blitt brukt til.



Figur 132. Branntrinn 4, tomt 3, situasjon C. Se også tomt 2 situasjon D.

Ø for østre svill i K 1236 var det fylt på to lag med leire, L 6131 og 6118. Inntil svillen og på toppen av det øverste leirlaget lå noen stumper av sterkt forkullede Ø-V-orienterte halvkløvninger, **K 1223**, som lå med flatsiden opp. Det er tenkelig at svillen kunne være fra en indre skillevegg og halvkløvningene fra gulvet i et østlig rom i bygningen. Men den sterke nivåhevingen som har fulgt av leirepåfyllingen Ø for svillen gjør det sannsynlig at vi nå befinner oss utenfor bygningen K 1236. Halvkløvningene skriver seg derfor sannsynligvis fra et utvendig dekke Ø for bygningen. Restene av de østligere delene av dekket har trolig blitt ryddet bort etter brannen. Inntil bygningen i V har dekket rimeligvis blitt sterkt skadet av brannen, mens det lenger Ø kan ha blitt så lite berørt at det var mulig å bruke materialene om igjen.

Restene av **bygningen K 1203** (1207) er sterkt beskåret av nyere nedgravninger. En ukjent del av bygningen faller dessuten utenfor feltet. Vi kan bare rekonstruere bygningens N-vegg og gi en vurdering av hvor langt mot V den i det minste har gått. Bygningens N-vegg har hvilt på en tørrmur, K 1207, som er avbrutt i V. Avtrykk i underliggende lag viser at denne muren har fortsatt minst en snau meter mot V. Tre restene av bygningen er kraftig brent, og det var ingen rester av en svill på muren. Det var imidlertid rester av et Ø-V-gående gulv. Laget 6042 er avsatt i dråpefallet N for bygningen mens den sto.



## Branntrinn 4 Tomt 4

### Innledning

På denne tomten ble det bare funnet mindre rester på et begrenset område i Ø, inntil feltveggen. Øvrige deler av tomten var ødelagt av senere nedgravninger, både moderne, fra senmiddelalder og nyere tid. Koblingen til øvrige deler av feltet vil derfor være beheftet med usikkerhet for situasjonene i dette branntrinnet og branntrinnene over.

### Sammenfatning

Bebyggelseslevningene funnet på denne tomten tyder ikke på noe mindre tett bebyggelse enn i eldre branntrinn.

### Situasjon A

Denne består av en trebrolegning, trolig gulv i en bygning.

**K 1216** er en ubrent **trebrolegning** bestående av NS-gående planker eller halvkløvninger. Den ligger ikke umiddelbart oppå brann 3, L 6157, men er adskilt fra denne ved L 6145, et kompakt lag med sand og silt, blandet med noe trekull, tegflis, knokler og humus. Dette kan tyde på at området har vært åpent en tid, bare brukt som avfalls plass.

Figur 133. Branntrinn 4, tomt 4, situasjon. A

Oppå L 6145 ligger L 6090 som er mer humusholdig og også har en del tegl. I dette laget ligger konstruksjonen. Trolig dreier det seg om et gulv i en bygning ut fra bebyggelsestopografien i de eldre branntrinnene. Mot S ser gulvet ut til å være brutt av steinkonsentrasjonen sit. B. Her ligger det trevirke i to nivåer over hverandre. Det underste har fått betegnelsen K 1243.

### Situasjon B

Denne består bare av en konsentrasjon av steiner i L 6173, i underkant av L 6119. Det kan muligens være rester av et ildsted.

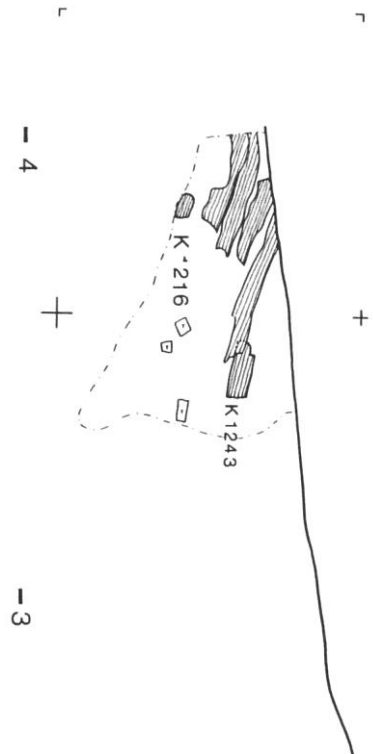
### Situasjon C

Situasjonen består av brente stabber og en delvis brent trebrolegning.

**Stabberekken K 1221** er kraftig brent. Den står under steinene i situasjon B. Rekken er orientert ØV, omtrent der S-veggen i eldre bygninger har vært, og det må også være tolkningen for disse stabbene, at de har understøttet en S-vegg. Mot V slutter de omtrent på samme sted som den lengste planken i K 1216 i sit. A. Det er neppe tilfeldig.

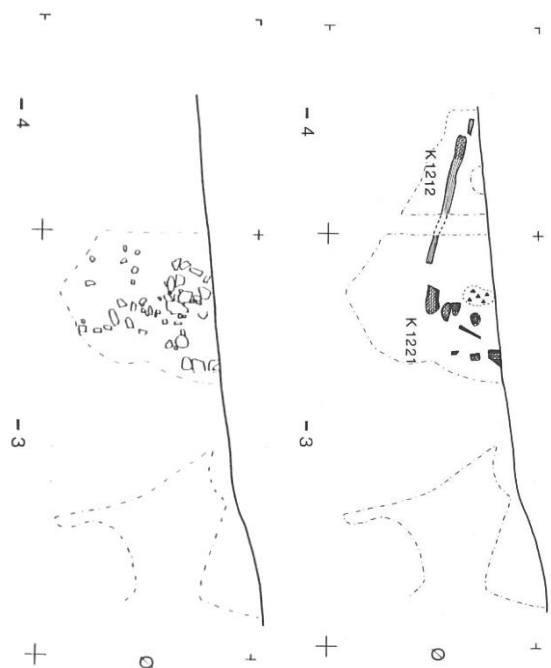
**K 1212** er delvis brent tre, muligens en stokk. Det kan være veggstokk i en bygning eller drager i et borddekke, enten gulv eller en utendørs brolegning.

B4 T4 S.A



B4 T4 S.B

B4 T4 S.C



Figur 134. Branntrinn 4, tomt 4, sit. B, C.

At stokken skiller mellom to leirlag, L 6084 og L 6085, kan kanskje tas til inntekt for det første alternativet. Brannlaget L 6089 er meget kraftig, men det fortsetter ikke mot N. Trolig er det ryddet bort her.

### Branntinn 4 Tomt 5

Branntinnet er bare bevart i østre feltvegg. Resten er ødelagt ved senere nedgravninger og ved maskingravning. Avgrensningen av branntinnet er svært usikker, og det er ikke funnet noe tydelig brannlag som avslutter trinnet. Det er heller ikke gjort noen inndeling i situasjoner.

Over leirlag med brente rester L 8463 i branntinn 3 er det brunt lag med en hel del læravfall, L 8462. Mot N heller laget sterkt nedover, vel pga. drenering fra den yngre steinbygningen K 2153. I det som kan være dråpefall N for den mulige bygningen som kan ha stått her er det en konsentrasjon av knokler. Over det brune laget er det et leirholdig lag L 8461, igjen på samme måte som i eldre branntinn. I toppen av dette laget er det noen trekullbiter som med velvilje kan tolkes som rester av brann.

## 3.5 BRANNTINN 5

Dette branntinnet er enda mer fragmentert enn branntinn 4. Kulturlagene er bare bevart som øyer, bevaringsforholdene for organisk materiale er meget dårlige. 45 m<sup>2</sup> er utgravd netto, i tillegg kommer en nedgravd renne med 12 m<sup>2</sup>. Bare grensen mellom tomt 2 og 3 er klar, men også den mellom 3 og 4 ser ut til å være stabil. I tomt 2 og 3 er det bare funnet en bygningssituasjon, mens det i tomt 4 er skilt ut tre situasjoner.

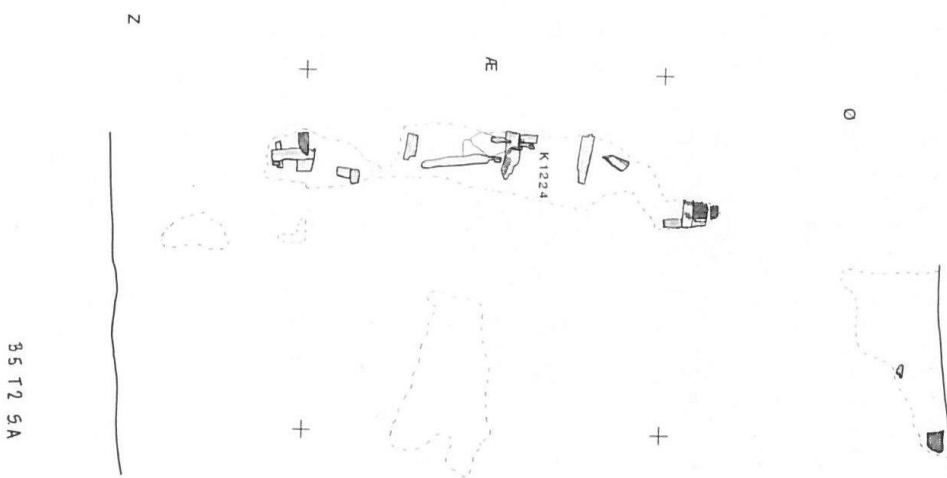
### Tomt 2

#### Innledning

Kulturlag fra branntinn 5 er bare bevart på tre øyer, en langs feltkanten i Ø, en i midtre søndre del, og en i midtre nordre del. Lagene fra disse øyene er koplet sammen ut fra brannlag og keramikk-dateringer. Bevaringsforholdene for organisk materiale er dårlige.

#### Situasjon A

De få og spredte opplysningene tyder på at midtre og østre del av tomten i hovedsak er blitt brukt på samme måte som i branntinn 4. I N har det ligget et dekke, mens det mot tomtgrensen i S har ligget bygninger.



Figur 135. Branntinn 5, tomt 2, situasjon A.

Lagene fra dette brannttrinnet består av humus, leire og sand. De eneste konstruksjonsrestene er de som har brent ved brann 5. Langs feltkanten i Ø er det rester av brannlag som stedvis er in situ, stedvis er omrotet, L 6022. Av mulige konstruksjonsrester fantes her bare et par plankefragmenter, men det er usikkert om disse lå in situ. Forekomsten av såpass mye brannmasse tyder likevel på at det har stått en bygning her ved brannen. På den søndre midtre øya var det også et klart brannlag, L 6007. Heller ikke her fantes konstruksjonsrester, men mengden av brannmasse viser likevel at det må ha stått en bygning her. Denne bygningen må ha gått helt inntil øya i N, fordi vi her fant et stedvis ganske klart brannlag, L 6038. Det skjulte restene av et **borddekke, K 1224**. Dekket var temmelig ødelagt og virket provisorisk. Det besto av planker og steiner. En del flekker av leire kan ha blitt påført som stabilisering av underlaget.

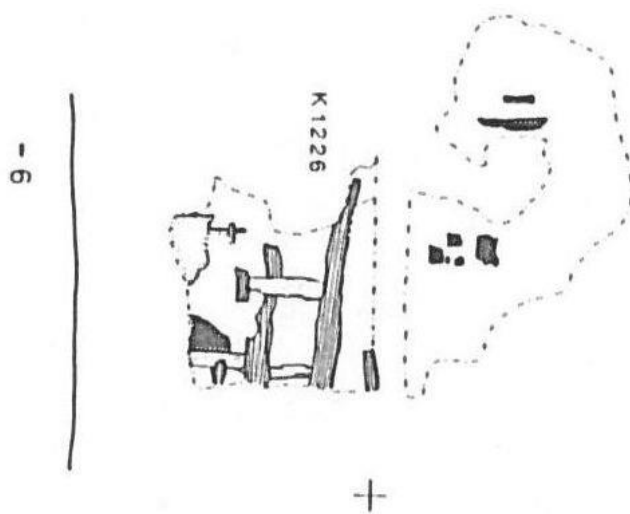
### Tomt 3

#### Innledning

I dette brannttrinnet har vi bare bevart kulturlag på en øy lengst NV på tomten. Det er derfor svært begrenset hva vi kan si om utviklingen av bebyggelsen på tomten. Også data fra det området vi kjenner gir dårlig grunnlag for slutninger fordi bevaringstilstanden er dårlig, og vi får bare innblikk i en liten bit av de konstruksjonene det dreier seg om.

#### Situasjon A

Det eneste vi vet om bebyggelsen i dette brannttrinnet er at det ser ut til å ha stått en bygning mot gaten NV på tomten, og at det muligens har vært et dekke Ø for denne.



Brannlaget etter brann 5 dekket størstedelen av det området hvor kulturlag var bevart. Det var opp til 15-20 cm tykt, noe som tydet på at det har stått bygninger på hele eller det meste av området. I den østlige og nordøstlige delen av området fantes bare spredte, sterkt forkullede trerester. De fleste var imidlertid orientert N-S eller Ø-V, og de kan dermed skrive seg fra en eller annen konstruksjon, men det er helt uvisst hvilken.

Figur 136. Branntrinn 5, tomt 3, sit.A.

Siden det ikke er rester av fundament eller svill, er kanskje sannsynligheten størst for at det dreier seg om et dekke. Tykkelsen på brannlaget kan tyde på at der er en bygning, men det kan også ha blitt til ved at en vegg i bygningen på V-siden har rast ut under brannen. I sydvestlige del var det nemlig mer orden på restene, som heter K 1226.

**Bygning K 1226** består av en N-S-orientert stokk i Ø, og V for denne planker og halvkløvninger liggende litt usystematisk N-S og Ø-V. Bare stedvis var treverket brent. N-enden av stokken lå på en stor stein. Stokken er rimeligvis en svill, og treverket lenger V rester av et gulv i den samme bygningen. Siden konstruksjonsrestene for det meste var ubrent kan det tenkes at bygningen var revet da brannen kom. Men siden brannlaget var så tykt, tror jeg helst at bygningen sto, og at de brente

delene av den for det meste ble ryddet vekk etter brannen. Det underliggende humuslaget, L 6061, gikk stedvis inn over gulvet og har dermed beskyttet det mot brannen.

## Tomt 4

### Innledning

I brannttrinnet er det tatt med en ubrent og en brent situasjon lengst Ø i tomten, trolig rester av bygninger. Til denne situasjonen er regnet en nedgravd vannrenne som strekker seg ØV over nesten hele feltet. Denne er til dels godt bevart, mens det øvrige treverket er dårlig bevart. Inndelingen i situasjoner er noe usikker.

### Sammenfatning

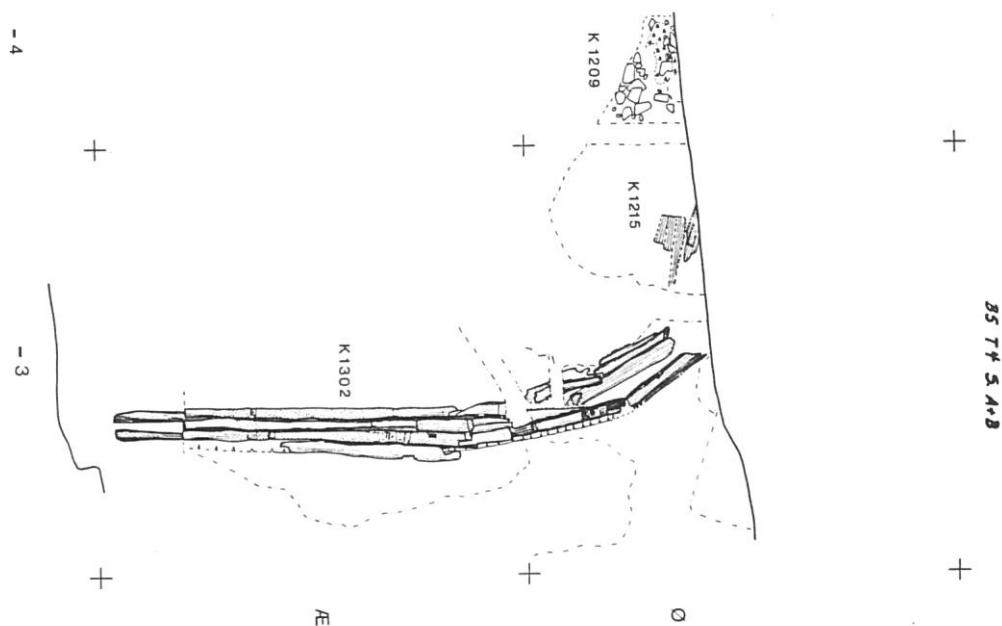
De sparsomme konstruksjonsrestene lengst Ø i tomten ligner på restene på det samme stedet i branntrinn 4. Mest spesiell for denne tomten er rennekonstruksjonen som strekker seg over hele tomten (sit. B). Den er gravd ned og består av sammenføyde stokker i en slags kassekonstruksjon. Området der rennen ligger har i de eldre branntrinnene vært spesielt fuktig, og det er neppe noen tilfeldighet at det er funnet både eldre og yngre brønner her, samt yngre vannrenner.

### Situasjon A

En ubrent trebrolegning og N for den en steinkonsentrasjon tolket som rester av et ildsted ble funnet umiddelbart over restene av brann 4. Mesteparten er fjernet pga. sekundære nedgravninger.

**K 1215** består av NS-gående, dårlig bevarte ubrente planker eller halvkløvninger. Mot N ser de ut til å være brutt, mens de mot V stopper naturlig. Her er det et skille i lagene på samme måte som i eldre branntrinn. I Ø er det L 6072, i V L 6069. K 1215 kan være deler av et utendørs borddekke, men trolig heller gulv i en bygning.

**K 1209** er tolket som rester av et ødelagt ildsted. Det er ikke sikkert at det er samtidig med K 1215.



Figur 137.  
Branntrinn  
5, tomt 4,  
situasjon A  
og B.

## Situasjon B

Denne består av den nedgravde rennekonstruksjonen K 1302 lengst S i tomten. Den er tegnet sammen med situasjon A, men trenger ikke å være helt samtidig og er derfor gitt en egen situasjon. Rennet er blitt utgravd i tre omganger, i 1987, 1988 og 1989. Dette har vanskeliggjort tolkningen av den og også stratigrafien. Den ble opprinnelig i felten gitt forskjellige K-numre, og deler av den ble oppfattet som moderne bygningsfundament. Først ved gravningen i 1989 ble funksjonen som vannrenne klar.



**K 1302 (figur 138)** er gravd ned i eldre lag. Fyllmassen i nedgravningen er løs og inneholder en del kvist og grener. Den er kalt L 8361 og ligger under leirholdig flislag med noe tegl L 8352 og derover L 8351. Også L 6182 og L 6111 hører med til rennen, evt. gjenfyllingen av grøften. Rennet er best bevart i den midterste delen. Veggene i rennen består av to stokker lagt oppå hverandre. Mellom og under disse er flatteljete bord som utgjør bunnen i rennen. Disse overlapper hverandre.

*Figur 138. Del av renne av tre K1302 situasjon 4B nederst til venstre. Til høyre del av uthult renne K1306 situasjon 7A. Mellom disse deler av steinbrønn K1245 situasjon 6B. Tomt 4. Sett ovenfra fra øst.*

Toppen har sannsynligvis bestått av en stokk eller halvkløvning lagt mellom sideveggene og holdt oppe av tverrstokker. I midtpartiet er funnet en halvkløvning som kan være fra et slikt lokk. Tverrstokkene har trolig hvilt i nedfellingene i de øverste stakkene. Det er bevart flere slike. I den S stakken er det dobbelt så mange som i den N. Det virker som om stakken har vært gjenanvendt noe forskjøvet. De øverste stakkene har never lagt over seg. En tredje stokk mellom veggene i V kan være en nedrast stokk fra siden eller fra lokket. Sideveggene er holdt sammen av gjennomgående, firsidige pelere. Disse går ca. 20cm ned i jorden og er tilspisset. For at de ikke skulle forskyves i forhold til stakkene, er pelene naglet fast til den underste av disse med vannrette trenagler. Det er usikkert hvor høyt opp pelene har gått, sannsynligvis to stakkehøyder.

Rennen er skjøtt på minst to steder. Skjøtene er simple hakeskjøter som er plassert loddrett. Ved skjøtene svinger rennen. Den vestlige delen går omtrent ØV. Stakkene er her trolig sekundært kuttet av kjelleren K 1228. Trolig har de fortsatt ut av feltet mot V. I Ø svinger rennen til ca. 40° mot N. Her ser det ut som om rennen er kuttet sekundært. Muligens er den også blitt forstyrret noe av den yngre steinbrønnen K 1245, evt. også av de enda yngre vannrennene K 1309 og K 1306. Det er heller ikke usannsynlig at det har ligget en yngre renne oppå K 1302. Noen bord og planker kan tyde på noe slikt. I Ø del er det også en konsentrasjon med stein rett over rennen, kalt K 1225 (brantr.6, sit. B). Disse kan ha ødelagt deler av rennen.

Sannsynligvis er rennen brukt til rent vann. At de øverste stakkene har bjerkenever lagt rundt, tyder på at det ble gjort anstrengelser for å holde rennen tett og isolere den, kanskje også at det var om å gjøre å hindre forurensning. At rennen svinger så

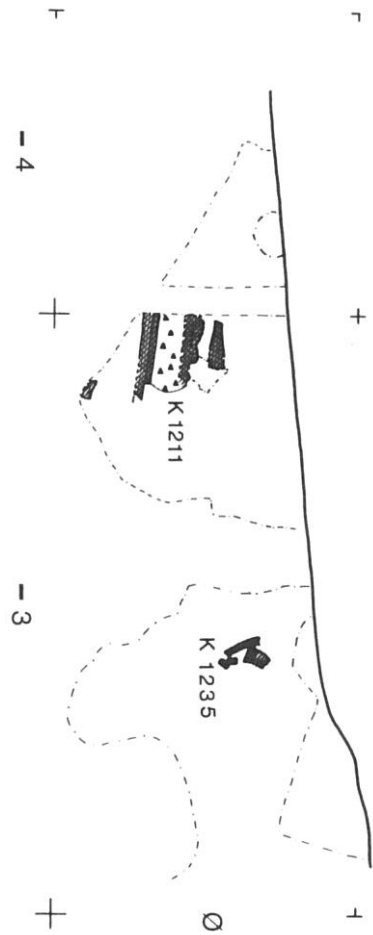
kraftig her, kan tyde på at vannkilden var i dette området. Det kan være fra en kum eller fra en brønn lengre Ø. Ut fra tidligere situasjoner er det klart at denne delen av feltet, den sydligste delen av tomt 4 og den nordligste av tomt 5 har vært fuktige og plaget av vannsig. Det er neppe tilfeldig at så mange brønner og vannrenner ligger på samme sted.

### Situasjon C

Bare brent treverk helt Ø i bygården er bevart. Det er ikke sikkert at K 1211 og K 1235 er fra samme brann, men det er trolig. K 1235 kan teoretisk være brent av brann 4.

**K 1211** er trevirke i området over det ubrente leirlaget L 6084, NV for treverket K 1215 sit. A. Det består mest av NS-gående stokker eller halvkløvninger, bare 1-3cm tykke pga. dårlige bevaringsforhold. Oppå en av dem ligger også ØV-gående treverk. Treverket ser ut til å være brutt mot S og også mot V. Det er brent av en brann L 6069. Dette laget er stedvis svært tynt og humusblandet. Det må være yngre enn stabbene K 1221 brent av brann 4.

**K 1235** er bare brent tre uten struktur og retning. Det ligger i brannlaget L 6116. Det kan være eldre, samtidig med L 6089, tolket som brann 4. Det går noe inn over vannledningen K 1302, sit. B.



Figur 139. Brannt rinn 5, tomt 4, situasjon C.

### Brannt rinn 5 Tomt 5

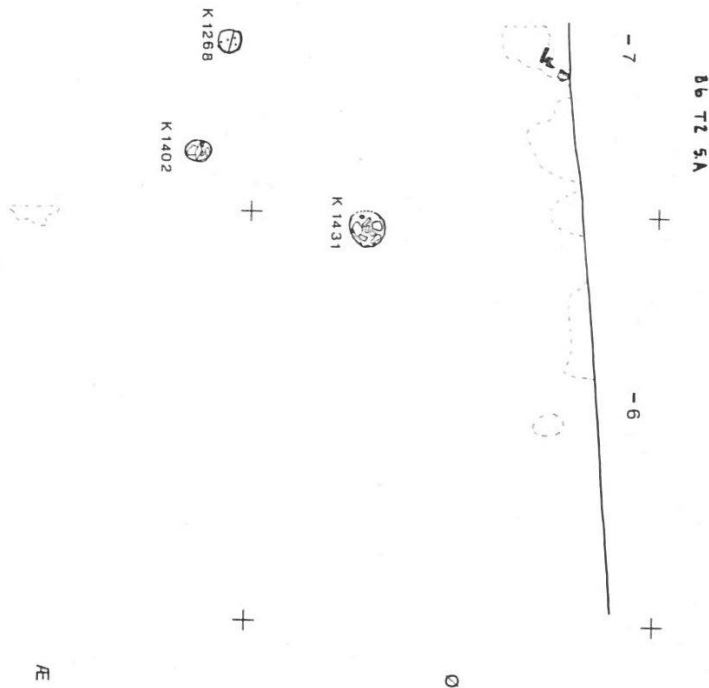
Det er ikke funnet levninger fra brannt rinn 5 i denne tomten. Nyere tids ødeleggelser har fjernet alle yngre levninger unntatt nedgravde konstruksjoner (se brannt rinn 6 og 7).



### 3.6 BRANTRINN 6

Inklusive en brønn er bare 36,5 m<sup>2</sup> nettoareal utgravd i dette brantrinnet, og levningene er svært fragmentariske. Bare i tomt 4 er det mer enn én situasjon. Problemet med å koble sammen stratigrafisk uavhengige områder har vært stort.

#### Tomt 2



#### Innledning

I dette brantrinnet har vi bare kulturlag ved feltkanten i Ø og på tomtens midtre nordre del. Bevaringsforholdene for organisk materiale er dårlige.

#### Situasjon A

To små biter med brannlag viser at bygninger må ha stått på disse stedene eller like ved. Tre trestykker lengst i NØ tyder på at bebyggelsen her har hatt den samme retningen som tidligere. Bare små øyer med kulturlag er bevart. Foruten brannlag fantes bare humuslag.

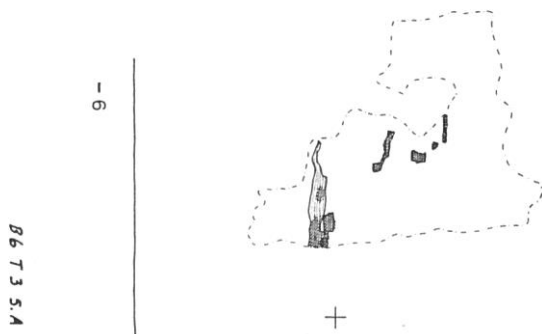
Figur 140. Brantrinn 6, tomt 2, situasjon A.

Et lite areal med brannlag er bevart lengst i NØ. Her lå tre små plankebiter in situ. Disse har samme orientering som bebyggelsen har hatt på denne delen av tomtens i de siste brantrinn. Brannlaget var klart, og vi må befinne oss i eller like ved en bygning. På den andre øya lå et like lite område med brannlag som ikke har mye å fortelle oss, bortsett fra at det trolig har stått et hus her eller like ved.

#### Tomt 3

#### Innledning

Også i dette brantrinnet har vi bare bevart kulturlag lengst NV på tomt 3.



#### Situasjon A

Også i dette brantrinnet ser det ut til å ha stått en bygning mot gaten NV på denne tomtens. Brannlaget L 6030 var forholdsvis tykt i SV og tynnere østover. Under brannlaget i SV kom det også rester som peker i retning av at det har stått en bygning her som trolig har fortsatt fram til gaten i V. Den er kalt K 1692.

Figur 141. Brantrinn 6, tomt 3, situasjon A.

**Bygningsrestene K 1692** er tolket som et stykke av en svill, og over den rester av neste omfar i vegg. Svillen var gravet ned i en grunn grøft. V for svillen lå et leirlag, L 6047, som for en stor del var dekket av neverbiter. Leire og never er kanskje rester av en moldbenk, som ofte inneholder never som fuktspærre mellom jordfyllen og treverket.

Ø for bygningen kom det under brannlaget flere brente plankebiter, men det er vanskelig å si om de stammer fra noen konstruksjon. Det er ingenting som tyder på at restene skriver seg fra en bygning.

#### Tomt 4

##### Innledning, sammenfatning

Av branntrinnet er bare bevart fragmentariske rester i Ø del av feltet. De to ubrente situasjonene A og B kan være samtidige og er derfor tegnet på samme tegning. Det gjelder et stolpehull og en steinbrønn. Situasjon C er brent, og det er rester etter en brent trebygning. I denne situasjonen er også tatt med steinbygningen lengst S i feltet. Den har antagelig brent ved brann 6, men overlevd brannen og vært i bruk helt til brann 7. Strengt tatt kan alle levningene være samtidige, iallfall brent av samme brann. Ut fra gjenstandsmaterialet kan brannen ha herjet rundt midten eller i siste halvdel av 1500-tallet.

##### Situasjon A

I denne situasjonen er bare tatt med et stolpehull. Det er ikke funnet andre deler som kan skrive seg fra samme bygning som dette.

**K 1214** er steiner i en steinskoning rundt et stolpehull. Dette må, dersom observasjonen er riktig, være eldre enn brann 6. Spesielt en av steinene er stor. Det er ikke registrert noen klar nedgravningsgrense.

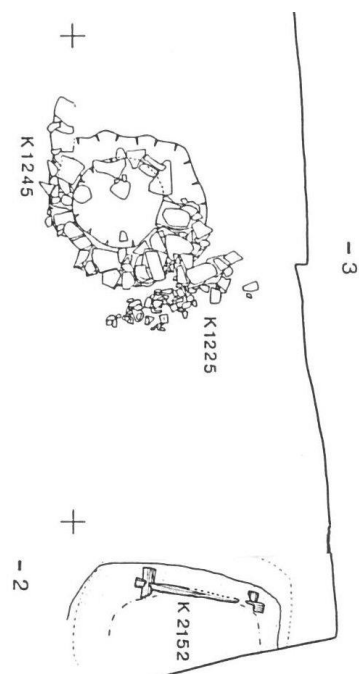
##### Situasjon B

Brønnen K 1245 er valgt plassert i denne situasjonen. Det er ikke funnet noen sikker stratigrafisk sammenheng med lag i flaten. Forholdet til steinansamlingen K 1225 er usikker.



Figur 142. Steinbrønn K1245, branntrinn 6, tomt 4, situasjon B, trerenner branntrinn 7

**Brønn K 1245 (figur 142)** er stort sett laget av uregelmessig kalkstein. Den har vært foret med ubrent leire, men det er ellers ikke noe bindemiddel mellom steinene. Diameter er ca. 2,50 m, indre diameter ca. 1,20 m.



Figur 143. Branntrinn 6, tomt 4 og tomt 5.

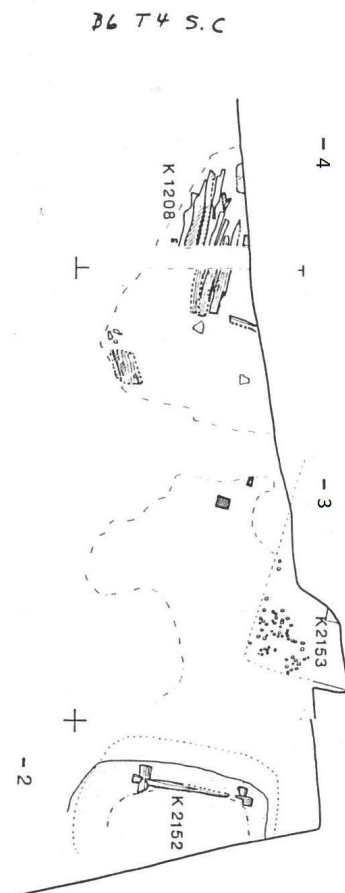
Pga. tidsnød er den ikke gravd ut innvendig. Den er ødelagt, særlig i N av vannrennene K 1306-9 i brannt rinn 7. Den er fylt igjen da eller noe før. I fyllmassen ble funnet en del brannmasse som kan være fra brann 6.

**K 1225** er en steinansamling under lag L 6120 og L 6108, over rennen K 1302, brannt rinn 5. Det er muligens rester etter arbeide med en yngre renne eller forsterkning av grunnen over den eldre rennen.

### Situasjon C

Steinbygningen K 2153 ble funnet i 1989, men deler av den var allerede påvist i 1987. Det er funnet SV hjørne av bygningen, samt levninger utenfor NV-veggen. S-veggen ligger helt inntil den antatte grensen mot tomt 5, noe som tyder på sterk kontinuitet fra middelalder helt inn i nyere tid. Til samme situasjon hører rester av en brent trebygning noe lengre N og brannlaget som tilhører denne bygningen.

**Steinkjelleren K 2153** ble først identifisert under etterundersøkelsen i 1989. Den er dårlig dokumentert, da den delvis var ødelagt av sekundære nedgravninger og derfor ble delvis gravd bort ved maskingraving. Den er også dårlig dokumentert. Den strekker seg østover fra feltet, og deler av V-muren er blitt ødelagt. Den ser bare ut til å ha vært ca. 3,70 m lang. Trolig har det vært et hjørne her, inntil de senere vannrennene. Best bevart er en ca. 1,10 m bred sydmur murt opp i skallmursteknikk med kalkmørtel. I innerlivet er det tuktet kalkstein, i ytterlivet er det uregelmessig markstein. V-muren er fundamentert på tettstilte peler av tre. Indre SV hjørne er bevart, men gulvet er ikke gravet frem. Muren har opprinnelig vært gravet ned ca. 60 cm fra bakkenivå, men marken er etterhvert blitt forhøyet i bygningens levetid. To brannlag går inntil den. Det første bøyer oppover inntil steinene og må være yngre. Det er antatt å være samtidig med L 5052. Det siste ser ut til å være yngre eller å ha brent bygningen. Det kan være fra brannen i 1624. Imidlertid er det brutt ved plyndringsgrop for stein.



Figur 144. Brannt rinn 6, tomt 4 og 5, sit. C.

**K 1208** er delvis brent **borddekke** med NS-gående bord. Ut fra eldre funn kan det forsøksvis tolkes som gulv i en bygning. En ØV-gående struktur kan være en lunne. Det er usikkert hvor langt mot S dekket har strukket seg. Det er en samling med brent trevirke som ikke har samme orientering. Ut fra brannlaget L 5052 er det ca. 5 m NS som kan stamme fra samme brente bygning.

Brent treverk i L 6055 kan være det samme som K 1208, men er vel heller en annen bygning, brent av samme brann. Dersom det er samme, blir bygningen hele 7m lang NS. Dette ville tale for en orientering NS i stedet for det vanlige ØV. Beliggenheten av et slikt hus inntil steinbygningen K 1253 er usannsynlig. Mer trolig er det at det dreier seg om to forskjellige hus, hvorav det i L 6055 kan være et utbygg til steinhuset.

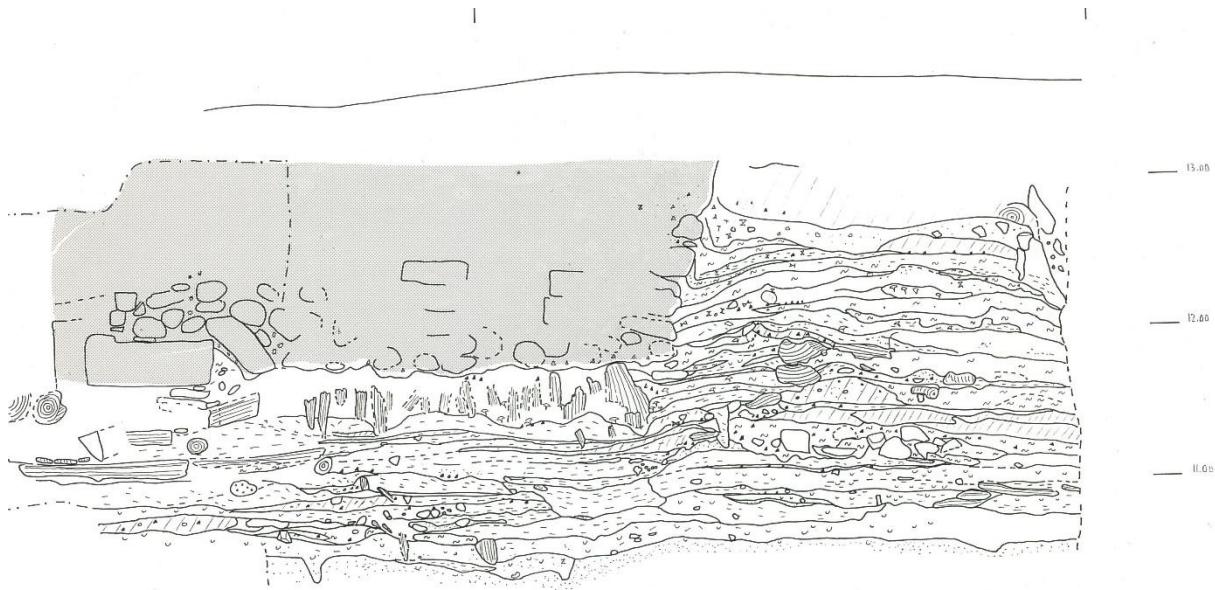
## Branntreinn 6 Tomt 5

### Innledning

Feltveggen mot Ø er det eneste som er bevart i dette branntreinet. Det er avsluttet av brannlag. Det er ikke funnet konstruksjoner i snittveggen. Branntreinet er samtidig med steinbygningen K 2153, identisk med K 1346 i tomt 4. Sannsynligheten er stor for at skillet mellom tomtene har gått her også i dette branntreinet.

Over L 8461 branntreinn 4 ligger et grått, spettet lag med leire, sand, trekull, humifisert tre og humus kalt L 8460. Laget kan representere en lengre periode og opprinnelig flere lag som pga. uttørking og sekundære forstyrrelser er blitt mer homogent. Det går helt inntil steinene i S-veggen i **bygning K 2153**. Underkanten heller nedover inntil steinene, slik som i lagene under, mens overkanten heller oppover. Dette viser at steinbygningen er blitt bygget rett før eller vel helst mens laget ble dannet. Bunnen av steinveggen går ca. 40 cm dypere ned enn underkant av L 8460. Dette er et minstemål på hvor dypt ned K 2153 ble gravd ned opprinnelig fordi lagene klart har tørket ut og dermed sunket sammen. Lengre S er lagene bedre bevart og høydeforskjellen er opptil 70 cm.

Over L 8460 er det inntil steinbygningen og noe mot S fire ulike lag over hverandre. Disse kan muligens tolkes som avsetninger i et dråpefall. De to øverste lagene består av meget ubrent leire. Over det øverste er det en del trekull som vel er en fortsettelse av brannlaget L 8456. Dette er rødgult og opptil 12 cm tykt, men stopper mot N ca. 1,2 m S for steinbygningen. Antagelig er det samme brann som L 6019 lengre N.



Figur 145. Profiltegning av feltvegg mot Ø i rute Ø-3 og Ø-2. Skravert område steinbygning K 2153 med fundamentpeler under.

### 3.7 BRANNTREINN 7

I tomt 2 og 3 er bare noen små flekker av kulturlag bevart fra dette branntreinet, og det er bare skilt ut en situasjon fra disse. I tomt 4 er det delvis godt bevarte renner som har vært nedgravd, og det er i alt 3 situasjoner her. Totalt er det utgravd 49 m<sup>2</sup> netto.

## Tomt 2

### Innledning

Lag fra dette branntrinnet er bare bevart langs feltkanten i NØ.

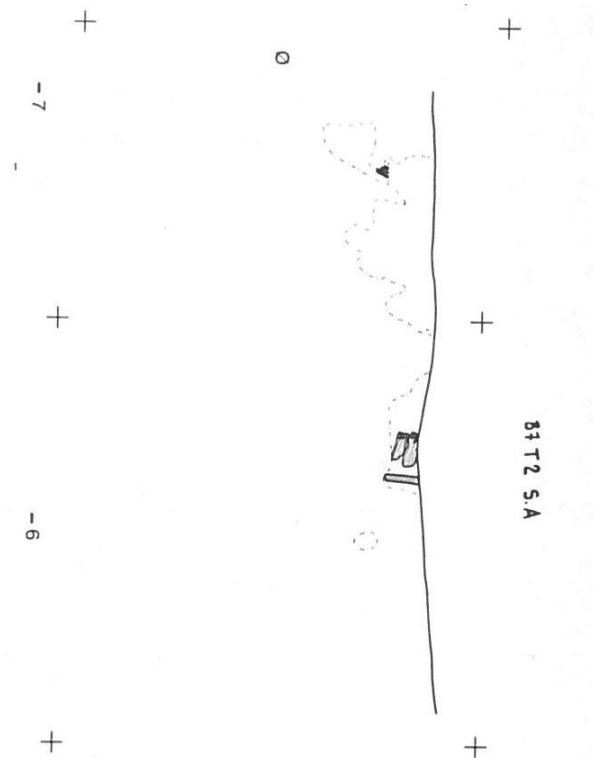
### Situasjon A

Den bevarte delen av brannlag fra brann 7 viser at bruken av den østlige del av tomten til bygninger ligger fast også i dette branntrinnet.

Foruten brannlaget fantes bare et humuslag fra dette branntrinnet. Brannlaget er opp til 20 cm tykt og må klart skrive seg fra en bygning. Under den søndre biten med brannlag lå tre trestykker som kan skrive seg fra bygningen. Det sydlige av trestykkene markerer trolig bygningens S-vegg.

Figur 146. Branntripp 7, tomt 2, sit.A

Like S for trestykket lå det også en del stein, og jordmassene var utvasket, altså tegn som tyder på at vi befinner oss i et dråpefall. Grensen mellom tomtene ligger altså temmelig stabil siden branntripp 4. Bruken av den østlige delen av tomten som byggegrunn er også stabil siden branntripp 4.



## Tomt 3

### Innledning

Også i dette branntrinnet var det bare bevart kulturlag NV på tomten.

### Situasjon A

Vi har ingen informasjon om bebyggelsen på tomten.

Brannlaget L 6008 var tynt og stedvis omrotet i overflaten. Under laget lå spredte brente trerester, men det er ikke mulig å avgjøre om de kan skrive seg fra en konstruksjon.

## Tomt 4

### Innledning

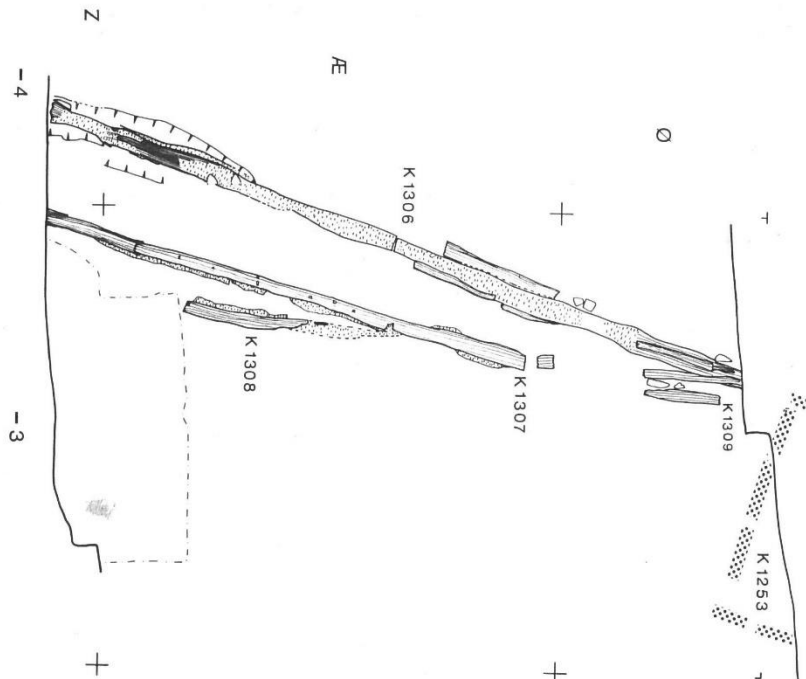
Bare i Ø del av området for tomt 4 er det bebyggelseslevninger i flaten. Øvrige levninger som er funnet er alle nedgravd fra et høyere nivå. Det er derfor svært vanskelig å finne ut av samtidighet.

### Sammenfatning

Steinbygningen i SØ, oppført i branntripp 6, har fortsatt stått. N for den er det funnet fragmentariske bygningsrester som fortsetter ut av feltet. Inntil og V for disse er funnet en kuppelsteinsbrolegning. Tre vannrenner av uthulte stokker ligger under denne og er eldre, men den yngste av dem kan ha vært i bruk samtidig med brolegningen (figur 3.7.1). Det synes klart at vannrennene har erstattet hverandre i tid. De går fra Ø til V tvers over hele feltet og må ha ledet vann fra en kum eller brønn Ø for feltet, kanskje fra Alnaelva, men da

må det ha vært et vannhevningsarrangement her. Brønnen fra branntreinn 6 er ødelagt og har gått av bruk i forbindelse med anlegget av disse rennene. Brønnen som har avsluttet trinnet er det rester etter over og Ø for kuppelsteinsbrolegningen og inntil steinbygningen K 2153. Ut fra gjenstandsfunnene er det sannsynligvis brønnen i 1624 som er identifisert.

### Situasjon A



Alle trerennene er samlet i denne situasjonen, selv om de klart har avløst hverandre og derfor egentlig skulle ha vært splittet opp på flere situasjoner. Alle er av samme konstruksjon: En trestamme er uthult slik at tverrsnittet tilnærmet blir U-formet. Et trelokk bestående av et honnbord er lagt på langs over åpningen, og over det hele er det surret bjerkenever på tvers. Rennene er gravet ned ca. 60 cm eller mer fra den opprinnelige markoverflaten.

Figur 147. Branntreinn 7, tomt 4, sit. A. Trerenner.

Brann 6 er blitt gravd igjennom. Lagene heller sterkt utover og nedover over grøften for rennene pga. signinger i fyllen i denne. Rennene ligger trolig rett utenfor N-veggen av steinbygningen K 2153. NV hjørne av denne er ikke helt gravet ut fordi det ligger utenfor feltet, men flere steiner med pent tilhugget hjørne tyder på at det har ligget her. En mulighet er at rennene kommer fra inne i steinbygningen, slik som det finnes et eksempel på fra "Mindets tomt". En annen mulighet er at det har vært en kum N for steinbygningen. Inntil feltveggen, under trerennene er det funnet noen trestokker som oppfattes som underlag for den eldste rennen. Brønnen K 1245 er ødelagt av rennene og må derfor være gått av bruk. En laftebrønn i tomt 5 kan dateres til denne tiden. Denne kan ha overtatt funksjonen som ferskvannskilde.



**Rennen K 1306** (K 1213, K 1322) er best bevart og trolig den eldste. Den går i rett linje omtrent parallelt med eldre bebyggelse på dette stedet (f.eks. stabberikken K 1230). En skjøl helt i Ø-enden er tydelig, mens det sannsynligvis også er en skjøl midt på. Grøften for denne rennen har fått nr. K 1213, fyllmassen er kalt L 6037 og L 6043. Anlegget av rennen har klart ødelagt den N delen av steinbrønnen.

**Rennen K 1307** er dårligere bevart. Litt av den er bevart inn over brønnen, mens resten vel er råtnet bort her. Den har en simpel skjøl lengst V i feltet.

Figur 148. Trerenner med neveroverdekking. K1306, 1307, 1308. Situasjon 7A.



Den østre delen er tilspisset under og på sidene og lagt ned i den vestre delen av rennen. Fyllmassen i grøften er kalt L 6124.

**Rennen K 1308** er ødelagt i V av en yngre kjeller. I Ø er den kuttet av renne K 1307. Det er usikkert om det er K 1307 eller K 1308 som ligger over K 1306 lengst i Ø. Denne biten har fått et eget nr. K 1309 (nedgravning K 1222). Hvis vi antar at rennene har gått tilnærmet rett, er det mest rimelig at det er K 1308 som det er funnet rester av. Rekkefølgen mellom rennene blir da først K 1306, deretter K 1308 og til slutt K 1307.

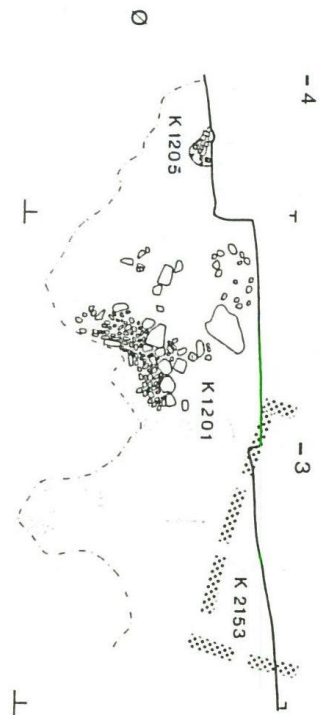
### Situasjon B

Til denne situasjonen hører bare et stolpehull, en kuppelsteinsbrolegning, K 2101 og noen steiner som kan være samtidig med denne. Brolegningen må tolkes som et utendørs dekke ut fra nærheten til steinbygningen K 2153 lengre S. Tilsvarende brolegninger er også vanlige som gulv i steinbygninger på 15-1600-tallet.



Figur 149. Branntreinn 7, tomt 4, situasjon B. T. h.

Figur 150. Steinbrolegning K1201. Situasjon 7B. T.v.



**Steinbrolegningen K 1201 (figur 150)** består av små uregelmessig avrundete steiner. De er avgrenset av større, kantete markstein. Avslutningen følger ikke en rett, orientert linje. Brolegningen er satt i fin hvit settsand. Flekker av samme type sand er også funnet lengre S og kan tyde på at brolegningen har vært ganske stor. Et blandet lag L 6003 med leire, teglbiter og brent materiale går inn under brolegningen. I dette ligger en rekke steiner, men disse er uregelmessige, kantete markstein, og det er vanskelig å finne noen funksjon for dem. Ut fra gjenstandsfunn kan laget dateres til tiden rundt 1600 eller tidlig 1600-tall.

**K 1205** er et mulig stolpehull N for steinbrolegningen. Dette er yngre enn brann 6, men trenger ikke å være samtidig med brolegningen. Nedgravningen med steiner og tegl tyder på at det har stått en trebygning her samtidig med steinbygningen.

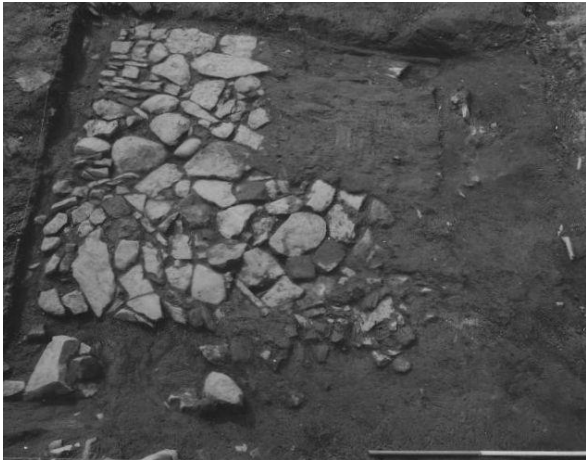
### Situasjon C

Situasjonen omfatter brannlag og brente trerester K 1200. De er orientert omtrent som steinbygningen, men er svært fragmentariske. Det er ikke sikkert at det er rester av en egen bygning yngre enn brolegningen.

**K 1200** er brente trerester spredd over et ca 3m bredt område ØV.

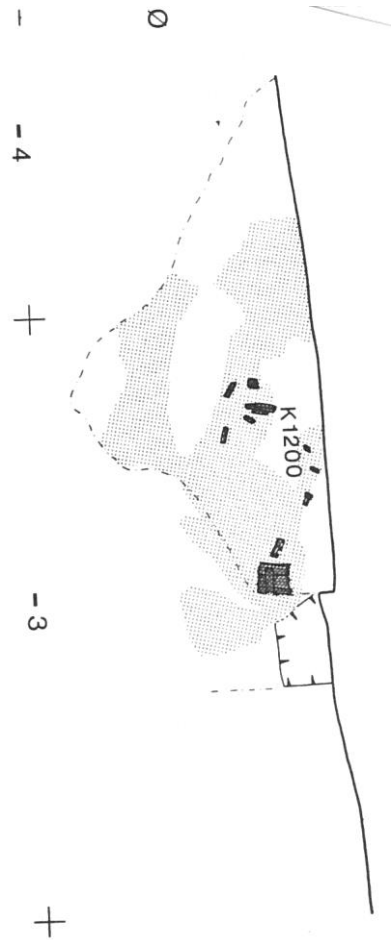


**Steinbygningen K 2153** fra brantrinn 6 er brent av denne brannen og er trolig revet relativt raskt etterpå. En del av steinene i murene er fjernet og det går her et sterkt oppblandet stein- tegl og brannlag.



*Figur 151.  
Steinbro-  
legning i  
bygning K  
2153, situa-  
sjon 7C*

*Figur 152.  
Brantrinn 7,  
tomt 4, situa-  
sjon C, t.h.*



## Brantrinn 7 Tomt 5

### Innledning/Sammenfatning

En laftebrønn, K 2152 er valgt plassert i dette brantrinnet. Pga. maskingravingen ble dessverre den stratigrafiske forbindelse mellom brønnen og lagene i feltveggen mot Ø ødelagt. I feltveggen er det funnet et tykt, rødt brannlag som ser ut til å gå inn over steinene i S-veggen i steinbygningen K 2153, tomt 4.

### Situasjon A

Den ubrente brønnen K 2152 er plassert i denne situasjonen, da det ikke ble funnet noen spor av brann i den.

**Laftebrønnen K 2152** ble til dels sterkt ødelagt ved prøvegraving med maskin i 1987. S-veggen og deler av Ø-veggen er ødelagt av bygningen St. Halvards plass 1. Brønnen består av ca. 20 cm brede rundstokker som er pent laftet i hjørnene. Indre mål ØV er 1,6 m. Brønnen er gravd ned i steril bakke. Det er gravet et nærmest rundt hull godt utenfor enden av laftestokkene. Ved graving nær naturbakken viste det seg at nedgravningen her var til dels betydelig videre enn høyere oppe. Mellom brønnens utside og sidene i nedgravningen er det fylt grusholdig sand, kalt L 8356. Flere steder, særlig mot bunnen, er det meget læravkutt i dette sandlaget. Dette kan best forklares ved at det har vært gravet gjennom læravfallslag da brønnen ble anlagt. Dette er blitt deponert sammen med sanden som ble fylt igjen rundt brønnen.

Brønnen ligner mest på en brønn funnet på Nordre felt i Oslo i 1972. Inne i brønnen var det stort sett omrotete masser fra prøvegravingen, men inntil V-siden ble det funnet urørt masse fra gjenfyllingen. Det ble ikke gjort gode daterende funn, men i fyllmassen ble det funnet flere deler av teglstein med middelalderformat. Det er lite rimelig at brønnen er gjenfylt etter 1624, men den kan være en del eldre. Det ble ikke registrert brannspor på eller i brønnen.

## Situasjon B

Denne situasjonen omfatter brannlag funnet i snittveggene.

Brannlaget L 8454 ser ut til å være brutt av plyndringsgrøft for S-veggen i steinbygningen K 2153. Det er imidlertid rimelig å anta at det er yngre enn eller har brent bygningen. Brannlaget er antagelig det samme som L 6052, muligens det samme som L 6004. Under brannlaget er det et blandet lag med teglbiter, mørtel og humus. Dette kan tilsvare L 6108 eller L 6067 lengre N. Fra dette laget går det lengst i S en nedgravning kantet med noen steiner. Det har brutt brannlaget L 8456 under.

### 3.8 KONSTRUKSJONER YNGRE ENN BRANN 7

Innenfor utgravningsfeltet ble funnet en rekke levninger som har ødelagt de eldre levningene. Lengst SV i feltet ble funnet rester av to nedgravde kjellere som ble dokumentert arkeologisk, da det var usikkerhet om deres datering.

**Kjelleren K 1228** er orientert helt NS. Lengden i denne retningen er 4,60 m. Mot V fortsetter den utenfor feltkanten. Det er funnet rester av dårlig bevarte yttervegger i tre og antydninger til en indre inndeling. Gulvet består av store heller. Det er muligens rester av en trapp. Tre stolper som må tilhøre denne bygningen har alle kraftige skoninger med markstein og tegl. K 1345/ K 1511 står i NØ hjørne, en tilsvarende i SØ hjørne og midt mellom disse K 1331. Stolpene er ca. 25 cm i diam.

Oppå gulvet er det større klumper med sement som tyder på at bygningen har stått lenge. Støpte fundamentkasser for portstolper har forstyrret deler av gulvet.

Bygningen kan best tolkes som kjeller i en bygning ut mot Oslogate, kanskje en del av tidligere Oslogade 10, slik den er markert på Næsers kart fra 1857. Orienteringen er imidlertid noe skjev, og det er mulig at bygningen er eldre. I tilfelle er betongsølet fra en yngre bygning. Det er funnet en krittpestilk i primært leie, trolig 1700-tall.

**K 1233** er en steinbrolegning som måler 2,2 X 2,2 m. Den er trolig gulv i en liten kjeller. Brolegningen er jevn og flat og består av avrundete steiner og noe tegl. Avgrensningen er skarp. Nedgravningen i NØ hjørne kan være fra en bærende konstruksjon. I Ø er det tre som kan være fra en vegg. Over store deler av gulvet er det NS-gående tre over ØV-gående underligger. I felt er det gjettet på en kollapset vegg. Det kan også være et nedfalt tak eller vel helst et yngre gulv. Over bordene er det et brunt siltholdig sandlag med noe råttent treverk, teglflis, trekull etc., L 6136.

## C. Bebyggelsesutviklingen

### C1. INNLEDNING

I dette kapitlet skal bebyggelsen i hele det undersøkte arealet forsøksvis sees i sammenheng. Det er også tatt med enkelte resultater fra undersøkelser inntil feltet Oslogate 6. Mens det i foregående kapittel ble lagt vekt på å presentere de enkelte gruppene av stratigrafiske enheter for seg selv, slik at skillet mellom dokumenterte opplysninger og antagelser skulle bli lettere, er det i denne presentasjonen gjort et forsøk på å koble disse gruppene sammen til kronologiske enheter som stort sett inneholder levninger fra hele eller i det minste større deler av feltet.

Som instrument i denne sammenkoblingen er brukt betegnelsen *fase*. Fase er brukt som betegnelse på sammenkoblede bebyggelsessituasjoner på "Søndre felt" i Gamlebyen (Schia 1987) og er ellers svært vanlig brukt i bearbeidelsen av funn fra middelalderske bygravninger (Christophersen & al. 1988). Det vanskeligste problemet er å koble levninger i forskjellige tomter eller bygårder, fordi jordlagene stort sett ikke overskrider disse grensene.

Avslutningstidspunktet for de brente fasene er det beste utgangspunktet for å postulere samtidighet. Begynnelsestidspunktet for første fase etter en brann vil også være gitt, men tidspunktet for byggingen av de første konstruksjonene etter en brann kan variere svært mellom ulike deler av feltet, slik som det også kan gjøre mellom ulike deler av den enkelte tomt (sml. Nordeide 1988). Fasene mellom den første og den siste i et branntrekk er spesielt vanskelige å koble sammen kronologisk, særlig når avstanden i rom er stor.

Når koblinger allikevel er gjort, er det for å gi eksempler på hvordan bebyggelsesmønsteret og bebyggelsesutviklingen kan ha vært, sett i et litt større perspektiv enn den enkelte tomt. Bebyggelsesutviklingen har vært så dynamisk at de enkelte faser i meget begrenset grad vil være representative for hva som eksisterte samtidig, og svært mange interessante spørsmål vil kunne besvares ved analyser av mindre deler av feltet eller av aspekter som i mindre grad er knyttet til en skjematisk inndeling i tidsavsnitt. Til sammen er brukt 24 faser (se tabell 1 kap. B).

Nummereringen av fasene er gjort nedenfra og opp, som for branntrekkene. For å unngå forvirring med betegnelsene for situasjoner og branner er fasenummereringen valgt knyttet til branntrekkene. Det er brukt to siffer med punktum mellom. Første siffer tilsvarer branntrekket (levningene fra over en brann til og med neste overliggende brann), andre siffer betegner fasenummeret regnet nedenfra og opp for hvert branntrekk. Fase 1.1 omfatter f.eks. levningene i branntrekk 1 sit. A i tomt 1-4 samt sit. B i tomt 2. Fase 1.2 omfatter levningene i branntrekk 1 sit. B tomt 1, sit. C tomt 2, sit. B tomt 3 og 4 og sit. A tomt 5. Fase 2.1 omfatter sit. A i branntrekk 2 i samtlige tomter (se tabell 1 kap. B).

I fasegjennomgangen er det bygget på analyseresultatene fra de enkelte situasjonene i de enkelte tomtene. Sammenknytningen av situasjoner til faser innenfor det enkelte branntrekk bygger på stratigrafiske vurderinger. Slike koblinger er tatt med i matrisene for den enkelte situasjon, og det henvises til disse. Koblingen er for tomt 1-2 foretatt av Skre, for tomt 2-3 av Skre, Flodin og Molaug, for tomt 3-4 av Flodin og Molaug og tomt 4-5 av Molaug. Ideelt sett skulle en slik kobling være basert på flere analyser i tillegg til stratigrafi. Absolutte dateringer av ikke gjenanvendte bygningslevninger ved hjelp av dendrokronologi ville kunne gi verdifulle opplysninger. Slike analyser har foreløpig ikke gitt så entydige resultater at de har kunnet brukes (se kap. D2.3). Et ønskemål er å utnytte informasjonen om jordlagenes beskrivelse i tillegg til den om bygninger og andre konstruksjoner. Dette arbeidet er påbegynt for deler av feltet (Golembnik 1991, Stabrowska & al. 1991, Paasche 1996). Datering av gjenstander for kobling av situasjoner og lag uten stratigrafisk kontakt er bare brukt for de seneste branntrekkene der kulturlagene bare var bevart som øyer i spredte deler av feltet (se kap. D 2.4).

Det er også tatt hensyn til resultater fra utgravingene inntil Oslogate 6. Disse er gjennomgått for seg i kapittel C3 nedenfor.

Branntnr. 4.2-3	Tomt 1				Tomt 2				Tomt 3				Tomt 4				Tomt 5		
	S	N	M	S	N	M	S	N	M	S	N	M	S	N	M	S	N	M	
Gatehus	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----
2.rekke	-----	-----	Bordd.	Uthus	Stue	Bordd.	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----
3.rekke	-----	-----	Bordd.	Stue	Bygn.	Bordd.	-----	Bygn.	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----

Branntnr. 3.1-3	Tomt 1				Tomt 2				Tomt 3				Tomt 4				Tomt 5		
	S	N	M	S	N	M	S	N	M	S	N	M	S	N	M	S	N	M	
Gatehus	Bod l.s.	0	Bod langs.	Bod l.s.	Pass.	Bod l.	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----
2.rekke	-----	Bygning	Bordd.	0	Bygn.	Bordd.	0	Stue	Bordd.	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----
3.rekke	-----	Uthus	Bordd.	0	Stue	Bordd.	Stue	Bygn.	Bordd.	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----
4.rekke	-----	Bygning	Bordd.	0	Bygn.	Bordd.	Bygn.	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----

Branntnr. 2.4-5	Tomt 1				Tomt 2				Tomt 3				Tomt 4				Tomt 5		
	S	N	M	S	N	M	S	N	M	S	N	M	S	N	M	S	N	M	
Gatehus	Pass.	Bod langs.	Pass.	Bod langs.	Pass.	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----
2.rekke	Bordd.	Stue	Bordd.	0	Stue	Bordd.	0	Stue	Bordd.	0	Stue	Bordd.	0	Bygning	-----	-----	-----	-----	-----
3.rekke	Bordd.	Bygning	Bordd.	Stue	0	Bordd.	Stue	Stue	Bordd.	0	Stue	Bordd.	0	Bygning	-----	-----	-----	-----	-----
4.rekke	-----	Bygning	Bordd.	-----	Stue	Bordd.	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----

Branntnr. 1.4-6	Tomt 1				Tomt 2				Tomt 3				Tomt 4				Tomt 5		
	S	N	M	S	N	M	S	N	M	S	N	M	S	N	M	S	N	M	
Gatehus	0	0	0	0	0	Bod langs.	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----
2.rekke	0	Uthus	0	0	0	Bordd.	Uthus	Bygning	Bordd.	0	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----
3.rekke	Stue	Stue	Bordd.	Uthus	0	Bordd.	0	Stue	Bordd.	0	Bygning	Bordd.	0	Bygning	-----	-----	-----	-----	-----
4.rekke	0	-----	-----	-----	Bygning	Bordd.	0	Stue	Bordd.	0	Stue	Bordd.	0	Stue	-----	-----	-----	-----	-----
5.rekke	-----	-----	-----	-----	Stue	Bordd.	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----

Branntnr. 1.2-3	Tomt 1				Tomt 2				Tomt 3				Tomt 4				Tomt 5		
	S	N	M	S	N	M	S	N	M	S	N	M	S	N	M	S	N	M	
Gatehus	0	0	0	0	0	Bod langs.	Bygning	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----
2.rekke	0	Uthus	-----	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
3.rekke	0	Stue langs.	-----	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
4.rekke	0	lldsted	-----	0	0	Stue langs.	lldsted	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5.rekke	-----	-----	-----	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Tabell C1 Skjematisk oversikt over bygninger og borddekker i branntripp 1 – 4 innenfor de enkelte tomtene. Yngre branntripp er ikke tatt med pga. sekundære ødeleggelser og dårlige bevaringsforhold. Der flere faser er slått sammen, er regnet med største antall bygninger som kan ha eksistert samtidig. Signaturer: N = nord, M = midt, S = syd, Bordd. = borddekke, Pass = passasje, langs. eller l.s. = langsgående (parallelt med gaten), 0 = ingen bygning eller dekke, ----- = området ikke med innenfor utgravningsfeltet eller ikke bevart.

## C2. FASEGJENNOMGANG



### Preurbane levninger

De preurbane levningene under branntrekk 1 er beskrevet samlet for hele feltet i kap. B 2. Her skal kort trekkes frem noen av de viktigste konklusjonene trukket så langt. Også disse levningene har fått fasenummer. Situasjon A, levninger under åkerbruksfasen er betegnet 01, mens situasjon B, selve åkerbruksfasen er betegnet 02.

De eldste levningene, fase 01, er på flere steder brutt av ardspor, og er derfor antatt å være eldre enn åkerbruksfasen 02, men fordi C14-dateringene ikke har gitt klare kronologiske forskjeller, og fordi datering av ardsporene ikke er gjort over hele feltet, er det godt mulig at åkeren eller deler av den er samtidig med stolpehull, groper og grøfter. C-14-dateringene faller innenfor perioden 900-tall og tidlig 1000-tall for begge kategorier.

Figur 153. Oversiktsplan av eldste fase 01. Preurban situasjon A.

I flere tilfeller ble røtter av trær funnet *over*, i to tilfeller *under* ardspor. Dette viser at deler av åkeren i visse perioder var ute av bruk før den bymessige bebyggelsen tok til.

I den eldste fasen er det flere konsentrasjoner av pelehull som kan stamme fra gjerder. Orienteringen faller stort sett sammen med den fremherskende i den eldste bybebyggelsen (branntrekk 1). Terrengets helling gjør dette naturlig. En hel del mindre nedgravninger er tolket som stolpehull. På nordre del av tomten kan det se ut til at de danner deler av grunnplanen for en bygning. Også denne har samme orientering. Det samme gjelder en del grøfter som kan tolkes som dreneringsrenner, muligens også markeringer av tomter, både helt NØ i feltet og lengre S.



Ardsporene har forskjellig orientering, men hovedorienteringene er som for levningene nevnt ovenfor og den senere bybebyggelsen, dvs. parallelt med eller vinkelrett på den generelle fallretningen. Ardsporene finnes nesten over hele feltet, og det er ikke noen naturlig avgrensning av åkeren, muligens med unntak av helt i NV der hellingen er sterk. At det ikke er funnet noen ardspor ved utgravningene i grøften Oslogate 2-8, kan tyde på at det virkelig har vært en avgrensning lengst NV i feltet, mot det senere gateløpet. Kanskje det alt var en grense her på 900-tallet. Mot S er det fristende å sette de brune årene i undergrunnen som Fischer observerte på St. Halvards plass (Molaug 1990:146) i sammenheng med ardsporene i Oslogate 6.

*Fig. 154. Oversiktsplan av nest eldste fase, 02, preurban situasjon B. Ardspor i undergrunnen*

## Konstruksjoner

**Bygninger** fra fase 01 er svært usikre. 5 stolpehull kan stamme fra en bygning orientert VNV-ØSØ, 3,5m bred og minst 7,5 m lang, muligens med krumme vegger. Tolkningen er imidlertid svært usikker.

**Grøfter** i feltets NØ del er i flere tilfeller vinklet, på samme måte som dreneringsgrøfter i fase 1.1, og de kan ha sammenheng med bygninger. Funksjonen har trolig vært overvannsgrøfter.

**Groper** er det funnet svær få av som sikkert tilhører fase 01. En grop med brente knokler og trekullbiter ca. 4,5 m S for den mulige bygningen må tolkes som en kokegrop. I midtre del av feltet er det mulig at enkelte av gropene og stolpehullene som er plassert i fase 1.1, sammen med metallvirksomheten, egentlig er eldre.

**Gjerder** er bare påvist i form av pelehull i naturbakkesanden. Noen står så tett at de må være fra pelegjerder, mens andre kan være fra flettverks-gjerder.

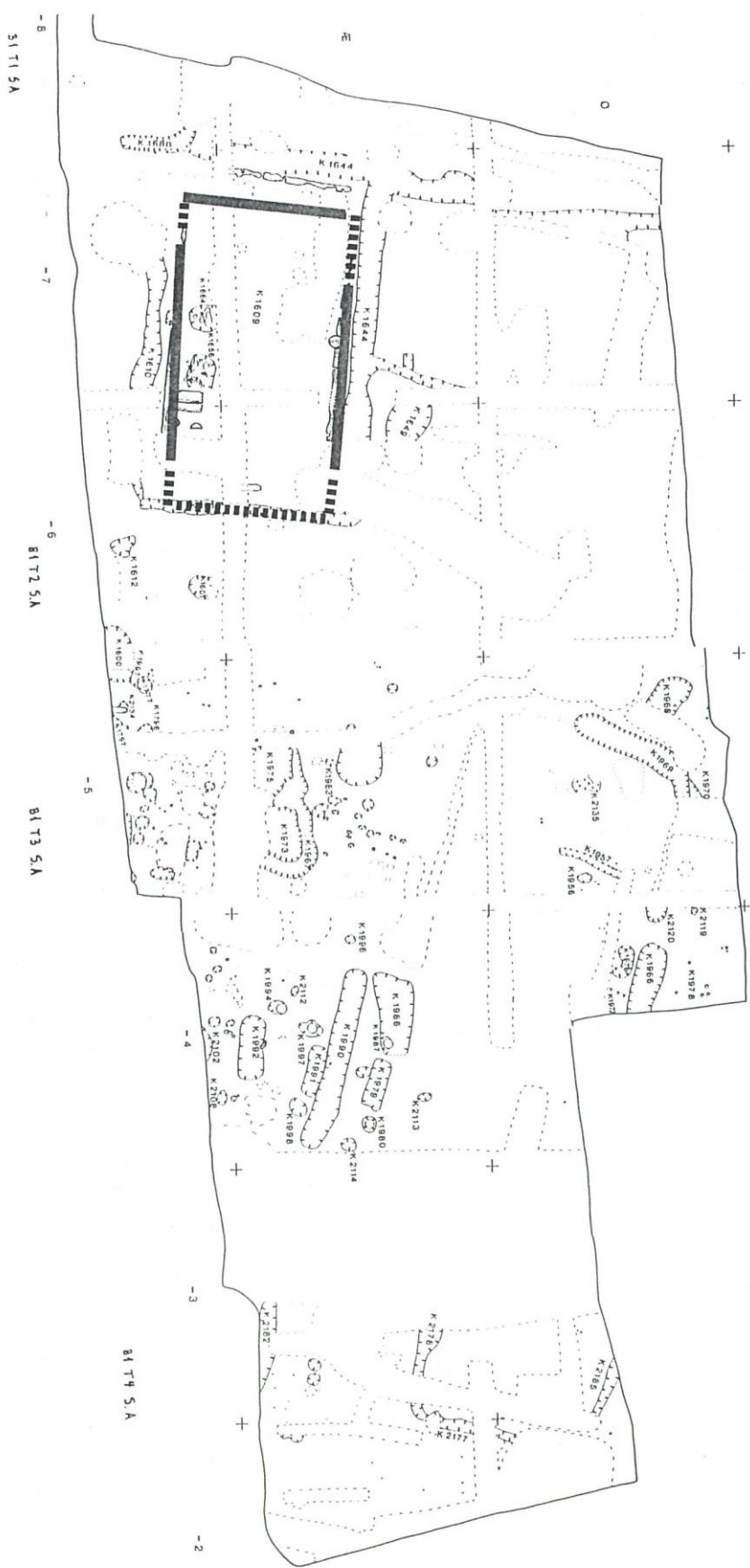
### **Funksjon, aktiviteter**

Åkeren viser at det har vært dyrket korn her i tiden før den bymessige bebyggelsen. Det er fristende å sette levningene i fase 01, den mulige bygningen, gropene, rennene og gjerdene i samband med en tidlig periode av korn dyrkingen og tolke dem som rester av en gårdsbebyggelse på stedet.

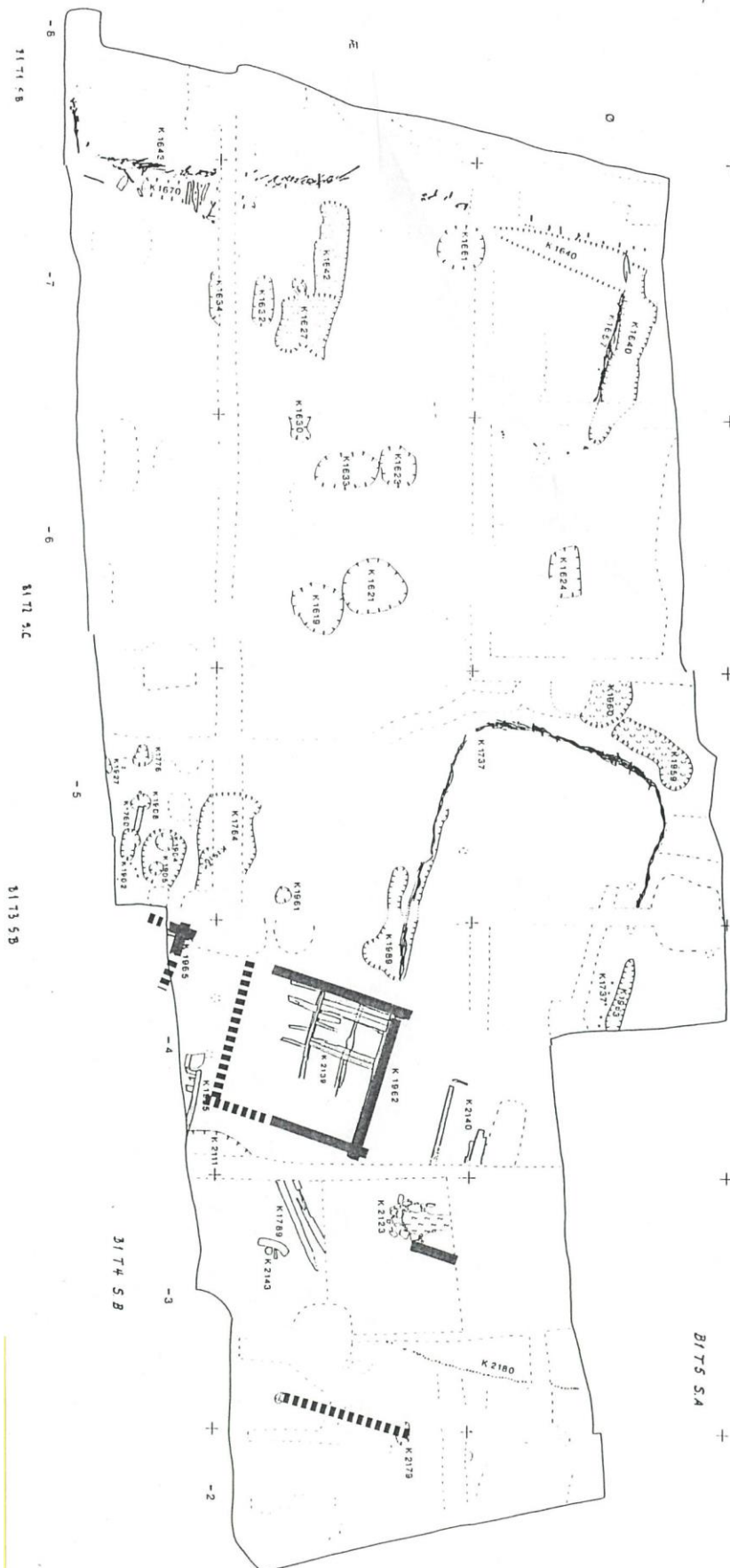
### **C2.1 BRANNRINN 1**

Det er uklart om bymessig bebyggelse har begynt samtidig over hele feltet. En C14-datering av lag med hasselnøtter over det antatte pløyelaget har gitt en datering til 900-tall eller tidlig 1000-tall, en annen til sent 900-tall eller 1.halvdel av 1100-tallet (se kap. D2.2). Hvis det har vært kontinuitet mellom jordbruksvirksomhet og bybebyggelsen, er det rimelig at levningene vil være ujevnt fordelt i den første fasen.

Figur 155. Branntrinn 1 fase 1



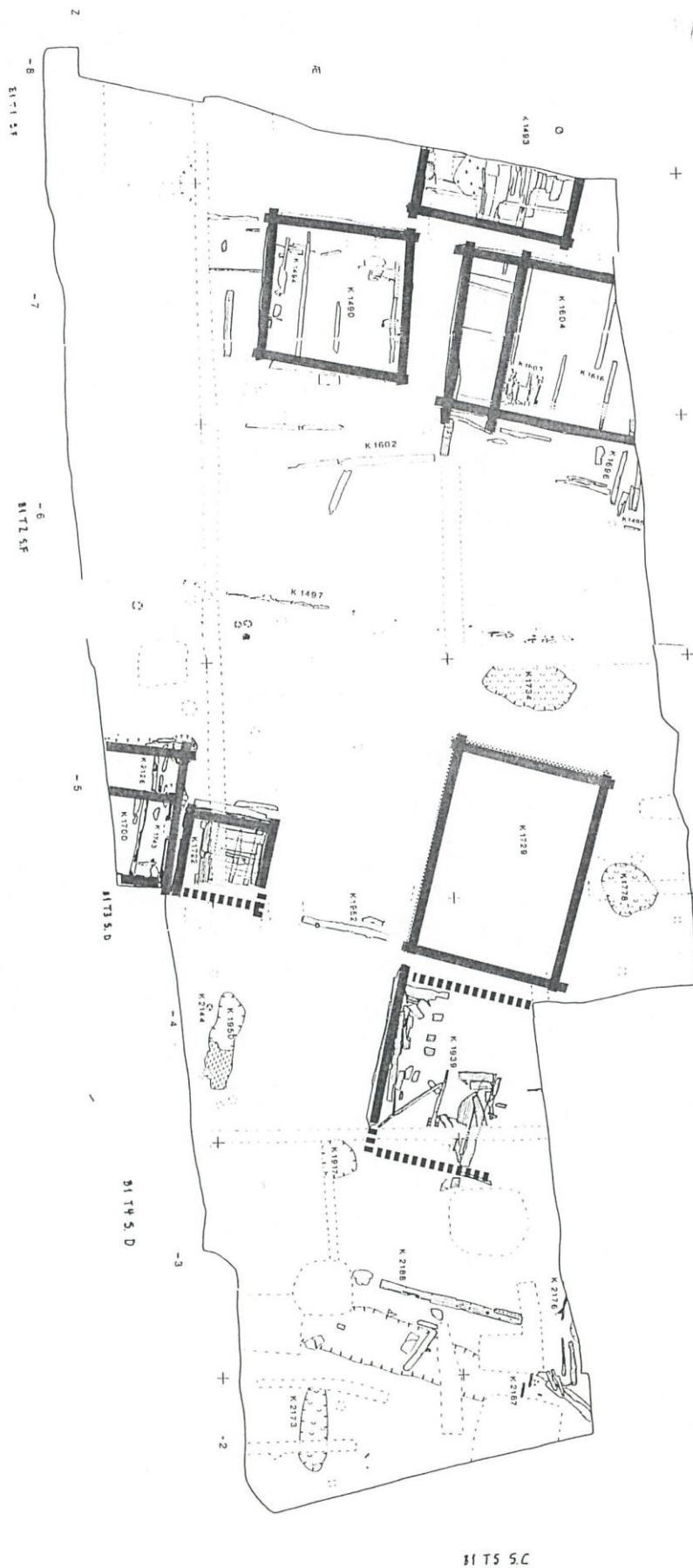




Figur 156. Branntrinn 1, fase 2.

Levningene i fase 1.1 er da også svært forskjellige og kan ikke alle sammen ha eksistert samtidig. Det er også mulig at deler av fase 1.1 og 1.2 kan være samtidige. Grovt sett kan fase 1.1 sies å være dominert av groper, stolpehull og renner. Midterste del, tomt 3, skiller seg ut ved konsentrasjonen av nedgravninger med klare indikasjoner på metallbearbeiding. Det er svært få bygninger. De fleste i fase 1.1-1.3 ligger med langsiden mot V og viser at det har vært en åpen bebyggelsesstruktur. I løpet av dette branntrinnet skjer det imidlertid store forandringer i bebyggelsen, større enn i noen av de senere branntrinnene.

Fra en svært åpen bebyggelse skjer det en fortetning, en strukturering med vekt på rekker av bygninger med gavlen mot gateløpet i V og etablering av de første trebrolagte gårdsplassene. Grøften Oslogate 2-8 viser klart at det har vært et gateløp eller veifar her allerede fra den eldste fasen (Smedstad 1991:51). Branntrinnet omfatter bybyggesrester som kan plasseres i syv faser, hvorav bebyggelse brent ved brann 1 er den yngste. Denne brannen kan dateres til rundt midten av 1100-tallet. Branntrinnets varighet er vanskelig å anslå, men kan ha vært 75-100 år. Netto utgravd areal er 651m<sup>2</sup>, i fase 1.1 bare 606m<sup>2</sup>.



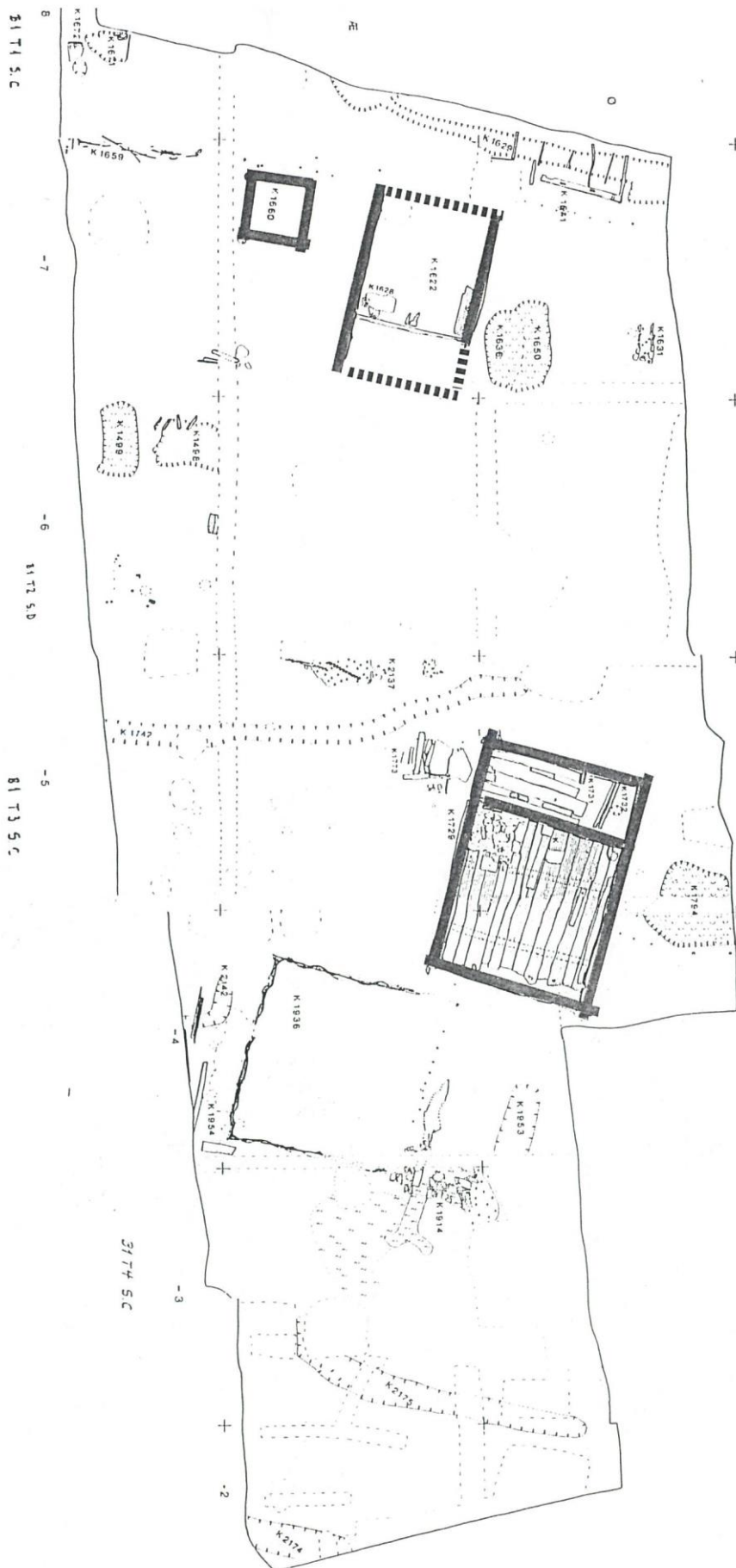
### Eiendomsskiller

Bare helt i NV hjørne av feltet er funnet indikasjoner på avgrensning av en tomt mot V, mot gateløpet som har løpt under dagens Oslogate. Her er tomt 1 avgrenset av en skigard (fase 1.2). Avgrensningen mot gaten kan også følges videre mot N i grøften Oslogate 2-8. For øvrig er det bare funnet tomteskille som går tvers over utgravningsfeltet, vinkelrett på gaten.

Det er usikkert hvor store de eldste tomtene var og hvor skillet mellom dem gikk. I fase 1.2 er det et klart eiendomsskille mellom tomt 1 og 2, markert med en skigard. I den eldste fasen er det flere renner eller grøfter på samme sted og med samme retning som det yngre gjerdet, og dette kan tyde på at det her alt var etablert et eiendomsskille samtidig med den eldste bebyggelsen. I fase 1.2 er det også et gjerde på samme sted som den antatte grensen mellom tomt 4 og 5.

Det er et pelegjerde. Både pelegjerder og skigarder er på "Mindets tomt" og "Søndre felt" stort sett bare funnet på steder som det er naturlig å tolke som eiendomsgrenser (Schia 1987: 202). Både mellom tomt 2 og 3 og mellom tomt 3 og 4 mangler det markeringer i fase 1.1 og 1.2, men det er områder uten nedgravninger og bebyggelse der det kan ha vært slike eiendomsskiller. Særlig

Figur 157. Branntrinn 1, fase 3.

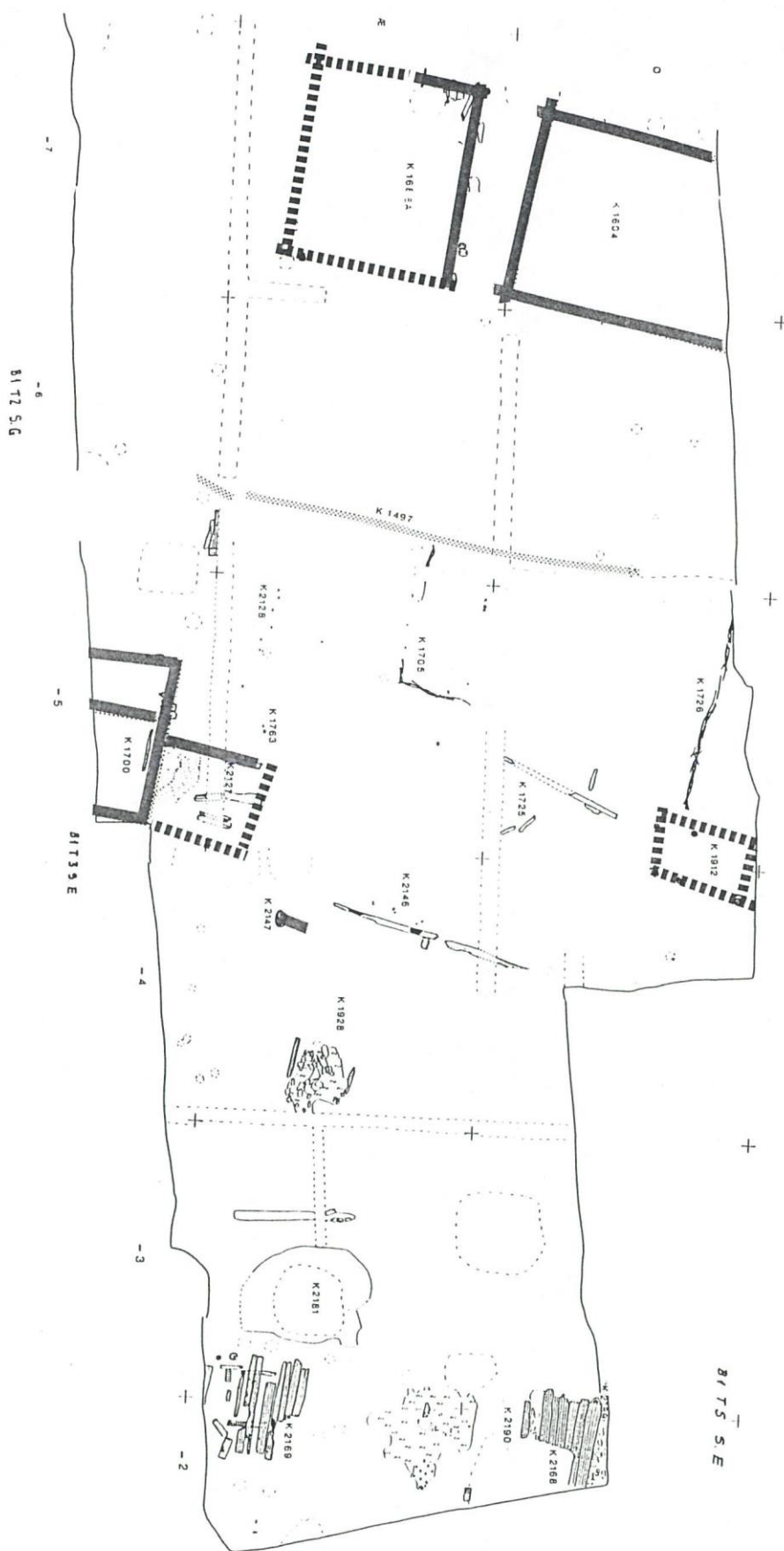


tydelig er dette mellom tomt 3 og 4, der den klare grensen som er etablert i fase 1.3 ikke krysses av noen levning hverken i fase 1.1 eller 1.2

Grensen mellom tomt 2 og 3 kan ha skiftet noe, og den er først etablert i fase 1.5, da det reises en skigard her. Denne avløses av en ny skigard på samme sted i fase 1.7.

I fase 1.5 er bebyggelsen blitt så tett at tomtegrensene flere steder ikke markeres med gjerder, men går i dråpefallet mellom parallelle bygninger. Dette gjelder både skillet mellom tomt 1 og 2 og mellom tomt 3 og 4. Bygningene står imidlertid ikke etter hverandre i sammenhengende rekker på hver side av grensen, slik som i yngre faser. Siden tomt 2 stort sett har bygninger bare i en N rekke, er det naturlig at et gjerde markerer grensen mot S. Tomt 4 med lignende bebyggelsesstruktur har mot S ingen klar avslutning. I en fase er det flettverksgjerder langs den antatte grensen. Disse tilhører innhegninger i tomt 5.

Figur 158. Branntrekk 1 fase 4.



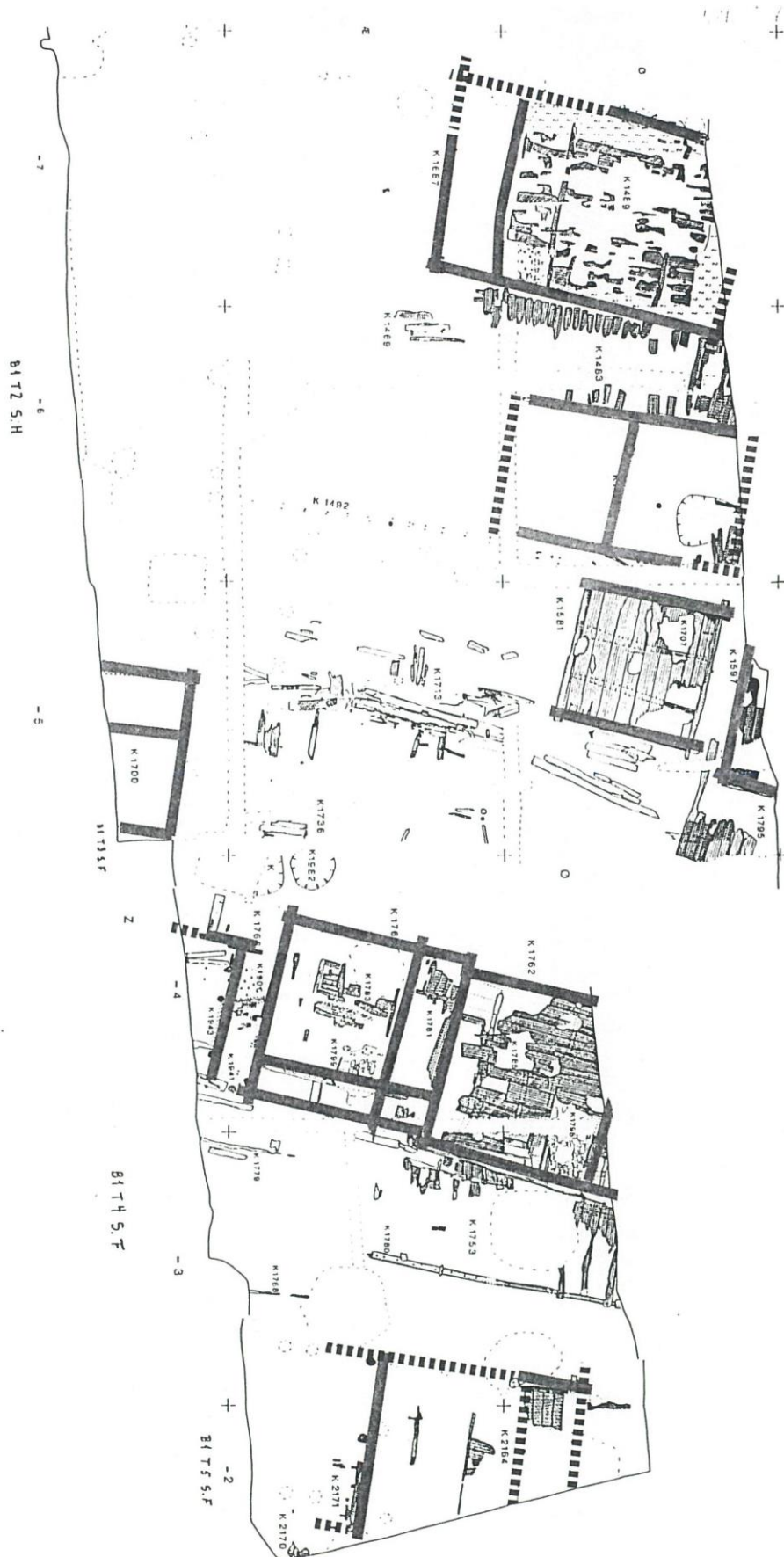
På samme sted finnes i fase 1.5 - 1.6 N-veggen av bygninger i tomt 5, og dette kan være markering god nok av eien- domsgrensen. Teoretisk kan denne husrekken også ha tilhørt tomt 4 og utgjort en S bygnings- rekke. Deler av en trebrolegning S for denne bygningsrekken kan imidlertid lettere tolkes som gårdsplass S for en bygningsrekke i tomt 5 enn en gårdsplass S for en slik rekke i tomt 4. Det er argumentert videre for dette under brann 2 i kap. B3.1.

Bredden på tom- tene hvor tomte- skillene er sann- synliggjort i den- ne analysen vari- erer noe. Stort sett er de noe smalere i V enn i Ø. For tomt 1 og 5 kan bredden ikke beregnes.

Tomt 2 er 12,5 - 13m bred. Tomt 3 er 10,5 - 12,5 m bred, smalest i V. Omvendt er tomt 4 bredest i V, 12,5 m, men ned i ca. 11 m bredde i Ø.

Figur 159. Branntrinn 1. Fase 5





Dette er imidlertid i de senere fasene i branntrinnet, fase 1.6 og 7 og kan skyldes anlegget av en brønn på grensen mellom tomt 4 og 5. I de eldste fasene er de antatte grensene relativt parallelle, og bredden er trolig 14 m i fase 1.1 og bare 11 m i fase 1.2. Det er hele tiden grensen mot tomt 5 som forandres.

I fase 1.7 er det mulige indikasjoner på eiendomsskiller innen tomtene 3 og 4. I begge tilfeller er det forskjeller i utførelsen av gårdsplassekkene som sammenfaller med skiller mellom bygninger. I tomt 3 er det lengst i Ø en forseggjort trebrolegning, mens det lenger V er en mer tilfeldig lagt brolegning med annen orientering av plankene. Skillet er rett utfor skillet mellom to bygninger. I fasen før har det vært et flettverksgjerde her. Muligens kan dette være en oppdeling av tomten på tvers, slik at den Ø delen har vendt mot en gate Ø for utgravningsfeltet (se kap. E).

Figur 160.  
 Branntrinn 1 fase 6.

I tomt 4 er et konstruktivt skille i gårdsplassen rett utfor skillet mellom to stuebygninger i bygningsrekken. Noe slikt skille er imidlertid ikke funnet i branntynn 2 som har den samme bebyggelsesstrukturen, og det er derfor tvilsomt om det skal tillegges noen særlig vekt som indisium på et eiendomsskille.

### **Bebyggelsesstruktur**

Den første bebyggelsen i området er spredt med store åpne områder mellom. Ut fra de velbevarte bygningsrestene er bare ca. 1/4 av arealet bebygget. En del situasjoner består bare av nedgravninger og gjerder i den utgravde delen av tomten. Dette kan imidlertid dreie seg om kortere perioder. Imidlertid er det klart at store områder har vært åpne og tjent til dyrehold, deponering av avfall og til forskjellige utendørs aktiviteter. Den mest påfallende av slike utendørs aktiviteter er metallhåndverk i området lengst i V i tomt 3. I tomt 4 har det muligens vært drevet brenning av kalk.

I alle tomtene er det gravet grøfter eller renner ned i naturbakken. Dels kan disse tolkes som markering av tomtegrenser og markering av arealer for bygninger inne i tomtene, dels kan de ha hatt funksjon som drenering. I flere av dem er det klare spor etter vanntransportert masse.

Alle bygningene står inntil en av tomtegrensene, men ingen er så lange at de strekker seg over hele tomten. De eldste bygningene, i fase 1.1, 1.2 og 1.3, er helt frittstående, og de er orientert med langsiden på tvers av tomtens lengderetning, dvs. parallelt med det antatte gateløpet i V. Bebyggelsen er ikke orientert i helt samme retning over hele utgravningsfeltet, men har en meget svak vifteform. I Ø er den noe vridd mot S, noe som kan skyldes et gateløp eller en annen struktur Ø for utgravningsfeltet. De fleste av bygningene i disse tre eldste fasene er beboelseshus, men det er også bygninger med andre funksjoner.

I fase 1.5 skjer det en fortetning og en begynnende omstrukturering av bebyggelsen. I tomt 2 er det nå to bygninger etter hverandre inntil N-grensen mot tomt 1. Den Ø av disse er orientert med gavlen mot gaten i V. Den V er kvadratisk, og det er derfor vanskelig å vite hvilken vei gavlen har pekt. I tomt 3 blir det bygget et hus med langsiden ut mot gaten i V. Disse to trekkene, bygning med langsiden ut mot gaten og bygninger med gavlen ut mot gaten i rekke etter hverandre langs den ene siden av tomten blir forsterket med tiden i hele det utgravde området. Det er fra fase 1.5 også eksempler på trevirke som kan tolkes som trebrogninger inntil bygningsrekken. De bevarte bygningsrestene viser at bygninger har utgjort rundt 25% av arealet i tomt 2 og 3.

Fase 1.6, som er brent av brann 1, peker fremover mot de senere fasene. I både tomt 2, 3, 4 og 5 er det lagt regelmessige brogninger som må tolkes som gårdsplasser langs midten av tomtene, parallelt med tomtegrensene. De bevarte delene utgjør ca. 10-15% av det utgravde arealet i tomt 2, 3 og 4. Bygningsrekker langs N-siden finnes i alle disse tomtene, og det er rimelig å anta at inngangen til disse bygningene har vært fra gårdsplassene. S for gårdsplassen er det et åpent område eller lettere bygninger. Ut mot gaten er det fortsatt bare i tomt 3 det er en bygning, men slike kan ha eksistert også i tomt 2, der yngre bygninger kan ha ødelagt eldre på samme sted og i tomt 4, der det ikke er gravet så langt mot V. I tomt 4 utgjør bygningene nå hele 46% av arealet, mens bare 38% er åpent. I tomt 5 kan en enda større andel ha vært dekket av hus. I tomtene lengre N er arealet med bygninger under 30%, men tallene er her noe usikre. Tallene tyder på at fortetningen av bebyggelsen har kommet først i de sydligste tomtene.

### **Konstruksjoner**

**Bygningene** i branntynn 1 er stort sett oppført i lafteteknikk. En del jordgravde stolper kan oppfattes som fundamentstabber til bygninger i lafteteknikk, eller de kan være stolper i en reisverksbygning. Dette gjelder bl.a. den lille kvadratiske bygningen K 1660, tomt 2, sit. D, som kan ha vært en latrine. Det er også mulig at bygningen ut mot gaten i tomt 3, sit. D-F, kalt K 1700 er en reisverksbygning. Syllstokker er her tappet inn i jordgravde stolper.

Bygning K 1722 inntil denne har også jordgravde hjørnestolper. Ingen av dem har imidlertid noen rille i noten som kunne være leie for veggbord i en stavbygning. De bevarte laftebygningene har findalslaft. De er lite fundamentert, gjerne med jordgravde stolper eller steiner i hjørnene og noen steder under veggene.

Flertallet av bygningene ser ut til å være bolighus. De har alle ildstedet inntil en av ytterveggene. Det eldste bolighuset, K 1609, har 2 ildsteder, trolig fra forskjellig tid, inntil den ene langveggen. Alle de øvrige har ildstedene i et hjørne, enten mot to yttervegger eller i hjørnet mellom en yttervegg og en indre skillevegg. Den sistnevnte typen, en stuebygning med to rom, er den vanligste på utgravningsfeltet Oslogate 6 på 1100- og 1200-tallet, på samme måte som på øvrige utgravningsfelt i Gamlebyen. Den eldste bevarte av disse stuebygningene, K 1729, er fra fase 1.3, tomt 3, sit. C. Et utvendig hellelagt område, nærmest en trapp, fører inn til et smalt rom som strekker seg i hele bygningens bredde og har langsgående gulvplanker lagt oppå lunner. Bakerst i dette rommet er det ikke lagt gulvplanker. Her kan en tenke seg at det har vært lagringsplass. Inngangen fra det smale forrommet til det kvadratiske hovedrommet har vært midt på skilleveggen mellom dem. I hovedrommet er gulvplankene orientert i bygningens lengderetning, og også her hviler de på lunner, den normale konstruksjonsmåten for gulv i Gamlebyen. Gulvplankene går ikke helt bort til den motstående ytterveggen, og inntil denne er det derfor naturlig å anta at det har stått en veggfast benk. Ildstedet er lagt i hjørnet med en gang til høyre for inngangen. Det er trolig av typen hjørneåre, dvs. ikke overdekket. Hele bygningen er på ca. 39 m<sup>2</sup>. Syv andre bygninger fra branntrekk 1 er av samme type, men de er alle orientert med gavlen mot gaten.

Noen bygninger ser ikke ut til å ha hatt boligfunksjon. Foruten den lille kvadratiske bygningen nevnt ovenfor, er det andre bygninger med plankegulv uten ildsted, f.eks. K 1962 i tomt 4, sit. B og den brente K 1581 i tomt 3. Den førstnevnte kan muligens ha vært fjøs eller stall, men den sistnevnte kan ha hatt lagerfunksjon.

**Ildsteder** er det funnet flere av uten påviselig bygning. Særlig er det påfallende syd i tomt 4. Dette kan være ildsteder brukt i forbindelse med lesking av kalk. I området inntil gaten i tomt 3 er det funnet flere brokker av delvis brent leire, tolket som foring i ovner, men det er ikke funnet slike in situ i noen av de mange nedgravningene som må ha tjent til forskjellige formål i forbindelse med bearbeiding av metall. Ildstedene inne i bygninger er alle hjørneildsteder, unntatt ildstedene i bygning 1609, fase 1.1 der ildstedene ligger inntil ytterveggen, men hvor det ikke er funnet tydelige spor etter tverrvegger.

**Trebrolegninger** ser ikke ut til å være vanlige i dette eldste branntrekket. Hvis det er noen, er det stort sett bare noe treverk lagt ned tilsynelatende uten noen konstruktiv sammenheng. Bare i yngste fase, den som er brent av brann 1, er det brolegninger konstruert med halvkløvninger lagt oppå langsgående underliggere. Slike finnes i tomt 2-5, men bare i tomt 2 og 4 dekker de større områder.

**Grøfter/renner** er særlig vanlige i de underste situasjonene, der de er gravd ned i naturbakken, mens det ikke er funnet slike i de tre yngste fasene i branntrekket. Stort sett er grøftene orientert slik som bebyggelsen. En kan primært tenke seg 2 funksjoner for grøftene, fange opp vann og evt. lede det bort og å markere grenser. Disse to funksjonene kan selvsagt ha vært kombinert. I fase 1.1 er det en markert grøft på skillet mellom tomt 1 og 2, og det er rimelig å tolke den som et eiendomsskille. Den fortsetter imidlertid ikke ut mot gaten. Samtidig danner grøften den ene kortsiden i et grøftesystem rundt alle fire vegger i bygning K1609, tomt 2. Dette er vel en drenering. Også lengst syd i tomt 4 er det et grøftesystem som kan ha tjent som drenering rundt en bygning. I fase 1.2 og 1.3 er det grøfter i tomt 2, inntil grensen mot tomt 1. Da denne er markert med et gjerde, er det rimelig at grøftene her har tjent som drenering. I fase 3 er det ØV-gående grøfter både i tomt 1,3 og 4. Disse har klart dreneringsfunksjon. Grøftene i tomt 1 og 5 har sannsynligvis ført frem til en brønn eller kum, mens grøften i tomt 3 fører ut av tomten. Alle er gravd ned i naturbakken.



Dette betyr at man fikk tilgang til sand ved gravingen, noe som kan ha vært et tilleggsformål med å grave dem. Grøftene var fylt med gjødsel.

**Groper** kan ikke alltid skilles fra grøfter og fra stolpehull. I fase 1.1 og 1.2 er det i tomt 3 en mengde nedgravninger, noen klare stolpehull, andre groper med funksjon i forbindelse med metallbearbeiding (se tomt 2, sit. A og B). I noen av gropene er det funnet brent leirklining, tolket som ovnsforing. De øvrige gropene kan best tolkes som avfallsgroper eller latrinegroper, Men det er et åpent spørsmål om dette var det opprinnelige formålet med gropene, eller om de ble gravet primært for å få tak i sand og/eller leire. Noen er fylt med dyremøkk, andre med menneskemøkk og atter andre med masse som kan tolkes som avfall. I de to eldste fasene er det til sammen 34 groper, i tillegg til nedgravningene for metallvirksomheten i tomt 3. I de øvrige fasene er det til sammen bare 18 groper. Dette er både avfallsgroper og latriner.

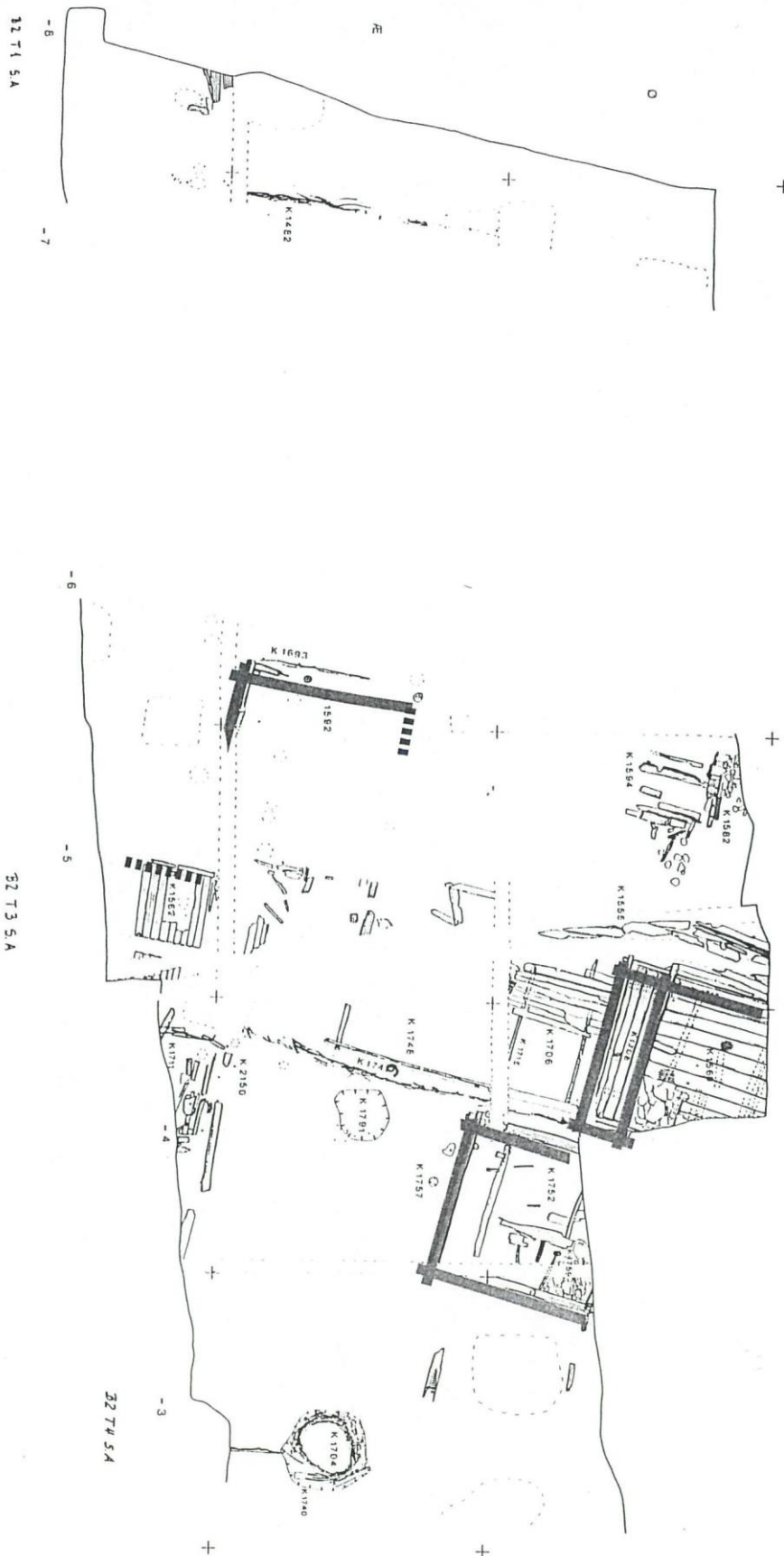
**Brønner** er funnet på to steder. I tomt 2 var en flettverksbrønn og i tomt 4, helt på grensen til tomt 5 var en brønn i sleppveggskonstruksjon. Den er ødelagt av en yngre brønn på samme sted, men materialene er brukt sekundært.

**Gjerder** er funnet i alle de eldste situasjonene. De fleste er flettverksgjerder. Disse ser ut til å være mest innhegninger eller markeringer av hustomter, men flere er også funnet i tomtegrenser. Skigarder er funnet i to nivåer mellom tomt 2 og 3, og i fase 2 mellom tomt 1 og 2. Den sistnevnte fortsetter i omtrent rett vinkel mot N. Trolig avslutter den tomten mot gateløpet i V og er en fortsettelse av et gjerde funnet under graving av grøften i Oslogate 2-8. Skigardene må tolkes som markering av tomtegrenser. Det samme må gjelde det eneste pelegjerdet som er funnet, mellom tomt 1 og 2 i fase 1.2.

### **Funksjon, aktivitet i branntinn 1**

Branntinn 1 inkluderer ikke åkerbruksfasen. Men treskeavfall viser at befolkningen har hatt tilgang på korn som det var naturlig å treske selv. Det er uråd å bedømme om dette har vært fra egne åkere. Den store forekomsten av dyremøkk viser at det de som bodde her hadde husdyr. Nesten 40% av de analyserte lagene har et innhold av minst 10% dyremøkk. Dette kan ha vært fra regulært husdyrhold eller fra husdyr som har vært plassert på stedet for kortere tid, f.eks. i forbindelse med salg eller slakting. En bygning i tomt 4 kan ha vært fjøs eller stall. I tomt 4 kan det ha vært drevet brenning av kalk. Det er tidligere nevnt metallhåndverk, trolig både grovsmed og finsmed i de to eldste fasene i tomt 3. Denne aktiviteten, som naturlig hører hjemme i utkanten av en bebyggelse, har trolig sluttet da bebyggelsen ble tettere. Det er funnet lite læravfall fra skomakeri i forhold til i senere branntinn, og geviravfall forekommer i beskjedne mengder. Dette tyder på at det, bortsett fra metallhåndverk i de eldste fasene, ikke har vært drevet intensiv håndverksvirksomhet på stedet. Det er vanskelig å påvise handel. En balansevekt er lite å bygge på. Det er rimelig at det har foregått handel her med metallgjenstander og med husdyr. Bebyggelsen synes å være permanent helt fra eldste fase, iallfall på deler av feltet.

## C2.2 BRANNRINN 2

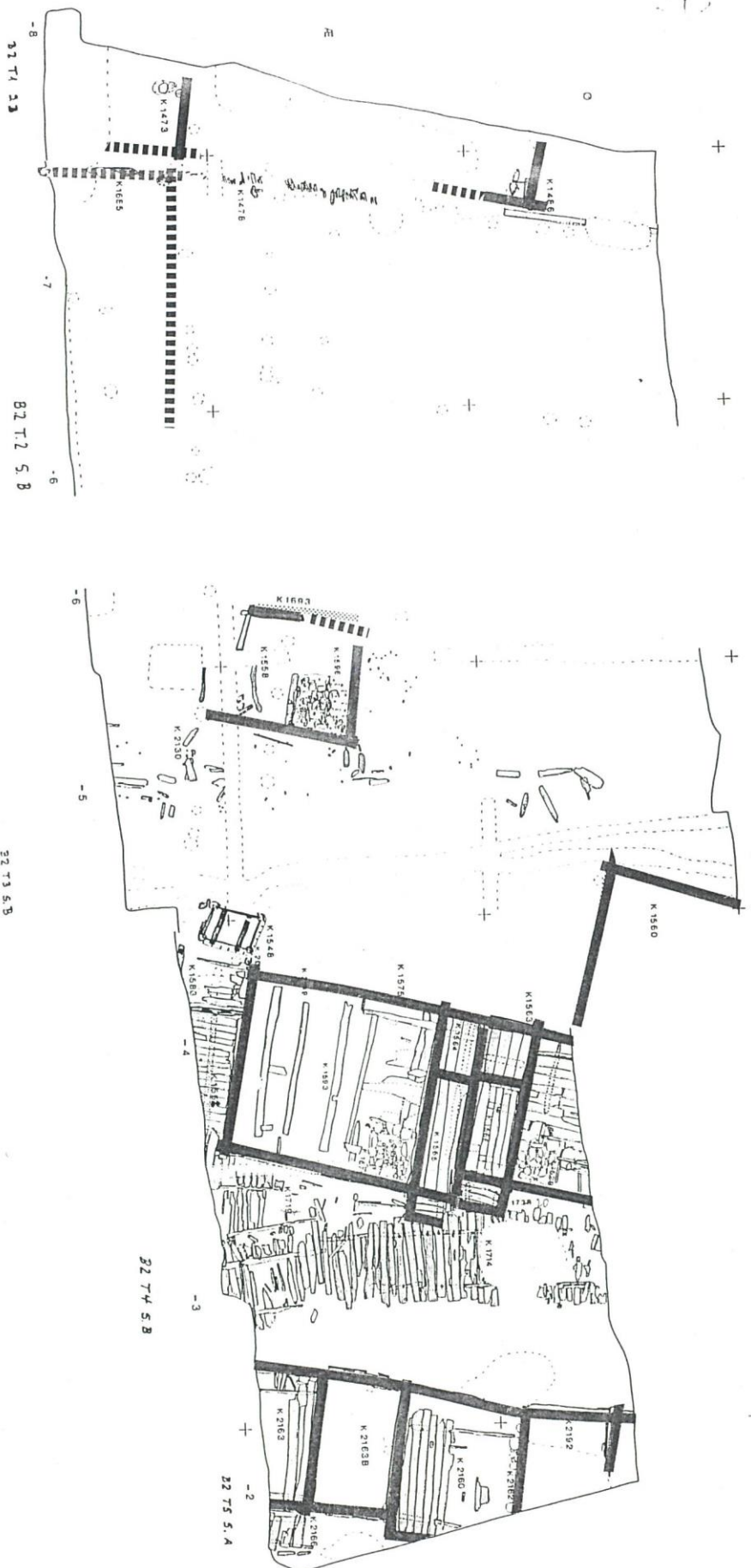


Branntrinnet omfatter bebyggelsesrester som kan plasseres i 5 faser, hvorav bebyggelse brent ved brann 2 er den yngste. Denne brannen kan dateres til 1.halvdel av 1200-tallet eller rundt midten av 1200-tallet. Branntrinnet kan ha vart i 75-100 år, alt etter dateringen av brann 1 (se Kap. D2.5). Netto utgravd areal er på det meste 669 m<sup>2</sup>, men varierer mellom fasene fra 664 m<sup>2</sup> i eldste fase til 598 m<sup>2</sup> i yngste.

### Eiendomsskiller

Tomtegrensene er stabile gjennom hele branntrinnet og ligger på samme sted som i de yngste fasene i branntrinn 1, dvs. at også bredden på tomtene er den samme. Bare mellom tomt 1 og 2 er det mindre justeringer. Mens skillet her går i en rett linje i branntrinn 1, er det i fase 2.3 og senere et hakk med en forskyvning av bredden, slik at grensen ut mot gaten, der hvor gateboden har stått, er rykket litt mot N, mens den er rykket litt mot S i området Ø for gateboden.

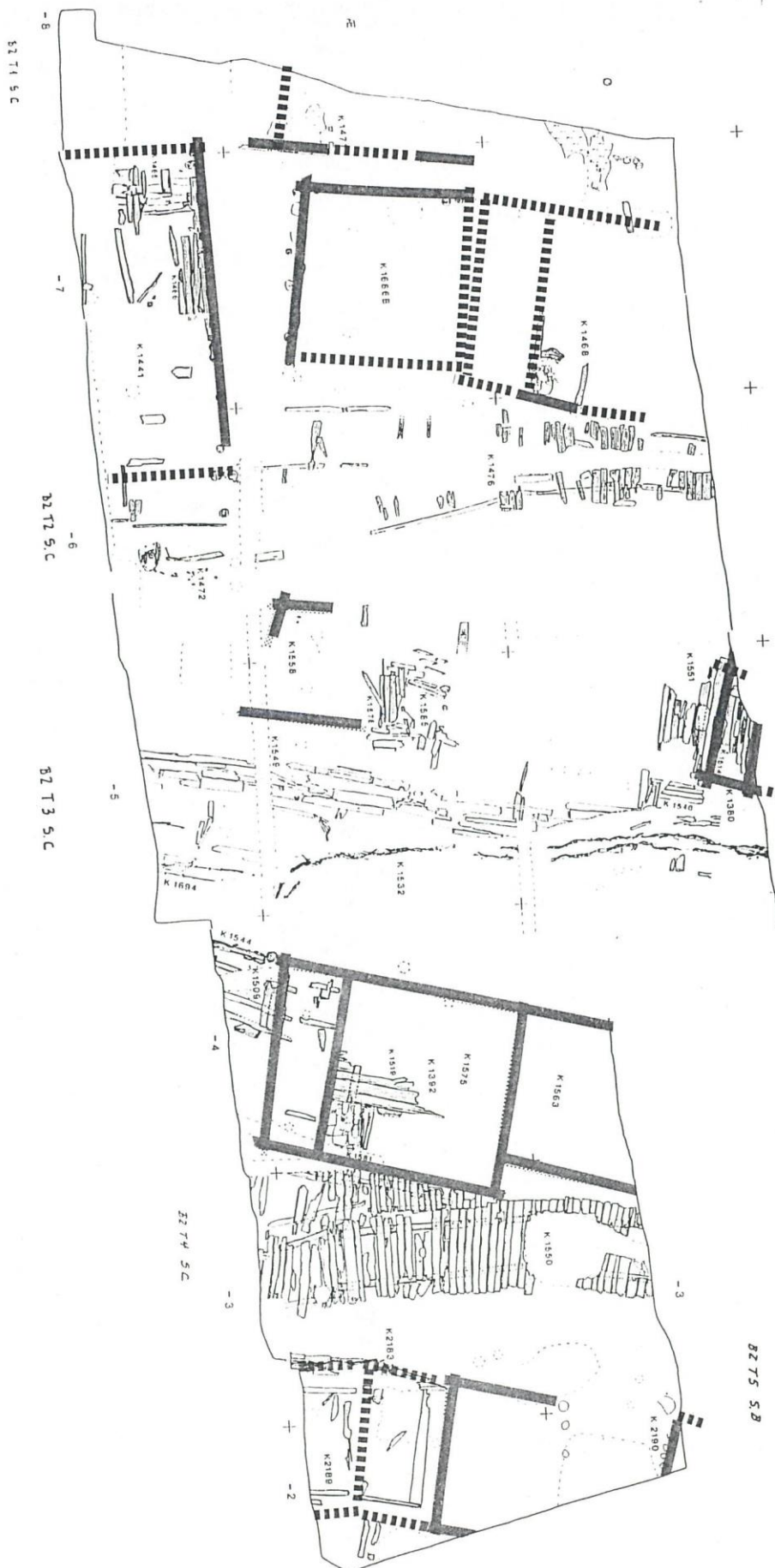
Figur 161. Branntrinn 2, fase 1.



Endringen kan skyldes nettopp at en slik bygning ble reist i tomt 2. I de tre eldste fasene markeres noen av tomtegrensene med gjerder. Mellom tomt 1 og 2 er det gjerder i fase 2.1 og 2.2, mellom tomt 3 og 4 i fase 2.1 og mellom tomt 4 og 5 i fase 2.3. Ingen av disse gjerdene er funnet tvers over hele feltet, og gjerdet i fase 2.3 ser bare ut til å ha stått på en kortere strekning. Bare ett av gjerdene er pelegjerde, de øvrige er av flettverk. I stedet for gjerder har tomtene vært markert ved bygningsrekker, som regel bare på sydsiden av grensene fordi tomte-  
 ne innenfor utgravningsfeltet bare har hatt én rekke bygninger, inn mot nabo-  
 tomten i N. Et regulært dråpefall er bare funnet lengst Ø i tomt 3, mellom denne og tomt 4.

Det er ikke funnet klare skiller som kan tolkes som eiendoms-  
 grenser innenfor tomte-  
 ne, men noen elementer kan tolkes som indikasjoner på slike. I tomt 2 er det konstruksjonsfor-  
 skjeller i rennen under gårds-  
 plassen fase 2.5.

Figur 162. Branntrekk 2, fase 2



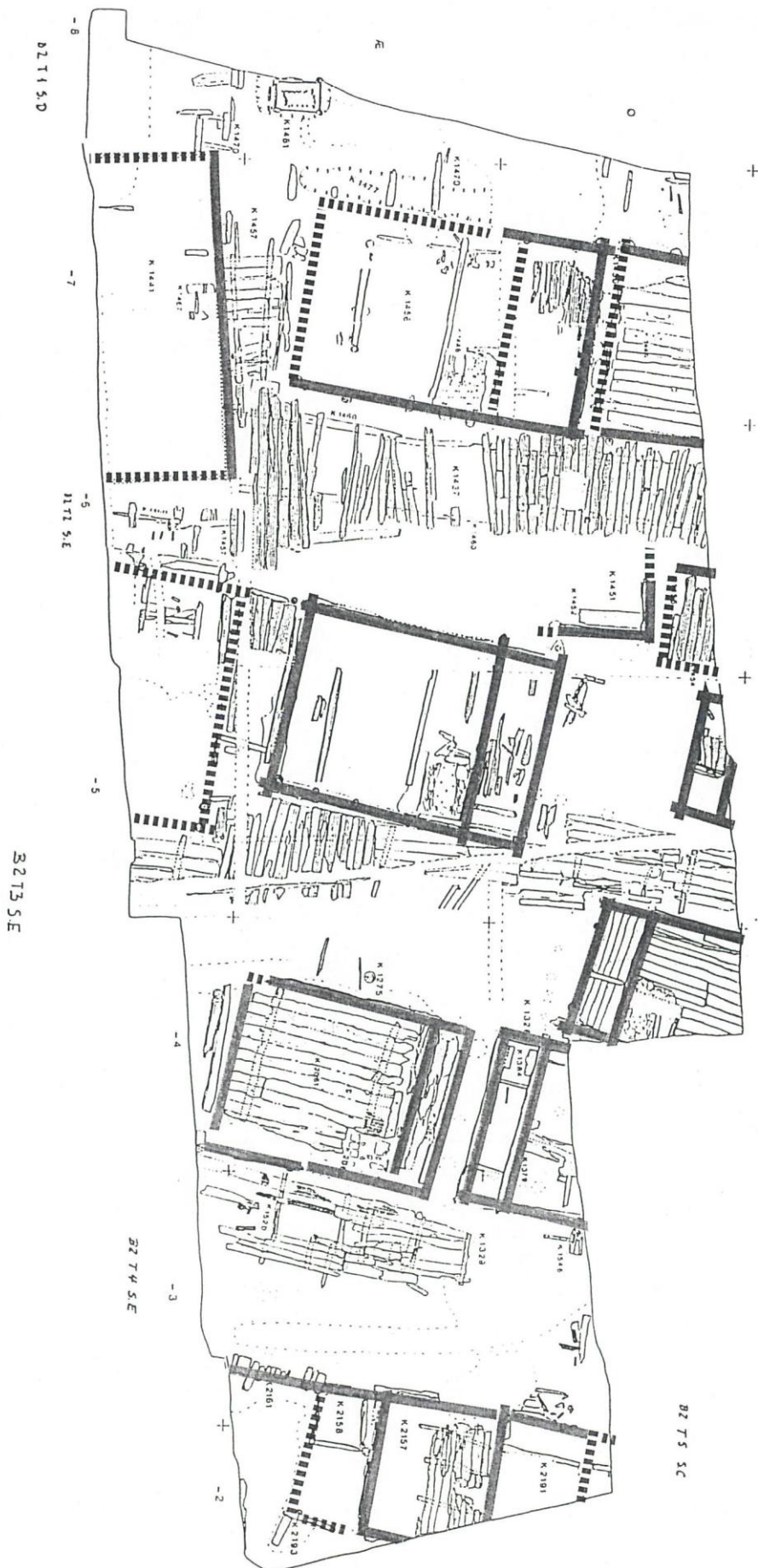
Skillene mellom forskjellig konstruksjonsteknikk sammenfaller med skillet mellom bygningene. I selve dekket over rennen er det imidlertid ingen slike klare skiller. Et parti av gårdsplassen i tomt 3 fase 2.4 har avvikende konstruksjon, men her er det ikke noe sammenfall med skiller mellom bygninger.

### Bebyggelsesstruktur

Denne fortsetter som i siste fase av brann 1, men blir etterhvert ytterligere komprimert, og dessuten skjematisk. Lengst i V i tomt 2 og 3 er det funnet rester av bygninger som har ligget med langsiden ut mot gaten, slik som i de yngste fasene i branntrinn 1, tomt 3. Det er ikke funnet klare slike bygningsrester i fase 2.1 og 2.2, og området her kan ha vært åpent, eller det kan ha vært andre typer bygninger. De er påvist først fra fase 2.3 (tomt 2) og fase 2.4 (tomt 3).

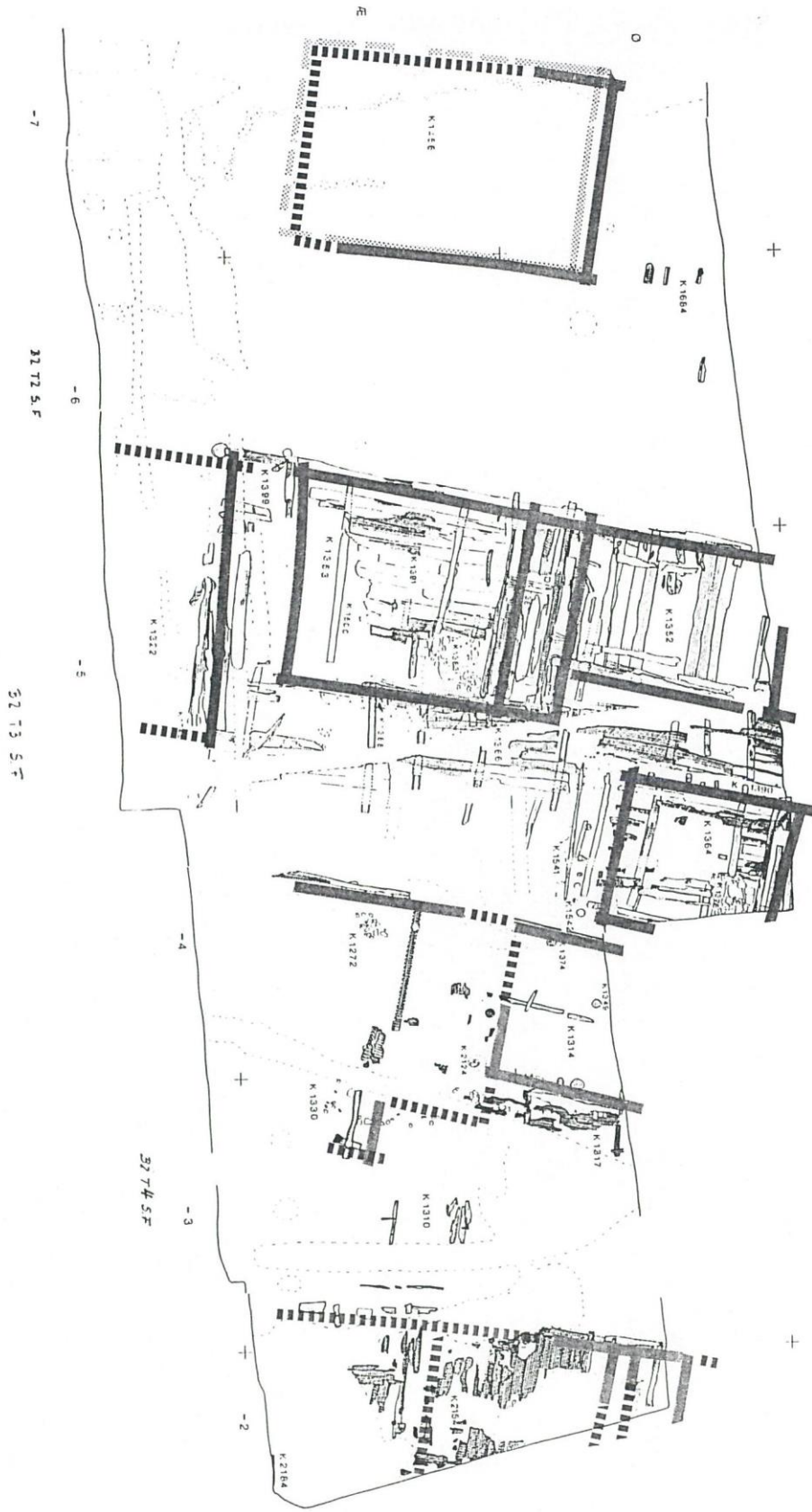
Figur 163.  
Branntrinn 2, fase 3





Langs N-siden av alle tomtene er det funnet bygnings-  
 ninger med gavlen vendt mot gaten.  
 (I tomt 1 er ikke N del innenfor feltet). I tomt 2 og 3 er bygningsrestene sparsomme i fase 2.1-3, og bygningene ser ut til å være separate, uten sammenbindende elementer. Fra fase 2.2 er slike bygningsrekker funnet på tomt 4 og 5, og her er bygningene til dels knyttet sammen med felles vegger. Det er 2 eller 3 bygninger i denne nordre rekken. Mot V er det et åpent trebrolagt område eller et overdekket skut mellom bygningsrekken og bygningen ut mot gaten. Denne munner ut i gårdsplassen S for bygningsrekken, og her har bygningene også hatt sin inngang. Inngangspartier er funnet i 2 stuebygninger i tomt 4. Bygningene i tomt 3 og 4, de best bevarte, har ulik bredde, slik at den lengst Ø er smalere enn den andre.

Figur 164. Branntrinn 2, fase 4.



Ikke i noen av tomtene er det i dette branntrinnet en S bygningsrekke parallelt med den N. Bare i tomt 3 er det lengst Ø godt bevarte bygningsrester gjennom hele branntrinnet, slik at det her blir en dobbeltgård med gårds plass i midten. Lengre V i på denne tomten har det dels vært åpent område, dels smalere konstruksjoner som kan være rester av bygninger, men også åpne trebro-lagte områder. Bredden på tomten er imidlertid omtrent den samme, ca.12m. På tomt 2 og 4 er dette området lengst S på tomten enten åpent, brukt som avfallsplass, eller det har stått små bygninger i lette konstruksjoner her, slik som på tomt 2 fase 2.4.

Helt inntil den N bygningsrekken ligger det i alle tomtene en gårds plass. I fase 2.1 og 2.2 er det bevart lite av slike, unntatt i tomt 4 og 5. På noen tomter i noen faser ligger gårds plassen

Figur 165. Branntrinn 2, fase 5.



langs midten av tomten, slik som i fase 2.3 tomt 3 og fase 2.4 tomt 4. Her har det neppe vært noen lang bygning med langsiden ut mot gaten, men kanskje to kortere. I de fleste av tilfellene er imidlertid gårdsplassen påfallende skjev og til dels hakkete pga. den ulike bredden på bygningene i den N bygningsrekken. Inngangen eller innkjørselen til disse tomtene fra gaten har vært S for de lange bygningene, helt inntil grensen mot nabotomten i S. Dette kommer klart frem både i tomt 2 og 3. I tomt 4 er det ikke gravet i området der en tilsvarende bygning skulle ligge, men gårdsplassens forløp i fase 2.1-3 tyder på at den har vært her. I fase 2.4-5 kan det ha vært to mindre bygninger ut mot gaten.

I fase 2.2-2.3 er mellom 40 og 50% av arealet bebygget med hus i tomt 2 og 4, og ytterligere 22-30% er trebrolagt. Andelen hus stiger til hele 60% i fase 2.5, tomt 3 og til ca.50% i tomt 2 og 4. Trebrolagt areale er som i fase 2.2-2.3.

## **Konstruksjoner**

**Bygninger.** I alle fasene er det stort sett fremgravd deler av 3 eller 4 bygninger på hver tomt, med unntak av tomt 1 og 5. De er alle oppført i lafteteknikk der hvor byggeteknikken kunne fastslås med sikkerhet. Av bygningene ut mot gaten er bare bevart jordgravde stolper eller stabber og deler av sviller lagt ned i utsparinger i disse (K 1441 tomt 2, fase 2.3 og K 1322 tomt 3, fase 2.5). Trolig dreier det seg om fundamentstabber. Noen not ble ikke funnet i overkant. En skal imidlertid ikke se bort fra at hjørnestolpene/stabbene for bygningen på tomt 3 har fortsatt i høyden, slik som det er flere eksempler på fra "Mindets tomt" og "Søndre felt". I tilfelle dreier det seg om reisverksbygninger.

De øvrige bygningene er klare laftehus, med unntak av de mindre konstruksjonene lengst S i noen av tomtene hvor konstruksjonsmåten ikke er entydig. Laftehusene er fundamentert på stabber og i noen tilfeller på steiner. Stabbene og steinene er ikke plassert tett inntil hverandre. Avstanden varierer en del, også innen samme bygning. De fleste av disse bygningene er bolighus. Unntatt i fase 1 og 2 er det innenfor utgravningsfeltet funnet to slike bolighus i hver tomt i hver fase. Alle har ildstedene i et hjørne mellom S-veggen og en yttervegg eller en indre skillevegg. Flest er det av den sistnevnte typen, stuebygningen med to rom. Spesielt må nevnes to bygninger i fase 2.2, tomt 4. Her er bevart trapesformete sviller med døranslag og tapphull til beitski, laftehjørner og store deler av gulvene. Foran inngangene er lagt opp trekavler som trappearrangement. I begge er det smale inngangsrommet avdelt i dybden, slik at det er en liten bod på ca.2m<sup>2</sup> mot bakveggen. I det store rommet er det rester av moldbenker langs veggene, og ildstedet har steinkarmer av markstein, støttet opp av en trekarm ut mot rommet.

Noen bygninger ser ikke ut til å ha hatt boligfunksjon. Det gjelder noen av bygningene i tomt 5 og en av bygningene i N rekke i de yngste fasen i tomt 3 (fase 2.5). Heller ikke de lette konstruksjonene som forekommer i noen faser S i tomtene 2-4 kan ha hatt boligformål. Derimot er det usikkert med bygningene ut mot gaten i V. Disse kan ha hatt flere etasjer, og selv om det ikke er funnet rester av ildsteder i området for disse, kan boligfunksjon med ildsted ha vært i en øvre etasje. Analyse av jordlagene og gjenstander funnet i disse har foreløpig i liten grad kunnet trekkes inn i en funksjonsbestemmelse av bygningene. Påfallende er funn av dyremøkk tolket som primært avsatt oppå gulvplankene i de godt bevarte stuebygningene i tomt 4. Dette tyder på bruk av disse bygningene til oppbevaring av dyr i en periode etterat de var gått av bruk som bolig, før de ble revet eller at gulvene ble brukt som brolegninger før nye bygninger ble bygget på samme sted.

**Ildsteder** uten bygninger er ikke funnet i dette brantrinnet. Alle er innendørs ildsteder i bolighus. Det er hjørneildsteder med karmer av stein lagt i leire og med forstøtningskarm av tre ut mot rommet. Med unntak av et ildsted i fase 2.2 tomt 3 er alle funnet i bygninger av stuetyper med 2 eller 3 rom, slik som beskrevet i brantrinnet 1 og ovenfor.

**Trebrolegninger** finnes i alle tomtene i branntinn 2, først og fremst som trebrolagte gårds plasser. De er som regel solid laget og godt anpasset bygningene som de ligger inntil. Det ser ut til å være et skifte i konstruksjonsmåten, fra å legge plankene på tvers over to parallelle underliggere til å legge dem på langs, i gårds plassens lengderetning. Dette blir vanlig i fase 2.5 og er enerådende i den brente fase 2.6 og i senere branntinn på feltet.

Under to av trebrolegningene løper **dreneringsrenner**. I tomt 2 går den tvers over feltet og må ha munnet ut i en renne eller grøft i gateløpet i vest. I tomt 3 går det også en renne under passasjen som leder ut til gaten, men det er ikke funnet noen kobling mellom denne og den lange rennen videre østover. Sidene i rennene er foret med flettverk, i mindre partier av bord og stranger holdt på plass av peler. Den vestligste delen av rennen i tomt 2 er en uthult stakk. Rennene er omtrent samtidige, tegnet i fase 2.3 og 2.5.

**Grøfter**. I tillegg til rennene under trebrolegningene er det en renne eller grøft i tomt 1, fase 2.5. Den er først og fremst oppstått pga. synkninger i fyllmassen i grøften som lå på samme sted i branntinn 1, og det er tvilsomt om den har hatt noen funksjon som drenering. Snarere har den vært brukt til avfall.

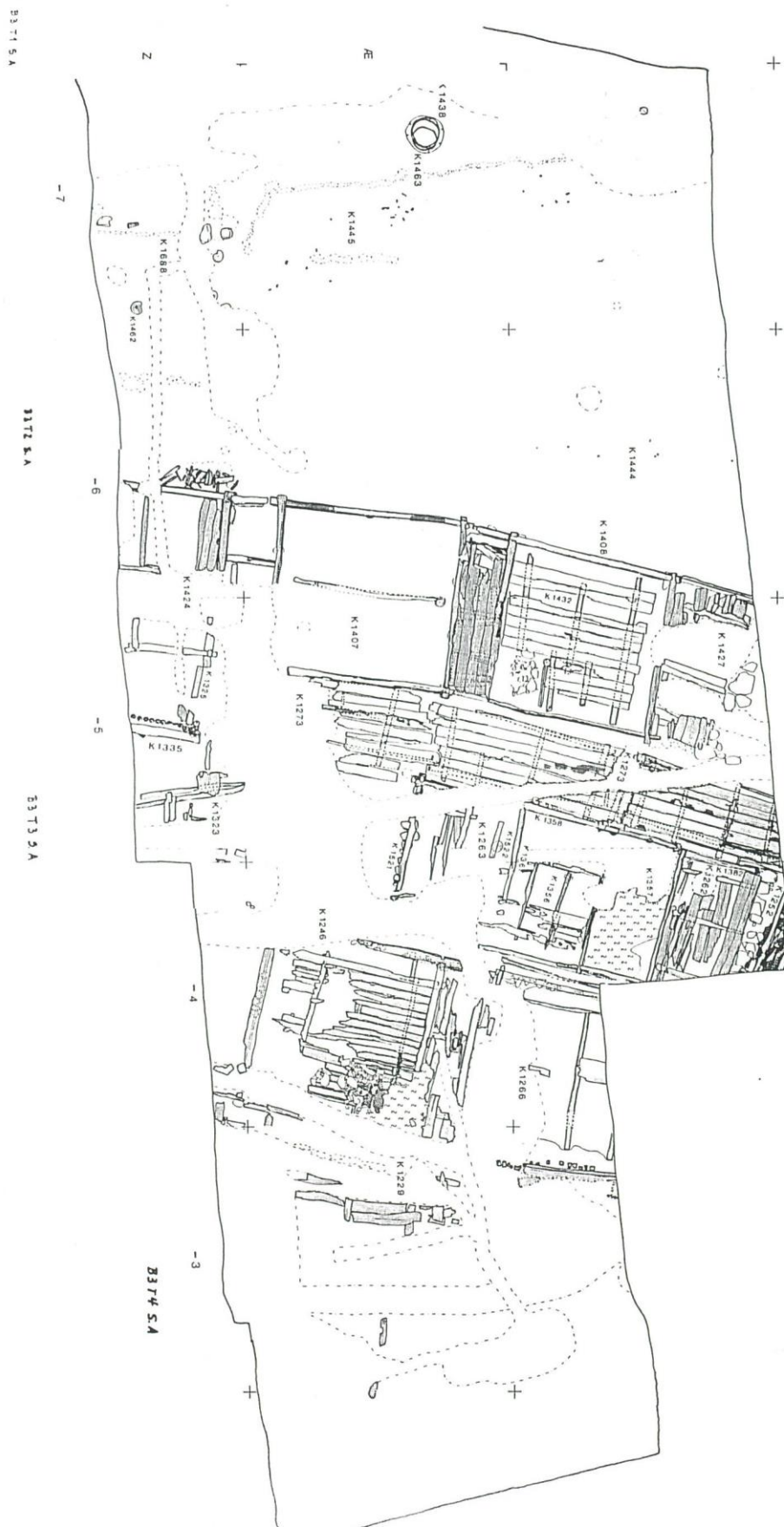
**Groper** er det bare funnet en eneste av i dette branntinnet, i fase 2.1 på tomt 4. Den var grunn og fylt med brannmasse, og funksjonen er uklar.

**Brønner** er funnet i tre av tomtene, men de har ikke vært i bruk gjennom hele branntinnet. I tomt 1 og 3 er det sleppveggsbrønner. I tomt 4, på grensen til tomt 5, er den brente sleppveggsbrønningen fra branntinn 1 erstattet av en flettverksbrønn.

**Gjerder** er langt mindre vanlige i dette branntinnet enn i branntinn 1, og det er ikke funnet eksempler på innhegninger. De fleste gjerdene er funnet i tomteskiller, og alle unntatt ett er flettverksgjerder. Unntaket er et pelegjerde mellom tomt 1 og 2 i fase 2.2.

### **Funksjon, aktivitet i branntinn 2**

I dette branntinnet er det ikke konkrete spor av metallvirksomhet. Det er også svært få spor av gevir- og beinhåndverk. Derimot opptrer et annet håndverk i stort omfang, nemlig skomakeri. Det er først i slutten av branntinnet, fase 2.4-2.5 at læravfall i form av skre opptrer i større mengder, og dette gjelder først og fremst tomt 4. Antall registrerte møkklag går sterkt ned i forhold til i branntinn 1. Det er ikke påvist store forskjeller mellom tomtene når det gjelder dette. Husdyraktiviteten har sannsynligvis gått tilbake, men det kan også ha blitt fjernet mer gjødsel fra området enn i det eldre branntinnet. Noen bygninger S i tomt 2 kan være fjøs. En langt større del av arealet er dekket av bygninger eller borddekker enn i branntinn 1.



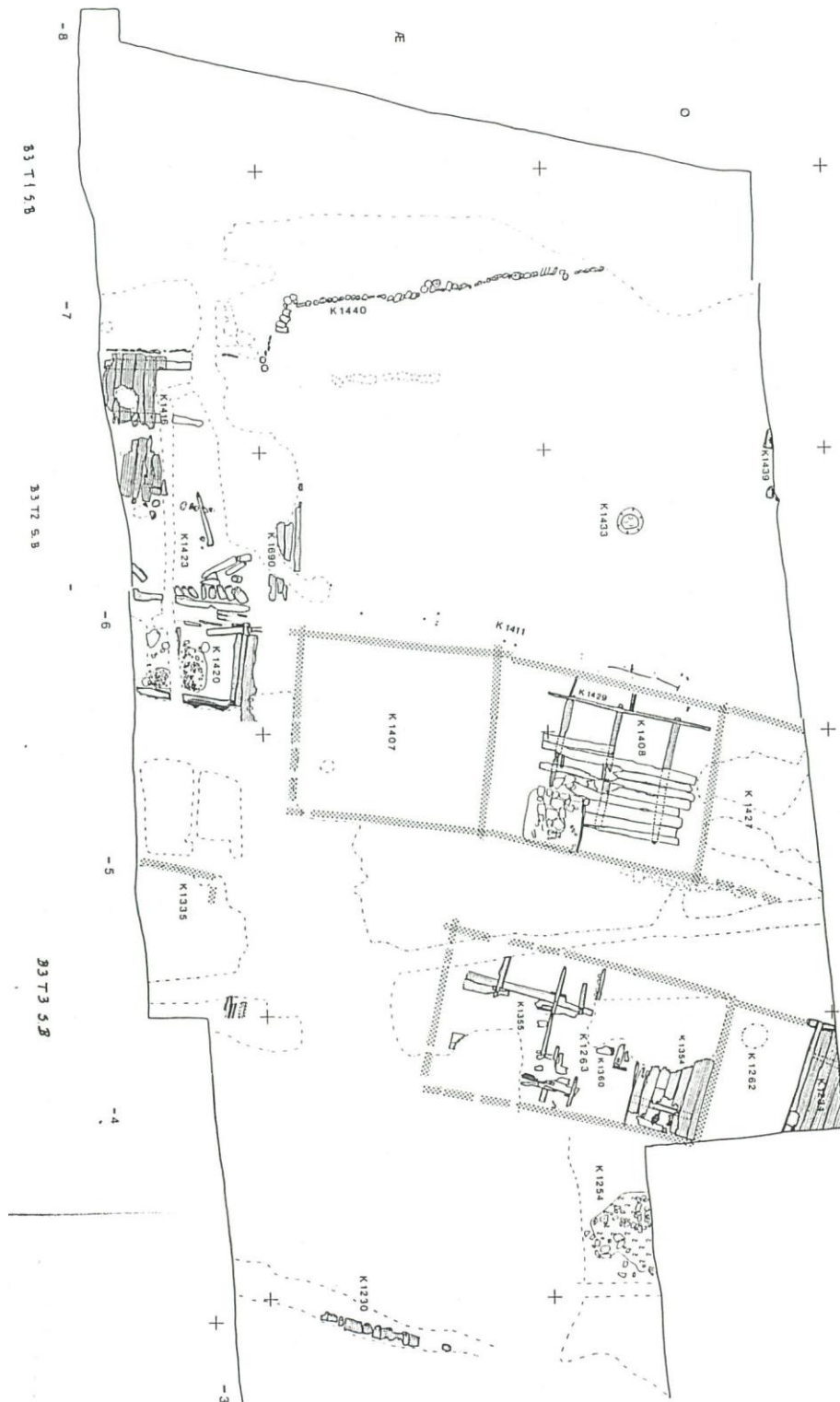
### C2.3 BRANN-TRINN 3

Bebyggelsesrestene i dette branntrinnet er plassert i bare 3 faser. Fase 3.3 er brent av brann 3. Denne brannen kan dateres til rundt 1300 eller tidlig 1300-tall. Branntrinnet kan ha vart i 50-75 år. Utgravd nettoareal er mindre enn i de eldre branntrinne, 421m<sup>2</sup> i eldste og 325m<sup>2</sup> i yngste fase.

#### Eiendomsskiller

Lite er bevart av tomt 1, men et gjerde av stående halvklovninger i fase 3.2 er tolket som grense mellom tomt 1 og 2. Dette har et sterkt avvikende forløp fra grensen i branntinn 2. Den vestligste delen, ved gatebodene er skjøvet hele 5m mot S, slik at det i fase 3.3 er blitt plass til en bod på tomt 1 med sydvegg omtrent der hvor nordveggen i gateboden på tomt 2 er i fase 3.1. Ø for dette området gjør gjerdet et sprang mot N på ca.2m.

Figur 166.  
Branntinn 3, fase 1

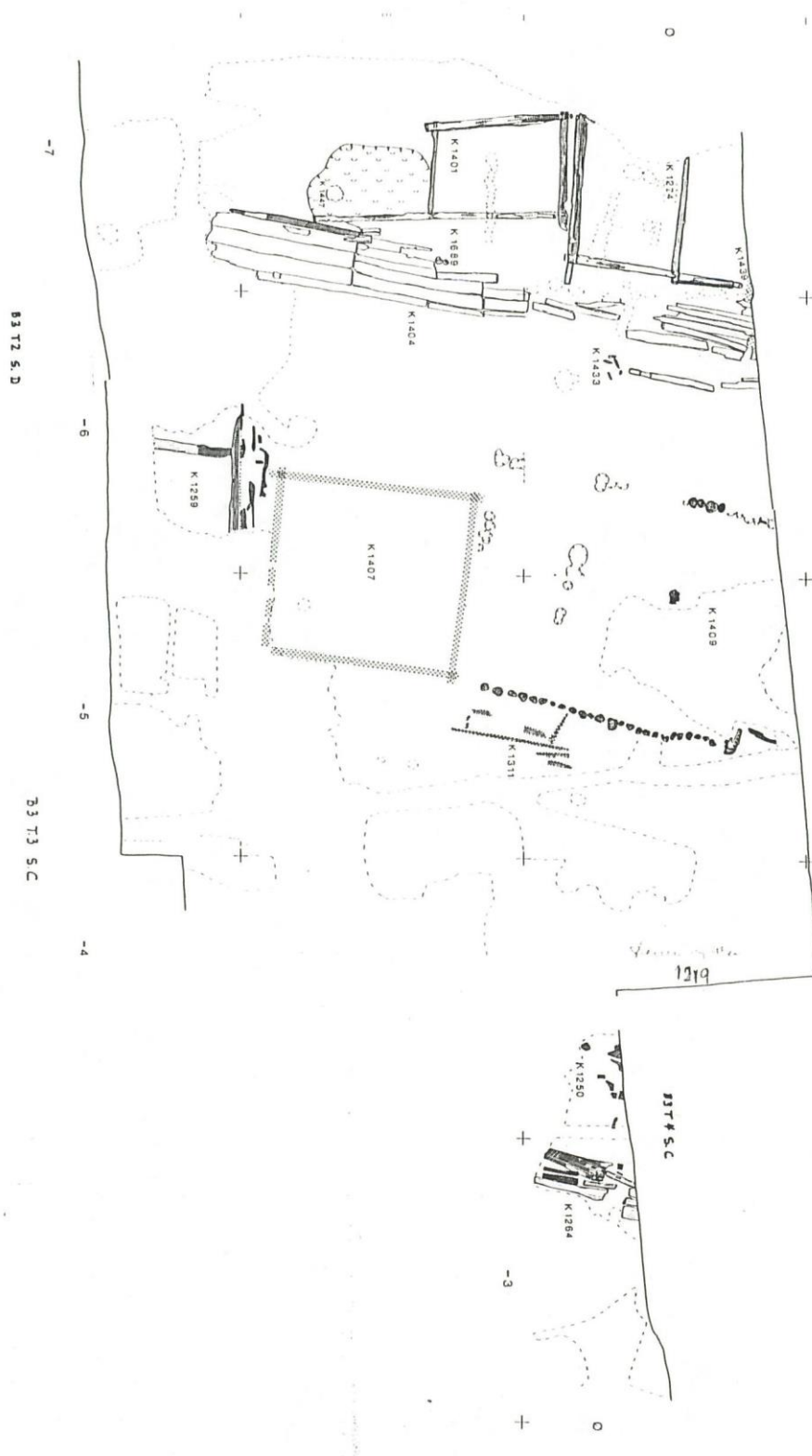


Orienteringen videre mot Ø er svært forskjellig fra eldre faser, slik at en trekantet snipp går over fra tomt 2 til tomt 1. Først ved Ø feltkant er grensen omtrent som i branntrekk 2. Også i S blir tomt 2 beskåret. I fase 3.1 dreier det seg om 0,5-1m i midtre og Ø del, i fase 3.3 i tillegg ca. 1,5m i Ø del. I fase 3.2 er skillet markert av et flettverksgjerde. Nedgangen i areal for tomt 2 er formidabel, fra ca.240m<sup>2</sup> til bare ca.130m<sup>2</sup> innenfor utgravningsfeltet. Grensen mellom tomt 3 og 4 er den samme i fase 3.1 som i branntrekk 2. Her markeres den av et dråpefall mellom bygningsrekkene. Fordi lag og konstruksjoner er ødelagt av moderne nedgravninger, kan denne grensen ikke fastslås med sikkerhet for de senere fasene. Det samme gjelder for grensen mot tomt 5.

Figur 167. Branntrekk 3, fase 2.

### Bebyggelsesstruktur

Lengst S i tomt 1 er det påvist en bod ut mot gaten i fase 3.3. Beliggenheten tilsvarer boder i tomt 2, i fase 3.1 og i eldre branntrekk. Tomt 2 ser ut til å ha stått åpen en stund etter brann 2. En del peler må stamme fra gjerder, og det er funnet en del dyremøkk. Pga. forandringen av grensen for tomt 2 mot N er de to bygningene i den N bygningsrekken forskjellige fra de



eldre bygningene på samme sted. Ingen av dem er bolighus. De danner en vinkel, slik at den V av disse er orientert VSV-ØNØ. Bygningene ligger inntil en gårds plass som har beholdt den gamle orienteringen. Det er ikke plass til noen bygning langs gaten N for gårds plassen, fordi denne går helt inntil grensen mot tomt 1. Muligens har det vært en bygning S for denne. Det er imidlertid ikke funnet rester av noen bygninger i S del av tomten, og området ser ut til å ha vært åpent. I motsetning til tomt 2 har tomt 3 eks pandert, og den er fullt bebygget i de fa sene der bebyggel sesrester er bevart. Strukturen er nå to omtrent parallelle bygningsrekker med en gårds plass mellom seg. I den S byg ningsrekken er det ikke funnet rester av noen bygning lengst V mot gateboden, og i den brente fasen (3.3) er det ikke rester av noen hus i denne rek ken, dvs. at tomten er blitt mindre intensivt utnyttet i løpet av brantrinnet.

Figur 168. Brantrinn 3, fase 3

To av bygningene er innhus, en er uthus og en er har uviss funksjon. Bygningene er i stor grad bygget sammen, og de er jevnbrede, slik at gårds plassen ikke lenger har et hakket forløp. Men i motsetning til i brantrinn 2 er den nordre bygningsrekken i fase 3.1-2 ikke rett, men svakt krum. Passasjen ut til gaten ser ut til å ligge midt i tomten, dvs. at det har vært et hus på hver side av denne, kanskje sammenbygget i en 2.etasje. I tomt 4 er det som i tidligere brantrinn en bygningsrekke langs tomtegrensen i N bestående av 2 bolighus.

I fase 3.1 varierer andelen av arealet som er bebygget med hus fra tomt til tomt. I tomt 4 er den omtrent konstant fra branntinn 2 til siste fase i branntinn 1, ca.40%. I tomt 3 er 64% dekket med hus, muligens enda mer, og maksimalt 16% av arealet har vært åpent uten trebrolegning. I tomt 2 har størsteparten av arealet i denne fasen vært ubebygget.

### **Konstruksjoner**

**Bygninger.** Der hvor byggeteknikk har kunnet påvises, er det laftehus. Noe usikkert er det med bodbebyggelsen mot V, der det bare er funnet nedgravde stabber/stolper. Trolig dreier det seg om fundamentstabber. I dette branntinnet er det flere eksempler på tettstilte rekker av fundamentstabber og også syllsteinsrekker. Slik tett fundamentering har vært tolket som tegn på at bygningene ble tyngre pga flere etasjer. Bygning K 1266 på tomt 4, sit. A har en stabberekke under S-veggen og en syllsteinsrekke under N-veggen. Dette er tolket som en stuebygning pga. moldbenkene langs veggene. Rimeligvis har den da ikke hatt mer enn en etasje. Imidlertid er det ikke sikkert at den har hatt ildsted. Dette ligger i tilfelle utenfor feltavgrensningen. Den kan derfor ha hatt flere etasjer. Stuebygningen V for denne, K 1246 tilsvarer helt eldre stuebygninger på stedet. Denne er mest fundamentert på rekker av steiner. Også bygning K 1408 i tomt 3 er av den vanlige stuetyper med to rom og ildsted, og den er fundamentert på enkeltstående stabber og steiner. Syllstokkene er trapesformete, slik som kjent fra eldre stuebygninger. Den er til dels meget godt bevart og det ble tatt vare på større deler av den for konservering. I tillegg til sand- og jordfylte benker langs S- og N-veggen, holdt på plass i forkant av en solid trekarm, har det trolig vært en benk også langs Ø-veggen. Denne har imidlertid ikke vært jordfylt. Både gulv og hjørneildsted er blitt fornyet en gang. Begge ildstedene har hatt trekarm ut mot rommet. Det yngste er forhøyet i forhold til gulvplanet. Dette er trolig eksempel på røykovn. Mellom denne stuebygningen og nabobygningen mot Ø er det et åpent rom tolket som en skut. Det har trolig hatt tak og bakvegg, men vært åpent ut mot gårdsplassen. En tilsvarende konstruksjon har det også vært i S bygningsrekke.

Bygning K 1408 er blitt erstattet av en bygning fundamentert på rekker med tettstående stabber i branntinnets siste fase (fase 3.3). Den ser også ut til å ha hatt to rom og kan være en stuebygning, men dette er langt fra sikkert. Noe ildsted er ikke funnet. Det ser ut til at bruken av tettstilte stabber i fundamentene er blitt vanlig på denne tiden og ikke bare er begrenset til flere etasjes bygninger.

**Trebrolegninger** i form av trebrolagte gårdsplasser finnes i alle tomtene. Alle har halvkløvningene eller plankene orientert i gårdsplassenes lengderetning, over lunner lagt med noe varierende mellomrom, slik det ble vanlig på slutten av branntinn 2.

**Brønner** er det bare funnet 1 av, på grensen mellom tomt 1 og 2. Den består av to tønner satt oppi hverandre.

**Gjerder** er bare funnet i tomt 1. En del peler i fase 3.1 finnes inne i tomtene og kan være fra innhegninger for dyr i den perioden hvor området var ubebygget. Gjerdet mot N i fase 3.2 er omtalt ovenfor. Det består av halvkløvninger stilt på høykant. I hjørnene og med visse mellomrom er det rundstokker. Lignende konstruksjoner er vanlige under bygninger, tolket som gjerde for å hindre dyr i å komme inn under dem. Det har hatt karakter av et palisadegjerde, men virker noe overdimensjonert. Mot tomt 3 i S er det et flettverksgjerde. Det kan ha vært en markering av grensen eller en sikring mot at dyr ikke skulle komme inn på naboeiendommen.

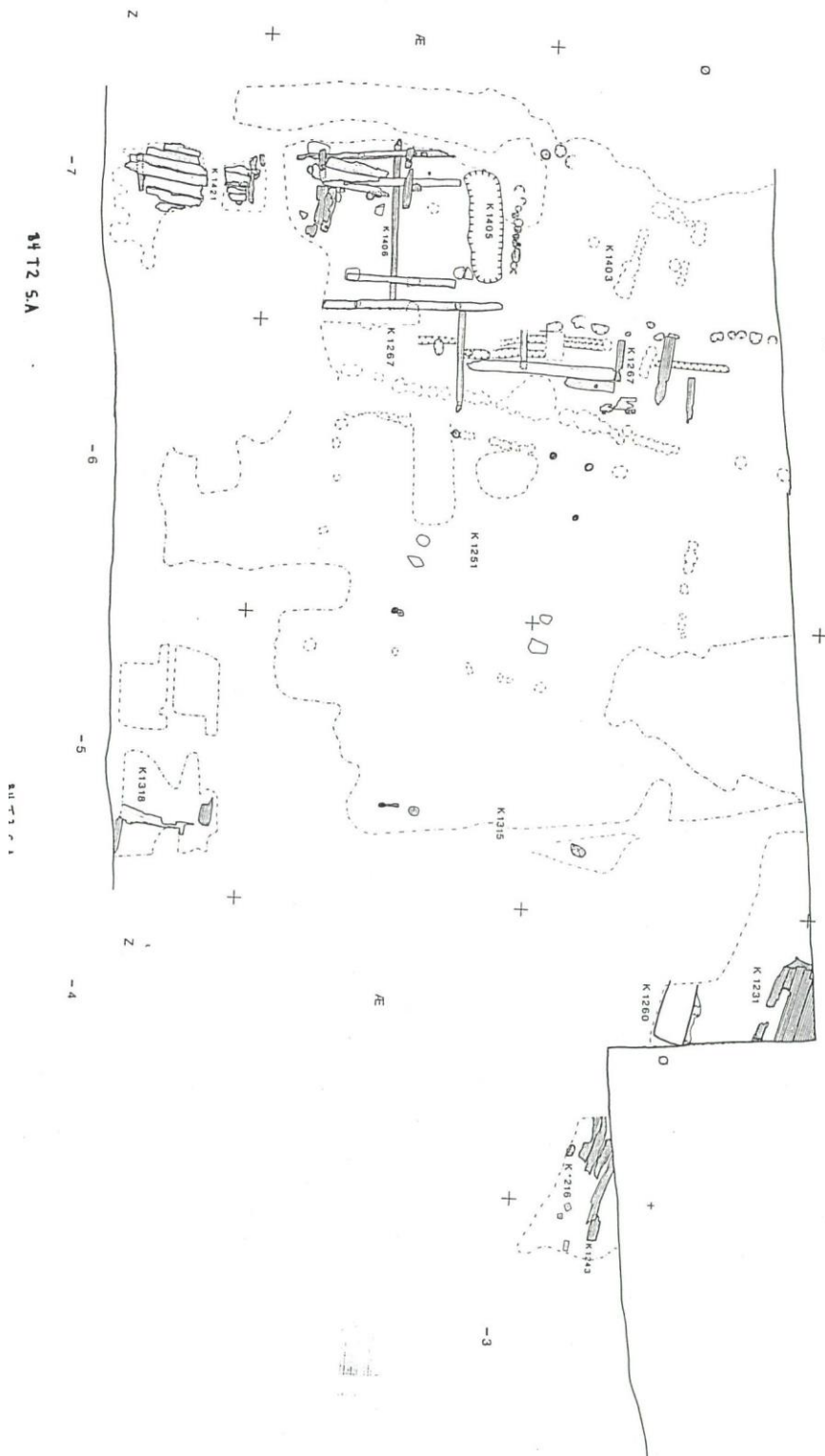
### **Funksjon, aktivitet i branntinn 3**

I dette branntinnet har det fortsatt vært skomakervirksomhet og dyrehold. Store mengder læravkutt er funnet på alle tomtene, ikke bare lengst i S. Skomakeri må ha vært et viktig håndverk i alle bygårdene, men spesielt i tomt 3, 4 og 5. I dette branntinnet er det også funnet flere skolester. Den spesielle avgrensningen mellom tomt 1 og 2 kan skyldes et ønske



fra brukerne/eierne av tomt 1 om å prioritere aktiviteter ut mot gaten, mens brukerne/eierne av tomt 2 ikke har hatt slike ønsker. Husdyrhold kan vært en aktivitet som ikke fordret plass ut mot gaten. Av de 8 analyserte lagene med over 10% andel dyremøkk ligger 6 i tomt 2. Det er i tomt 1, 2 og 3 funnet en del avsagete stykker av bein og gevir som tyder på arbeide i disse materialene, men det dreier seg ikke om store mengder.

## C2.4 BRANNRINN 4



Bebyggelsesrestene i dette branntrinnet er plassert i tre faser. Enkelte konstruksjoner i tomt 2 faller imidlertid utenom fasene. Fordi moderne nedgravninger har ødelagt mange av de stratigrafiske sammenhengende mellom de forskjellige delene av feltet, og fordi bevaringsforholdene for organisk materiale er dårligere enn før, er koblingen av konstruksjoner i faser enda mer usikker enn for eldre branntrinns. 280 m<sup>2</sup> er netto utgravd areal i fase 4.1, mens det i fase 4.3 bare er utgravd netto 59 m<sup>2</sup>. Fase 4.3 er brent av brann 4. Denne brannen kan dateres til rundt midten av 1300-tallet. Branntrinnet kan ha vart i ca.50 år.

### Eiendomsskiller

Skillet mellom tomt 1 og 2 ser ut til å være rettet ut i forhold til i branntrinn 3 og skjøvet noe mot N i V del av tomten, slik at det går omtrent ØV.

Figur 169. Branntrinn 4, fase 1.



I fase 4.1 synes N avgrensning av konstruksjonene i tomt 2 klare, mens den blir mer usikker i de senere fasene, og grensen har i disse trolig ligget lengre mot N. Sannsynligvis er den i nordkant av brolegningen i fase 4.2, noe som ganske nøyaktig tilsvare grensen i branntrekk 1 og 2. Det er rimelig å se på forandringene i branntrekk 3 som midlertidige, kanskje makeskifter forårsaket av forskjellige næringsinteresser. Skillet mellom tomt 2 og 3 er forskjøvet ytterligere mot N fra fase 3.3. Orienteringen er omtrent den samme som tidligere, bestemt av nordre bygningsrekke i tomt 3. Grensen mellom tomt 3 og 4 er ikke påvist nøyaktig, men ut fra bygningsrestene i Ø del av feltet er det rimelig at den har ligget på samme sted som tidligere.

Figur 170. Branntrekk 4, fase 2.

### Bebyggelsesstruktur

Plasseringen av bygninger og gårdsplasser har klar sammenheng med tomtenes form. Tomt 2 er preget av forandringene i eiendomsgrenser og forskjellene i orientering. Det er i denne tomten ikke funnet noen bygning i området ut mot gaten, men dette kan skyldes dårlige bevaringsforhold eller at levninger er tolket galt. Den viktigste forandringen lengre Ø er at borddekket fra å ligge S for bygningsrekken i fase 4.1 blir flyttet N for bygningsrekken i fase



4.2. Bygningene står i denne fasen inntil tomtegrensen mot tomt 3, dvs. at strukturen er blitt speilvendt i denne tomten fra det den var tidligere. I den best bevarte fasen, fase 4.2, er det et bolig- hus av stue- typen og et uthus. I tomt 3 er bebyggelsesmøn- steret trolig det sam- me som i branntinn 3. To bygninger i N rekke ligger inntil grensen mot N. De har samme bredde som den brente bygningen i fase 3.3. Brolegningen er blitt bredere, å dømme etter to fundament- stabber i fase 4.1. De må tilhøre byg- ninger i den S rek- ken. De øvrige levningene her er forstyrret i nyere tid. Tomtegrensen i S ligger trolig fortsatt fast.

I fase 4.2 er ca.70% av arealet bebygget med hus, og ytter- ligere 20-25% er trebrolagt, dersom man går ut fra de begrensede arealene som ikke er ødelagt av senere nedgrav- ninger. Tallene er derfor svært usikre.

Figur 171. Branntrinn 4, fase 3

## Konstruksjoner

**Bygninger.** Fordi bevaringsforholdene er så dårlige, er det vanskelig å finne tekniske detaljer ved bygningene, og svært mange av dem er det bare funnet mindre deler av. Fundamenteringsmåten ser ut til å være tettstilte stabberekker og stabber med større avstand, ofte forskjellig fra vegg til vegg i samme bygning. Klarest kommer dette frem i bygning K 1238 i tomt 2, fase 4.2. Dette er en stuebygning av den vanlige typen med et

smalt forrom og et stort hovedrom med ildsted i hjørnet og moldbenker langs veggene. Bredden, 6,5m, er litt større enn det som er vanlig i eldre bygninger. Huset kan ikke ha hatt flere etasjer, og dette kan altså ikke være forklaringen på bruken av tettstilte stabber i fundamentet. En storstilt påføring av leire og planering med flis- og avfallslag taler heller for at byggegrunnen generelt var ustabil, selv for enetasjes bygninger. I ingen av de øvrige bygningene er det funnet ildsteder. Dette kan dels henge sammen med at store partier av disse er borte, men vel også skyldes reelle forhold.

**Trebrolegningene** i tomt 2 må omtales særskilt. I fase 4.1 er det en brolegning av vanlig type. Den ligger parallelt med bygningsrekken i N, slik at vinkelen til tomt 3 i S blir spiss. V for bygning K 1403 i N bygningsrekke er et fundament med bord og halvkløvninger tolket som en gårdsplass som kan ha fortsatt videre mot V ut til gaten. I fase 4.2 er brolegningen flyttet til N-siden av bygningsrekken, og den har normal utforming med plankene orientert i lengderetningen. Samme type brolegning finnes i tomt 3.

**Renner** er ikke funnet i dette brantrinnet.

**Groper** er funnet i tomt 2 og 3. I tomt 2 dreier det seg om en latrinegrop. I tomt 3 er det en kum med sider foret med tre. Den er fylt med humus, og funksjonen er uviss. Den stratigrafiske plasseringen av den sistnevnte er også noe usikker.

**Brønner** er ikke påvist.

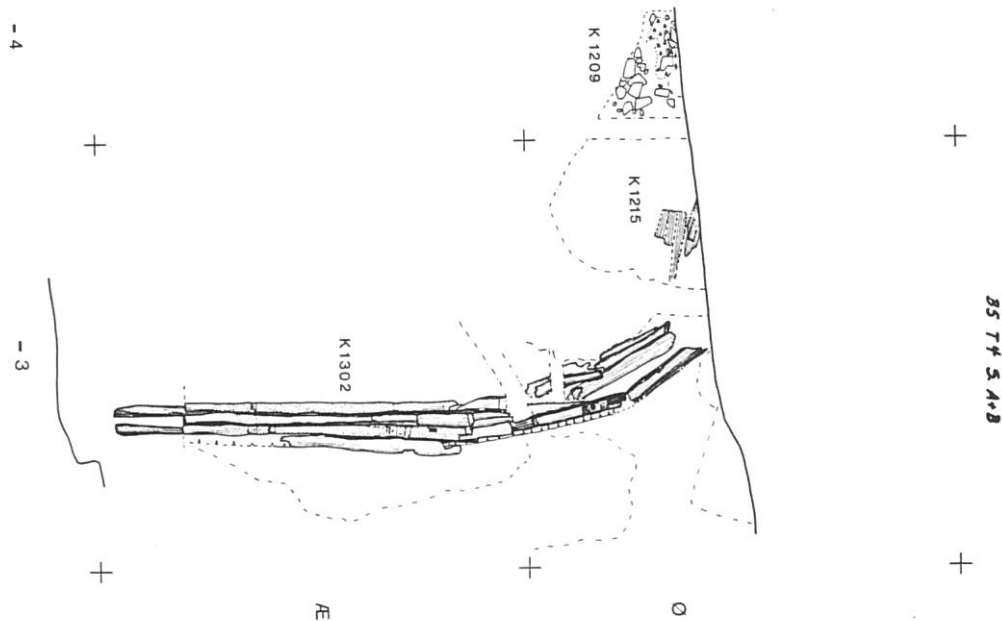
**Gjerder** er ikke funnet.

#### **Funksjon, aktivitet i brantrinn 4**

I brantrinn 4 har det fortsatt vært skomakervirksomhet i alle tomtene. Bevaringsforholdene er imidlertid dårligere enn i de eldre brantrinnene. Dette gjelder særlig tomt 4. Det har også vært vanskeligere å identifisere dyremøkk. I tomt 2 er det funnet en konsentrasjon av geviravfall, særlig spon, som viser at arbeider i dette materialet har foregått. I denne tomten og tomt 3 er det også funnet en del avsagete stykker av bein i tillegg til dem av gevir.

## C2.5 BRANTRINN 5

Bebyggelsesrestene i dette brantrinnet er plassert i 2 faser. Over størsteparten av feltet er levningene samlet i bare en fase, kalt fase 5.2. Denne er brent av brann 5. Imidlertid er det sannsynlig at ubrente trerester som er tatt med i denne fasen er eldre. Det har allikevel ikke vært mulig å skille dem ut pga. de meget dårlig bevaringsforholdene. I tomt 4 er det funnet ubrente levninger, spesielt en nedgravd renne, og disse er tatt med i en eldre fase, 5.1. Brannen kan trolig dateres til siste halvdel av 1300-tallet eller ca. 1400. Brantrinnet kan ha vart i ca. 50 år eller noe mer. 52 m<sup>2</sup> er netto utgravd areal i fase 5.2, mens ytterligere 12 m<sup>2</sup> er utgravd i form av nedgravninger.



Figur 172. Brantrinn 5, fase 1

### Eiendomsskiller

Skillet mellom tomt 2 og 3 ser ut til å ha ligget på samme sted som i brantrinn 4 å dømme ut fra lagene langs Ø feltvegg. Alle bebyggelseslevninger ligger på stratigrafiske øyer og er bare fragmenter av større konstruksjoner. Fordelingen av bygninger og brolegninger avviker i den grad de kan påvises ikke fra fordelingen i siste del av brantrinn 4, og orienteringen er den samme. Det er derfor mest sannsynlig at grensene har ligget fast.

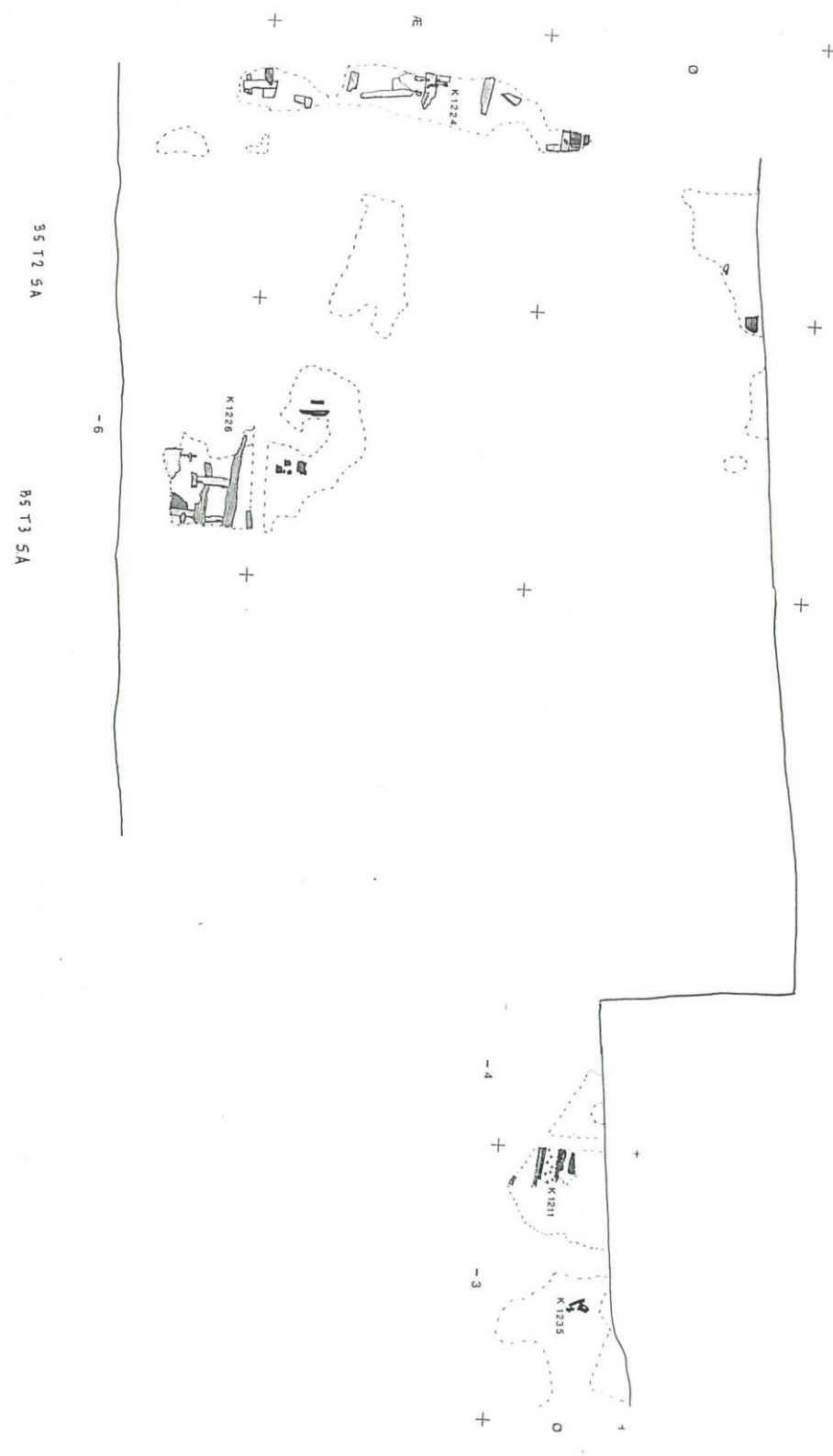
### Bebyggelsesstruktur

Orienteringen på bebyggelsen er den samme som i brantrinn 4. I tomt 2 er strukturen med borddekke i N og bygninger i S fortsatt. I tomt 3 er det funnet rester av en bygning ut mot gaten. Videre mot Ø inntil tomt 2 kan det ha stått en bygning, men det kan også være rester av et dekke. I tomt 4 er det funnet brannlag og trerester i området der det tidligere har vært bygninger i en N husrekke. Men også S for dette er det funnet et lite område med tilsvarende levninger, noe som kan tyde på en bygning der det før var dekke, men dette blir svært usikkert.

### Konstruksjoner

**Bygninger.** Alle bygningsrestene i brantrinnet er av tre. De er så fragmentariske og dårlig bevart at det er umulig å trekke generelle konklusjoner om byggemåte ut over at det sannsynligvis dreier seg om laftehus.

**Trebrolegning** er funnet i tomt 2, men denne virker provisorisk.



**Rennen** lengst S i tomt 4 er den best bevarte konstruksjonen i dette branntrinnet. Fordi den stratigrafiske forbindelsen mellom N og S del av tomten er brutt pga. yngre renner og en brønn, er tidsstillingen ikke helt sikker. Rennen er solid og forseggjort med bl.a. neverforing og kan ikke være en dreneringsrenne. Den må ha hatt som funksjon å lede vann til en kum e. l. V for utgravningsfeltet.

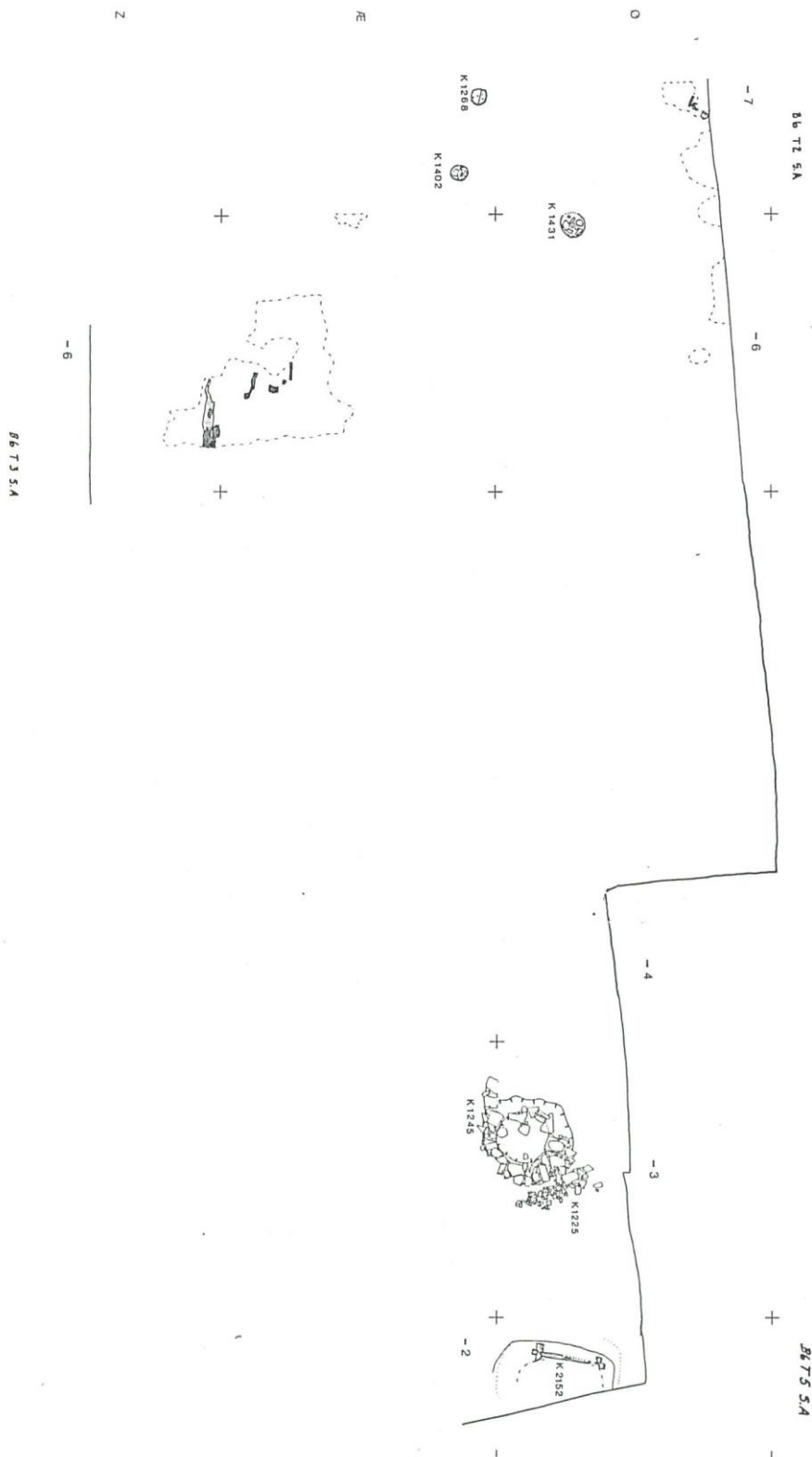
Hverken **groper**, **brønner** eller **gjerder** er funnet.

#### **Funksjon, aktivitet i branntrinn 5**

Det er funnet få gjenstander som har kunnet gi indikasjoner på hvilke håndverksaktiviteter som har vært drevet på stedet. Bevaringsforholdene for organisk materiale er så dårlige at det er svært usikkert om det har vært drevet skomakeri i området. Noen få funn av læravkutt fra tomt 2 og tomt 4 kan tyde på at det fortsatt har vært en slik aktivitet.

Figur 173. Branntrinn 5, fase 2.





## C2.6 BRANTRINN 6

Som i branntrinn 5 er bebyggelsesrestene plassert i 2 faser. I yngste fase er plassert brente rester som må være brent av samme brann. Den kan dateres til 1500-tallet, trolig midten eller siste halvdel. Branntrinnet kan ut fra dette ha vart i ca. 100-150 år, men lite er bevart av konstruksjoner fra hele dette tidsrommet, og utgravd nettoareal er bare 28 m<sup>2</sup>. I tomt 4 er funnet ubrente levninger som er valgt plassert i en ubrent fase, kalt 6.1. De utgjør ytterligere 8 m<sup>2</sup>.

### Eiendomsskiller

Skillet mellom tomt 2 og 3 ser fortsatt ut til å ligge fast. En steinbygning i tomt 4 står inntil den eldre grensen mot tomt 5, og stratigrafien i feltveggen i Ø tyder på at det har vært kontinuitet her.

Figur 174. Branntrinn 6, fase 1.

### Bebyggelsesstruktur

Orienteringen på bebyggelsen er den samme som i branntrinn 5. Det har vært bygninger på samme sted som i fase 5.2 både i tomt 3 og 4. Lengst i S i tomt 4 er funnet en steinbygning i samme område som de brente trerestene i branntrinn 5.

### Konstruksjoner

**Bygninger.** De fleste bygningsrestene i branntrinnet er av tre, men alt for dårlig bevart til at en kan trekke generelle konklusjoner om byggemåte. Bygningen i tomt 3 er laftet. I tomt 4 er

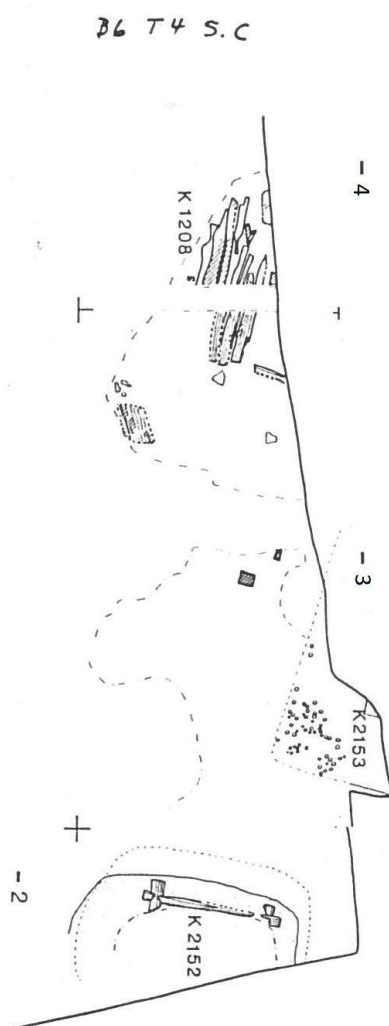
et steinskodd stolpehull som kan stamme fra en reisverksbygning. Steinbygningen K 2154 i tomt 4 er gravd noe ned, men har ikke vært noen kjeller i dette brantrinnet. Den er fundamentert på tettstilte peler. Inntil steinbygningen er det brente trerester som tyder på at den har hatt et utbygg i tre.

**Trebrolegninger** er ikke funnet og heller ikke **renner**.

**Brønnen** i tomt 4 er sirkelformet og laget av stein.

**3 tønner** gravd ned i bakken i tomt 3 er valgt plassert i dette brantrinnet. Funksjonen er uviss. De kan ha stått innendørs og ha vært brukt til oppbevaring.

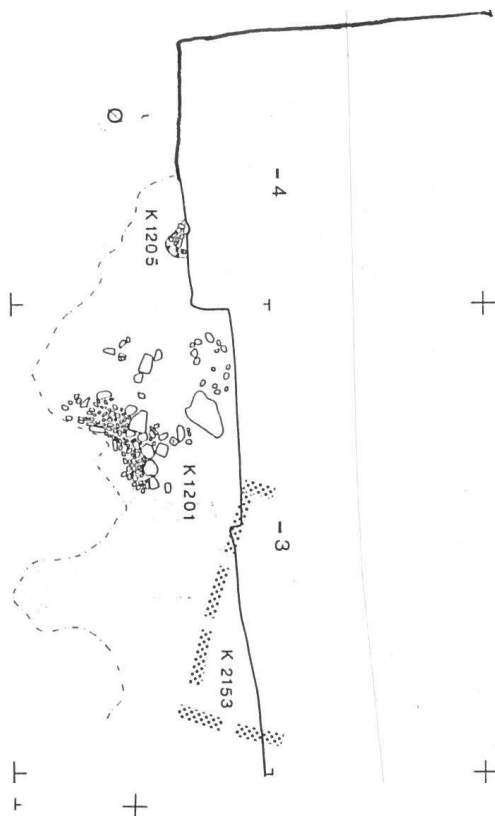
### Funksjon, aktivitet i brantrinn 6



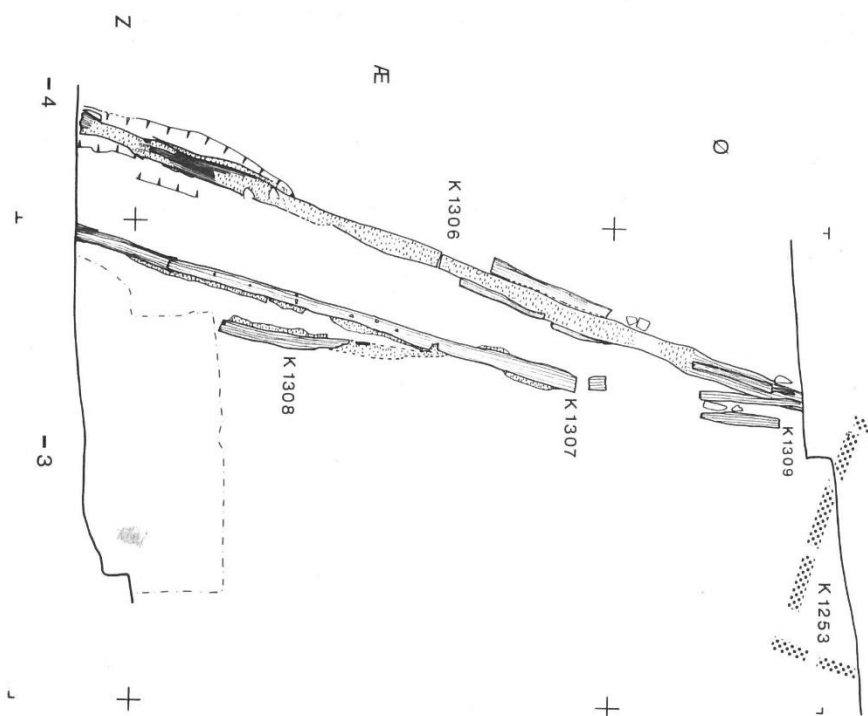
Fordi så lite er bevart i dette brantrinnet, er konklusjoner om aktivitet svært vanskelige. Steinbygningen i tomt 4 tyder på velstand og behov for brannsikre rom, kanskje for oppbevaring av handelsprodukter. Noe læravfall funnet i et lag i tomt 3 kan tyde på at det fortsatt har vært drevet skomakeri.

Figur 175. Brantrinn 6, fase 2

## C2.7 BRANNRINN 7



B7 T4 S.A



B7 T4 S.C

Som i branntrinn 5 - 6 er det i feltets N del bare funnet en brent bebyggelsesfase, mens det i S også er funnet eldre ubrente konstruksjoner. Levningene er derfor inndelt i 3 faser i dette området. I yngste fase er plassert brente restene. Disse utgjør et netto utgravd areal på bare 29 m<sup>2</sup>. Brannen kan dateres til tidlig 1600-tall og kan være 1624-brannen. Branntrinnet kan ut fra dette ha vart i ca.50-100 år. Nedgravninger i form av renner og brønn utgjør 20 m<sup>2</sup>.

### Eiendomsskiller

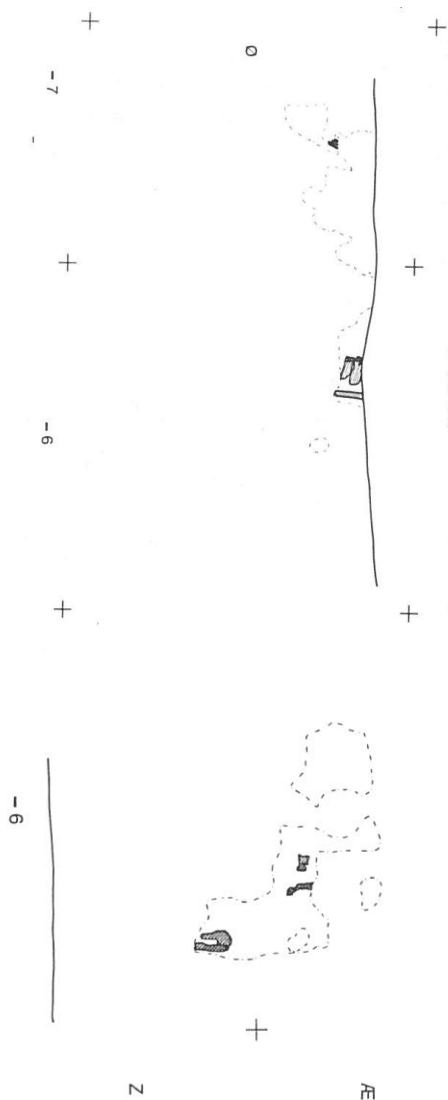
Skillet mellom tomt 2 og 3 ser fortsatt ut til å ligge fast ut fra lagene inntil snittet i Ø. Steinbygningen i tomt 4 som ble bygget i branntrinn 6 angir fortsatt grensen mot tomt 5.

### Bebyggelsesstruktur

Orienteringen på bebyggelsen er fortsatt den samme. Det har vært bygninger på samme sted som i fase 5.2 og 6.2 i tomt 3. Lengst i S i tomt 4 ligger det en steinbrolegning N for

steinbygningen K 2154. Dette kan være gulvet i en bygning der et stolpehull er fra N-veggen, eller det kan være en del av en utendørs plass. Dersom det siste er tilfelle, vil strukturen i tomten være den vanlige med to bygninger med en gårdsplass mellom. Under brolegningen er det flere vannrenner.

Figur 176ab. Branntrinn 7, fase 1 - 2



Figur 177ab. Brann 7, fase 3. Tre forskjellige brente situasjoner.

**Brønnen** i tomt 5 er en laftebrønn. Tidsstillingen for denne er noe usikker. Den kan være fra branntrekk 6 i stedet for branntrekk 7 og er tegnet i det eldste av disse branntrekkene.

#### Funksjon, aktivitet i branntrekk 7

De få levningene gjør en funksjonsanalyse vanskelig. Gjenstandsfunn synes ikke å gi spesielle indikasjoner på bruken av område, ut over bofunksjoner. Vannrennene viser organisering av aktiviteter, men det er vanskelig å vite hvilke.

#### Konstruksjoner

**Bygninger.** Bygningene i tomt 3 er fortsatt av tre. I tomt 4 er et steinskodd stolpehull som kan stamme fra en reisverksbygning. Steinbygningen K 2154 står fortsatt.

**Kuppelsteinsbrolegningen** i tomt 4 kan være fra en utendørs plass eller den kan være gulvet i en bygning.

**Rennene** under kuppelsteinbrolegningen har avløst hverandre. Alle er konstruert på samme måte, en uthulet stokk med løst lokk, alt viklet inn i never, og de må ha hatt samme funksjon, å lede vann fra et sted Ø for feltet til et sted V for dette. Samme type renner på andre felt i Gamlebyen har ledet vann ned i og ut fra kummer. Dette kan være til husholdningsbruk, håndverk og som brannkummer.



## C2.8 LEVNINGER YNGRE ENN 1624.

En del nedgravninger for bygninger fra 17- og 1800-tallet har ødelagt eldre kulturlag. I den tidligere tomt 4 er det to mindre kjellere. Lengst i N har en dyp kjeller strukket seg helt fra gaten og tvers over hele feltet. Denne kjelleren er fra 1800-tallet, men har vært i bruk langt inn på 1900-tallet. I Ø del var det flere teglhvelv brukt til oppbevaring av øl i forbindelse med brygging. Ut mot Oslogate er det funnet steinfundamenter og drenering for en større trebygning fra midten av 1800-tallet. Disse senere levningene er bare i begrenset grad dokumentert i felt. En del av bygningene finnes på kart over området fra 1857 (figur 2 kap.A).

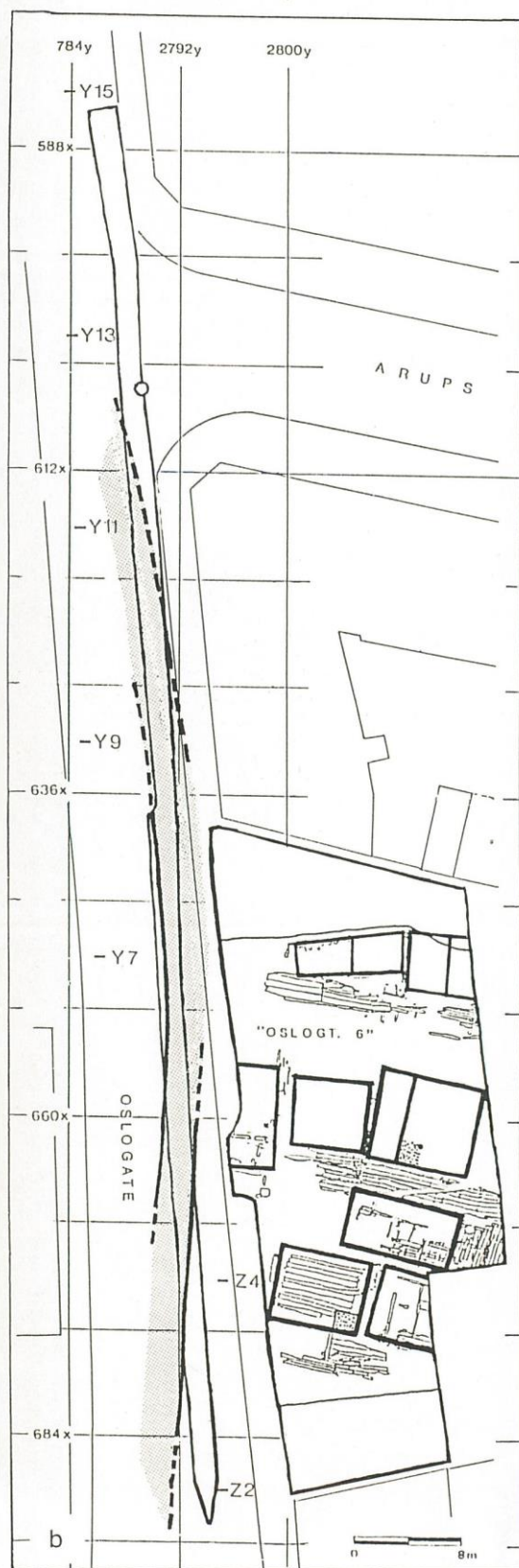


*Figur 178.  
Teglkulvert/kjeller  
fra 1800-tallet på  
tomt 5 lengst nord i  
feltet.*



### C3. UTGRAVNINGER UTENOM FELTET OSLOGATE 6

#### C3.1 OSLOGATE 2-8. GRØFT FOR OSLO VANN- OG AVLØPSVESEN.



Disse undersøkelsene foregikk for en stor del parallelt med utgravningene i Oslogate 6 i 1987 og 1988 (Smedstad 1991). Grøften strakte seg fra S omtrent fra S kant av Oslogate 6-feltet og mot N hele 105 m, dvs. over dobbelt så langt som vårt felt. Grøftens bredde var stort sett 1,5 m i overkant, men avsmalnende mot bunnen. Det ble gravet ned til steril bakke. Avstanden mellom grøften og Oslogate 6-feltet var i S ca. 6 m (rutene Æ-2, Æ-3 og Z-4), fra og med Z-5 og mot N ca. 3 m. Dette skulle gjøre det teoretisk mulig å sammenbinde konstruksjonsrester fra Oslogate 6 med slike i grøften, og i alle fall øke informasjonsverdien for funnene fra grøften.

Noen direkte sammenknytting mellom feltene ble ikke foretatt under selve utgravingen. Det ble av praktiske grunner gravet på forskjellig tid på de stedene som lå nærmest hverandre, og det var ikke under noen omstendigheter mulig å knytte feltene sammen ved graving.

Følgende problemstillinger vil bli forsøkt testet på materialet fra grøften:

1-Fortsetter de agrare preurbane levningene mot V ut i området for grøftegravningen? Hvordan er forholdet til det eldste gateløpet? Hvordan er naturtopografien?

2-Hvilket forløp har det antatte NS-gående gateløpet under dagens Oslogate hatt?

Ut fra funnene i Oslogate 6 er det mulig å beregne deler av denne ut fra husene lengst V i feltet. I N del av feltet ligger disse bygningene med langsiden NS, motsatt av det vanlige på feltet. Ut fra paralleller fra "Mindets tomt" og "Nordre felt II" må disse tolkes som hus nærmest gaten i den tette bebyggelses-strukturen fra sent 1100-tall og fremover. En vridning i orienteringen på bebyggelsen i Oslogate 6 slik det er en rekke eksempler på i de forskjellige fasene, kan best tolkes som en tilpasning til gateløpet.

*Figur 179. Oversiktsplan Oslogate med feltene inntegnet og rekonstruert forløp av Nordre strete ut fra funn i grøften i Oslogate utgravd 1987-88. Etter Smestad 1991 s.9 og Schia 1991 s.178.*



3-Hvor langt tilbake kan gateløpet følges? Er det like gammelt som den eldste bebyggelsen på stedet, og er det spesielle topografiske forhold som gjør at det er lagt på dette stedet?

4-Er bygningene langs gateløpet konstruert på en spesiell måte og er det indikasjoner på deres funksjon i forskjellige perioder? Ut fra funnmateriale på "Mindets tomt" ser det ut til å være en forskyvning av boligfunksjoner i bygårdene fremover mot gaten fra rundt midten av 1200-tallet. Her ser disse husene ut til å ha hatt flere etasjer senest fra denne tiden.

5-Er metallbearbeidessporene i de eldste periodene konsentrert til tomt 3?

6-Hvor langt strekker det området seg som i Oslogate 6 er sterkt preget av skomakervirksomhet fra sent 1100-tall? Er det direkte sammenheng med læravfallslag funnet ved eldre gravninger på St. Halvards plass. Hvor langt mot N strekker dette området seg?

### **Preurban aktivitet**

Det ble ikke funnet ardspor i grøften. Dette kan indikere at åkeren ikke har strukket seg så langt mot V. I rutene Y-7, Y-8 og Y-9 ble det funnet grøftesystemer, groper og pelehuller i naturbakkensanden, men de kan best knyttes sammen med den eldste bymessige bebyggelsen på stedet. Høydekurvenes forløp viser at steril bakke har ligget noe dypere i grøften enn på feltet umiddelbart Ø for grøften. Det kan være at det har ligget en forsenkning her. Det sterkeste fallet er ca. 1:10 i rutene Z-7 til Z-8. Imidlertid er fallet sterkt også videre mot NV, ca. 1:15 både mot Oslogate 7 og Oslogate 3-feltene, og dette tyder på at det har vært en mer eller mindre jevn skråning.

### **Stretets forløp**

Ut fra funn av stokker og kavler i områder uten kraftige brannlag og ut fra forekomsten av flere NS-gående gjerder i de eldste periodene er det rekonstruert forløpet av en gate som etter alt å dømme kan identifiseres som middelalderens Nordre strete (Schia 1991:178) (figur C3.1). Stretet ser ut til å ha hatt omtrent samme beliggenhet gjennom alle periodene, men er forskjøvet noe mot V fra de eldste til de yngste periodene. I midtre del av grøften, i rutene Y-5-8 er det trolig bare små forskyvninger. Her er funnet gjerder og rester av bygninger V for stretet, mens levningene i østkant av stretet ikke er gravd ut, men ligger mellom grøften og Oslogate 6-feltet. I rutene Y-10-12 lengre N er det en mer markant forskyvning i de fasene som det er funnet levninger i. Det ser ut til at veien blir forskjøvet henimot 3 meter mot V. Denne forskyvningen har tidsmessig skjedd i løpet av 1100-tallet. Også lengst S er det en forskyvning, kanskje på 2,5-3m. Levningene er her mer sparsomme og strekker seg over lengre tid. Mest karakteristisk for stretet er dets buete forløp. Buen ser ut til å bli sterkere oppover i tiden, slik at gaten i N-enden av grøften peker mer mot V. Dette må skyldes forhold utenfor området, kanskje at det ble mer utnyttelse av arealene ned mot sjøen N i byen eller at tilknytningen til adkomsten til Nonneseter kloster på nordsiden av Hovinbekken ble endret.

Den buen som stretet beskriver passer godt til orienteringen av bebyggelsen på Oslogate 6-feltet. Det er også en tendens til at levningene lengst N i tomt 2 blir orientert mer rett ØV i brantrinn 2 og senere, mens orienteringen er mer VNV-ØSØ i brantrinn 1. Forandringen kommer først i levningene nærmest stretet. Imidlertid er det hele tiden en svak vifteform.

Bredden på gateløpet ser ut til å være ca. 2,5 m i 1100-tallsfasene og første del av 1200-tallet, noe bredere senere, ant. ca. 3 m. Anslagene er meget usikre fordi gateløpet er bredere enn grøften, slik at en av sidene alltid må interpoleres.

### **Det eldste stretet**

Det ser ut til at stretet eksisterer samtidig med den eldste bebyggelsen. Gjerder inntil stretet er plassert direkte oppå naturbakken (Smedstad 1991:51ff. Schia 1991:179ff.). Det eneste gjerdet helt V på vårt felt som er orientert NS er skigarden inntil tomt 1 i brantrinn 1. Det løper ØV og skiller tomt 1 og 2 for deretter å gjøre en vinkel mot N. Gjerdet (K 1643) tilhører de nest eldste levningene på stedet (fase 1.2). Skigarden kan være en fortsettelse av gjerdet

K69 fase 1.4, funnet i rute Y-11 i grøften. Mer rimelig er det at det er forskjellige gjerder, men at de har hatt samme funksjon, som avgrensning av tomter mot stretet. Naturtopografien tyder på at stretet ligger skrått på skråningen mot NV. Muligens har det vært en forsenkning her. Høydekotenes forløp kan også tolkes som rester av en åkerrein eller en svak hulveidannelse, men dette er så usikkert at det ikke kan tillegges noen vekt.

### **Bygningene inntil stretet**

Det ble på strekningen der grøften løp ved siden av Oslogate 6-feltet ikke funnet rester av bebyggelsen Ø for stretet, bortsett fra lengst i S. Her er det en del levninger i grøftetasene 1-7. Disse vil bli diskutert nedenfor under gravningene på St.Halvards plass. Ikke noen av disse bygningene har fortsatt i Oslogate 6. Derimot er store deler av bygningene som har stått inntil stretet funnet i nordre del av Oslogate 6. Det er mulig å anslå grovt den antatte bredden på bygningene i rutene Z-5 til Z-7 ut fra avstanden til det samtidige stretet.

### **Metallbearbeidelse**

Det ble funnet en del digler i grøften i området N for vårt felt, men disse er datert generelt til 1200-tall (Smedstad 1991:60). Noen fortsettelse av gropene assosiert med metallbearbeidelse er ikke funnet, trolig fordi området i grøften V for vår tomt 3 har vært gateløp alt på denne tiden og ikke en del av bygården.

### **Skomakervirksomhet**

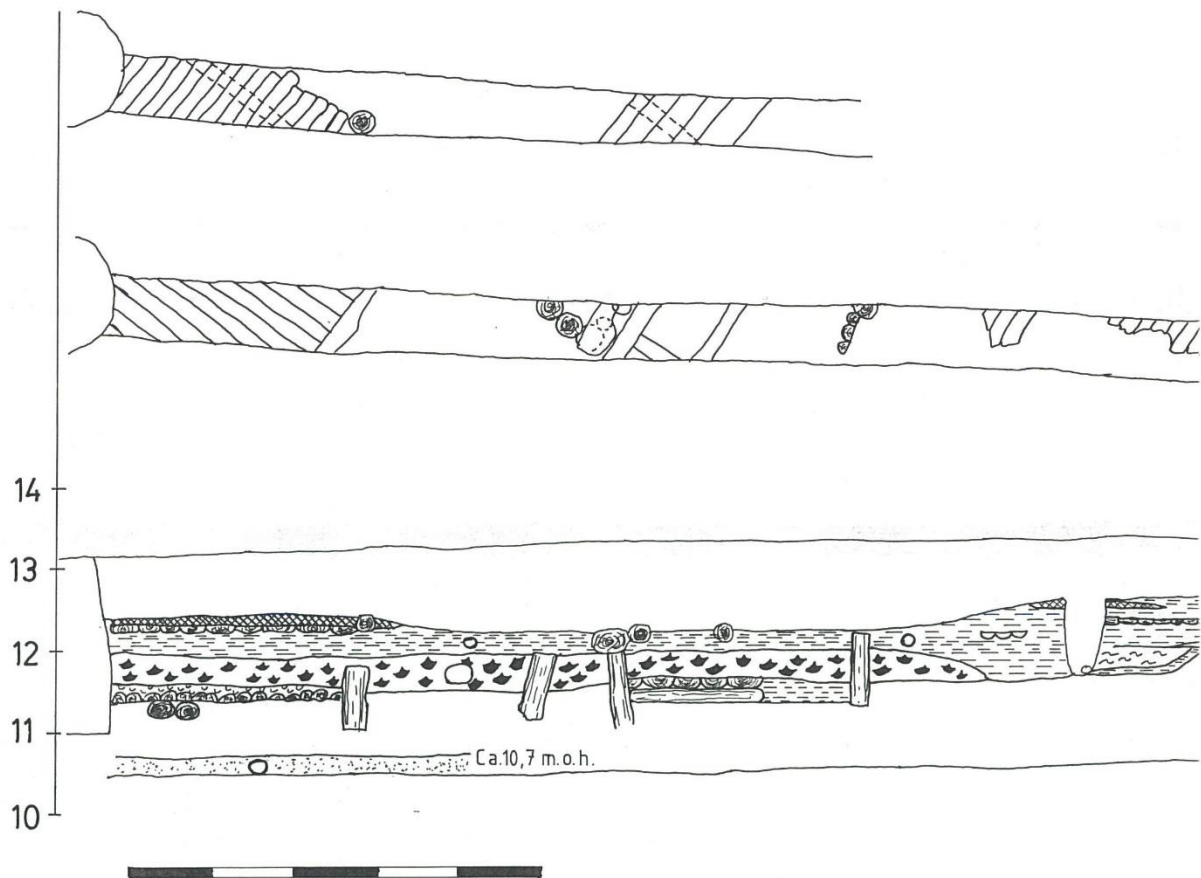
Det ble funnet store mengder lær i størstedelen av grøften og sammenhengende fra S-enden (Z-2) til og med rute Y-10 i N, dvs. langs hele lengden av Oslogate 6 og ytterligere ca.20m mot N (Smedstad 1991:55). Trolig tilsvarer dette i alt 6 tomter, de 5 i Oslogate 6, samt en tomt til mot N. Meget store konsentrasjoner av læravfall i 1200-tallslag var det særlig i denne nordligste delen, samt helt i S, tilsvarende våre tomter 4 og 5. At det ikke er funnet så meget læravfall i den midterste delen, kan ha sammenheng med stretets forløp og at grøften ikke omfattet areal av bygårdene Ø for stretet på strekningen mellom Z-4 og Y-9. Men det kan også hende at forskjellene er representative for aktiviteten i bygårdene Ø for stretet. Materialet fra Oslogate 6 vil her være mer informativt, mens materialet fra grøften viser den totale utstrekningen N-S av området med høymiddelaldersk lærbearbeiding.

## **C3.2 ST. HALVARDS PLOSS**

Det er gravet ved flere forskjellige anledninger på St. Halvards plass. Størst omfang har Gerhard Fischers utgravninger fra 1920-21 og 1926. Foruten store gravninger i flaten ble det gravet en kloakkgrøft i 32m lengde langs St. Halvards plass 1 og 2. Det foreligger både snitt-tegning og plantegning (**figur 180**). Mest iøynefallende er læravfallslaget som enkelte steder er opptil 60cm tykt. Det strekker seg i hele grøftens lengde, unntatt i et mindre parti. Det er ut fra Fischers tegninger rimelig å anta at det har vært et skille mellom tomter her. I så fall må det være S-grensen av tomt 5. Tomten blir da 17-18 m bred. Tomten S for denne må minst være 20 m bred, å dømme ut fra det ubrutte lærlaget. Samme lærlag finnes både i grøften Oslogate 2-8, i nedgravningen for en kum gravet i 1983 og deler av en grøft mellom Oslogate 6-feltet og kloakkgrøften undersøkt i 1990 (Rytter 1991, Wiberg 1991). Læravfallslaget ligger ca. 2 m under nåværende gateplan, bunnen ca. 0,9-1,0 m over naturbakken. I Fischers snitt er avstanden ned til "gruslag" (som kan være naturbakken) oppgitt til ca.0,8m. I Oslogate 6 er avstanden fra underkant ned til naturbakken ca. 1,2m.

Fischer omtaler deler av et snitt slik (dagbok 21/5-1926): "Overkanten av den rene grove sandbakken (grå med brune årer) ligger her på ca.+11.50. Over den er ca.40cm. ren mørk jordholdig sand, antagelig rest av markens nivå. Gresstorven er så antagelig i sin tid tatt av og der er påfylt et jevnt lag ca.20 cm. ren sand, delvis med leirete partier i." Ut fra forholdene i Oslogate 6 er det fristende å tolke de brune årene som ardsplor. Området som beskrives

ligger 25-30 m fra Oslogate 6. Dersom tolkningen er riktig, betyr det at området med åkerdrift har strukket seg over et område NS på minst 75 m.

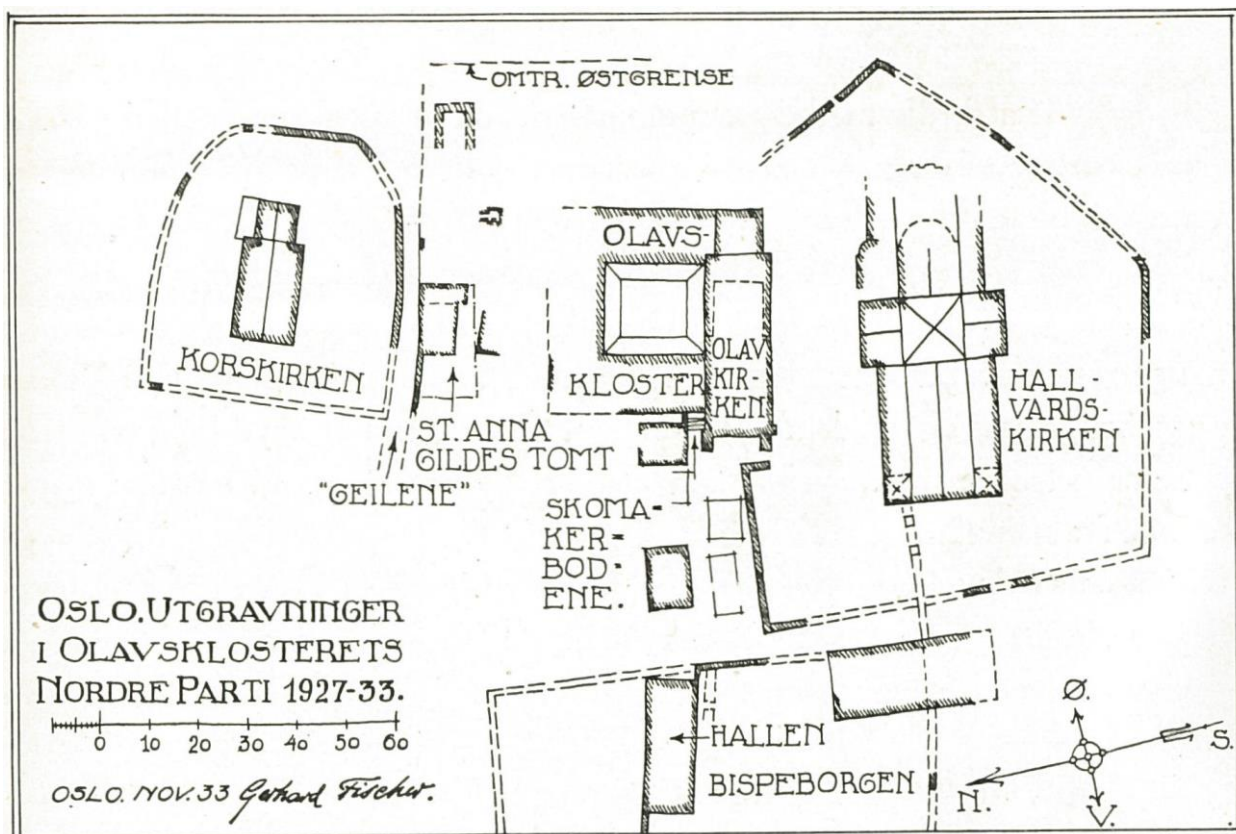


Figur 180. Fra Gerhard Fischers utgravninger av skomakerbodene i 1926. Nordre del av kloakkgrøft gravd i 32m lengde langs St.Halvards plass 1 og 2. Rentegnet og påsatt signaturer av Erik Schia i 1986. Plantegninger i to nivåer. Snitt-tegning med følgende lagrekkefølge lengst i nord, regnet ovenfra og ned: Brannlag, brolegning/gulv, flislag, lærlag, brolegning/gulv, matjord/flis, gruslag.

### C3.3 KORSKIRKEN, ST. ANNA GILDESTUE, GEILENE

Ved utgravningene i 1922 påviste Fischer ruinene av en steinkirke som han identifiserte som Korskirken. Senere forskning har ikke svekket denne identifiseringen. Fischer fant også deler av kirkegårdsmuren rundt kirken. Han har rekonstruert den i en bue rundt kirken i Ø og som en rett linje mot V. S for kirkegårdsmuren antar han at sagaenes Geilene har ligget. Mot S avgrenses denne av Olavsklosterets gjerde. Fischer mener å påvise tråkk på dette stedet "fra først av" og antar m.a.o. at det har gått et gammelt veifar her tilbake til tiden før denne delen av byen ble utbygget.

Fischer rekonstruerer gatenettet i Oslo omkring 1300-årene med dette gateløpet trukket ned til Nordre strete, gateløpet under dagens Oslogate. I de bevarte situasjonene, frem til 1200-tallet, er det på Oslogate 6-feltet ikke funnet noe som kan tolkes som rester etter et slikt gateløp. Fischer lar kirkegårdsmuren i V gå langs en rett linje, tolket ut fra en murstump lengst i NV. En kan tenke seg at det har gått et gateløp inntil og V for denne muren (Schia 1991:80, 93). Hvis dette gateløpet har fortsatt videre mot S i omtrent rett linje, vil det gå rett V for Olavsklosteret. Hvis tomtene på Oslogate 6-feltet har strukket seg fra Nordre strete til et slikt hypotetisk gateløp, vil de ha en lengde på ca. 45-50 m.



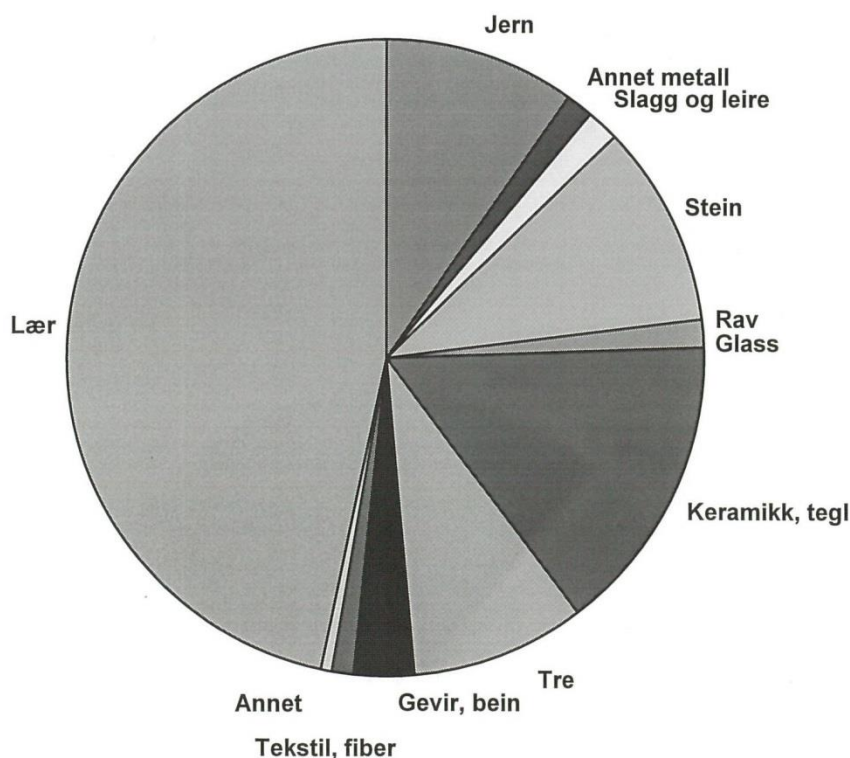
Figur 181. Korskirken, Geilene, Olavsklosteret m.m. Gerhard Fischers oversiktsplan over utgravninger i Olavsklosterets nordre parti 1927-33. Etter Fischer 1950 s.127.

## D. Datering, gjenstandsmaterialet

### D1. GJENSTANDSMATERIALET

#### D1.1 OVERSIKT

Antall gjenstander funnet ved utgravningene er meget stort, hele 23365 funn-nr. Av disse har 22513 kunnet kronologisk bestemmes. Spesielt stort er lærmaterialet. Av dette er det registrert 10650 funn-nr. Hvert funn-nr. har et eget tilvekstnr. i en fortløpende serie med bokstaven G, vanligvis kalt G-nr. Eller gnr. G står for Gamlebyen, og serien ble påbegynt i 1970. Av gjenstander av annet materiale er det registrert 11.900 funn-nr. Til sammen blir dette 22.550 funn-nr. Disse er funnet i løpet av tre år, fra 1987 til 1989 og har ett samlenummer for hvert av disse årene i Oldsaksamlingens tilvekst, 1987: 36828, 1988:37175, 1989:37509.



Som hovedregel er det en gjenstand pr. G-nr. Det eneste generelle unntaket er produksjonsavfall av lær og gevir. Det er funnet så store mengder læravfall at det ikke har vært kapasitet til å telle det, og det vil derfor som regel være mange enkeltstykker avfall for hvert G-nr. For andre gjenstander gjelder følgende regler: En gjenstand som består av flere deler eller som er fragmentert har samme G-nr.

*Figur 182. Oslogate 6. Relativ fordeling av gjenstander (G-nr.) av forskjellig materiale.*

Et unntak her er når de enkelte delene alt har fått forskjellige G-nr. ved katalogiseringen fordi det ikke ble erkjent at de hørte sammen. I noen tilfeller har det ved etterarbeidet vist seg at gjenstandsdeler som er gitt samme G-nr. ved feltkatalogiseringen ikke er fra samme gjenstand. Disse er da skilt ut ved en undernummerering med små bokstaver etter G-nr. Ved avsluttende gjennomgang av katalogiseringen vil antall gjenstander kunne regnes opp mer nøyaktig enn det har vært mulig i denne fremstillingen, ved å ta i bruk rubrikkene for antall gjenstander og antall fragmenter. Fordi gjenstandskatalogiseringen bare i liten grad er blitt kontrollert faglig, er det trolig en rekke forekomster av samme gjenstand med forskjellig G-nr. som ikke er registrert.

Det er i alt fremgravd ca. 1350 m<sup>3</sup> masse kulturjord. I snitt blir dette ca. 17 gjenstander eller G-nr. pr. m<sup>3</sup>. Dette er noe mer enn på "Mindets tomt/Søndre felt" der det er funnet ca. 14 gjenstander pr. m<sup>3</sup>. Forskjellen skyldes mengden med lær fra Oslogate 6. Ser vi bort fra læret, blir funnfrekvensen omtrent den samme på de to utgravningsområdene. Keramikk er den nest tallrike materialgruppen, foran stein, jern, tre og gevir/bein (**tabell D1, figur 182**).

Materiale	Ant.nr.	pr. m <sup>3</sup>	%	% utenom lær
Jern:	2169	1,6	9,6%	18,3%
Annet metall:	280	0,2	1,2%	2,4%
Slagg og leire:	415	0,3	1,8%	3,5%
Stein:	2243	1,7	9,9%	18,9%
Rav:	32	0,02	0,1%	0,3%
Glass:	290	0,2	1,3%	2,4%
Keramikk, tegl:	3417	2,5	15,2%	28,9%
Tre:	1986	1,5	8,8%	16,8%
Gevir, bein, m.m.:	640	0,5	2,8%	5,4%
Tekstil, fiber:	286	0,2	1,2%	2,4%
Annet:	80	0,06	0,4%	0,7%
Lær:	10400	7,7	47,2%	
<b>SUM:</b>	<b>22550</b>	<b>16,5</b>	<b>100,0%</b>	<b>100,0%</b>

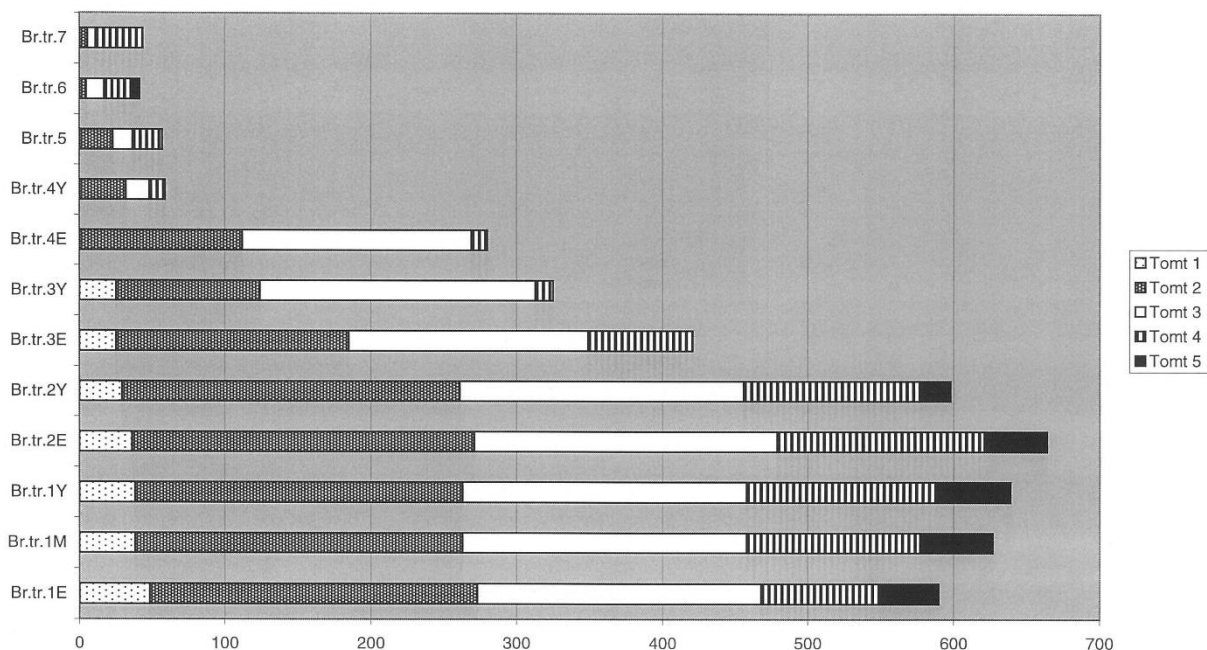
Tabell D1 Oversikt over gjenstandsmaterialet. Gnr. Fordelt på materialgrupper.

## D1.2 FORDELING AV GJENSTANDENE I TID OG ROM

### 1.2.1 Fordeling i tid

Gjenstandene er ikke fordelt jevnt i tid (**tabell D2**). Det er klart flest gjenstander funnet i brantrinn 2, 3 og 4. Av disse har brantrinn 2 og 3 de største funnmengdene. Brantrinn 5 – 7 har få funn. Fordelingen på tomter er også skjev. Skjevhetene kan skyldes både utgravd areal, bevaringsforhold, avfallsdeponering i middelalderen og aktivitetsnivå. Til en viss grad kan også variasjoner i innsamling ha forekommet, men dette har neppe gitt særlig store utslag.

Oslogate 6. Utgravd areal i m<sup>2</sup>



Figur 183. Utgravd areal i Oslogate 6 i de enkelte brantrinn. E = eldre, Y = yngre. På tomt 1 og 5 er levningene fra de øvre brantrinnene fjernet.



	Tomt 1	Tomt 2	Tomt 3	Tomt 4	Tomt 5	Sum brantr.	Totalt antall
Branntrinn							
Uten brantr.							876
Br.8/NT							111
Br.7-8							280
Br.7		2	20	546		568	568
Br.6-7							1
Br.6		17	30	56	0	103	103
Br.5-7							16
Br.5		64	111	47		222	222
Br.4-5							71
Br.4		2639	1409	173		4221	4257
Br.3-4							1200
Br.3		2751	2274	657		5682	6353
Br.2-3							958
Br.2	111	1168	2374	2161	88	5902	6238
Br.1-2							103
Br.1	174	451	594	205	18	1442	1494
Før br.-Br.1							3
Før brann							24
Usikker br.							487
Sum total	<b>285</b>	<b>7092</b>	<b>6812</b>	<b>3845</b>	<b>106</b>	<b>18140</b>	<b>23365</b>

Tabell D2 Gjenstander (G-nr.) fordelt på brantrinn og på tomter.

### 1.2.2 Fordeling i rom

Utgravd areal for de enkelte brantrinn varierer sterkt. Dette skyldes først og fremst ødeleggelser pga. yngre nedgravninger. Det er regnet ut nettoareal for hvert brantrinn (**figur 183**). Foruten yngre nedgravninger er det også trukket fra ikke utgravd areal, markert med sekundær-signatur på plantegningene, bl.a. noen profiler. I brantrinn 1 og de preurbane fasene ble enkelte områder ikke helt gravd ned til steril bakke, mens det i brantrinn 2 ble gravet over hele feltet. I eldste del av dette brantrinnet finnes det største arealet utgravde kulturlag, hele 664 m<sup>2</sup>. Moderne nedgravninger har ødelagt store arealer lengst i nord og syd, ned til og med brantrinn 3. I brantrinn 4 har det skjedd en kraftig desimering av kulturlagene, slik at det i den øverste, brente situasjonen i dette brantrinnet bare er igjen små områder, til sammen ca. 60 m<sup>2</sup>. Omtrent det samme eller mindre areal er bevart og utgravde i de yngre brantrinnene.

Pga. det ulike omfanget av moderne ødeleggelser på utgravningsfeltet er det store variasjoner mellom de enkelte tomtenes gjennom tiden, selv om tomtegrensene i stor grad har vært stabile. **Tabell D2** viser fordelingen over tid. Tomt 1 og 5 er bare mindre deler av tomter og er også ødelagt av moderne nedgravninger i de yngre brantrinnene. Det ikke samlet inn funn fra tomt 5 over brann 2. Av tomt 1 er det lite bevart av brantrinn 3 og ingen ting av brantrinn 4 og yngre. Mindre er bevart av tomt 4 enn av tomt 2 og 3 i brantrinn 4 og over. For beregningene er hele brantrinn en for grov regneenhet, fordi undersøkt areal ofte er mindre i toppen av et brantrinn enn i bunnen. Direkte bruk av det enkelte jordlags utstrekning og inndeling i faser ville trolig kunne gi nøyaktigere grunnlag for å regne ut funnfrekvenser.

	Tomt 1	Tomt 2	Tomt 3	Tomt 4	Tomt 5
Br.tr.7	0	5,5	5,5	36,5	0
Br.tr.6	0	4,5	12,5	19,5	5
Br.tr.5	0	23	13,5	27,5	0
Br.tr.4Y	0	32	16	11	0
Br.tr.4E	0	112	157	11	0
Br.tr.3Y	25	99	189	12	0
Br.tr.3E	25	160	164	72	0
Br.tr.2Y	29	232	195	122	20
Br.tr.2E	36	235	208	142	43
Br.tr.1Y	38	225	195	131	50
Br.tr.1M	38	225	195	119	50
Br.tr.1E	48	225	195	82	40

Tabell D3. Utgravd areal for de forskjellige brantrinn (underinndeling i eldre og yngre) og fordelt på tomter.

	Tomt 1	Tomt 2	Tomt 3	Tomt 4	Tomt 5
Br.tr.7		0,4	3,6	15	
Br.tr.6		3,8	2,4	2,9	
Br.tr.5		2,8	8,2	1,7	
Br.tr.4Y		82,5	88,1	15,7	
Br.tr.4E		23,6	9	15,7	
Br.tr.3Y		27,8	13,9	54,8	
Br.tr.3E		17,2	12	9,1	
Br.tr.2Y	3,8	5	11,8	17,7	4,4
Br.tr.2E	3,1	5		15,2	2
Br.tr.1M	4,5	2	3	1,7	0,5

Tabell D4. Antall gjenstander (G-nr.) per m<sup>2</sup> utgravd areal. Antall funn per brantrinn er for brantrinn 2 - 4 fordelt på antall m<sup>2</sup> i yngste og eldste del av brantrinnet. Det korrekte vil være en verdi et sted mellom disse ytterpunktene. Funn som har usikker brannlagsrelasjon er ikke tatt med.

Hvis vi ser på antall registrerte funn-nr. på hele feltet for hvert brantrinn og tar i betraktning utgravd areal, blir det en sterk økning fra brantrinn 1 og frem til og med brantrinn 4, mens det er en nedgang i brantrinn 5 og 6. Økningen er fra vel 2 gjenstander pr. m<sup>2</sup> i brantrinn 1 til rundt 17 pr. m<sup>2</sup> i brantrinn 3 og ca. 20 eller mer pr. m<sup>2</sup> i brantrinn 4 og ned igjen til vel 3 pr. m<sup>2</sup> i brantrinn 5 og 2 i brantrinn 6. I brantrinn 7 er antallet igjen noe høyere, ca. 12 pr. m<sup>2</sup>. Den store økningen har i stor grad sammenheng med bevaringsforholdene. Nedgangen i brantrinn 5 og 6 skyldes trolig at organisk materiale er dårlig bevart i disse lagene (se nedenfor kap. 1.4.2). I brantrinn 7 kommer det inn mer keramikk. Brantrinn 1 har noe dårligere bevaringsforhold enn brantrinn 2 og 3, men økningen frem til brantrinn 4 må særlig skyldes øket deponering av lær og læravfall, muligens også keramikk. Fordelt på tomtene blir tendensen langt mer uklar. Enkelte tomter synes å være overrepresenterte, andre underrepresenterte i visse brantrinn. Dette kan både skyldes aktivitetene på stedet, bevaringsforholdene og karakteren av de bevarte lagene. Dette bør klart undersøkes nærmere, særlig sett i relasjon til de enkelte lag.

### 1.2.3 Bevaringsforhold

Funnfrekvensen av materialgrupper som krever spesielle oppbevaringsforhold i jorden gir i seg selv en god pekepinn om bevaringsforholdene. Mest utsatt er organisk materiale, særlig lær, dernest tre og tekstil. For å kunne oppbevares over så lang tid, må de ha vært tildekket raskt ved deponeringen, fuktigheten må ha vært høy, og først og fremst må det ha vært liten

oksygentilgang. Dette hindrer forråtnelse. Best er helt anaerobe forhold. I praksis viste oppbevaringsforholdene seg å være gode der hvor gjenstandene og trekonstruksjonene lå under det som ble oppfattet som normal grunnvannstand. Det var sammensynkninger inntil moderne bygninger med kjellere og inntil moderne vann- og kloakkledninger. Gevir- og beinmateriale krever ikke så gode oppbevaringsforhold som f.eks. tre, men det er uklart hvor stor del av dette materialet som er blitt borte i de øvre brantrinnene. Mens det i brantrinn 3 er 3 ganger så meget gjenstander av tre som av gevir og bein, er antallet i brantrinn 4 nær det samme og i brantrinn 5 bare tredjeparten. Her er imidlertid tallene svært små, henholdsvis 2 tregjenstander og 6 av gevir eller bein.

For metaller er også anaerobe forhold gunstige. I de underste lagene er det på en del jerngjenstander dannet et stabilt beskyttende lag som følge av kjemisk reaksjon med fosfor m.m. Disse er derfor spesielt godt bevart. Tørre omgivelser ser også ut til å ha vært gunstig. I yngre lag er en del jern funnet i brannlag eller har vært brannskadd. Jordlag med humusdannelse pga. sterkt lufttilgang ser ut til å ha påvirket metallgjenstandene negativt, og trolig er svært mange korrodert bort i de øvre brantrinnene. At det er relativt flest jerngjenstander i de øverste brantrinnene, også i forhold til gjenstander av keramikk og stein, kan skyldes reell økning i deponering av jern

Keramikk og stein viser ingen særlige tegn på korrosjon. Glass er også rimelig godt bevart. Variasjonene i mengden av disse materialgruppene må derfor for det meste skyldes forhold i middelalderen.

## **D1.3 DE ENKELTE MATERIALGRUPPENE**

### **1.3.1 Jern**

Det er funnet meget jern, hele 2169 funn-nr. Mest er det funnet i brantrinn 2. Tar vi hensyn til arealet, er det imidlertid stort sett en jevn økning fra brantrinn 1 til brantrinn 7. I brantrinn 1 er det funnet bare i snitt 1/2 jerngjenstand pr. m<sup>2</sup>, mens det i brantrinn 2 er funnet 1 jerngjenstand pr. m<sup>2</sup>. I brantrinn 5 er det funnet 2 jerngjenstander pr. m<sup>2</sup>. I nyere tids lag er det enda mer. Økningen av jern kan være reell og skyldes mer bruk av jern i løpet av middelalderen. Bevaringsforholdene kan ikke forklare en slik utvikling. De var snarere best i de dypeste lagene.

### **1.3.2 Annet metall**

Gjenstander av kobber og kobberlegering, i alt 196, har en annen kronologisk fordeling enn jern. Det er funnet mest i brantrinn 4, i alt 47, dvs. mellom 0,2 og 0,8 gjenstander pr. m<sup>2</sup>, alt etter som det regnes med største eller minste utstrekning av lagene i dette brantrinnet. I de yngre brantrinnene er det rundt 0,3 gjenstander pr. m<sup>2</sup>, mens det i de eldre er langt færre. Dette tyder på en økende bruk av slikt metall.

Det er funnet bare 55 gjenstander av bly. De fordeler seg på brantrinnene omtrent som jern, men bare 2 er fra brantrinn 1. Sølv og gull er funnet i så små mengder at det ikke gir noen mening å regne statistikk på disse materialgruppene.

### **1.3.3 Slagg, varmpåvirket og ubrent leire**

Det er samlet inn 301 gjenstander rubrisert som slagg. Det er tvilsomt om alle disse skriver seg fra metallvirksomhet. Imidlertid er langt de fleste fra brantrinn 1, der vi har funnet rester av bearbeiding av metall, særlig i vestre deler av tomt 3. Også varmpåvirket leire, f.eks. brent leirklining, er det funnet mest av i brantrinn 1. En del av dette er tolket som rester av ovnsforing i ovner for metallbearbeiding. En mer jevn fordeling har gjenstander av tørket leire, som vevlodd og sneller til håndtein.

### 1.3.4 Keramikk, tegl

Det er skilt ut leirgods, protostentøy, nesten stentøy, stentøy, fajanse, porselen og hvitgods som egne materialgrupper for leirkar. Med hvitgods menes nyere tids hardbrente leirgodstyper som flint, steingods, creamware etc. Enkelte gjenstandsgrupper som ikke er kar, bl.a. perler, har også fått materialbetegnelsen leirgods. Tegl er brukt som egen betegnelse på bygningsstein, takstein og fliser. Kritt Piper er skilt ut som en egen gruppe.

Klart flest registrerte gjenstander er det av leirgods med 2761 funn-nr. (gnr.) fra stratigrafiske lag. Langt mindre grupper er protostentøy, nesten stentøy og stentøy. Hvis vi ser på fordelingen over tid, tilsvarer denne grovt sett fordelingen ved andre utgravningsfelt i Gamlebyen. I branntrepp 1 er det registrert bare 21 gnr. 5 av disse er digler, slik at det bare er 16 fra leirkar til husholdningsbruk, eller under 0,5% av det totale leirkarmaterialet fra middelalderlag. Prosentandelen er omtrent den samme for leirkarmaterialet fra "Søndre felt" (1741). Det har tidligere vært hevdet at det var svært lite leirkar i bruk i Oslo på 1000-tallet og tidlig 1100-tall. At tallene er like lave på Oslogate 6-feltet som på "Søndre felt", kan indikere høy alder. Spørsmålet om datering av brann 1 vil bli diskutert i kap. 1.4.2. Antall gnr. keramikk stiger sterkt frem til branntrepp 4 der det er funnet mest både av leirgods (935 gnr.), nesten stentøy (80 gnr.) og stentøy (94 gnr.). Til sammen er det i dette branntreppet funnet 4 gnr. pr. m<sup>2</sup> regnet etter største areal, slik det er i de eldste situasjonene i branntreppet og nesten 18 gnr. pr. m<sup>2</sup> hvis vi skal gå ut fra det som er bevart av den brennte situasjonen. I branntrepp 5 og 6 er mengden pr. flateenhet sunket til under 1 pr. m<sup>2</sup>. I nyere tids lag stiger det igjen. I branntrepp 7 er det over 6 pr. m<sup>2</sup>.

Ser vi på andelen av keramikk i forhold til andre materialgrupper, får vi en lignende utvikling. I branntrepp 3 er andelen over 22% og i branntrepp 4 hele 48% av antall gnr. utenom lær. Ingen andre materialgrupper har sitt største antall i branntrepp 4, og det er grunn til å anta at det for keramikken gjenspeiler stor bruk av keramikk i denne tiden. Imidlertid er det i branntrepp 4 relativt dårlige bevaringsforhold for organisk materiale, slik at konklusjonene når det gjelder mengden kar av keramikk i forhold til kar av annet materiale ikke bør trekkes for langt. I branntrepp 5 og 6 er andelen keramikk av totalt antall materiale utenom lær nede i rundt 20% igjen, mens den stiger til vel 50% i branntrepp 7 fra nyere tid.

Tegl er ved katalogiseringen ikke skilt skarpt nok fra brennt leire. Av de 190 gnr. med tegl er vel halvdel fra branntrepp 3 og det er også hele 37 fra branntrepp 2. Dette synes svært tidlig og kan skyldes upresis terminologi ved katalogiseringen eller uklarhet i stratigrafien. Ved utgravningene ble det lagt vekt på å samle inn mulig tegl fra tidlig 1200-tall og eldre, ut fra ønsket om å finne ut av tidlig bruk av tegl i middelalder-Oslo. Det er ikke funnet levninger av bygninger med teglkonstruksjoner eldre enn branntrepp 4.

### 1.3.5 Glass

Mest glass er det funnet i nyere tids lag, branntrepp 7, men det er også funnet mange i branntrepp 2, 3 og 4. De sistnevnte er både kar av glass og planglass, derav også flere med malt dekor. I branntrepp 1 er det funnet flere glassperler.

### 1.3.6 Stein

Denne materialgruppen er i liten grad oppdelt i forskjellige bergarter ved katalogiseringen. Først og fremst er flint og kleberstein skilt ut, i noen grad også skifer, slik som i baksteheller. Siden stein er svært lite påvirket av nedbrytningsprosessene i jorden, er denne materialgruppen interessant som en indikator på gjenstandsmengde og funnfrekvens. Imidlertid er det også klare kronologiske forandringer. F.eks. er det bare 1 bit av skifer i branntrepp 1, tolket som bakstehelle, mens slike blir langt vanligere i de senere branntreppene. Det er forholdsvis mest flint i branntrepp 1, nesten 10% av samtlige funn utenom lær, mens det er mindre i branntrepp 2-4, 4-5% av samtlige funn unntatt lær. Klebermaterialet er forholdsvis størst i branntrepp 1 og 2, mens det minsker i forhold til andre

funngrupper i branntrekk 3 og 4. Dette kan tyde på en reell nedgang. Av det øvrige steinmaterialet er det forholdsvis flest i branntrekk 2-4. Bakstehellene er klart flest i branntrekk 4, mens brynene har en mere jevn fordeling.

Hvis vi ser på funnfrekvensen pr. m<sup>2</sup>, er denne for steinmaterialet under ett jevnt økende fra ca. 0,5 funn-nr. pr. m<sup>2</sup> i branntrekk 1 til 1,5 funn-nr. eller mer i branntrekk 4. I branntrekk 5 er frekvensen omtrent som i branntrekk 1. Denne tilbakegangen kan ikke skyldes bevaringsforhold, men kan ha med den sterke forstyrrelsen av lagene i branntrekk 5 å gjøre. De lagene som er representert i flaten behøver ikke å representere så lange tidsperioder. Hvis vi ser på andelen av stein i forhold til andre funn med unntak av lær, er det imidlertid en klar tilbakegang. Mens stein utgjør ca. 25% av funnene i branntrekk 1, er andelen ca. 14% i branntrekk 5 og under 5% i branntrekk 7.

Rav er forholdsvis sjelden, men i branntrekk 2 er det funnet hele 24 biter.

### **1.3.7 Horn, bein, gevir**

Det er i liten grad skilt mellom disse materialkategoriene ved feltkatalogiseringen. Det er ikke rimelig at det blant materialet er horn fra f.eks. storfe eller geit. Mesteparten er gevir, trolig fra reinsdyr. En del er bein. Bein og gevir er mindre utsatt for opprøtning enn annet organisk materiale, men det er allikevel en klar nedgang i antall, fra 5-8% av det totale materialet utenom lær i branntrekk 1-4 og ned i 1-2% i de yngre branntrekkene. Dette kan også ha med overgang fra gevir til mindre bestandig horn å gjøre. Det er funnet relativt lite avfall fra arbeider i gevir og bein. Mest er det i branntrekk 3 og 4 der det er funnet noen små konsentrasjoner i tomt 2 og 3. Mest er det av gevir, men i branntrekk 3 og 4 er det også bein. En god illustrasjon på fordelingen over tid gir kammene. Det er ikke funnet noen i branntrekk 6, og en kam som vel er sekundær i branntrekk 7 eller 8. I de øvrige branntrekkene er det en jevn økning fra branntrekk 1 til branntrekk 4, der det er funnet over 15 kammer pr. utgravd 100m<sup>2</sup>. I branntrekk 5 er det en nedgang. Denne skyldes trolig bevaringsforholdene. Målt i forhold til utgravd areal er imidlertid antallet større i branntrekk 5 enn i branntrekk 1 og 2 (se tabell). Sett i forhold til totalt antall gjenstander utenom lær er imidlertid andelen kammer ganske konstant gjennom alle branntrekkene, mellom 1 og 2% av det totale antall funn-nr.

### **1.3.8 Tre**

Tre er en av de største materialgruppene med hele 2012 funn-nr. fra stratigrafisk bestemte lag. Det er nesten ikke funnet tregjenstander over brann 4. Dette skyldes de dårlige bevaringsforholdene for organisk materiale i de øvre lagene. Bevaringsforholdene er sikkert også grunnen til at det i branntrekk 4 er det relativt få tregjenstander i forhold til annet materiale. Allikevel er det flere tregjenstander pr. m<sup>2</sup> i dette branntrekket (ca. 0,7 eller mer) enn i branntrekk 1 (ca. 0,4 pr. m<sup>2</sup>). I prosent av det totale gjenstandsmaterialet utenom lær utgjør tre ca. 8% i branntrekk 4, mens det utgjør rundt 20% av materialet utenom lær i branntrekk 1-3, og aller mest både absolutt og relativt i branntrekk 2.

Det er ikke gjort vedartsbestemmelse av tregjenstandene så langt. Trematerialet er stort og for det meste godt bevart. Det er gjort funn av dreieavfall og emner som viser at det har vært laget gjenstander på stedet. De fleste funnkategorier er representert, slik som redskaper til husdyrhold, jordbruk og til fiske, tekstilredskaper, husholdningsredskaper og forskjellige kar, både bordkar og oppbevaringskar, leker, videre gjenstander brukt i forbindelse med tauverk, samt bygningsdetaljer og deler av båter. Materialet vil ha stor verdi i funksjonsanalysene.

### **1.3.9 Tekstil, fiber**

286 gnr. er katalogisert som tekstil eller fiber i tau o.l. Mens fibermaterialet utenom tekstiler er mest vanlig i branntrekk 3-4, viser tekstilmaterialet, trolig ull, en fordeling omtrent som trematerialet. Det er relativt færre stykker fra branntrekk 1 enn fra branntrekk 2-3.

### 1.3.10 Lær

Lær utgjør den langt største funngruppen med nesten 50% av det totale gjenstandsmaterialet, regnet etter funn-nr. (10150). For gjenstander som sko, slirer og punger osv er det gitt ett gnr. til hver gjenstand, som så kan bestå av en eller flere deler og fragmenter. For læravfall er det gitt samlenr. til flere fragmenter når disse er funnet i samme lag og i samme m<sup>2</sup>-rute. I svært mange tilfeller er det gitt ett gnr. for en hel pose på 1 eller 2 liter, full med læravfall, opptil 350 biter. Enkelbitene ble ikke blitt tellet opp ved katalogiseringen, men mesteparten i etterhånd (sml. Tørhaug 1998). Ved sammenligning mellom branntrekk, tomter etc. vil denne forenklingen ikke ha avgjørende betydning, men det gir selvsagt ikke noe korrekt bilde av det reelle antallet biter.

Fordelingen av lærmaterialet over tid skulle teoretisk ha nær sammenheng med utgravd areal og bevaringsforhold. Det ville være rimelig om branntrekk 2 hadde flest funn. Dette er ikke tilfelle. Flest funn er det i branntrekk 3. Også branntrekk 4 har en hel del lær, ca. 60% av mengden i branntrekk 2. Til sammenligning er antallet tregjenstander i branntrekk 4 under halvparten av antallet i branntrekk 3, og disse utgjør rundt 60% av antallet i branntrekk 2 som har flest. Dette tyder på at mengden som ble kastet i området har økt sammenlignet med mengden av andre gjenstander av organisk materiale som lett kan råtne. At det er så få lærfunn fra branntrekk 1, kan heller ikke skyldes bare bevaringsforholdene, hvis vi sammenligner med antall tregjenstander. Muligens kan det ha sammenheng med området funksjon, evt. med demografiske forhold. Mest sannsynlig har det med produksjon av lærgjenstander å gjøre.

Læravfall etter produksjon av gjenstander, særlig sko, er den største gruppen med vel 50% av funn-numrene. Flest er det av lærbiter som er kuttet på alle sider, kalt skre (læravfall kategori 3). Det er mest av slikt læravfall i branntrekk 3, noe mindre i branntrekk 2. I dette branntrekket er det særlig de øverste lagene som har funn, og mest i tomt 3 og 4. Også i branntrekk 4 er det læravfall, men mindre enn i branntrekk 3. Dette må skyldes både mindre areal og ikke minst dårligere bevaringsforhold. Av det totale lærmaterialet utgjør læravfallet en noe større andel enn i de eldre branntrekkene. I branntrekk 1 er det nesten ikke funnet læravfall. Læravfallet i tomt 2 og 3 er gjennomgått av Vanja Tørhaug i forbindelse med en hovedoppgave i arkeologi (Tørhaug 1998).

Sko og støvler utgjør ca. 42% av lærmaterialet. Slirer, punger, votter utgjør under 1%. Det øvrige materialet er foreløpig bestemt som ukjent, i alt ca. 5%. Skomaterialet fordeler seg kronologisk omtrent som læravfallet. Regnet i antall gnr. er det 4000 i alt. Flest er funnet i branntrekk 3, slik som læravfallet. I branntrekk 1 er det bare funnet 64 sko eller deler av sko. Skoene er typebestemt av Oddlaug Marstein ut fra Erik Schias typologiske skjema (Schia 1987A:336 ff.).

## D1.4 GJENSTANDENES FUNKSJON

18.366 av de 23.372 gjenstandene fra Oslogate 6 (funn-nr.) er funksjonsbestemt. En samlet oversikt over materialet viser at gjenstander fra noen typer funksjoner dominerer, mens det er funnet svært få gjenstander fra andre. Årsakene til dette ligger ikke bare i hva slags funksjoner som virkelig har foregått på stedet i forskjellige perioder av middelalderen. Vel så store utslag gir forhold som livslengde, fragmenteringsgrad, holdbarhet og gjenbruk. Det er spesielt store forskjeller mellom gjenstander som har vært brukt og levninger fra produksjon, slik som f.eks. læravfall (Molaug 1998A, 1999). Mange av forskjellene blir klarere ved en oppdeling av materialet i tid, det vil bli gjort et forsøk på tolkning av forskjeller mellom branntrekk og større perioder nedenfor. Også funksjonsforskjeller i rom er interessante, og det vil bli gjort et forsøk på å sammenligne de utsnittene av bygårder som er representert i utgravningsfeltet og også deler av bygårdene. Omvendt gir funksjons- og aktivitetsanalyse



<b>1.HUS/HUSHOLD</b>	<b>A Matlaging/forråd/bord</b>	1 Matlaging 2 Forråd 3 Bord 4 Meieriredskap (sml.4)
	<b>B Husdeler/inventar</b>	1 Husdeler 2 Faste deler av hus 3 Løst inventar
	<b>C Personlig utstyr</b>	1 Klær, sko, draktdeler, smykker 2 Utstyr 3 Hygiene
	<b>D Spill/lek</b>	1 Spill 2 Sport 3 Leker
	<b>E Ildslagning</b>	
	<b>F Uspesifisert</b>	
<b>2 HÅNDVERK</b>	<b>A Tekstil</b>	1 Produksjon av stoff 2 Sying, tilskjæring etc. 3 Vasking, stryking
	<b>B Lær</b>	1 Verktøy 2 Halvfabrikata 3 Læravfall
	<b>C Bein/gevir/tann</b>	1 Verktøy 2 Halvfabrikata 3 Avfall
	<b>D Metall</b>	1 Redskap 2 Råmateriale, halvfabrikata 3 Avfall, slagg
	<b>E Tre</b>	1 Verktøy 2 Halvfabrikat 3 Avfall
	<b>F Uspesifisert verktøy/redskap</b>	
	<b>G Bryne</b>	
	<b>H Stein</b>	1 Redskap 2 Emne 3 Avfall
<b>3 HANDEL</b>	<b>A Mynt</b> <b>B Måle/veierredskap</b> <b>C Plombe, merkelapp</b>	
<b>4 JORDBRUK/FEHOLD</b>	<b>A Jordbruk/Fehold</b>	1 Jordbearbeiding 2 Fehold 3 Høsting 4 Trekkutstyr, slede, vogn
<b>5 MARITIM VIRKSOMHET</b>	<b>A Fiskeutstyr</b>	1 Snørefiske 2 Garnfiske 3 Vadbein
	<b>B Båt</b>	
<b>6 JAKT, VÅPEN, HESTEUTSTYR</b>	<b>A Hesteutstyr</b> <b>B Våpen</b>	
<b>7 ÅNDELIG VIRKSOMHET</b>	<b>A Runer</b> <b>B Musikkinstrument</b> <b>C Religion/Tro, overtro</b>	1 Kristen 2 Overtro
	<b>D Skriftinstrument</b> <b>E Latinsk innskrift</b>	

Figur 184. Skjema over funksjonsinndeling. Skjemaet er basert på Sæbjørg W. Nordeide med justeringer av Eli Ulriksen (Ulriksen 1995). Etter Molaug 1999.

muligheter til å sammenligne utgravningsområdet med andre utgravningsområder i middelalderbyen og derved også vurdere evt. forskjeller mellom bydeler i Oslo. Denne problematikken vil også bli tatt opp i kapittel E nedenfor.

Funksjonsbestemmelsen er gjort etter samme system som Eli Ulriksen har fulgt ved bearbeidelse av Nordre feltdel i Tønsberg (Ulriksen 1996, Molaug 1998B:37, Molaug og Ulriksen 2002:34) (**figur 184**). Denne bygger i alt vesentlig på funksjonsinndelingen gjort ved Folkebibliotekstomten i Trondheim (Nordeide 1989). Det er gjort en grovinndeling i 7 hovedgrupper. Disse er i sin tur inndelt i grupper og i undergrupper, dvs. i alt 3 nivåer. Et slikt hierarkisk system fanger ikke opp gjenstander som har hatt flere funksjoner i løpet av sin levetid, og det er også problematisk at en rekke gjenstander ikke kan funksjonsbestemmes nøyaktig eller er multifunksjonelle, f.eks. kniver.

#### **1.4.1 Materialoversikt**

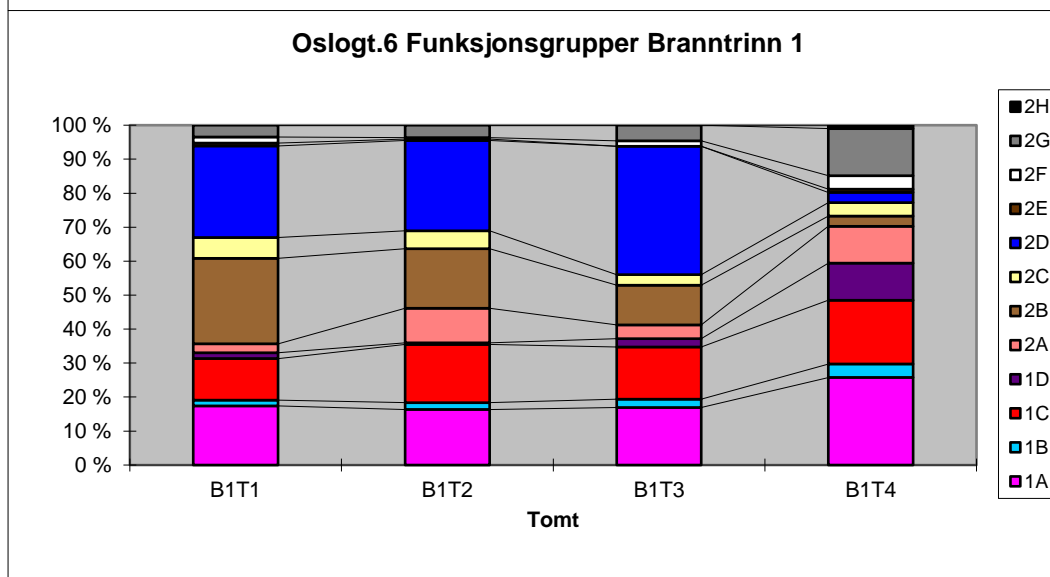
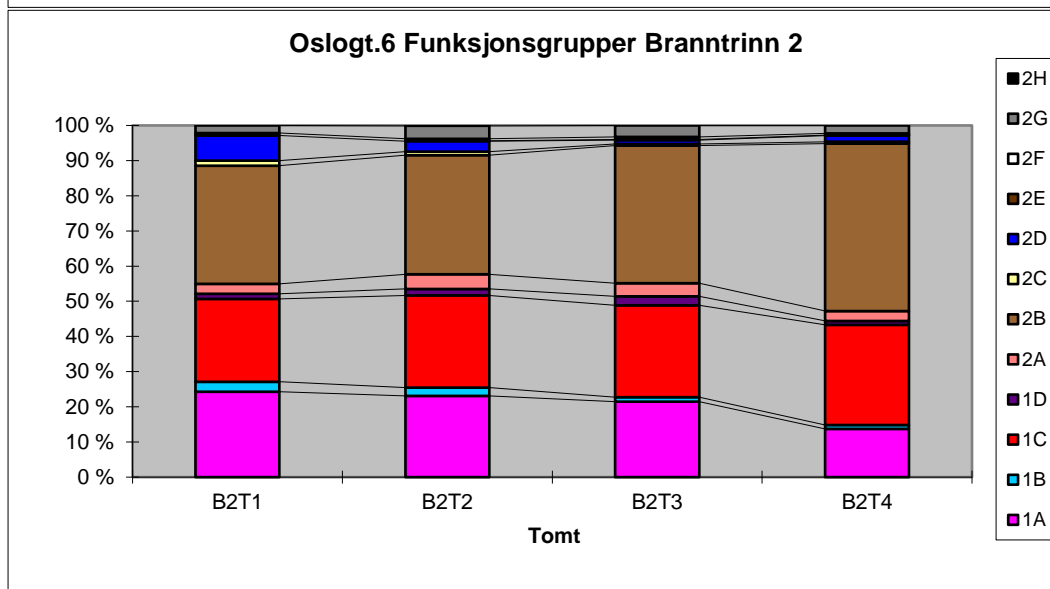
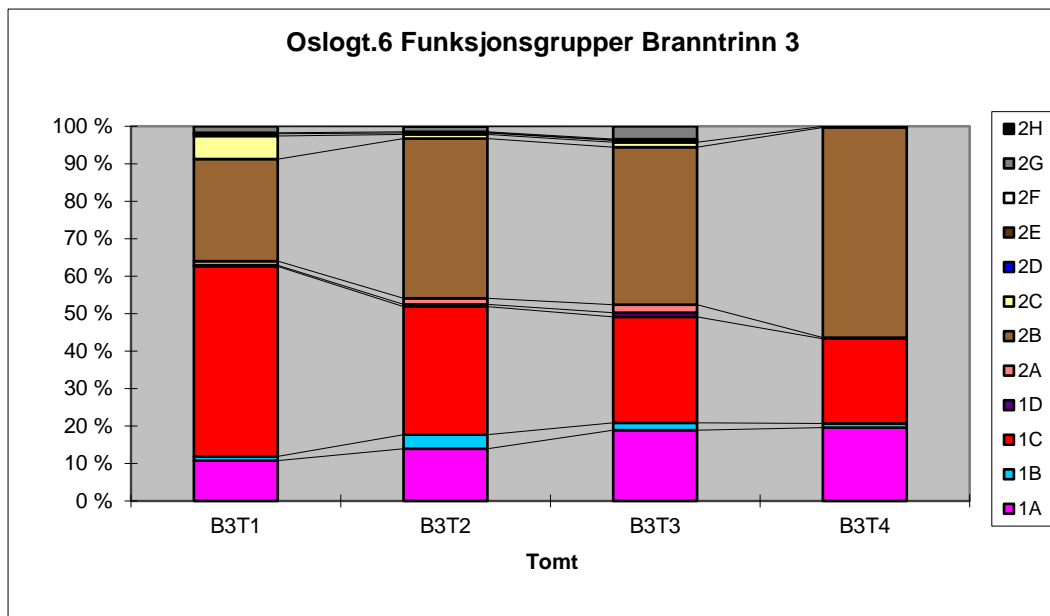
En samlet funksjonsanalyse for hele materialet viser at hovedgruppe 1 Hushold og hovedgruppe 2 Håndverk er de klart største med henholdsvis 55% og 44% av gjenstandene, regnet ut fra antall funn-nr. Det er derfor nødvendig å se nærmere på de enkelte gruppene og til dels også undergruppene for å få et bedre inntrykk av spredningen på forskjellige funksjoner.

Hovedgruppe 1A med ca. 15% av det totale antall gnr. omfatter gjenstander forbundet med matlaging og tilberedning av drikke, med forråd og med servering, spising og drikking. En feilkilde i statistisk beregning her er at kar av keramikk er så godt bevart og at de ofte er fragmentert. Generelt mangler en rekke kar av tre fordi de i sin tid ble brent opp eller fordi de er råtnet opp etter at de kom i jorda. Gruppe 1B omfatter bygningsfunn og er en vanskelig gruppe å kvantifisere med utgangspunkt i ivarettede gjenstander. Gjenstander av jern, som beslag, kramper, låser og nøkler hører med her, sammen med detaljer av trekonstruksjoner, som nagler og dømlinger. Den siste typen gjenstander, bygningsdetaljer av tre, er ikke systematisk innsamlet som gjenstander, og funnstatistikken baserer seg på gjenstander som trenagler som er funnet enkeltvis i kulturlagene. Den største av undergruppene er 1C som omfatter personlig utstyr. Hele 28% av totalmaterialet tilhører denne. Det er særlig de mange skoene som trekker antallet opp. Men disse kan ikke bare oppfattes som personlige gjenstander som er blitt kastet når de var utslitt, men vel så meget som råmateriale for lærhåndverk. Mange bærer preg av at deler av læret er skåret fra. En overrepresentasjon av såler viser at det er blitt utskiftet såler på skoene. Strengt tatt hører en stor del av skoene derfor i sin siste funksjon til hovedgruppe håndverk. I gruppe 1D er leker, spill og gjenstander brukt til sport samlet, mens 1E omfatter gruppen ildstål. Disse har få gjenstander.

Hovedgruppe 2 omfatter husflid og håndverk. Hovedgruppen er delt i forskjellige materialgrupper, A tekstil, B lær, C bein, gevir, tann, D metall, E tre og H stein. Innenfor disse gruppene er det undergrupper for gjenstander brukt til fremstilling av gjenstandene, halvfabrikata og avfall fra produksjonen. I tillegg er det i hovedgruppe 2 undergrupper for uspesifiserte verktøy og redskap (2F) og gryner (2G). Langt den største gruppen i Oslogate 6 er gruppe 2B lærhåndverk. Ca. 35% av totalmaterialet tilhører denne gruppen. Dette skyldes først og fremst produksjonsavfallet (læravfall kategori 3). Hvis vi teller de enkelte bitene blir andelen læravfall enda langt høyere (Tørhaug 1997). Hovedgruppene 3 – 8 er langt mindre enn 1 og 2. De omfatter funksjonsområdene handel (3), jordbruk (4), båt og fiske (5), våpen og transport (6) og åndelig virksomhet (7).

#### **1.4.2 Endringer over tid og i rom**

Det er store endringer over tid mellom funksjonsgruppene. De største endringene har sammenheng med bevaringsforholdene, nemlig at organisk materiale er svært dårlig bevart i brantrinn 5 – 7. Endringene er omtalt i kap. D 1.2.1 og 1.2.3 ovenfor.



Figur 185. Prosentvis fordeling av funksjonsgruppe 1 og 2 fordelt på tomt 1 – 4 og brantrinn. Etter Molaug 2002.

Dette gjør at hovedgruppe håndverk blir svært liten i disse branntrekkene, dvs. 14 – 1600-tallet, mens hovedgruppe 1 blir relativt større, først og fremst gruppe 1A pga. forekomsten av leirkar og av gjenstander laget av stein. Fordi det utgravde arealet er så lite for de tre yngste branntrekkene, er antall gjenstander i hovedgruppe 3 – 7 svært få og ikke særlig godt egnet til statistiske beregninger. For å få et bedre sammenligningsgrunnlag mellom antall gjenstander i de forskjellige branntrekkene er det på grunnlag av utgravd areal for de enkelte branntrekkene regnet ut antall funn per arealenhet. Det er brukt enheten funn-nr. per 100m<sup>2</sup> per år (sml. Schia 1987A:334, Molaug 1991:89 m. fl.).

Det er også forskjeller mellom samtidige deler av feltet i samme branntrekk eller fase. Det er valgt å bruke bygårdene som enhet for slik sammenligning. Fordi bygård 5 ble utgravd med grovere metodikk enn de øvrige delene av feltet, og ivaretagelsen av gjenstander var ikke like nøye. Dette gjør at gjenstandsmaterialet herfra ikke er kvantitativt representativt. Men også innen hver enkelt bygård er det i flere tilfeller påvist forskjeller. Dette har sammenheng med ulike former for aktivitet innen bygårdene. Bygårdene kan deles inn i soner ut fra avstanden til stretet. En slik inndeling er foreslått av Christophersen og Nordeide for Trondheim (Christophersen og Nordeide 1994:202). På Oslogate 6-feltet er det særlig to soner som er innenfor utgravningsfeltet. Sonen ut mot Nordre strete kan kalles den offentlige sonen fra og med slutten av branntrekk 1. Her er området for kjøpmanns- og håndverksbodene. Den omfatter huset ut mot gaten, i noen faser også en bygning innenfor dersom denne har hatt lager- eller bodkarakter. Sonen innenfor kan kalles den private sonen og omfatter særlig områdene med bolighus. Av den bakerste sonen i bygårdene er det trolig ikke kommet noe med i noen av branntrekkene. Her har det vært forskjellig virksomhet.

### **Preurbane faser. Vikingtid**

Ingen av gjenstandene fra den preurbane fasen peker direkte på jordbruksvirksomhet. De fleste er av samme typer som gjenstandene fra eldste byfase.

### **Eldste byfase. Tidlig middelalder. Branntrekk 1**

Antall gjenstander per arealenhet er langt lavere for branntrekk 1 enn for de senere branntrekkene. Dette passer godt med den relativt spredde bebyggelsen og at det trolig har vært få beboere her. Tallene for de fire bygårdene som er med i undersøkelsen er omtrent de samme, men med noe høyere tall for bygård 1. De viser omtrent samme fordeling for hovedgruppe 1, hus, husholdning og personlig gjenstander. Disse funnene kan funksjonelt kobles sammen med bolighus som det er funnet minst ett av i hver av bygårdene. Disse står ikke ut mot stretet, men er orientert parallelt med dette og står i posisjon 2 eller 3 (se kap. C). I slutten av dette branntrekket er bolighusene orientert med gavlsiden mot stretet.

Størst forskjeller mellom bygårdene er det i gjenstander som har med håndverk å gjøre, hovedgruppe 2. Bortsett fra tekstilhåndverk mangler funn knyttet til håndverk nesten helt i bygård 4. I de andre bygårdene er det særlig funn som kan kobles til metallhåndverk som dominerer, og størst er antallet regnet etter areal i tomt 1. Fordelingen tyder på at denne metallvirksomheten kan ha fortsatt videre mot nord, utenfor det som er dekket av utgravningsfeltet (sml. Smedstad 1991, Schia 1991B), mens det på den mer sentralt beliggende søndre delen av feltet ikke har vært slik virksomhet. Fordelingen passer godt med funnene av de mange gropene som er tolket som en del av metallvirksomheten. Det ble ikke funnet slike i bygård 4 eller 5, men derimot i bygård 2 og 3. Lærhåndverk har omtrent samme fordeling som metall, men det er noe færre funn.

Antall gjenstander fra hovedgruppe 3 - 7 er så lavt at det ikke kan trekkes noen sikre konklusjoner. Hovedgruppe 4, jordbruk og hovedgruppe 5, fiske og båt finnes i alle bygårdene. Hovedgruppene 3, handel, mål og vekt, 6 våpen og transportutstyr og 7 skrift, musikk, tro m.m. mangler i bygård 1 – 3, men finnes i bygård 4. Bygård 4 skiller seg klart ut fra de andre. Dette kan skyldes at denne bygården lå mer sentralt i forhold til det geistlige sentrum enn de øvrige.

## Periode 2. Høymiddelalder. Branntinn 2 - 3

Antall gjenstander totalt øker sterkt i denne perioden i forhold til branntinn 1. Økningen er størst når det gjelder husholdningsgjenstander og personlige gjenstander i hovedgruppe 1 og gjenstander som har med skomakeri å gjøre i hovedgruppe 2, håndverk. Virksomheten i området har klart økt, og i løpet av denne perioden blir bygårdene fullbygd. Viktigst er kanskje plasseringen av boder ut mot gaten. Her er det antatt at både skomakervirksomhet og handel har foregått. De øvrige bygningene, stuebygninger og lagerbygninger er plassert i en eller to rekker langs den trebrolagte gårdsplassen. Teoretisk skulle fordelingen av gjenstander følge dette mønsteret, slik at husholdningsgjenstander var mest i midtre og bakre deler, mens læravfall og andre gjenstander fra skomakervirksomheten var nærmest stredet. Fordelingen av gjenstander er imidlertid helt avhengig av avfallshåndteringen i bygårdene på denne tiden. Siden mesteparten av arealet var bebygget og de åpne områdene etterhvert ble trebrolagt, var det få områder som gjenstod til deponering av søppel.

Teoretisk var det følgende muligheter for deponering innenfor den enkelte bygården:

1. Avfallshauger i områder uten trebrolagning. Sannsynligvis var dette særlig bak i bygården evt. inntil grensen mot nabobygården samt i dråpefall.
2. Avfallsdeponering i groper eller avfallsbrønner. Deponering i groper er mer tilfeldig, og avfallsbrønner er ikke kjent i Oslo. Slike brønner tømmes med mellomrom.
3. Avfallsdeponering oppå brolegninger. Dette er en midlertidig form for deponering. Brannspor på gårdsplassdekker viser at disse i de fleste tilfeller må ha ligget utildekket (Molaug 1989:236).
4. Avfallsdeponering under bygninger som har vært hevet over bakken. Dette er særlig aktuelt der hvor bygningene har hvilt på stabber eller har vært av stolpekonstruksjon.
5. Avfallsdeponering i flaten i forbindelse med oppbygging av terreng eller planering for bygning eller brolegning.

Det er antatt at 80 - 90% av avfallet i høymiddelalderen ble transportert ut fra bygårdene, basert på funn fra «Mindets tomt/Søndre felt» (Molaug 1989:241). Noe tilsvarende må antas å ha vært tilfelle i Oslogate 6 på slutten av branntinn 2 og i senere branntinn i periode 2.

Også i periode 2 er det forskjell mellom bygårdene. Forskjellen er først og fremst av kvantitativ art. Bygård 4 har klart flest gjenstander, både husholdning, sko og læravfall i branntinn 2. I branntinn 3 er det mer jevnt fordelt, dersom vi regner funn per arealenheter. Den voldsomme økningen i læravfall passer godt med antagelsen om at skomakerne ble plassert i dette området på slutten av 1100-tallet ut fra kongelige forordninger. Tilsvarende er det nedgang i læravfall fra denne tiden på Mindets tomt og Søndre felt (Schia 1977:194). Nedgang er det også i avfall fra gevir/beinarbeide og finsmedarbeide. Økning i gjenstander fra disse to håndverkene er det imidlertid ikke i Oslogate 6, noe som tyder på at en evt. sentralisering av denne håndverksevirsomheten ikke har skjedd til områder berørt av Oslogate 6-feltet. Metallvirsomheten går tvert imot noe ned i forhold til i branntinn 1.

Det ble funnet mange levninger fra tekstilhåndverk på Mindets tomt/Søndre felt (Hoffmann og Kjellberg 1991, Rui 1991, Molaug 1991). Antallet er meget lavere på Oslogate 6, med unntak av snellehjul til håndten. Slike øker i branntinn 2. Camilla Grimnes har i en avhandling om snellehjul fra Oslogate 6 sannsynliggjort at de i stor grad har vært brukt i forbindelse med skomakeri, spesielt for tvinning av tråd (Grimnes 2000).

At tomt 1 skiller seg noe ut i branntinn 3, kan skyldes at det var relativt få funn herfra og det kan altså være et spørsmål om representativitet. Lite var bevart av denne tomten pga. senere nedgravninger.

### **Periode 3. Senmiddelalder. Branntinn 4 - 5**

Perioden er preget av mange sekundære forstyrrelser som gjør at det bevarte materialet, både konstruksjonslevninger og gjenstander, er meget mindre enn for periode 2.

Bebyggelsesmønsteret ser ut til å være regelmessig og tett, og sannsynligheten for å finne gjenstander tilknyttet de enkelte bygningene eller bygningssonene er som i periode 3. Men fordi gjenstandene er så få, er det vanskelig å trekke slutninger ut fra forskjeller mellom bygårdene. Stort sett er det den samme sonen som er bevart, posisjon 2 og 3 fra stretet, mens det ikke er bevart levninger av stretebodene.

Forskjellene mellom bygårdene når det gjelder gjenstandsgrupper er minimale og kan helst forklares ut fra bevaringsforholdene.

### **Periode 4. Nyere tid. Branntinn 6 - 7**

I denne perioden er bevaringsforholdene for organisk materiale dårlige, og dette gjør at gjenstandsmaterialet blir lite representativt. Dessuten er bare mindre områder bevart, i branntinn 7 bare deler av bygård 4. Sammenligning bygårdene imellom har derfor liten verdi.

## **D2. DATERING**

### **D2.1. INNLEDNING**

De absolutte dateringene av branntinn og faser bygger på C14-analyser, dendrokronologi og datering av gjenstander. C14-analysene er gjort ved Laboratorium for radiologisk datering ved NTNU. Det er særlig prøver fra de underste lagene som er C14-analysert, og analysene har hatt særlig betydning for plasseringen av de preurbane fasene i tid. Dendrokronologisk analyse er utført på konstruksjonsmateriale av furu. Mange prøver kunne ikke brukes pga. for få årringer eller hurtigvokst virke. Prøvene er analysert av Terje Thun ved Botanisk institutt, NTNU. Deler av gjenstandsmaterialet har gitt godt grunnlag for datering av branntinnene. Det gjelder særlig keramikk materialet og kammaterialet som er delvis undersøkt av henholdsvis Petter B. Molaug og Tina Wiberg. Ingen av disse funnkategoriene er imidlertid gått gjennom systematisk med henblikk på nøyaktig funnstatistikk. Skomaterialet er gjennomgått av Oddlaug Marstein som har typebestemt overlær og såler. Dette materialet er tegnet før konservering.

### **2.2. C14-DATERINGER**

T-nummeret er Laboratorium for radiologisk daterings løpenummer for den enkelte dateringen. Det er analysert 10 C14 prøver tatt fra de underste lagene av bybebyggelsen, branntinn 1, og fra eldre levninger, førtomt A og B, fra ardspor og fra grøfter og groper i disse fasene. Dateringene faller grovt sett i to grupper, de mellom ca. 900 og 1000 og de mellom ca. 1000 og 1150 eller senere. Den markerte forskjellen kan skyldes forandringer i kurven for C14-innhold i atmosfæren. Mens kurven viser jevn stigning på 900-tallet og begynnelsen av 1000-tallet, går den noe opp og ned på resten av 1000- samt 11- og 1200-tallet. Dette betyr at usikkerhetsmarginen for prøvene fra de yngre periodene er videre enn for de eldre.

Nedenfor er prøvene gruppert etter antatt funnsituasjon. Dateringene er behandlet i sin topografiske og stratigrafiske sammenheng i kapittel B, der den arkeologiske konteksten er diskutert.

#### **Fase 01, aktivitetsspor under åkersporene**

T-8995	1050±65BP	900-1025AD (kal.)	Trekull	æ-6	lag 7402 K1673 grop
T-8998	1105±65BP	885-1000AD (kal.)	Hassel	ø-7 I	ag 7403 K1674 grøft
TUa-103	1105±60BP	885-995AD (kal.)	Never	æ-7	K1679 stolpehull



Isolert sett gir disse dateringene et enhetlig inntrykk og kan godt være fra samme tid, vel helst en gang på 900-tallet. K1674 og K1679 er levninger som må tolkes som bebyggelsesrester. K1673 kan være en kokegrop.

### Fase 02, åkerbruksfasen

T-8996A	1035±45BP	965-1015AD (kal.)	Jord	ø-4	K1958 ardspor
TUa-85	2055±100BP	190BC-50AD (kal.)	Trekull	æ-2/ø-3	ardspor
TUa-93	915±95BP	1015-1225AD (kal.)	Planter	æ-2	ardspor

Dateringene av ardsprene spriker svært. Den eldste prøven må være fra gammelt trekull i naturbakken. Den er samlet inn fra samme sted som TUa-93. Denne har et så vidt dateringstidsrom at den ikke kan brukes til en datering av den eldste bebyggelsen over åkeren. Dersom prøven ikke er forurenset eller har eldre materiale, tyder den på at åkerbruksfasen iallfall har vart til rundt 1000, kanskje senere. T-8996A tyder på at den har begynt senest på 900-tallet. Det er imidlertid ikke noe i veien for at åkerbruksfasen kan ha begynt tidligere. Prøvene kan være fra forskjellige tilfeldige spor i undergrunnen, fremkommet når arden gikk spesielt dypt.

### Eldste levninger over åkeren

T-8999	1090±35BP	895-990 AD (kal.)	Hassel	z-5	lag 7983
T-8997	1105±65BP	885-1000AD (kal.)	Hasselnøtt	æ-7	lag 7280 eldste lag over åker
T-9159	1000±75BP	975-1150AD (kal.)	Hasselnøtt	ø-7	K1674 over yngre ardspor
T-9161	810±75BP	1165-1270AD (kal.)	Tre	æ-2	trerot over ardspor

De to eldste dateringene er like gamle som dateringene av fase 01, en gang på 900-tallet. Det er ikke noe grunnlag for å gi en yngre datering av disse. Lag 7983, T-8999, er rødbrun siltholdig sand. En del av laget er blandet med metallhånderingslag. Hvis laget er homogent, betyr dette at denne virksomheten kan ha begynt alt på 900-tallet. Laget er brutt av en grop i fase 11. Det var ingen ardspor på dette stedet. Lag 7280, T-8997 ligger også i et område uten ardspor, men med mange levninger fra fase 01, bl.a. det mulige ildstedet i K1679. Det er mulig at laget kan ha sammenheng med denne fasen og ikke den senere. T-9159 er tolket som yngre enn de yngste ardsprene, dvs. slike som har brutt trerøtter tolket som yngre enn de eldste ardsprene. Stratigrafien er her klar, med ardspor over grøften K1674 (T-8998). Den yngste dateringen, T-9161, må helst tolkes som forurenset. Dette er en rot rett over et ardspor.

### Eldste bybebyggelse, fase 1.1

T-9158	970±55BP	1010-1155AD (kal.)	Trekull	z-5 lag 7984	K1931 grop metallbearb.
T-9156	965±65BP	1005-1160AD (kal.)	Trekull	z-7 lag 7276	K1609 ildsted K1656.

Begge disse dateringene har for stor usikkerhet til at de har noen stor verdi som dateringshjelpemiddel. Det er lite rimelig at levninger fra fase 1.1 er så tidlige som fra 900-tallet og omvendt neppe så sene som etter ca. midten av 1100-tallet.

### Bybebyggelse fase 1.2

T-9160	925±80BP	1015-1215AD (kal.)	Tre	æ-7 lag 7243	K1643 skigard
--------	----------	--------------------	-----	--------------	---------------

Dateringen er for vid til å ha noen særlig verdi som dateringshjelpemiddel.

### Konklusjon

Det synes klart at den eldste preurbane fasen bør dateres til en gang på 900-tallet. C14-dateringene kan ikke avklare om åkerbruksfasen har vært samtidig over hele området. De

synes imidlertid å indikere at det har vært åker her over en viss tid, noe som også de stratigrafiske observasjonene med trerøtter viser. Om det er kontinuitet mellom åkerbruksfasen og den eldste bybebyggelsen kommer heller ikke klart frem, men det er ikke noe i veien for at det kan ha vært en gradvis overgang mellom en agrar og en urban bebyggelse. I så fall vil det være rimelig å sette denne overgangen til en gang på 1000-tallet.

## **D2.3 DENDRODATERINGER**

Det er tatt 550 dendroprøver i felt. 91 av disse er foreløpig datert med absolutte årstall av Terje Thun ved Dendrokronologisk laboratorium, Botanisk institutt, NTNU, Universitetet i Trondheim. På 10 av prøvene har ikke de ytterste årringene kunnet tilpasset kurven fordi de var for smale. På 5 av prøvene var ikke de ytterste årringene bevart, og her det bare gitt en post quem datering. De daterte prøvene er alle av furu. De fleste av disse er mikroskopisk analysert ifølge meddelelse fra Terje Thun. De daterte prøvene er fra branntretrinn 1, 2 og 3 (**figur 186**). Ingen prøver fra yngre lag er datert. Tidligere dendrokronologiske analyser av materiale fra utgravningene i Oslo har vist en stor grad av gjenbruk (Schia 1990:42). I utgangspunktet er det derfor den yngste dateringen fra en kronologisk periode som er den mest relevante.

### **2.3.1 Branntretrinn 1**

I branntretrinn 1 er yngste datering 1297. Den er av en stabbe i gropen K1601 i situasjon A, tomt 3. Dette er en alt for sen datering og kan ikke stemme. Det samme gjelder dateringen til 1219 av en halvkløvning fra et borddekke, K1483, i den brente situasjonen 1H i tomt 2. Her må det dreie seg om feildateringer, forveksling av prøver etc. Disse prøvene vil bli sett bort fra i det følgende.

Borddekket ligger inntil den brente bygningen K1489. Her er en halvkløvning datert til 1045 med et tillegg av ca. 90 år, dvs. 1135. Dette er den nest yngste dateringen fra branntretrinn 1. Den eldste dateringen i dette branntretrinnet er 1067. Det er en halvkløvning fra bygning K1604, tomt 2, situasjon fg. Det er også to andre halvkløvninger fra gulvet i denne bygningen. De har fellingsår 1076 og 1079. Dette kunne tyde på at bygningen var fra ca. 1080, men en fjerde halvkløvning har datering 1102, og dette viser at de eldre halvkløvningene er gjenanvendt, kanskje også den yngre. Imidlertid passer denne bra med dateringen på underliggeren under gulvet til 1101. En datering av den østre syllstokken i bygning K1700 inntil gateløpet i vest i tomt 3 kan også passe bra. Bygningen er reist i situasjon D, men har stått til brann 1. Dateringen er 1100. Et bord fra en sleppvegsbrønn gjenbrukt i flettverksbrønnen K1704 i branntretrinn 2 er datert til 1098. De øvrige dateringene fra branntretrinnet er mellom ca. 1090-1100 og 1150. Ingen av dendroprøvene er fra de eldste situasjonene i branntretrinn 1. Alt tyder på at den eldste bebyggelsen må dateres til 1000-tallet, trolig 2.halvdel. Den eldste dendrodateringen overhodet er av en fundamentsstabbe brukt i branntretrinn 2. Den er datert til 1036.

Det er rimelig å anta at branntretrinnet ut fra dendrodateringene er slutt rundt midten av 1100-tallet eller noe før. Hvor tidlig det starter, er vanskelig å avgjøre. De eldste relativt sikre dateringene er fra ca. 1100, men de eldre situasjonene er ikke representert. Hvis vi ser på gjenanvendt materiale fra de senere branntretrinnene er det rimelig at vi kommer ned på 1060-tallet eller før.

### **2.3.2 Branntretrinn 2**

De dendrokronologiske dateringene fra branntretrinn 2 ligner svært på dem fra branntretrinn 1. Dette gir grunn til varsomhet. Den yngste dateringen er ca. 1309 ( $1249 \pm ca. 60$ ) og er fra situasjon a i tomt 3, ut mot gateløpet. Denne dateringen, som er gjort på en stokk i K1711 kan ikke være riktig, eller stokken må være fra et yngre branntretrinn. Den nest yngste dateringen er 1251, gjort på en stokk i K2319, i tomt 4, situasjon a. En annen stokk i samme bygning er datert til etter 1130. Da det er bevart 73 årringer, kan stokkene teoretisk ha

samme alder. Største antall påviste årringer i dendromaterialet fra Oslogate 6 er 244. Langt de fleste prøvene har under 200 årringer. Datering til 1244 er gjort på en stabbe tolket som mulig fundament for K1536 i branntrepp 2e, tomt 3, situasjonen før brann 2. Denne kan være riktig. Nesten like ung er en gulvplanke i K1570, det eldste gulvet i bygning K1563 branntrepp 2b i tomt 3. Den er datert til 1233. To andre planker fra det samme gulvet er datert til henholdsvis 1150 og 1158, dvs. 75-80 år eldre. Her er det enten feil eller gjenbruk av svært gamle materialer. Det ble ikke påvist noen spesielle forskjeller i bevaringsgrad i felt. Den yngste datering passer ikke så godt til den tidlige situasjonen.

Hvis vi går til de eldste dateringene i branntreppet er fundamentstabben datert til 1036 nevnt ovenfor. En annen stabbe i den samme bygningen, K1441 i tomt 2, er datert til 1140. Også denne kan selvsagt være sekundær. Tre planker eller halvkløvninger funnet inne i bygningen er tolket som deler av en oppfylling. Da stratigrafien her var uklar, er det usikkert om de skal regnes til branntrepp 2 eller 3. Dateringen av plankene taler for det første. Den er 1048, 1061 og 1079. Disse plankene kan være fra en tidligere bygning på stedet eller i nærheten, deponert på stedet mens bygning K1441 stod, kanskje under gulvet. Borddekket K1437 i samme tomt, situasjon 2e, er lagt mens K 1441 stod. Det hadde en del halvkløvninger som i felt ble karakterisert som gjenanvendt materiale. Av de 4 som er datert er ingen direkte tolket som dette, men muligheten er til stede. De to yngste er datert til 1166 og 1167. De eldre er datert til 1149 og 1109. Brotegningen K1457 er en fortsettelse av K1437 og har en halvkløvning datert til 1086, antagelig også denne gjenanvendt. En datering til ca. 1170 eller noen år før ville passe godt med dateringen av K1441 og også den samtidige bygningen K1456, datert til ca. 1156.

Lengst syd i tomt 4 er det i situasjon 2e en gårdsplass, K1516, i hele feltets bredde. 2 halvkløvninger i denne er datert, den ene til 1106, den andre til ca. 1159 (1029±130). Dekket ligger inntil bygning K1519 fra samme situasjon. Her er det datering av to stokker til henholdsvis 1129 og 1132. Dette kan godt være dateringen på bygningen, men det er like sannsynlig at stokkene er gjenanvendt.

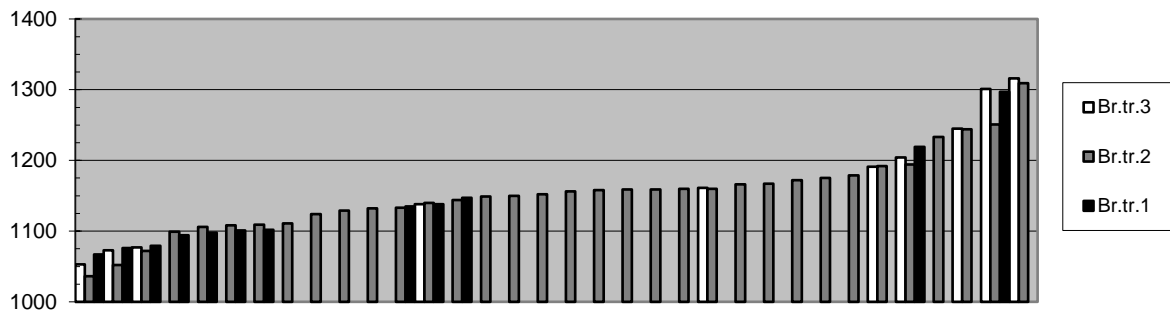
Andre dateringer av stokker og bord i branntrepp 2 ut over de som er nevnt her er fra 1100-tallet. Sannsynlig slutt på branntreppet er rundt midten av 1200-tallet, dersom vi forutsetter at den yngste dateringen til tidlig 1300-tall er feil.

### **2.3.3 Branntrepp 3**

Fra branntrepp 3 er bare 12 dendrodateringer. Den yngste er av en stokk i tomt 2, situasjon 3c. Stokken er en del av K1435 som er fundament for K1271 og K1474, men dette er ut fra observasjoner i felt også samtidig med fundamentet under borddekket K1404, siden stokkene er lagt ut i sammenheng. Stokken er datert til 1316. Fra borddekket K1404 er det analysert 4 halvkløvninger. I feltsituasjonen ble observert at det forekom halvkløvninger som var brukt sekundært. Dateringene er 1053, 1077, 1293 og 1301. Dette er eldre enn dateringen av fundamentet under. Det er rimelig å datere dekket ut fra de yngste halvkløvningene til like etter år 1300. Om de eldre halvkløvningene virkelig er fra 1000-tallet, betyr det at de har vært 125-150 år gamle da de ble gjenanvendt som deler av borddekket. Hvis dateringen av fundamentet er riktig, må alle bordene som er analysert være redeponert. Dette gir virkelig lange tidsperspektiver. Lang avstand er det også mellom en veggstokk og en gulvplanke i bygning K2313 i tomt 4, situasjon 3a. Stokken er felt i 1138, mens gulvplanken er datert til 1245. Bygning K1408 i tomt 3 er tatt vare på, og det kan evt. tas supplerende prøver. Den analyserte prøven er fra en planke i det underste gulvet, fra situasjon 3a. Den har ingen spor av å ha vært brukt sekundært. Dendrodateringen er 1191. Dette er svært tidlig og kan ikke uten videre aksepteres.

Det er vanskelig å trekke konklusjoner av det svært spredde materialet. Sannsynligvis er branntreppet slutt i første halvdel av 1300-tallet.

## Oslogt.6 Dendrodateringer



Figur 186. Dendrodateringer rangert etter hugstår. Det er små forskjeller mellom dateringskurvene for prøver fra de forskjellige branntinnene.

### 2.3.4 Dendrodateringer konklusjoner

Svært få av prøvene sendt inn til dendrokronologisk analyse har gitt absolutte dateringer, ca. 20 %. Det er å håpe at flere kan dateres når grunnkurven for Osloområdet er blitt bedre. Generelt er det problematisk at vekstforholdene innenfor Oslos naturlige oppland er så forskjellige, med høytliggende områder med eruptive bergarter hvor varme og næringstilgang kan være den viktigste begrensningen og lavtliggende områder, hvor drenerende, næringsrik berggrunn hvor mangel på nedbør kan være begrensende i tørkeår.

Det som er mest iøyenfallende ved dateringene er det store omfanget av gjenanvendt tømmer. Dette kan være gjenanvendning av materiale fra bygninger, borddekker eller annet som har vært på stedet, dvs. i de samme bygdene. Man kan også tenke seg at materiale kan være gjenanvendt fra andre steder i byen. Endelig kan gammelt materiale være fraktet inn til byen. Det er derfor ikke sikkert at datering av en fundamentstamme til 1036 gir alderen på bebyggelse som har vært på stedet. Men de relativt mange forskjellige dateringene til mellom 1070 og 1080 tyder på at det har vært bebyggelse her iallfall på den tiden, også fordi det daterte trevirket ikke kommer fra de eldste fasene i branntinn 1. Branntinnet slutter rundt midten av 1100-tallet eller noe før. Branntinn 2 må da ha vart fra før 1150 til midten av 1200-tallet. Langt de fleste dateringene er imidlertid før 1200. Branntinn 3 kan ha vart til begynnelsen av 1300-tallet.

## D2.4. GJENSTANDSDATERINGER

### Preurban bebyggelse

24 gjenstander er funnet i lag som er tolket som eldre enn branntinn 1, bybebyggelsen. Ingen av disse kunne dateres. 15 er funnet i et lag over grøftene i fase 0.1 (7293). Laget er tolket som en del av pløyelaget, men det ligger rett under lag fra branntinn 1 og kan allikevel være fra den senere bybebyggelsen. De fleste gjenstandene er av jern, bl.a. spiker, men det er også funnet flint, samt et snellehjul av epifysen på et bein. I pløyelaget er bl.a. funnet et bryne av Eidsborgtype og en vidjering. Disse kan være kommet til senere. Av andre funn i den preurbane fasen kan nevnes et pæreformet fiskesøkke av kleber og et skår av en klebergryte.

### Branntinn 1

Det er funnet svært lite keramikk i dette branntinnet, bare 16 skår foruten noen deler av digler. Skårene skriver seg trolig fra 14 forskjellige kar. 3 av disse er gulglasert Andenne

leirgods, derav en lampe. De øvrige er uglaserte kar, hvorav 2 er Paffrath type kokepotter med hardt brent, fint gods. 4 skår er uglasert og har rødbrunt gods. De har dreiespor utvendig. De er fra forskjellige lag og delvis forskjellige faser og er vel fra forskjellige kar. Sannsynligvis er de fra bordkar som har vært delvis glassert, såkalt "splashed ware". En glasurdråpe på et av skårene tyder på dette. De øvrige karene er uglasert såkalt svartgods eller grågods. Lagene som skårene er funnet i fordeler seg slik: en fra fase 1.3, en fra fase 1.4, en fra fase 1.5, tre fra fase 1.6 og en fra fase 1.7, dvs. stort sett sent i brannttrinnet. Det er vanskelig å gi nøyaktige dateringer på denne keramikken, men det er rimelig å datere den til 2-3. fjerdedel av 1100-tallet. Keramikkfrekvensen er 0,03 kar pr. m<sup>2</sup>.

På "Mindets tomt/Søndre felt" er det funnet 13 leirkarskår i de underste branntrinnene 13 og 14. 3 av disse er tolket som sannsynlige yngre innblandinger. De øvrige 10 er uglasert leirgods. Dette gir en funnfrekvens på 0,01 pr. m<sup>2</sup> (totalt areal 1015 m<sup>2</sup>). I branntrikk 12 på dette feltet er det funnet 30 skår. 3 av disse er sekundære, dvs. at det er funnet 27 skår eller 0,03 pr. m<sup>2</sup>. For branntrikk 11 er tallet 135 skår og 0,13 pr. m<sup>2</sup>.

Ut fra disse tallene skulle brann 1 i Oslogate 6 tilsvare brann 12 på "Mindets tomt/Søndre felt". Hvis vi godtar at funntettheten av keramikk er mindre enn lengre syd i byen, er ikke keramikktypene som er funnet til hinder for at det dreier seg om brann 11. Når det gjelder bybebyggelsens begynnelse, gir keramikkmaterialet ikke noe svar på dette. Her kan kammer og sko gi bedre dateringer.

Det er ikke funnet kammer i de eldste lagene i brannttrinnet. De eldste kammene er fra fase 1.2 og 1.3, de fleste enda yngre. I branntrikk 1 er det bare funnet enkeltskinnkammer. Eneste unntak er en dobbeltskinnekam av ubestemt type fra øverste lag i brannttrinnet. I branntrikk 2 er det funnet like mange dobbeltskinnekammer som enkeltskinnkammer. Overgangen fra enkelt- til dobbeltkammer er gradvis, men er generelt regnet som et godt kronologisk trekk. De første dobbeltskinnekammene blir gjerne satt til slutten av 1100-tallet (Wiberg 1987:420, Broberg & Hasselmo 1981:72 ff.). På "Mindets tomt/Søndre felt" er det omtrent like mange dobbelt- som enkeltkammer i branntrikk 10 og 9, mens det i de eldre branntrinnene ikke er funnet dobbeltkammer. Den typologisk yngste typen enkeltkam, Wibergs type E6, er på "Mindets tomt/Søndre felt" funnet fra branntrikk 11 (2 stk.) og fremover, med flest i branntrikk 9. I Oslogate 6 er 1 kam fra branntrikk 1, de øvrige fra branntrikk 2. Den ene kammene er funnet i fase 1.5, dvs. ikke blant de helt yngste levningene. Ut fra kammene tilsvare brann 1 i Oslogate 6 helst brann 11 på "Mindets tomt/Søndre felt", men kan også tilsvare brann 12.

Skomaterialet fra branntrikk 1 er ganske lite. Bare 18 sko kunne typebestemmes. Av disse er 14 lave reimsko og 4 høye reimsko. Dertil kommer 1 eller 2 sandallignende sko med store utskjæringer i overlæret. De sistnevnte tilsvare en type funnet i branntrikk 11 og 12 på Søndre felt og Mindets tomt (Schia 1987A:376). Alle øvrige typebestembare sko er reimsko, 3/4 lave reimsko, 1/4 høye reimsko. Dette tilsvare forholdet mellom de to typene i alle branntrinnene 10-14 på "Søndre felt/Mindets tomt", men i branntrikk 11 er der ca. 1/4 og i branntrikk 10 1/3 av de typebestembare skoene ikke reimsko. Mangelen på andre skotyper fra Oslogate 6 kan indikere at brann 1 er eldre enn disse to branntrinnene fra "Mindets tomt/Søndre felt". Den best daterbare skodetaljen på disse eldste skoene er den baktill spiss oppbøyde sålen. I branntrikk 1 i Oslogate 6 er det 5 eksempler på spisse og 7 på runde helavslutninger. Dette tilsvare omtrent forholdet mellom de to typene på "Søndre felt" i branntrikk 13 (op.cit.:394). Det er noe overvekt av sko med rund hel i de yngste fasene i branntrikk 1 i Oslogate 6, men tallet er for lite til å bygge på.

## **Branntrikk 2**

Leirkarmaterialet fra dette brannttrinnet er stort, hele 507 funn-nr., dvs. 0,8 pr. m<sup>2</sup>. I branntrikk 9-10 på "Mindets tomt/Søndre felt" er det til sammenligning 0,45 kar pr. m<sup>2</sup> og i branntrikk 8 0,25 kar pr. m<sup>2</sup>. Vel halvdelen av denne keramikken er uglassert leirgods, vesentlig kokepotter av svartgods. Av glassert leirgods som ikke forekommer i branntrikk 1 kan

nevnes Developed Stamford ware, vanligvis datert til slutten av 1100-tallet og første halvdel av 1200-tallet, videre London brown ware, Humber ware og forskjellige typer av splashed ware som gjerne gis samme datering. Det er også funnet Scarborough og Grimston ware som ikke dateres til før 1200 og omvendt Pingsdorf og Paffrath keramikk som dateres til 1100-tallet eller før og frem til begynnelsen av 1200-tallet. Alt i alt gir keramikk materialet en datering av brantrinn fra siste halvdel av 1100-tallet frem til ca. midten av 1200-tallet.

Kammaterialet fra brantrinn 2 er delvis omtalt under brantrinn 1. Av enkeltskinnkammerene er vanligst gruppe E6 med profilerte skinner. Denne gruppen regnes som sen. Også E4 og E5 med tettstilte nagler og (E5) kjølfornet overdel er godt representert. Blant dobbeltskinnekammerene er de med B-formet og rett avslutning vanligst. Brantrinn 2 kan best sammenlignes med brantrinn 7, 8, 9 og 10 på "Mindets tomt/Søndre felt". Disse har alle en blanding av enkelt- og dobbeltskinnekammer. I brantrinn 7 er imidlertid bare 2 av 10 kammer enkeltskinnkammer, og disse er av en variant av type E5 som ikke er funnet i Oslogate 6. Det er derfor naturlig å anta at brantrinn 2 på dette feltet er eldre enn brantrinn 7 på "Mindets tomt/Søndre felt".

### **Brantrinn 3**

480 funn-nr. keramikk er funnet i dette brantrinn. 40 kunne ikke bestemmes til brantrinn 2 eller 3, og 92 ikke til brantrinn 3 eller 4. De førstnevnte ser ut fra vanlig datering av denne keramikken til å tilhøre brantrinn 3, mens det for de sistnevnte er noe mer usikkert. Hvis vi bare regner den førstnevnte gruppen i tillegg, blir det 520 nr., noe som gir en funnfrekvens på ca. 1,3-1,5 pr. m<sup>2</sup>. Hvis man slår sammen leirkarene funnet i brantrinn 6 og 7 på "Mindets tomt" og "Søndre felt" blir det bare vel 0,6 kar pr. m<sup>2</sup>. Da leirkarmaterialet fra Oslogate 6 i motsetning til materialet fra disse feltene ikke er gjennomgått med sikte på sammenføring av skår fra samme kar, kan 1,3-1,5 være noe for høyt. I alle tilfeller er det vanskelig å bruke funnfrekvensen til datering i dette tilfellet. Hvis vi ser på keramikktypene som er representert, gir disse et spredt tidsbilde. Det er både funnet keramikk som vanligvis dateres til sent 1100- og tidlig 1200-tall, slik som Developed Stamford Ware og keramikk som må være fra rundt 1300 eller senere, nemlig stentøy eller nesten stentøy av utviklet type. Det er imidlertid ingen keramikk som må dateres til midten av 1300-tallet eller senere. Brantrinn 3 må ut fra dette dateres til en gang i 1. halvdel av 1300-tallet.

Alle kammer i brantrinn 3 i Oslogate 6 er dobbeltkammer. 2 av disse er dobbelthelkammer, de øvrige sammensatte kammer. Det er ikke foretatt noen nærmere analyse for å skille ut kronologiske typer av dobbeltkammer.

### **Brantrinn 4**

Brantrinn 4 er brantrinn med overlegent mest keramikk, nesten 45% av alle funn-nr. utenom lær. Hvis vi regner utgravd areal i de underste lagene i brantrinn, 280 m<sup>2</sup>, tilsvarer de 1073 funn-numrene 3,8 pr. m<sup>2</sup>. Dette er langt høyere enn brantrinn 5 på "Mindets tomt/Søndre felt" og også mer enn brantrinn 4 - 6 på disse feltene slått sammen. Keramikken ligner på den i brantrinn 3. Mesteparten av keramikken er blyglasert leirgods. Ca. 13% er stentøy eller nesten stentøy. Det er blant stentøyskårene vi finner de yngste typene, bl.a. helt gjennomsintret stentøy av Siegburgtype. Det er imidlertid også klart sekundære skår i de øverste lagene, og det må en grundig materialgjennomgang til for å kunne gi en korrekt øvre datering av brantrinn. Det ville være rimelig preliminært å datere brantrinn 4 til rundt midten av 1300-tallet.

Kammaterialet fra dette brantrinn er stort og består av hele 43 stk, derav 1 langtannskam, de øvrige sammensatte dobbeltkammer. Utformingen av endeplatene ser ikke ut til å ha så stor kronologisk betydning, og en datering ut fra kammaterialet må utstå til en nærmere analyse er foretatt.



### **Branntinn 5**

Det er bare registrert 44 funn-numre leirkar i dette branntinnet, ca. 20% av det totale materialet fra dette branntinnet. Mesteparten av leirkarene er leirgods. Bare 12 er stentøy. Trolig må en del av leirgodsmaterialet være redeponert. Noe er også sekundære innblandinger fra nyere tid. Den yngste keramikken som ikke må være sekundær, er ekte stentøy fra Siegburg og Sachsen som må dateres til 2.halvdel av 1300-tallet eller 1400-tallet. Brann 5 bør etter dette preliminært dateres til en gang på sent 1300-tall eller 1400-tall.

### **Branntinn 6**

I dette branntinnet er det bare 20 leirkarskår. En del innvendig glassert leirgods bør helst dateres til 1500-tallet. Stentøyskår er av Siegburg- og Aachen-type, 1400-tall og første halvdel av 1500-tallet. Det er ikke funnet stentøyskår som klart kan dateres til slutten av 1500-tallet eller senere. Det er rimelig at brann 6 kan dateres til rundt midten av 1500-tallet.

### **Branntinn 7**

Dette branntinnet har nyere tids keramik som kan dateres til rundt 1600, bl.a. stentøy og tidlig fajanse. Det er ikke funnet kritt Piper i lag som tilhører dette branntinnet, men i blandete lag som kan være yngre. Det er sannsynlig at brann 7 er brannen i 1624.

### **Bebyggelse yngre enn brann 7**

Gjenstander funnet i omrotete lag og i tilknytning til nedgravde kjellere gir en datering til 1700-tall og senere. Det kan foreløpig ikke avgjøres om det har vært kontinuerlig aktivitet på stedet etter 1624.

## **D2.5 DATERING. KONKLUSJONER**

Ut fra de preliminære analysene kan det gis følgende tentative dateringer av de enkelte branntinnene på Oslogate 6-feltet. Kolonnen mulig datering gir antatt videste dateringsrom for hvert branntinn, mens kolonnen Dateringsforslag gir et tentativt forslag hvor de enkelte branntinnene ikke overlapper. For begge kolonner er årstallene justert til nærmeste hele 25 år. Det samme gjelder for kolonnen varighet som er tatt direkte ut av kolonnen Dateringsforslag.

	<b>Mulig datering</b>	<b>Dateringsforslag</b>	<b>Varighet</b>
Branntinn 7	ca. 1500 - ca. 1625	ca. 1550 - ca. 1625	75 år
Branntinn 6	ca. 1400 - ca. 1600	ca. 1450 - ca. 1550	100 år
Branntinn 5	ca. 1325 - ca. 1500	ca. 1350 - ca. 1450	100 år
Branntinn 4	ca. 1275 - ca. 1375	ca. 1300 - ca. 1350	50 år
Branntinn 3	ca. 1250 - ca. 1325	ca. 1250 - ca. 1300	50 år
Branntinn 2	ca. 1125 - ca. 1275	ca. 1150 - ca. 1250	100 år
Branntinn 1	ca. 1000 - ca. 1175	ca. 1075 - ca. 1150	75 år
Preurb. fase	ca. 900 - ca. 1100	ca. 900 - ca. 1100	200 år

*Tabell D5. Dateringsforslag for branntinnene i Oslogate 6*

Det er også mulig å gå lenger, nemlig ved å trekke inn branner kjent fra skriftlige kilder. Metoden har vært brukt siden begynnelsen av vårt århundre, først i Bergen med Koren Wiberg. Det er også forsøkt koblet arkeologiske branner og branner fra skriftlige kilder for utgravningsfeltene "Mindets tomt" og "Søndre felt". Tilknytningen til slike kjente branner er svært usikker og må tas som et foreløpig forslag. Det er ikke sikkert at våre branner tilsvarer branner kjent fra skriftlige kilder, og det er heller ikke sikkert at de samme brannene har herjet i søndre og nordre bydel. Det er bare funnet halvparten så mange branner som på

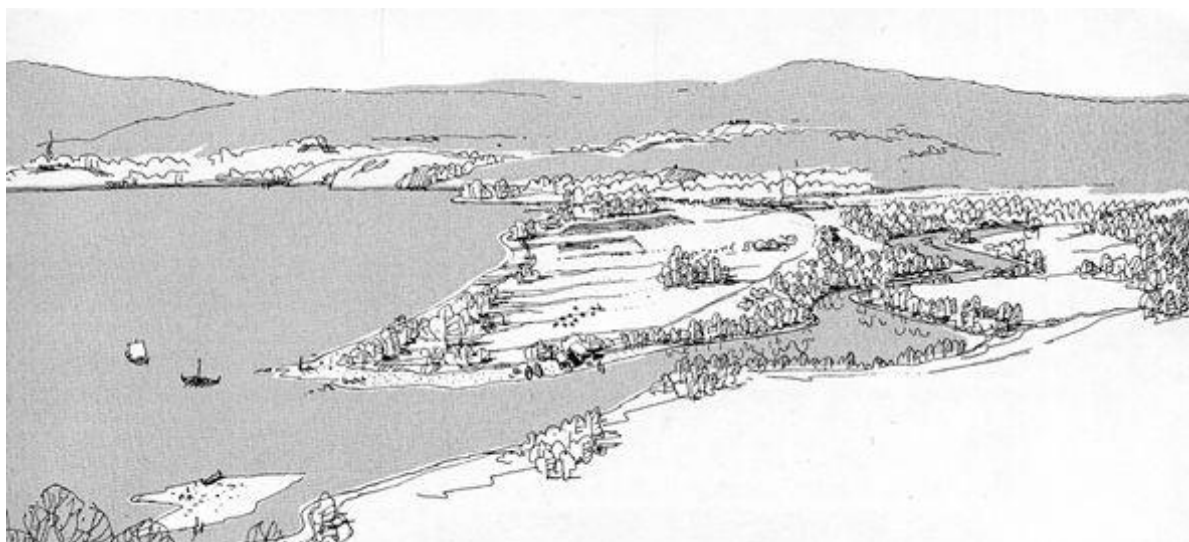
"Søndre felt". Branner fra dette feltet som kan tilsvare brannene fra Oslogate 6 er satt opp i en egen kolonne.

	<b>Antatt datering</b>	<b>Mulig bybrann</b>	<b>Branntrinn varighet</b>	<b>Tilsv. brann "Søndre felt"</b>
Brann 7	Tidlig 1600-tall	1624	57 år	1
Brann 6	Midten av 1500-tallet	1567	111 år	2
Brann 5	Ca. 1400-1500	1456	104 år	3
Brann 4	Midten av 1300-tallet	1352	44 år	5
Brann 3	Begynnelsen av 1300-tallet	1308	54 år	6
Brann 2	Midten av 1200-tallet	1254	95 år	8
Brann 1	Midten/slutten av 1100-t.	1159	ca. 80 år	11
Eldste bybebyggelse	ca. 1075			
Eldste jordbruksaktivitet	ca. 900			

*Tabell D6. Mulig kobling mellom dokumentert brann Oslogate 6 og bybrann kjent fra skriftlige kilder. Forslag til kobling med branner fra "Søndre felt"/"Mindets tomt".*

## E. OSLOGATE 6, ET UTSNITT AV OSLO I MIDDELALDEREN

Ut fra tidligere gravninger og forestillinger om byutviklingen i Oslo hadde man ved starten av utgravningene i Oslogate 6 en del hypoteser og generelle oppfatninger om hva man ville finne. Noe av dette, som skomakervirksomhet på 12- og 1300-tallet og beliggenhet ut mot gateløpet under dagens Oslogate er blitt verifisert. Andre oppfatninger, som dateringen av den eldste bebyggelsen til noe ut på 1100-tallet og fortsettelsen av et gateløp mot vest fra det som Fischer identifiserte som "Geilene", har ikke slått til. Sammen med resultatene fra grøften rett vest for feltet (Smedstad 1991, Schia 1991) og fra utgravningene i Oslogate 3 og 7 (Schia 1981), utgravningene i Arups gate i 2007 (Martens 2010), samt eldre gravninger (se kap. C3-4), gjør Oslogate 6-gravningen det mulig å fremføre en del hypoteser om denne nordlige delen av middelalderbyen. For noen forhold vil feltene "Nordre felt", "Mindets tomt" og "Søndre felt" bli trukket inn som sammenligningsmateriale. Hva er likt og hva er forskjellig mellom disse feltene over tid? I mindre grad vil resultater av utgravninger i andre middelalderbyer bli trukket inn. Her har fremtidig forskning et rikt materiale til sammenligning. Spesielt viktig er muligheten for vurdering av kildematerialet ved bruk av lagbeskrivelsene i Oslogate 6.



*Figur 187. Hypotetisk rekonstruksjon av området for middelalderbyen på 900-tallet med en gård i området for Hallvardskirken, Bispeborgen og området nord for disse. Etter Schia 1991. Tegning Marianne Brochmann.*

### E1. VIKINGTIDSGÅRDEN OSLO?

Ardsporene og C14-dateringen av disse gjør det klart at det har vært drevet åkerbruk på 900-tallet, kanskje også senere. Hvor stor åkeren har vært, er umulig å avgjøre. Topografisk er det ikke noe i veien for at den kan ha strukket seg videre mot øst og nordøst. Her er terrenget temmelig flatt. Mot syd tyder Fischers beskrivelse av naturbakken på St. Halvards plass at det også her kan ha vært åker, kanskje sammenhengende fra Oslogate 6. I alt blir dette minst 75 m i nord-sydlig retning. Syd for Bispegata er det ikke funnet spor av åker. På "Nordre felt II" ble funnet en del trerøtter som viser at det har stått orekratt her. Utgravningene for Follobanen har vist at det har vært tidlig jordbruksvirksomhet syd for Bispeallmenningen (pers. medd. Egil Bauer).

Mot vest er det funnet pløyespor i Oslogate 7. Disse skiller seg fra dem i Oslogate 6 ved at de er bredere og trolig asymmetriske i snitt. Dette tyder på at det har vært brukt veltefjøl (Schia 1979:22). Pollenanalyse kan tyde på at de skriver seg fra 2.halvdel av 1100-tallet (Høegh & Schia 1979:147), dvs. vesentlig senere enn ardsprene fra Oslogate 6. At det ikke er funnet ardspre forøvrig, heller ikke på feltet Oslogate 3, kan tyde på at åkeren ikke har strukket seg så langt mot vest. Ved utgravninger i 1996 og 1997 i forbindelse med rehabiliteringsarbeider ved Gamlebyen skole, øst for Korskirken, er det ikke funnet spor av noen åker og heller ikke stolpehull fra bebyggelse (Rui 1997).

Flere nedgravninger i den sterile undergrunnen er i felt tolket som stratigrafisk eldre enn ardspre. Disse nedgravningene kan være stolpehull til bygninger og dreneringsrenner eller tomtemarkeringer i forbindelse med bygninger. Slike bygninger kan naturlig tolkes som bosetning knyttet til åkerbruket. Noen stolpehull er plassert slik at de vil passe som rester av takbærende stolper i en bygning. Alt i alt er det mest naturlig å tolke disse nedgravningene som spor av en vikingtidsgård. Et alternativ kunne være at de skriver seg fra driftsbygninger, f.eks. låver adskilt fra en gård. Nærmeste gård har vært *Volin*, i moderne tid bevart i navnet Vålerenga fra staveformen *Vålen*. Denne gården er trolig fra eldre jernalder. Det er bevart flere gravhauger på den. En kunne tenke seg at en gård var skilt ut fra Volin på et tidspunkt hvor presset på oppdyrking av jord var blitt større og topografien mer gunstig pga. landstigningen i løpet av jernalderen. Det ville være fristende å tenke seg at denne gården ble kalt for *Oslo*. Det har vært foreslått at en slik gård kan ha hatt gårdsbebyggelse på området for Hallvardskatedralen og bispeborgen (Molaug 2015: 224).

## E2. BYMESSIG BEBYGGELSE PÅ 1000-TALLET I NORDRE BYDEL?



Sentrum i den eldste bydannelsen i Oslo har vært syd i byen. Kirkegården under Clemenskirken har begravelser tilbake til tiden rundt år 1000, kanskje tidligere (Eide 1974, Schia 1991A, Molaug 2000). Clemenskirken kan ha hatt sammenheng med en kongsgård som lå der hvor den senere kongsgården lå, eller inntil kirken. Under Mariakirken, bygget rundt midten av 1000-tallet, ble det ved utgravninger i 1960-årene funnet bosetningsrester (innberetn. Anne Stine Ingstad, KHM Top.ark.).

*Figur 188. Oslo ca.1050. Tradisjonell oppfatning av bybebyggelse (skravert), Oslo gård (runding), Clemenskirken, Kongsgården, Mariakirken og veier. Etter Schia.*

Under Kongsgården er det funnet en vollgrav med et myntfunn hvor yngste mynt er preget mellom 1038 og 1040 (Skaare 1966:92). Dette knytter anlegget til Harald Hardrådes tid eller før.

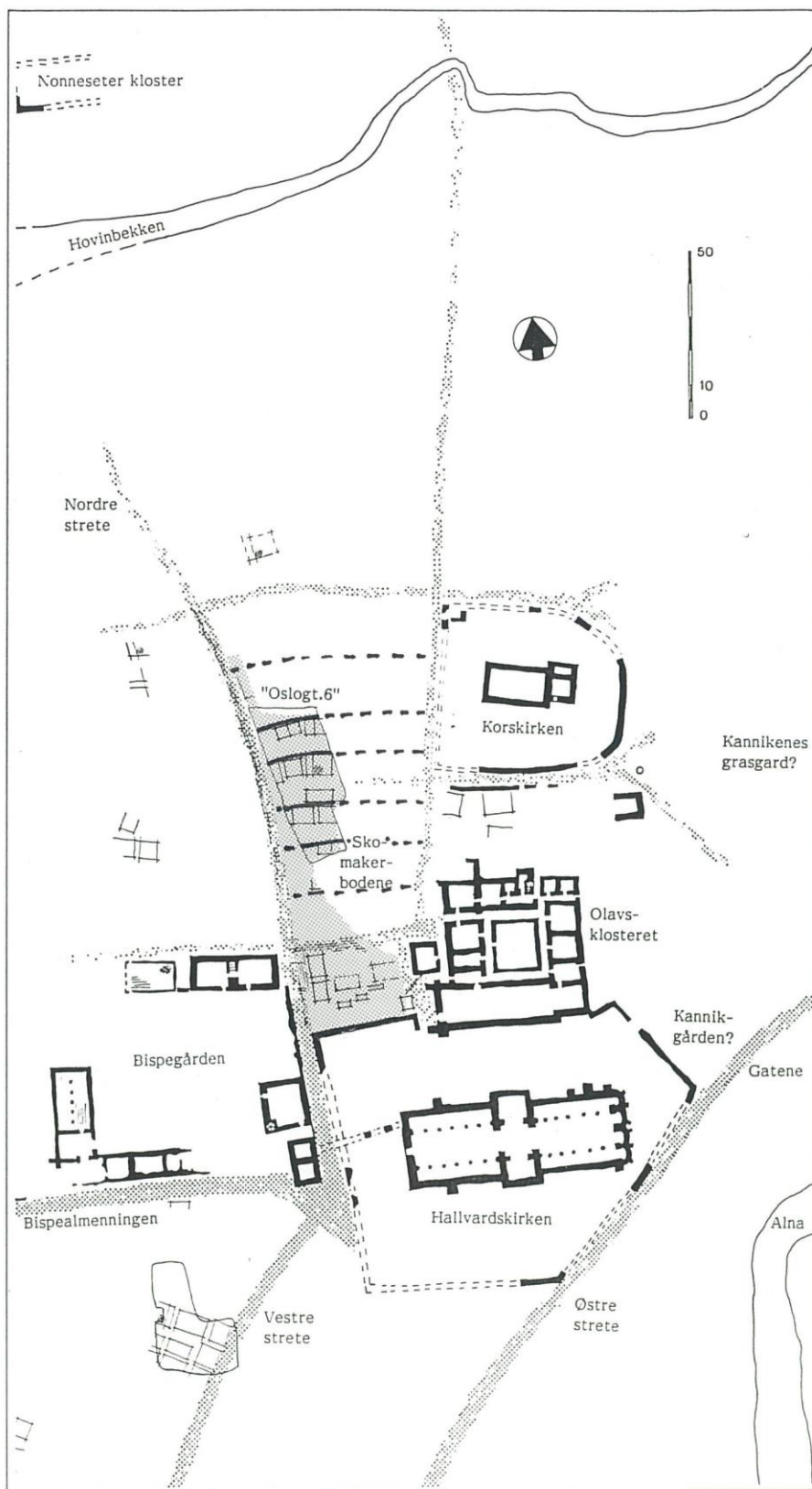
Den vanlige oppfatningen av Oslos topografiske utvikling er best illustrert av Håkon Christie (Christie 1966) og har med visse modifikasjoner stått seg siden 1960-årene. Sentralt i denne hypotesen står anlegget av bispegården og Hallvardskirken. Sigurd Jorsalfar ble gravlagt i koret i denne kirken, noe som gjør at hele kirken, eller i det minste den østlige delen, må ha stått ferdig i 1130. En påbegynnelse av dette geistlige senteret i begynnelsen av 1100-tallet har syntes rimelig. Hvis den eldste bymessige bebyggelsen oppstod i området mellom Clemenskirken og Kongsgården og det kom en bebyggelsesekspansjon mot nord utover på 1000-tallet, kunne man tenke seg at det området lå ubebygget som bispegården og Hallvardskirken ble anlagt på.

Utgravningene i Oslogate 6 viser at det på 900-tallet og trolig inn på 1000-tallet har vært jordbruksvirksomhet og sannsynligvis også bebyggelse i dette området. Den eldste bymessige bebyggelsen kan dateres til siste halvdel av 1000-tallet, kanskje så tidlig som rundt 1050, altså godt før Hallvardskirken ble påbegynt. På feltet Arups gate 1 – 3 ble det funnet bebyggelse, bl.a. en laftebygning av stuetyper med to rom datert til midten eller siste halvdel av 1000-tallet (Martens 2010, 13, 20-21). Og den eldste C14-dateringen av strukturer og lag på dette feltet er fra siste del av 900-tallet og første del av 1000-tallet (Gulliksen i Martens 2010, 147-148).

På "Nordre felt" kan de dypeste lagene dateres til noe før midten av 1000-tallet, omtrent samtidig med "Mindets tomt". Det er sannsynlig at det har vært en sammenheng mellom disse bebyggelsene. Hvis ekspansjonen hadde gått jevnt, ville det være rimelig å tenke seg bebyggelse i området for bispegården og Hallvardskirken i siste halvdel av 1000-tallet. En skal ikke se bort fra at det har vært hus her som er blitt revet for det kirkelige anlegget. Mest fristende er det å tenke seg en kommunikasjonsåre mellom det tidlige byanlegget på Øra og vikingtidsgården i Oslogate 6-området og evt. videre mot nord. Dette kan ha vært det senere "Geilene", som da altså heller har gått fra syd mot nord, ikke som Fischer foreslo fra øst mot vest. En bymessig bebyggelse kan i dette området ha begynt inntil denne veien, evt. også med utgangspunkt i den antatte gården. Veien kan ha gått vest for utgravningsfeltet, under nåværende Oslogate, slik som det er påvist spor av gatebrolegning og gjerder i grøftegravningene i Oslogate (Smedstad 1991, Schia 1991B). Vel så sannsynlig er det imidlertid at den har gått øst for Oslogate 6- feltet. Her er det ikke påvist noen vei arkeologisk, men en kunne tenke seg at den vestre kirkegårdsmuren rundt den senere Korskirken er lagt inntil denne gaten. I så fall ville det bli en relativt rett vei fra området ved Olavskirken og Hallvardskatedralen og frem til Hovinbekken i høyde med vestsiden av Åkeberg, middelalderens Valkaberg. Her kan det ha vært en overgang over bekken, og veien kan ha fortsatt videre mot nord og vest over Enerhaugen og Frysja (Schia 1991A:80, 93).

Den eldste bybebyggelsen i Oslogate 6-feltet er åpen. Ca. 1/4 eller mindre av arealet er bebygget med hus. Noe av denne bebyggelsen kan være sesongmessig. F.eks. kan man tenke seg at metallvirksomheten ikke foregikk kontinuerlig. På den tomten som har flest levninger etter slik virksomhet, tomt 3, er det ikke funnet sikre bygninger fra de to eldste situasjonene. Fra samtidige situasjoner i tomt 2 nordenfor er det imidlertid funnet hus som må ha vært permanente bolighus, og her er også flere dendrokronologiske dateringer. Dette kan kanskje tyde på at tomt 2 var mer sentral i forhold samtidig sentralbebyggelse enn tomtene lengre nord.

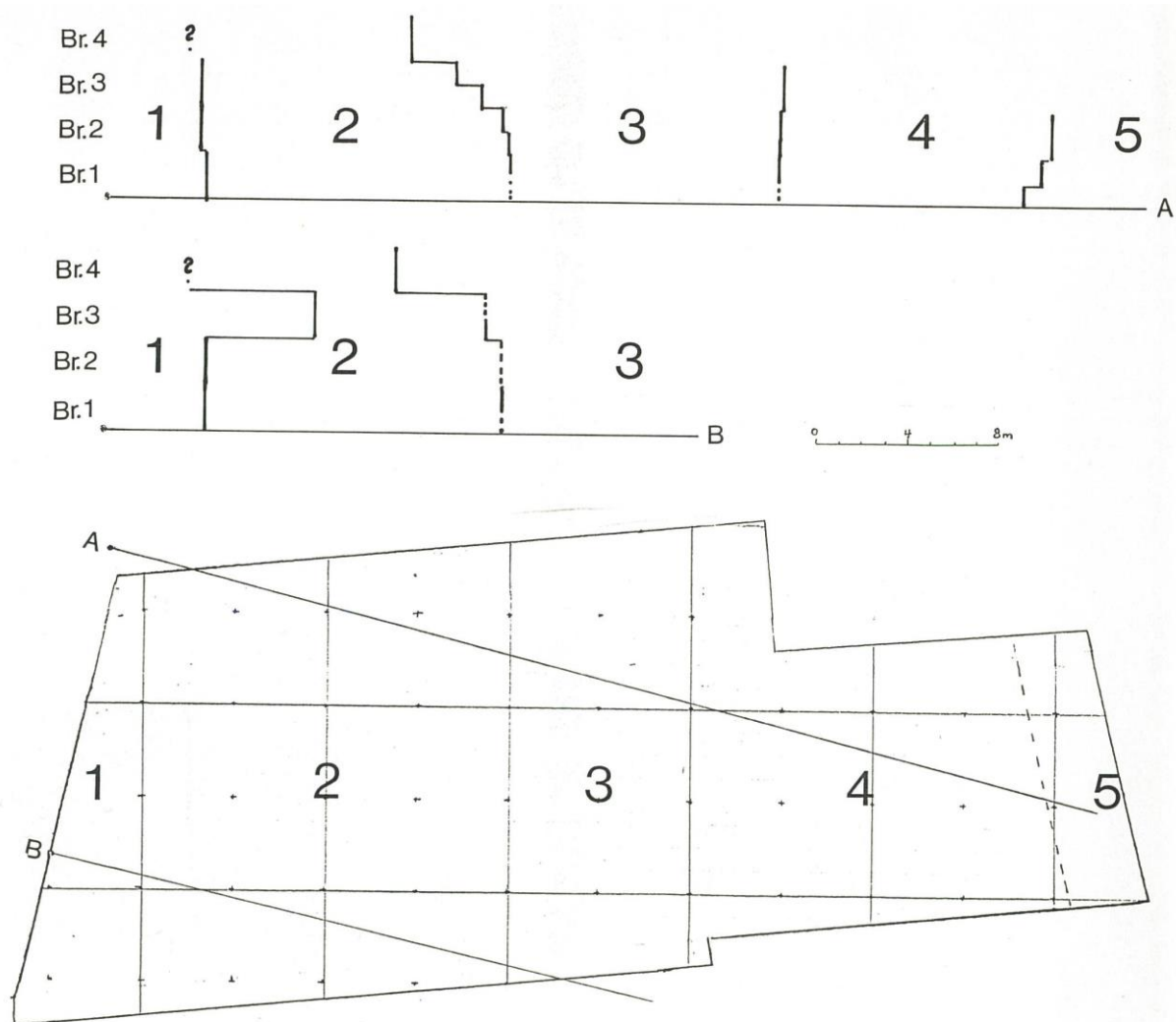
### E3. TOPOGRAFI, BYFOTETNING, BYGÅRDSSTRUKTUR I NORDRE BYDEL



Bebyggelsen på Oslogate 6-feltet er i vest avgrenset av en gate som kan ha eksistert fra den eldste bebyggelsesfasen (Smedstad 1991 og ovenfor kap. C). I fase 2 er påvist en skigard ut mot denne gaten, helt på samme måte som på "Mindets tomt" og "Nordre felt II" ut mot Vestre strete i faser datert til 1000-tallet. Hvor neste gate mot Ø har gått, er vanskelig å påvise. Orienteringen av bebyggelsen i Oslogate 6 er i flere faser ujevn, slik at bygningsrestene lengst i N har en vridning. Ut fra funnene i grøften Oslogate 2-8 vet vi at gaten her har gått i en bue. Bebyggelsen rett Ø for denne har dermed fått en vifteform. Denne er imidlertid vridt lengre Ø, slik at bebyggelsen her er blitt mer parallell. Dette kan være gjort som en tilpasning til en rett gate lengre Ø. En sannsynlig mulighet er V for og inntil vestre kirkegårdsmur i den senere Korskirken. Orienteringen på denne muren og også selve kirken

Figur 189. Plantegning av nordre bydel. Gateløp markert med raster. Antatt forløp av grenser mellom bygårdene på feltet Oslogate 6 mellom Nordre strete og Geilene (?) stiple. Etter Schia 1991 med tilføyelser.

tilsvarende den generelle i Oslogate 6. I så tilfelle blir avstanden mellom disse to gatene 45-55 m i dette området, størst i nord, minst i syd. Avstanden mellom det antatte Vestre og Østre strete på "Mindets tomt/Søndre felt" er beregnet til ca. 60-65 m, noe som kan tolkes som lengden på en bygård (Molaug 1973, Schia 1987A:217). På "Søndre felt" er funnet indikasjoner på en oppdeling midt mellom disse gateløpene, slik at det kan ha gått en grense ca. 30 m fra stretet. Ikke i noen fase er det funnet mer enn 4 bygninger i dybden fra Vestre strete. Feltet Oslogate 6 omfatter områder som bare går inntil 24 m fra gateløpet i vest, og noe skille er ikke ventet og heller ikke påvist. Det er funnet inntil 4 hus etter hverandre fra gaten mot Ø, men ikke avslutningen på det 4. huset. I tomt 3 på 1200-tallet kan Ø-kant av 4.hus fra gaten beregnes å ha stått i en avstand på 27-28 m, dvs. noe over halvdel av den mulige avstanden mellom gateløpene. Dette gir ikke noen indikasjon om at det har vært en halvering av tomten mellom to gater. Heller tyder det på at det ikke har vært noen slik oppdeling her. Argumentasjonen faller helt bort hvis det ikke har vært noen gate i øst.



Figur 190. Skjematiske snitt som viser bredden av tomten 1 - 5 i branntrinn 1 - 4. Nord er til venstre på plantegningen.

I NS-retning er det funnet 4 skille som kan tolkes som grenser mellom 5 tomter i Oslogate 6. Alle disse skille er etablert før midten av 1100-tallet, men ikke alle er klart påvist i eldste fase. Her er bare ett skille klart, mens et annet er sannsynlig. Den sydligste grensen har ikke eksistert eller er forskjøvet. Når grensene blir etablert, kan bredden på 3 bygårder måles. Den varierer mellom 11,5 m og 12,75 m i snitt. Dette tilsvarer omtrent gjennomsnittet på "Mindets tomt/Søndre felt", men variasjonen er her større, fra ca. 11 til ca. 15 m (Schia



1987A:206ff.). Grensene holder seg stabile til midten av 1200-tallet. Mens de eldste husene er frittliggende, blir det i løpet av 1. halvdel av 1100-tallet en mer ordnet bygningsstruktur. Ut mot og langs med gaten i V kommer en bygning av bodtype, først i én bygård, senere i de andre. På "Mindets tomt" er den første tilsvarende bygningen datert til tidlig 1100-tall, dvs. omtrent samtidig. Bygningene lengre inne fra gaten blir etterhvert stort sett plassert i N del av tomtene, inntil tomtegrensene der. S for disse bygningene er det fra midten av 1100-tallet trebrolegninger som må tolkes som gårds plasser. S for gårds plassene er det gjerne et åpent område eller spor av lettere bygninger. Denne strukturen er mer regelmessig enn på "Mindets tomt/Søndre felt", der det ofte er bygninger på begge sider av tomten. Bare lengst Ø i den bevarte delen av tomt 2 er det bygninger på begge sider. Fra midten av 1200-tallet har denne tomten fått full dobbeltgårdsstruktur med to parallelle bygningsrekker og en gårds plass i midten, slik som 1200-talls bygårder på "Mindets tomt". Allikevel er bredden bare ca. 13 m. Godt over 60% av arealet i denne tomten er nå bebygget, dvs. godt over gjennomsnittet på "Mindets tomt/Søndre felt" der tilsvarende tall er 45-48%. Også tomt 4 har vært relativt tett bebygget, mens derimot tomt 2 har hatt større ubebyggete arealer en periode. Snittet blir derfor omtrent som for de andre utgravningsfeltene allikevel. Dette betyr at bebyggelsesintensiteten teoretisk sett har vært like stor på de to feltene, uten at det kan konkluderes sikkert.

På slutten av 1200-tallet blir tomt 3 bredere og er i første halvdel av 1300-tallet ca. 16 m bred. Bredden på tomt 4 står fast, mens nordgrensen for tomt 2 trolig er forskjøvet mot N. En økning av tomtebredden tilsvarer helt utviklingen på "Mindets tomt/Søndre felt". Det kan ha sammenheng med en tendens til å øke husenes grunnareal.

Bebyggelsen fra senmiddelalderen er svært fragmentarisk bevart på feltet. Bebyggelsesstrukturen ser ut til å ligge fast med tomtegrensene på de samme stedene som før og med tettstående bygninger i rekker. På de små områdene som er bevart og utgravd er det bygningsrester.

Også bebyggelsen fra 1500-tallet frem til 1624 ser ut til å ha fulgt de tidligere eiendomsgrensene. Både grensen mellom tomt 2 og 3 og mellom tomt 4 og 5 er på samme sted. Rester av en bygning med steinkjeller fra 1500-tallet er funnet lengst sydøst i feltet. Øvrige bygninger har vært av tre eller bindingsverk. Lengst i syd er det også funnet vannrenner og en brønn fra nyere tid.

#### **E4. ØKONOMI OG VIRKSOMHET I NORDRE BYDEL**

Før bybebyggelsen tok til må det ut fra ardsporene ha vært drevet åkerbruk gjennom lengre tid på stedet. I den eldste bybebyggelsen er det særlig to virksomheter som er påvist, februk og metallvirksomhet. Noen gjenstander som knytter seg spesielt til denne virksomheten er imidlertid ikke funnet. Metallvirksomheten kan ha vært sesongpreget og behøver ikke å være knyttet til fast bosetning. På den tomten som har flest levninger etter slik virksomhet, tomt 3, er det ikke funnet sikre bygninger fra de to eldste situasjonene. Fra samtidige situasjoner i tomt 2 er det imidlertid funnet hus som ut fra forekomsten av ildsted må ha hatt bolig-funksjon. Når det gjelder februk, er det ikke påvist fjøs med sikkerhet, men noen av bygningene fra branntinn 1 kan ha hatt en slik funksjon. Omfattende lag med dyremøkk og også innhegninger med dyremøkk vitner om husdyrhold. En gjennomgang av gjenstands-materialiet tyder på at jordbruk og fiskeri har etterlatt seg noen flere levninger enn i feltene lengre syd i byen, f.eks. ved en sammenligning mellom Oslogate 6 og "Nordre felt". Jordprøver viser at det har vært tresket korn på stedet. Om dette har vært korn fra egen åker eller kjøpt korn er selvsagt uråd å si noe om.

Den mest påfallende næringsvirksomheten på feltet Oslogate 6 er skomakeri. Det har vært slik virksomhet i eldste periode, men i beskjedent omfang. I løpet av 1100-tallet øker

mengden av skomakeravfall, med store mengder i tomt 3 og 4, dvs. i sydligste del av feltet (Tørhaug 1998). Hvis vi regner læravfall per arealenhet er det i brantrinn 2 klart flest i bygård 4. Men det er også skomakeriavfall lengre nord, i bygård 2 og 1. I grøften Oslogate 2 - 8 fortsetter det ca. 20 m nord for Oslogate 6 - feltet. Nord for dette var det ikke skomakeriavfall. Og det ble ikke funnet slikt læravfall i større mengder i Arups gate 1 – 3 (Martens 2010:21).

Forholdsvis mest skomakeriavfall i Oslogate 6 er det i brantrinn 3 og 4. I brantrinn 3 er det relativt likt mellom bygård 3 og 4, regnet per arealenhet, mens det i brantrinn 4 er en bratt nedgang for bygård 4. Dette skyldes senere forstyrrelsene som det var flere av i denne bygården, slik at arealet var mindre enn i det foregående branntinnet. I yngre perioder er ikke lær bevart. Det skyldes dårligere bevaringsforhold for organisk materiale. Lær er spesielt sårbart for tilgang på luft.

Det er rimelig å se en samlet gruppe med bygårder der det virket skomakere fra og med en tomt nord for tomt 1 og frem til Hallvardskatedralens kirkegård. Fischer har trolig funnet sydavgrensningen til tomt 5. Deretter er det en tomt som kan ha vært hele 20m bred. I alt blir det 7 eller 8 bygårder. I en retterbot fra Håkon V heter det at skomakerne skal virke i Mykklagard. Navnet betyr den store gården, og hvis alle disse gårdene til sammen hadde Mykklagard-navnet, evt. som et tilleggsnavn, har den vært svært stor, ca. 110m lang langs stretet hvis vi går ut fra at nordgrensen for lærkonsentrasjoner påvist i grøften Oslogate 2 – 8 er representativ for bygårdene inntil stretet.

Omvendt er det færre levninger etter veving i form av bevarte vevlodd på Oslogate 6-feltet enn på feltene lengre syd i byen. Dette kan tyde på mindre tekstilhåndverk. De mange snellehjulene har trolig med skomakeri å gjøre og trenger ikke å være tegn på meget tekstilhåndverk (Grimnes 2000).

## **E5. NORDRE BYDEL OG SOSIAL STATUS**

En kunne tenke seg at det arkeologiske materialet viste sosiale forskjeller mellom Oslogate 6 som ligger i nordre bydel og Nordre felt/Mindets tomt/Søndre felt i den mer sentrale del av byen. Slike forskjeller er imidlertid vanskelige å fastslå. Mest aktuelt er å bruke kriterier på spesiell rikdom eller spesiell fattigdom. Spesiell rikdom er ikke uten videre lett å etterspore. Siden bebyggelsesmønsteret, bygningenes størrelse og byggeteknikken tilsynelatende er den samme, virker det mer sannsynlig med sosial likhet. Finere gjenstander i form av edle metaller eller fine håndverksprodukter kan en ikke vente å finne. Her er det spørsmål om representativitet. Størst mulighet ville det kanskje være å finne tegn på høy status ved analyse av måltidsrester. Det er ikke funnet rester etter eksotiske frukter og krydderier blant det materialet fra Oslogate 6 som er blitt analysert (Soltvedt 1997). Men det er svært lite av slike funn også fra utgravningsfeltene lengre syd (Griffin 1988:94). Omvendt er det også relativt lite av hjemmelagde sko, såkalte hudsko og amatørreparasjoner av sko, begge dele noe som en må anta er tegn på fattige kår. Mengden tilsvarer omtrent den fra Mindets tomt/Søndre felt (skoene er gjennomgått av Oddlaug Marstein, men ikke publisert). Det må konkluderes med at det ikke er påvist større forskjeller mellom de to nevnte områdene i byen, og at området i nordre bydel trolig ikke har hatt en klart lavere status enn området lengre syd.

## **E6. VIDERE BEARBEIDING AV MATERIALET FRA OSLOGATE 6.**

Oslogate 6 har et meget rikt materiale som er innsamlet på en måte som gjør at det er svært anvendelig for videre forskning. Pga. de gode bevaringsforholdene er det rimelig å tenke seg at meget av det som kom i jorden i middelalderen fortsatt ligger bevart og er blant de

levningene som er tatt opp og registrert av arkeologer og naturvitere. Pga. knappe økonomiske ressurser til etterarbeide må følgende områder nevnes:

- Jordlagene fra Oslogate 6 har vært emne for en magistergradsavhandling i Arkeologi ved Universitetet i Oslo (Paasche 1996).
- Noen enkeltgjenstander er bearbeidet. Det gjelder bl.a. et bein med en interessant runeinnskrift som bl.a. nevner Korskirken (Knirk i Norseng og Nedkvitne 1991). Runebeinet er datert til før 1250. Skomaterialet er gjennomgått og typebestemt av Oddlaug Marstein, men ikke publisert. Vanja Tørhaug har gjennomgått og analysert deler av læravfallsmaterialet i forbindelse med en hovedfagsavhandling om skomakervirksomhet (Tørhaug 1998). Kammaterialet er typebestemt av Tina Wiberg. Camilla Grimnes har i en hovedfagsavhandling gjennomgått og analysert materialet av snellehjul til håndten (Grimnes 2000). Materialet av bryner er gjennomgått for en hovedfagsavhandling av Ole Christian Lønås (Lønås 2001). Keramikkmaterialet er gjennomgått i hovedfagsavhandlingen til Ann Monica Bueklev (Bueklev 2006).
- Makrofossilmaterialet er undersøkt av Eli Christine Soltvedt, AmS (arkiv).
- Det animalosteologiske materialet er undersøkt av Anne Karin Hufthammer, Zoologisk museum, Bergen, med assistanse av L. Leepiksar. Det er av kostnads- og tidsgrunner bare analysert en enkelt rute på 8 X 8m (arkiv).
- Deler av materialet av bly er undersøkt som en del av masteroppgaven til Astrid Tvedte Kristoffersen ved UiO i 2017.

Videre analyser av enkelte funngrupper og av problemstillinger i forbindelse med middelalderens bysamfunn og levevis bør hilses velkommen. Det er med glede det kan konstateres at materialet blir brukt i arkeologiske avhandlinger, og ikke minst at dette arbeidet gir resultater av stor kulturhistorisk verdi. Materialet fra Oslogate 6 har fortsatt et stort potensiale for videre forskning, kanskje særlig lærmaterialet og levningene fra de eldste fasene med åkerbruk og bebyggelse knyttet til dette og fasen med tidlig metallbearbeiding.

## Litteratur

Broberg B. & Hasselmo, M. 1981. *Keramik, kammar och skor från 7 medeltida städer: fyndstudie*. Medeltidsstaden bd.30. Riksantikvarieämbetet, Statens Historiska museer. Stockholm 1981.

Bueklev, Ann Monica J. 2006. *Middelalderkeramikk: en synkron og diakron analyse av keramikkmaterialet fra Oslogate 6*. Hovedfagsavhandling. Universitetet i Oslo.

Christie, Håkon 1966. Medieval Oslo. *Medieval Archaeology X*. 1966.

Christophersen, Axel, Erik Jondell, Oddlaug Marstein, Sæbjørg Walaker Nordeide, Ian W. Reed 1988. *Utgravning, kronologi, bebyggelsesutvikling. Meddelelser nr.13 fra prosjektet Fortiden i Trondheim bygrunn; Folkebibliotekstomten*. Riksantikvaren, Utgravningskontoret for Trondheim. Trondheim.

Christophersen, A. and Nordeide, S.W. 1994. *Kaupangen ved Nidelva*. Riksantikvarens skrifter nr.7. Trondheim 1994.

Eide, Ole Egil 1994. *De toskipede kirker i Oslo*. Magistergradsavhandling. Stensil. Universitetet i Bergen. Bergen 1994.

Fett, Tryggve 1989. Bygninger og bygningsdetaljer. I: Schia, E. (red.). *Hus og gjerder. De arkeologiske utgravninger i Gamlebyen, Oslo*. Bind 6. Øvre Ervik 1989.

Fischer, Gerhard Upubl. Dagbok, Riksantikvarens arkiv.

Fischer, Gerhard 1929. Skomakerbodene i det gamle Oslo. *Norsk skotøi nr.4*. Oslo.

Fischer, Gerhard 1950. *Oslo under Eikaberg*. Oslo, 1950.

Golembnik A. 1991. Modelling the processes of stratification in Medieval urban deposits. *Laborativ Arkeologi*, vol.5: 37-46, Stockholm 1991.

Griffin, Kerstin 1988. Plant Remains. I: "Mindets tomt"- "Søndre felt". *Animal bones, moss-, plant-, insect- and parasite remains*. De arkeologiske utgravninger i Gamlebyen, Oslo. Bind 5. Øvre Ervik 1988.

Grimnes, Camilla 2000. Håndtein. *En analyse av snellene til håndtein fra Oslogate 6*. Hovedfagsavhandling IAKK, Universitetet i Oslo 2000.

Harris, E.C., Brown, M.R. and Brown, G.J. (eds.) 1993. *Practices of Archaeological Stratigraphy*. London 1993.

Hoffmann, M. og Kjellberg, A. 1991. Tekstil I: Molaug, Petter B. and Erik Schia: *Dagliglivets gjenstander Del II. De arkeologiske utgravninger i Gamlebyen, Oslo*, bind 8. Øvre Ervik 1991

Høeg, H. & al. 1977. *De arkeologiske utgravninger i Gamlebyen, Oslo*, bind 1. Oslo, Bergen, Tromsø 1977

Keller, Karl-Fredrik og Schia, Erik 1994. *Middelalderbyen i Oslo. En rekonstruksjon*. Oslo 1994.

- Lidèn, Hans-Emil 1977. Stratigrafisk-topografisk beskrivelse av feltet "Mindets tomt". I: Høeg H. & al. *De arkeologiske utgravninger i Gamlebyen, Oslo*. Bind 1. Oslo, Bergen, Tromsø 1977.
- Lønaas, Per Christian 2001. *Bryner fra Oslogate 6*. Hovedfagsavhandling i arkeologi ved Universitetet i Oslo.
- Martens, Vibeke V. 2010. *Arups gate, Gamlebyen, Oslo. Arkeologiske undersøkelser og overvåking i forbindelse med utskifting av vannledning*. NIKU Oppdragsrapport nr.111/2010. Oslo.
- Molaug, Petter 1990. Oslo under Eikaberg 40 år etter. I: *Foreningen til norske fortidsminnesmerkers bevarings årbok 1990*. Oslo 1990:139-160.
- Molaug, Petter B. 1991. Sneller til håndtein. I: Molaug, Petter B. and Erik Schia. *Dagliglivets gjenstander - del II*. De arkeologiske utgravninger i Gamlebyen, Oslo Bd.8. Øvre Ervik.
- Molaug, P.B. 1998A. On the Representativity of Artefacts from Medieval Town Layers. A case Study from Oslo. *Studia z dziejów cywilizacji. Instytut Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego*: 221-232. Warszawa.
- Molaug, P.B. 1998B. Funksjonsanalyse på Mikro- og Makroplan i Oslo. I P.B.Molaug (red.). *Forskning om norske middelalderbyer. NIKU Strategisk instituttprogram Norske middelalderbyer*. NIKU Temahefte 27:37-49.
- Molaug, P. B. og Nordeide, S. W. 1999 (red.): *Norske middelalderbyer. Registre ved bygravninger*. NIKU Temahefte 28, 32s.
- Molaug, P.B 1999. Noen tanker om representativitet ved middelalderske bygravninger. *META* 1999 nr.1, Lund.
- Molaug, P. B. 2000. *Oslo 1000 år!* Universitetets kulturhistoriske museer. Oslo 2000.
- Molaug, P.B. 2002. Oslo: Husenes, bygårdenes og bydelenes funksjon. – I P.B. Molaug (red.). *Norske middelalderbyer. Strategisk instituttprogram 1996-2001*. NIKU 117:54-66.
- Molaug, P.B. og Ulriksen, E. 2002. Liv og bolig. Bruk av funksjonsanalyse. – I P.B. Molaug (red.). *Norske middelalderbyer. Strategisk instituttprogram 1996-2001*. NIKU 117:32-36.
- Molaug, P.B. 2015. From the Farm of Oslo to the Townyard of Miklagard.
- Festskrift til Ingvild Øye*. UBAS Nordisk. Universitetet I Bergen arkeologiske skrifter. Bergen.
- Nedkvitne A. og Norseng, P. 1991. *Byen under Eikaberg. Oslo bys Historie*. Bd.1. Oslo.
- Nordeide, Sæbjørg W. 1988. Relativ kronologi og faseinndeling. I: Christophersen & al. 1988.
- Nordeide, Sæbjørg W. 2002. Gjenstandsregister for middelalderbyene. – I P.B. Molaug (red.). *Norske middelalderbyer. Strategisk instituttprogram 1996-2001*. NIKU 117:73-75.
- Nordeide, S. W. og Pettersen, B. 2001: *NIKUs håndbok for gjenstandsregistrering ved bygravninger*. Versjon 1.0.
- Paasche, K. 1996. *Det middelalderske kulturlaget. Dokumentasjon og metode*. Magistergrad i Nordisk Arkeologi. Universitetet i Oslo 1996.
- Rui L. M. 1991: Kljaasteiner - vevlodd. I: Molaug, Petter B. and Erik Schia. *Dagliglivets gjenstander Del II*. De arkeologiske utgravninger i Gamlebyen, Oslo, bind 8. Øvre Ervik 1991

- Rui, Liv Marit 1997. Rapport fra arkeologisk overvåking og utgravning ved Gamlebyen skole i Oslo. NIKU Distriktskontor for Oslo 1997. Riksantikvarens arkiv.
- Rytter, Jens 1991. St.Halvards plass 1, 1990. I Schia, E og T. Wiberg 1991.
- Schia, Erik 1977A. Sko som arkeologisk kildemateriale. *Hikuin* 3, Høbjerg: 303-324.
- Schia, Erik 1977B. Skomaterialet fra "Mindets tomt". I: Høeg & al. *De Arkeologiske utgravninger i Gamlebyen, Oslo*. Bd.1. Oslo, Bergen, Tromsø.
- Schia, Erik 1979. *Feltene "Oslogate 3 og 7"*. De arkeologiske utgravninger i Gamlebyen, Oslo. Bind 2. Øvre Ervik.
- Schia, E.1987A (red.). *De arkeologiske utgravninger i Gamlebyen, Oslo*. Bind 3. "Søndre felt" Stratigrafi, bebyggelsesrester og daterende funngrupper. Øvre Ervik
- Schia, Erik 1987B. Reconstructing townyards on the Periphery of the European Urban culture. *Nordic Archaeological Review* Vol.20: 81-96.
- Schia, Erik 1990. Dendrochronology on material from medieval Oslo. *Norwegian Archaeological Review* vol.23, Nos.1-2 1990.
- Schia, Erik 1991A. *Oslo innerst i Viken. Liv og virke i middelalderbyen*. Oslo 1991.
- Schia, Erik 1991B. I Schia, E. og Wiberg, C (red.) 1991.
- Schia, Erik og Tina Wiberg (red.) 1991. *Grøftegravninger*. De arkeologiske utgravninger i Gamlebyen, Oslo. Øvre Ervik 1991.
- Skaare, Kolbjørn 1966. Myntklumpen fra Kongsgården i Gamlebyen. I: Arno Berg m.fl. (red.) Harald Hardråde. *St.Hallvard* 44, hefte 3-4. Selskabet for Oslo byes vel. Oslo 1966: 90-93.
- Smedstad, Ingrid 1991. Oslogate 2-8, 1987-1988. I: E.Schia og T.Wiberg (red.). *Grøftegravninger*. De arkeologiske utgravninger i Gamlebyen, Oslo. Øvre Ervik 1991.
- Soltvedt E. C. 1997. Oslogate 6, jordlagsanalyse og makrofossiler. Utkast til rapport 1997.
- Stabrowska D., Chocoloniewski J., Lewartowski K.1991. Statistical analysis of the inventory of layers descriptions from the archaeological site of Oslogate 6 in Oslo. *Laborativ Arkeologi* vol.5: 47-54
- Tørhaug, Vanja 1998. *Skomakerhåndverket i Oslo 1050-1300. En undersøkelse av læravfall, sko og skomakerredskap fra Oslogate 6*. Hovedfagsavhandling IAKN, Universitetet i Oslo 1998.
- Ulriksen E. 1996. *"Utkantens håndverkere og arbeidere". En aktivitetsanalyse av "Nordre bydel" i middelalderens Tønsberg*. NIKU Temahefte 3. Oslo.
- Wiberg, T. 1987. Kammer. I: Høeg & al. *De Arkeologiske utgravninger i Gamlebyen, Oslo*. Bd.1. Oslo, Bergen, Tromsø.
- Wiberg, T. 1991. St.Halvards plass 1, 1983. I: Schia, E. og T. Wiberg (red.) 1991.

# Oslogate 6, Illustrasjoner

## A. INNLEDNING

Figur 1 Kart over deler av Gamlebyen med veinettet slik det var i 1987-89. Feltet Oslogate 6 skravert. Etter MGO 1996.

Figur 2 Utsnitt av Næsers kart over Kristiania i 1857. Flere bygninger har stått på tomten for Oslogate 6. Utgravningsfeltet markert med prikksskravur.

Figur 3 Feltet Oslogate 6 ligger inntil og øst for Oslogate, syd for Arupsgate og hjørnegården Oslogate 2, nord for St.Hallvards plass 2. Feltet omfatter både tidligere Oslogate 4 og 6, men er kalt Oslogate 6.

Figur 4 Bakgårdsbebyggelsen i Oslogate 4 og 6.

## A1. Økonomi, personale, gjennomføring

### 1.1 Historikk

### 1.2 Feltarbeidet, fremdrift

Figur 5. Utgravningsfeltet lå inntil Oslogate med trikkelinje, og det var problematisk å få fjernet oppgravd masse. Til utgravningskontor og mannskapsbrakker ble brukt deler av et butikklokale og flyttbare brakker.

### 1.3 Etterarbeide

## A2. Problemstillinger

Figur 6 Oslo nordre bydel, utgravde og bevarte levninger. Delvis rekonstruerte grunnplaner.

Figur 7 Skomakerbodene på St.Hallvards plass. Funn fra Fischers utgravninger. Til venstre eldste situasjon med bygård, trolig Thomasgård, til høyre yngre situasjon med redusert areal og kummer til garving. a. Olavskirken, b. Hallvardskirkens kirkegårdsmur etter utvidelsen, c. Hallvardskirkens kirkegårdsmur, d. Bispeborgen, e. Antatt gateløp, f. Nordre strete. Etter Schia 1977A med endringer.

## A3. Metoder ved feltarbeidet

### 3.1 Organisering av feltet, rutesystem, koordinater.

Figur 8 Utgravningsfeltet med ruteskiller og koordinater. Profilvegger hvor snitt er tegnet er markert med en ekstra strek på den siden som profilen er tegnet fra.

### 3.2 Utgraving, fjerning av masse

### 3.3 Ivaretagelse av artefakter og økofakter

### 3.4 Dokumentasjon i felt

Figur 9 Plantegning i felt. Symboler. Obs. bruken av farver på tre (brun), tegl (rød), kvernstein (blå), vevlodd (gul) og never/bark (grønn).

Figur 10 Profiltegning. Symboler.

Figur 11 Eksempel på lagskjema med utfylt bakside. Det er plass for inntegning av lagutstrekning tegnet i 1:50 og angitt overflatenivellementer, en nummerserie for hvert lag. Hver rutedel på 1 m<sup>2</sup> er betegnet med et tosifret tall, først øst-vest, deretter nord-syd. Tallene går fra 11 i nordvest til 88 i sydøst.

Figur 12 Lagskjema, forside. Venstre side for ordinær registrering og matrise. Høyre side for spesiell lagbeskrivelse (gjelder ikke alle lag).

### 3.5 Funnregistreringsprosedyrer og feltkonservering

Figur 13 Eksempler på utfylte funnregistreringsskjemaer, utskrift fra database. Ovenfra klebergryte (skjema A=andre gjenstander), leirgodskar (skjema K=keramikk) og læravfall (skjema L=lær).

Figur 14 Generell instruks for feltkonservering og funnbehandling. Det var også spesialinstrukser fra Oldsaksamlingens konserveringslaboratorium for behandling av metallfunn.

## A4. Metoder ved etterarbeide

### 4.1 Funnbehandling

### 4.2 Naturvitenskaplige analyser

### 4.3 Arkeologisk etterarbeide

Figur 15 Eksempel på Harris matrix. Branntreinn 2, tomt 2.

Figur 16 Eksempel på rentegnet profil. Her Ø-6 mot øst, feltvegg. Sml. Figur 11.



## **B Beskrivelse av stratigrafi og konstruksjoner**

### **B1. Introduksjon**

#### **B1.1 Valg av analysemetode og presentasjonsform**

##### **1.1.1 Stratigrafiens begrensninger og muligheter**

##### **1.1.2 Tomter**

Figur 17. Utgravningsfeltet med rutebetegnelser. Skjematisk oversikt over inndelingen i tomter nummerert fra 1 til 5, basert på branntrekk 2.

##### **1.1.3 Inndeling i branntrekk og situasjoner**

Tabell B1. Oversikt over branntrekk, situasjoner og faser for hele utgravningsfeltet, eldst nederst, yngst øverst.

Figur 18. Skjematisk fremstilling av inndelingen i branntrekk, faser og situasjoner i forhold til tomter. De firkantede boksene forestiller konstruksjoner. Situasjonene er nummerert med bokstaver innenfor hver tomt og hvert branntrekk. Branntrekkene og fasene er gjennomgående for hele utgravningsfeltet. Fasene er underinndelinger av branntrekkene, basert på situasjonene. Dette gjør at det er store usikkerheter når det gjelder graden av samtidighet for konstruksjonene i en fase.

### **1.2 Terminologi**

#### **B2. Preurbant**

##### **2.1 Innledning**

##### **2.2 Steril naturbakke**

Figur 19. Naturbakken markert med 20cm koter. Terrenget heller nedover mot nord og nordvest.

##### **2.3 Aktivitetsspor eldre enn bybebyggelsen A**

Figur 20. Aktivitetsspor eldre enn den første bybebyggelsen. Situasjon A – eldste levninger.

Figur 21. Preurban situasjon med ardspor. Fase 02 situasjon B.

Figur 22. Detalj av ardspor fra situasjon Preurban B. Æ-4 sett fra nord. Pelen er sekundær.

Figur 23. Ardspor, flettverksgjerde

Figur 24. Harris matrise tomt 1 og 2 under branntrekk 1.

### **B3. Stratigrafi og konstruksjoner i de enkelte branntrekk**

#### **3.1 Branntrekk 1**

##### **Tomt 1:**

Figur 25. Branntrekk 1, tomt 1 og 2, situasjon A

Figur 26. Skigard K 1643 er skille mellom tomt 1 og 2 og også mellom tomt 1 og stretet mot V. Situasjon 1B. Sett fra vest.

Figur 27. Plan branntrekk 1, tomt 1 situasjon B og tomt 2 situasjon C.

Figur 28. Branntrekk 1, tomt 1 situasjon C og tomt 2 situasjon D.

Figur 29. Branntrekk 1, tomt 1 situasjon D.

Figur 30. Branntrekk 1, tomt 1 og 2, situasjon E.

Figur 31. Branntrekk 1, tomt 1, situasjon F.

##### **Tomt 2:**

Figur 32. Branntrekk.1, Tomt 2. Harris matrise.

Figur 33. Br.1, tomt 2, situasjon B.

Figur 34. Gropene K1498 og K1499 tømt. Branntrekk 1, tomt 2 situasjon 1D. Sett fra vest.

Figur 35. Bygning med fire stolpehull, trolig latrine. K1660. Tomt 2 situasjon 1D. Sett ovenfra fra nord.

Figur 36. Flettverksbrønn K1488. Tomt 2 situasjon 1E.

Figur 37. Branntrekk 1, tomt 1 og 2, situasjon F.

Figur 38. Branntrekk 1, tomt 2, situasjon H.

##### **Tomt 3:**

Figur 39. Branntrekk 1, tomt 5. Naturbakken med groper for metallbearbeiding situasjon 1A - B, samt yngre stolpehull. Tomt 3, rute Z-5. Sett fra syd.

Figur 40. Plan branntrekk 1, tomt 3 med nabetomter, situasjon A.

Figur 41. Grop med neverforing og slaggrester K1600. Tomt 3 situasjon 1A-B. Sett fra syd, feltveggen til venstre.

Figur 42. Branntreinn 1, tomt 3, situasjon B.

Figur 43. Flettverksinnhegning K1737. Tomt 3 situasjon 1B. Sett fra øst.

Figur 44. Branntreinn1, tomt 3, situasjon C.

Figur 45. Toroms stuebygning K1729. Jordprofiler ikke fjernet. Branntreinn 1, tomt 3 situasjon 1C.

Figur 46. Branntreinn 1, tomt 3, situasjon D.

Figur 47. Stolpe med T-formet utsparing for svill. Mellomstolpe i østvegg i bodbygningen K1700.

Figur 48. Branntreinn 1, tomt 3, situasjon E.

Figur 49. Branntreinn 1, tomt 3, situasjon F.

#### **Tomt 4:**

Figur 50. Branntreinn 1, tomt 4 og 5, situasjon A.

Figur 51. Branntreinn 1, tomt 4, situasjon B.

Figur 52. Branntreinn 1, tomt 4, situasjon C.

Figur 53. Branntreinn 1, tomt 4, situasjon D.

Figur 54. Branntreinn 1, tomt 4, situasjon E.

Figur 55. Branntreinn 1, tomt 4, situasjon F, samt litt av tomt 5.

#### **Tomt 5:**

Figur 56. Branntreinn 1, tomt 5. Harris matrise.

Figur 57. Branntreinn 1, tomt 5, situasjon B.

Figur 58. Branntreinn 1, tomt 5, situasjon C.

Figur 59. Branntreinn 1, tomt 5, situasjon D.

Figur 60. Branntreinn 1, tomt 5, situasjon E.

Figur 61. Branntreinn 1, tomt 5, situasjon F, brent.

### **3.2 Branntreinn 2**

#### **Tomt 1**

Figur 62. Branntreinn 2, tomt 2, situasjon A. Flettverksgjerde K 1482.

Figur 63. Branntreinn 2, tomt 1, situasjon B.

Figur 64. Harris matrise branntreinn 2, tomt 1.

Figur 65. Branntreinn 2, tomt 1, situasjon C.

Figur 66. Branntreinn 2, tomt 1, situasjon D.

Figur 67. Sleppveggsbrønnen K1481 i tomt 1. Branntreinn 2, situasjon 2D, muligens yngre

#### **Tomt 2**

Figur 68. Branntreinn 2, tomt 2. Harris matrise.

Figur 69. Pelegjerde K1478 mellom tomt 1 og 2 i situasjon 2B. Pelene tatt opp og lagt ned ved siden av der de stod.

Figur 70. Branntreinn 2, tomt 1 og 2, situasjon C.

Figur 71. Stabber og svill i østvegg bygning K1441 tomt 2. Situasjon 2C.

Figur 72. Branntreinn 2, tomt 1 situasjon D og tomt 2 situasjon E.

Figur 73. Branntreinn 2, tomt 2, situasjon D. Renne K 1443.

Figur 74. Renne K1443 under gårds plass K1437. Detalj som viser overgangen mellom flettverksvegger i øst og bord satt på høykant i vest. Tomt 2 situasjon 2D.

Figur 75. Borddekke K1437 på tomt 2, situasjon 2E til venstre. Sekundær tønne K1433 (situasjon 3B). Til høyre stuebygningen K1519 på tomt 3, situasjon 2E.

Figur 76. Branntreinn 2, tomt 2, situasjon F. Brent.

#### **Tomt 3**

Figur 77. Branntreinn 2, tomt 3 og 4, situasjon 2A.

Figur 78. Stuebygning K1560, nordvestre laftehjørne med del av forstuen, sett fra vest. Tomt 3 situasjon 2A.

Figur 79. Branntreinn 2, tomt 3, situasjon B.

Figur 80. Branntreinn 2, tomt 3, situasjon C.

Figur 81. Branntreinn 2, tomt 3, situasjon D.

Figur 82. Branntrepp 2, tomt 3, situasjon E.  
Figur 83. Ildsted K1533 i bygning K1519. Tomt 3 situasjon 2E.  
Figur 84. Branntrepp 2, tomt 3, situasjon F.

#### **Tomt 4**

Figur 85. Branntrepp 2, tomt 4. Harris matrise.  
Figur 86. Branntrepp 2, tomt 4, situasjon B.  
Figur 87. Oversikt deler av stuebygningene K1563 (øverst) og K1575 (nederst) og gårdsplass med trebrolegning K1714. Nederst til høyre flettverksbrønn K1704. Tomt 4 situasjon 2B.  
Figur 88. Flettverksbrønn K 1704 i tomt 4.  
Figur 89. Deler av forstuene i stuebygningene K1563 (øverst til høyre) og K1575 (nederst til venstre). Begge har utskilt et rom innerst i forstuen. I forgrunnen del av dørterskelen mellom forstuen og hovedrommet i K1575.  
Figur 90. Branntrepp 2, tomt 4, sit.C.  
Figur 91. Branntrepp 2, tomt 4, situasjon D.  
Figur 92. Branntrepp 2, tomt 4, situasjon E.  
Figur 93. Branntrepp 2, tomt 4, brent situasjon F.

#### **Tomt 5**

Figur 94. Branntrepp 2, tomt 4. Harris matrise.  
Figur 95. Branntrepp 2, tomt 5, situasjon A.  
Figur 96. Bygning K2160, mulig fjøs med neverdekke over gulvet. Sett fra nord. Tomt 5 situasjon 2A.  
Figur 97. Bygning K2163. Sydvegg med trapesformet svill med fals med anlegg for gulvbord. Tomt 5 situasjon 2A.  
Figur 98. Branntrepp 2, tomt 5, situasjon B.  
Figur 99. Branntrepp 2, tomt 5, situasjon C.  
Figur 100. Branntrepp 2, tomt 5, situasjon D.  
Figur 101. Branntrepp 2, tomt 5, situasjon E. Brent.

### **3.3 Branntrepp 3**

#### **Tomt 1**

Figur 102. Branntrepp 3, tomt 1 og 2, situasjon B.  
Figur 103. Branntrepp 3, tomt 1. Harris matrise.

#### **Tomt 2**

Figur 104. Branntrepp 3, tomt 2. Harris matrise.  
Figur 105. Branntrepp 3, tomt 2, situasjon A.  
Figur 106. Branntrepp 3, tomt 2, situasjon B.  
Figur 107. Branntrepp 3, tomt 2. situasjon C.  
Figur 108. Branntrepp 3, tomt 2, situasjon D.  
Figur 109. Tønne K1447 i bygning K1401, vestre rom. Tomt 2 situasjon 3D.  
Figur 110. Bygning K1401, skillevegg og søndre vegg med fundamentstabber. Fundamentene for nordre vegg er liggende stabber. Til venstre litt av borddekket K1404. Sett fra øst. Tomt 2 situasjon 3 CD.

#### **Tomt 3**

Figur 111. Branntrepp 3, tomt 3, situasjon A.  
Figur 112. Oversikt over bygningene i nordre bygningsrekke i tomt 3, regnet nedenfra og opp: K1407, K1408 øvre gulv, K1427, samt lunner i gårdsplassdekke K1273. Sett ovenfra fra vest. Situasjon 3AB.  
Figur 113. Stuebygning K1408 og bygning K1407, kobling i nordvegg sett mot syd. Gulvplanker i forstuen i K1408. Situasjon 3B.  
Figur 114. Stuebygning K1408. Sydvestre hjørne med røykovn. Rekonstruksjonstegning v/Arne Berg. Situasjon 3B.  
Figur 115. Stuebygning K1408. Underste gulv, med plass for moldbenker, hjørneildsted. Underliggere for gulv i forstuen. Sett ovenfra fra vest. Situasjon 3A.  
Figur 116. Stuebygning K1408. Ildsted fase 2. Til høyre del av dørterskel fra forstuen. Sett fra nord. Situasjon 3B.

Figur 117. Bygning K 1408, øvre gulv. Plantegning. Nord opp. Branntrinn 3, tomt 3, situasjon A.

Figur 118. Bygning K 1408, Ø-vegg mot spor for planke i forkant av moldbenk ved nordveggen.

Figur 119. Branntrinn 3, tomt 3, situasjon B.

Figur 120. Branntrinn 3, tomt 3, situasjon C.

#### **Tomt 4**

Figur 121. Branntrinn 3, tomt 4. Harris matrise.

Figur 122. Branntrinn 3, tomt 4, situasjon A.

Figur 123. Branntrinn 3, tomt 4, situasjon B.

Figur 124. Branntrinn 3, tomt 4, situasjon C.

### **3.4 Branntrinn 4**

#### **Tomt 2**

Figur 125. Branntrinn 4, tomt 2, situasjon A.

Figur 126. Stuebygning K1238, gulv, nederst til venstre stort hjørneildsted og til høyre teglkonstruksjon. Tomt 2 situasjon 4B.

Figur 127. Branntrinn 4, tomt 2 og 3, situasjon B.

Figur 128. Branntrinn 4, tomt 2 situasjon D, tomt 3 situasjon C.

Figur 129. Fremrensing av brente bygningsrester og brannlag. Rute Z-6, tomt 2 i forgrunnen.

Sekundære nedgravninger gjorde at levningene fra branntrinn 4 – 7 for det meste var bevart som "øyer" uten indre forbindelse.

#### **Tomt 3**

Figur 130. Branntrinn 4, tomt 3, situasjon A.

Figur 131. Branntrinn 4, tomt 3, situasjon C.

Figur 132. Branntrinn 4, tomt 3, situasjon C. Se også tomt 2 situasjon D.

#### **Tomt 4**

Figur 133. Branntrinn 4, tomt 4, situasjon A.

Figur 134. Branntrinn 4, tomt 4, situasjon B, C.

### **3.5 Branntrinn 5**

#### **Tomt 2**

Figur 135. Branntrinn 5, tomt 2, situasjon A.

#### **Tomt 3**

Figur 136. Branntrinn 5, tomt 3, situasjon A.

#### **Tomt 4**

Figur 137. Branntrinn 5, tomt 4, situasjon A og B.

Figur 138. Del av renne av tre K1302 situasjon 4B nederst til venstre. Til høyre del av uthult renne K1306 situasjon 7A. Mellom disse deler av steinbrønn K1245 situasjon 6B. Tomt 4. Sett ovenfra fra øst.

Figur 139. Branntrinn 5, tomt 4, situasjon C.

### **3.6 Branntrinn 6**

#### **Tomt 2**

Figur 140. Branntrinn 6, tomt 2, situasjon A.

#### **Tomt 3**

Figur 141. Branntrinn 6, tomt 3, situasjon A.

#### **Tomt 4**

Figur 142. Steinbrønn K1245, branntrinn 6, tomt 4, situasjon B, trerener branntrinn 7.

Figur 143. Branntrinn 6, tomt 4 og tomt 5

Figur 144. Branntrinn 6, tomt 4 og 5, sit. C. Tomt 5

Figur 145. Profiltegning av feltvegg mot Ø i rute Ø-3 og Ø-2. Skravert område steinbygning K 2153 med fundamentpeler under.

### **3.7 Branntrinn 7**

#### **Tomt 2**

Figur 146. Branntrinn 7, tomt 2, situasjon A,

## **Tomt 4**

Figur 147. Branntrepp 7, tomt 4, situasjon A. Tretrapper.

Figur 148. Tretrapper med neveroverdekning. K1306, 1307, 1308. Situasjon 7A.

Figur 149. Branntrepp 7, tomt 4, situasjon B.

Figur 150. Steinbrolegning K1201. Situasjon 7B

Figur 151. Steinbrolegning i bygning K2153, snitt, situasjon 7C.

Figur 152. Branntrepp 7, tomt 4, situasjon C.

## **C Bebyggelsesutviklingen**

### **C1. Innledning**

Tabell C1. Skjematisk oversikt over bygninger og borddekker i branntrepp 1 – 4 innenfor de enkelte tomtene. Yngre branntrepp er ikke tatt med pga. sekundære ødeleggelser og dårlige bevaringsforhold. Der flere faser er slått sammen, er regnet med største antall bygninger som kan ha eksistert samtidig. Signaturer: N = nord, M = midt, S = syd, Bordd. = borddekke, Pass. = passasje, langs eller l.s. = langsgående (parallelt med gaten), 0 = ingen bygning eller dekke, ----- = område ikke med innenfor utgravningsfeltet eller ikke bevart.

### **C2. Fasegjennomgang**

Figur 153. Oversiktsplan av eldste fase 01, Preurban situasjon A

Figur 154. Oversiktsplan av nest eldste fase, 02, Preurban situasjon B. Ardspor i undergrunnen.

#### **2.1 Branntrepp 1**

Figur 155. Branntrepp 1, fase 1.

Figur 156. Branntrepp 1, fase 2.

Figur 157. Branntrepp 1, fase 3.

Figur 158. Branntrepp 1, fase 4.

Figur 159. Branntrepp 1, fase 5.

Figur 160. Branntrepp 1, fase 6.

#### **2.2 Branntrepp 2**

Figur 161. Branntrepp 2, fase 1.

Figur 162. Branntrepp 2, fase 2.

Figur 163. Branntrepp 2, fase 3.

Figur 164. Branntrepp 2, fase 4.

Figur 165. Branntrepp 2, fase 5.

#### **2.3 Branntrepp 3**

Figur 166. Branntrepp 3, fase 1.

Figur 167. Branntrepp 3, fase 2.

Figur 168. Branntrepp 3, fase 3.

#### **2.4 Branntrepp 4**

Figur 169. Branntrepp 4, fase 1.

Figur 170. Branntrepp 4, fase 2.

Figur 171. Branntrepp 4, fase 3.

#### **2.5 Branntrepp 5**

Figur 172. Branntrepp 5, fase 1.

Figur 173. Branntrepp 5, fase 2.

#### **2.6 Branntrepp 6**

Figur 174. Branntrepp 6, fase 1.

Figur 175. Branntrepp 6, fase 2.

#### **2.7 Branntrepp 7**

Figur 176ab. Branntrepp 7, fase 1 - 2.

Figur 177ab. Branntrepp 7, fase 3.

#### **2.8 Levninger yngre enn 1624**

Figur 178. Teglkulvert/kjeller fra 1800-tallet på tomt 5 lengst nord i feltet.

### **C3 Utgravninger utenom feltet Oslogate 6**

### 3.1 Oslogate 2-8

Figur 179. Oversiktsplan Oslogate med feltene inntegnet og rekonstruert forløp av Nordre strete ut fra funn i grøften i Oslogate utgravd 1987-88. Etter Smestad 1991 s.9 og Schia 1991 s.178.

### 3.2 St.Halvards plass

Figur 180. Fra Gerhard Fischers utgravninger av skomakerbodene i 1926. Nordre del av kloakkgrøft gravd i 32m lengde langs St.Halvards plass 1 og 2. Rentegnet og påsatt signaturer av Erik Schia i 1986. Plantegninger i to nivåer. Snitt-tegning med følgende lagrekkefølge lengst i nord, regnet ovenfra og ned: Brannlag, brolegning/gulv, flislag, lærlag, brolegning/gulv, matjord/flis, gruslag.

### 3.3 Korskirken, St. Anna gildestue, Geilene

Figur 181. Korskirken, Geilene, Olavsklosteret m.m. Gerhard Fischers oversiktsplan over utgravninger i Olavsklosterets nordre parti 1927-33. Etter Fischer 1950 s.127.

## D. Datering, gjenstandsmaterialet.

### 1.1 Oversikt

Figur 182. Oslogate 6. Relativ fordeling av gjenstander (G-nr.) av forskjellig materiale.

Figur 183. Utgravd areal i Oslogate 6 i de enkelte branntrekk. E = eldre, Y = yngre. På tomt 1 og 5 er levningene fra de øvre branntrekkene fjernet.

Tabell D1. Oversikt over gjenstandsmaterialet. Gnr. Fordelt på materialgrupper

### 1.2 Fordeling av gjenstandene i tid og rom

Tabell D2. Gjenstander (G-nr.) fordelt på branntrekk og på tomter.

Tabell D3. Utgravd areal for de forskjellige branntrekk (underinndeling i eldre og yngre) og fordelt på tomter.

Tabell D4. Antall gjenstander (G-nr.) per m<sup>2</sup> utgravd areal. Antall funn per branntrekk er for branntrekk 2 - 4 fordelt på antall m<sup>2</sup> i yngste og eldste del av branntrekket. Det korrekte vil være en verdi et sted mellom disse ytterpunktene. Funn som har usikker brannlagsrelasjon er ikke tatt med.

### 1.3 De enkelte materialgruppene

### 1.4 Gjenstandenes funksjon

Figur 184. Skjema over funksjonsinndeling. Skjemaet er basert på Sæbjørg W. Nordeide med justeringer av Eli Ulriksen (Ulriksen 1995). Etter Molaug 1999.

Figur 185. Prosentvis fordeling av funksjonsgruppe 1 og 2 fordelt på tomt 1 – 4 og branntrekk. Etter Molaug 2002.

## D2. Datering

Figur 186. Dendrodateringer rangert etter hugstår. Det er små forskjeller mellom dateringskurvene for prøver fra de forskjellige branntrekkene.

Tabell D5. Dateringsforslag for branntrekkene i Oslogate 6

Tabell D6. Mulig kobling mellom dokumentert brann Oslogate 6 og bybrann kjent fra skriftlige kilder. Forslag til kobling med branner fra "Søndre felt"/"Mindets tomt".

## E. Oslogate 6, et utsnitt av Oslo i middelalderen

Figur 187. Hypotetisk rekonstruksjon av området for middelalderbyen på 900-tallet med en gård i området for Hallvardskirken, Bispeborgen og området nord for disse. Etter Schia 1991. Tegning Marianne Brochmann.

Figur 188. Oslo ca.1050. Tradisjonell oppfatning av bybebyggelse (skravert), Oslo gård (runding), Clemenskirken, Kongsgården, Mariakirken og veier. Etter Schia.

Figur 189. Plantegning av nordre bydel. Gateløp markert med raster. Antatt forløp av grenser mellom bygårdene på feltet Oslogate 6 mellom Nordre strete og Geilene (?) stiplet. Etter Schia 1991 med tilflyelser.

Figur 190. Skjematiske snitt som viser bredden av tomten 1 - 5 i branntrekk 1 – 4. Nord er til venstre på plantegningen.

## VEDLEGG 1.

### DELTAKERE VED UTGRAVINGENE I OSLOGATE 6, GAMLEBYEN, OSLO

1987-88.



*Prosjektdeltagerne foran arbeidsbrakken på Oslogate 6.*

Alme, Arild	Sarpsborg
Alme, Gøran	Sarpsborg
Amundsen, Elisabeth	Sætre
Amundsen, Hilde	Oslo 1
Andersen, Guttorm	Bergen
Andersson, Johanna	Oslo 3
Antobreh, Andrew	Oslo 8
Anund, Johan	Uppsala, Sverige
Berg, Jan	Oslo 6
Berglund, Eva	Nykøping, Sverige
Ingrid, Bjerke	Hamar
Bjørnstad, Tone	Ski
Bjøve, Vibeke	Oslo 11
Boakye, Frederick	Oslo 8
Buko, Andrzej	Sandomierz, Polen
Bull-Gundersen, Mia	Oslo 3
Bæck, Mathias	Uppsala, Sverige
Cwierzynski, Robert	Warszawa, Polen
Dyszy-Kolakowska, Iwona	Warszawa, Polen
Eide, Annegi	Oslo 8
Egan, Shane	Dublin, Irland
Elstrøm, Steinar	Oslo 2
Engen, Trond	Oslo 5
Espeland, Sigve	Oslo 6
Flodin, Lena	Oslo 1



Færden, Gerd	Oslo 3
Geber, Øystein	Sandviken, Bergen
Glenton, Claire	Sandviken, Bergen
Golembnik, Andrzej	Warszawa, Polen
Guddal, Kjell Erik	Tvedestrand
Harby, Sjur	Oslo 8
Hasselgren, Karin	Uppsala, Sverige
Haug, Anne	Oslo 8
Haugland, Hege	Oslo 2
Henriksen, Ronny	Oslo 8
Holm, Ingunn	Gjøvik
Homang, Borgny	Lødingen
Holmen, Hege	Oslo 3
Ingebretsen, Nina E.	Porsgrunn
Jansson, Kristina	Skellefteå, Sverige
Johnston, Ann	St. Andrews Fife, Scotland
Kekkonen, Christina	Uppsala, Sverige
Klubbenes, Eivind	Oslo 11
Knoph, Karin	Oslo 3
Kobyliniski, Urszula	Warszawa, Polen
Kobyliniski, Zbigniew	Warszawa, Polen
Kristiansson, Anette	Oslo 2
Masters, Peter	St Leonards on-sea, East Sussex, England
McCullagh, Roderick	Edinburgh, Scotland
Meidell, Ida	Oslo 3
Messenhol, Irene	Uppsala, Sverige
Mindrebø, Espen	Bergen
Moe, Margrethe	Oslo 5
Molaug, Petter	Oslo 2
Mousavi, Mir Mohsen	Oslo 12
Møller, Stig B.	Århus, Danmark
Mørch, Hilde	Hebakk
Nilsen, Stein	Oslo 1
Nilsson, Eva	Lund, Sverige
Norr, Svante	Uppsala, Sverige
Olsson, Mona	Lund, Sverige
Pettersson, Claes	Lund, Sverige
Poulsen, Martin	Malling, Danmark
Paasche, Knut	Oslo 9
Quinette, Martine	Caen, Frankrike
Rensbro, Henriette	Århus, Danmark
Rui, Liv Marit	Sandvika
Rysiewska, Teresa	Warsawa, Polen
Rysiewsky, Henryk	Warsawa, Polen
Selseth, Nils Tore	Oslo 12
Sjurseike, Ragnhild	Oslo 5
Skalstad, Øivind	Oslo 12
Skre, Dagfinn	Oslo 1
Stabrowska, Dorota	Warszawa, Polen
Stiberg, May	Uppsala, Sverige
Strand, Gro	Langhus
Svensson, Eva	Kista, Sverige
Sønsterud, Kjell Erik	Oslo 8
Terjesen, Harriet	Oslo 3
Tomaszewska, Izabella	Warszawa, Polen

Tomaszewski, Jacek	Warszawa, Polen
Trøim, Isa	Oslo 2
Walle, Lene Elisabeth	Oslo 1
Venstøp, Turid	Skien
Whil, Lotta	Oslo 6
Vågsnes, Liv	Oslo 1
Zieleniewska, Marzenna	Warszawa, Polen
Åstrøm, Karin	Stockholm, Sverige
Ødegård, Knut	Roma, Italia

Norsk institutt for kulturminneforskning er et uavhengig forsknings- og kompetansemiljø med kunnskap om norske og internasjonale kulturminner.

Instituttet driver forskning og oppdragsvirksomhet for offentlig forvaltning og private aktører på felter som by- og landskapsplanlegging, arkeologi, konservering og bygningsvern.

Våre ansatte er konservatorer, arkeologer, arkitekter, ingeniører, geografer, etnologer, samfunnsvitere, kunsthistorikere, forskere og rådgivere med spesiell kompetanse på kulturarv og kulturminner.

[www.niku.no](http://www.niku.no)

NIKU Oppdragsrapport 4/2018

**NIKU hovedkontor**  
Storgata 2  
Postboks 736 Sentrum  
0105 OSLO  
Telefon: 23 35 50 00

**NIKU Tønsberg**  
Farmannsveien 30  
3111 TØNSBERG  
Telefon: 23 35 50 00

**NIKU Bergen**  
Dreggsallmenningen 3  
Postboks 4112 Sandviken  
5835 BERGEN  
Telefon: 23 35 50 00

**NIKU Trondheim**  
Kjøpmannsgata 1b  
7013 TRONDHEIM  
Telefon: 23 35 50 00

**NIKU Tromsø**  
Framsenteret  
Hjalmar Johansens gt. 14  
9296 TROMSØ  
Telefon: 77 75 04 00